

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
НҰР-СҰЛТАН ҚАЛАСЫ
Халықаралық Білім және
Ғылым Академиясы

РЕСПУБЛИКА КАЗАХСТАН
ГОРОД НУР-СУЛТАН
Международная Академия
Образования и Науки

REPUBLIC OF QAZAQSTAN, NUR SULTAN
International Academy of Education and Science

www.bilimacademy.kz

ТӘУЕЛСІЗДІК ЖЫЛДАРЫ
ҚАЗАҚСТАН

ЖИНАҚ СБОРНИК

«БІЛІМ, ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ МӘДЕНИЕТ
САЛАЛАРЫНДАҒЫ ИННОВАЦИЯЛАР»

II Халықаралық ғылыми-практикалық конференция

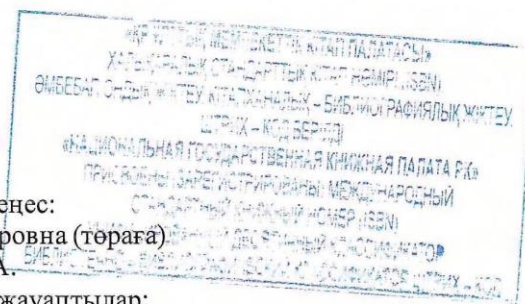
II Международная научно-практическая конференция

«ИННОВАЦИИ В СФЕРАХ
ОБРАЗОВАНИЯ, НАУКИ И КУЛЬТУРЫ»

2021 **30** ҚАҢТАР
ЯНВАРЬ
JANUARY
NUR-SULTAN

ӘОЖ (УДК) 001
ҚБЖ (ББК) 72

594

Редакциялық кеңес:
Батырбаева Надия Кадыровна (төраға)
Алибаев Е.А.

Конференция өткізуге жауаптылар:
Алибаев Ерлан Акылжанович
Джуасбаев Болат Дуанбасвич

«БІЛІМ, ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ МӘДЕНИЕТ САЛАЛАРЫНДАҒЫ ИННОВАЦИЯЛАР» атты II Халықаралық ғылыми-практикалық интернет конференцияның материалдары. **«ИННОВАЦИИ В СФЕРАХ ОБРАЗОВАНИЯ, НАУКИ И КУЛЬТУРЫ»** Материалы II международной научно-практической интернет конференции. **НҰР-СҰЛТАН**: Халықаралық Білім және Ғылым Академиясы, 2021.

Қазақ, орыс, ағылшын, тәжік тілдерінде.

ISBN 978-601-08-0577-4

Бұл ғылыми басылым 2021 жылдың қаңтарында өткен **«БІЛІМ, ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ МӘДЕНИЕТ САЛАЛАРЫНДАҒЫ ИННОВАЦИЯЛАР»** атты II Халықаралық ғылыми-тәжірибелік интернет-конференциясының жинағы болып табылады.

Жинақ ұстаздар, мектепке дейінгі білім беру ұйымдарының педагог қызметкерлері, мектеп мұғалімдері, ғылыми қызметкерлер, студенттер, магистранттар, PhD докторанттарының (аспиранттар) ғылыми тәжірибесі, зерттеулерінің нәтижесі болып табылады.

Жас ғалымдарға арналған.

ISBN 978-601-08-0577-4
ӘОЖ (УДК) 001
ҚБЖ (ББК) 72

СӨЙЛЕУ ҚАБІЛЕТІН ДАМЫТУДЫҢ МАҢЫЗЫ.

АБДУЛЬМАНОВА Аяжан Жумабековна

Физика математикалық бағытындағы Назарбаев Зияткерлік мектебі

Көкшетау, Қазақстан

Morris.86@mail.ru

Мәселе. Зерттеу. Нәтиже. Шешім. Оқушылардың коммуникативтік қарым-қатынасы төмен. Мәселені шешу үшін «Трансформациялық дриллинг» әдісін қолдану жөнінде зерттеу жасалды. Нәтижесі көңіл көншідеді. Жыл соңына дейін білім беру әдісін жалғастыру туралы шешім қабылданды.

Екіжақты немесе бірлескен іс-қимыл оқушылардың коммуникативтік қарым-қатынасын дамытуға мүмкіндік береді. Бұл бірінші кезекте білім алуға деген құштарлықты арттырып, баланың қабілетін ашуға сеп болмақ. Монолог және диалог. Яғни, осы жолы оқушыларға тақырыпты өзара сұрақ-жауап немесе монолог арқылы талқылауға мүмкіндік беруді жөн көрдік. Бұл әдіс-тәсіл қаншалықты тиімді? Диалог, монолог арқылы оқушылардың тақырыпқа деген қызығушылығы арта ма? Арнайы зерттеу арқылы осы сұрақтарға жауап іздеп көрдік.

Сонымен, зерттеу жұмыстарын бастау үшін сынып та тандап алынды. Ол - 4 сынып, яғни 9-10 жас аралығындағы балалар. Аталмыш топта өз ойын мүлдем жеткізе алмайтын немесе сыныптастарымен өзара қарым-қатынас орнатуға құлқысыз оқушы жоқ. Дегенмен көкірегі сайрап тұрса да, ойындағысын қиналып жеткізетін балалар бар. Иә, кәдімгідей қысылып тұрғанын бірден байқайсың. Осының салдарынан біз күткендей нәтиже де шыға бермейді. Топпен жұмыс істеген кезде қасындағы сыныптастарымен диалог құруға немесе пікір алмасуға қызығушылығы жоқ оқушылар да кездеседі. Өкінішке орай, кейбір оқушылар тақырып қызықтырып отырғандай кейіп танытқанымен, «сен тимесең, мен тиме» деген принципті ұстанып, ауырдың үстімен өте шығуға асық. Қырағы көзбен қарап, әрбір оқушының зейінене жеке-жеке назар аударсаң, оқушылар белсенділігінің төмен екенін аңғару қиын емес. Өз еркімен оқуға, сондай-ақ көкейіндегі сұрағын қойып, толыққанды жауап беретін оқушылар некен-саяқ. Ал, ол өте маңызды дүние. Өз еркімен білім алуға деген құштарлықты арттыру және ойындағысын еш қиындықсыз, қысылмай жеткізуді дамыту осы зерттеуді іске асыруға түрткі болды.

Жоғарыда айтылған мәселелерді шешіп, оқушылардың ынта-жігерін жануды мақсат етіп қойдық. Бірінші көзге болмашы дүние сияқты көрінгенімен, назар аударарлық маңызды мәселе болып отыр. Өйткені, білім бағдарламасына сай берілген тақырыпты оқып, оны санаға тоқу ерік-жігерді талап етеді. Түсінбегенін сұрап, білгенін толыққанды айтып берудің маңызды екенін білеміз. Сонымен, өзімен қатарлас құрбы-құрдастарымен қарым-қатынас орнатуда кейбір оқушылар неге қиындықтарға тап болады? Ол немен байланысты? Сабақта тақырыпты талқылау процесінде оқушылардың өзара әрекет ету қабілеті мен зейінін қалай арттыруға болады? Қарым-қатынастың қандай әдістері оқушылардың өз ұстанымдарын түсінуді үшін сөйлеу дағдысының өзара тиімділігін қамтамасыз етеді? "Трансформациялық дриллинг әдісін қолдана отырып, монологиялық сөйлеу дағдысын дамыту" тақырыбындағы зерттеу мұғалім мен оқушының жұмыс істеу ерекшеліктерін ескере отырып тұжырымдалды. Таңдалған тақырыптың өзектілігін талқылау барысында оқушылардың сөйлеу деңгейін арттыру құралы ретінде трансформациялық Дриллинг әдісін қолдану туралы шешім қабылданды.[1]

- Онлайн оқыту жағдайын ескере отырып, оқушылар негізінен жеке жұмысқа монологтық сөз айтуға мүмкіндік алады. Сондықтан қарым-қатынастың белсенді сәттерінде мұғалімдер қарым-қатынас дағдыларын игеруде мұғалімнің оқушылармен ыңғайлы қарым-қатынасы үшін әртүрлі жеке ситуациялық белсенділіктерді ұйымдастырады.

Оқушыларға монологиялық мәлімдемені толыққанды жүзеге асыру үшін жоғары деңгейлі сұрақ немесе бірқатар сұрақтар ұсынылады және сахна ретінде әр түрлі тұрақты тіркестер, тіркестер, грамматикалық бұрылыстар ұсынылады, мысалы, (/ There is/There are/...because.../have /has got/ conjunctions of conjunctions to make sentences longer and/or/but). Трансформациялық дриллинг әдісін пайдалану арқылы оқушылардың сенімділігін арттырып, ойын еркін жеткізуде тілдік кедергілерді жеңуге мүмкіндік береді.[2]

- Сабақтарда балаға қажетті шешімдерге жетуге көмектесетін жоғары деңгейлі сұрақтарды қолдандым. Мысалы: оқушыларға «What do you know about volcanoes?» (Сіз вулкан туралы не білесіз?) деген сұраққа – «I know... There are...» сөйлемнің бастапқы сөздерін ұсынамыз. Осы арқылы балалар біртіндеп монологқа көшеді. Сөйлемдердің толық болуы және ойлар ағымының толық болуы, ойдың талапқа сай өрілуі үшін байлам сөздерін пайдалануды да ұсынамыз (linking vocabulary: however, moreover, furthermore.. etc), Сондай-ақ, Do you like snowboarding? – сұрағына оқушылар көбінесе «Yes

, I do/ No, I don ' t», деп жауап береді. Қысқа қайырмау үшін мен олардан талдау жасап, неліктен олар сноубордты ұнатады немесе ұнатпайды (Why or why not?!), деген сұрақ қойдым. Нәтиже бар. Олар мейлінше ширатып айтуға, өз ойын нақтылап жеткізуге тырысты. Бұл ретте олар бұрын оқытылған барлық грамматикалық құрылымдар мен айналымдарды ескере отырып, белсенді лексиканы қолданатын болады. Тиімділігі бірден байқалды.

Осы сұрақтар оқушының тақырыпты игеріп, алған білімдерін бекіте түседі.

Әрине, белгілі бір проблемалар болды және бар, мысалы, кейбір оқушыларға шығармашылық және бағалау мәселелерін тұжырымдау қиынға соғады, ал басқалары осы екі сұрақты әлі ажырата алмайды. Сонымен бірге бізді оқушылар сабақта қандай қиындықтарға тап болды деген сұрақ мазалады. Мұғалімге оқушылармен қарым-қатынасты қалай жақсартуға болады, оқушылардың өзара түсінушілігін жақсарту үшін не істеу керек? Біз осы жерде топпен де жұмыс істеуге тырыстық. Өйткені, сұрақ қою арқылы олардың ойын жеткізуге тырысқанымызбен кейбір оқушылар әлі де болса сәл қысылатындай көрінді. Мысалы А есімді оқушының ұяңдығы бар, тақырыпты түсініп отырғанымен оны еркін айтып, түсіндіріп беруге ұялады. В болса, бойында өзіне деген сенімділік жоқ, сондықтан қысылады. Ал, С сөздік қорының аздығы салдарынан ойындағысын еркін жеткізе алмайды. Бұл жерде топтық жұмыстың тиімділігі болды. Сыныптастарымен қарым-қатынас барысында А мен В кәдімгідей ашылды. Ойын жеткізіп, еркін сөйлеуге тырысты. С-мен қосымша сабақтар өткізіп, кейбір тақырыптарды тағы бір қайталау жөнінде тұжырым жасалды.

Сабақ қорытындысында зерттеу жұмыстарын жыл соңына дейін жалғастыру туралы шешім қабылдадым.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Chaney, A.L., and T.L. Burk. 1998. Teaching Oral Communication in Grades K-8. Boston: Allyn&Bacon.
2. https://kopilkaurokov.ru/angliiskiyYazik/presentacii/teaching_communicative_skills_in_english

ЖАҢАРТЫЛҒАН БІЛІМ БЕРУ НЕГІЗІНДЕ ҚАЗАҚ ТІЛІ МЕН ӘДЕБИЕТІ ПӘНІНЕН ОҚУШЫЛАРДЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТТЕРІН АРТТЫРУ

АБИЛ Акмарал Сатыбайқызы, САРЫ Болған Бағдаулетқызы

Қ. Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік университеті

Ақтөбе, Қазақстан

aruka2004.75@mail.ru

Соңғы уақытта табысты болу үшін оқушыларға білім қандай қажет болса, дағды да сондай қажет деген пікірді қолдайтындар көбейіп келеді. Бұл оқушылардың ақпаратты есте сақтап, алған білімдерін ұғынуын, түсінуін және әртүрлі салада қолдана білуін талап етеді. Білімді дәл осылай қолдану оқушыларға соңғы кезде ХХІ ғасыр дағдылары деп аталып жүрген кең ауқымды құзыреттіліктерді меңгеруге мүмкіндік береді. ХХІ ғасыр дағдылары деген ұғымның бірнеше анықтамасы бар. Мұғалімдердің біліктілігін арттыру бағдарламалары аясында Экономикалық ынтымақтастық және даму ұйымы (ЭЫДҰ) әзірлеген Құзыреттерді анықтау және іріктеу жобасының шеңберінде жасалған құрылым пайдаланылады. Бұл ретте құзырет «жай ғана білім мен дағдыдан анағұрлым күрделі. Ол белгілі бір жағдайларда психологиялық ресурстарды (оның ішінде дағдылар мен өмірлік ұстанымдарын) жұмылдыра және соған сүйене отырып, күрделі міндеттерді шеше білу қабілетін қамтиды. Мысалы, тиімді қарым-қатынас құру қабілеті жеке адамның тіл білуіне, ақпараттық технологиялар саласындағы тәжірибелік дағдыларына және оның өзгелермен қарым-қатынас жасай алуына сүйенетін құзырет болып табылады».

Білім беру бағдарламаларын әзірлеу барысында оқушылардың бойында қалыптастыру қажет рухани құндылықтар мен дағдылар тізімі құрылды:

Рухани құндылықтар мен дағдылар

- шығармашылық және сын тұрғысынан ойлау;
- қарым-қатынас жасау қабілеті;
- өзгелердің мәдениетіне және көзқарастарына құрметпен қарау;
- жауапкершілік;
- денсаулық, достық және айналадағыларға қамқорлық көрсету;
- өмір бойы оқуға дайын болу.

- сын тұрғысынан ойлау;
- білімді шығармашылық тұрғыда қолдана білу қабілеті;
- проблемаларды шешу қабілеті;
- ғылыми-зерттеу дағдылары;
- қарым-қатынас дағдылары (тілдік дағдыларды қоса алғанда);
- жеке және топпен жұмыс істей білу қабілеті;
- АКТ саласындағы дағдылар.

Оқу бағдарламаларында жоғарыда келтірілген құндылықтар мен дағдылар ескеріліп, пән бойынша білім деңгейі, дағдылар мен құзыреттіліктер қарастырылады. Жалпы алғанда, оқу бағдарламалары білім беру бағдарламасының негізінде әзірленеді және оқушылар нені білуі және нені істей білуі керек екендігін жан-жақты көрсететін критериялды бағалауға негізделген сынып сайын күрделеніп отыратын оқу мақсаттарын қамтиды.

Қазақ тілі мен әдебиеті пәндеріне арналған оқу бағдарламаларындағы оқу мақсаттары оқушылардан шынайы проблемаларды анықтап зерттей білуді талап етеді. Негізінен жаңартылған білім жүйесі құзыреттілікке және сапаға бағытталған бағдарлама.

Жалпы педагогтердің құзыреттілігін арттыруда *оқытудың жаңа әдіс-тәсілдерін меңгертуді, шығармашылық тұрғыда өз ойларын еркін жеткізуді, курсқа дейінгі білімі мен жаңа білімді салыстыра отырып шешім қабылдауға* дағдыландырып келеміз. Осындай курсты тиімді де, әр мұғалімнің қабілетін ескеріп, тапсырмаларды түрлендіріп отырушы, күнделікті сабақтан соң өзіндік талдауды түрлі тәсілдермен білімдерін жетілдіріп, әрбір сессиядан соң рефлексивті минуттар арқылы іске асып отырады.

Білім беру мазмұнын жаңарту курстарындағы ұтымды жұмыстардың біріне тоқталар болсақ:

- *топқа бөлу әдісі* арқылы интерактивті үдеріске қатысушыларды бір-бірімен араластыру, сабақтың өтуіне ыңғайлы жағдай жасау ескеріледі;
- *тренинг өткізуді ескеру барысы* қатысушыларды дұрыс ұйымдастыру, «Қауымдастық командада белгілі бір мақсатта және алға қойған міндеттерді жұмыла орындауға мүмкіндік беру»;
- *тапсырмадан тапсырмаға өту* ол алдыңғы тапсырмадан келесі тапсырмаға өту кезеңдерінде логикалық байланысты қамтамасыз ету және негізгі тұжырымдарды бекіту арқылы іске асады;
- *оқытудың белсенді формалары немесе оқыту үйрету ойындарын* өрбітуде бағыттаушы сұрақтар мен тапсырмалар, бағыттау парақтар, сілтеме көрсеткіштер, «Шынжырдағы үзбелер», жеке-топтық жұмыс формасы, сиқырлы сандықша, «Аукцион» оқыта үйрету ойыны, кеңесші, сарапшы, қорғаушы, бақылаушылар рөлдерін анықтау арқылы іске асыру;
- *оқыту сапасын бағалау кезеңі* өзара қарым-қатынасты, аудиторияны басқаруды, тапсырманы орындаудағы мақсатты айқындау және тыңдаушылардың белсенді қатысуға итермелей үшін әдістерді тиімді жобалау ескеріліп отырады;
- *тренер мен мұғалім арасындағы рефлексиялық кезеңдерді* үнемі ескеріп, өзара кері байланыс орнатудың тыңдаушылар үшін орын өте ерекше деп айтқым келеді.

Бағдарламада қарастырылған күрделі үдерістің бірі критериялды бағалау моделін жете түсіну арқылы бағалаудың қағидаттары шынайылық, сенімділік ықпал, қолайлылық ұғымдарын әр қағидаттың бағалау үдерісіндегі рөлін анықтап, критерий құру арқылы бағалаудың әділ, нақты өлшемдермен бағаланатындығында. Сонымен қатар келешекте қалыптастырушы бағалаудың қаншалықты маңызды екендігіне және мұғалімнің ықпалы мен әдісті тиімді жүргізе алғанда ғана білім сапасының жоғары деңгейде болатындығына сенімді болды. Қалыптастырушы бағалауға арналған тапсырмалар жинағында келтірілген оқу мақсаттарын, іс-әрекеттерді, кері байланыс арқала оқушының білімін бір саты болса да алға жылжытуға болатындығын тәжірибелік жұмыстар арқылы меңгеріп, оқыту үдерісінде өзін және өзара бағалаудың стратегиялардың тиімділігін ажыратып:

- оқушылар өздерінің не түсінгендері жайлы ойлана алатынын;
- оқушылар жариялы түрде сыныптасынан не үйренгендігін айта алатындығын;
- оқушылар өздерінің жұмыстарымен салыстыра отырып, өз жұмысының ұтымды тұстарын айта алатындығын;
- оқушыларға өздерінің жұмыстарының ұтымды және түзету енгізетін тұстарын анықтауға мүмкіндік алады тапсырманың орындалуын басқа қырынан көре алатындығын;
- оқушылар өнімді анықтай отырып, ерекше түсінік, дағдыларға машықтанатындығына;
- сыныпта өзара конструктивті қарым-қатынас орнатуға мүмкіндік туындайтынын;
- зерттеу дағдысын дамытуға және мұғалімнен тәуелсіз оқуға мүмкіндік туындайтынын және қызықты тапсырмаларды орындауға ұмтылатындығын топтық жұмыстар арқылы өзара талдап, көз жеткізді.

Жаңартылған білім берудің маңыздылығы – оқушы тұлғасының үйлесімді қолайлы білім беру ортасын құра отырып сын тұрғысынан ойлау, зерттеу жұмыстарын жүргізу, тәжірибе жасау, АҚТ –ны қолдану, коммуникативті қарым-қатынасқа түсу, жеке, жұппен, топта жұмыс жасай білу, функционалды сауаттылықты, шығармашылықты қолдана білуді және оны тиімді жүзеге асыру үшін қажетті тиімді оқыту әдіс-тәсілдерді (бірлескен оқу, модельдеу, бағалау жүйесі, бағалаудың тиімді стратегиялары) пайдалану. Жаңартылған білім беру бағдарламасының ерекшелігі – шиыршық қағидатпен берілуі.

Бағалау жүйесі де түбегейлі өзгеріске ұшырап, критериялдық бағалау жүйесіне өтеді. Критериялды бағалау кезінде оқушылардың үлгерімі алдын ала белгіленген критерийлердің нақты жиынтығы мен өлшенеді. Оқушылардың пән бойынша үлгерімі екі тәсілмен бағаланады: қалыптастырушы бағалау және жиынтық бағалау. Баланың жан-жақты ізденуін ынталандырады. Критериялық бағалау жүйесі Филиппин, Сингапур, Жапония, Франция, Финляндия сынды дамыған елдерде пайдаланылады. Бұл бағалау жүйесінің артықшылығы, баланың ойлау қабілетін дамытып, ғылыммен айналысуына ықпалын туғызады. Қалыптастырушы бағалау күнделікті оқыту мен оқу үдерісінің ажырамас бөлігі болып табылады және тоқсан бойы жүйелі түрде өткізіледі. Қалыптастырушы бағалау үздіксіз жүргізіле отырып, оқушылар мен мұғалім арасындағы кері байланысты қамтамасыз етеді және балл не баға қоймастан оқу үдерісін түзетіп отыруға мүмкіндік береді. Жиынтық бағалау оқу бағдарламасының бөлімдерін (ортақ тақырыптарын және белгілі біроқу кезеңін (тоқсан, оқу жылы, орта білім деңгейі) аяқтаған оқушының үлгерімі туралы ақпарат алу мақсатында балл және баға қою арқылы өткізіледі. Қалыптастырушы бағалау және жиынтық бағалау барлық пәндер бойынша қолданылады.

Оқушы білімін бағалау жаңа білім беру мазмұнында бес балдық бағалау емес, критериялды бағалау арқылы бағалануы – оқушылардың оқу жетістіктерін нақты айқындалған, бірге даярланған, оқу үдерісінің барлық қатысушыларына алдын ала белгілі, білім берудің мақсаттары мен мазмұнына сай критерийлермен салыстыруға негізделген бағалау үдерісі. Критериялды бағалау оқыту, тәлім-тәрбие беру және бағалаудың өзара байланысына негізделген. Бұл бағалау жүйесінің оқушы үшін ерекше екендігін тәжірибе барысында байқадық.

Қалыптастырушы бағалау шынайылыққа бағытталады.

- Оқушының өз бетімен жұмыс жасап, тұжырым жасауына ықпал етеді.
- Мұғалім үшін қай оқушының қандай деңгейде екендігін байқауға мүмкіндік береді.
- Оқушының өзара бір-бірін бағалауын қалыптастырады.
- Ата-ана өз баласының қай оқу мақсатынан төмендігіне көз жеткізіп, сол бойынша жұмыс жасауға мүмкіндік жасап отыр.
- Әр мұғалім қалыптастырушы бағалау тапсырмаларын жасау арқылы өздерінің кәсіби бағытта дамуына қол жеткізетіндігі.

Бүгінгі күннің басты талабы – болашақта өркениетті елдердің жоғары технологиясын меңгеріп, дүниежүзілік білім кеңістігінен көріну, қазақ тілін мемлекеттік тіл ретінде оқытуда әлемдік озық үлгілерді тиімді пайдаланып, оқушылар бойында тілдік дағдыларды қалыптастыру. Бұл орайда қазақ тілін оқытудың озық технологияларын меңгеріп, оқушылардың сөйлеу дағдысын дамытуда, қарым-қатынас біліктілігін қалыптастыруда, мемлекеттік тілді меңгеріп, сауатты жазып, сөйлеуіне жағдай тудыруда қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімдерінің атқаратын қызметі. Мемлекетіміздің білім беру үдерісіне енген жаңартылған білім беру бағдарламасы заман талабына сай келешек ұрпаққа жаңа серпіліс беретін бағдарлама деп есептейміз.

Білім берудің мазмұны жаңарып, жаңаша көзқарас пайда болды. Оқытудың жүйесі өзгерді. Осыған байланысты алдымызда оқытудың әдіс-тәсілдерін үнемі жаңартып отыру, оны тиімді қолдана білу міндеті тұрғандығы баршамызға аян. Яғни, қазақ тілінің жаңа оқыту әдістері арқылы біз білім деңгейі, ой-өрісі дамыған, тіл арқылы өз ойын еркін жеткізе алатын, туындаған мәселелерді шеше білетін, шынайы өмірге бейім жаңашыл ұрпақ тәрбиелейміз. Оқушылардың оқылым, жазылым, тыңдалым, айтылым дағдыларын қалыптастыра отырып, оларды еркін қарым-қатынас жасауға, сын тұрғысынан көзқарасын білдіруге, өз ойын жеткізіп, шешім қабылдауға дағдыландырамыз. Бұл төрт дағды бір сабақтың үстінде өзара байланысты бірізділікпен жалғасын тауып жатады.

«Қазақ тілі» пәнінде жазылым дағдысын дамытуға ықпал ететін тапсырма үлгілері:

- ақпаратты сурет және белгілермен жұмыс;
- каллиграфиялық нормаларды сақтау;
- сөздердің дұрыс жазылуын (орфографиялық нормаларды) меңгертуге арналған тапсырмалар орындау;
- мәтіннен сөздерді, сөйлемдерді, қысқа үзінділерді көшіріп жаздыру;
- мәтіндегі жазылуы қиын сөздерден сөздік құрастыру;

- сөзден сөйлемдер, сөйлемдерден мәтін құрастырып жазу;
- шағын хат жазу;
- есте сақтау арқылы жазу;
- байқағаны, ұнататын істері, ойындары туралы тірек суреттермен сөйлемдер, шағын мәтін құрастырып жазу;
- сурет бойынша жазу;
- өзі құрастырған мәтінін мұғалімнің көмегімен тексеру.

Жазылым дағдысы оқылым арқылы келетіндігін атап өткен дұрыс деп ойлаймыз. Соған дәлел ретінде газет-журнал мақалаларымен жұмысты алуға болады. Мысалы, «Негативтен-позитивке» тапсырмасы мақаланы қайта өңдеп жазуға көмектесумен қатар, кейбір грамматикалық ұғымдарды игеруге де көмектеседі. Ол үшін жағымсыз хабар айтылған газет мақалаларын қиып ала келеміз. Әр оқушыға әр түрлі мақаланы беріп, оқуды тапсырамыз. Мақаланың ішінен өздеріне жағымсыз әсер тудыратын сөздерді бірінің астына бірін теріп жазғаннан соң, сол сөздерге антоним сөздерді табады. Сөйтіп, тапқан сөздерін пайдалана отырып, позитив мақала жазып шығады. Бұл қызығушылықты ояту кезеңінде «Миға шабуыл» стратегиясы, Топтастыру,

«Т кестесі» стратегиясы арқылы қолдану тиімді. «Егіздер» әдісін пайдалануға ұсынамыз. Мұнда екі оқушы тақтаға шығып, тақырып бойынша жаңа сөздерді жазып, үшінші оқушы сол екі сөзден тіркес құрайды. Қалған оқушылар тіркестерден сөйлем құрап дәптерлеріне жазады. Бұл әдіс оқушының жазылым дағдысымен бірге ойлау қабілетін арттырып, грамматикалық дағдыларын дамыта түскендігін байқадық. Яғни, бұл жерде бірлескен жазылым жұмысы көрінді. Осы әдіс бойынша тапсырма орындауда өте жақсы ахуал қалыптасқанын, ұжымдық түсіну сияқты табысқа қол жеткізгенімді байқадық. Жалпы жаңартылған бағдарлама әсіресе оқылым мен жазылымда оқушылардың бірлесіп жұмыс істеуін басты назарда ұстайды

Өз пәнімізде эссені жиі қолданамыз, оқушылардың өзіндік шығармашылық ойлау және сол ойды жазбаша бере білу дағдылары дамиды. Эссе – жеке көзқарасты білдіретін шағын көлемдегі, еркін композициялық прозалық шығарма. Эссе жазудың нақты мақсаты: Белгілі мәселе бойынша өз пікірін айту және дәлелдеу;

Сұрақ бойынша өзінің түсінігін, ойын айту;

Оқырмандарды ақпараттандыру;

Мәселені талқылау және шындықты табуға тырысу;

Өзінің және оқырманның көңілін толтыру, рақатқа бөлеу;

Көңіл-күйінді білдіру және оқырман көңілін аудару, эмоция туғызу;

Жаңартылған білім беру мазмұнының ерекшеліктеріне тоқталатын болсақ:

Жаңартылған білім беру мазмұнының мақсаты ХХІ ғасырдағы қарқынды дамып келе жатқан зияткерлік және техникалық ортада табысты болу үшін оқушылардың қажетті дағдыларын меңгертуге бағытталған. Олар қандай дағдылар? Олар оқушыларды сын тұрғысынан ойлау, бірлесіп жұмыс істеу, ақпаратты өңдеу, проблемаларды шешу сияқты анағұрлым жоғары деңгейдегі көптеген дағдыларды өз бетінше меңгеруге және зерделеуге дайындайды және ынталандырады. Осы дағдыларды жоғары дәрежеде меңгеру математика бойынша білім беру бағдарламасында проблемаларды шешу, жаратылыстану бойынша білім беру бағдарламасында бірлескен зерттеу және ғылыми зерттеу жүргізу дағдыларына баса назар аударса, белгіленген басқа пәндерде ойлау дағдыларын дамытып, оқушылардың бұрын меңгерген білімдері мен дағдыларын жетілдіруге, сонымен қатар, жаңа түсініктерді қалыптастырып, қабілеттерін дамытуға бағдарланған.

ХХІ ғасырдың қарқынды ілгерілеу ырғағына қатар ілесу үшін, өзара тығыз байланысты және көпмәдениетті әлемде қалыптасқан қазіргі жағдайда оқушылардың өз бетінше оқу дағдыларын дамыту аса маңызды болып табылады.

Жаңартылған білім беру мазмұнын жүзеге асыруда мұғалімдердің жаңартылған білім беру бағдарламасын іске асыру үшін қажетті біліктері мен дағдылары және қолданатын әдістер оқудың тиімділігіне елеулі әсерін тигізеді. Педагогикалық әдістемелерді жетілдірмей тұрып, оқу бағдарламасын өзгерту білім беру стандарттарына қатысты реформалау шараларының мүмкіндіктерін және нәтижелілігін төмендетеді. Білім беру бағдарламасының, оқыту тәсілдерінің және бағалаудың қалай құрылуы қажеттілігінің мысалын Хименес-Алейхандренің дәлелдерді құрудың оңтайлы оқу ортасына арналған ұсынысынан көруге болады (2008, cited by Katchevich et al., 2011)

1) Оқушылар оқу үдерісіне белсене қатысады. Олар білімдерін бағалап, өздері ұсынған қорытындыларының дәлелдерін ұсынуы және бір-біріне сын тұрғысынан қарауы тиіс.

2) Мұғалімдер оқушыларға бағытталған және дәлелдерді құру мен талдауға арналған рөлдік модельдер ретінде әрекет ететін оқыту тәсілдерін қолданады.

3) Білім беру бағдарламасы проблемаларды шешудің тәсілдерін қамтуы тиіс.

4) Оқушылар мен мұғалімдер пікірлерді бағалауда білікті болуы тиіс және оқушылар тек жазбаша тестілеу бойынша ғана бағаланбауы тиіс.

5) Оқушылар өздерінің алған білімдерін қолдана алуы және білімдердің қалай алынғанын талдай білуі тиіс.

6) Оқушыларға диалогке және бірлескен оқуға қатысуға мүмкіндік беру керек.

Оқу бағдарламасындағы тағы бір ерекшелік - зерттеуге негізделген оқу. Зерттеуге негізделген оқу әдісін кез келген пәнде қолдануға болады. Пән бойынша негізгі көзделген мәселе зерттеу болған жағдайда, мұғалім көмекшіге ауысып, басты рөлге оқушы шығады. Жаңартылған білім беру бағдарламасы оқыту мен оқуға сындарлы көзқарасты қолдайды, ол оқушыларды мұғаліммен және бір-бірімен диалог жүргізуге ынталандыруды көздейді. Диалог аясын кеңейту үшін мұғалім сабақты оқушылар оны тыңдап қана қоятындай емес, нақты пән немесе тақырып туралы ойлана алатындай белсенді етіп жүргізу керек. Мұғалім педагогиканың барлық осы аспектілері сындарлы оқыту теориясымен үйлеседі. Сындарлы оқыту тәсілдері білім берудің «дәстүрлі» әдістерімен салыстырғанда, оқыту кезінде жоғары нәтижелерге қол жеткізуге мүмкіндік береді (Hattie, 2011). Сындарлы оқыту тәсілдері оқушылардың алдыңғы білімдерімен ұштастыра отырып, жаңа білім алуы туралы тұжырымдамаға негізделеді. Бұл жерде ең маңыздысы оқушылардың алдыңғы алған дағдылары жаңа дағдыларды меңгеруге үлкен ықпалын тигізеді, ал егер ол ескерілмесе, онда білім тереңге бармай, үстірт меңгерілген таяз білім болмақ. Мұндай үстірт білім оқушыға қазіргі әлемде жетістікке жету үшін қажетті жоғарыда аталған сын тұрғысынан ойлау, рефлексия және басқа да дағдыларын, алған білімін қолдануына кері әсерін тигізеді.

Мұғалімдер өз оқушыларының қызығушылықтары туралы білімдері мен бүкіл білім беру бағдарламасын ескере отырып, орындалатын жаттығуларды өзі таңдауға ерікті.

Сыныптағы жұптық, топтық бірлескен жұмыс бөлінген таным қағидатына негізделеді (Nardi, 1992), оның ауқымында мұғалімдер бір-бірімен білімімен және түсінігімен бөлісе отырып, бірлесіп жұмыс істейді

Оқу үдерісін жандандыру үшін мұғалімдер ынталандырғыш материал ұсынып, оқу үдерісіне тандамалы түрде араласады, осылайша оқушылардың бойында танымдық өзгерістердің орын алуына ықпал етеді. Сыныптан сыныпқа ауысқан сайын оқушылар анағұрлым жақсы нәтижелерге қол жеткізу үшін өз бетінше әрекет етуге үйрену керек.

Бастапқы кезеңдерде оқушылардың осыған дейін меңгерген білімін қазіргі кезде оқып жатқан көптеген жаңа түсініктерімен байланыстыру маңызды, яғни функционалдық сауаттылығына неізделеді. Негізінен мұғалімнің басымдығымен өтетін кейбір сабақтарда оқушылар айтылғанды тыңдап, естігендерін қайта дыбыстау арқылы білім алады. Керісінше, сабақтар қайталауға негізделіп ұйымдастырылатын мектептерде әлеуметтік-мәдени тәсілге басымдық беріледі, сабақ барысында пікірталас пен ұжымдық дәлелдеуге барынша назар аударылады (Miller, 1987; Brown & Renshaw, 2000). Осындай сабақтарда оқушылар басқа оқушыларға тұжырымдаманы өз сөзімен түсіндіру үшін бірқатар сұрақтар мен топтық талқылауды пайдалана отырып, проблемаларды шешу үшін бірлесіп жұмыс істейді. Мұғалімдер оқушылардың берген түсініктемелеріне құрметпен қарайды және оның құнды екенін түсінеді, проблеманы шешудің осындай ерекше тәсілдері басқа оқушыларға мәселені түсінуге көмектесе алатындығын мойындайды.

Қорыта келе, жаңартылған бағдарламаларды жүзеге асыру арқылы оқушылар өз түсінігін кеңейте отырып, өзінің ой-пікірі үшін жауапты болуға үйренеді. Оқушылар өзіндік көзқарасы мен пайымдауын қалыптастырып, дамытуға, мұқият зерделеуге және өз ойын сенімді айта білуге дағдыланады.

Әдебиеттер

1. Қазақстан Республикасының « Білім туралы » Заңы. Алматы 2008
2. Нургалиева Г.К. Сравнительная педагогика. – Алматы: Рауан. – 1999
4. Білімдегі жаңалықтар. Ақпаратты-әдістемелік журнал. №1,2007
5. Қазақ тілді мектептердегі «Қазақ тілі» және «Қазақ әдебиеті» пәндері бойынша педагог кадрлардың біліктілігін арттыру курсының білім беру бағдарламасы. «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ Педагогикалық шеберлік орталығы, 2017
6. Кішібаева Д.Ж. Жаңа педагогикалық технологиялар.Оқу құралы. Түркістан қ. А.Ясауи атындағы ХҚТУ, 2010.

БАСТАУЫШТА ЖАҢАРТЫЛҒАН БІЛІМ МАЗМҰНЫН ЖҮЗЕГЕ АСЫРУДЫҢ ӘДІСТЕРІ

АБИЛДАЕВА Айсулу Ембергеновна

30 қазақ орта мектебі

Ақтөбе, Қазақстан

aruka2004.75@mail.ru

Қазіргі өзекті мәселелердің бірі – жаңартылған білім мазмұнын жүзеге асыру болып отырғандығы айтыс тудырмайтын мәселе екендігі белгілі. Елбасымыз Н.Ә.Назарбаевтың халыққа жолдауында айтқанындай: «болашақта өркениетті дамыған елдердің қатарына ену үшін заман талабына сай білім қажет. Қазақстанды 50 елдің қатарына жеткізетін, терезесін тең ететін – білім. Қазіргі заманда жастарға ақпаратты техникамен байланысты әлемдік стандартқа сай мүдделі жаңа білім беру өте қажет» деген [1]. Сөйтіп үйренуші саналы және ерікті түрде білімді игерудегі ойлау тәсілдерімен үйрену әрекеттерін таңдайды сол арқылы өз біліміне деген жауапкершілікті нығайтады. Бүгінгі күннің ерекшеліктерінің бірі – жаңа технологиялардың өте шапшаң дамуы және ақпараттың шамадан тыс көп болуы. Оны игеру мен өз қажетіне жаратуда адамның биологиялық мүмкіншіліктерінің барлық уақытта жеткіліксіз болуы. Сондықтан да, қазіргі Қазақстандық білім беру жүйесінде білім беру мазмұнын анықтайтын құжаттарды қоғам талабына сәйкес жаңарту қажет болып отыр.

Қазақстан 2030 стратегиялық бағдарламасы білім берудің ұлттық моделінің қалыптасуымен және Қазақстанның білім беру жүйесін әлемдік білім беру кеңістігіне кіріктірумен сипатталады. Мемлекетіміздің білім беру үдерісіне енген жаңартылған білім беру бағдарламасы – заман талабына сай келешек ұрпақтың сұранысын қанағаттандыратын тың бағдарлама.

Соңғы жылдары педагогикалық теорияда және оқу-тәрбие үдерісінде айтарлықтай өзгерістер болып жатыр. Білім берудегі жаңғырту мен инновациялық үрдістердің жалғасуына ықпал етудің маңызды факторының бірі – мұғалімнің кәсіби шеберлігі. Солай бола тұра «кәсіби шебер» түсінігіне пәндік, дидактикалық, әдістемелік, психология-педагогикалық білім мен дағды ғана емес, педагогтің жеке тұлғалық потенциалы, кәсіби құндылықтары да жатады. Білім мазмұнын жаңарту тікелей шығармашылық ізденісте мұғалімнің кәсіби шеберлігіне байланысты. «Мұғалім көп әдісті білуге тырысуы керек. Оны өзіне сүйеніш, қолғабыс нәрсе есебінде қолдануы керек», - деп Ахмет Байтұрсынов айтқандай, қазіргі заман талабына сай білім беру мәселесі сол қоғам мүддесіне сай болуы керек [2]. Өз ісінің шебері ғана жоғары жетістіктерге жетеді. Қазіргі таңда пәнді жақсы, терең білетін, күнделікті сабақтағы тақырыпты толық қамтитын, оны оқушыға жеткізе алатын, әр түрлі деңгейдегі тапсырмаларды білу іскерлігі, оқытудың дәстүрлі және ғылыми жетілдірілген әдіс-амалдарын, құралдарын еркін меңгеретін, оқушылардың пәнге қызығушылығын арттыра отырып, дарындылығын дамытудағы іздену-зерттеу бағытындағы тапсырмалар жүйесін ұсыну – өмір талабы. Ал оның негізі бастауыш сыныптарда қаланбақ. Сондықтан да бастауыш сыныпта әр сабаққа әр түрлі тиімді әдіс-тәсілдерді қолдана отырып, оқушылардың білім сапасын арттыру – ең басты мәселе.

Әдіс-тәсілдер барлық пәнде жүзеге асады. Сондықтан заман талабына сай білімді беру үшін жаңартылған білім беру жүйесіне сай әдістерді қолдану қажет болып отыр. Осындай қайшылықтар біздің зерттеу жұмысының тақырыбын «Бастауышта жаңартылған білім мазмұнын жүзеге асырудың әдістері» белгілеуге негіз болды.

Елбасымыз Н.Ә.Назарбаевтың биылғы «Қазақстандық жол – 2050: Бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ» атты Жолдауында еліміздің дамуының барлық Стратегиялық бағыттарын жүзеге асыратын міндеттер қойылды. Республика болашағына бағдар беретін бұл жолдауда «XXI ғасырдағы дамыған ел дегеніміз – белсенді, білімді және денсаулығы мықты азаматтар»- деген [3].

Педагогика ғылымындағы әдіснаманың алатын орны, атқаратын рөлі ғылыми зерттеулерде ғана емес, практикалық деңгейде де күн санап өсіп келе жатыр [4]. Әдіснама термині гректің «әдіс жөніндегі ілім» немесе «әдістер теориясы» деген мағынаны білдіреді. Әдіснама – кең мағынасында алдымен дүниетанымдық көзқарас, дүниетанымдық ұстанымдар, тар мағынасында ғылыми зерттеулердің әдістері жөніндегі ілім. В.И.Загвязинский берген анықтама әдіснаманың қазіргі анықтамасына көбірек жуықтайды: «Педагогикалық әдіснама – ғылыми-техникалық зерттеудің бастапқы (басты) ережелер құрылымы, функциялары және әдістер туралы ілім».

Г.П.Щедровицкийге сенсек, әдіснаманы іс-әрекетті ұйымдастыру туралы ілім ретінде қарап, осы заманғы әдіснаманың негіздеу жүйесін құрайтын мынадай үш негізгі функцияны бөле жарып айтуға болады:

1. Іс-әрекеттің философиялық-психологиялық теориясы.
2. Зерттеу әдістерінің немесе күрделі жүйелерді жобалау, іздеу, жоспарлау және мәселелерді жоюға арналған өзгерістерді іске асыру жүйесі туралы ілімді жүйелі түрде талдау.

3. Ғылымтану, ғылым теориясы. Бірінші кезекте, әдіснамаға ғылымтанудың гносеологиясы (таным теориясы) және семиотика (белгілер туралы ғылым) сияқты тараулардың қатысы бар.

Әдіснама іс-әрекетті ұйымдастыру туралы ілім ретінде қаралатындықтан, ең алдымен іс-әрекет туралы негізгі ұғымдарға жүгіну қажет.

Іс-әрекет – адамның айналдағы өмірмен белсенді қарым-қатынасқа түсуі. Оның барысында адам объектіге мақсатты түрде әсер етеді және сонысымен өзінің қажеттіліктерін қанағаттандыратын субъект ретінде танылады.

Іс-әрекет – айналадағы дүниеге, қоршаған ортаға белсенді ықпал етіп, оны белгілі мақсатқа сай өзгертудің тек адамға ғана тән формасы. Іс-әрекеттің мазмұны мен нәтижесі бүкіл адамзат қоғамының тарихи қалыптасуы мен дамуы арқасында жүзеге асып отырған табиғаттағы өзгерістер мен цивилизация, материалдық игіліктер дүниесі адамзаттың бүкіл мәдениеті мен рухани қазынасы[5].

Іс-әрекет – қоршаған ортаға адамның қарым-қатынас тәсілі, адам шығармашылық пен табиғатты қайта өзгертеді, сол арқылы өзін-өзі іскер субъекті ретінде көрсетіп, ал олардың меңгерілетін табиғат құбылыстарын өзінің қызметінің объектісіне айналдыратын процесс.

Іс-әрекет – тұлғаның психикалық белсенділігінің формасы. Әлемді тануға, түрлендіруге және адамның өзін тануға, түрлендіруге бағытталады. Іс-әрекет өте ұсақ біліктерден тұрады – әрекеттерден, әрқайсысына өзіндік дербес мақсат пен міндет сәйкес келеді. Іс-әрекетке мақсат, тәсілдер, жағдайлар нәтиже енеді.

Іс-әрекет (деятельность) – адамның ақиқат дүние мен өзара белсенді әрекеттестігінің іс жүзінде көрінісі. Іс-әрекет құрамына іс-әрекетті қозғаушы түрткі, іс-әрекетті бағыттаушы мақсат пен нәтиже, іс-әрекетті жүзеге асырушы құралдар қамтылады.

Ғылыми ортада іс-әрекетті түсіндіруде, екі көзқарас, екі тәсіл қалыптасқан: психологиялық (А.Н.Леонтьев) және әдіснамалық (Г.П.Щедровицкий). Оның әдіснамасында іс-әрекетті субъект жүзеге асырады деп есептеледі. Екіншісінде, іс-әрекет, өздігінен алғанда, тұлғаны еліктіріп әкетіп, ұдайы жаңарып отыратын түп негіз болып табылады. Жеке адамға бағдарланған және мәдениетке деп қойған білім беру үдерісі үшін аталған екі көзқарасты біріктірген жөн: яғни оқушының ішкі жан дүние меңгеруден мәдени-тарихи жетістіктерді игеруге көшуі.

Педагогикада әдіснаманың жүзеге асыру аймағы:

1. Ғылыми-педагогикалық білімдер жүйесі
 - ✓ педагогиканың пәні, функциясы мен міндеттері;
 - ✓ педагогиканың адам туралы ғылым жүйесіндегі орны;
 - ✓ педагогика пәндерінің жалпы және өзіне тән міндеттері;
 - ✓ педагогиканың адам туралы ғылым жүйесіндегі орны;
 - ✓ педагогика пәндерінің жалпы және өзіне тән міндеттері;
 - ✓ педагогиканың терминологиялық жүйесі.
2. Педагогикалық құбылыстың ғылыми үрдісі.
3. Педагогикалық тәжірибе білімнің жүзеге асыру аймағы ретінде.

Айтылғандарды жинақтай келе, классикаға айналған В.И.Краевскийдің әдіснамаға берген анықтамасымен «әдіснама – педагогикалық теория құрылымы амалдар ұстанымдары және педагогикалық шынайлықты бейнелейтін білімді іздеу тәсілдері, сол секілді қызмет жүйелері бойынша білім алу, бағдарламаларды, логиканы, зерттеу жұмыстарының сапасын негіздеу жөніндегі білім білім жүйесі» қорытындылаймыз.

В.В.Краевский анықтамасында, педагогикалық теория жөніндегі білім жүйесімен қоса, зерттеушінің қызметтер жүйесін айқындайды. Демек, әдіснама ғылыми таным саласы ретінде білімдер жүйесі, ғылыми зерттеу қызметтер жүйесі деген екі бағытта қарастырылады. Яғни, әдіснамалық зерттеу, әдіснамалық тұрғыдан қамтамасыз ету.

Қазақстан 2030 стратегиялық бағдарламасы білім берудің ұлттық моделінің қалыптасуымен және Қазақстанның білім беру жүйесін әлемдік білім беру кеңістігіне кіріктірумен сипатталады. Қазіргі таңда қазақ тілі–мемлекеттік тіл, қарым-қатынас тілі – орыс тілі және ағылшын тілі – әлемдік кеңістікті тану тілін оқытуда жаңа идеяларды әр сабақта жан-жақты қолданып, жаңаша оқытудың тиімді жолдарын тауып, жүйелі түрде қолдану – заман талабы. Оқытудың парадигмасы өзгереді. Білім берудің мазмұны жаңарып, жаңаша көзқарас пайда болды.

Мемлекетіміздің білім беру үдерісіне енген жаңартылған білім беру бағдарламасы – заман талабына сай келешек ұрпақтың сұранысын қанағаттандыратын тың бағдарлама. Білім беру бағдарламасының негізгі мақсаты-білім мазмұнының жаңаруымен қатар, критериялды бағалау жүйесін енгізу және оқытудың әдіс-тәсілдері мен әртүрлі құралдарын қолданудың тиімділігін арттыруды талап етеді. Қазақ тілі мен әдебиеті пәндеріне арналған оқу бағдарламаларындағы оқу мақсаттары оқушылардың шынайы проблемаларды анықтап, зерттей білуді талап етеді. Негізінен жаңартылған

білім жүйесі – құзыреттілікке және сапаға бағытталған бағдарлама. Жаңартылған білім берудің маңыздылығы – оқушы тұлғасының үйлесімді қолайлы білім беру ортасын құра отырып, сын тұрғысынан ойлау, зерттеу жұмыстарын жүргізу, тәжірибе жасау, АКТ-ны қолдану, коммуникативті қарым-қатынасқа түсу, жеке, жұппен, топта жұмыс жасай білу, функционалды сауаттылықты, шығармашылықты қолдана білуді және оны тиімді жүзеге асыру үшін қажетті тиімді оқыту әдіс-тәсілдерді (бірлескен оқу, модельдеу, бағалау жүйесі, бағалаудың тиімді стратегиялары) болып табылады. Жаңартылған білім беру бағдарламасының ерекшелігі шиыршық қағидатпен берілуі.

Жаңартылған білім беру бағдарламасының мақсаты: білім берудің жаңа парадигмасына көшу жағдайында оқытудың тиімді стратегияларын қолдана отырып, оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттыру.

Міндеттері:

- білім берудің жаңа мазмұнын жаңғыртумен қатар, оқытудың әр түрлі әдіс-тәсілдері мен құралдарын қолданудың тиімділігін арттыру;
- мұғалім оқытудың нәтижесіне технологиялық тәсілдермен қол жеткізу арқылы өзінің педагогикалық шығармашылық бағамдарын жүзеге асыру.

Жаңартылған білім беру мазмұнын жүзеге асыруда 7 модуль негізге алынады.

Қазіргі оқытуда мұғалім мәселе қояды, ойлаудың жолдарын ашады, әрекеттің барысына бағдар береді, жетектейді. Осылайша оқушы қоғам, ғылым шешіп қойған, бірақ оқушы үшін жаңа болып табылатын проблеманы шешуге кіріседі. Оқу әрекетімен шұғылданады. Дайын үлгі бойынша білім беретін сабақтарда баланың шығармашылық қабілеттері ашылмайды, ал білімді өздігінен іздену арқылы меңгеретін сабақтарда бала кез-келген проблеманы шешуге үйренеді, пікір айтады, сөйтіп таным көкжиегі кеңейіп, шығармашылық қабілеті дамиды. Демек, дұрыс ұйымдастырылған оқу әрекетінде оқушылардың шығармашылық қабілеті дамиды, бала шығармашылық әрекетке енеді.

Оқушылардың белсенділігін арттыру мақсатында жаңашыл ұстаз жағдайдың белсендіру әдісін жүзеге асырады, онда оқушылар:

- өз пікірінде тұра алуы;
- пікірталастар мен талқылауларға қатысуы;
- өз жолдастарына және мұғаліміне сұрақ қоя алуы;
- жолдастарының жауаптарын түзету;
- жолдастарының жауаптары мен жазба жұмыстарын бағалай білу;
- артта қалған оқушыларды оқыту;
- үлгерімі нашар оқушыларға түсініксіз жерлерді түсіндіру;
- өз бетінше шамасы келетін тапсырмаларды таңдауы;
- танымдық міндетті (мәселені) шешудің бірнеше түрін табуы;
- өзін өзі тексеру үшін, өзіндік танымдық және тәжірибелік әрекеттерін талдау үшін жағдайлар ойластыруы;
- танымдық міндеттерді шешімнің өзіне белгілі тәсілдерін жинақтап қолдануы.

Жаңартылған білім беру мазмұны аясында функционалдық сауаттылықты қалыптастырудың кілті осы қауымдастықтың қолында болмақ. Өз күшінмен табылған білім, өз табандылығымен дәлелденген шындық өмірінде пайдалы болатындығы сөзсіз екендігін талай ғұламалар айтып та кеткен. Мемлекет басшысы Нұрсұлтан Назарбаевтың «Қазақстан жолы – 2050: бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ» Жолдауында (17 қаңтар, 2014 жыл) белгіленген «орта білім жүйесінде жалпы білім беретін мектептерді Назарбаев зияткерлік мектептеріндегі оқыту деңгейіне жеткізу керек; мектеп түлектері қазақ, орыс және ағылшын тілдерін білуге тиіс, оларды оқыту нәтижесі сындарлы ойлау, өзіндік ізденіс пен ақпаратты терең талдау машығын игеру болуға тиіс» деген міндетін орындауда мұғалімдердің біліктілігі қашанда бірінші орынға шығады.

Әдебиеттер:

- 1 Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауы «Қазақстан жолы- 2030. Бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ», 17.01.2014ж.
- 2 Қ.Сейталиев «Педагогика тарихы», Алматы «Білім» баспасы, 2008
- 3 Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауы «Қазақстан жолы- 2050. Бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ», 17.01.2014ж.
- 4 С.Е.Қаңтарбай, Ж.А.Жүсіпова. Ғылыми педагогикалық зерттеу әдістемесі. Алматы, 2011

5 Қазақстан Республикасы Білім Министрлігі. «Қазақ педагогикалық энциклопедия сөздігі». – Алматы: «Республикалық» баспасы, 1995 ж., 173 б.

6 Дүйсенбаев А.Қ. «Педагогика және психологиядан анықтамалық сөздік

ЖАҢАРТЫЛҒАН БІЛІМ МАЗМҰНЫНДА ӘДЕБИЕТТІК ОҚУ ПӘНІНДЕ ИНТЕРБЕЛСЕНДІ ӘДІСТЕРДІ ҚОЛДАНУ

СУГУРАЛИЕВА Алия Мұханбеджанқызы, МУХАМЕДЖАНОВА Ботагоз Булековна

Қ. Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік университеті

Ақтөбе, Қазақстан

aruka2004.75@mail.ru

XXI ғасыр оқыту процесінде жаңа педагогикалық технологияны пайдалануды талап етеді. Бұл тәсіл оқытудың мазмұнын жетілдіреді, олардың әдістері мен құралдарының бірлігін қамтамасыз етеді. Бұл заңды процесс, себебі елде болып жатқан саяси, экономикалық, әлеуметтік және басқа да өзгерістер білім жүйесін сол өзгерістер тұрғысында дамытуды талап етеді. Жаңа педагогикалық технология балаларды сабақ процесіндегі белсенділігін арттыруға тікелей әсер етеді. Міне осы талап тұрғысынан алғанда «Оқытудың интерактивті әдісі» шешуші орын алады. Егерде сабақ үстінде оқушылар мен мұғалімнің арасында тығыз қарым-қатынас орнатылса және ұтымды нәтижеге жетсе бұлайша оқытуды интерактивті деп айтамыз. Бұндай қарым-қатынас оқушылар өз ойларын талқылап шешімін табуға тырысқан кезде байқалады. Тәуелсіз Қазақстан мемлекетінің қазіргі даму кезеңіндегі қоғамның түрлі сфераларының құрылуы мен тұлғаның белсенділігінің жоғарылауы арасында байланыс айқындала түсуде. Осыған байланысты бастауыш сынып оқушыларының танымдық әрекетін белсенді, оны тиімді басқару және дамыту тұрғыдан қамтамасыз ету күрделі мәселе ғана емес, маңызды әлеуметтік міндет болып табылады.

Қазақстан Республикасында білім беруді 2011-2020 жылдарында дамытудың мемлекеттік бағдарламасы ауқымында білім алушылардың оқуды аяқтағанда қандай құзіреттіліктерді меңгеруі қажет екендігін былайша көрсетуге болады (2)

- Қазақстандық идея мен өзінділікті қалыптастыру негізінде өз Отаны үшін жауапкершілікті жүктеу дайындылығы;
- Өзіндік тұрғыдан танымдық әрекеттерге дайын болуы;
- Проблемаларды шешуге дайын болуы;
- Ақпараттық-коммуникациялық технологияларды тұтынушы деңгейінде тиімді қолдану дайындығы;
- Тұлғааралық қарым-қатынасқа ауызша және жазбаша түрде дайын болу (қазақ, орыс, ағылшын тілдерінде);
- Әлеуметтік өзара әрекеттесуге дайындық;
- Өзін-өзі дамыту, өркендету жүзеге асыруға дайындық.

Міне, бүгінгі заманның осындай ерекшеліктері оқыту ісінде интербелсенді әдістеменің қажеттілігін дәлелдейтін тәрізді. Барлық деңгейлерде оқу процесі шәкірттердің өздігімен атқаратын белсенді әрекеттерден құрылуы қажет.

Таным әрекеттерін ұйымдастырудың арнаулы әдістемесі ретінде **интербелсенді оқыту** білім игеру процесіне қатысушылардың (үйрену мен үйренушілердің тиімді қарым-қатынасына негізделеді. Ағылшын тілінен келген «interactive» сөзі де осы ұғымды білдіреді: «**inter**» дегеніміз «**өзара**» мағынасында, ал «**act**» - «**әрекет жасау**» дегенді білдіреді, яғни **интербелсенді әдістер** – үйренушілер мен үйретушілердің өзара әрекеттесуін оқудың негізгі деп танытын және сондай қатынасқа жағдай жасайтын әдістер. Басқаша айтқанда «интербелсенді» дегеніміз біреумен қоян-қолтық қарым-қатынаста болу, онымен бірлесе әрекет жасау, диалог құру. Ал «интербелсенді оқу» дегеніміз өзара қарым-қатынасқа (коммуникацияға) негізделген оқыту, диалог арқылы үйрету, яғни «үйретуші – үйренуші», «үйренуші-үйренуші», «үйренуші-өзімен өзі» форматтарында жасаған қарым-қатынас («әңгіме», «сұхбат», «пікірлесу», «бірлескен әрекеттер») (3)

Интербелсенді оқыту білім игеру процесін ұйымдастыруда мынаған ынталы:

1. Барлық үйренушіге бірлескен таным процесіне белсенді араласуға мүмкіндік жасау.
2. Әрбір үйренушінің өзінің үйренгенімен өз білімі туралы түсініктерін ортаға салып, бірлесе талқылап, олар туралы ой толғауына мүмкіндік жасау.

Интербелсенді оқыту – әрекет көмегімен және әрекет арқылы үйрету, ал мұндай ұстаным қомақты нәтижелерге жеткізетін ең тиімді жүйе деп есептелінеді, өйткені адамның жадында бірнеше мезетте тек өзінің әрекетімен өз қолымен жасағаны ғана қалады. Сол себепті де интербелсенді оқыту үйренушілердің оқу процесіндегі белсенді әрекеттерін үйренудің негізгі құралдары мен тәсілдері ретінде таниды. Сондықтан да интербелсенді оқу \ оқыту оқу процесінің тиімділігі мен нәтижелігін үйренушілердің есте сақтау дәрежесімен олардың әрекеттерімен бағалайды, тек әрекет арқылы ғана үйрену ықтимал деген қағида ұстанады.

Интербелсенді оқыту оқушының тәжірибесі тұрғысынан жасаған белсенді қарым- қатынасқа негізделеді. Ал үйренушілердің тәжірибесі дегеніміз олардың өзіндік пікірлерімен көзқарастары, ойлары мен идеялары, ұстанымдары мен пайымдаулары, тұжырамдары мен қорытындылары, дәлелдері мен уәждері деп айтуға тұрарлық. Оқушылар таным процесінде бір-бірімен осы тәжірибесімен бөліседі, міне осындай байланыста, қарым- қатынаста жаңа білім құрастырылып саналы түрде игеріледі.

Бұл салада оқушылардың танымдық белсенділігін интербелсенді оқыту арқылы дамытуға бағытталған әдістемелік еңбектер жеткіліксіз. Осыдан келіп, біздің тақырыбымыздың өзектілігі туындайды. Сондықтан біз зерттеу жұмысымыздың тақырыбын « әдебиеттік оқу пәнінде интербелсенді оқыту әдістер арқылы белсенділігін дамыту» деп қарастырдық.

Бүгінгі күні білімді дайын қалпында қабылдамай, оны өздігімен есте ұзақ мерзімде сақталатындығы дәлелденіп отыр. Қайталау мен жаттауға негізделген білім (репродуктивті) тек есте сақтау дәрежесінде болса, құрастырылған (конструктивтік немесе сындарлы) білім үйренушіден түсіну, қолдану, талдауға ақпарат негізінде жаңа мазмұн құрастыру және бағалау секілді белсенді әрекеттерді талап етеді. Қайталау емес өздігімен білім құрастыру қажет бұл күнде. Ал бұл мақсатқа әр сабақта интербелсенді әдістемені қолдану арқылы ғана жетуге болады.

Басқаша сөзбен айтқанда, оқытудың басты мақсатын дәстүрлі «*Өмір бойы азық боларлықтай білім беру*» үлгісінен «*Өмір бойы оқып үйрену*» қағидасын ауыстыру керек. Ал бұл қағиданы жүзеге асыру үшін оқытуда басты назарды «қалай оқытуға», яғни әдістемеге, сабақ барысының өзіне аудару керек. Бұнда мәселе тек қана ұстаздың білім беру әдістеріне келіп тіреліп тұрған жоқ. Шындығында да өзінде бар білімді ұстаз шәкірттеріне дайын күйде беретін болса, оның бұл ісінен мардымды нәрсе шығар ма екен? Халқымыздың «*Тісі шыққан балаға шайнап берген ас болмас*» немесе «*Жетектеген ит қораға үрмейді*» (немесе Жетектеген ит ауға жарымайды) деген аталы ұғымдар осындай жәйітті меңземей ме? Көне қытай нақылы да осындай идеяны білдіреді «*Аш адамға балық берме, қармақ бер!*»

«Өмір бойы білім алу – әр Қазақстанның өмірлік Кредосына айналуы қажет!» Н.Ә. Назарбаев [1]. Дегенмен бұл ұстанымда таным процесі үйренушілердің іс- әрекеттеріне тікелей байланыстырылады, яғни жоғарыда келтірілген оқыту процесінің басты тұлғасы және белсенді оқу туралы тезистер қуатталатын сияқты.

Оқытуда таы да бір мәселеге ерекше назар аудару керек: шәкірттің әлеуметтік тәжірибесін арттыру. Басқаша сөзбен айтқанда, оқу процесінде әлеуметтік мазмұн басым болуы қажет. Әр сабақта үйренуші оқытудың басқа да қатысушылармен араласып (шәкірттер мен ұстаздар), коммуникативтік қарым-қатынаста әрбір шәкірттің өзіндік өмір тәжірибесінің алатын орны ерекше. Сол себепті оқу мазмұны қандай да бір абстракциялы тақырыпқа иек артпай, оқушылардың өмір тәжірибесіне негізделсе, оқу процесі оқушы тарапынан қызығушылық пен ықылас туғызатындығы сөзсіз.

Білім саласындағы инновациялық өзгерістер оқудың\оқытудың негізі ретінде тұлғалық дамуды қарастырады, өйткені динамика мен өзгерістерге толы ақпараттық дәуір идеологиялық, әлеуметтік, саяси сұраныстары адамнан мынандай құзіреттіліктерді талап етеді:

- Ақпараттың ішінен өзіне қажеттісін таңдап, оны пайдалану;
- Проблемаларды шешу және шешім қабылдау;
- Өзіндік пікір, идеялар, тұжырым, түсінік келтіру, оларды дәлелдей және қорғай білу;
- Ауызша және жазбаша түрде қарым – қатынас құра білу, бірлесе жұмыс жасай білу, жан-жақты болу;
- Өмірге деген көзқарасын, ұстанатын сенімдерін, қажеттіліктерін құндылықтары мен байланыстыру;
- Өздігімен үйрене білу, өз білімін әрқашан да дамытып отыру [36,17].

Сол себепті де тұлғалық даму ұстанымы білім игеру процесіне қатысушылардың (үйренуші мен үйретуші) бұрынғы авиторитарлы- коммуникативтік қарым- қатынасқа өзгертуді талап етеді. Бұл ұстаным таным процесінің «білім беру», «оқыту», «үйрету» деген кешегі күнгі түсініктерін енді екі жақты процесс ретінде өарастырып, оларды «білім алу\игеру», «оқу», «үйрену» деп өзгертеді, бұл процесте үйренуші негізгі рөл атқарып білімді өздігімен құрастыра алады деп түсінеді.

Білім адамның басында әуел бастан болмайды; ол оны өз өмірінің барысында, практикалық іс-әрекетінің нәтижесінде игереді. Адамның жаңа білімдерді игеру процесі таным деп аталады.

Танымның мәнін, заңдылықтарын түсіну үшін оның субъективті кім екенін анықтау қажет. Мұның қиын еместігі танымның субъектісі адам өзі екенін түсінеді. Бірақ, біріншіден, философия тарихы заттардың мәнін адамның танып білуі мүмкін емес деп санайтын ойшылдарды біледі.

Екіншіден, қазіргі уақытта таным процесі және оның теориялық ойлау сияқты формасы адамға ғана тән емес, олар содай-ақ адам жасаған элекетрондық есептеу машинасы сияқты техникалық қондырғыларға да тән деген пікір тарап жүр.

Мемлекетіміздің білім беру үдерісіне енген жаңартылған білім беру бағдарламасы заман талабына сай келешек ұрпақтың сұранысын қанағаттандыратын тың бағдарлама болды. Аталған білім беру бағдарламасы туралы түсінгенім мен ұғынғаным мол.

Кәсіби тұрғыда жаңа сатыға қадам басып, білім жүйесіне енген жаңалықтың қыр –сырын зерттей бастаған сәтімде арнайы курсқа баруым бағдарлама туралы туындаған сұрақтарымның жауабын табуға берілген мүмкіндік секілді көрінді.

Білім беру бағдарламасының негізгі мақсаты-білім мазмұнының жаңаруымен қатар, критериалды бағалау жүйесін енгізу және оқытудың әдіс-тәсілдері мен әртүрлі құралдарын қолданудың тиімділігін арттыруды талап етеді.

Бастауыш сынып пәндеріне арналған оқу бағдарламаларындағы оқу мақсаттары оқушылардан шынайы проблемаларды анықтап зерттей білуді талап етеді. Жаңартылған білім берудің маңыздылығы – оқушы тұлғасының үйлесімді қолайлы білім беру ортасын құра отырып сын тұрғысынан ойлау, зерттеу жұмыстарын жүргізу, тәжірибе жасау, АҚТ –ны қолдану, коммуникативті қарым-қатынасқа түсу, жеке, жұппен, топта жұмыс жасай білу, функционалды сауаттылықты, шығармашылықты қолдана білуді және оны тиімді жүзеге асыру үшін қажетті тиімді оқыту әдіс-тәсілдерді (бірлескен оқу, модельдеу, бағалау жүйесі, бағалаудың тиімді стратегиялары). Жаңартылған білім беру бағдарламасының ерекшелігі спиральді қағидатпен берілуі.

Бағалау жүйесі де түбегейлі өзгеріске ұшырап, критериялық бағалау жүйесіне өтеді. Критериалды бағалау кезінде оқушылардың үлгерімі алдын ала белгіленген критерийлердің нақты жиынтығы мен өлшенеді. Оқушылардың пән бойынша үлгерімі екі тәсіл мен бағаланады: қалыптастырушы бағалау және жиынтық бағалау.

Оқушы білімін бағалауға тоқталар болсам, жаңа білім беру мазмұнында бес балдық бағалау емес, критериалды бағалау арқылы бағалануы – оқушылардың оқу жетістіктерін нақты айқындалған, бірге даярланған, оқу үдерісінің барлық қатысушыларына алдын ала белгілі, бастауыш білім берудің мақсаттары мен мазмұнына сай критерийлермен салыстыруға негізделген бағалау үдерісі. Критериалды бағалау оқыту, тәлім-тәрбие беру және бағалаудың өзара байланысына негізделген. Бұл бағалау жүйесінің оқушы үшін ерекше екендігін тәжірибе барысында байқадым. Қалыптастырушы бағалау шынайылыққа бағытталады. Оқушының өз бетімен жұмыс жасап, тұжырым жасауына ықпал етеді

Қорыта айтқанда, аталмыш бағдарламаның мәні, жаңа әдістерді қолдана отырып баланың функционалды сауаттылығын қалыптастыру. Оқушы өзінің мектеп қабырғасында алған білімін өмірінде қажет іске асыра білуі керек. Сол үшін де бұл бағдарламаның негізі «Өмірмен байланыс» ұғымына құрылған. Мұғалім әр сабағында оқушыға сабақты өмірмен байланыстыра отырып, яғни әдіс-тәсілдерді шынайы қолдана отырып, өткізсе балаға ұғынықты болатыны сөзсіз. Сондықтар, ұстаздарға үлкен жауапкершілік міндеттелді. Оқушылардың бойына ХХІ ғасырда өмірдің барлық салаларында табысты болу үшін, қажетті дағдыларды дарыту үшін, мұғалімдер тынымсыз еңбектену керек.

Әдебиеттер:

1. 2011-2020 жылдарға арналған ҚР білім беруді дамыту мемлекеттік бағдарламасы. – Астана, 2010.-45б.
2. Абдулина Г. Интерактивті оқыту таным белсенділігінің қазіргі бағыты. – Ұлт тағылымы. 2009. № 2, 17 б.
3. Айзенк Г. Дж. Узнай свой собственный коэффициент интеллекта. – М.: «Ай кью», 1996. – 160 с.
4. Аймухамбетова С.А. Интерактивные методы учебной деятельности/ Қазақстан жоғары мектебі 2010. №1(83).
5. Әлімов А.Интербелсенді әдістерді жоғары оқу орындарында қолдану. Оқу құралы. –Алматы, 2009-7
6. Әлімов А. Интербелсенді әдістемені ЖОО да қолдану мәселелері. Оқу құралы, Алматы, 2009 - 328.

БІЛІМ МАЗМҰНЫН ЖАҢАРТУ АЯСЫНДАҒЫ ҰСТАЗ КӘСІБИЛІГІ СҰЛТАН Жұлдыз Исақызы

Баишев Университеті
Ақтөбе, Қазақстан
aruka2004.75@mail.ru

Бүгінгі күні барлық дамыған елдер жоғары сапалы білім беру жүйесімен жұмыс істеуде. Қазіргі заманда елдің бәсекеге қабілеттілігі оның азаматтарының парасаттылығымен анықталады, сондықтан білім беру жүйесі болашақтың талабына сәйкес дамуы тиіс. Оқушыларды заманауи әдіс-тәсілдермен оқытып, ой-өрісі кең, саналы, еркін азамат етіп тәрбиелеу қажеттілігі де осы себептен туындап отыр. Сондықтан да уақытпен бірге қадам басу үшін әрдайым білім беруді, білім берушілерді жетілдіріп, үнемі өзгерістер енгізіп, дамытып отыру қажет.

«Қазақстан Республикасында орта білім мазмұнын жаңарту шеңберінде қазақ тілінде оқытатын мектептердегі бастауыш сынып пәндері бойынша педагогика кадрларының біліктілігін арттыру курсының» бағдарламасы бойынша оқушылар бастауыш сыныпта оқытылатын әр пәндік саланы түсінетіндігін көрсете отырып, алдағы уақытта осы білімдерін басқа жағдайларда қолдана білулері қажет. Сондықтан оқушыларды өз білімдерін кез-келген жағдайға қалай бейімдеу керектігін біліп, болашақта кездесуі мүмкін кез-келген күрделі тапсырмаларды шешуге икемді болуға баулитын ұстаздардың рөлі маңызды болып отыр.

Мектеп – еліміздің халыққа білім беру жүйесінің күрделі тармағы. Еліміздің жарқын болашағы, мектеп болашағы ұстаздардың ізденісінде, балаларға деген сүйіспеншілігінде, кәсіптік деңгейіне байланысты екендігінде. Шындығында мұғалімнің алдында оқушыларға білім мен тәрбие беруде үлкен жауапкершілік тұр. Әрбір оқушыны оқытып тәрбиелеуге байланысты мәселелерді өздігімен және шығармашылық ынтамен шешуге қабілетті жаңашыл мұғалім керек.

Болашақтың бүгінгіден нұрлы болуына ықпал етіп, адамзат қоғамы алға апаратын күш тек білімде ғана. Қай елдің болсын өсіп-өркендеуі, ғаламдық дүниеде өзіндік орын алуы оның ұлттық білім жүйесінің деңгейіне, даму бағытына байланысты. Жаңа ғасыр табалдырығын білім мен ғылымды инновациялық технология бағытымен дамыту мақсатымен аттауымыз үлкен үміттің басты нышаны болып табылады. «Ұрпағы білімді халықтың болашағы бұлыңғыр болмайды» дегендей, жас ұрпаққа сапалы, мән-мағыналы, өнегелі тәрбие мен білім беру – бүгінгі күннің басты талабы.

Бүгінгі таңда білім берудің сапасы – бұл тек мектеп пәндерін игеру, емтихан нәтижелері ғана емес, алған білімдерін өмірде қолдана алатын, сын тұрғысынан ойлайтын өз бетімен іздене білу қабілеті дамыған, өзгермелері жағдайларға қарай шұғыл шешім қабылдай алатын, кең ойлап, кемел пішетін ғылыми ойлау жүйесі қалыптасқан, талантты, жігерлі, өзіне сенетін, арманға бай және оларды жүзеге асыруға ерік-жігері мол оқушылар. Ал, осы қасиеттері қалыптасқан оқушыларды дайындайтын ұстаздарға артылып отырған жүк одан да ауыр демекпіз. Білім сапасын арттырудың кілті ұстаздардың қолында десек, заманынына сай мұғалім де жаңашыл, жан-жақты, ұшқыр ойлы, оқушылармен жұмыс жасауға ерік-жігері, қабілетті бар болуы қажет. Білім берудің ұлттық моделіне көшкен қазіргі мектепке ойшыл, зерттеуші, практикалық үйлестіруді шебер меңгерген психолог, педагогикалық диагностика қоя білетін іскер мұғалім қажет.

Елбасымыз Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқына арналған Жолдауында айтылған: «Білім беруге қатысты мәселелер бәрімізді де бей-жай қалдыра алмайды». Қазақстандағы әрбір ұрпақтың ертеңгі күні дүниенің төрт түкпірінде өзінің қалаған, ұнатқан және қоғамға пайдалы еңбек ете алатынын елбасымыз қадап айтқан. Өркениетке бұрған еліміздің жастары – ертеңгі мемлекет тірегі. Қоғамға да ең басты керегі – елдің ертеңіне деген сенім мен үміт. Сол тірек нық та, берік, сенімді болуы үшін бәсекеге қабілетті мамандар дайындау үрдісі арнайы және орта мектептерден бастау алмақ. Сондықтан да, оның іргетасын, ондағы мұғалімдердің білім деңгейінің жоғары болуын қадағалау және арттыру кадрлар біліктілігін арттыратын және қайта даярлайтын институттың негізгі міндеттерінің бірі болып қала бермек», – деген болатын. Қазақстанның болашағы білімді жастардың қолында. Сондықтан да, білім саласында еңбек етіп жүрген ұстаздар қауымына бүгінгі таңда үлкен талап қойылып отыр. Білім мазмұнын жаңарту бағдарламасы негізінде педагог кадрлардың біліктілігін арттыру курстары еліміздің барлық аймақтарында өткізіліп жатыр. Бұл курстардың мақсаты – білім беру бағдарламасын жаңарту және критериялды бағалау жүйесін енгізу тұрғысынан мұғалімдердің педагогикалық шеберлігін жетілдіру [1]. Сонымен қатар, оқу үрдісіне әлемдік озық тәжірибелерді енгізе отырып, педагог кадрлардың біліктілігін арттыру, олардың әлеуметтік жағдайын көтеру болып табылады.

«Мен еш уақытта өз оқушыларыма еш нәрсе үйретпеймін, тек қана олардың оқуы үшін жағдай жаратамын», - деген екен Альберт Эйнштейн. Жаңартылған білім беру бойынша мұғалім балаларға

еркіндік бере отырып, оларға өз мүмкіндіктерін арттыруға жол ашады. Қазіргі оқушының қажеттілігі, талғамы жоғары, әрі жаңалыққа толы бұл әлемде оларды таңқалдыру, қызығушылығы мен сұраныстарын өтеу мұғалім үшін ізденушілікті қажет етеді. Демек, ХХІ ғасырда табысты болуы үшін Нені үйренуі керек? және Оқытудың тиімді әдістері қандай? деген сияқты негізгі сауалдарға жауап беруі тиіс [3].

Қазіргі кезеңде оқушының өз бетімен білімге ие болу барысында оның белсенді іс-әрекетін ұйымдастыру оқу үдерісіне қойылатын негізгі талаптардың бірі болып табылады. Бұл білім мазмұнын жаңарту бағдарламасы пәндік білімді, әлеуметтік және коммуникативтік дағдыларды ғана емес, сонымен бірге өзінің жеке мүдделері мен болашағын сезінуге, сындарлы шешімдер қабылдауына мүмкіндік беретін тұлғалық қасиеттерді де меңгеруге ықпал етеді. Жеке тұлғаға бағдарланған оқытудың тұжырымдамасы баланы жан-жақты дамытумен бірге жеке және жас ерекшелігіне қарай қоғамдағы өзгерістерге бейім даму мүмкіндігін айқындауды қарастырады. Жеке тұлғаға бағдарланған оқыту проблемалы бағыттағы шығармашылық сипатқа ие бола отырып жаңа білімді іздену арқылы тәжірибеде қолдана білуге ықпал етеді, мұндағы басты міндет – баланың жалпы және өзіне ғана тән қабілеттерінің даму мүмкіндігі мен білім, білік, дағдыларын қалыптастыру және қолдану.

Халқымыздың ұлы ағартушысы Ахмет Байтұрсыновтың: «Ұстаз үздіксіз ізденгенде ғана, шәкірт жанына нұр құя алады», - деген сөзі ізденімпаз, жаңашыл ұстаздарға арналған. Сондықтан бұл бағдарлама бала тәрбиесіне оларды біліммен қаруландыруға жол ашады деп білеміз.

Оқушылардың бойында өмір бойы білім алу дағдыларын қалыптастыру мақсатында бастауыш сыныпқа арналған пәндердің аясында мұғалімдер әрбір оқу жылында нені оқыту керектігін және оқу сапасы қандай болу керектігін нақты білуі тиіс.

Білім мазмұнын жаңарту шеңберінде қазақ тілінде оқытатын мектептердегі бастауыш сынып пәндері бойынша пән бағдарламаларында нақты мақсаттар беріліп, нақты күтілетін нәтижелер айқын жазылған. Табысты болу үшін оқушыларға білім қандай қажет болса, дағды да сондай қажет болып отыр. Бұл оқушылардың ақпаратты есте сақтап, алған білімдерін ұғынуын, түсінуін және әртүрлі салада қолдана білуін талап етеді.

Бүгінгі оқушы – ертеңгі қоғамымыздың тірегі, ғылым мен техниканы, тұтас экономикамызды, саясат пен әлеуметтік саланы алға жетелейтіндер. Сондықтан, оқушылардың жан-жақты әрекетін ұйымдастыруға берік негіз қаланып, заман талабына сай, бәсекеге қабілетті жастарға тән білім-білік пен дағды машықтарды берік орнататын ұстаз еншісінде.

Биылғы оқу жылы мектепке қадам басушы бірінші сынып оқушылары үшін өз тараптарынан ғана емес, педагогтерге де ерекше болып отыр. Себебі, бірінші сынып жаңартылған бағдарламаны меңгеру одан көп қажыр-қайратты қажет етеді.

Бүгінгі білім беру бағдарламасының ерекшелігі – мұғалімнің кәсіби дамуына мүмкіндік жасау. Қоғамдағы жаңа бетбұрыстар білім беру жүйесінен үнемі өзгеріп отыруды талап ететіндіктен болашақ жастарға тәлім-тәрбие беріп жүрген мұғалім құзыреттілігі жансыз жаттанды білім түрінде емес, педагогтің жеке тұлға ретінде танымға, ойлауға қатысын, белгілі бір мәселелерді ұсынып, шешім жасауға, оның барысы мен нәтижелерін талдауға, ұтымды түрде түзетулер енгізіп отыруға деген іскерлігінің белсенділігімен ерекшеленуі тиіс.

Мұғалім жалпы стандарттық талаптармен бірге, нағыз сыншы алдындағы оқушылардың талабы мен сынына төтеп бере алуы керек.

Кәсіби мұғалім үнемі ізденісте бола отырып, жаңаша оқытудың критериалды бағалау жүйесін, дамыта оқыту, сын тұрғысынан ойлау технологияларының әдіс-тәсілдерін өз ізденісі арқылы оқушы қабілетіне, қабылдау деңгейіне қарай іріктеп қолданғаны жөн. Сонымен қатар психологиялық-педагогикалық білімін жетілдіріп үйренумен, сол білімін өз ісінде шебер пайдалана білетін болуы керек. Оқушының кез-келген қатар сұрағына жауап беруге даяр болуға тиіс. Мұғалім – оқушыға қай жағынан болсын өзін-өзі ұстауы, сөйлеуі, жүріс-тұрысы, киім-киісі жағынан болсын үлгі. Бұл жағдайда оқушының жеке адам ретінде қалыптасуына жанама әсер етеді.

Критериалды бағалау бойынша мысалы қалыптастырушы бағалауға тапсырма жасаған кезде оқу мақсаты сабақтың мақсатындағы етістікті Блум таксономиясының қай сатысы екенін анықтап алу қажет. Яғни, ойлау дағдыларының деңгейін сәйкестендіреміз. Оқу мақсаттарын ойлау дағдыларының деңгейімен және бағалау критерийлерімен сәйкестендіру маңызды рөл атқарады. Берілетін тапсырма Блум таксономиясы бойынша сол ойлау деңгейінен асып кетпеуі шарт. Қолдану болса тапсырмада одан жоғарғы талдау, жинақтау, бағалау бойынша тапсырмалар берілмейді. Блум Таксономиясы оқыту нәтижелерін жазу үшін жиі қолданылады, ол дайын құрылыммен және етістіктер тізімімен қамтамасыз етеді. Етістіктерді дұрыс қолдану – оқыту нәтижелерін ойдағыдай жазып шығудың кілті. Бағалау критерийі де оқу мақсатымен тығыз байланысты. Бағалау критерийінен дескрипторлар беріледі, яғни критерийді қадам бойынша ашамыз [5].

Критериалды бағалау мұғалімді сынып жұмысында қолдауға, оқыту үдерісінде оң ықпал жасауға негізделген. Нәтижелер мұғалімге өзінің сабағына рефлексия жасауға және одан кейінгі жұмысын жоспарлауға мүмкіндік береді. Ал оқушы болса өзін-өзі талдау мен рефлексия жасау тәжірибесін үйренуі, оқу үдерісі ғана емес, бағалау үдерісінің де белсенді қатысушысы болады. Бұл жағдайда өзін-өзі бағалауға баса назар аударылады. Яғни сабақтың басында оқушылар нені білуі тиіс, не нәрсеге қол жеткізу керек деген мақсатпен сабақтың критерийі анықталады. Критерий арқылы бағалау оқушыларға: нәтижені талдау үшін бағалау критерийлерін білу және түсінуге; критерийлерді білу арқылы қате жібермеу, сапалы нәтиже беруге; рефлексияға қатысу, яғни өзін және өз достарын бағалауға; бағалау үдерісіне қатысу арқылы білімін тереңдетуге, нақты білімдерін қолдану, өз ойларын еркін жеткізе білу, сын тұрғысынан ойлай білуге мүмкіндіктер береді. Жаңартылған білім беру оқу процесінде оқушыларға сындарлы ойлауды, пәнаралық білімді өмірде және шығармашылықта қолдана білу қабілетін тұрақты дамытып және жетілдіріп, талпынысын, жалпы мәдениетін қалыптастырып, зерттеу және қарым-қатынас дағдыларын дамытуды ұстаздар қауымынан талап етеді. Осы орайда, қазіргі аса қарқынды өзгерістерге толы әлеуметтік-экономикалық жағдайда білім беру жүйесінде педагогке қойылатын талап та ерекше екендігі түсінеміз.

Мұғалімге өз ісінің маманы болумен қатар, оның бойында баланы жақсы көру, баланың көзқарасы мен пікірін сыйлау, тыңдай білу керек. Сабақтарын түрлендіріп өткізіп, оқушыларға дайын білім беріп қоймай, оларды үнемі ізденіске жетелеп, шыңдай түсуі керек. Азат ой, кемел білім ғана елімізді тың мақсаттарға апаратын күдіретті күш.

Білім беру оқытудың жаңа әдіс-тәсілдерін меңгеріп, оны оқыту үдерісіне енгізіп, білім сапасын арттыру – біздің міндетіміз. Сонымен қатар, қазіргі заманауи технологияларды жаңартылған білім беру бағдарламасы аясында қатар алып жүру, оқушыға терең білім алуына оң әсері болары сөзсіз. Бұл бағдарлама келешек ұрпақтың ой-санасы дамыған, мықты тұлғаға айналуына қосар үлесі бар болмақ.

Әдебиеттер:

- 1.«Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011 – 2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Президентінің 2010 жылғы 7 желтоқсандағы № 1118 Жарлығына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Қазақстан Республикасы Президентінің 2012 жылғы 2 қарашадағы № 423 Жарлығы (Қазақстан Республикасының ПУАЖ-ы, 2012 ж., № 77-78, 1130-құжат).
2. Сауат ашу. Орта білім беру мазмұнын жаңарту аясында бастауыш мектепке (1-сынып) арналған оқу бағдарламасы. – Астана, 2016. – 36 б.
- 3.Жаратылыстану. Орта білім беру мазмұнын жаңарту аясында бастауыш мектепке (1-4 сыныптар) арналған оқу бағдарламасы – Астана, 2016. – 50 б.
4. Математика. Орта білім беру мазмұнын жаңарту аясында бастауыш мектепке (1-4 сыныптар) арналған оқу бағдарламасы. – Астана, 2016. – 80 б.
5. Дүниетану. Орта білім беру мазмұнын жаңарту аясында бастауыш мектепке (1-4 сыныптар) арналған оқу бағдарламасы – Астана, 2016. – 43 б.

ЖАҢАРТЫЛҒАН БІЛІМ БЕРУДЕГІ ИНТЕРАКТИВТІ ӘДІСТЕРДІ МЕКТЕПТЕГІ ОҚЫТУ ҮДЕРІСІНДЕ ҚОЛДАНУ

АЙТЖАНОВА Бакытгул Айтжановна, ЕСПЕМБЕТОВА Замзагүл Мирамбекқызы

«№2 мектеп-гимназия» КММ

Шалқар, Қазақстан

aruka2004.75@mail.ru

Елбасымыз Н.Ә. Назарбаевтың «Қазақстан -2030» стратегиялық жолдауында , 1999 жылдың маусымында қабылданған ҚР «Білім туралы» Заңында, 2000 жылдың 30 қыркүйегінде қабылдаған «Білім» мемлекеттік бағдарламасында көрсетілгендей қоғамның әлеуметтік және экономикалық ілгерілеуінің маңызды факторы ретінде білім берудің ұлттық моделін дамыту, шығармашыл тұлға қалыптастыруға дағды алу, ақыл-ой қорын жинау сияқты мақсаттарды көздейді.

Бұл жаңартылған білім бағдарламасы оқытушы үшін де, мұғалім үшін де тиімді бағдарлама. Ағылшын ғалымы Д.Брунердің теориясының ажырамас бөлігі Жаңалық ашу және оқушыға бөліктерді бір жерге жинауға және өзін ашушы болуға рұқсат етілсе, алынатын нәтижелер шынайы, - деген ұғымдар болды. (1962) Оқытудың мұндай типінің артықшылығына төрт аспектінің арасында: -біріншіден, зияткерлік мүмкіндіктердің өсуі арқылы;

-екіншіден, сыртқы марапаттаудан ішкі марапаттауға өту арқылы;

-үшіншіден, жаңадан оқу арқылы жадыны дамыту үшін оқытудың ұтымды әдістерінің тиімділігі арқылы нәтижеге қол жеткізілуі. Осы кезде оқушы оқу үдерісіне белсенді қатысқанда ғана материалды терең меңгереді. Басқаша айтсақ, оқушыға бағдарланған оқыту ортасында мұғалім оқушылардың сыныпқа келген кездегі бастапқы сенімдерін, білімін және өзіндік ойын негізге ала отырып, өз пайымдарын жасауға қабілетті екендіктерін түсінеді. Бұл әсіресе сынып жұмысына қатысты: сабақ барысында оқушылар белсенді болулары керек.

Егер дәстүрлі оқытуда оқу-тәрбие үрдісінде басыңқы рөл мұғалімде болса, қазір белсенді қызметті оқушы атқарады, оны оқытпайды, ол өзі оқиды. Сабақта проблемалық оқыту жүзеге асырылады (жағдаятты шешу, балаға ой тастау, «миға шабуыл», дебаттар, т.б.) мұғалім сабақта басқарушылық міндеттер атқарады, оқушыға бағыт бағдар беріп тұрады. Негізгі көңілді оқушының жеке мүмкіндіктерін, қабілеттерін, қызығушылықтарын анықтауға бөледі.

Қазіргі әлеуметтік-мәдени жағдайдағы өмір сұранысына сай білімі бар, шығармашылықпен жұмыс жасайтын, өзін-өзі дамытып жетілдіре алатын азамат тәрбиелеу оның өзін белсенді жағдайға қоятын жеке тұлғаға бағытталған оқыту технологияларын тиімді пайдаланумен тікелей байланысты. Оқушы белсенділігінің әсерін арттыру үшін қолданатын әдістерді-интерактивті әдіс деп атайды. Бұл әдістерді қолдану өте жеңіл болып көрінеді. Интерактивті әдістерді қолдану арқылы жүргізілген оқытуды интерактивті оқыту деуге болады.

Интерактивті оқыту - бұл ең алдымен білім алушымен мұғалімнің қарым – қатынасы тікелей жүзеге асатын сұхбаттасып оқыту. Ол толық айқындалған және мақсатын алдын ала болжауға болатын оқыту түрі.

Интерактивті оқыту - ақпараттық технологиялармен, дистанттық білім берумен, интернет ресурстарын қолданумен, электрондық оқулықтар мен анықтамаларды, онлайн режимдегі еңбектерді пайдаланумен байланысты. Қазіргі интерактивтік оқыту әдістері мен формаларына төмендігілер жатады: кейс әдісі (нақты өндірістік жағдайларды талдау); дербес және топтық тәрбиелік жаттығулар; жағдайларды моделдеу; эвристикалық әңгіме; дискуссия (пікірталас); бизнес - жоспар және әртүрлі бағдарламаларды жобалау.

Интерактивті оқыту әдістері мен түрлерінің ішінде кейс әдісі мен модерациялық оқыту түрі білім беру жүйесінде қолданылып жүр. «Кейс» сөзі ағылшынша «case» - «жағдай» дегенді білдіреді. Кейс әдісі - нақты экономикалық және әлеуметтік жағдайларды сипаттауда қолданылатын оқыту техникасы. Ең алғаш «Кейс - стади» 1924 жылы Гарвард университетінде қолданылды. Кейс әдісіне моделдеу, жүйелі талдау, проблемалық әдіс, ойша эксперимент, сипаттау әдісі, топтастыру, пікірталас, ойын әдісі кіреді. Бұл әдістерді, әсіресе, шет тілі сабағында көп қолданып жүр.

Модерация - латын тілінде «реттеу», «басқару», «жетекшілік ету» дегенді білдіреді. Модерация оқытуда инновациялық және интерактивтік оқыту әдістерін қолдану арқылы жүргізіледі. Модерация ең алғаш рет XIX ғасырдың жетпісінші жылдарында Германияда экономика мен саясат саласына демократиялық жағдайларды енгізу мақсатында қолданылды. Қазіргі кездері Еуропа елдеріндегі мектеп ісін ұйымдастыру мен басшылық етуде қолданылады. Модерацияның негізгі элементтеріне жетекшілік және көмек көрсетушілік, білімді жетілдіру курстары визуализация, білім беру үрдісінің ұйымдастырылған құрылымы (дербес жұмыс, жұптасқан жұмыс, топтық жұмыс, кері байланыс, ұжымдық жұмыс), шағын топтардағы жұмыс, кері байланыс орнату, жағымды климат орнату жатады. Заман талабына қарай әр мұғалім өз іс-әрекетіне қажетті өзгерістерге сай әртүрлі тәжірибелер жөніндегі мәліметтерде жаңа әдіс-тәсілдерді дер кезінде қабылдап, дұрыс пайдалана білуі керек. Сонымен қатар, мектептегі оқу-тәрбие жүйесі, мұғалім - оқушы арасында қарым-қатынас, жалпы оқытуды ұйымдастыру талапқа сай елеулі өзгерістерді қажет етіп отыр. Сондықтан келесі ұрпаққа қоғам талабына сай тәрбие мен білім беруде мұғалімдердің инновациялық іс-әрекетінің ғылыми - педагогикалық негіздерін меңгеруі маңызды мәселелердің бірі болып табылады.

Елімізде білім беру саласында жаңа ақпараттық технологияларды, техникалық құралдарды сабақтан жан-жақты қолдану, мұғалімнің қызметін жеңілдетіп, осы іскерліктің ұстанымды жаңа тәсілдерінің пайда болуына мүмкіндік туғызады. Осындай жолдардың бірі - педагогикалық іс-әрекеттің мазмұны мен формасын толықтыру негізінде оқыту үрдісін жетілдіру болып табылады. Оқыту үдерісін жетілдіру үшін интерактивті оқытудың ережелерін өз ретімен жүргізген жөн деп санаймын. «Интерактивті оқуды неден бастау керек?» деген сұраққа жауап бергенде, ең алдымен келесі ережелерді ұстау қажет деп есептеймін.

Бірінші ереже. Сыныпты жұмысқа дайындау.

Тиімді жұмыс жасау үшін сыныпта компьютер, тақта немесе интерактивті тақта, қол астында бор, флип-чарттар, маркерлер, А-4 форматындағы қағаз болғаны дұрыс.

Сынып білім алушылардың еркін түрде жұмыс жасауына қолайлы болуы керек. Мәселен, әр сабақта білім алушылар шағын топтар құрамын бірнеше рет өзгертуі ықтимал, сол себепті де парталар мен үстелдер олардың емін-еркін қозғалуына кедергі болмауы қажет.

Екінші ереже. Топқа бөлу.

Әр сабақта білім алушыларды шағын топтарға бөліп, сол арқылы олардың бірлесе жұмыс жасауына қолайлы жағдай жасау керек. Білім алушыларды шағын топтарға 4-6 адамнан бөлген тиімді, олар партаны жағалай бір-біріне бет қаратып отырады.

Топқа бөлу әдетте кездейсоқ түрде жасалынады. Алайда әрбір оқушы жолдастарының әрқайсысымен тоқсан бойы топ құрамында жұмыс жасап шығуы керек. Мұндағы басты мақсат- білім алушылардың бір-бірімен тиімді қарым-қатынас құрып, ортақ тіл таба білуіне ықпал жасау. **Кез келген адаммен тіл табыса білу-ең басты дағды мен күзiреттiлiктердiң бiрi.**

Үшінші ереже. Мақсаттарды және күтілетін нәтижелерді айқындау.

Әр сабақтың басында бүгін қарастырылатын тақырып бойынша ұстаз өз тұрғысынан сабақтың мақсаттарын айқындап, білім алушылардан қандай білім, білік, дағды әрекеттер күтетіндігін жеткізеді. Сонан соң білім алушылардың өздерін сабақтан нендей нәтиже күтетіндерін құрастыруды талап еткен орынды. Бұл әрекет әр білім алушыда өзінің сабаққа тікелей қатысы бар екендігі туралы ойды нақтылап, оларды «Сабақта мен қандай білім аламын? Ол үшін мен қандай жұмыс пен әрекеттер атқаруым керек.? Бұл білім маған қандай пайда бермек?» деген сұрақтар төңірегінде ой толғаныс жасауға шақырады.

Төртінші ереже. Жұмыс ережелерін қабылдау.

Сабақ барысында жұмыс ережелерін қабылдап, оларды әрі қаарй қатаң ұстану білім алушыларды тәртіпке шақырып, тиімді әрі үнемді түрде жұмыс жасауға қолайлы. Ол үшін әрбір шағын топ бұл мәселені 1-2 минут талқылағаннан кейін, олардың ұсыныстарын көлемді паракқа түрлі-түсті маркерлермен жазып, сыныптың көрнекті жеріне іліп қоюға болады. Ұстаз тарапынан емес, өздері құрастырып қабылдаған ережелерді білім алушылар мейлінше қадағалауға тырысады.

Бесінші ереже. Сенім және жұмыс атмосферасын қалыптастыру.

Білім алушыларды психологиялық тұрғыдан интерактивті оқуға дайындау қажет. Әдетте сабаққа келгендердің бәрі дерлік оқуға белсене араласып кетуге дайын емес, өйткені олардың өздерін ыңғайсыз әрі дискомфортты сезінуі мүмкін. Мұның себептері де баршылық:

- өзіне көтеріңкі жауапкершілік жүктеуі және содан қаймығу, жүрексіну;
- оң нәтиженің шығуына күмәндану;
- жазалаудан немесе күлкі/мазаққа жығылудан қаймығу;
- еріншектік пен шаршағандық;
- назарын жинақтай алмау.

Білім алушылардың сабақ барысында барлық шарттылықтардан арылып, ойлау аппаратын белсенділендіріп, жұмысқа толық ниеттеліп, қызу кірісіп кетуін бірінші мезетте ойсергектер арқылы жүзеге асыруға болады. Ойсергектер арқылы сыныптағы үйренушілер өздерін жеңіл сезінеді, ашылады, әрқайсысы біртұтас ұжымның өкілі ретінде алда күтіп тұрған бірлескен күрделі жұмысты атқаруға дайындалады.

Алтыншы ереже. Барлық үйренушілер жұмысқа қатынасады.

Интерактивті әдіс аумағында өтетін сабақ мақсаттарының бірі бірлесе жұмыс жасау болғандықтан, әр қатысушының жұмысқа белсене қатысқандығы абзал. Білім алушылардың білім игеру жұмысының, оның ішінде әсіресе бірлескен жұмыс әрекеттерінің қызықты әрі тартымды екендігіне көздерін жеткізгені дұрыс. Сол себепті де сабақтың басты тәсілі ретінде топтық жұмыстарды тану керек.

Жетінші ереже. Тыңдай білу: барлық пікірлер тыңдалады.

Суырылып алға шығып сөйлегеннен гөрі, тыңдай білген қиын шығар. Топтық талқылау кезінде барлық білім алушылардың өз пікірін келтіріп, басқалардың оны мұқият тыңдап, оның пікірін сыйлап, санасатын жағдай жасап отыру қажет. Мұндайда барлық қатысушылардың пікірі тыңдалуы керек. Топтық бірлескен жұмыстан соң әр топқа өз пікірі мен көзқарасын жариялау мүмкіндігін беру керек. Ол үшін топ атынан бір білім алушы берілген уақыт ішінде өз ойлары мен ұйғарымдарын ортаға салады.

Сегізінші ереже. Жазбаша жұмыстар.

Үйренудің басты мақсаты-тұлғаның дамуы, оның ішінде әсіресе ойлау қабілеті мен шығармашылық дағдылардың өркендеуі. Ал жазба жұмыстары-ойлаудың шырқау биігі. Жазуды үйренуші сонымен қатар «Мен» тұрғысынан өзінің ішкі жан дүниесін ашып, оны асқақтата түседі. Сол себепті де әр сабақта жазу жұмыстарын жиі қолданып отырған орынды. Ал білім алушының бүгінгі сабақта нендей және қандай дәрежеде білім алғанын, оның өсуі мен дамуын, яғни оның білімін

бағалауды тек жазбаша жұмыстарды орындауынан ғана объективті түрде білуге болады. Жазу жұмыстары-оқушы білімін бағалаудың дәлелді нысаны.

Тоғызыншы ереже. Кері байланыс.

Кері байланыс дегеніміз-сабақтың мазмұны немесе әдіс-тәсілдері, оның тиімділігі мен қандай дәрежеде өткендігі туралы білім алушылардың ой-пікірлері мен эмоциялары, олардың болашақтағы (келесі сабақтардағы) өз мұқтаждарын келтіруі. Бұл пікірлер мұғалімге өткізген сабағына баға беріп, оның ұтымды жақтары мен кем-кетіктерін анықтап, өз жұмысына өзгерістер енгізу мүмкіндігін береді.

Білім алушылар «Сабақ қалай өтті? Қызық болды ма? Ұнады ма?», «Сіз үшін сабақтың құнды жәйттері қандай болды?», «Бүгін не нәрсе білдіңіз?», «Бүгінгі үйренгеніңіз сіз үшін болашақта қажет болады деп ойлайсыз ба?», «Осы тақырып бойынша тағы да не білгіңіз келеді?», «Қандай сұрақтарыңыз бар?», «Сабақтың өту барысы бойынша қандай пікірлеріңіз бар?», «Келесі сабақта қандай мәселелерге назар аудару керек деп ойлайсыз?» деген сұрақтарды ауызша талқылағаннан кейін, оларға жазбаша жауап берумен жалғастыруы мүмкін. Онда кері байланыс бағалаумен бірігіп, оны орындауға оқушыларға жеткілікті уақыт беріледі (мәселен, 5-10 минут немесе одан да көп уақыт аралығында)

Интерактивті оқытудың ережелерін талапқа сай орындап, әр білім алушыға қолайлы жағдай жасау арқылы біз өз алдымызға қойған мақсатымызға ерісе аламыз. Осы орайда қолайлы жағдай жасалған орта оқытудың кез келген әдіс-тәсілін нәтижелі қолдануға мүмкіндік туғызады. Сондықтан да өз әріптестерме интерактивті оқытуды жүзеге асыру үшін оның ережелерін орындап, әрі нәтижеге бағытталған білім мақсаты орындалып, күтілетін нәтиже оңтайлы жүзеге асады деп ойлаймын.

Әдебиеттер:

1. Назарбаев Н.Ә. «Қазақстан 2030» бағдарламасы. - Алматы, 1998. -140 б.
2. Қазақстан Республикасының 2015 жылға дейінгі білім беруді дамыту тұжырымдамасы. «Қазақстан мұғалімі», 20 қаңтар, 2014.
3. Жартынова Ж.А, Ким В.Н, Корнилова Т.Б, Қойлық Н.О, Орақова А.Ш. Интерактивті оқыту әдісін қолданып сабақты жоспарлау және басқару. –Алматы, 2015. 3-7 бет.
4. Асхат Әлімов. Интербелсенді әдістемені мектепте қолдану. Алматы, 2015. 3-15 бет.
6. Қармысова Л. Интерактивтік оқыту // Қазақстан мектебі

ТЕРМОГРАФИЯНЫҢ НЕГІЗІ

АЛМАБАЕВА Нургайша Махаметшариевна, ОРДАБЕКОВ Данияр Айдарбекұлы

С.Ж. Асфендияров атындағы Қазақ ұлттық медицина университеті КЕАҚ

Алматы, Қазақстан

ANMNuri@mail.ru

Аннотация

Применение тепловизоров стало важной технологией возможного обнаружения потенциальных случаев COVID-19, позволяя выявлять в общественных местах, подозреваемых в заражении вирусом. Сегодня они обеспечивают безопасность пациентов, посетителей и врачей в больницах и поликлиниках, особенно в сочетании с дополнительными цифровыми устройствами.

Қызған денелер әртүрлі толқын ұзындықтағы электромагнитті толқынды шығарады. Сәуле шығару радиотолқындардан басталып қатты ғарыштық сәулелерге дейінгі диапазонды қамтиды. Дененің ішкі энергиясының есебінен туындайтын электромагниттік сәулелерді *жылулық сәуле шығару* деп атайды, яғни қызған денелердің сәуле шығарып, электромагниттік энергия таратуы.

Жылулық сәуле шығару кез-келген температурада жүреді. Төменгі температураларда дене тек ұзын толқын ұзындықтағы сәулелер (инфрақызыл сәулелер) шығарады. Инфрақызыл сәулені температурасы белгілі бір диапазондағы денелер шығарады. Адамның денесі термореттегіштің арқасында белгілі температураға ие болады, ол қоршаған ортамен жылу алмасады. Жылу алмасу жылуөткізгіштің, конвекцияның, буланудың және сәулеленудің (жұтудың) арқасында жүреді. Аталған үдерістің арқасында жылу мөлшерінің таралуын дәл көрсету мүмкін емес, өйткені олар көптеген фактілерге, мысалы ағзаның күйіне (температура, эмоциялық күйі, қозғалғыштығы және т.б.), қоршаған ортаның күйіне (температура, ылғалдық, ауаның қозғалысы және т.б.) және өнімге (материалы, түрі, түсі, қалыңдығы) тәуелді болады. Мысалы, адам денесі бетінің температурасы 3°C

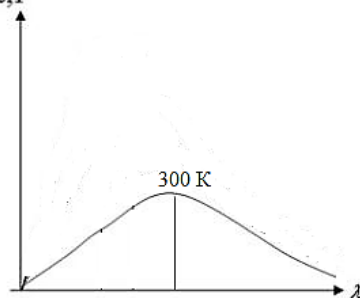
өзгерсе, яғни жуық түрде 1% болса, онда энергетикалық жарықталыну 4% өзгереді. Дені сау адамдардың денесінің әртүрлі бөлігі бойынша температураның таралуы нақты сипатқа ие. Бірақ кабынудың, ісінудің арқасында жергілікті температура көбірек өзгереді.

Ал жылулық инфрақызыл камералар инфрақызыл толқындардың энергиясын көрінетін жарыққа видеоэкранда түрлендіреді. Температурасы 0К жоғары болатын барлық объектілер жылулық инфрақызыл энергиясын шығарады, сол себептен инфрақызыл камералар қоршаған ортаның жарықталынудың болуына тәуелсіз барлық объектілерді көре алмайды. Осыған қарамастан жылулық камералардың көпшілігі 50⁰С жоғары болатын объектілерді ғана көре алады, себебі сәуле шығару қарқындылығы температураның төртінші дәрежесіне пропорционал (өте жоғары тәуелділік).

$$R_e = \sigma T^4,$$

яғни Стефан-Больцман заңы бойынша өзгереді.

$$E_{\lambda, T}$$

Энергетикалық жарықтанудың температураға тәуелділігін аз ғана дененің температураның жоғарлауынан қуаттың өзгерісін құрал көрсетеді.

Сұр дене үшін сәуле шығару қуаты мына формуламен анықталады:

$$P = S\delta(T_1^4 - T_0^4),$$

мұндағы T_0 -адам денесінің температурасы, T_1 -бөлме температурасы, S - дененің ашық бетінің ауданы.

Термография адам ағзасының инфрақызыл сәулесін тіркеуге негізделген, дене бетінің температурасын бақылауға арналған диагностикалық әдіс. Термографияда дененің беттік температурасының айырымын зерттеу негізінен екі әдіс бойынша жүзеге асырылады.

1. *Сұйық кристалды индикатор әдісі*, олардың оптикалық қасиеті температураның аз ғана өзгерісіне өте сезімтал болады. Бұл индикаторларды адам денесіне қойып, температураның өзгерісін көзбен бақылауға болады.

2. *Техникалық әдіс*, онда тепловизорларды қолдануға негізделген.

Термография немесе тепловизорлар – адам ағзасының инфрақызыл сәулесін тіркеуге негізделген, дене бетінің температурасын бақылауға арналған диагностикалық әдіс.

Ең алдымен, пирометрлер мен тепловизорлардың бір-бірімен ерекшелігін ажырату қажет. Тепловизор сияқты пирометр температураны объектімен тікелей байланыссыз өлшеуге қабілетті. Алайда, ол оның бетінің кішкене бөлігін ғана алып бір фотоэлементке бағыттайды, ал тепловизор осындай фотоэлементтердің ондаған және жүздеген мың матрицасын қолданады. Бұл жағдайда пирометр бір мәнді, ал тепловизор – температураның таралу көрінісін көрсетеді. Бұл құрылғылардың ерекшелігі тепловизорлар дене температурасын өлшеуге әлдеқайда қолайлы. Олар пирометрлер сияқты өлшеу үшін жақын қашықтықты, сондай-ақ оларды орындауға адамның қатысуын қажет етпейді. Бұл олардың вирустардың таралуын болдырмауын арттырады.

Тепловизордың жаңа моделдерінде ақпарат құрылғының жадына жазылады және компьютер арқылы бірден есептелінеді. Мұндай тепловизорлады компьютердегі белгілі бағдарлама арқылы қолданады. Бағдарламалар тепловизордағы ақпаратты қабылдап, компьютер экранына шығарады.

Соңғы жылдары құс, шошқа және басқа да тұмау эпидемиясы кезінде дене қызуы көтерілген адамдардың температурасын анықтау үшін тепловизорлы құрылғылары қолданылуда. Дененің температурасының қалыпты жағдайдан ауытқуы аурудың нақты көрінісі. Температура өзгерісі тепловизор дисплейінде (немесе жадында) белгілі бір температураға сәйкес түспен көрінеді. Сәйкес, дисплейде объективтегі дененің температурасының диапазоны бейнеленеді. Егер температура белгілі бір деңгейден (37,1⁰С) жоғары болса құрылғы арнайы сигнал береді, олар қосымша қауіпсіздік шарасы ретінде жұмыс жасайды.

Тепловизорлар жылулық сәуле шығаруды арақашықтықта «көре алады», осы пандемия кезінде шынында ол өте қажетті құрылғы болып табылады.

Тепловизиялық камералар қазіргі жағдайға байланысты адамдардың көп шоғырлануын бақылауға мүмкіндік береді, сонымен қатар қоғамдық жерлердің сандық медициналық мониторинг үшін өте қолайлы болып табылады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Ремизов А.Н. Медициналық және биологиялық физика, ГЕОТАР-МЕДИА, 2019ж. Мәскеу
2. Байдуллаева Г.Е., Нурмаганбетова М.О.Бопанова А.О. Биофизика, I том, 2015, Алматы
3. Тиманюк В.А., Животова Е.Н. Биофизика, 2004, Киев
4. Госсорг Ж. Инфракрасная термография. Основы, техника и применение, М.: Мир, 1988г.

СОВРЕМЕННЫЕ ТРЕБОВАНИЯ К ПОДДЕРЖАНИЮ ПАРАМЕТРОВ МИКРОКЛИМАТА ПОМЕЩЕНИЙ

АМАНЖОЛОВ Даурен Еркинович, КАЛИЕВ Аскар Кабдушевич

Сатпаев Университет, Козыбаев Университет

Алматы/Петропавловск, Казахстан

ka3uhak97@mail.ru, askar_aseke@mail.ru

Аннотация

Мақалада үй-жайлардың микроклиматының параметрлерін сақтаудың проблемалық мәселелері қарастырылады. Бұл міндетті шешу ғимараттардағы микроклиматтың нормативтік параметрлерін қамтамасыз етуге мүмкіндік береді.

Annotation

The article deals with the problematic issues of maintaining the parameters of the indoor microclimate. The solution of this problem will allow to provide the normative parameters of the microclimate in buildings.

Обеспечение оптимальных параметров теплового, влажностного и воздушного режимов жилых и общественных зданий связана со значительными затратами топливно-энергетических ресурсов. Данная проблема особенно актуальна для районов с резко-континентальным климатом Южной Сибири и Республики Казахстана [1]. Фактические удельные теплотери через ограждающие конструкции зданий в этих регионах в два раза, больше регламентируемых строительными нормативами.

Приведенные обстоятельства требуют принципиально новых подходов к проектированию и монтажу указанных систем в новых и реконструируемых зданиях. Особенность подхода состоит в том, что после монтажа систем отопления и вентиляции необходимо осуществлять корректировку проектных решений на основе результатов натурных обследований фактических теплотехнических характеристик ограждающих конструкций и параметров микроклимата [2].

Решение задач энергосбережения в строительстве осложняется тем, что на данный период времени не существует достаточно простых методов расчета тепловых процессов в зданиях и элементах их конструкций. Нет апробированных программных продуктов, предназначенных для инженерных расчетов нестационарных тепловых процессов в зданиях различного назначения и конструкции.

Измерение влажности воздуха основано на процентном соотношении двух параметров – максимально возможном объеме воды в 1 м³ воздушных масс при заданном температурном режиме и реальном объеме влаги в 1 м³ воздуха [3].

Уровень влажности в комнате оказывает весомое влияние на восприятие человеком холода, гипертермии, недостатка кислорода, на общее состояние иммунитета и выносливость организма. Вместе с тем оптимальный уровень влажности благоприятен как для комнатных растений, так и для сохранности деревянной мебели, бытовой техники, объектов искусства и интерьера, стройматериалов.

Предельно разрешённые величины относительной влажности воздуха в квартире различаются с учётом назначения комнат, сезона, географического положения, особенностей регионального климата и варьируются в пределах 30-70%. Специалисты рекомендуют поддерживать относительную влажность воздуха жилых помещений в пределах 40-60%, не зависимо от времени года [3].

В исключительных случаях рекомендуется значительно повлиять на влажность воздуха, которая может быть увеличена при помощи комнатного увлажнителя. Например, когда ребёнок заболевает ОРВИ, то относительная влажность в его комнате должна быть не менее 70%. Это поможет избавить малыша от пересыхания и зуда слизистой носоглотки.

Благоприятный микроклимат в квартире в холодное время года обеспечивается в первую очередь температурным режимом. Установленный оптимальный режим поддерживает здоровые физиологические процессы терморегуляции и ощущение температурного баланса организма человека на уровне 36-37°C. При воздействии температуры выше указанной нормы возникает раздражение верхних дыхательных путей, сухость слизистых оболочек носоглотки, повышенная восприимчивость к вирусным заболеваниям.

Несоответствие между реальными показателями температуры в жилом помещении и данными СанПиН (Санитарных правил и норм) является основанием для обращения собственников в управляющую компанию с целью перерасчёта коммунальных платежей. За каждый час нарушения нормативных показателей в холодное время года компания обязана снизить оплату за теплоснабжение на 0,15% [3].

Даже находясь в своей квартире, человек подвергается опасному воздействию отравляющих веществ. В помещение попадает уличный воздух, который насыщен продуктами распада автомобильного топлива, производственными выбросами, пылью растений и т.д. При недостаточной вентиляции в жилище скапливаются углекислый и угарный газ. Мебель из некачественной ДСП и дешёвые стройматериалы также выделяют ядовитые вещества, способные вызвать интоксикацию человеческого организма.

В жилых и общественных помещениях, в которых зафиксированы сквозные движения воздушных потоков, необходим постоянный контроль за скоростью их циркуляции. В противном случае люди окажутся подвержены переохлаждению организма и, как следствие, систематическим простудным заболеваниям [4].

Свежесть воздуха в помещении исследуется специалистами на предмет содержания оксидов азота, углеродов и серы. Заключение экспертов предоставляет информацию о степени содержания органических соединений – углекислоты, формальдегида, фенола, бензола, ацетальдегида и др.

Оптимальные параметры микроклимата характеризуются критериями сбалансированного термического и функционального состояния организма человека, не вызывающими обострения реакции терморегуляции в течение всего времени нахождения в помещении.

Допустимые микроклиматические условия – пороговые значения параметров, вызывающие у людей состояние дискомфорта и активацию механизма терморегуляции. При этом не происходит ухудшения самочувствия или снижения активности.

Предельно допустимые микроклиматические параметры могут быть установлены исключительно вследствие вынужденных технических или экономических причин, временно не способных обеспечить оптимальные величины [5].

Комплексные мероприятия по улучшению микроклимата жилых, административных, общеобразовательных и оздоровительных зданий классифицируются по группам: архитектурно-проектные; санитарно-гигиенические; профилактические.

При составлении нового архитектурного проекта или реконструкции старого здания учитывается месторасположение и назначение объекта, а также метеорологические условия конкретного региона. Обеспечение нормальных санитарно-гигиенических условий осуществляется посредством естественной и механической вентиляции, установкой приборов отопления, увлажнения и кондиционирования воздуха, их регулировкой с учётом климатических параметров.

Основные способы профилактических мер заключаются в установке очистителей и ионизаторов воздушных масс. Климатические очищающие комплексы способны избавить от домашней пыли, воздействия едких химических веществ, шерсти домашних животных и пылицы комнатных растений, устранить неприятные запахи.

Нарушение здорового микроклимата в первую очередь опасно для здоровья человека. Однако не стоит забывать, что переизбыток или существенный недостаток влаги приводит к деформации мебели, дверей, дорогостоящих напольных покрытий.

Таким образом, развитие инновационных технологий даёт возможность собственникам жилых и общественных помещений заказать профессиональную диагностику микроклиматических условий с целью сохранения здоровья и обеспечения комфортных условий жизнедеятельности. Результаты исследования заносятся в протокол с последующим заключением эксперта. Изучив сведения, характеризующие работу вентиляционной и отопительной систем, а также рекомендации специалистов, каждый человек способен улучшить микроклимат своего жилья. В настоящее время авторами, в рамках магистерской диссертации, проводится исследование обеспечения нормируемых параметров микроклимата в помещениях жилых зданий.

Список литературы

1. СП-РК-2.04-01-2017- Строительная климатология.
2. ГОСТ 30494-2011. Здания жилые и общественные. Параметры микроклимата в помещениях.
3. СанПиН 2.1.2.2645-10 — Санитарные нормы и правила от 2011 года.
4. Санитарные правила «Организация и проведение производственного контроля за соблюдением санитарных правил и выполнением санитарно-противоэпидемических (профилактических) мероприятий» СП 1.1.1058-01.
5. Санитарные правила «Изменения и дополнения к СП 1.1.1058-01» СП 1.1.2193-07.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ СЕРВИСА LIVERWORKSHEETS НА УРОКАХ ИНФОРМАТИКИ ПРИ ДИСТАНЦИОННОМ ФОРМАТЕ ОБУЧЕНИЯ

АНИСИМОВА Виктория Евгеньевна

КГУ «СОШ №23»

Караганда, Казахстан

viktori_z@mail.ru

Аннотация

В статье рассматриваются вопросы по организации урока информатики с использованием интерактивных онлайн сервисов. Подробно изучается использование веб-сервиса Liveworksheets, благодаря которому стало возможным проводить онлайн уроки по информатике. Особенно актуальными эти технологии, стали в связи переходом к дистанционному образованию в условиях пандемии коронавируса. В статье приведены минусы и плюсы использования сервиса Liveworksheets, на уроках информатики.

«Образование должно давать молодежи не только знания, но и умение их использовать в процессе социальной адаптации.» (из Послания Президента Республики Казахстан – Лидера Нации Н.А. Назарбаева народу Казахстана, январь, 2012г.) [1]

Проведение урока в дистанционном режиме. Для любого учителя сегодня нет более актуальной проблемы. В условиях пандемии коронавируса переход на дистанционное обучение стал внезапной необходимостью, заставившей педагогов уйти от привычной классно-урочной системы и

начать осваивать дистанционные технологии, инструменты и практики, которые ранее были для них мало востребованы.

Необходимо было перестроить структуру урока для дистанционного обучения. Урок должен быть короче и более жестче сконструирован. Учителям приходится продумывать несколько вариантов занятия: для тех, у кого есть возможность присутствовать онлайн и работать в режиме реального времени и для тех, кто отсутствует и выполняет работу самостоятельно.

В настоящее время учитель должен стать координатором информационного потока. Сегодня традиционная схема обучения «учитель – ученик – учебник», заменена на новую схему «учитель – ученик – учебник - компьютер». [2]

На сегодняшний день Интернет предлагает большое количество самых разнообразных ресурсов, которые используются как ИКТ технологии в учебном процессе. Интерактивные материалы и пособия, различные тренажеры и прочие образовательные ресурсы имеют ряд существенных недостатков:

1. Материалы подготовлены в готовом виде, без возможности внесения собственных изменений.

2. Не всегда готовые материалы соответствуют индивидуальным особенностям учащихся, структуре конкретного урока, поэтому у многих учителей возникает желание создавать собственные интерактивные материалы.

3. Разработка собственных интерактивных материалов занимает довольно много времени и не каждый учитель может владеть знаниями для их разработки. [3]

На уроках информатики, а также на уроках других дисциплин можно использовать веб-сервис Liveworksheets, который разработан специально для поддержки учебного процесса в дистанционном режиме с помощью интерактивных модулей (приложений, упражнений).

Особенно полезным веб-сервис Liveworksheets будет для тех учителей, которые используют учебные рабочие тетради в учебном процессе. Ведь при дистанционном формате обучения, проверить учителю рабочие тетради составляет большого труда. Тетради нужно регулярно собирать для проверки учителем, затем снова раздавать детям для выполнения упражнений. И тут на помощь учителю приходит веб-сервис Liveworksheets.

Liveworksheets – это мощный и простой инструмент для создания интерактивных заданий на рабочих листах в электронном виде. Достоинства данного конструктора в том, что он максимально приближен к ведению печатного рабочего листа. Используя сервис Liveworksheets, можно любой лист с заданиями в формате doc, pdf, jpg и png превратить в интерактивный лист с заданиями, которые проверяются автоматически. [4]

Электронные интерактивные рабочие тетради в полной мере используют новые технологии, применяемые в образовании: они могут включать звуки, видео, упражнения с перетаскиванием, соединение со стрелками, множественный выбор, и даже разговорные упражнения, которые учащиеся выполняют с помощью микрофона.

Здесь множество инструментов, необходимых учителю для создания интерактивных листов.

Оценка вычисляется сразу при отправке и выполненные задания с оценками, написанными на листе, накапливаются у учителя в ящике «www.liveworksheets.com». Регистрация ученика не нужна. Он получает задание просто по ссылке. Задание составляется на основе Word-документа или просканированной картинки из любого задачника, учебника.

Главная особенность веб-сервиса веб-сервис Liveworksheets – это возможность самостоятельно готовить качественные электронные наглядные пособия, аудио/видеоматериалы различного типа. Например, выберите правильный ответ, расположите числа в порядке возрастания или убывания, установите соответствие, найдите слова, отгадайте кроссворд, заполните таблицу и многое другое.

Если у Вас уже есть готовые задания в Word, то Вам останется расставить только интерактивные элементы управления (выпадающие списки, множественный выбор, галочки да/нет, соединение линиями и т.д.). На лист также можно вставить пояснительное видео (предварительно загруженное в youtube). Здесь даже есть элементы со слушанием (можно сделать, чтобы прослушав как звучит задание, ученик выполнил это задание).

Сервис удобен и тем, что здесь собрана коллекция интерактивных листов и других педагогов, которые при желании может использовать любой учитель.

В дальнейшем, учитель может даже создать из набора отдельных рабочих листов интерактивную тетрадь для работы учащихся.

Рассмотрим несколько примеров упражнений.

Очень эффективными для усвоения пройденного материала на уроке являются упражнения, направленные на работу с терминами. Например, задания, где требуется вписать слово или словосочетание в поле ввода.

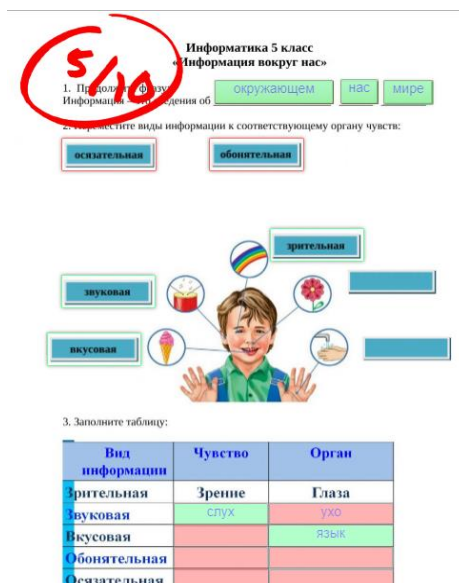

Рис 1 – Интерактивный лист

Учиться на чужих ошибках позволяют упражнения, где требуется найти ошибки в тексте. Причем ученик может многократно проверять свое решение. Ошибки чаще всего никак не наказываются, их можно исправить, и снова проверить решение. На уроке учащиеся выполняют их сразу после объяснения нового материала. Например, после изучения таких разделов, как «Информация», «Моделирование», «Основы алгоритмизации», «Программирование».

Неоценимы, интерактивные модули при изучении теоретических вопросов информатики. Такие приложения можно использовать на разных этапах урока. Например, на уроках информатики в 10 классе при изучении темы «Перевод чисел из одной системы счисления в другую», в 8 классе интерактивные листы можно применять при изучении темы «Алфавитный подход при измерении информации», а в 7 классах при изучении темы «Единицы измерения информации», в 5 классе при изучении темы «Информация» (Рисунок 1. Интерактивный лист).

Использование интерактивных рабочих листов при изучении информатики в начальной школе вообще можно считать находкой. Так как детям в младшем возрасте всегда интересно работать с иллюстрированным интерактивным материалом, чем с параграфом и упражнением в учебнике.

Интерактивные листы можно использовать для разработки формативного оценивания на каждом уроке, а также для разработки суммативных заданий за раздел и за четверть. Во-первых это экономит бумагу, во-вторых задания могут быть разнообразными, а в третьих веб-сервис сократит время учителя на проверку работ учащихся.

При желании любой учитель, имеющий самые минимальные навыки работы с ИКТ, может создать свой интерактивный лист – для объяснения нового материала, для закрепления, тренинга и контроля. И сделать это на достаточно качественном уровне.

Для учащихся проявляющий повышенный интерес к предмету, предлагается разработать интерактивные задания самостоятельно. Ученикам данный вид работы очень нравится, так как они выступают в роли учителя. При этом повышается качество знаний, и процесс обучения становится более успешным.

К результатам использования веб-сервиса на уроках информатики можно отнести повышение интереса у учащихся при выполнении домашнего задания, формирование навыков самостоятельной работы на уроке и дома, что играет большую роль при дистанционном формате обучения.

К минусам можно отнести невозможность сохранения модулей на своем компьютере для offline работы, отсутствие механизма отчетов, по которому можно было бы просмотреть динамику ответов обучающихся.

Использование современных информационно-коммуникационных образовательных технологий должно быть тщательно продумано, взвешено и хорошо отработано на уроках. Только в этом случае эффективность будет достаточно высокой и принесёт удовлетворение и учителю, и ученикам.

Литература

1. Послание Президента Республики Казахстан - Лидера Нации Н.А.Назарбаева народу Казахстана. Социально-экономическая модернизация - главный вектор развития Казахстана. январь, 2012 г.
2. Бадарч Дендев. Информационные и коммуникационные технологии в образовании. монография / под.ред. М.: ИИТО ЮНЕСКО. 2013. – 320 стр.
3. Интернет – ресурс <http://cyberleninka.ru/>
4. Информационный образовательный ресурс <https://www.liveworksheets.com/>

РАЗВИТИЕ КОММУНИКАТИВНЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ НА УРОКАХ

АРХИПОВА Жанна Вадимовна

КГУ «Черноярская ООШ»

Павлодарская область, Павлодарский район, с. Черноярка, Казахстан

Arxipova67@list.ru

Аннотация

В статье раскрывается сущность коммуникативной компетенции, которую необходимо формировать на уроках русского языка и чтения в школе. Компонентами коммуникативной компетенции являются речевая, языковая и социокультурная компетенции, которые прописаны в предметном стандарте по русскому языку как второму в качестве предметных компетенций. Также описаны методы формирования коммуникативной компетенции.

Основная цель современного школьного образования - целостное и многоаспектное развитие личности школьника, его социальная адаптация, эффективная реализация в сфере будущей профессиональной деятельности. Необходимым условием успешной социализации, интеллектуального и эмоционального развития личности является повышение общей и коммуникативной культуры. Разработанные единые государственные образовательные стандарты обращают особое внимание на развитие коммуникативной компетенции школьников - способности человека решать языковыми средствами те или иные коммуникативные задачи в разных сферах и ситуациях общения. Использование языка как средства общения требует от говорящего знания многих правил и норм, которые должен учитывать носитель языка. Где, когда, что, как говорят, какое значение придается отдельным словам и выражениям в зависимости от конкретных обстоятельств - все это регулируется коммуникативной компетенцией. Развивающийся рынок труда предъявляет к подрастающему поколению высокие требования. Во всех сферах деятельности все большее значение приобретают такие качества, как социальная ответственность, адекватное восприятие и мобильное реагирование на новые факторы, самостоятельность и оперативность в принятии решения, готовность к демократическому общению и другие качества, определяющие конкурентоспособность личности. Таким образом, развитие всесторонне развитой личности школьника, его творческого мышления, языковой интуиции и коммуникативных способностей невозможно без овладения культурой речевого общения и поведения, т.е. без формирования коммуникативной компетенции. Сегодня приоритетным направлением образования является воспитание личности, стремящейся к максимальной реализации своих возможностей, открытой для восприятия нового опыта, способной на осознанный и ответственный выбор в различных ситуациях. Чтобы воспитать такую личность, необходимо научить подростка решать языковыми средствами те или иные коммуникативные задачи в разных сферах и ситуациях общения, то есть формировать у учащихся коммуникативную компетенцию.

Использование языка как средства общения требует от говорящего знания социальных, ситуативных и контекстуальных правил, которые должен учитывать носитель языка. Почему, что, где, когда, как говорят, какое значение придается отдельным словам и выражениям в зависимости от конкретных обстоятельств – все это регулируется коммуникативной компетенцией. Уровень владения языком определяется не только теоретическими знаниями о языке и правилами правописания, но и практическими навыками, выражающимися в речевой деятельности школьников, в их творческой и исследовательской работе над словом.

В программе по русскому языку определены три задачи школьного курса русского языка: это формирование языковой, лингвистической и коммуникативной компетенций. Языковая компетенция предполагает знание самого языка, его устройства и функционирования, языковых норм. Термин лингвистическая компетенция иногда употребляется как синоним языковой компетенции, однако это

понятие шире. Это знания обучающихся о самой науке «Русский язык», этапах развития языка, знания о выдающихся учёных, сделавших открытия в изучении родного языка.

Приоритетной компетенцией, на мой взгляд, является коммуникативная, т.к. язык – это средство общения и адаптации учащихся в современном мире. Коммуникативная компетенция предполагает овладение основами культуры устной и письменной речи, умениями и навыками использования языка в различных сферах и ситуациях общения.

Компетенции для ученика – это **образ его будущего, ориентир для освоения окружающего мира**, поэтому в период обучения педагогу необходимо формировать те или иные компетенции, особенно такие, как языковая, лингвистическая, коммуникативная и социокультурная.

Хочу остановиться на формировании коммуникативной компетенции, так как она является одной из приоритетных, ведь язык – это средство общения, социализации и адаптации, учащихся в современном мире. Обучение на основе общения является сущностью инновационных технологий, оно предполагает личностную ориентацию общения. Коммуникативное обучение – это такой способ образовательного процесса, при котором отношения между учащимся и учителем основаны на сотрудничестве.

Существует несколько формулировок определения коммуникативной компетенции. Коммуникативная компетенция – это совокупность языковой, речевой и социокультурной составляющих (определение методиста В.В. Сафоновой). По другой трактовке - это овладение всеми видами речевой деятельности и основами культуры устной и письменной речи, умениями и навыками использования языка в различных сферах и ситуациях общения, соответствующих опыту, интересам, психологическим особенностям обучающихся.

Коммуникативная компетенция объединяет:

1) Лингвистическую компетенцию – оформление речи. При изучении лексики и грамматики у учащихся формируются лексико-грамматические навыки;

2) Социолингвистическую компетенцию – учащиеся учатся применять языковой материал в соответствии с контекстом;

3) Дискурсивную компетенцию – построение текстов. При помощи диалога и монолога ученики овладевают коммуникативной деятельностью;

4) Прагматическую компетенцию – достижение цели. Перед учащимися ставится вопрос (намерение), они учатся находить на него ответ (результат). Происходит передача и восприятие смысла.

5) Социальную компетенцию – дети обучаются умению ставить себя на место другого и способности справиться со сложившейся ситуацией;

6) Социокультурную компетенцию – учащиеся применяют знания истории, культуры, традиций и обычаев стран изучаемого языка.

Таким образом, в основу формирования коммуникативной компетенции положен деятельностный подход, так как он развивает самостоятельность, творческую активность каждого ученика, способствует овладению культурой речевого общения и поведения.

Коммуникативная компетентность - основа практической деятельности человека в любой сфере жизни. В современном обществе особенно ощущается потребность во всесторонне грамотных людях, свободно владеющих навыками устной и письменной речи. Профессиональные, деловые контакты, межличностные взаимодействия требуют от современного человека универсальной способности к порождению множества разнообразных высказываний, как в устной, так и в письменной речи. К сожалению, наши ученики имеют серьёзные недостатки в развитии коммуникативной компетентности. Каковы причины?

- снижение уровня читательской культуры;
- снижение уровня индивидуального словарного запаса;
- низкий уровень сформированности индивидуально-личностных оснований для коммуникативной компетентности.

Это отражается на результатах и качестве речевых умений, способностей к конструктивному диалогу, последующей социальной самореализации.

Проблема культурного общения школьников – одна из самых важных сегодня в организации социальной учебной среды. Ведь именно коммуникативная компетентность играет основополагающую роль, помогая в профессиональной подготовке и трудовой деятельности

Коммуникативная компетентность представляет собой основанный на синтезе лингвистических, культурологических, психолого-социальных знаний комплекс следующих коммуникативных умений:

- умение строить коммуникацию с другими людьми – вести диалог в паре, малой группе, учитывать сходство и разницу позиций, взаимодействовать с партнерами для получения общего продукта или результата;
- владение языком как средством коммуникации, понимание сходства и различия языков науки, искусства, математики, иностранных языков;
- ориентирование в пространстве, понимание языка схем, карт, планов, понимание и использование многомерности природного, рукотворного и социального пространства, понимание границ пространства и корректировка в связи с ними своих действий и поведения;
- ориентирование во времени, умение соотношения фактов и событий прошлого и настоящего с эпохой, временем и другими событиями, высказывание предположения о тенденциях;
- сохранение и изменение уклада жизни малой группы, класса, школы;
- умение занимать в соответствии с собственной оценкой различные позиции и роли, понимание позиции и роли других людей.

Формирование коммуникативной компетенции – процесс длительный и достаточно сложный. Главная роль отводится урокам русского языка. Особую сложность в преподавании русского языка представляет соотношение предметного курса и реального речевого опыта школьника, процесс приобретения знаний о языке и процесс овладения языком. Особое место в системе работы учителя русского языка занимают уроки развития речи, посвящённые подготовке и написанию учащимися различных видов изложений и сочинений. Уроки развития речи – это уроки, на которых должна проявиться индивидуальность каждого ученика, его творческие способности, так как творчество по утверждению известного психолога Л.С.Выготского, – норма детского развития. Он неоднократно писал, что чувство радости, удовольствия нередко связано с удивлением, изумлением. Написание сочинения на основе восприятия принесённой в класс картины – привычный традиционный вид школьной работы. Он имеет свои очевидные достоинства: красочная картина живо волнует учащихся, и, пробуждая глубокие чувства и благородные помыслы, активно зовёт детей к их словесному выражению. Произведения живописи, являясь источником ярких впечатлений, даёт повод для осмысленного связного высказывания учащихся. Сосредотачивая внимание на очередной теме, оно помогает уяснить цель высказывания, понять значение плана, приучает к последовательности в изложении мысли.

Нет ничего могущественней слова... К сожалению, далеко не все способны использовать в своей жизни замечательный дар, данный во владение человеку. Как показывает практика, учащиеся, хорошо знающие русскую орфографию и пунктуацию, часто оказываются неинтересными собеседниками; не могут продемонстрировать умение завязать знакомство, поддержать беседу; испытывают страх перед предстоящим разговором. Такие учащиеся, как правило, избегают участия в мероприятиях, предполагающих диалоги, дискуссии. В современной школе наблюдается недостаточное использование в организации образовательного процесса педагогических технологий, требующих от учеников речевой активности. Общее снижение уровня культуры речи, низкий уровень коммуникативной компетентности современного школьника не соответствует запросам современного образования.

В повседневной жизни ученики большую часть времени проводят в малых группах: в школе, дома, в семье, с друзьями. Возникает проблема общения, умения осуществлять совместную деятельность, принимать самостоятельные и совместные решения, идти на компромисс, то есть совместная деятельность занимает значительную часть жизни школьников. Договариваться, выстраивать свои отношения с партнёрами, осваивать принятые в обществе нормы поведения, понимать других, толерантно относиться к другой точке зрения – это то, чему нужно учить школьников, формируя коммуникативную компетентность. Современные стандарты образования выдвигают новые требования к преподаванию русского языка в школе. На первое место ставится не только приобретение учащимися знаний орфографических и пунктуационных правил, но и формирование коммуникативных умений. Новые требования общества – развитие языковой личности, способной анализировать информацию, содержащуюся в тексте, создавать собственное речевое высказывание и применять результаты интеллектуальной деятельности на практике. В классе создаются все условия, необходимые для повышения коммуникативной компетенции учащихся. Теперь самый главный вопрос: как организовать работу на уроках?

Пути реализации коммуникативной компетенции учащихся:

1. Формы и методы

Методы, ориентированные на устную коммуникацию

- Все виды пересказа
- Все формы учебного диалога

- Доклады и сообщения
- Ролевые и деловые игры
- Учебные исследования и учебные проекты, требующие проведения опросов
- Обсуждение, дискуссия, диспут
- Выступления в качестве ведущих на мероприятиях

Методы, ориентированные на письменную коммуникацию

- Сочинения и изложения
- Подготовка заметок и статей в СМИ
- Телекоммуникационные тексты, сообщения
- Участие в конкурсах сочинений

2. Современные образовательные технологии, используемые в работе:

- игровые технологии
- проектные технологии
- технология развития критического мышления
- театральная педагогика
- проблемное обучение
- коллективная система обучения

Виды уроков:

- уроки с измененными способами организации: лекции, семинары, публичная защита знаний, мастерская, конференция;
 - уроки, опирающиеся на фантазию и творчество: спектакль, коллективное сочинение, концерт, дебаты, дискуссия, диспут, эвристические беседы, творческие мастерские;
 - уроки, имитирующие какие-либо занятия или виды работ: экскурсия, прогулка, ярмарка, путешествие в прошлое, путешествие по стране, интервью, пресс-конференция, суд;
 - уроки – игры: дидактические, деловые, ролевые, состязательные,
 - уроки подготовки к сочинению по картине, сюжетным картинкам, предложенному тексту, личным впечатлениям,
 - уроки комплексного анализа текста, творческой работы с ним, создание собственных текстов.
- Формирование коммуникативных универсальных учебных действий является неотъемлемой частью языкового образования в школе.

Именно формирование коммуникативной компетенции на уроках русского языка создаёт условия для развития интеллектуальной, творчески одарённой, нравственной личности, способной к общению в любом культурном пространстве. Без развития коммуникативной компетенции не может быть конкурентоспособной, толерантной личности.

Литература:

1. Львова С.И. Русский язык. 6 класс. В 2-х ч.: учебник для общеобразовательных учреждений/ С.И.Львова, В.В.Львов. - М.: Мнемозина, 2006.
2. Львова С.И. Русский язык. 9 класс. В 2-х ч.: учебник для общеобразовательных учреждений/ С.И.Львова, В.В.Львов. - М.: Мнемозина, 2009.
3. Сергеев И.С., Блинов В.И. Как реализовать компетентностный подход на уроке и во внеурочной деятельности: Практическое пособие.- М.:АРКТИ, 2007.
4. Стативка В.И. Обучение диалогической речи на уроках русского языка. - РЯШ №6, 2002.
5. Гаврикова М.Ю., Гаврикова Н.Ю. Говорите красиво! Развитие речи учащихся 4-11 классов.- Волгоград: "Панорама", 2006.
6. Зимняя, И.А. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентностного подхода в образовании. Авторская версия / И.А. Зимняя – М.: Исследоват. центр проблем качества подготовки специалистов, 2004. – 40 с.
7. Сафонова В.В. Изучение языков международного общения в контексте диалога культур и цивилизаций [Текст] / В.В. Сафонова. Воронеж: Истоки, 1996. – 237 с.
8. Седов, К.Ф. Дискурс и личность: эволюция коммуникативной компетенции / К.Ф. Седов. – М., 2004.

РАЗВИТИЕ ИНФОРМАЦИОННОЙ ГРАМОТНОСТИ УЧАЩИХСЯ СТАРШИХ КЛАССОВ НА УРОКАХ ИНФОРМАТИКИ И ИКТ В УСЛОВИЯХ ОБНОВЛЕНИЯ СОДЕРЖАНИЯ ОБРАЗОВАНИЯ

АСКАРОВА Жанат Камзеновна

КГУ «Жолтаптықская ООШ»

Павлодарская область, Железинский район, с.Жолтаптык, Казахстан

ganatackarova@mail.ru

Посредственный учитель излагает,
Хороший учитель объясняет,
Выдающийся учитель показывает,
Великий учитель вдохновляет.

У. Уорд

Аннотация

Современное общество характеризуется стремительным развитием науки и техники, появлением новых информационных технологий, коренным образом преобразующих жизнь людей. Темпы обновления знаний настолько высоки, что на протяжении жизни человеку приходится неоднократно переучиваться, овладевать новыми профессиями. Непрерывное образование становится реальностью и необходимостью.

Для успешного образования и в первую очередь самообразования, человек должен владеть целым рядом компетенций, ключевой среди которых и является именно информационная компетенция. Сегодня существует много различных мнений по вопросу классификации и выделения важнейших компетенций. Информационная компетентность не зависимо от авторов и способов классификации всегда выдвигается как одна из наиболее важных.

Таким образом, вместо простой передачи знаний, умений, навыков от учителя к ученику, приоритетной целью образования становится развитие способности учащегося ставить учебные цели, проектировать пути их реализации, контролировать и оценивать свои достижения, работать с разными источниками информации, оценивать их и на этой основе формулировать собственное мнение, суждение, оценку - а именно формирование *информационной компетентности*.

Реалии учебного процесса современной школы таковы, что сегодня практически все учебные предметы содержат элементы использования информационных технологий, именно поэтому общество отводит информатике особое место в период своей информатизации. На этом этапе очень важным становится наличие умения оперативно и качественно работать с информацией с помощью современных средств и методов ее обработки. Современное постиндустриальное общество, характерной чертой которого является стремительное развитие информационных систем, значительно повышает спрос на творческую инициативу. Сегодняшняя социальная ситуация диктует потребность в специалисте как личности творчески саморазвивающейся, способной реализовать свои индивидуальные запросы, усваивать новые знания и способы деятельности. В условиях развития информационного общества, постоянного роста использования информационных технологий, существенного изменения характера и видов профессиональной деятельности все большее значение приобретает развитие способности специалиста к использованию исследовательского подхода при решении производственных задач. Стремительность модернизации аппаратных и программных средств вычислительной техники влечет за собой резкое повышение требований к подготовке специалистов. К профессиональной деятельности уже приступило поколение молодых людей, родившихся, выросших и получивших образование в эпоху персональных компьютеров. А поколению современных школьников столь же невозможно представить себе мир уже без мобильных компьютеров: смартфонов и планшетов, как и без телевизора или автомобиля. В этой ситуации учитель вынужден «быть в курсе событий», следить за развитием средств вычислительной техники, за появлением новых программных продуктов и за непрерывно изменяющимися приемами и методами работы с ними

Глобальная информатизация общества – одна из доминирующих тенденций цивилизации XXI века. Перед системой образования встает проблема подготовки подрастающего поколения к жизни и профессиональной деятельности в высокоразвитой информационной среде, эффективному использованию ее возможностей. Немаловажная роль в этом процессе отводится информатике.

Процесс освоения обучающимися новых информационных технологий и эффективное их применение в учебном процессе ведет к гармоничному развитию познавательной сферы ребенка, через освоение новых инструментов учения обеспечивается формирование информационно-

коммуникационной компетентности, которая становится фундаментом при создании целостного информационного пространства знаний учащихся.

Поэтому в качестве главного результата образования рассматривается готовность и способность молодых людей, заканчивающих школу, нести личную ответственность как за собственное благополучие, так и благополучие общества.

Одной из важных целей образования должно стать развитие у учащихся самостоятельности и способности к самоорганизации. В этой связи, основным результатом деятельности учителей должна стать не система знаний, умений и навыков сама по себе, а набор **ключевых компетентностей**.

Компетентность — это новая единица измерения образованности человека, т.к. знания, умения и навыки уже полностью не удовлетворяют, не позволяют показать, измерить уровень качества образования.

Основные понятия ИКТ- компетентности.

ИКТ - грамотность — это использование цифровых технологий, инструментов коммуникации и/или сетей для получения доступа к информации, управления ею, её интеграции, оценки и создания для функционирования в современном обществе.

ИКТ-компетентность – уверенное владение учащимися всеми составляющими навыками ИКТ - грамотности для решения возникающих вопросов в учебной, внеурочной и иной практической деятельности, при этом акцент делается на сформированность обобщённых познавательных, этических и технических навыков. Это – «общеучебное умение работать с информацией, представленной в электронном виде. Соответственно, формирование этого умения должно проходить на всех школьных уроках, а не только на уроках информатики. Компетентность можно сформировать только на практике. Следовательно, большее внимание со стороны учителя должно уделяться практической направленности учебных материалов.

Проблему формирования информационно - коммуникативной компетентности обучающихся на уроках информатики и во внеклассной деятельности можно решить, используя специальные методы и приемы: в первую очередь учитель должен быть настроен на формирование этой компетентности; использование технологии проблемного обучения;

- использование проектной технологии обучения; прием решения ситуационных задач;
- самостоятельная работа с текстом с дальнейшим групповым обсуждением;
- активные методы обучения (групповая или командная работа, деловые и ролевые игры и т.д.).

Кроме этого творческий характер является неотъемлемой частью системы и требованием к любой задаче (заданию).

На уроках информатики и во внеклассной работе я применяю следующие виды творческих заданий: составление задач учащимися;

- конструирование обратных задач;
- творческие задачи (требующие самостоятельной постановки, описания алгоритма, использования специальных и межпредметных знаний учащихся);
- составление кроссворда по теме;
- разработку интерактивных тестов для контроля знаний по предмету;
- составление ментальных карт по предложенному теоретическому материалу;
- участие в районных, городских, всероссийских олимпиадах и конкурсах.

Основные формы организации учебной деятельности по формированию ИКТ-компетенции обучающихся могут включать:

- уроки по информатике и другим предметам; факультативы; кружки;
- интегративные межпредметные проекты;
- Внеурочные и внешкольные активности.

Среди видов учебной деятельности, обеспечивающих формирование ИКТ-компетенции обучающихся, можно выделить в том числе такие, как:

- выполняемые на уроках, дома и в рамках внеурочной деятельности задания, предполагающие использование электронных образовательных ресурсов;
- создание и редактирование текстов;
- создание и редактирование электронных таблиц;
- использование средств для построения диаграмм, графиков, блок-схем, других графических объектов;
- создание и редактирование презентаций ;создание и редактирование графики и фото;
- создание и редактирование видео; создание музыкальных и звуковых объектов;
- поиск и анализ информации в Интернете; моделирование, проектирование и управление;
- математическая обработка и визуализация данных;

создание веб-страниц и сайтов; сетевая коммуникация между учениками и (или) учителем

В отличие от обычных технических средств обучения ИКТ позволяют не только насытить обучающегося большим количеством готовых, строго отобранных, соответствующим образом организованных знаний, но и развивать интеллектуальные, творческие способности учащихся. Наглядность материала повышает его усвоение учениками, т.к. задействованы все каналы восприятия учащихся - зрительный, механический, слуховой и эмоциональный.

Для этого на своих уроках я использую:

Мультимедийные презентации. Они прочно вошли в школьную жизнь. Практически каждый учитель, имеющий практические навыки владения информационными технологиями, использует их в своей повседневной работе. Презентация может иметь различные формы, применение которых зависит от знаний, подготовленности авторов, а так же предполагаемой аудитории. Наиболее эффективно использовать презентации при проведении лекции, практического занятия, лабораторной работы, самостоятельной работы, тестирования.

Подобные уроки помогают решить следующие дидактические задачи:

усвоить базовые знания по предмету,

систематизировать усвоенные знания,

сформировать мотивацию к учению в целом и к информатике в частности,

сформировать навыки самоконтроля,

оказать учебно-методическую помощь учащимся в самостоятельной работе над учебным материалом.

Метод проектов. В основе формирования и развития творческого потенциала своих учеников мы видим использование разных форм творческой работы на уроках: ролевые игры, мозговой штурм, творческие задания по заданной теме и создание творческих проектов. Метод проектов - это гибкая модель организации учебного процесса, ориентированная на самореализацию учащегося путем развития его интеллектуальных и физических возможностей, волевых качеств и творческих способностей в процессе создания под контролем учителя новых "продуктов". В процессе проектной деятельности у школьников развиваются следующие способности:

коммуникативные; личностные;

социальные; литературно-лингвистические;

манипулятивные; технологические.

математические; художественные;

Учащиеся создают проекты по информатике ("Компьютерные вирусы и борьба с ними", "Гороскоп", «Телефоны» и др.).

Интерактивная доска – это сенсорный экран, подсоединенный к компьютеру, изображение с которого передает на доску проектор. Достаточно только прикоснуться к поверхности доски, чтобы начать работу на компьютере. Она реализует один из важнейших принципов обучения – наглядность

Работая с интерактивной доской, учитель всегда находится в центре внимания, обращен к ученикам лицом и поддерживает постоянный контакт с классом. Таким образом, интерактивная доска еще позволяет сэкономить драгоценное время.

Используя такую доску, я могу сочетать проверенные методы и приемы работы с обычной доской с набором интерактивных и мультимедийных возможностей.

Использование интерактивной доски на уроке положительно влияет на познавательную активность учеников, повышает мотивацию к изучению предмета. Все ученики, без исключения, желают выйти к доске и выполнить предложенные учителем задания. Учителю легче удерживать внимание и активность учащихся на уроке, а значит достичь главной цели обучения 21 века: развитие личности ребенка.

Перечислю способы использования мной интерактивной доски на уроке информатики: проверка выполнения учащимися домашних заданий (если они были заданы для выполнения на домашнем компьютере);

объяснение принципов работы с приложениями, путем выполнения действий непосредственно на доске;

защита проектов учащимися;

создание различных образов, путем “собирания” их средствами доски;

проведение самостоятельных письменных работ (диктантов, решение задач, тестов и др.) и последующая их самопроверка учащимися;

выполнение заданий на установку соответствий терминов, понятий и многое другое.

Использование интерактивных средств обучения на уроках информатики в школе дает возможность:

Повысить у учащихся интерес к предмету;
Овладеть конкретными знаниями, необходимыми для применения в практической деятельности;

Подготовить к самостоятельному усвоению материала;

Интеллектуально развивать учащихся;

Подготовить к самостоятельному усвоению общеобразовательных дисциплин;

Расширить виды совместной работы учащихся, обеспечивающей получение детьми коммуникативного опыта;

Повысить многообразие видов и форм организации деятельности и контроля за деятельностью учащихся.

Также в своей работе я использую различные печатные материалы:

Таблицы, рисунки, тексты

проверочные работы, тесты

Весь материал, который необходим для создания личных дидактических материалов, я беру из учебников, задачников, практикумов, ЦОР, Интернета.

Главным признаком того, что данная работа стремится решить задачи обучения школьников телекоммуникационным навыкам, может служить тот факт, что приобретенные навыки учащиеся применяют во внеклассной, общешкольной деятельности.

Например, записывают различные звуковые оформления к праздникам, показам презентаций; создают презентации для проведения общешкольных (конкурсы «Презентация моего класса», «Конкурс клипов» и др.) и классных мероприятий (традиционные праздники класса и школы); участвуют в проектной и исследовательской деятельности не только по информатике создают видеофильмы о классах; учащиеся создают презентации для портфолио учащегося и участия в индивидуальных конкурсах (школьных, районных, городских, областных); помогают учителям в создании презентаций уроков (поиск материала в книгах или Интернете);

Сегодня всё больше учителей преодолевают ограниченный взгляд на компьютер лишь как на некоторое техническое средство обучения, предназначенное для демонстрации отдельных слайдов, текстов и готовых программ. Всё шире входит в практику создание собственных образовательных электронных ресурсов. Это требует высокого уровня владения педагогами ИКТ и больших временных затрат. Вместе с тем отдача от работы, как правило, окупает затраченное дополнительное время, поскольку способные учащиеся, привлечённые к этому процессу, глубоко погружаются в изучаемый предмет, а преподаватели более глубоко осваивают технологию создания современных средств информационного обеспечения как образовательной, так и своей профессиональной деятельности. Умения и навыки, формирующиеся при использовании ИКТ в современных условиях принимают общеобразовательный и общеинтеллектуальный характер и могут быть перенесены на изучение учебных предметов с целью создания целостного информационного пространства знаний учащихся. Это послужит достижению информационной компетентности учащихся.

Литература:

1.Болотов В.А., Сериков В.В. Компетентностная модель: от идеи к образовательной программе/Педагогика. № 10.2003. - с.26.

2.Голуб Г.Б., Чупракова О.В. «Портфолио в системе педагогической диагностики» ж. «Школьные технологии» №1-2, 2005

3.Зимняя И. А. Ключевые компетенции – новая парадигма результата современного образования. / Интернет-журнал «Эйдос».

4.Камалева, А.Р. Компетентность как результат образовательного процесса [Текст] / А.Р. Камалева // Наука и практика воспитания и дополнительного образования. - 2009. - №5. - С.6-18.

5.Лебедев, О.Е. Компетентностный подход в образовании [Электронный ресурс] / О.Е. Лебедев // Школьные технологии. - 2004. - №5. - С.3-12. - Режим доступа: <http://www.orenipk.ru/seminar/lebedev.htm>, свободный.

7.Пахомова Н.Ю. Проектный метод в арсенале массового учителя. – <http://schools.keldysh.ru/labmro>

8.Хуторской, А.В. Ключевые компетенции и образовательные стандарты [Электронный ресурс] / А.В. Хуторской // Интернет-журнал "Эйдос". -2002. -23апреля. - Режим доступа: <http://www.eidos.ru/journal/2002/0423.htm>, свободный.

ИННОВАЦИОННЫЕ ПОДХОДЫ В ФИЗИЧЕСКОМ ВОСПИТАНИИ СТУДЕНТОВ

АУБАКИРОВА Тамара Советхановна
НАО «Медицинский университет Астана»
Нур-Султан, Казахстан
tamara.a.2013@mail.ru

Аннотация

Денсаулыққа байланысты гимнастикалық жаттығулардың дұрыс қалыпты қалыптастыру үшін оқушыларға әсері қарастырылады. Тәжірибеге арнайы медициналық топтың 40 студенті қатысты. «Сколиоз» электронды оқулығы ұсынылды. Инновациялық технологияларды қолдану студенттерге денсаулық деңгейі, аурулардың пайда болу қаупі және негізгі патологиялық синдромдар туралы түсінік алуға мүмкіндік береді. Тірек-қимыл аппараты бұзылған оқушылардың дене шынықтыруда заманауи инновациялық компьютерлік технологияларды қолдану болашағы көрсетілген.

Аннотация

Рассмотрено влияние на студентов оздоровительных гимнастических упражнений для формирования правильной осанки. В эксперименте принимали участие 40 студентов специальной медицинской группы. Представлен электронный учебник «Сколиоз». Применение инновационных технологий позволяет студентам получить представление об уровне здоровья, о подверженности риску заболеваний, об основных патологических синдромах. Показаны перспективы использования современных инновационных компьютерных технологий в физической культуре студентов с нарушением опорно-двигательного аппарата.

Annotation

The influence of health related gymnastic exercises on students for the formation of correct posture is considered. The experiment involved 40 students of a special medical group. The electronic textbook "Scoliosis" is presented. The use of innovative technologies allows students to get an idea of the level of health, the susceptibility to the risk of diseases, and the main pathological syndromes. The prospects of using modern innovative computer technologies in physical culture of students with musculoskeletal disorders are shown.

Ключевые слова: компьютерные технологии, здоровье студентов, опорно-двигательный аппарат, электронный учебник.

Коронавирус вызвал колоссальную эпидемию практически во всем мире. С полной уверенностью можно сказать, что только по симптомам никакой врач эту инфекцию от других серьезных вирусных инфекций не сможет отличить. Так что для точной постановки диагноза необходима лабораторная диагностика. Человечество в настоящее время имеет несколько способов и подходов к борьбе с инфекциями, это противоэпидемические мероприятия – 1) быстрая разработка и применение вакцин, 2) методы изоляции и лечения больных. Благодаря, своевременному введению ограничительных мер в государстве, мы избежали различных не желательных последствий. Здоровый образ жизни, то есть полноценный сон, потребление пищевых продуктов богатых белками, витаминами и минеральными веществами, физическую активность, все это повышает сопротивляемость организма к инфекции.

Повышение интереса к своему здоровью и тотальная информатизация общества не обошла стороной и наших студентов, в связи с изоляцией подвижность многих студентов резко снизилась, что значительно повлияло на деятельность опорно-двигательного аппарата. Для решения этой задачи мы рекомендовали использовать компьютерные технологии, стимулирующие творческий и инновационный интерес студентов к физической культуре с одной стороны и для решения задач оздоровления их организма с другой.

При проведении исследований нами был отмечен большой процент заболеваний опорно-двигательного аппарата студентов среди прочих заболеваний. Заболевания опорно-двигательного аппарата в значительной степени зависят от состояния позвоночника. А заболевания позвоночника, в свою очередь, ведут к нарушению осанки [1]. Все это вместе взятое требует более глубокого изучения проблем и профилактики заболеваний опорно-двигательного аппарата. Работа выполнена согласно плану научно-исследовательской работы кафедры.

Цель работы: изучить оздоровительное влияние гимнастических упражнений с использованием современных компьютерных технологий, направленных на формирование правильной осанки у студентов.

Задачи работы:

1. Изучить влияние гимнастических упражнений с использованием современных компьютерных технологий на формирование правильной осанки у студентов.

2. Показать направления использования современных компьютерных технологий на учебных занятиях по физическому воспитанию.

Результаты исследования:

Нарушения осанки встречаются как в сагиттальной, так и во фронтальной плоскости. В сагиттальной плоскости различают нарушения положения и увеличение и уменьшение кривизны (изгибов) позвоночного столба: сутуловатость - увеличение шейного изгиба и грудного кифоза и уменьшение поперечного лордоза; круглая спина - увеличение грудного кифоза и уменьшение поперечного изгиба; у студентов с кругловатой спиной отмечается увеличение всех изгибов позвоночного столба, а также угла наклона таза; плоская спина - уплощение поперечного изгиба, угол наклона таза уменьшается, грудной изгиб сглаживается, грудная клетка смещается вниз, лопатки крыловидного вида; плосковогнутая спина - уменьшение грудного кифоза, грудная клетка узкая, мышцы живота слабые [1, 4, 8]. К нарушениям положения во фронтальной плоскости относится ассиметричное (сколиотическое) положение. При этом нарушается симметрия между правой и левой половинами туловища; позвоночный столб в виде дуги, повернутый вершиной вправо или влево; треугольники талии ассиметричны; плечо и лопатки с одной стороны опущены. Некоторые авторы [1, 5] различают три степени нарушения осанки: первая (начальная) - неправильная поза тела исчезает при волевом усилии студентов в положении, когда они стоят возле стенки; вторая (переходная) - стойкое нарушение, которое не исчезает при изменении положения тела; третья (фиксированная) - нарушения связаны с изменениями не только мышц, но и опорно-двигательного аппарата. Для их исправления необходимы длительные и систематические занятия корректирующей гимнастикой. Нарушения положения сопровождаются нарушениями деятельности внутренних органов. У студентов с ослабленным здоровьем и нарушениями положения, в сравнении со здоровыми сверстниками, как правило, уменьшается экскурсия грудной клетки на 3-5 см; сниженная ЖЕЛ на 50-80 мл, ослабленная сила мышц. Значительно снижены резервы дыхания, сердечно-сосудистой системы, нарушены адаптационные возможности организма, слабость мышц живота, что приводит к нарушениям нормальной деятельности внутренних органов. Нормальное развитие позвоночного столба имеет очень важное значение для здоровья. Через межпозвоночные отверстия проходит 31 пара спинномозговых нервов, которые регулируют разные функции организмов. Ограничение этих нервов вследствие изменений в самих позвонках и межпозвоночных дисках приводит к радикулитам, остеохондрозу, нарушениям функций внутренних органов и головного мозга [4, 5]. Поэтому применение физических упражнений, направленных на формирование правильной осанки у студентов, позволяет решать такие задачи:

1. Развитие и усовершенствование мышечно-суставной чувствительности.
2. Укрепление и развитие мышц-сгибателей спины и живота (формирование природного мышечного корсета).
3. Развитие гибкости позвоночного столба и увеличение амплитуды движений в плечевых и тазобедренных суставах.
4. Формирование навыка правильного дыхания, поз тела и походки.
5. Улучшение физического развития студентов.

Основными способами формирования правильной осанки являются гимнастические упражнения. Основные физические упражнения, направленные на формирование правильной осанки, можно условно разделить на три группы:

1. Упражнения для развития двигательных навыков и укрепление мышечного корсета (общеразвивающие упражнения для рук, ног, туловища, живота);
2. Упражнения для формирования правильной осанки;
3. Корректирующие упражнения, которые включают в систему физических упражнений для профилактики дефектов осанки:

- Упражнения первой группы применяются для развития силы и статической выносливости мышц, их выполняют из исходных положений, лежа на животе или на спине, на гимнастическом коврике (принцип расслабления позвоночного столба).

- Упражнения второй группы активизируют двигательную структуру осанки, т. е. формирование ее функциональных проявлений (развитие мышечно-суставной чувствительности) - это упражнения с предметами на голове, направленные на развитие восприятия различных поз; балансирование в вертикальной плоскости.

- Упражнения третьей группы применяются при профилактике негативных влияний среды на осанку.

Большинство заболеваний опорно-двигательного аппарата сопровождается ограничением движений - гипокинезией - это вызывает в свою очередь детренированность организма больного

студента. И в этом случае большую роль имеет правильное применение физических упражнений. В таких случаях обязательным условием успеха реабилитации больных является регулярно проводимые физические тренировки, которые способствуют развитию функций как пораженной системы (специальные тренировки), так всего организма больного (общие тренировки). В свою очередь, активные упражнения и тренировка являются лейтмотивом всего реабилитационного процесса [4, 5, 7].

Необходимым условием реабилитации является активная и сознательная позиция больного в воссоздании своих сил. Физическая активность больного должна осуществляться в рамках терапевтических задач в дозированной форме с учетом общего состояния больного, особенностей заболевания и нарушения функции пораженной системы или органов. Для успешного восстановления сил больного важным является соответствующий подбор упражнений, последовательность в увеличении физических нагрузок, а также систематичность. Придерживаясь в целом активного режима, необходимо разумно объединять на протяжении дня активность и пассивность, смену относительного покоя активными упражнениями. Использование трудотерапии увеличивает результат реабилитационного процесса, поскольку трудовые упражнения возбуждают психическую активность, направляют её в русло предметной результативной деятельности, которая доставляет удовольствие.

Физическая культура - это важный фактор сбережения и восстановления здоровья людей, всестороннего развития их физических и духовных сил, а также важный фактор профилактики ряда заболеваний и функциональных нарушений. Применение физических упражнений должно решать задачу повышения общей тренированности больного организма и восстановлению функции пораженной системы. Так как повышение интереса к своему здоровью и тотальная информатизация общества не обошла стороной студентов, для решения этой задачи мы рекомендовали использовать компьютерные технологии для повышения интереса студентов к физическому воспитанию с одной стороны и для решения задач оздоровления их организма с другой. Для этого мы использовали электронный учебник «Сколиоз» для оздоровления больного позвоночника и на первом занятии показывали её студентам специальной медицинской группы [1, 3, 6]. На следующем занятии студенты стали разучивать упражнения программы. По мере усвоения программы студенты получали задание на самостоятельную проработку упражнений во внеучебное время [3, 6]. Содержание видеоматериалов включало в себя:

- основы анатомии и физиологии позвоночно-двигательного сегмента;
- основные причины возникновения болезней позвоночника;
- комплекс упражнений для самостоятельного применения.

Комплексы включают упражнения для всех отделов позвоночника: шейного, грудного, поясничного, крестцового. Упражнения сочетаются со специальным движением и содружественными движениями. В каждом упражнении сочетались принцип напряжения и последующего расслабления мышц определенного отдела позвоночника. Упражнения выполнялись медленно, по 3-5 повторений до мышечного проявления болезненности.

Содержание видео материалов изучалось студентами постепенно, по частям. Например, на первом занятии изучались упражнения для шейного отдела позвоночника, и студентам для самостоятельного применения давался видеоматериал для этого отдела [3]. В дальнейшем по мере усвоения изучались следующие упражнения. Студентам предлагалось на основе изученных материалов составить свою собственную программу оздоровления и под руководством преподавателя её реализовать. В конце проведенной в течение семестра работы со студентами специальной медицинской группы с заболеваниями опорно-двигательного аппарата мы получили такие результаты:

- студенты, принимавшие участие в эксперименте, стали активнее посещать занятия физической культуры и стало меньше жалоб этих студентов на состояние здоровья.
- студенты стали активнее интересоваться инновациями в области физического воспитания не только на учебных занятиях, но и во внеучебное время.

Выводы:

1. Применение современных технологий позволяет студентам получить представление об уровне их здоровья, о подверженности риску заболеваний, об основных патологических синдромах, о динамике состояния здоровья под влиянием реализации лично-ориентированной, индивидуальной программы оздоровления под руководством преподавателя.
2. Практическая реализация лично-ориентированной программы оздоровления формами и средствами физической культуры способствует эффективному оздоровлению студентов.

Рекомендации.

В целях укрепления здоровья студентов специальной медицинской группы необходимо проводить подобную работу и со студентами, имеющими другие заболевания. Дальнейшее

исследование планируется провести со студентами специальной медицинской группы с заболеваниями органов зрения.

Литература:

1. Аубакирова Т.С. Лечебная физкультура для больных сколиозом: учеб.-методическое пособие, Астана, 2012.
2. Аубакирова Т.С. Основы массажа: учеб.-методическое пособие, Астана, 2012.
3. Аубакирова Т.С. Сколиоз: электронный учебник, Астана, 2014.
4. Гримблат С. О. Здоровьесберегающие технологии в подготовке специалистов: учеб.-метод. пособие / С. Гримблат, В. Зайцев, С. Крамской. – Харьков: Коллегиум, 2005.
5. Дубровский В.И. Лечебная физическая культура (кинезотерапия): Учеб. для студ. высш. учеб.заведений. - 3-е изд., испр. и доп. / В.И. Дубровский - М.: Гуманит.изд. центр ВЛАДОС, 2004.
6. Карпов С.П. Компьютерные технологии обучения упражнениям на уроке физкультуры / С.П.Карпов // Теория и практика физической культуры. – 1993. – № 5.
7. Круцевич Т.Ю. Контроль в физическом воспитании детей, подростков и юношей./ Т.Ю.Круцевич, М.И. Воробьев.–К.:Полиграф-Экспресс, 2005.
8. Частные методики адаптивной физической культуры. Учебное пособие/ Под редакцией Л. В. Шацковой, М.: Советский спорт, 2004.

СЮЖЕТНО - РОЛЕВАЯ ИГРА КАК СРЕДСТВО СОЦИАЛИЗАЦИИ ДЕТЕЙ С ОСОБЫМИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМИ ПОТРЕБНОСТЯМИ

БАЛЮК Светлана Олеговна

КГУ «Специальная школа- интернат № 4»

Павлодар, Казахстан

Olegba65@mail.ru

Игра — это творческая переработка пережитых впечатлений, комбинирование их и построение из них новой действительности, отвечающей запросам и влечениям самого ребенка.

Л. С. Выготский

Аннотация

Сюжетно-ролевая игра - это наиболее важный инструмент, помогающий ребенку адаптироваться в этом мире, научиться вести себя в различных местах и ситуациях. Обучить ребенка с ООП сюжетно-ролевой игре можно, но это сложный кропотливый процесс. Игра, являясь отражением социальной жизни, оказывает существенное воздействие на всестороннее развитие ребенка.

Игра — самое главное занятие в жизни детей. А игры, которые они создают самостоятельно, занимают совершенно особое место, называются они сюжетно-ролевыми. Чем старше ребенок, тем полнее его наблюдения окружающего мира, тем богаче его игра. Известный психолог Л. С. Рубинштейн говорил, что в процессе игры ребенок не просто перевоплощается в чужую личность, но, входя в роль, расширяет, обогащает, углубляет собственную. Психологи считают, что сюжетно-ролевая игра — это высшая форма развития детской игры, в младшем школьном возрасте она выступает в роли ведущей деятельности. Сюжетно-ролевые игры имеют большое значение в психическом развитии ребенка, они развивают произвольную память. Правила, обязательные при проведении игры, воспитывают у детей умение контролировать свое поведение, ограничивать свою импульсивность, способствуя тем самым формированию характера. Во время совместной игры со сверстниками дети учатся общению, умению учитывать желания и действия других, отстаивать свое мнение, умению настоять на своем, а также совместно строить и реализовывать планы. Исполняя различные роли, ребенок начинает охватывать все стороны различных видов деятельности, что помогает развивать мыслительную способность ребенка, воспринимать чужую точку зрения.

Играя в сюжетно-ролевою игру, вживаясь в какой-то образ, ребенок воспроизводит свои впечатления, переосмысливает и раскрывает их. Понимая, что игровая ситуация воображаема, дети тем не менее испытывают вполне реальные чувства и переживания и тем самым обогащают свой внутренний мир. Для сюжетно-ролевой игры детей младшего школьного возраста характерно возникновение новых тем, связанных со знаниями, полученными во время чтения художественной литературы, рассказов взрослых, просмотров телепередач и т. д.

Характерная особенность в выполнении ролей, игровых действий — воссоздание взаимоотношений людей в процессе трудовой деятельности. Дети этого возраста начинают понимать, что в коллективном труде необходимо оказывать друг другу помощь, быть внимательными. Однако, в играх можно наблюдать и проявление негативных сторон нашей жизни. Содержание игры отражает отношение ребенка к окружающей действительности. Можно наблюдать как, играя в дочки-матери, одна «мама» будет постоянно кричать на своих детей, поучать их, другая же будет примерять наряды, третья — заниматься с детьми, читать им сказки и т. д. Такими играми ребенок показывает, что из взрослых отношений он считает главным, и какой стереотип поведения выбирается им за образец поведения и подражания.

Наблюдая за детской игрой, можно сделать определенные выводы об особенностях развития и психического состояния ребенка, о его чувствах, настроении и темпераменте. В процессе игры дети показывают свое отношение к окружающему миру — ведь в игре он наделен силой, которой лишен в реальном мире. Также наблюдая за игрой ребенка, можно увидеть его страхи, боль, обиды, которые он по каким-либо причинам не может или не хочет показать взрослым. Зачастую не зная, как относиться к какой-либо ситуации, ребенок проигрывает эту ситуацию снова и снова, пытаясь принять ее на себя. С помощью игры можно воздействовать на мироощущение малыша, бороться со страхами, преодолевать неуверенность. Это следует учитывать нам воспитателям, чтобы вовремя направить ход игры в нужное русло.

Задача воспитателя побуждать детей к ведению разных ролевых диалогов: в совместной игре с воспитателем, со сверстниками. В игре с воспитателем дети включаются в разные ролевые диалоги, изменяют его содержание в зависимости от смены ролей, обмениваются ими с воспитателем, действуя в соответствии с новой игровой позицией. Воспитатель же побуждает детей к разнообразию игровых замыслов в самостоятельно сюжетно-ролевой игре, поощряет включение в игровой сюжет новых событий. Целью воспитателя в работе с детьми — переводить их к более сложному ролевому поведению в игре: формировать умение изменять свое поведение в соответствии с разными ролями партнеров, умение менять игровую роль и обозначить свою для партнеров в процессе развертывания игры. Эти умения — залог будущего творческого и согласованного развертывания игры со сверстниками, они обеспечивают гибкость ролевого поведения.

Каким же образом можно формировать эти умения у детей? Решение этой задачи возможно в совместной игре воспитателя с ребенком, где взрослый является не руководителем, а участником в этом творческом процессе. Игра должна разворачиваться особым образом, чтобы для ребенка «открылась» необходимость смены роли в процессе игры для разворачивания интересного сюжета.

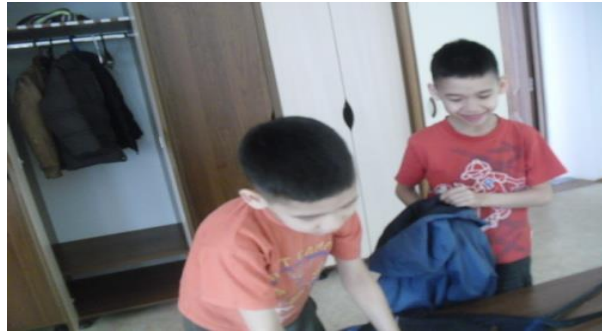
Это возможно при соблюдении нами воспитателями двух обязательных условий:

- Использование многоперсональных сюжетов с определенной ролевой структурой, где одна из ролей включена в непосредственные связи со всеми остальными;
- Отказ от однозначного соответствия числа персонажей (ролей) в сюжете количеству участников игры: персонажей должно быть больше, чем участников.

На первом этапе игра строится таким образом, чтобы у ребенка была основная роль, но воспитатель не рассказывает ему предварительно сюжет, а сразу начинает игру, ориентируясь на тематику, привлекающую ребенка. Например, мальчик любит играть в «шофера». Воспитатель предлагает ему: «Никита, давай поиграем. Здесь у нас будет машина. Ты будешь шофером, а я пассажиром». Во время поездки разворачивает ролевой диалог с «шофером», а затем предлагает следующее сюжетное событие, требующее появления нового персонажа: «Давай нас как будто остановил милиционер и им стану я». После выяснения обстоятельств с «милиционером» можно ввести третье событие, требующее появления еще одного персонажа: «Давай рядом с твоей машиной поедет еще одна — автобус. Теперь я буду его водителем. Моя машина вдруг сломалась, и я прошу тебя о помощи» и т. д. Если у ребенка возникают собственные предположения в ходе игры, необходимо их принять и использовать, включив в общую схему сюжета. Воспитатель в это время со многими детьми вступает в ролевое взаимодействие, активизирует ролевой диалог, «закрывает» детей на ролевом взаимодействии друг с другом. Вся игра носит характер свободной импровизации. Тем не менее, игра воспитателя с каждым из детей и с подгруппами, стимулирующая гибкое ролевое поведение и смену ролей, дает существенные сдвиги в самостоятельной детской деятельности. Дети свободно вступают во взаимодействие, подключаются к уже играющим сверстникам. В их совместной и индивидуальной игре расширяется диапазон актуализируемых детьми игровых ролей. При этом дети широко и творчески используют способ условного выполнения действия с сюжетными игрушками, предметами — заместителями. У них появляется вкус к динамическому разворачиванию сюжета в процессе игры за счет включения новых персонажей и смены игровых ролей в рамках той или иной смысловой сферы. В игре ребенок не только согласованно взаимодействует с одним — двумя сверстниками, но и моделирует ролевой диалог с партнером — игрушкой, с воображаемым партнером, т. е. устанавливает разнообразные ролевые связи в игре. Начинать работу по организации совместных игр детей лучше целесообразно и с каждым из детей индивидуально, наиболее подходящее время — утренние и вечерние часы. Обустраивать вместе с детьми игровые зоны на прогулочных площадках, специально отводить для сюжетно-ролевой игры время после дневного сна, предоставляя детям возможность в полной мере насладиться свободной игровой деятельностью.

Если игра с воспитателем не увлекает ребенка, продолжение ее бессмысленно, так как в этом случае игра уже превращается в обязательное занятие. Педагог не «диктует», а предлагает детям в игре ту или иную роль. Воспитатель побуждает детей к проявлению доброжелательности в сюжетно-ролевых играх со сверстниками. Они учатся проявлять в играх добрые чувства, интерес к общему замыслу, действовать согласованно.

Содержание игры — это не иллюзия, не копия реального мира, а его творческое воспроизведение. События в игре, персонажи и их действия — все это продукты отражения в сознании ребенка его реального опыта: непосредственного знакомства с окружающим миром, восприятия содержания прочитанных книг, просмотренных кинофильмов и телепередач. Однако в соединении имеющихся у него знаний ребенок достаточно свободен.

Приобретая опыт общения со сверстниками в атмосфере игры и удовлетворения, создаваемой на предыдущих этапах занятий, ребенок подготавливается к свободному самопроявлению эмоций, активному общению, освобождается от эмоциональной напряженности, скованности. Преодоление этих негативных симптомов общения в новых игровых ситуациях новых ролях помогает детям преодолевать собственные внутренние барьеры общения в реальной жизни.

Таким образом, польза сюжетно-ролевой игры заключается в следующем: определенные правила и их соблюдение детьми, социальная направленность игр, богатая эмоциональная палитра, развитие речи и интеллекта.

Список литературы:

1. Гейци Э.Д. Проблема подготовки детей к школе как один из аспектов реформы образования // Современные проблемы науки и образования. Электронный научный журнал, 2005, № 2 - www.science-education.ru/39-1478.
2. Козлова С.А. Дошкольная педагогика: учебник для студ. сред. проф. учеб. заведений / С.А. Козлова, Т.А. Куликова. – 8-е изд., стер. – М.: Издательский центр «Академия», 2007. – 416 с.
3. Короткова Н.А. Сюжетная игра старших дошкольников (5-7 лет) // Ребёнок в детском саду, 2006, № 5. - С. 83.
4. Михайленко Н.Я., Короткова Н.А. Организация сюжетной игры в детском саду. – М.: Линка-Пресс, 2009. – 96 с.
5. Немов Р.С. Психология. Учеб. для студентов высш. пед. учеб. заведений. В 3 кн. Кн. 2 Психология образования. – 2-е изд. – М.: Просвещение: ВЛАДОС, 1995. – 496 с.
6. Новиков Г. Психолого-педагогическая готовность ребёнка к школе // Дошкольное воспитание, 2005, № 8. - С. 95-100.
7. Эльконин Д.Б. Психология игры. – 2-е изд. – М.: Просвещение, 1999. – 300 с.

ОБСЛЕДОВАНИЕ ДЕТЕЙ С ОСОБЫМИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМИ ПОТРЕБНОСТЯМИ ПЕДАГОГАМИ ПМПК В УДАЛЁННОМ РЕЖИМЕ

БЕКДАИРОВА Аймат Сагингалиевна, САМАРХАНОВА Айжан Толеукайровна

КГУ «Региональная психолого-медико-педагогическая консультация»

Уральск, Казахстан

pmpk-aksai@mail.ru

Аңдатпа

Республикамызда қалыптасқан төтенше жағдайларға байланысты арнайы білім беру ұйымдарының ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалармен қашықтықтан жұмыс жасау қажеттілігі туындады. Балалар мен ата-аналарға психологиялық-педагогикалық қолдауды ұйымдастыру үшін білім беру процесінің барлық қатысушыларына электронды платформалар мен басқа да электрондық көздерге қол жетімділік қамтамасыз етілді. Бұл бағыттарды қашықтан басқару

режимінде жүзеге асыру мақсатында «Аймақтық психологиялық-медициналық-педагогикалық кеңес беру» коммуналдық мемлекеттік мекемесіндегі жасалған жұмыс түрлері ұсынылды.

Аннотация

В связи со сложившимися в Республике чрезвычайными условиями возникла необходимость *дистанционной* работы специальных организаций образования с детьми с особыми образовательными потребностями. Для организации психолого-педагогической поддержки детей и родителей всем участникам образовательного процесса предоставляется доступ к электронным платформам и другим электронным источникам. Для реализации данных направлений в режиме удаленного контроля были представлены виды работ, выполняемых в КГУ «Региональная психолого-медико-педагогическая консультация».

Психолого-медико-педагогические консультации (ПМПК)

Согласно приказа Министерства образования и науки Республики Казахстан от 14 февраля 2017 года №66 Приложение 7 «Типовые правила деятельности психолого-медико-педагогической консультации» основными направлениями деятельности ПМПК являются диагностика и консультирование. Для реализации этих направлений в условиях удаленного режима предполагаются следующие мероприятия:

В отделе организации образования были направлены письма, а также на сайте ПМПК представлен план работы по оказанию обследования, консультирования родителей (законных представителей) детей с особыми образовательными потребностями.

В условиях сложившейся неблагоприятной эпидемиологической обстановки информировали о предоставлении услуг психолого-педагогической, методической и консультативной помощи родителям детей в очной форме, оказания их преимущественно в дистанционной форме по видео-связи (Skape, WhatsApp).

ПЛАН ДИСТАНЦИОННОГО ОБСЛЕДОВАНИЯ СПЕЦИАЛИСТАМИ ПМПК

Алгоритм поэтапного обследования специалистами ПМПК			
№	Мероприятия	Форма завершения	Ответственные
1	Предварительная запись	По телефону	Статистик
2	Письменное согласие от родителей (законных представителей)	Заявление	Заведующая Статистик
3	Сбор необходимой документации	По перечню документов, необходимых для оказания государственной услуги	Заведующая Статистик
4	Сбор медицинского и социально-психологического анамнеза по телефону	Заполнение карты развития ребенка, внесение результатов медицинского обследования	Статистик Специалисты
5	Обработка предоставленных сведений о ребенке	Изучение специалистами ПМПК перечня документов, предоставленных для углубленного обследования	Заведующая Специалисты
6	Обследование в режиме онлайн	Обследование ребенка и консультирование родителей	Заведующая Специалисты
7	Анализ и обсуждение предоставленных материалов специалистами ПМПК. Коллегиальное решение	Общее заключение ПМПК в картах развития ребенка	Заведующая Специалисты
8	Выдача заключения	Заключение ПМПК для онлайн отправки родителям ребенка	Заведующая Статистик
Перечень документов, необходимых для оказания государственной услуги			
1	Копия удостоверения личности одного из родителей		
2	Копия свидетельства о рождении ребенка		
3	Копия заключения об инвалидности (при наличии)		
4	Заключение врачебно-консультативной комиссии о необходимости обучения на дому по состоянию здоровья (для детей, обучающихся на дому)		

Перечень документов для углубленного обследования:	
1	Формы первичной медицинской документации организаций здравоохранения: форму №112\у «История развития ребенка», форму №027\у «Выписка из медицинской карты амбулаторного, стационарного больного», утвержденные приказом и.о. Министра здравоохранения РК от 23.11.2010 года №907 (зарегистрированный в Реестре государственной регистрации нормативных правовых актов за №6697)
2	Решение психолого-педагогического консилиума организации образования с конкретной рекомендацией (с какой целью направляется в ПМПК)
3	Психолого-педагогическая характеристика из организации образования
4	Характеристика от специалистов КППК (если ребенок посещает занятия в КППК)
5	Характеристика от социального работника системы соц.защиты (если ребенок находится на соц.обслуживании)
6	Письменные работы по языку обучения, математике, рисунки и другие результаты деятельности ребенка
7	Видео-наблюдение от родителей: за поведением и игрой ребенка, навыков самообслуживания дошкольника; видов творческой деятельности – рисунки, аппликации, лепка; чтение наизусть стихов; составление небольших рассказов или пересказы сказок (1-2 видео ролика).
8	Видео-наблюдение от родителей ребенка школьного возраста: как читает тексты, пишет диктант, считает и решает примеры по математике и др. (1-2 видеоролика).

Заключение регистрируется и высылается на электронную почту родителей в сканированном виде. Оригинал заключения родители смогут получить в любое удобное для них время. Если для получения дальнейших специальных педагогических, социальных или медицинских услуг родителям необходим оригинал заключения ПМПК, они могут получить его непосредственно в ПМПК при условии соблюдения санитарно-эпидемиологических мероприятий (масочный режим).

Психологическое обследование

Психологическое обследование в онлайн режиме посредством Skype или WhatsApp осуществляется психологом в виде наблюдения за поведением, игрой ребенка, беседы с ребенком, выполнения вербальных методик и тестов с целью исследования особенностей эмоционально-коммуникативной, познавательной деятельности в формате онлайн-режима. Проводится анализ рисунков, графических тестов, письменных работ, высланных по электронной почте, WhatsApp.

Консультирование семьи

Консультирование семьи по вопросам преодоления и предупреждения отклонений в развитии, лечения, обучения и воспитания детей с особыми образовательными потребностями осуществляется посредством:

- официального сайта ПМПК, где у каждого специалиста предусмотрена своя вкладка, куда родители могут обратиться с письменным вопросом, а специалисты ПМПК предоставляют ответ;

- видеосвязи посредством Skype или WhatsApp (исходя из возможностей услугополучателя).

Консультирование психологом ПМПК осуществляется в виде:

- индивидуальных консультаций психолога в формате онлайн-режима и бесед по телефону по созданию необходимых психологических условий для развития ребенка, разработки рекомендаций (домашних развивающих программ) по стимуляции умственного развития, формированию социально коммуникативных навыков, нормализации эмоционального состояния, в первую очередь для детей, не получающих помощь со стороны специальных организаций образования;

Должностные обязанности работников ПМПК в режиме дистанционной работы

Заведующий ПМПК планирует и организует работу психолого-медико-педагогической консультации. Организует коллегиальное обсуждение результатов обследования для определения дальнейшего образовательного маршрута, типа образовательной программы и условий организации коррекционно-развивающего обучения ребенка с учетом его индивидуальных психофизических особенностей. Возглавляет методическую работу, отвечает за правильное ведение документации и оснащение ПМПК специальным оборудованием, компьютерной техникой. Обеспечивает качественную работу специалистов ПМПК, создание безопасных для жизни и здоровья условий труда,

благоприятную психологическую атмосферу в коллективе. Обеспечивает подготовку и предоставление необходимой отчетности.

Методист возглавляет методическую работу, составляет методические рекомендации для родителей по развитию и воспитанию детей, учителей, специалистов общеобразовательных и специальных организаций образования об особенностях различных категорий детей с ООП. Обеспечивает подготовку и предоставление необходимой отчетности. Анализирует состояние учебно-методической и воспитательной работы в учреждении и разрабатывает предложения по повышению ее эффективности. Оказывает помощь педагогическим работникам в определении содержания, форм, методов и средств обучения. Принимает участие в разработке методических и информационных материалов, диагностике, прогнозировании и планировании подготовки, переподготовки и повышения квалификации специалистов учреждений.

Психолог осуществляет сбор психологического анамнеза, проводит психологическое обследование детей, анализирует результаты обследования, составляет заключение об особенностях психического развития ребенка: эмоционально-коммуникативном и умственном развитии, проводит консультирование родителей по проблемам психического развития и воспитанию ребенка, составляет рекомендации, в том числе для реализации их в домашних условиях. Составляет методические рекомендации для родителей по развитию и воспитанию детей, учителей, специалистов общеобразовательных и специальных организаций образования об особенностях различных категорий детей с ООП.

Список используемой литературы

1. Приказ Министерства образования и науки Республики Казахстан от 14 февраля 2017 года №66 Приложение 7 «Типовые правила деятельности психолого-медико-педагогической консультации».
2. Методические рекомендации для специальных организаций образования по организации работы с детьми с особыми образовательными потребностями в удалённом режиме. 2020г
3. «Об утверждении правил оказания государственных услуг в сфере психолого-педагогической поддержки, оказываемых местными исполнительными органами» Приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 27 мая 2020 года № 223.

МАТЕМАТИКАДАҒЫ «ӘДЕМІ» ЕСЕПТЕР БИСЕНБАЕВА Лаура Аралбаевна

№ 13 мектеп-гимназиясы
Маңғыстау облысы, Мұнайлы ауданы, Қазақстан
laura.bisenbaeva.86@mail.ru

Андатпа

Мақалада математикадағы «әдемі» есептер объекті, оларды зерттеу объектісі және пәні ашылады, гипотеза тұжырымдалады, мақсаттар мен міндеттер қойылады, күтілетін нәтижелер анықталады.

Сонымен қатар пайдаланылған зерттеу әдістері көрсетіліп, тақырыптың өзектілігі дәлелденеді.

«Әдемі» математикалық есептер материалдарын барлық оқушылар сабаққа, олимпиадаға және басқа да жұмыстарға дайындық кезінде қолдана алатындығы айтылады.

Математика - таңғажайып мектеп пәндерінің бірі. Өйткені біз аталған пән сабақтарында логикалық немесе практикалық мағынасы өте зор «әдемі есептер» өрнегін кездестіреміз. Осы бағытта математикадағы «әдемі есептер» - олар қандай деген сұрақ туындайды?

Біз зерттеген әдебиеттерде «әдемі» математикалық есептің нақты тұжырымдары мен анықтамалары болған жоқ, сондықтан - қандай математикалық есептерді «әдемі» деп санау керек, «әдемі» есеп пен қарапайым есеп арасындағы шекараны қалай анықтауға болады деген мәселе пайда болады.

Сондықтан туындаған мәселе бойынша зерттеу жүргізу, Математикадағы «әдемі» есептер тақырыбы бойынша осы ғылыми-практикалық конференцияға зерттеу жұмысын дайындау туралы шешім қабылдадым.

Таңдалған тақырыптың өзектілігі - шынында да, «әдемі» есепті анықтау, осындай есептерді таңдау, оларды белгілі бір жолмен жіктеу және, мүмкін, осындай тапсырмалар жинағын жасау өте

қызықты болды деп ойлаймын. Біз мұндай жинақтың оқушылар мен педагогтар үшін үлкен практикалық маңызы болатынын түсіндік.

Математикадағы «әдемілік»

Адам әлемді өзінің әсемдігі мен үйлесімділігінде қабылдау сияқты қасиеттерсіз елестетуі мүмкін емес. Сондықтан, қазіргі кезде мектепті дамытудың басты бағыттарының бірі - білім берудің адамға, оның құндылық әлеуетіне бет бұруы болып табылады.

Көптеген оқушылар математиканы қатал ғылым деп санайды, оны зерттеу барысында эмоцияға орын жоқ, дегенмен көптеген адамдар осы пәнге қызығушылық танытады.

Мәселені шешу мектеп оқушыларының математикалық дамуының негізгі құралдарының бірі екені белгілі. Әрбір математикалық есеп оқытудың нақты мақсаттарына қызмет етеді, бірақ оның негізгі мақсаты - шығармашылық және математикалық ойлауды дамыту, эстетикалық талғамды қалыптастыру және дамыту.

Д.фон Нейман математиканың «тек эстетикалық мотивтермен қозғалатындығын» атап өтті. Көптеген математиктер «сұлулық сезімі», «әдемі есеп» ұғымдарының мазмұнын ашуға тырысқан болатын.

Мысалы, Г. Биркгоф математикалық объектінің эстетикалық тартымдылығына қызықты сипаттама берді:

$$M = \frac{O}{C},$$

мұндағы М - сұлулық өлшемі,

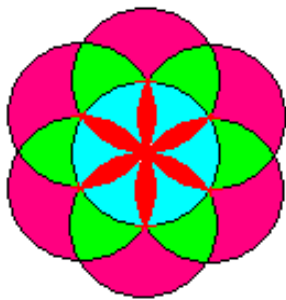
О - тәртіп өлшемі,

С - объектінің мәнін түсінуге жұмсалған күштің өлшемі

Бұл формуладан оқушы үшін қабылдау оның ең аз күш-жігерімен байланысты болатын әдемі математикалық объектілер болады. Нысанның эстетикалық өлшемі құрылымды ретке келтіру арқылы артады.

Көптеген планиметриялық есептер «әдемі» ұғымымен тікелей байланысты, яғни «рахат, жағымды көрініс, үйлесімділік, сымбаттылық беру». Мұндай есептің эстетикалық жағын қабылдау сызба салу шартынан басталады.

Мысалы, суретте көрсетілген фигураны (әдемі өрнек) циркуль көмегімен салу ең алдымен оқушылардың назарын өзіне аударады.

Тек содан кейін олар осы тақырып бойынша қиялдай бастайды және олар түпнұсқа үлгілерді алады, оларды салу тек циркульдың көмегімен мүмкін болады.

«Әдемі» есептерді шешу, біздің ойымызша, көрнекі, күтпеген, қарапайым болуы керек. Мұндай талапты қанағаттандыратын есептер, біздің байқауымыз бойынша, оқушылардың қызығушылығын әрдайым оятады және оларды қысқаша әрі қарапайым шешімдер іздеуге итермелейді, бұл шығармашылықты дамытуға ықпал етеді.

Тиісті әдебиеттерді зерттегеннен кейін біз «әдемі» математикалық есеп белгілі бір талаптарға сай болуы керек деген қорытындыға келдік:

1) Есеп шарты қызықты болуы керек; егер есеп геометриялық болса, онда оған әдемі сурет салу қажет.

2) Есеп оқулықтарда ұсынылған осы тақырып бойынша көптеген есептерден ерекшеленетін стандартты емес элементті қамтуы керек.

Бұл жағдайда стандартты емес жағдай оның өзінде де, шешім әдістерінде де көрінуі мүмкін. Бұл мағынада бірнеше түрлі шешу әдістері бар әдістер және бірнеше жауаптары бар көп нұсқалы есептер ерекше қызығушылық тудырады.

3) Есеп кейде күтпеген қызықты фактіні анықтай алады.

4) Есеп жай-күйді тұжырымдау тұрғысынан да, шешімде қолданылатын материалдың күрделілігі мен көлемінде де қол жетімді болуы керек.

5) Әдемі есептерді шешуде жасанды әдістердің қолданылмағаны жөн, әсіресе егер олар оқушылардың белгілі бөліктеріне (мысалы, үйірмелерге немесе факультативтерге қатысатындарға) белгілі болса

Орта буында оқып, математикалық олимпиадаларға дайындала отырып, біз көптеген есептерді кездестірдік, олардың арасында осы талаптарға жауап бергендер де болды және оларды бірнеше топқа жіктеуге болатындығын түсіндік:

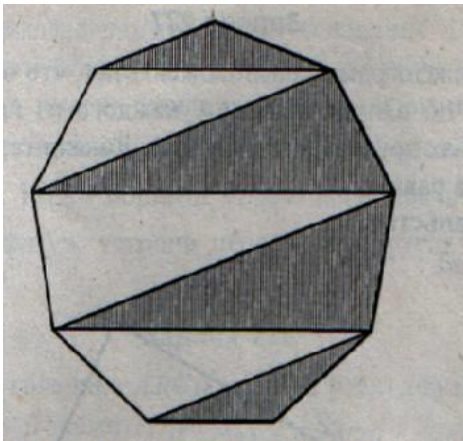
1) Шешілуі бойынша «әдемі» есептер; 2) Сызбасы бойынша «әдемі» есептер; 3) Мазмұны бойынша «әдемі» есептер; 4) «Әдемі» олимпиадалық есептер.

Аталған есептер жіктелуінде біз, мысал ретінде, сызбасы бойынша «әдемі» есептерді қарастырғанды жөн көрдік.

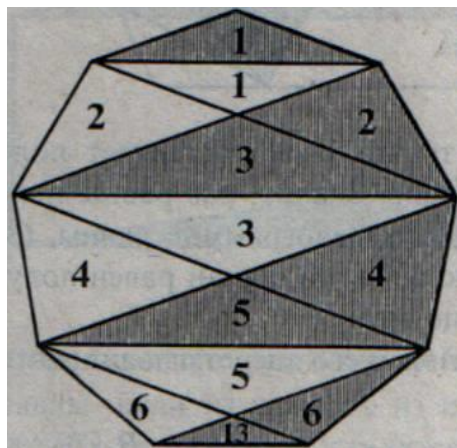
Сызбаларды салуға арналған есептер нақты жағдайға қызығушылық тудырады (әдемі сурет). Сондықтан оқушылар осы тақырып бойынша қиялдай бастайды және оларда түпнұсқа сызбалар алынады.

Есеп

Суретте көрсетілгендей иректі дұрыс тоғыз бұрышты үшбұрыштарға бөлінген. Ауданның қай бөлігі үлкен: боялған немесе боялмаған?

Шешім. Тоғыз бұрышта тағы бірнеше диагональ салайық.

Тоғызбұрыш 13 үшбұрышқа бөлінді.

Суретте диагональдары бар көптеген параллелограммдар мен трапециялар пайда болды.

Үшбұрыштардың нөмірлерін орналастырайық, және бірдей нөмірмен әр түрлі түсті бірдей үшбұрыштарды белгілейміз.

Олардың 12-сі жұпқа бөлініп, боялған болып шыққан он үшіншісіне жұп жетіспеді.
Сонымен, тоғыз бұрыштың боялған бөлігі оның боялмаған бөлігінен үлкен.

Жауап: боялған.

Қорытынды

Таңдалған тақырып бойынша жұмыс зерттеу жоспарына сәйкес жүргізілді, атап айтқанда: объекті, зерттеу объектісі және пәні анықталды, гипотеза тұжырымдалды, мақсаттар мен міндеттер қойылды, күтілетін нәтижелер анықталды.

Пайдаланылған зерттеу әдістері көрсетілді, мәселе анықталды, өзектілігі негізделді.

Қойылған есептердің орындалуын талдай отырып, мынаны айтуға болады:

Зерттеу барысында «әдемі» математикалық есеп анықталды, мұндай есептер белгілі бір белгілерге сәйкес жіктелді, атап айтқанда:

Шешімі бойынша «әдемі» есептер

Мазмұны бойынша «әдемі» есептер

Сызба бойынша «әдемі» есептер

«Әдемі» олимпиадалық есептер.

Зерттеу мәселесі бойынша барлығы 10 ғылыми жарияланым және басқа да көздер зерттеліп, «Әдемі» математикалық есептер дайындалды.

Бұл жұмыстың практикалық маңыздылығы келесідей деп санаймыз:

Жұмыс авторы аталған мәселе бойынша ғылыми әдебиеттерді зерттеу арқылы осы ғылымға деген қызығушылығын күшейтумен математика саласында қосымша білім алды.

«Әдемі» математикалық есептер материалдарын барлық оқушылар сабаққа, олимпиадаға және басқа да жұмыстарға дайындық кезінде қолдана алады.

Әдебиеттер тізімі

1. Бахтина, Т.П. Раз задачка, два задачка...-М.:Аскар,2001.
2. Ковалёва, С.П. Олимпиадные задания по математике 9 класс - В.: Учитель 2005.
3. Леман, И. Увлекательная математика/ Пер. с нем. Ю.А. Данилова. М., 1985.
4. Лихтарников, Л.М. Задачи мудрецов: Кн. для учащихся. - М.: Просвещение: АО «Учебная литература», 1996.
5. Прасолов, В.В. Задачи по планиметрии. - М.: Наука, 1986.
6. Фарков, А.В. Математические олимпиады в школе - М.: Айрис пресс, 2002.
7. Фарков, А.В. Математические олимпиады в школе 5-11 класс - М.:Айрис пресс, 2005.
8. Фарков, А.В. Готовимся к олимпиадам по математике - М.: Экзамен, 2006.
9. Математические олимпиады и олимпиадные задачи - <http://www.zaba.ru>.
10. Международный математический конкурс «Кенгуру» - <http://.Kenguru.sp.ru>.-
11. Московская математическая олимпиада школьников -<http://olympiadas.mccme.ru/mmo/>

ЦИФРОВОЕ ИНФОРМАЦИОННОЕ МОДЕЛИРОВАНИЕ ИНЖЕНЕРНЫХ СЕТЕЙ

БИСЕНГАЛИЕВА Шахназ Сериккалиевна, КАЛИЕВ Аскар Кабдушевич

Satbayev University, Козыбаев Университет

Алматы/Петропавловск, Казахстан

shakhnazbissengaliyeva@gmail.com, askar_aseke@mail.ru

Аннотация

Мақалада инженерлік желілерді цифрлық модельдеудің артықшылықтары қарастырылған. Инженерлік желілерді сандық модельдеу инженердің жұмысын тездетуі мүмкін. BIM көмегімен жобалау арқылы біз жүйелердің барлық құрылымдық сипаттамаларын біле аламыз.

По данным отчета «National BIM Report 2020» NBS, Великобритания существует ряд сложности при внедрении и расширении применения BIM технологии.

Такие как отсутствие запроса клиента, отсутствие внутренней экспертизы, недостаток тренингов и обучения, затраты на технологию, отсутствие времени для внедрения, недостаточность стандартизированных инструментов и стандартов.

В наше время, использование BIM-технологий становится все более популярно, поэтому верно спроектированное оборудования систем ОБ важно для последующих расчетов и конструктивных решений. Особое значение имеет коллекторный модуль, поскольку он играет важную роль в

распределении теплоносителя. Очень часто при проектировании отопления инженеры-проектировщики теряют много времени на разработку распределительных гребенок в системах отопления.

Поскольку BIM-технологии развиваются очень быстро, существует ряд программных комплексов, предоставляющий возможность, видеть сведения о каждом элементе объекта

Основными программными комплексами, содержащими информационную модель здания, в области гражданского строительства являются продукты Autodesk (Revit, Steel Advance), Graphisoft (ArchiCAD), Trimble (Tekla), Bentley System. В данных комплексах разработка решений всех разделов – архитектурной части, конструкций, инженерных сетей проводится в едином комплексе моделей, который, по необходимости, сводится в одну контрольную модель (Autodesk NavisWorks, Bentley Navigation и др.)

Одним из таких ПО служит AutoCAD Civil 3d – это BIM программа от компании Autodesk для автоматизированного проектирования генеральных планов и линейных инженерных сооружений, базирующаяся на обычных примитивах AutoCAD, все объекты программы являются интеллектуальными и автоматически изменяют свои свойства и параметры. К главным достоинствам программы можно отнести проектирование и визуализацию в 3d, автоматизированное построение профилей, как внешних инженерных сетей, так и дорог и автомагистралей, возможность быстрых изменений в проекте путем изменения динамических объектов в модели, автоматический подсчет земляных объемов [1]. Программа может работать в связке с другими BIM программами от Autodesk, такими как Revit и InRoads. AutoCAD Civil 3d позволяет строить цифровую модель рельефа. Получить высотные отметки можно путем импортирования файла с координатами точек, а так же путем преобразования из текста или блоков высотных отметок из обычного AutoCAD [2].

Цифровая модель рельефа с самотечной сетью Программа значительно упрощает проектирование наружных сетей водопровода и канализации. Так как объекты являются протяженными, вычерчивание профилей вручную с пересчетом отметок занимает у проектировщика много времени, не исключены ошибки и многочисленные исправления в проекте. Программа позволяет вычерчивать профиль с проставлением всех отметок и уклонов автоматически. Вся сеть и ее каждый элемент имеют свои свойства. В случае правок в проекте, можно поменять свойства объекта (трубы, колодца, фитинга), далее программа подхватит изменения и динамически поменяет профиль и 3 d модель [3].

С помощью программы можно автоматически нумеровать элементы сети, и проставлять точные длины и диаметры труб. В свойствах сети можно узнать точный метраж трубопроводов и наглядно увидеть пронумерованное количество элементов, что упрощает составление спецификации. С помощью программы можно моделировать траншеи и выемки с различными откосами и получать точные данные о земляных объемах

Программа AutoCAD Civil 3d позволяет снизить сроки проектирования, избежать ошибок, сделать качественную визуализацию и несколько вариантов проекта. Каждый проектировщик или проектный институт может дорабатывать свои шаблоны под специфику, оформление и проектные решения своей организации. С помощью дополнительных плагинов можно дополнить функциональные возможности программы. Поэтому, авторами, в рамках магистерской диссертации, проводится исследование противоречий по выше определенным критериям.

Литературы:

1. Autocad Civil 3d. Проектирование объектов инфраструктуры Autodesk, 2011
2. Пелевина И.А. Самоучитель AutoCAD Civil 3D. СПб.: БХВ-Петербург, 2011
3. BIM-МОДЕЛИРОВАНИЕ В ЗАДАЧАХ СТРОИТЕЛЬСТВА И АРХИТЕКТУРЫ, Материалы Всероссийской научно-практической конференции 29–30 марта, Санкт-Петербург 2018 года

ВНЕДРЕНИЕ ИННОВАЦИЙ В УСЛОВИЯХ ОБНОВЛЕННОГО СОДЕРЖАНИЯ ОБРАЗОВАНИЯ

ДАВЫДОВ Виктор Валерьевич

КГУ «Интернациональная средняя школа»
СКО, Тимирязевский район, с. Дружба, Казахстан
vitya_davydov_2014@mail.ru

Аңдатпа

Аталған мақалада бастауыш сынып мұғалімінің жұмыс тәжірибесі және сабақта қолданатын тиімді әдістер мен өлшемдік бағалау, коллаборативті ортаның элементтерін қолдану арқылы жаңартылған оқу бағдарламасының ерекшеліктері қарастырылады.

Аннотация

В данной статье рассматривается опыт работы учителя начальных классов и особенности преподавания в рамках обновлённого содержания с использованием элементов коллаборативной среды, активных методов обучения и критериального оценивания на уроках.

Abstract

This article discusses the experience of primary school teachers and features of teaching in the updated content using elements of collaborative environment, active teaching methods and criteria-based assessment in the classroom.

В рамках обновлённого содержания образования учителю начальных классов необходимо находить новые пути в обучении, чтобы вызвать у учащихся любознательность, мотивацию и ориентировать ребёнка на приобщение к социально значимым ценностям, развитие его эмоциональной и волевой сфер на базе которых строится поведение человека. И раньше, в традиционной педагогике, мы стремились к инновациям, проводили уроки в нестандартной форме, однако модель преподавания была всё-таки основана на передаче готовых знаний.

Сегодня содержание урока должны определять активные методы обучения, которые делают школьников исследователями, практиками не с пассивным приёмом знаний, а активными и готовыми перейти к новой системе оценивания. Осмысление таких позиций приводит к иному подходу к целям урока: от конкретных результатов к целям. Цели урока вытекают из цели обучения и сформулированы в формате SMART конкретны, измеримы, достижимы и определены временными рамкам.

Главная задача современной школы - это раскрытие способностей каждого ученика, воспитание личности, готовой к жизни в высокотехнологичном, конкурентном мире. Акцент делается не на полученные знания, а на процесс их применения. Иными словами, школа должна ребёнка «научит мыслить», «научить жить», «научить жить вместе». Для достижения поставленной цели на уроке учителю необходимо решать следующие задачи: развить в учениках лучшие стороны их личности, дать им уверенность в будущем успехе, научить их ставить цели и всегда стремиться к самосовершенствованию. И планировать урок надо не с позиции целей, а с позиции конкретного результата.

Здоровье сберегающая среда, дифференцированная работа, групповые и парные формы работы, создание ситуации успеха, приёмы формативного оценивания, обучение талантливых и одарённых, учёт возрастных особенностей, все это создает позитивный настрой на урок. И здесь важную роль играет коллаборативная среда, создать которую можно с помощью тренингов: «Весёлый счёт», «Пазлы», «Говорящие руки», «Построение круга», физминуток, музыкальных пауз. Учащиеся становятся более дружелюбными по отношению друг к другу, чувствуют себя раскованно и открыты для обучения.

Современный урок — это открытие истины, поиск её и решение. А постановка учащимися самостоятельно цели обучения, создает необходимый внутренний мотив к процессу учения.

Для постановки цели урока и выбора способа её реализации на уроках литературного чтения, русского языка можно использовать такие слова «помощники»:

П – понять, прочитать.....

Р- расширить, развивать.....

И-исследовать....

З- закреплять.....

- А настоящий приз - знания, которые получают на уроке и могут применить в жизни.

На других уроках можно воспользоваться другими словами:

Повторим

Изучим

Узнаем....

Проверим

С помощью таких слов "помощников" дети формулируют цели и задачи урока.

Это способствует развитию мышления, говорения и формулирования своих мыслей.

Постоянно задается вопрос, каким образом нужно организовать деятельность детей, чтобы, выполняя задания они рассуждали, анализировали и вели диалог. Как же это можно сделать? Особенно интересна в этом плане групповая форма работы. Например, на уроке математики 2 класс по теме «Метр». Изучение нового материала было проведено в виде практической исследовательской работы. Организуя практическую работу в группах учащимся было предложено задание используя ластик, ладошки, сантиметры, дециметры попробовать, определить длину удава. Объединение в группы происходило с учётом психологической совместимости учащихся, а также с разным уровнем успеваемости, чтобы дети помогали друг другу во время урока. Таким образом, учитель контролирует не только успешность выполнения задания, но и характер общения между собой, способ оказания помощи друг другу. После окончания работы каждая группа озвучивала свои результаты и высказывала свое мнение. В процессе проверки, учащиеся пришли к пониманию того, что для измерения длин больших предметов нужна новая единица измерения. Алгоритм действий, освоенный учащимися с помощью данного урока, может пригодиться в жизненных ситуациях.

А чтобы познавательный интерес стал мотивом познавательной деятельности учащихся, я ставлю перед учениками посильные познавательные проблемы, для решения которых необходимо выполнять определенные действия, провести анализ, сравнение, обобщение.

Например, на стадии осмысления для поддержания активности, интереса в словарной работе по русскому языку можно использовать приём «шифровки» словарных слов в виде ребусов: Р1а, паЗот, 7я, Ш1А, 2Д. При таком подходе происходит не просто более глубокое усвоение знаний детьми, но и реализуется идея связей материала урока.

Так на уроке в 1 классе по теме: «История Великой степи» целью погружения в тему урока на этапе вызова предлагаю детям решить ребус, ответ которого поможет учащимся определить тему и цель урока.

На этапе изучения нового материала учащиеся разделены на группы, способ дифференциации включает задания разноуровневой сложности. Данный вид работы направлен на цель: рассказать о жизни древних людей через просмотр видеосюжета и чтение текста учебника. А также составить вопросы открытого порядка. Защита групп проходит с помощью АМО «Минутка».

1 группе даётся задание - Описать внешний вид гуннов.

2 группе - По внешнему виду определить род занятий гуннов.

3 группе - Описать жильё гуннов.

4 группе - Составить вопросы к видеосюжету, которые начинаются со слов: Почему, как, где.

Оценивание проходит по следующим дескрипторам:

1.Выбирает информацию, используя видеосюжет.

2. Задаёт вопросы открытого порядка.

Группа оценивается после того, когда спикеры озвучивают свои выводы и вопросы открытого порядка.

В результате такой деятельности у учащихся происходит усвоение материала в полном объеме. А внутри группы, учащиеся самостоятельно определяют роли каждого в выполнении общего задания. Работая в группе, у ребёнка формируется потребность к развитию умения высказывать свои мысли, спорить, анализировать, участвовать в коллективном решении проблемы, сотрудничать друг с другом. Все эти моменты способствуют осознанию себя как личности. В этом есть ценный жизненный опыт.

В своей практике в учебном процессе стараюсь ориентироваться на индивидуальные и возрастные особенности каждого ребёнка, так как только при этом условии можно поддержать у него интерес к учению. Опыт работы доказывает, что самостоятельные работы разноуровневого характера облегчают организацию занятий в классе, создают атмосферу доброжелательности, успеха. Разноуровневые самостоятельные работы отличаются от обычных работ содержанием формулировок, заданий, возможностью действовать различными способами, необходимостью привлекать собственные умения и навыки. То есть требуют активного внутреннего потенциала ребёнка. Разноуровневые задания могут представляться по-разному: во-первых, это могут быть три варианта с заданиями. Во-вторых, задания, где упражнения начинаются с простейших и располагаются по возрастной сложности. Рассмотрим некоторые из них.

Математика

1 уровень

$$8\text{см}+2\text{см}= \quad 6\text{дм}+3\text{дм}=\quad$$

$$7\text{см}-5\text{ см}= \quad 8\text{см}+4\text{см}=\quad$$

$$15\text{см}-10\text{см}=\quad$$

2 уровень

$$8\text{ см}+6\text{см}= \quad 9\text{дм}+7\text{дм}=\quad$$

$$13\text{ дм}-6\text{дм}= \quad 1\text{дм}4\text{см}-8\text{см}=\quad$$

$$1\text{дм}5\text{см}-9\text{см}=\quad$$

3 уровень

$$(7\text{см}+4\text{см})-5\text{см}= \quad 12\text{см}-(5\text{см}+6\text{см})=\quad$$

$$(1\text{дм}3\text{см}-9\text{см})+1\text{дм}= \quad (8\text{дм}+5\text{дм})-6\text{дм}=\quad$$

Познание мира

1 уровень:

Перечисли элементы погоды.

2 уровень: Разделите на две группы: туман, облачность, влажность, осадки, давление воздуха, метель, буря, ветер, температура, гроза.

3 уровень : Напишите рассказ о погоде и явлениях природы летом.

Эти виды работы показывают, насколько прочно и осмысленно усвоен учебный материал. По результатам проверки работ данного вида учитель определяет, нужно ли ещё работать над данной темой.

Одним из инструментов, стимулирующих учащихся к деятельности на уроке, является формативное и критериальное оценивание обучения. Содержание формативного оценивания разрабатывается таким образом, чтобы цели обучения были реализованы. В качестве примера хочется привести формативное оценивание, которое было проведено по познанию мира в 1 классе по теме «История Великой степи» Для реализации цели 1.3.1.1. Рассказать о жизни древних людей через изучение наглядных материалов было предложено следующее задание с творческой направленностью: Прочитать легенду и соотнести содержание текста к иллюстрации.

Белый прекрасный олень - это одно из самых почитаемых животных у кочевых народов Азии - дух-покровитель.

Однажды молодые гунны во время охоты в степи увидели самку оленя необыкновенной красоты. Они гонялись за ней день и ночь, преследовали ее в течение нескольких дней, до самого Азовского моря. Прекрасное животное вошло в воду, но не поплыло, а продолжало шагать. И гунны последовали за ним. Олень, которого они никак не могли ни догнать, ни ранить вывел их к плодородным землям.

Выполнение этого задания проводилось в группе, с помощью АМО «Авторский стул». Работа в группе сопровождалась через распределение обязанностей, так как в этой работе задания предусмотрены для всех (определять последовательность слайдов), для большинства прочитать легенду и назвать причину переселения гуннов, для некоторых (придумать свою концовку легенды) В этом задании я использовала дифференциацию по темпу. При этом предлагала для достижения цели следующие критерии успеха:

Дескрипторы к группе:

1. Определяют последовательность слайдов
2. Называют причину переселения гуннов
3. Придумывают свою концовку легенд

Разработанные к каждому заданию критерии и дескрипторы были направлены на развитие таких навыков мышления как знание и понимание. Для учителя этот этап также очень важен, поскольку позволяет выяснить, что ученики усвоили хорошо, а на что необходимо обратить внимание на следующем уроке.

Планирую и дальше ставить своих учеников в определённые рамки для взаимодействия друг с другом, разрабатывать задания, основанные на формировании функциональных навыков: сочетать вопросы низкого и высокого порядка, уделять внимание учебному диалогу, давать возможность каждому ребёнку критически размышлять, обосновывать свою точку зрения. В заключении хочется сказать, что свою педагогическую задачу вижу в том, чтобы помочь каждому ребёнку осознать собственную уникальную сущность и создать условия для приобщения его к социально значимым ценностям, развития эмоциональной и волевой сфер на базе которых строится поведение человека.

Литература:

1. Государственная программа развития образования в Республике Казахстан на 2011-2020 годы / www.edu.gov.kz/ru/zakonodatelstvo.

2. Руководство для учителя. Центр педагогического мастерства АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы», 2015 г.

3. Учебный планы (в рамках обновления содержания среднего образования) 1 и 2 класс.

4. Орлова Л.С., Ващук Н.Н. Русский язык: Рабочая тетрадь для учащихся 2 класса общеобразовательных учреждений.

5. Аужанова Г. Г. Значимость формативного оценивания в школе // Образование и воспитание. 2016. №2. С. 32-34

ОСОБЕННОСТИ СТАНОВЛЕНИЯ МОЛОДОГО ПЕДАГОГА В РАМКАХ ПРОГРАММЫ «РУХАНИ ЖАҢҒЫРУ»

ДАНИНА Екатерина Николаевна

КГУ «Первая гимназия»

Петропавловск, Казахстан

danina-katya@mail.ru

На сегодняшний день основным приоритетом национальной политики выступает духовное возрождение нации. Значимость модернизации общественного сознания в обеспечении эволюционного развития страны, обозначенная лидером нации Н.А. Назарбаевым в Программной статье «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру», предполагает коренную трансформацию духовной сферы с акцентом на углубление консолидирующих общенациональных ценностей [1].

Успех системы образования в любом государстве зависит от качества подготовки учителя и дальнейшего профессионального роста и творческого развития педагога. В образовательном пространстве большая армия молодых педагогов, для которых необходима программа вхождения в педагогическую профессию. Программа спланирует этап непрерывного процесса профессионального развития, организованного в школьном округе для обучения, поддержки и сохранения начинающих учителей, в течение которого они постепенно присоединяются к программе непрерывного образования.

Каким образом происходит профессионально-личностное становление молодого учителя в современной школе? Легко ли активному, творческому и, в тоже время, неопытному специалисту начинать свою деятельность? Какими качествами нужно обладать, чтобы стать педагогом, соответствующим требованиям современности?

Очень привлекательным становится опыт Канады, где профессия учителя является престижной и пользуется поддержкой в виде инвестиций в подготовку кадров, проводимая политика характеризуется преэминентностью, а цели образования формулируются четко и конкретно. В основу разработки всех методических рекомендаций положен рефлексивный подход, интегрирующий теоретические знания и опыт профессиональной деятельности специалиста. Исходной предпосылкой концепции рефлексивного обучения начинающего учителя является то, что в основе повышения квалификации должен лежать его опыт. Модель рефлексивного обучения предполагает, что начинающий учитель является субъектом своего профессионального развития, «думающим практиком», рефлексивным профессионалом и в данном аспекте его ключевыми характеристиками являются:

- умение осуществлять эффективное взаимодействие;
- удовлетворенность своей работой;
- умение стимулировать активность учащихся;
- умение структурировать конкретный персональный опыт;
- уверенность в себе;
- ориентация на учащихся в педагогическом процессе;
- умение анализировать собственный опыт профессиональной деятельности [2].

На сегодня по опыту зарубежного образовательного пространства современный молодой педагог на пути распространения эффективного практического опыта для решения педагогических задач и формирует в себе необходимые качества рефлексивного профессионала.

Реализуя себя в условиях обновленной программы содержания образования, молодой педагог понимает, что его педагогическая деятельность должна направлена на компетентностный подход к образованию, готовность работать в условиях возросшей индивидуализации образовательного процесса с применением конструктивной модели образования.

Как компетентный педагог, молодой специалист всегда интересуется инновациями в педагогике, посещая уроки старших коллег, наставников, и апробирует у себя на уроках. Развивать свой «человеческий капитал», оказывать прямую поддержку в создании инновационно — образовательных консорциумов для реализации образовательных программ на качественном эффективном уровне — главная стратегия образования.

Развитие образования делает сегодня все более актуальным решение проблемы профессионализма педагога, уровня его компетентности. Профессиональный рост преподавателя – это процесс приобретения педагогом знаний, умений, способов деятельности, позволяющих ему оптимальным образом реализовать свое предназначение; решить стоящие перед ним задачи по обучению, воспитанию, развитию, социализации и сохранению здоровья школьников. Современный ритм жизни требует от педагога непрерывного профессионального роста, креативности, самоотдачи. Он должен обладать профессиональными педагогическими умениями и навыками, владеть технологиями обучения и воспитания. Огромную роль в повышении профессионального уровня молодых педагогов играет их самообразование. Профессиональное развитие и становление педагога невозможно без грамотно построенного самообразовательного процесса. Педагог должен постоянно совершенствоваться, потому что высокая мобильность, сложность и многогранность современного мира, требуют от педагога более практичных, разносторонних научных знаний, умений, навыков и подходов. Итак, учить необходимо с помощью разнообразных методов и приемов, различных педагогических технологий, традиционных и нетрадиционных форм обучения, позволяющих раскрыть свой творческий потенциал, а вместе с тем и потенциал учащихся. Главное, вместе с учениками искать истину, активизировать процесс обучения, развивать творческие способности, способствовать формированию.

Любой человек, начинающий свою деятельность сталкивается с затруднениями, связанными прежде всего с отсутствием или недостатком необходимого опыта в выбранной профессии. Профессиональное становление профессии учителя происходит гораздо сложнее, чем у представителей другой профессии потому, что наличие педагогического образования не гарантирует успех начинающему учителю, ведь чтобы стать учителем недостаточно одних только аудиторных программных знаний. И сегодня молодому специалисту, начиная с первых дней трудовой деятельности, есть возможность почувствовать руку помощи от старшего товарища, к примеру, «Школа молодого учителя».

Основными методами успешной адаптации молодого педагога являются:

- поддержка молодого педагога консультациями, методическими материалами, более опытными педагогами наставниками (коучинг);
- инструктаж - организация практики для новых сотрудников, позволяющих им эффективно и оперативно знакомиться с основной работой;
- непрерывное обучение преподавателей без отрыва от основной работы: курсы повышения квалификации, стажировки, деловые игры, приближенные к профессиональной деятельности и т.д. ;
- ротация - получение новых знаний и навыков сотрудником в результате временной смены работы на другую должность.

В работах ряда зарубежных авторов представлены методы адаптации молодых специалистов несколько иного характера:

- buddyng - отношения между новыми сотрудниками и опытными специалистами строятся на равных, через равные приятельские отношения, в результате присутствует постоянная двусторонняя обратная связь, так как нет иерархии;
- job shadowing - за молодым специалистом «закрепляется» опытный наставник, который сопровождает нового сотрудника в течение рабочего дня, обсуждает с ним производственные ситуации и в результате получает полезный опыт;
- метод погружения - ориентирован на полное погружение молодого сотрудника в практическую деятельность с первого дня работы [3].

На своих многочисленных встречах с молодежью Н.Назарбаев подчеркивает «Каждому человеку надо привить умение делать, умение учиться, умение жить вместе в современном мире». Век глобализации требует постоянного совершенствования профессионализма. В связи с этим для молодого педагога характерно самообразование, выстраивание индивидуальной траектории профессионального развития и жизненной стратегии, развитие в себе коммуникативного уровня, формирование партнерских отношений в команде.

Основа самосовершенствования любого педагога – это обмен опытом, и где как не на конкурсах и форумах, происходит обмен ценнейшим опытом.

Создавшаяся современная образовательная среда системы повышения квалификации ФАО «НЦПК» Өрлеу» ИПК ПР по Северо-Казахстанской области способствует этому, предлагая молодому педагогу участие в научных конференциях в формате *workshop*, в конкурсе педагогического мастерства молодого специалиста и его наставника «Педагогический дуэт», проводить мастер-классы под эгидой «Марафон педагогических идей», и др. Участие молодого педагога в данных мероприятиях способствует раскрытию возможностей педагогического потенциала, формированию умения и навыков видеть свои недочеты и устранять их. Молодой педагог в условиях современного образования должен понять, что успех не придет к нему, а он должен идти к нему.

Актуальна и значима научно-методическая поддержка для молодого педагога проходит во время прохождения курсовой подготовки повышения квалификации. В этот период молодой специалист в окружении своих коллег, участвуя в диалоговом и совместном обучении может попробовать реализовать себя в таких тренинговых занятиях, как «Методическая трибуна», «Мой голос», «Творец планирования» и т.д.

Содержание обновленной программы образования включает формирование у обучающихся навыков широкого спектра (функциональное и творческое применение знаний, критическое мышление, проведение исследовательских работ, использование информационно-коммуникационных технологий, применение различных способов коммуникации, умение работать в группе и индивидуально, решение проблем и принятие решений). В свою очередь это обязывает молодого педагога иметь в себе такие навыки.

Педагог работая по данной программе имеет способность заниматься собственно профессиональной деятельностью на достаточно высоком уровне и проектировать свое дальнейшее профессиональное развитие через сотрудничество и использование приемов профессионального общения, повышается интерес к освоению профессиональных знаний, креативности в образовательной деятельности, способность применять основы педагогической и социальной психологии. Учитель использует потенциал информационной среды, создаёт условия для опережающего развития учащихся в и личностно-деятельностной направленности, работает над созданием атмосферы психологического комфорта и поддержки для обучающихся, готовит учащихся к самообразованию, самоопределению и самореализации.

Современное педагогическое общество немыслимо без одаренных с творческим потенциалом молодых педагогов. Лидер нации Н. А. Назарбаев сказал: «Учитель новой формации – духовно развитая, социально зрелая, твердая личность, компетентный специалист, профессионально владеющий всем арсеналом педагогических средств, стремящийся к постоянному самосовершенствованию. Он несет ответственность в формировании и развитии высокообразованной твердой личности и максимальной самореализации» [4].

Это еще раз подчеркивает, что стратегическая политика нашего государства предоставляя возможности и права молодым педагогам, возлагает на них большие надежды в воспитании и обучении конкурентноспособной личности XXI века.

Литература:

1. Программная статья Главы государства «Взгляд в будущее: модернизация общественного сознания». 12 апреля 2017 г. <https://official.satbayev.university/ru/university/roukhani-zhangyru>
2. Послание Президента Республики Казахстан Н. Назарбаева народу Казахстана. 5 октября 2018 г. «Рост благосостояния казахстанцев: повышение доходов и качества жизни» http://www.akorda.kz/ru/addresses/addresses_of_president/poslanie-prezidenta-respubliki-kazakhstan-nnazarbaeva-narodu-kazahstana-5-oktyabrya-2018-g
3. Назарбаев Н. Актовая лекция Президента РК. Казахстан в посткризисном мире: интеллектуальный прорыв в будущее. – Алматы: Қазақ университеті, 2009.
4. Петренко Е. И. Профессиональная адаптация молодого учителя в общеобразовательном учреждении // Молодой ученый. - 2017. - №50.

ПОВЫШЕНИЯ КВАЛИФИКАЦИИ УЧИТЕЛЯ КАК ВАЖНЕЙШИЙ ФАКТОР ЕГО ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

ДЖОНМАХМАДОВА Гулрафтор Шералиевна

Института развития образования им. А. Джами Академии образования Таджикистана

Душанбе, Таджикистан

dgulraftor@bk.ru

Аннотация

Методическая работа является внутренней формой повышения квалификации без отрыва от практической деятельности учителя. Повышения квалификации, безусловно, должна быть актуальна, эффективна для самого учителя. То есть методическая работа должна принести осязаемый результат как для самого учителя, так и для его обучающей деятельности. В статье автор поднимает такие важные вопросы, как формы и способы организации и проведения методической работы, направленной на совершенствование профессиональных навыков учителей русского языка.

Annotation

Methodical work is an internal form of professional development without interrupting the teacher's practical activities. Professional development, of course, must be relevant and effective for the teacher himself. That is, the methodological work should bring tangible results both for the teacher himself and for his teaching activities. In the article, the author raises such important issues as the forms and methods of organizing and conducting methodological work aimed at improving the professional skills of teachers of the Russian language.

Система повышения квалификации учителей является одним из основных факторов функционирования системы непрерывного образования в целом, развития профессионального мастерства учителей, в частности.

Учитывая особую роль лингвистического образования в современном поликультурном мире, следует отметить, что реформа образования непосредственно затрагивает преподавание русского и английского языков. В Республике Таджикистан в настоящее время существенно повышается роль русского языка как средства межнационального и межгосударственного общения. Необходимость более серьезного отношения к изучению русского языка на всех уровнях образовательной системы страны неоднократно подчёркивал Основатель мира и национального единства – Лидер нации, Президент Республики Таджикистан Эмомали Рахмон. Этому свидетельствует Указ Президента от 4 апреля 2003 года «О совершенствовании преподавания и изучения русского и английского языков в Республике Таджикистан» и на основании Указа Президента Государственная программа «Совершенствование преподавания и изучения русского и английского языков в Республике Таджикистан на 2004-2014 годы», которые занимают важное место в ряду правительственных документов. В них чётко определены цели и задачи преподавания и изучения, совершенствования русского и английского языков в стране. Программа была продолжена и обучение русскому и английскому языкам осуществлялось в республике в соответствии с Постановлением Правительства «О государственной программе совершенствования преподавания и изучения русского и английского языков в Республике Таджикистан на 2015-2020 годы» от 03.07.2014 г., №427 [5]. В связи с важностью изучения русского языка в республике Государственная программа продолжена до 2030 года (утверждена 30 августа 2019 года, № 438) [6]. С особым воодушевлением общественность республики восприняла данную программу, которая направлена на создание условий обучения и изучения русского языка и совершенствование его преподавания во всех учебных заведениях республики. Само появление этого документа говорит о том, что «государство в полной мере осознаёт необходимость через систему образования в целом и через качественное языковое обучение, в частности, обеспечить достойную жизнь и свободное развитие каждого члена своего общества» [7, с. 153]. В настоящее время идет успешная реализация данной программы, чтобы способствовать этому во всех учебных заведениях страны, начиная с дошкольных учреждений, кончая последипломным образованием.

В учебных заведениях всех уровней преподавание русского языка обязательно. Являясь вторым языком в учебных учреждениях, он выполняет цели, обусловленные его статусом – языка межнационального общения в повседневной жизни и профессиональной деятельности, приобщает учащихся к культуре русского народа.

Главной особенностью начавшего третьего тысячелетия является всеобщее признание приоритетного влияния образования на общественное развитие. Образование в демократическом, светском обществе, к которому стремится человечество, проявляет себя и как ценность общественная, и как ценность государственная, и как ценность личностная.

Главной задачей педагогических вузов является подготовка квалифицированных специалистов сферы образования для средних общеобразовательных и специальных учебных заведений. Подготовка таких кадров во многом определяется уровнем профессионального мастерства преподавателей. Важным звеном профессиональной подготовки также является повышение квалификации. Повышению квалификации учителей способствуют курсы повышения квалификации, методическая работа, стажировки в учебном заведении и т. д. Методическая работа с учителями русского языка и литературы нацелена на развитие их потребностей в области совершенствования обучающей деятельности.

Курсы повышения квалификации в Республиканском институте повышения квалификации и переподготовки работников сферы образования проводятся для учителей-предметников. А также курсы повышения квалификации и переподготовки для учителей русского языка проводятся в Институте повышения квалификации в Российско-Таджикском (славянском) университете, а также в филиалах Республиканского института повышения квалификации и переподготовки работников сферы образования (в Согдийской, в Хатлонской и Горно - Бадахшанской автономных областях). Учитель обязан пройти курсы повышения квалификации один раз в три года. Здесь необходимо отметить: с одной стороны, высокий профессионализм профессорско-преподавательского и методического состава Республиканского института повышения квалификации и переподготовки работников сферы образования, фундаментальность и системность содержания обучения; а с другой, - состав слушателей курсов (это учителя русского языка с высшим и средним специальным, со средним образованием районов Республики Таджикистан или города Душанбе, слушатели разных возрастов и разных уровней подготовки). После окончания курсов они рассеиваются по привычной среде, погружаются опять в повседневные дела («текучка заела» - так обычно говорят) и откладывают на потом реализацию тех идей, которые рождались у них в период обучения. В их деятельности мало что меняется, или не меняется ничего.

Следует отметить, что большинство учителей русского языка осознаёт важность и необходимость обучения на курсах повышения квалификации, воспринимают учебно-методическую информацию с большим интересом, ценят и приветствуют стремление лекторов сделать максимально насыщенными занятия. Но, к сожалению, для отдельных учителей курсы являются «образовательным эпизодом» не всегда связанным с до- и послекурсовой подготовкой. Учитель на курсах остаётся в качестве объекта педагогических воздействий, находясь в роли обучаемого, а не обучающегося. Получаемая информация по психолого-педагогическим дисциплинам, по экологии или другим проблемам образования не становится личностным знанием учителя, не всегда находит отражение в практике его дальнейшей работы.

Слушатели курсов повышения квалификации в ходе обучения знакомятся с основополагающими государственными документами по управлению системой образования в республике, получают сведения о новых достижениях в области профессиональной педагогики и профессиональной психологии, с основами делопроизводства в общеобразовательных учреждениях, сведениями об охране окружающей среды, экологии, о путях предотвращения инфекционных болезней, о здоровом образе жизни. В связи с особенностями предметного содержания особую актуальность в системе повышения квалификации учителя-словесника приобретает своевременная высококвалифицированная помощь в освоении обновленного предметного содержания, формировании и развитии инновационного потенциала педагога. Однако современной школе требуется учитель-словесник, умеющий использовать новейшие технологии обучения, новейшие достижения в области преподавания русского языка, обладающий образованностью и культурной компетенцией, навыками профессионального общения, который умеет реализовать полученные знания и умения на практике – на своём уроке.

Содержание программы повышения квалификации учителя русского языка и литературы структурировано по разделам, каждый из которых охватывает актуальные вопросы повышения квалификации учителей русского языка в условиях необходимости совершенствования структуры и содержания образования.

Каждая тема содержит краткое изложение основных положений лекций и практических заданий.

Учебно-тематический план представляет примерную модель реализации программ: количество часов на теоретическое и практическое освоение тем разделов.

Требования к знаниям и умениям слушателей курса

Слушатели 1) должны владеть вопросами:

- теории и практики урока русского языка;
- методики преподавания русского языка;

- методики совершенствования развития речи и риторики;
- инновационных процессов в образовательной сфере;
- 2) должны иметь представление:
 - о тенденциях развития современной дидактики;
 - о типах и видах уроков русского языка и их структуре;
 - о нетрадиционных формах организации учебной деятельности учащихся на уроке.
- 3) должны уметь:

- вступить в профессионально-педагогическую беседу, дискуссию, раскрывая себя как творчески активную личность, обладающую инновационным потенциалом;
- разрабатывать уроки различных типов, различные виды внеклассных мероприятий по русскому языку;
- квалифицированно анализировать свои уроки и уроки других учителей-словесников;
- в процессе самоподготовки и самосовершенствования расширять представления о педагогическом опыте [4, с. 4-5].

Много внимания на встречах с учителями эффективным методам и приёмам обучения русскому языку и литературе, проблеме новаций в методике преподавания русского языка как неродного. В основном новые методические идеи учителя понимают правильно и поддерживают их.

За годы последние годы уже более тысячи учителей русского языка и литературы – средних школ, гимназий, колледжей и училищ – прошли курсы повышения квалификации и повысили уровень своих профессиональных навыков.

С.Г. Вершловский выделяет несколько моделей обучения в современном процессе последипломного образования:

- информационную модель (пассивное восприятие информации обучаемыми), учитель-слушатель курсов;
- поведенческую (связь формирования умений учителя в процессе обучения на курсах, с деятельностью в учебном заведении), учитель-творец собственной образовательной ситуации;
- проблемную или рефлексивную (формирование способностей учителя анализировать и оценивать своё профессиональную деятельность, что становится источником развития учителя, как профессионала и как личности, педагога-гуманиста).

Методическую работу в средней школе можно рассматривать как внутреннюю форму повышения квалификации без отрыва от практической деятельности учителя, как условие творческой активности, как школу мастерства педагога.

Методическая работа является многогранной деятельностью и входит составной частью в процесс непрерывного образования учителя. В настоящее время в научной литературе и практике используются различные трактовки понятия «методическая работа». Учёные рассматривают методическую работу как процесс систематической коллективной, групповой, индивидуальной работы педагогических кадров по повышению идейного, научно-теоретического и другого уровня (А. Альмухамбетов, Я. С. Бенцион); как систему мер, основанную на достижениях науки и практики (В. А. Лобжанидзе); как специальный комплекс, практических мероприятий (В. П. Симонов); как совокупность взаимосвязанных способов деятельности (Э. М. Софьянц).

В целом, методическая работа не может существовать только в виде системы мер, направленных на повышение квалификации и профессионального мастерства каждого учителя. Это не должно быть только мерами, проводимыми с определённой периодичностью, а должно стать целенаправленным и непрерывным процессом. Исходя из этого методическая работа – это целенаправленный, целостный процесс, основанный на достижениях науки и передового опыта, являющийся основой педагогического творчества учителей и педагогических коллективов, развивающий комплексно творческий потенциал педагога.

Методическая работа в среднем общеобразовательном учреждении является одним из важных звеньев системы повышения квалификации педагогических кадров. Она способствует развитию профессионализма и отдельного учителя, и всего педагогического коллектива одновременно на рабочем месте, носит более постоянный характер, она достаточно управляема, и позволяет за короткий промежуток времени получить на практике реальные результаты именно в школе. Благодаря хорошо налаженной методической работе в школе, происходит осмысление и присвоение полученных знаний, как в период курсовой подготовки, так и в межкурсовой период, а также обеспечивается единство теории и практики в деятельности учителя.

Методическую работу нужно рассматривать как **целостную систему**, основанную на достижениях науки, передовом педагогическом опыте и анализе результатов учебно-воспитательного процесса конкретного образовательного учреждения. Она включает взаимосвязанные между собой

меры, действия и мероприятия, направленные на повышение уровня профессионального мастерства учителя, развитие творческого потенциала педагогического коллектива школы в целом, что, несомненно, приведёт и к более отдалённому результату – подготовке конкурентоспособного специалиста.

Целью методической работы является повышение уровня профессиональной компетентности учителя, становление его как профессионала. Компетентность учителя характеризует готовность применять усвоенные знания, способы деятельности и ценностные отношения для решения практических задач в реальной жизни.

Учителю, хорошо знающему тот предмет, который он преподаёт, нужно вести учебно-воспитательную работу так, чтобы получить наилучшие результаты. Качество обучения и воспитания школьников в значительной степени зависит от уровня методической подготовленности учителя, от его умения правильно выбрать и эффективно использовать наиболее рациональные приёмы и методы обучения. Чем обширнее и разностороннее методический арсенал учителя, тем успешнее он решает образовательные и воспитательные задачи школы. При этом важно, чтобы учитель сам захотел применить на практике новый подход, новый метод. Для этого, как нам кажется, первым условием является комфортность его работы в школе, взаимопонимание с администрацией учебного заведения.

Известный таджикский учёный – педагог Гусейнова Т.В. пишет следующее: «Учитель не должен забывать о современных технических возможностях – об интернете, где имеется материал для совершенствования и методических – профессиональных умений и навыков, и материал для совершенствования собственных коммуникативных умений и навыков» [2, с. 41].

За последние годы в методической работе произошли значительные изменения. Они коснулись всех компонентов её характеристики: целей, содержания, организационных и дидактических форм, методов и приёмов, результативности. Например, можно сравнить характеристику традиционного и инновационного подходов в методической работе.

Функции методической работы при традиционном подходе: информационная, компенсаторная, контрольно-коррекционная, адаптивная.

При инновационном подходе: диагностическая, проектировочная, побудительная, обучающая, прогностическая, мобилизационно-исследовательская.

Содержание методических работ при традиционном подходе: изучение и освоение содержания предмета, разработка по предмету, анализ преподавания русского языка, подготовка и проведение предметных недель, декад, олимпиад. Разработка и проведение контрольных работ, проведение аттестации преподавателей, изучение, обобщение и распространение передового педагогического опыта.

Содержание методических работ при инновационном подходе: разработка, апробация образовательных стандартов, изучение содержания учебного плана и результатов его реализации, разработка учебников. Диагностика и анализ уровня знаний и практических умений учащихся, освоение педагогических технологий, овладение технологией экспертизы профессиональной компетентности преподавателя и оказание помощи в повышении уровня его профессионализма.

Организационные дидактические формы при традиционном подходе включают коллективную форму работы над единой методической темой, методические кабинеты, методические объединения по русскому языку, индивидуальное самообразование, наставничество, педагогические чтения, научно-практические конференции, семинары, тематические педсоветы, совещания, методические дни, открытые уроки и т. п.

При инновационном подходе функционируют **укрупнённые объединения педагогов** (по циклам предметов, уровням мастерства педагогов, различным психолого-педагогическим проблемам, постоянным и временным интересам), **конкурсы** «Учитель года», «Классный руководитель года», фестивали методического мастерства преподавателей и инновационных проектов, конкурсы научных проектов учащихся, **анализ** открытых уроков и видео-уроков, **консультационные пункты**.

Сегодня методическая работа в средней общеобразовательной школе Республики Таджикистан – это сочетание традиций и новаций, это система повышения уровня компетентности учителя, выстроенная от диагностики затруднений в его деятельности до его реального результата.

Таким образом, методическая работа способствует повышению уровня профессиональной компетентности не только учителя русского языка, но и всего педагогического коллектива, от которого зависит подготовка высококвалифицированного специалиста, что и является оценкой эффективности методической работы.

Литература:

1. Аскарлов Ю.С. Система повышения квалификации учителей в Таджикистане / Ю.С. Аскарлов. – Душанбе: Ирфон, - 2008. - 140с.

2. Гусейнова Т.В. Самообразование учителя как важнейший фактор его профессиональной деятельности // Русский язык и литература в школах Таджикистана. – 2016. - №3. – С. 38-41.
3. Гусейнова Т.В. О научных основах организации образовательной деятельности в Институте повышения квалификации Российско-Таджикского (славянского) университета.// Русский язык и литература в школах Таджикистана. – 2018. - №1. – С. 27-44.
4. Джонмахмадова Г.Ш. Примерная образовательная программа и методические рекомендации для проведения курсов повышения квалификации учителей русского языка / Г.Ш. Джонмахмадова. – Душанбе: Маориф, - 2013. 51 с.
5. Постановление Правительства РТ «О государственной программе совершенствования преподавания и изучения русского и английского языков в Республике Таджикистан на 2015-2020 годы» от 3 июля 2014 года, № 427.
6. Постановление Правительства РТ «О государственной программе совершенствования преподавания и изучения русского и английского языков в Республике Таджикистан на период до 2030 года» от 30 августа 2019 года, № 438.
7. Проблемы функционирования русского языка в Республике Таджикистан /Х.Д. Шамбезода, И.М. Дубовицкая, Т.В. Гусейнова. – Душанбе: РТСУ, 2006. – 200с.
8. Татарченкова С.С. Организация методической работы в современной школе: Учебно-методическое пособие / С.С. Татарченкова. – СПб.: КАРО, 2007. -128с.

КОНЦЕПЦИЯ РАЗВИТИЯ ГЕОГРАФИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ В РАМКАХ ОБНОВЛЕНИЯ СОДЕРЖАНИЯ ОБРАЗОВАНИЯ

ДРУЗИК Наталья Ивановна

КГУ «Жолтаптыкская ООШ»

Павлодарская область, Железинский район, Казахстан

druzik_natalya@mail.ru

Аннотация

География является одной из древнейших наук, однако по многим принципиальным вопросам ее теории и методологии до настоящего времени нет согласованной точки зрения. Это касается определения географии как науки, состава географических наук и системы научных понятий, связанных со структурой, спецификой географической оболочки, закономерностями ее функционирования и территориальной дифференциации, а также ряда других теоретических положений географической науки.

География – наука о природных и общественных системах, формирующая представление о человеческой деятельности во взаимодействии с окружающей средой на локальном, региональном и глобальном уровнях. Географическая информация является необходимой базой для выявления и решения проблем, возникающих в процессе взаимодействия человечества с окружающей средой. Школьная география – предмет мировоззренческого характера, формирующий у учащихся целостное, комплексное, системное представление о Земле как планете людей. В сферу рассмотрения этого предмета входят естественные и общественные объекты и явления, поэтому цели обучения географии отличаются особой широтой. В более общем виде цель географического образования заключается в овладении учащимися законченной системой географических знаний и умений, а также возможностями их применения в различных жизненных ситуациях. Вклад школьной географии в формирование личности учащегося определяется современным этапом взаимодействия природы и общества, когда деятельность личности является важнейшим фактором в системе взаимоотношений человека и природы. Для приведения в соответствие с требованиями времени и задачами развития страны необходимо значительное обновление содержания образования. Главным условием решения этой задачи является введение государственного стандарта общего образования.

Преподавание географии, содержание которой отражает основы географической науки, отличается от других предметов комплексным подходом изучения природы, общества и предмета их взаимодействия, обладает значительным потенциалом для достижения целей экологического обучения и воспитания учащихся на всех уровнях школьного обучения. География, будучи междисциплинарным и интегрированным предметом, изучает, как окружающую среду и социум, так и демографию, этнографию, географию транспорта, туризма, религий, культуры и многие другие направления.

Устойчивое развитие территорий, страны и мира, глобальные проблемы человечества рассматриваются в географии, и значительная роль должна отводиться методике ее преподавания, как предмета, формирующего у учащихся целостное представление о мире и процессах в нем происходящих. В настоящее время идет становление новой системы образования, ориентированного на вхождение в мировое образовательное пространство. Этот процесс сопровождается существенными изменениями в педагогической теории и практике учебно-воспитательного процесса. Происходит смена образовательной парадигмы: предлагаются иное содержание, иные подходы, иное поведение, иной педагогический менталитет. В этих условиях учителю необходимо ориентироваться в широком спектре современных инновационных технологий. Отличием педагогических технологий от любых других является то, что они способствуют более эффективному обучению за счет повышения интереса и мотивации к нему у учащихся. Педагогическая технология есть продуманная во всех деталях модель совместной учебной и педагогической деятельности по проектированию, организации и проведению учебного процесса с безусловным обеспечением комфортных условий для учащихся и учителя. Приоритетными технологиями становятся: на основе личностной ориентации педагогического процесса; на основе активизации и интенсификации деятельности учащихся; на основе эффективности организации учебного процесса; реконструирования материала; технологии развивающего обучения. Современный этап развития образования диктует новый подход к организации учебного процесса. В настоящее время отсутствует необходимость преподавать обучающимся знания в так называемом готовом виде, для того, чтобы он их усвоил. Современные педагогические технологии создают особые условия, обеспечивающие новую по смыслу, духовно-практическую деятельность педагога и ученика.

Технология проблемного обучения. Одной из важнейших задач педагогической науки является активизация учебного процесса. Цель образовательного процесса сегодня — научить учащихся самостоятельно приобретать новые знания, развивать умения ставить и самостоятельно решать новые проблемы. Творческая деятельность становится одним из основных элементов содержания школьного образования. В проблемном обучении применяют основные три метода: проблемное изложение, частично-поисковый и исследовательский. Применение этих методов эффективно тогда, когда преподаватель ставит задачу: на базе уже имеющихся знаний и умений сформировать качественно новые способы деятельности — умение учащихся самостоятельно формулировать и решать обнаруженные или поставленные проблемы, умение предлагать гипотезы и способы их проверки, планировать эксперименты. Проблемные методы способствуют развитию мышления учащихся таким образом, чтобы они самостоятельно и оперативно ориентировались в учебном материале, оценивали его значимость, сложность, сферу применимости полученных знаний в отношении с другими знаниями. На уроках географии часто применяю такие приёмы учебной деятельности как анализ, синтез, сравнение, обобщение, установление причинно — следственных связей, чтение карты, схемы, работа с различными наглядными пособиями. Это весьма эффективные пути в познании явлений природы и их сущности. Коллективная работа наиболее удачно осуществляется при работе в группах, когда предлагаются одинаковые проблемные задания, допускающие неоднозначные решения. Завершается работа дискуссией. Примером проблемного задания группам может быть выбор оптимального размещения производственного предприятия с учетом экологического риска (автомойки, производство строительных изделий, предприятия нефтепереработки). Каждая группа может рассматривать эту проблему с разных точек зрения: эколога, врача, местного жителя, агронома. Сложной задачей стоящей перед преподавателем является: научить учеников самостоятельно находить проблему в тексте учебника и самостоятельно её формулировать. Конечно, не все вопросы, составленные учащимися, равнозначны. И не все из них имеют проблемный характер. Для составления таких вопросов ученик должен иметь глубокие знания по той теме, с которой он работает, а также владеть методикой составления проблемных вопросов и ситуаций. Поэтому только единицы учащихся овладевают данными умениями. Систематическое применение методов, приёмов и форм проблемного обучения способствует усвоению способов самостоятельной деятельности, развитию познавательных и творческих способностей, формированию умений и навыков активного речевого общения, а также способствует росту мотивации к изучению географии, как предмета, важного и необходимого для дальнейшего обучения и приобретения профессии. Развитие у учащихся вкуса к творческому поиску, преодолению препятствий на пути к решению проблемы, целеустремлённости, самостоятельности возможно только при условии творческой деятельности самого преподавателя.

Тестовые технологии. В курсе географии существует определенное количество опорных знаний и умений, составляющих фундамент дальнейшего обучения выпускников школ. Результативность любого процесса обучения во многом зависит от тщательности разработки методики контроля знаний.

Игровые технологии. Активные формы обучения, в том числе и игровые, получили в последнее время широкое применение на уроках географии. Использование игр в обучении географии решает множество задач. Они развивают познавательный интерес к предмету, активизируют учебную деятельность учащихся на уроках, способствуют становлению творческой личности ученика, так как многие из игр часто предполагают проблемный характер обучения, ибо есть исходный вопрос, на который надо дать ответ, а пути решения не ясны. Многие из игр дают возможности для взаимообучения, так как предполагают групповые формы работы и совещательный процесс. Применение игры на уроке достаточно разнообразно. Все эти игровые формы преподаватель выбирает в зависимости от темы урока, подготовленности учащихся, их возраста.

Информационно-коммуникационные технологии. Главной отличительной чертой использования ИКТ на уроках географии является перераспределение потоков информации на занятии. При этом учащийся превращается в активного участника образовательного процесса. Активная деятельность приводит его к значительному повышению мотивации, стимулирует активную поисковую познавательную деятельность. Поэтому обучение географии с использованием ИКТ следует рассматривать как новую форму организации самостоятельного освоения учащимися содержания учебного предмета и их развития. Формируются умения и навыки исследовательской деятельности, ориентировка в информации и её последующей обработке. Применение информационных технологий интенсифицирует передачу информации, значительно расширяет иллюстративный материал, создаёт проблемные ситуации. Усиливается эмоциональный фон обучения, формируется учебная мотивация учащихся. Информационные технологии дифференцируют и индивидуализируют учебный процесс; позволяют преподавателю значительно расширить объём изучаемой информации и разнообразить формы и способы её восприятия учащимися. На уроках географии использование компьютера, электронных карт, электронных учебников, космоснимков позволяет активизировать познавательную деятельность учащихся, проверка знаний с помощью электронных тестов — позволяет применять разные и методические приемы работы с географической картой, формируя важнейшие географические умения — картографические. Уроки с использованием учебника мультимедиа, дают возможность представить учебный материал в самых разнообразных формах, и тем самым удовлетворить запросы учащихся различных психологических типов, среди которых есть учащиеся с преобладанием того или иного типа мышления. Грамотное использование возможностей современных информационных технологий в школе способствует: активизации познавательной деятельности, повышению качественной успеваемости учащихся; развитию навыков самообразования и самоконтроля у учащихся; формированию информационно-коммуникационной компетентности; развитию информационного мышления; повышению уровня комфортности обучения; повышению активности и инициативности на уроке. Применение мультимедиа делает подачу учебной информации более интересной и запоминающейся для каждого учащегося. Необходимо дать возможность учащемуся самостоятельно познакомиться с учебным материалом и выполнить все задания для закрепления информации. При этом ученик может дополнительно использовать информацию из учебника, атласа и т. д. Любая технология соответствует критериям технологичности, к ним относятся: концептуальность, системность, управляемость, эффективность, воспроизводимость.

На сегодняшний день существует достаточно большое количество педагогических технологий обучения, как традиционных, так и инновационных. Нельзя сказать, что какая-то из них лучше, а другая хуже, или для достижения положительных результатов надо использовать только эту и никакую больше.

На мой взгляд, выбор той или иной технологии зависит от многих факторов: контингента учащихся, их возраста, уровня подготовленности, темы занятия и т. д.

И самым оптимальным вариантом является использование смеси этих технологий. Так учебный процесс в большинстве своем представляет классно-урочную систему. Это позволяет вести работу согласно расписания, в определенной аудитории, с определенной постоянной группой учащихся.

Исходя из всего вышесказанного, хочу сказать, что традиционные и инновационные методы обучения должны быть в постоянной взаимосвязи и дополнять друг друга. Не стоит отказываться от старого и полностью переходить на новое. Следует вспомнить высказывание "ВСЕ НОВОЕ ЭТО ХОРОШО ЗАБЫТОЕ СТАРОЕ".

Список литературы:

1. Бочарников В. Н. Географическое познание и индивидуализм, восприятие и исследовательский образ - важные вопросы социально-экономической географии II Географический вестник. 2013. № 2. С. 14-24.

2. Бочарников В. Н. Междисциплинарный подход к проблеме «природа-общество-человек». Владивосток: Изд-во МГУ им. адм. Г. И. Невельского, 2014. 332 с.
3. Бочарников В. Н. Феномен гештальта в парадигме социально-экономической географии II Астраханский вестник экологического образования. 2012. № 3. С. 54-63.
4. Бочарников В. Н. Ценности в дикой природе для современного человека - новый актуальный фокус междисциплинарных исследований II Астраханский вестник экологического образования. 2012. № 4. С. 97-104.
5. Бочарников В. Н. [и др.] Биологическое разнообразие Дальневосточного экорегионального комплекса. Владивосток: Апельсин, 2004. 292 с.
6. Будьков С. Т., Рюмин В. В. Диалог с природой: возможно ли сотворчество? II Изв. РАН, сер.: Геогр. 1992. № 4. С. 141-142.
7. Жекулин В. С. Введение в географию. Л.: Изд-во ЛГУ, 1989. 270 с.
8. Иванов А. Н. Мир человека: от индивидуальности к социальности II Вестник ОГУ. 2005. № 1. С. 66-72.

ЖОҒАРЫ ОҚУ ОРЫНЫНДА ДЕНЕ МҮМКІНДІГІ ШЕКТЕУЛІ СТУДЕНТТЕРГЕ ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУДІҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ШАРТТАРЫ ДҮЙСЕНБЕК Бибіажар Тәліпбекқызы

Ғылыми жетекшісі: Алметов Негматжан Шадиметович
М.О.Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университеті
Шымкент, Қазақстан
Ajarka_98.kz@inbox.ru, n_almetov@mail.ru

Түйін

Мақалада жоғары оқу орында дене мүмкіндігі шектеулі студенттерге инклюзивті білім беру мәселесі қарастырылған. Мүмкіндігі шектеулі студенттерге инклюзивті білім беру ортасын құрудың маңыздылығы атап көрсетілген. Жоғары оқу орынында мүмкіндігі шектеулі студенттерді оқытудың инклюзивті-білімдік ортасын құрудың сыртқы және ішкі факторлары анықталып, тиімділігін арттырудың жағдайлары қарастырылған және олар педагогикалық шарттар түрінде тұжырымдалған.

Кіліт сөздер: дене мүмкіндігі шектеулі студенттер, инклюзивті білім беру, инклюзивті-білімдік орта, жоғары оқу орны, педагогикалық шарттар.

Инклюзивті білім беру әлемдік білім беру жүйесін дамытудың озық тенденцияларының бірі. Жоғары оқу орнындағы инклюзивті білім берудің негізгі қағидасы - білімнің қолжетімділігі. Жоғары инклюзивтік білім беру – бұл жалпы жоғары білім беру жүйесіндегі жаңа саты, ол оқыту процесіне қатысуды және әлеуметтік-функционалдық айырмашылықтары бар адамның зияткерлік дамуын ғана емес, оның одан әрі әлеуметтік-кәсіптік субъектілік қызметін де қоғам пайдасына көздейді.

Отандық жоғары білім беру жүйесінде инклюзивті білім беруді жүзеге асырудың педагогикалық шарттарын әзірлеу педагогикалық қоғамдастық үшін маңызды міндет және білім беру инклюзиясының өзекті мәселесі болып табылады.

Инклюзивті білім берудің негізгі анықтамасы мыналар болып табылады:

«жалпы және кәсіптік білім беруді дамыту процесі, бұл оның денсаулық жағдайына қарамастан, әр адамның қажеттіліктеріне бейімделу бөлігінде барлығына қол жетімділігі»[1].

Дегенмен, жоғары оқу орынында мүмкіндігі шектеулі студенттерді оқытудың инклюзивті-білімдік ортасын құру мәселесі толық тәжірибеде толық шешімін таппаған және зерттелінмеген.

ЖОО-да инклюзивті білім берудің шешуші шарты білім беру процесін жаңа құндылықтар жүйесін қабылдайтын білікті кадрлармен қамтамасыз ету болып табылады; инклюзивті оқыту технологияларын шығармашылықпен жүзеге асырады; мүгедектерді әлеуметтендіру және оларды білім беру құралдарымен оңалту мәселесін шеше алады; арнайы әдістер мен технологияларды меңгерген; өзінің кәсіби қызметінде жоғары нәтижелерге тұрақты қол жеткізеді; бейімделген білім беру бағдарламаларының ерекшелігін біледі; мекеменің өзінде де, айналасындағы қоғаммен де тиімді өзара әрекеттеседі.

Аталған құзыреттері бар педагог кадрлар арнайы даярлықты қажет етеді. Мұндай дайындық өзара байланысты міндеттер кешенін шешуді қамтиды: мұғалімдер академиялық топта ерекше студенттің пайда болуына барабар көзқарас қалыптастыруы керек (жанашырлық, қызығушылық, қабылдауға дайын болу және оқуға деген ықылас қалыптастыру); мұндай студенттер кәсіби

ұйымдастырылған қолдау жағдайында өз құрдастарының көпшілігінің даму деңгейіне жете алатындығын және, мүмкін, олардан озып кетуі мүмкін екенін көрсетуге және дәлелдеуге мүмкіндік беру керек.

Қабылдау мүгедектер мен мүгедек адамдардың психикалық дамуының ерекшеліктерін, олардың танымдық белсенділігін, оның жеке басының әлсіз және күшті жақтарын нақты түсінумен ұштастырылуы керек. Маман даярлау процесінде ынтымақтастық пен серіктестікке арнайы үйрету керек, мүгедектер мен мүгедек адамдарға білім беруді жан-жақты психологиялық-педагогикалық және медициналық-әлеуметтік қолдаудың ерекшеліктерімен таныстыру қажет.

А.В.Мудриктің пайымдауынша педагогикалық шарттар бірнеше жіктемелер арқылы ұсынылуы мүмкін. Ең алдымен, біз оларды инклюзивті білім беру жүйесіне қатысты сыртқы және ішкі жағдайларға бөлеміз. Сыртқы жағдайлар үш деңгейден тұрады: макро, мезо және микро мүгедек студенттерге әсер ету дәрежесі бойынша. Ішкі жағдайлар жоғары оқу орнының ішінде инклюзивті білім беру ортасын құрайды[3].

Инклюзивті білім беруді жүзеге асырудың сыртқы педагогикалық жағдайларына біз факторлардың үш тобын жатқызамыз:

1. Қоршаған ортаның ғаламдық көздері-ғарыш, біздің планета, Интернет.
2. Негізгі әлеуметтік орта - ел, этнос, қоғам және мемлекет.
3. Адамға тікелей әсер ететін қоршаған орта -тұратын аймақ, бұқаралық ақпарат құралдары, субмәдениет, қоныс түрі.

Осы қоршаған орта факторларының барлығы инклюзивті білім беруді әлеуметтік құбылыс ретінде дамытуға және жүзеге асыруға тікелей әсер етеді. Оларға байланысты мүгедек адамдарды әлеуметтік қабылдау, оларды жалпы қоғамға қосуға деген көзқарас және оларды барлық мемлекеттік институттар деңгейінде қабылдау қажеттілігі қалыптасады. Бұл факторлар инклюзияның дамуындағы саралауды, мүгедек адамдарды қабылдаудағы ұлттық ерекшеліктерді анықтайды және ерекше білім беру қажеттіліктері бар студенттер үшін білім беру жүйесінің сыртқы ортасын құрайды.

Жалпы, ***инклюзивтік білім берудің ішкі ортасының негізгі педагогикалық шарттарды*** оның жоғары оқу орындарында іске асырылуын ескере отырып айқындаймыз. Атап айтқанда:

Бірінші шарт білім беру ортасының ашықтығын анықтайды. Инклюзивті білім беруде бұл физикалық ауытқулары бар адамдарды қабылдауға және оқытуға жоғары білімнің физикалық және әлеуметтік ортасының дайындығы деп түсініледі. Дене және әлеуметтік ортадағы жағдайдың бұзылуы мүгедек адамдарды жалпы білім беру процесіне қосу үшін кедергілердің туындауына, жоғары оқу орындарында мүгедектердің бейімделуі мен әлеуметтенуі процестерінің бұзылуына әкеп соғады. ЖОО-дағы әлеуметтік қатынастар мен байланыстар инклюзивті білім берудің білім беру және ұйымдастырушылық жағдайына жатады.

Екінші шарт инклюзивті білім беруді жүзеге асыру кезінде туындайтын бірқатар нақты жағдайларды қамтиды. Оларға аурудың немесе мүгедектіктің түріне және формасына байланысты белгілі бір жағдайда келесі жағдайлар кіруі мүмкін.

1. Оқу процесінде мүгедек және мүгедек адамдарды сүйемелдеу.
2. Мүмкіндігі шектеулі және мүгедек студенттер әртүрлі медициналық қызметтерге қол жеткізе алатын, қажетті медициналық манипуляциялар жасай алатын, дәрі-дәрмектер қабылдайтын, денсаулық жағдайын тексере алатын медициналық көмек қызметін ұйымдастыру.
3. Мүгедектігі бар студентті Жеке оқу бағдарламасы бойынша оқыту, оны оңалтудың жеке бағдарламасы және таңдалған дайындық бағытының оқу жоспары ескеріле отырып әзірленеді.
4. Мүмкіндігі шектеулі және мүгедек студенттердің оқу мерзімдерінің шектеулеріне және оқу кезінде емделу мерзіміне байланысты олардың оқу мерзімдерін ұлғайту.
5. Арнайы бейімделу пәндерін оқыту, оның қажеттілігі жоғары білімнің мемлекеттік білім беру стандартында бекітілген 3 буын: "бакалавриат бағдарламаларын жобалау және жүзеге асыру кезінде білім беру ұйымы студенттерге таңдау пәндерін (модульдерді), оның ішінде мүгедектерге арналған мамандандырылған бейімделу пәндерін (модульдерін) игеру мүмкіндігін қамтамасыз етуі керек.

Үшінші шарт ЖОО-дағы инклюзивті оқу процесін материалдық-техникалық жарақтандырумен байланысты.

Қазіргі жағдайда оқу орындарындағы білім беру процесі визуалды, аудио және ақпараттық-коммуникациялық техникалық құралдарды қолдана отырып жүзеге асырылады, олардың ішінде диапроекторлар, фотокамералар, магнитофондар, ойнатқыштар, музыкалық орталықтар, бейнемагнитофондар, Теледидарлар, бейнекамералар, мультимедиялық проекторлар және әртүрлі қолданбалы бағдарламалық жасақтамалары бар компьютерлер жиі қолданылады. Білім берудің техникалық құралдары ақпарат көзі болып табылады, көрнекілік дәрежесін арттырады, білім

алушылардың оқу сұраныстарына барынша толық жауап береді, студенттердің барлық санаттары үшін материалды қолжетімді етеді.

Төртінші шартқа мүгедек адамдардың жоғары оқу орындарының білім беру ортасына кәсіптік бағдары мен психологиялық бейімделуі жатады. Кәсіптік бағдар мүмкіндігі шектеулі және мүгедек студенттердің дайындық бағыты мен болашақ мамандығын таңдауға ықпал етеді.

Мүмкіндігі шектеулі жоғары оқу Орындарының түлектерін жұмысқа орналастыру мәселелерін зерттеушілер атап өткендей: "мамандық пен жоғары оқу орнын таңдауды мүгедектігі бар адамдар өздерінің қабілеттерінде, жұмысқа орналасу мүмкіндіктерінде ескере отырып, саналы түрде жасады" [2].

Жоғары оқу орындарында инклюзивті білім беруді іске асырудың **бесінші шарты** –мүгедек оқушылардың қажеттіліктерін ескере отырып, әлеуметтік-мәдени орта құру. Біз мынаны түсінеміз: "Әлеуметтік – мәдени орта-бұл студенттердің, оқытушылар мен қызметкерлердің әлеуметтік топтарын, ақпараттық ағындарды, әртүрлі қоғамдық ұйымдардың әсерін, мәдени ағарту іс-шараларын, объектінің ішкі көзқарастары мен сыртқы белгілерінің өзгеруі мен қалыптасуына және оның әлеуметтенуіне бірлесіп әсер ететін субъектілердің құндылықтары мен адамгершілік қасиеттерін қамтитын білім беру мекемесіндегі студенттердің ортасы "[4].

Алтыншы шарт жоғары оқу орнын басқару және оның жұмыс істеуін қамтамасыз ету жөніндегі қызмет болып табылады. Бұған: жаңа оқушыларды, оның ішінде мүгедек студенттерді қабылдау жөніндегі іс-әрекеттер, студенттерді оқытуды басқару жөніндегі қызмет, оқу процесін ұйымдастырудың нысандары мен түрлерін таңдау кіреді; жоғары оқу орны ортасындағы оқудан тыс қызметті, тұлғааралық және топшілік процестерді басқару, Осы мекемедегі өмірді басқару, университеттің сыртқы ортамен өзара әрекеттесуі, студенттермен, оқытушылар тобымен және қызметкерлермен тәрбие жұмысы, студенттер мен оқытушылардың уәждері.

Осылайша, қазіргі уақытта университетте мүмкіндігі шектеулі студенттерді инклюзивті оқытуды ұйымдастыруда қиындықтар бар деп қорытынды жасауға болады. Аталған проблемаларды шешу үшін ҚР заңнамасына сәйкес мүмкіндігі шектеулі адамдардың жоғары кәсіптік білім алуын қамтамасыз ететін арнайы жағдайлар жасау қажет. Оларға инклюзивті білім беру саласында біліктілікті арттырудан өткен ЖОО оқытушыларының үлесін арттыруды, мүгедектер мен мүмкіндігі шектеулі адамдар үшін білім беру бағдарламаларын бейімдеуді және білім беру процесін оқу-әдістемелік қамтамасыз етуді, қашықтықтан білім беру технологияларын пайдалана отырып білім беру процесін ұйымдастыруды, кедергісіз әлеуметтік-мәдени орта құруды жатқызуға болады.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Айсмондас Б. Б. Инклюзивное образование студентов с инвалидностью и ОВЗ с применением электронного обучения, дистанционных образовательных технологий . - М.: МГППУ, 2015.- 334 с.
2. Аржаных Е.В., Гуркина Д.А., Терехова А.М. Трудоустройство выпускников с ограниченными возможностями здоровья//Высшее образование в России, 2014.- № 10. С. 35–44.
3. Мудрик А. В. Социальная педагогика. М.: Издательский центр «Академия», 2009. -200 с.
4. Федеральный государственный образовательный стандарт высшего образования. Направление подготовки 38.03.02 «Менеджмент» //URL:kpfu.ru/docs/F480243653/38.03.02.Menedzhment.doc (дата обращения: 27.01.2021).

МЕТОДЫ ОКАЗАНИЯ ПСИХОЛОГИЧЕСКОЙ ПОМОЩИ УЧАЩИМСЯ, СКЛОННЫМ К ИНТЕРНЕТ-ЗАВИСИМОСТИ

ЕВДОКИМОВА Ольга Ивановна, ДАВЫДОВ Виктор Валерьевич

КГУ «Интернациональная средняя школа», КГУ «Средняя школа №1 имени Мурата Айтхожина»
с.Дружба, Тимирязевский район, СКО / Петропавловск, Казахстан
vitya_davydov_2014@mail.ru, olenka_buzyal@mail.ru

Аңдатпа

Соңғы онжылдықта Интернет халықтың көп бөлігі үшін өмірдің ажырамас бөлігіне айналды. Сондықтан бұл мәселе өте өзекті болып табылады.

Біздің жұмысымыздың нәтижесінде мектептерімізде «Интернетке тәуелділіктің» ауқымы үлкен екенін білдік. Жасына қарамастан, барлығы дерлік оған бағынады. Жұмыс барысында, өкінішке орай, бұл мәселе әсер етпегендерді санау оңай болды.

Шын мәнінде, Интернеттің пайдасы зор, ал біздің жұмысымыз тек ескерту, сондықтан Интернет сөзсіз қауіпті және зиянды деген қорытынды жасамау керек.

Аннотация

За последнее десятилетие интернет стал неотъемлемой частью жизни для большинства населения. Поэтому, эта проблема весьма актуальна.

В результате работы мы выяснили, что масштабы «Интернет – зависимости» в наших школах велики. Ей подвержены практически все, не зависимо от возраста. В ходе выполнения работы, к сожалению, было проще посчитать тех, кого эта проблема не коснулась.

На самом деле интернет несет огромную пользу, а наша работа является лишь предостережением, так что не следует делать выводы, будто Сеть безоговорочно опасна и вредна.

На сегодняшний день каждый современный человек имеет доступ к сети и ежедневно находится в виртуальном пространстве, узнавая для себя что-то новое. Безусловно, Интернет имеет огромное значение в наше время и приносит большую пользу человечеству. Быстрый и доступный способ обращения к сети облегчает жизнь, можно с легкостью найти нужную для себя информацию, опубликовать какую-либо новость, сообщить о чем-либо людям. Можно долго перечислять достоинства, но, к сожалению, существует одно негативное явление - *Интернет-зависимость*.

Интернет-зависимость – это расстройство психики, сопровождающееся большим количеством поведенческих проблем и в общем заключающееся в неспособности человека вовремя выйти из сети, а также в постоянном присутствии навязчивого желания туда войти [1].

Родоначальниками психологического изучения феноменов зависимости от Интернета могут считаться двое американских ученых: клинический психолог К. Янг и психиатр И. Голдберг. И. Голдберг - в 1995 г. предложил набор диагностических критериев для определения зависимости от Интернета, а также и само понятие «Интернет-зависимость» для описания неоправданно долгого, возможно патологического, пребывания в Интернете [2].

Социальная педагогическая профилактика компьютерной зависимости складывается из *первичной и вторичной профилактики*. Первая из них направлена на улучшение психической адаптации учеников их межличностных отношений, на ознакомление с признаками развития компьютерной зависимости и возможными ее последствиями. Вторичная профилактика Интернет-зависимости — это совокупность различных мероприятий, предотвращающих развитие Интернет-зависимости и предупреждающих формирование психофизиологических нарушений и социальных девиаций посредством актуализации личностных и поведенческих копинг-стратегий, т.е. наиболее рациональных способов решения личностью сложных жизненных задач.

Исследования ученых показали, что методы и формы профилактики в целом рассматриваются через призму процесса воспитания и перевоспитания. Соответственно, выделяют следующие методы: 1. Формирование сознания (пример, беседа, диспут, метод проблемных ситуаций, лекция, семинар). 2. Организация деятельности (убеждение, педагогическое требование, общественное мнение, упражнение, метод организации общественно полезной деятельности, метод использования творческой деловой игры). 3. Стимулирование деятельности (поощрение, наказание, метод естественных последствий, метод «взрыва»). 4. Социально-психологическая помощь (психологическое консультирование, социально-психологический тренинг, аутотренинг) [2,3].

Вторичная профилактика Интернет-зависимости у учащихся, по мнению исследователей, может включать следующие методы и формы: 1. Психогимнастические упражнения. 2. Групповые методы работы (мозговой штурм, мастер-класс, круглый стол, групповая дискуссия). 3. Психолого-педагогическое консультирование. 4. Арт-терапевтические техники [4].

Следует отметить, что все профилактические программы предполагают решение следующих основных задач: 1) развитие у молодых людей социальной и личной компетенции (обучение навыкам эффективного общения, критического мышления, выработка адекватной самооценки); 2) становление навыков самозащиты (устойчивости к негативному воздействию социальной среды); 3) предупреждение возникновения проблемы при взаимодействии с окружающими (развитие навыков самоконтроля) [5].

Психиатр И. Голдберг, создатель интерактивной группы поддержки Интернет-зависимых людей, предложил 5 *особенно актуальных советов* для преодоления этой зависимости:

1. Признать свою зависимость. Чтобы начать бороться с Интернетзависимостью, прежде всего, человек должен сам признать, что проблема существует. «Патологическое использование

компьютера» можно распознать по «симптомам» навязчивой потребности, пропущенным занятиям и встречам, забытой и не сделанной домашней работе, потере контакта с друзьями и родственниками.

2. Определить проблемы, лежащие в основе зависимости. В зависимости от возраста человека такие моменты, как неуверенность в будущем, трудность успевать в школе или проблемы социальных отношений, могут подвигнуть людей на побег в гостеприимные виртуальные миры.

3. Необходимо решать реальные проблемы, стараться избегать стрессовых ситуаций. Самый эффективный способ борьбы с Интернетзависимостью - вернуться в реальную жизнь и забыть о существовании Интернета на несколько дней. Чаще выезжать на природу, встречаться с друзьями, посещать различные мероприятия, вспоминать о давно забытом хобби, начать заниматься спортом, прочитать интересную книгу и т.д.

4. Контролировать работу на компьютере. Совсем не обязательно полностью выключать его — можно просто ограничить время нахождения в Интернете. В зависимости от возраста необходимо взять на себя эту ответственность. Все виды деятельности должны быть выстроены по их приоритетности. Общение в Интернете не должно происходить до выполнения домашней работы или других обязанностей.

5. Проводить различие между интерактивной фантазией и полезным использованием Интернета [6].

Таким образом, Интернет обладает многими положительными чертами, так, например, за считанные секунды с его помощью можно найти необходимую информацию. В нем содержится невероятное множество архивов информационных ресурсов. Также можно приобрести различные навыки, которые выкладываются в сеть в виде видеокурсов. Если учащиеся научатся правильно распоряжаться временем работы на компьютере, то станет меньше зависимых людей. Нужно сформировать в себе культуру Интернет-пользования, как средства для достижения целей и решений, реальных, а не виртуальных задач, и ключевую роль в этом играет *самоконтроль*.

Библиографический список:

1. Москаленко В.Д. Зависимость: семейная болезнь. М.: ПЕР СЭ, 2002.
2. Барлас Т.В. О «параллельных реальностях»: размышления психолога и Интернетпользователя // Журнал практической психологии и психоанализа. 2008. № 4. С. 1 – 14.
3. Краснова С.В., Казарян Н.Р., Тундалева В.С. Как справиться с компьютерной зависимостью. Серия: Бросить – легко! М.: Эксмо, 2008.
4. Чупахина Е.А., Салмин А.А. Факторы компьютерной зависимости и методы ее преодоления.
5. Друзин В.Н. Проблема профилактики игровой компьютерной аддикции подростков / В.Н. Друзин // Инновации в образовании. 2011. № 5. С. 5 – 82.
6. Пенькова Ю.В. Профилактика Интернет-зависимости и способы избавления от нее. - [Электронный ресурс]. URL: <http://nsportal.ru/user/697918/page/profilaktika-internetzavisimosti-i-sposoby-izbavleniya-ot-neyo>.
7. <http://nsportal.ru>

ЖАҢАРТЫЛҒАН БІЛІМ БЕРУ МАЗМҰНЫНДАҒЫ БАСТАУЫШ МЕКТЕПТІҢ БАҒДАРЛАМАСЫ ЖӘНЕ ОҚЫТУ ӘДІСТЕМЕСІ

ЕРДЕНОВА Алтынай Ораловна

М. Жұмабаев атындағы №15 ЖОМ

Түркістан облысы Жетісай ауданы Қазыбек би а/о Таубай ата ауылы

erdenova66@mail.ru

Қазіргі заман талабына сай болашақ ұрпақтың оқып білім алуын еліміз бірінші орынға қойып отыр. Білім беру мен білім алудағы атқарылатын қарқынды жұмыс ұстаздардың еншісінде екені айтпаса да белгілі. Осы орайда ұлы педагог Ушинскийдің «Бала – балқытылған алтын» деген қанатты сөзі бірден ойға түседі. Балаға қалай бағыт берсең, солай өседі. Сондықтан баланың бойында жақсы қасиеттердің болуына, олардың жан- жақты дамуына ықпал жасап, рухани бай тұлға қалыптастыра білуіміз керек. Оқытудағы жаңа тәсілдерді пайдалана отырып, оқушы бойында өзіне деген сенімділік пен жауапкершіліктерді дамытқан жөн. Қазіргі кезде заман талабына сай қоғам өмірінің жаңа сапасының негізін құрайтын жан-жақты білімді, жоғары мәдениетті, бәсекеге қабілеті мол тұлға қажет. Ондай тұлға жалпы орта білім беру арқылы, немесе мектеп арқылы даярланады [1].

XXI ғасыр талаптарына сәйкес мектеп оқушылары бүгінгі заманда және келешекте қол жетімді табысқа жету үшін, бұрынғыдан да анағұрлым дағдыларды меңгеруін қажет етеді. Сондықтан қазіргі таңда білім беру жүйесінде жаңартылған білім беру мазмұнымен оқытудың жаңа әдіс-тәсілдері қарастырылды. Сабақ – мұғалімнің шығармашылық еңбегінің нәтижесі. Оның өз мәнінде өтуі ұстаздың біліміне, ұйымдастыру қабілеттілігіне, шеберлігіне байланысты. Бастауыш сатыда білім беру мәселесі қоғамды толғандырып отыр. Өйткені қарыштап дамып келе жатқан техникалық прогресс кезеңінде өскелең ұрпақтың білім деңгейі шығармашылыққа сай болуы қажет. Сол себепті ұстаздар әр сабағын сапалы түрде ұйымдастырып, жаңаша әдіс-тәсілдерді тиімді қолдана білуі шарт. Мектепте алған білімін өмірде қолдана алатындай етіп сабақ барысын құру, мұғалімдерден көп шығармашылық ізденісті талап етеді. Ол үшін әр ұстаз ең алдымен өз білімін жетілдіру және шәкірттерін тұлға ретінде тану керек. Шәкірт алдында білімнің жетік, тәжірибең мол болуы қажет. Әлемдік деңгейде білім берудің қазіргі талабы оқытудың нәтижеге бағдарлануы, оқушының жеке тұлғасына бағытталуы, ал оқыту әдістерін тұлғалық қарым-қатынастарға бейімдеу болып отыр. Демек, оқушы білімді дайын күйінде мұғалім түсіндіргенінен алмай, өзінің өмірлік тәжірибесіне сүйену арқылы танымдық, шығармашылық тапсырмаларды орындау негізінде әртүрлі өнімдер жасауы тиіс. Нәтижесінде оқушы дүниетанымы кеңейіп, өзіндік пікірі мен көзқарасы қалыптасады.

Мектеп мұғалімдері Қазақстан Республикасында орта білім мазмұнын жаңарту шеңберінде қазақ тілінде оқытатын мектептердегі бастауыш сынып пәндері бойынша педагогика кадрларының біліктілігін арттыру курстарында білімін жетілдірді. Орта білім мазмұнын жаңарту шеңберінде мұғалімдер сабақты модельдеу арқылы бағдарлама материалдарын өз тәжірибесінде сынап көріп және оны ой елегінен өткізіп, рефлексия жасауға, сондай-ақ оқушыларға барынша қолдау көрсетуге бағытталған жаттығулар мен тапсырмаларды әзірлей алатын мүмкіндікке жетті. Мұғалімдер білім алушылардың оқу жетістіктерін қалыптастырушы және жиынтық бағалау үдерістерін жоспарлай алады. Осылайша, Қазақстан үшін ұсынылып отырған жаңа критериалды бағалау жүйесі білім алушының дамуын, оның қызығушылығын және оқуға деген ынтасын арттыруға бағытталды. Әр білім алушыға және оның ата-анасына түсінікті болатындай нақты әрі өлшемді бағалау критерийлері белгіленді. Анық құрастырылған бағалау критерийлерінің көмегімен мұғалім де, білім алушы да:

- Білім алушы оқытудың қай сатысында?
- Олар білім алуда неге талпынады?
- Бұған жетуге көмектесу үшін не істеу керек? екенін түсінді.

Бастауыш сыныптардағы сабақ форматы балаларды оқыту үдерісіне белсенді қатыстыруды, олардың өткен материалды талқылауға, талдауға, және қорытуға қатысуын, зерттеу жүргізуді, бағалау пікірлерін айтуды, өзін-өзі бағалауды, өзара бағалауды қарастырады.

Сабақтың міндетті элементі мұғалімнің оқушыны қолдауға бағытталған әрекеттерін түзетуге мүмкіндік беретін және білім беру үдерісін жетілдіруге мүмкіндік беретін кері байланыс болуы тиіс. Формативті бағалау кезінде мұғалім білім алушылардың санын және кері байланысты ұсыну жиілігін дербес анықтайды [2].

Бастауыш сыныптың білім беру бағдарламасының құрылымына тоқталсам, бағдарлама алты негізгі пәндерді қамтиды:

- Қазақ тілі;
- Сауат ашу;
- Әдебиеттік оқу;
- Математика;
- Жаратылыстану;
- Дүниетану.

Осы пәндердің әрқайсысын оқыту бірнеше бөлімдер арқылы ұйымдастырылған. Кейбір бөлімдер әрбір пәнді зерделеу кезеңдерін көрсететін болса, ал кейбір бөлімдер тек қана 1-сыныпта, 2-сыныптан 4-сыныпқа дейін немесе 1-сыныптан 4-сыныпқа дейін оқытылады.

Білім фундаментінің негізі бастауышта қаланады ғой. Жаңартылған білім беру мазмұны бағдарламасында ортақ тақырыптар деген бар. Мысалы «Менің отбасым» деген тақырып болса, ол барлық пәнге ортақ тақырып болып оқытылады. Содан кейін бастауыш сыныпта оқушыға зерттеу жұмысына үлкен жол ашылады. Зерттеу жұмысы деген бұрын да болған. Қазір зерттеу жұмысы кәдімгідей кезеңдерге бөлінеді. Оқушы сол кезеңдер бойынша тыңғылықты жұмыс істейді. Бұл жүйенің тағы бір ерекшелігі – критериалды бағалау. Бұрын дәстүрлі білім беруде мұғалім оқушыға баға қойса, қазір оқушы өзін-өзі бағалайды. Одан кейін тобын, досын бағалайды. Демек баға әділ болады.

Бұл бағдарламаның бір ерекшелігі ретінде мен барлық пәндердің өзара ұштастығын айтар едім. Ағылшын тілінде өтіліп жатқан тақырып математикада да, сауат ашуда да қамтылып отырады. Бұл

жерде оқушы тыңдалым, айтылым, оқылым, жазылым секілді төрт дағдыны қалыптастыра отырып, оқуларын жалғастырады. Бұл төрт дағды шиыршық (спиральді) тәсілінде жыл бойы қайталанып отырады. Пән мазмұнының қарапайымнан күрделіге, жеңілден ауырға қарай берілуі; Блум таксономиясы бойынша оқу мақсаттарының иерархиясы; бір білім беру аясында және пәнаралық байланыстарды жүзеге асыру мақсатында «ортақ тақырыптардың» берілуі; оқу үдерісін ұзақ, орта және қысқа мерзімді жоспарлар арқылы ұйымдастыру; оқытудың тәрбиелік әлеуетін арттыру, оқушының адамгершілік-рухани қасиеттерін қалыптастыру; білім беру деңгейлері аралығында пәндік сабақтастықты ескеруге мүмкіндік беретін толық оқу курсы бойынша педагогикалық мақсат қою; бөлімдердің мазмұны мен ұсынылған тақырыптардың уақыт талабына сай келуі, әлеуметтік дағдыларды қалыптастыруға назар аударылуы; оқытудағы жүйелі-әрекеттік ұстаным.

Ал критериялды бағалау екі түрде жүргізіледі: қалыптастырушы және жиынтық бағалау. Қалыптастырушы бағалауды оқу жылы көлемінде оқушы мен мұғалімнің арасында жүріп отыратын кері байланыс деуге де болады. Кері байланысқа үйренген оқушы сын тұрғысынан ойлауды үйренеді. Егер бала сын тұрғысынан ойлауды үйренсе, ол бәсекеге қабілетті жеке тұлға болып қалыптасады. Кейде мінездеріне байланысты тасада қалып қоятын оқушылар болады. Бұл бағдарлама бойынша білім алған оқушылардың барлығы топтық, жұптық, жеке жұмыс істейді. Әрбір оқушы өзінің пікірін айтуға үйренеді. Досын, тобын, өзін-өзі бағалайды. Ешқандай оқушы тасада қалмайды. Ағымдағы жылы 2-4 сыныптарда білім алушылардың оқу жетістіктері 1-ден 10 балға дейін бағаланады (қалыптастырушы бағалау). Білім алушыларды қалыптастырушы бағалау нәтижелері электрондық/қағаз журналға қойылады. Мұғалімге балаларды күн сайын бағалау қажет емес. Мұғалім кері байланыс беру жиілігін және қалыптастырушы бағалауды балмен қоюды дербес анықтайды.

Пән бойынша жиынтық бағалау тоқсандық жиынтық бағалауды (ТЖБ) және бөлім бойынша жиынтық бағалау (БЖБ) рәсімдерінің нақты санын жүргізуді көздейді. 1- сыныпта пән бойынша жиынтық бағалау жүргізілмейді.

Одан кейін сабақтағы оқушыларымызға берілетін еркіндік. Бастапқыда ата-аналарға бұл ерсі көрінетін. Кейін бәрі жайлап орнына келді. Өзгеріс бар, ата-аналар да өзгеріп келе жатыр. Алғашында ата-аналар бала үйіне келгенде «бүгін неше алдың? деп сұрайды екен. «Жоқ, бізде мұғалім баға қоймайды. Бізде қазір қалыптастырушы бағалау. Біз бір-бірімізді бағалаймыз, біз ойымызды айтамыз» деп оқушыларымыз қазір ата аналарын да үйретті. Бұл жерде баға емес, білімді құндылық деп қабылдау маңызды. Отбасының жетекшілік маңызы онда тәрбиеленіп жатқан адамның тән-дене және рухани дамуына әсер етуші ықпалдар мәні мен мағынасының тереңдігіне тәуелді келеді. Әрине, бәрі бір күнде бола қоймайды ғой. Бірақ біртіндеп кезең-кезеңмен өзгеріп келе жатырмыз. Бағдарламаның мақсаты дұрыс деп ойлаймын. Бұрынғы түлектермен салыстырғанда қазіргі оқушылар өз пікірін еркін айтады, сөйлеу дағдылары да жетіліп келеді. Өзін салыстырып, деңгейін бағалайды [3].

Кез келген реформа бір жылдың ішінде қалыптасып, бірден бірегей болып кетпейді. Ол тәжірибеде дәлелденген. Сондықтан да білім мазмұнындағы осындай төңкерісті мұғалімдер дұрыс түсініп, оңтайлы көзқараспен қарауы керек. Бұрын мұғалімдер сабақ жоспарын анаған тәрбиелеу, мынаған тәрбиелеу, патриоттыққа тәрбиелеу деп жалпылай жазатын. Енді жаңартылған білім мазмұнында ол оқу мақсаттары нақтыланды. Бағдарламада оқу мақсаттарын тиімді қолдану және мониторинг жасау үшін кодтық белгілеу енгізілді. Кодтық белгідегі бірінші сан сыныпты, екінші және үшінші сан бөлімше ретін, төртінші сан оқу мақсатының реттік номерін көрсетеді. Мысалы, 1.2.1.4. кодында «1» - сынып, «2.1» - екінші бөлімнің бірінші бөлімшесі, «4» - оқу мақсатының реттік саны.

Қазіргі білім беру жүйесінің мақсаты – бәсекеге қабілетті маман дайындау. Мектеп – үйрететін орта, оның жүрегі – мұғалім. Ізденімпаз мұғалімнің шығармашылығындағы ерекше тұс – оның сабақты түрлендіріп, тұлғаның жүрегіне жол таба білуі. Қазіргі мұғалім педагогикалық үдерісте жүйелі жұмыс жүргізе алатын, педагогикалық өзгерістерге тез төселетін, жаңаша ойлау жүйесін меңгере алатын, жаңа педагогикалық технологияның ерекшеліктері – өсіп келе жатқан жеке тұлғаны жан-жақты дамыту. Инновациялық білімді дамыту, өзгеріс енгізу, жаңа педагогикалық идеялар мен жаңалықтарды өмірге әкелу. Бұрынғы оқушы тек тыңдаушы, орындаушы болса, ал қазіргі оқушы – өздігінен білім іздейтін жеке тұлға екендігіне ерекше мән беруіміз керек [4].

Қорыта айтқанда, аталмыш бағдарламаның мәні, баланың функционалды сауаттылығын қалыптастыру. Оқушы өзінің мектеп қабырғасында алған білімін өмірінде қажетке асыра білуі керек. Сол үшін де бұл бағдарламаның негізі «Өмірмен байланыс» ұғымына құрылған. Ұстаздарға үлкен жауапкершілік міндеттелді. Оқушылардың бойына XXI ғасырда өмірдің барлық салаларында табысты болу үшін, қажетті дағдыларды дарыту үшін, мұғалімдер тынымсыз еңбектену керек.

Әдебиеттер тізімі:

1. <https://kopilkaurokov.ru/>

2. 2020-2021 оқу жылында Қазақстан Республикасының білім беру ұйымдарында оқу процесін ұйымдастырудың ерекшеліктері туралы әдістемелік нұсқау хат
3. Қазақстан Республикасында білім беруді және ғылымды дамытудың 2020-2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасын бекіту туралы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2019 жылғы 27 желтоқсандағы №988 қаулысы
4. Білім беру ұйымдарындағы әдістемелік қызмет- 2017 ж.

ОРТА МЕКТЕПТЕ ФИЗИКАНЫ ОҚЫТУДА АРАЛАС ОҚЫТУ МОДЕЛЬДЕРІН ҚОЛДАНУ
АКАТАЕВА Айнагуль Нурлановна, ЖАКУПОВ Нурсултан Русланович
"Абай Құнанбаев атындағы орта жалпы білім беру мектебі" КММ, ХББ НЗМ
Павлодар облысы, Шарбақты ауданы, Шарбақты ауылы / Павлодар, Қазақстан
ainaба@mail.ru, nursultanddl@gmail.com

Андатпа

Бұл мақалада орта мектепте физиканы оқытуда аралас оқыту модельдерін қолданылуы қарастырылған. «Аралас оқыту» сияқты ұғымдардың анықтамалары нақтыланады. аралас оқытуды ұйымдастыруды жүзеге асыратын веб-құралдарын қолдана отырып, «Қатты дененің және сұйықтықтағы қысым» атты сабақтың негізі болды.

Аралас оқыту – мұғалімнің қатысуымен оқытуды (бетпе-бет) онлайн-оқытумен үйлестіретін және оқушының оқыту жолын, уақытын, орны мен қарқынын дербес бақылау элементін, сондай-ақ оқыту тәжірибесін мұғаліммен және онлайн біріктіруді көздейтін білім беру тәсілі [1. С.15]. Аралас оқытудың негізі онлайн оқытуда жатқанымен, сонымен қатар «технологияға қаныққан» оқытумен ұқсастықтығына қарамастан, М.Хорн мен Х.Стейкер «Аралас оқыту» кітабында ерекше атап өткен бірқатар ерекшеліктері бар [2].

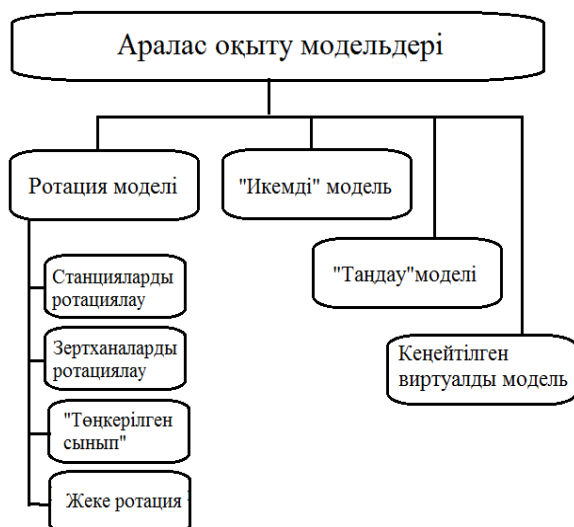
- 1) уақытты, орынды, әдісті және/немесе жылдамдықты бақылау элементі бар онлайн оқыту;
- 2) нақты уақыт режимінде үйден тыс оқыту;
- 3) оқытудың кешенді тәсілін қамтамасыз ету үшін онлайн-оқыту және күндізгі оқыту әдістерін интеграциялау. Соңғы нүкте өте маңызды. Онлайн оқыту және күндізгі оқыту бір-бірін қайталамауы керек. Күндізгі оқу оқушының онлайн ортадағы жетістіктерін және керісінше ескеруі керек. Үйлестіруді жүзеге асыру үшін, әдетте, әр оқушының үлгерімін бақылау үшін компьютерлік деректер жүйесі қолданылады. Сондықтан аралас оқыту жеке оқытуды жүзеге асыру құралы ретінде қарастырылады. Ғалымдар аралас оқытудың бірнеше моделін анықтады (1-суретті қараңыз). Тәжірибеші-мұғалімдер арасында ең танымал болып «станциялық айналу» және «төңкерілген сынып» модельдері саналады.

«Станцияларды ауыстыру» моделінің мәні студенттердің оқу іс-әрекеті бойынша бірнеше топқа бөлінетіндігіне байланысты. Сабақ барысында оқушылар сигнал бойынша бір станциядан екіншісіне ауысады. Көбінесе бұл онлайн-оқыту, шағын топтарда оқыту және жазбаша жұмыстарды орындау станциялары, немесе онлайн-оқыту жобалық тапсырманы орындау немесе бүкіл сынып қатысатын пікірталас арқылы өзгереді [2]. Отандық педагогтар «станцияларды ротациялау» моделінде 3 станцияны бөледі: мұғаліммен жұмыс станциясы, онлайн-оқыту станциясы және жобалық жұмыс станциясы [1].

«Төңкерілген сынып» моделі сонымен қатар айналмалы оқыту моделінің бір түрі болып табылады. Бұл технологияның басты ерекшелігі – стандартты сабақтың «төңкерісі»: оқушылар жаңа материалды үйде онлайн режимінде оқиды, ал сабақта үйренген жаңа материалды бекітеді. Бұл сабақтың бүкіл дидактикалық жүйесіне тиісті өзгерістер енгізеді және қолданылатын әдістер мен оқыту құралдарында да көрінеді.

Аралас оқытуды жүзеге асыру үшін негізінде оқытуды басқару жүйелері (LMS) қолданылады. Олардың мысалдары ретінде Moodle, Edmodo, Google Classroom және Microsoft Teams бола алады. Берілген жүйелердің көмегімен білім беру процесіне қатысты барлық әрекеттер бір жүйеде шоғырландырып, мұғалімге бір сервис арқылы барлық іс-әрекетті ұйымдастыруға көмектеседі және уақытын үнемдейді. Қазіргі уақытта Қазақстан мұғалімдері Google (Classroom) және Microsoft (Teams) сияқты ІТ компанияларының оқыту басқару жүйелерімен қолданылады. Олардың көмегімен мұғалімдер онлайн-сабақтарды видеоконференциялар арқылы өткізуге болады, тапсырмаларды ұйымдастыруға және оларды тексеруге мүмкіндік береді. Онымен қоса, аталған жүйелер басқа веб 2,0

сервистерінің көмегімен (quizlet, learningapps, goconqr) әр түрлі оқыту түрлерін (жеке, жұптық және топтық) жүзеге асыруға болады.

1-сурет. Аралас оқыту модельдері

Жоғарыда аталған аралас оқытуды ұйымдастыруды жүзеге асыратын веб-құралдар «Қатты дененің және сұйықтықтағы қысым» атты сабақтың негізі болды. Аталған сабақ 9 сыныптағы «Қысым» атты тарауының бірінші сабағы.

Сабақтың бірінші кезеңінде edupuzzle сервисінде интерактивті жұмыс парағы дайындалды, оған шамамен жеті минутқа созылатын видео және алғашқы білімді бекітуге арналған бірнеше қарапайым сұрақтар кіреді. Бұл оқушылардың үй тапсырмасы болды. EduPuzzle сервисі мұғалімге үй тапсырмасының орындалуын қадағалауға мүмкіндік береді, атап айтқанда оны кім және қандай мерзімде орындағанын көруге мүмкіндік береді.

Сабақ үй тапсырмасы материалдары негізінде диагностикалық тестінен басталды. Тест тапсыру нәтижелері бойынша сынып төрт топқа бөлінді. Аз ұпай жинаған оқушылар бөлек топқа біріктірілді, дәл осы топпен мұғалім сабақта жұмыс істей бастайды. Әдетте, бұл топқа әр түрлі себептермен үй тапсырмасын орындамаған оқушылар кіреді. Сабақ «Аялдамалар ротациясы» аралас оқыту моделі бойынша өткізілді. 4 аялдама ұйымдастырылды:

- 1) мұғаліммен жұмыс аялдамасы;
- 2) компьютермен жұмыс істеу аялдамасы;
- 3) есептерді шығару аялдамасы;
- 4) жобалық тапсырманы орындау аялдамасы.

2 және 3 аялдамадағы тапсырмалар көп мөлшерде ұсынылды. Әр аялдамадағы жұмысына 7-8 минут уақыт болды. Аялдамаларды ауыстыру мұғалімнің белгісі бойынша жүзеге асырылды.

Әр аялдамаға жеке түрде тоқтала кетсек:

1. Мұғаліммен жұмыс аялдамасы. Мұғалім одан алды білім деңгейімен сараланған оқушылардың шағын тобымен жұмыс істеуге мүмкіндік алады. Сондықтан әр топта туындайтын қиындықтарға сүйене отырып, әр топпен жұмыс жасау керек және мұнда мұғалімнің шеберлігі толық көрінеді. Сонымен, диагностикалық тестінің нәтижелері бойынша ең аз ұпай жинаған бірінші топпен мұғалім жаңа тақырыпты зерттейді, қатты денелердегі және сұйықтықтардағы қысым анықтамаларын, қысым ұғымын енгізеді, өлшем бірліктерімен жұмыс істейді және физикалық есептерді шешу ережелерін көрсетеді.

Келесі топтар мұғалімге басқа станциялардан өткеннен кейін келеді, сондықтан мұғалім кездескен қиындықтардан бастауы мүмкін. Кез-келген жағдайда қысымды өлшеу бірліктерін аударуға және тапсырмаларды шешу ережелеріне назар аударған жөн.

2. Компьютермен жұмыс істеу аялдамасы. Техникалық ақауларға байланысты біз компьютерлік станцияны онлайн тестілеуге аударған болатынбыз. Оқушылар GoConqr онлайн қалыптастырушы бағалау сервисінде орындалған қысым бірлігін түрлендіру жаттығуларымен жұмыс жасады. Тест нәтижелері мұғалімнің компьютеріне сақталды. Оқу тесті тапсырмалардың шамадан тыс көптігінен тұрады.

3. Есептерді шешу аялдамасы. Мектеп оқушыларына қатты денелердегі қысымды есептеуге арналған тапсырмалар ұсынылды. Аялдамада әр оқушыға тақырыптың тірек конспектісі және жұмысқа

арналған есептердің алгоритмі ұсынылды. Шектелген уақыт ішінде (7-8 минут) оқушылар, әдетте, 2 тапсырманы орындап үлгерді. Қалған тапсырмалар оқушыларға үй жұмысы түрінде тексергеннен кейін берілді.

4. Әр топ суы бар мензуркамен жұмыс жасаған болатын. Олардың көмегімен оқушылар тиісті мәліметтерді алып, Google Sheet сервисіне жүктеп, тиісті зерттеулер жүргізген болатын. Осы сервис арқылы мұғалім оқушылардың жасап жатқан жұмысын қадағалады және кез-келген сәтте кеңестерді мен түзетулерді айтты.

Айта кету керек, Аялдамалар ротациясы моделі сыныптың архитектурасына сәйкесінше өзгеріс енгізеді, әр аялдаманың жұмыс аймақтарын ұйымдастыру қажет. Онымен қоса, санитарлық талаптарға сай оқушылардың арасында белгілі бір қашықтық болуы тиіс. Станциядан станцияға ауысу студенттерге танымдық әрекетті реттеуге және күшейтуге және оқу іс-әрекетінің бір түрінен екіншісіне қайта құруға мүмкіндік береді.

Сабақтың соңында оқушылар рефлексия парағын толтырады, сұрақтарға берген жауаптарын талдау келесі нәтижеге әкеледі. 26 оқушының 1-і сабақта өз жұмысын пассивті деп бағалады және сол оқушыға арналған сабақ материалы түсініксіз және жалықтырды. Оқушылар үшін ең қиын станциялар – «Есептерді шешу аялдамасы» (26-дан 12) және «Компьютерлік аялдама» (26-дан 11). Тоғызыншы сынып оқушыларының көпшілігінің арасында үлкен қызығушылық қысымды анықтау тапсырмасымен туындады (26-дан 16). Сабақ кезіндегі атмосфера және оқушылардың жағымды қарым-қатынасы – сабақтар әр түрлі болуы керек екенін тағы бір рет айғақтайды. Бұл мұғалімдерді жаңа технологиялар мен әдістемелік әдістерді өз тәжірибелерінде қолдануға мәжбүр етеді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Андреева Н.В., Рождественская Л.В., Ярмахов Б.Б. Шаг школы в смешанное обучение. / Андреева Н.В., Рождественская Л.В., Ярмахов Б.Б. - Москва: Буки Веди, 2016. - 280 с.
2. Майкл Хорн, Хизер Стейкер. Смешанное обучение. Использование прорывных технологий для улучшения школьного образования. – Сан-Франциско: Wiley, 2015. – 308 с.

ПРИМЕНЕНИЕ ЦИФРОВЫХ ЛАБОРАТОРИИ В УЧЕБНОМ ПРОЦЕССЕ

ЖАРЫЛГАПОВА Дина Муратовна, ҚҰСАНОВА Нұржамал Шатбайқызы

Кызылординский университет имени Коркыт Ата,

Кызылорда, Казахстан

Djm.06@mail.ru, Kusanova_90@mail.ru

Аннотация

Физика является экспериментальной наукой, поэтому основы всех ее законов и явлений лежат в практике. В данной статье рассмотрены о значении лабораторной работы в ходе урока, о роли, которую играют учащиеся в усвоении урока. Дан ход цифровой лаборатории для колебаний пружинного маятника

Ключевые слова: лабораторные и практические работы, способ организации учебного процесса, цифровые лаборатории, маятник

Преподавание физики и повышение качества знаний, полученных учащимися по данному предмету, во многом зависит от развития физического эксперимента в преподавании и от развития физического эксперимента в его преподавании и широкого правильного использования в процессе обучения. Особое значение имеет выполнение учащимися практических занятий, проводимых в кабинете физики школы, в частности, физических лабораторных работ в VII-IX классах, для получения ими не сухих знаний, а действительно наглядных знаний. Какова должна быть методика, вид, содержание и объем проведения лабораторных работ в классах основной школы с точки зрения реализации принципа политехнического обучения?

Данная проблема не может быть решена отдельно от всей системы эффективного проведения лабораторных занятий по физике в основной школе, так как лабораторная работа должна быть лишь одной из ветвей этой системы. Поэтому при организации практических занятий учащихся, например, в конце учебного года, нельзя довольствоваться только проведением небольших лабораторных работ.

Лабораторная работа приносит некоторую пользу в ходе урока, повышает интерес учащихся к уроку физики, так как позволяет учащимся не только познакомиться с книгой, но и непосредственно познакомиться с физическими явлениями. Тем не менее, более глубокий анализ процесса обучения

показывает, что не только демонстрационный эксперимент, но и лабораторный эксперимент по физике очень впечатляет, если он задан для определенной цели и тесно связан с процессом обучения.

Основными целями применения цифровой лаборатории в учебном процессе по физике являются: углубление знаний по физике на основе овладения новыми средствами реализации учебного эксперимента, повышение интереса к изучению физики, развитие исследовательских и коммуникативных умений учащихся. Ряд педагогических исследований предлагает использование цифровых лабораторий в различных формах в учебном процессе в современной школе:

- В ходе фронтальных лабораторных работ
- В ходе практикума по физике
- В ходе элективного курса «Физический эксперимент»
- В ходе учебно-исследовательской и проектной работы учащихся.

Представляю вашему вниманию лабораторную работу ниже

Тема: Частота колебаний пружинного маятника

Цель работы: пронаблюдать затухающие колебания пружинного маятника, установить, что период колебаний не зависит от амплитуды колебаний.

Оборудование

1. Беспроводное устройство управления «Cobra4»
2. Беспроводное устройство связи «Cobra4»
3. Датчик измерения силы «Cobra4±4Н»
4. Демонстрационная доска
5. Зажим на штативе
6. Винтовая пружина, 3Н/м
7. Держатель для гирь с прорезями
8. Гиря, 10г, черная
9. Гиря, 10г, серебряная
10. Программное обеспечение «Cobra4» и школьная лицензия

Дополнительное оборудование

Персональный компьютер с USB выходом, Windows 2000 или более поздний

Рекомендации

Полезно установить и закрепить датчик силы «Сверху вниз», чтобы было легче достать кнопку вкл/выкл (рис1)

Установка

Соберите экспериментальную установку, как показано на фото (рис1)

Порядок выполнения работы

- Включите компьютер и запустите Windows
- Подключите беспроводное устройство управления «Cobra4» к компьютеру через USB выход
- Запустите пакет программ для измерения на компьютере
- Включите беспроводное устройство связи «Cobra4» и приглашающийся датчик измерения силы «Cobra4» 4Н. Теперь датчик автоматически опознается и ему присвоен идентификационный номер (01), который показывается на дисплее беспроводного устройства связи. Процесс передачи информации между беспроводным устройством управления «Cobra4» и беспроводным устройством связи сопровождается показаниями светодиодного индикатора.
- На начало работы показания датчика силы равны 0Н.
- Запустите эксперимент “2.1.5.1. Частота колебаний пружинного маятника” (Эксперимент>Открыть эксперимент>2.Физика) Теперь все необходимые настройки для записи измерений установлены.
- Начните процесс измерения с нажатия кнопки «Старт» ●

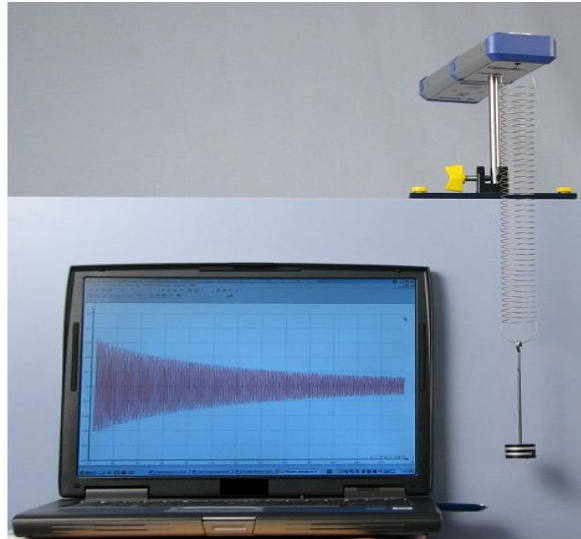

Рис. 1: Установка оборудования

- Записывайте колебания пружинного маятника прил. 10 минут, затем завершите опыт.

Обработка и оценка результатов измерений

- Рис. 2 демонстрирует результаты измерения силы упругости при колебаниях маятника за время t . Сила упругости пружины имеет минимум в той точке траектории, где нет растяжения из-за груза, т максимум, где растяжения из-за веса груза максимально. Можно заметить экспоненциальной спад амплитуды, соответствующий затуханию колебаний из-за внутреннего трения системы.

Теперь вы можете определить период колебаний T по расстоянию между силовыми максимумами колебаний с помощью функции «Обзор». Чтобы сделать это, поместите линии курсора на максимумы колебания, расстояние между которыми должно быть определено.

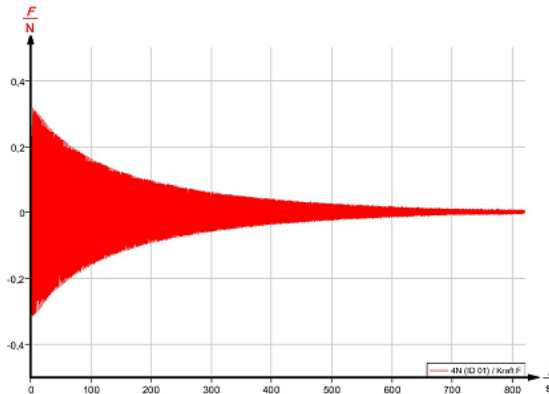

Рис. 2: Зависимость силы упругости F от времени t

Используйте “Показать опции”, “Символы”, чтобы вывести на экран единичные точки измерения. Чтобы точнее измерить период колебания, лучше измерить расстояние между 10 колебательными максимумами и округлить это значение. Чтобы рассмотреть различную амплитуду, определите время колебания в начале и в конце измерения (рис. 3 и 4). Исследование показывает:

При больших амплитудах колебаний (рис.4):

$$T_{10} = 8,49 \text{ s} \Rightarrow T = 0,85 \text{ s} \Rightarrow f = 1,18 \text{ Hz}$$

При маленьких амплитудах колебаний (рис.5)

$$T_{10} = 8,51 \text{ s} \Rightarrow T = 0,85 \text{ s} \Rightarrow f = 1,18 \text{ Hz}$$

- Благодаря этому ясно, что частота колебаний пружинного маятника не зависит от амплитуды колебаний. Такая характеристика как частота является величиной, которая зависит от коэффициента жесткости пружины k и массы m .

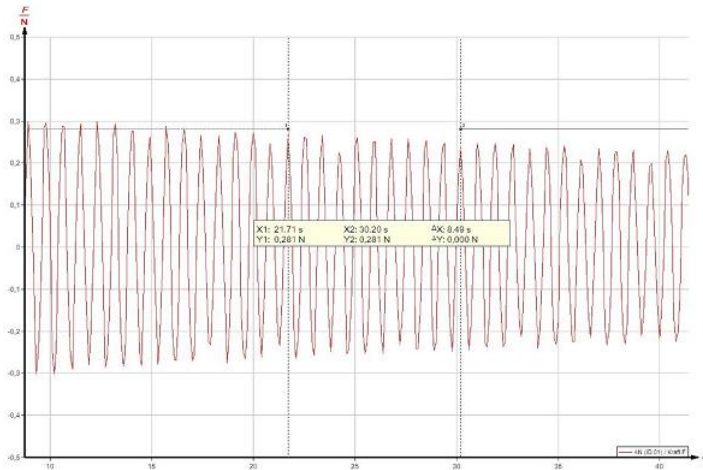

Рис.3: Определение частоты f за период времени T на расстоянии между колебательными максимумами. Для большей точности здесь в среднем 10 максимумов. ΔX представляет собой разницу между двумя выбранными максимумами.

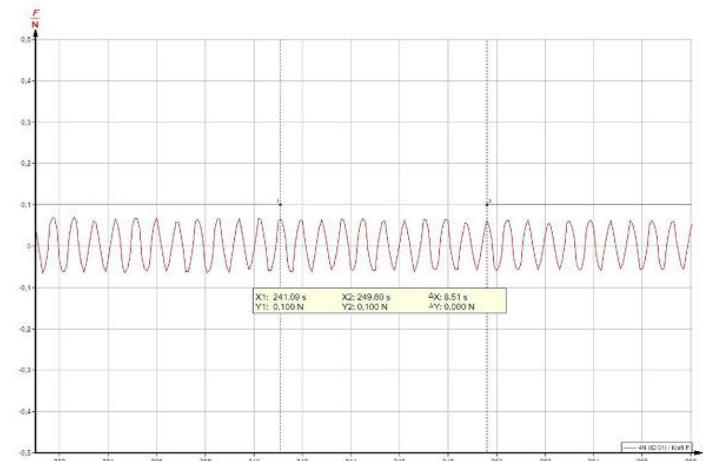

Рис.4: Определение периода колебаний для 10 колебаний с маленькой амплитуды (после приблизительно 4 минут колебаний)

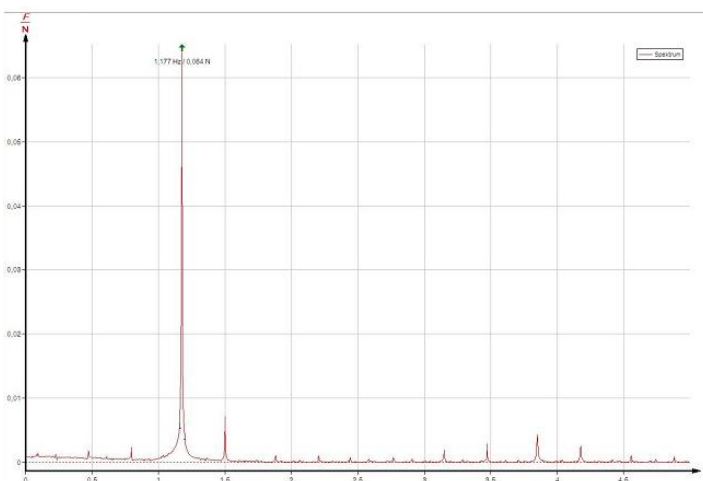

Рис.5: Частотный анализ колебания пружинного маятника.

Список использованной литературы:

1. Книга для учителя и ученика. Компьютеризированный эксперимент с использованием системы Cobra4.
2. Практикум по физике, А.А.Покровский, А.И.Глазырин, А.Г.Дубов, Б.С.Зворыкин, С.А.Шурхин, Казахское Государственное Учебно-педагогическое издательство. Алма-Ата, 1959.
3. В. А. Буров, Зворыкин Б. С., А. П. Кузьмин, А. А. Покровский, И. И. Румянцев. Демонстрационный эксперимент по физике в средней школе: пособие для учителя. Алматы "Мектеп", 1981г

4. Ю.Е. Сахаров, Т.В., Воронина. Практикум по методике и технике школьного физического эксперимента: Методическое пособие. –Воронеж: Воронежский государственный педагогический университет, 2009
5. А.П. Кузьмин, А.А. Покровский, Опыты по физике с проекционной аппаратурой. М., Учпедгиз, 1962.
6. Жусупкалиева Г.К., Джумашева А.А., Кубаева Б.С., Теория и методика преподавания курса физики в школе: учебное пособие. Уральск: Редакционно-издательский центр ЗКГУ им. М. Утемисова, 2012. - стр. 195

ФОРМИРОВАНИЕ ЧИТАТЕЛЬСКОЙ ГРАМОТНОСТИ У УЧАЩИХСЯ 1-Х КЛАССОВ (С ГОСУДАРСТВЕННЫМ ЯЗЫКОМ ОБУЧЕНИЯ) НА ДОПОЛНИТЕЛЬНЫХ ЗАНЯТИЯХ ПО РУССКОМУ ЯЗЫКУ

ЖУРСУНОВА Гульжан Темирбаевна

СОШ №2

Павлодар, Казахстан

zhursunovag@mail.ru

Аннотация

В работе рассмотрены проблемы преподавания русского языка как иностранного. Продемонстрированы методики обучения чтению и письму на русском языке. Показаны способы формирования читательской грамотности по русскому языку у учащихся 1-х классов (с государственным языком обучения).

Аннотация

Жұмыста орыс тілін шет тілі ретінде оқыту мәселелері қарастырылған. Орыс тілінде оқуға және жазуға оқыту әдістері көрсетілді. 1 сынып оқушыларының орыс тілі бойынша оқу сауаттылығын қалыптастыру тәсілдері (мемлекеттік тілде оқыту) көрсетілді.

В настоящее время благодаря развитию науки и технологий наш мир становится все более глобализированным, что предоставляет людям много возможностей в сфере образования, бизнеса и культуры. Знание одного родного языка является в настоящее время недостаточным для успешной жизни. Наряду с обязательным владением государственным языком, для более полной реализации своих социальных функций в различных сферах общественной жизни, выпускникам школ с казахским языком обучения необходимо умение решать задачи реальной коммуникации и на русском языке [1].

Обучение русскому языку в школе с казахским языком обучения ориентировано на реализацию сразу нескольких целей:

Практическая цель – общение.

Общеобразовательная цель – изучая язык, человек расширяет свой кругозор.

Воспитательная цель – человек учится уважать другую культуру, изучение языков способствует воспитанию вежливого общения.

Развивающая цель – ученик развивает память, свои речевые способности [2].

В связи с этим государство ставит перед учителями школ конкретные задачи, и одна из них – это обучение читательской грамотности. Формирование читательской грамотности у школьников начального звена – это одна из самых актуальных задач современного образования. Умение читать уже не может считаться способностью, приобретенной в раннем школьном возрасте, и сводиться лишь к овладению техникой чтения. Теперь это постоянно развивающаяся совокупность знаний, навыков и умений, т.е. качество человека, которое совершенствуется на протяжении всей его жизни в разных ситуациях деятельности и общения [3].

Но, работая с первоклассниками в общеобразовательных школах с государственным языком, мы столкнулись с существующими проблемами в преподавании русского языка как иностранного. Практика показала, что наблюдаются различия в уровнях подготовленности обучающихся в пределах одного учебного класса и это не может не отражаться в учебном процессе.

Учителю нужно при наличии одного учебного пособия включить детей разных уровней в изучение языка, обучить различным видам речевой деятельности и сформировать читательскую грамотность, которая так необходима им в дальнейшей деятельности.

По результатам исследований считается, что дети младшего школьного возраста достаточно быстро усваивают новую лексику, но этого недостаточно для эффективного обучения в

общеобразовательных школах. По мнению Т. В. Савченко и Е. В. Какорина, «их речь с точки зрения русского языка представляет собой поток не связанных между собой слов, так как в качестве грамматической базы дети используют строй родного языка» [4].

Чтобы избежать этих проблем, возникла необходимость в дополнительных занятиях по обучению чтению и письму на русском языке.

Программа курса «Обучение грамоте (русский язык как иностранный) через обучение чтению и письму по методике Н. Зайцева» направлена на то, чтобы научить первоклашек читать за 10 – 15 уроков, побудить интерес к чтению и сформировать читательскую грамотность. Программа основана на базисной методике «Кубики Зайцева» [5], автором которой является известный талантливый российский педагог Н.А. Зайцев. Его методика занимает значимое место в педагогике. Основной идеей методики Зайцева является развивающее обучение, которое должно опираться на все формы восприятия ребенка – активную практическую самостоятельную деятельность, мышление, слух и зрительную память. Предлагаемая программа призвана обучить ребенка грамоте, разгадывая «секреты» русской письменности.

Проблема «Буквы знает, а читать не умеет» известна чуть ли не каждому. Представленная программа построена на принципах развивающего обучения, предполагающего развитие у детей умения складового чтения, а также формирование читательской грамотности и критического мышления. Склады – это буквенные эквиваленты «цельных артикуляционных комплексов», задаваемых «единым блоком нейрофизиологических команд к мышцам», единицы чтения, письма, акустические и произносительные единицы. Все склады представлены на кубиках и в таблицах. Работая с таким раздаточным материалом, дети соотносят слышимое с произносимым и видимым.

Некоторые дети читать умеют, но не любят. При развивающем обучении, по данной методике, перед учеником – звуковая материя языка, исследование особенностей которой приводят его к открытию способов письма и чтения. Многократное пропевание песенок с отслеживанием текста глазами не только укрепляет навыки чтения, но и помогает вывести голос «наружу». Моделирование звучащего слова – это дело, увлекающее всех детей, удерживающее интерес к учебе и прививающее любовь к чтению. Хоровому пению и выразительному чтению в начальной школе необходимо уделять особенное внимание. Так как читающие дети легче и быстрее усваивают школьную программу, гораздо проще переносят период адаптации к школе, испытывают невероятное чувство уверенности в своих возможностях, что позволяет им показывать хороший уровень знаний и умений.

Чтобы увлечь детей, создать на уроке атмосферу непринужденности, помочь им усваивать новый материал, нужно применять различные приемы, менять виды деятельности, разнообразить форму подачи нового материала. Для более эффективного процесса обучения важно организовать на уроке условия, которые будут способствовать мотивации к обучению и раскрытию потенциала учащихся. Чтобы создать коллаборативную среду при освоении нашего курса, в начале урока используются различные методы и приемы: «Подари лучик счастья», «Подари цветок», «Мне приятно тебя видеть» «Тематические четверостишия» и т.д.

Познание читательской грамотности – интенсивный процесс, требующий большой умственной деятельности. Поэтому в середине каждого урока обязательны физминутки с элементами психогимнастики.

Чтобы дети лучше запоминали склады, предлагаются различные игровые задания с кубиками и складовыми картинками. Основные формы работы на уроках – фонетические, лексические, речевые игры: «Прокатимся в метро», «Путешествие на поезде», «Строим мосты», «Строим башни», «Собираем ягоды» и т.д. Особое место в учебном процессе занимают дидактические игры с тематическими сериями складовых картинок: «Продуктовый магазин», «Детский мир», «Кто вокруг меня живет?», «Что вокруг меня растет?». Они развивают мышление и коммуникации ученика, тренируют внимание и память, развивают любознательность и воображение. Весь дидактический материал разработан с учетом индивидуальных и возрастных особенностей учащихся, а также с учетом менталитета.

Для развития таких качеств учащихся, как память, воображение, умственная активность, внимание и мышление используются интеллектуальные игры с кубиками, тематическими складовыми картинками и карточками «Маленькие слова»:

1. Соедини: название и картинку, слово и картинку (по смыслу: где живут, чем питаются животные; действие предметов), предложение и картинку (изучаем предлоги);
2. Прочитай: слово-рифму (стихотворение), пропущенное слово (сказка), отгадку (загадка).

Для закрепления правильного произношения, отработки дикции, развития голосового аппарата и темпа речи на уроках активно используются стихотворения, загадки и попевки.

Попевки: (по вертикали и горизонтали)

- гласные (золотые кубики: большие У-О-А-Э-Ы-ым, маленькие ю-ё-я-е-и-имь)
- сонорные (каменные кубики: большие ЛУ-ЛЮ-ЛА-ЛЭ-ЛЫ-Л, МУ-МО-МА-МЭ-МЫ-М, НУ-НО-НА-НЭ-НЫ-Н, РУ-РО-РА-РЭ-РЫ-Р и маленькие лю-лё-ля-ле-ли-ль, мю-мё-мя-ме-ми-мь, ню-нё-ня-не-ни-нь, рю-рё-ря-ре-ри-рь; маленький «двойной» йю-йо-йя/йя-йе-йи-й)
- согласные звонкие и глухие, твердые и мягкие (каменные и деревянные, большие и маленькие кубики: В-Ф, вь-фь; З-С, зь-сь; Б-П, бь-пь; Д-Т, дь-ть; Г-К-Х, гь-кь-хь; Ж-Ш-Щ-ч-щ).

Для расширения запаса знаний на основе образных представлений о складах в русском языке на этапе рефлексии используется конструирование кубиков. Повторение изученных складов в сочетании с любимыми занятиями творчеством формирует мыслительные операции высокого порядка (анализ, синтез, сравнение).

Методы и методические приемы, используемые в процессе освоения программы, взаимосвязаны с поставленными задачами и направлены на формирование необходимых навыков и умений и достижение результатов обучения. Предпочтение отдается активным и игровым формам обучения. Эффективность образовательного процесса возможна и за счет осуществления межпредметных связей уроков по обучению грамоте с уроками музыки, изобразительного искусства, самопознания, технологии и художественного труда.

Перечисленные выше методы и приемы работ проверены практикой. Использовать их можно в удобной последовательности, учитывая количество учеников в классе, их возраст, уровень развития, темперамент и настроение.

Список использованной литературы:

1. Об особенностях учебного процесса в организациях образования Республики Казахстан в 2020-2021 учебном году: Инструктивно-методическое письмо. – Нур-Султан: Национальная академия образования им. И. Алтынсарина, 2020. – 426 с.
2. Касымханова К.Ж. Проблемы преподавания русского языка в классах с казахским языком обучения и методы продуктивной работы [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://kopilkaurokov.ru/russkiyYazik/planirovanie/probliemy_priepodavaniia_russkogho_iazyka_v_klassakh_s_kazakhskim_iazykom_obuchi
3. Жумадилова З.Б. Проблема изучения русского языка как иностранного в условиях общеобразовательной школы с казахским языком обучения [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://rcdo.kz/publ/1901-problemy-izucheniya-russkogo-yazyka-kak-inostrannogo-v-usloviyah-kazahskoy-shkoly.html>
4. Савченко Т.В., Какорина Е.В. Программа по русскому языку как иностранному для детей 8 - 12 лет, не владеющих или слабо владеющих русским языком. Режим доступа: <https://www.twirpx.com/file/1277832/>. С. 4.
5. Кубики Зайцева. Комплект для дома, группы, класса. Учебное пособие. 6-е издание.- СПб., 2008.

МЕТОДИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИННОВАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ И ИХ ВЛИЯНИЕ НА ЭФФЕКТИВНОСТЬ ОБУЧЕНИЯ РУССКОМУ ЯЗЫКУ В ВУЗЕ

ЗАРОБЕКОВА Насима Миргарифановна, ЗАРОБЕКОВА Аниса Ахмадовна

Таджикский государственный институт языков имени Сотима Улугзаде, Технологический университет Таджикистана

Душанбе, Таджикистан

azarobekova74@mail.ru, zarobekova47@mail.ru

В данной статье авторы рассматривают проблему использования инновационных технологий в процессе обучения студентов и учащихся.

На современном этапе развития общества резко возрастает потребность внедрения в образовательный процесс инновационных технологий, основанных на новых достижениях экономики, педагогики, методики и психологии. Инновационные преобразования условий жизни и деятельности в Таджикистане отражаются естественным образом и на системе образования.

Слово «инновация» происходит от латинского *inovatis* (*in* - в, *novus* - новый) и в переводе означает «обновление, новинку, изменение». Педагогическая инновация - это изменения, направленные на улучшение развития, воспитания и обучения обучающихся. Инновации – это изменения внутри системы. Следовательно, в педагогической интерпретации инновации - это внесение

нового, изменение, совершенствование и улучшение существующей педагогической и методической системы.

В последние годы все большее значение приобретает новая область знания - педагогическая инновация. Это сфера науки, изучающая новые технологии, процессы развития школ, вузов, новую практику образования. Общество призывает каждого выпускника вуза принять на себя ответственность за будущее, быть мобильным, конкурентоспособным, активным к позитивной предприимчивости в условиях разнообразных моделей и концепций обучения и воспитания, поэтому для того чтобы выпускники вузов были готовы к таким требованиям, необходимо уже в студенческие годы формировать у них систему профессиональных умений и практических навыков использования последних достижений педагогической науки, в условиях рождения разнообразных педагогических проектов и систем, используя инновационные технологии.

На современном этапе развития общества резко возрастает потребность внедрения в образовательный процесс инновационных технологий, основанных на новых достижениях экономики, педагогики, методики и психологии.

Инновационные преобразования условий жизни и деятельности в Таджикистане отражаются естественным образом и на системе образования.

Слово «инновация» происходит от латинского *inovatis* (*in* - в, *novus* - новый) и в переводе означает «обновление, новинку, изменение». Педагогическая инновация - это изменения, направленные на улучшение развития, воспитания и обучения обучающихся. Инновации – это изменения внутри системы. Следовательно, в педагогической интерпретации инновации - это внесение нового, изменение, совершенствование и улучшение существующей педагогической и методической системы.

В настоящее время обществу требуется личность:

- умеющая творчески применять те знания и навыки, которыми обладает;
- умеющая преобразовывать деятельность таким образом, чтобы сделать её как можно более эффективной.

В результате чего на современном этапе развития образования возникла необходимость обновления методов, средств и форм организации обучения. Указанная проблема связана с разработкой и внедрением в учебный процесс новых инновационных технологий. Обновление образования требует использования нетрадиционных методов и форм организации обучения, создание таких педагогических условий обучения, которые будут способствовать наиболее оптимальному развитию познавательной деятельности и творческой самостоятельности студентов.

Внедрение современных технологий зависит от готовности субъектов образовательного процесса (прежде всего, преподавателей) к инновациям, формирования новаторского педагогического мышления, перестройки менталитета участников обучения.

Во всех вузах подчеркивается значение двух принципов: учета возрастных особенностей воспитанников и осуществления воспитания на основе индивидуального подхода.

Инновация (анг. - нововведение) – изменения внутри системы; создание и внедрение различного вида новшеств, порождающих значимые прогрессивные изменения в социальной практике [5, с.260].

Педагогическая инновация – это нововведение в области педагогики, целенаправленное прогрессивное изменение, вносящее в образовательную среду стабильные элементы, улучшающие характеристики, как отдельных её компонентов, так и самой образовательной системы в целом [5, с.289].

Еще в конце XIX в. З.И. Калмыкова отметила, что «образовательный процесс не есть лишь передача чего-то от одного другому, он не есть только посредник между поколениями; представлять его в виде трубки, по которой культура переливается от одного поколения к другому, неудобно». Сущность образовательного процесса с внутренней стороны заключается в саморазвитии организма; передача важнейших культурных приобретений и обучение старшим поколением младшего есть только внешняя сторона этого процесса, закрывающая самое существо его.

Образование как процесс предполагает, во-первых, разграничение двух его сторон: обучения и учения, где сами термины, как уже отмечалось, трактуются неоднозначно. Во-вторых, со стороны обучающего образовательный процесс представляет всегда вольно или невольно единство обучения и воспитания. В-третьих, сам процесс воспитывающего обучения включает с позиции обучающегося освоение знаний, практические действия, выполнение учебных исследовательско-преобразующих, познавательных задач, а также личностные и коммуникативные тренинги, что способствует его всестороннему развитию. Образование как результат может рассматриваться в двух планах. Первый

— образ того результата, который должен быть получен конкретной образовательной системой, и фиксированный в форме образовательного стандарта. Современные образовательные стандарты включают требования к качествам человека, завершающего определенный курс обучения, к его знаниям и умениям, поэтому содержание стандарта есть потенциально достижимое представление социокультурного опыта, сохраняющееся в идеальной форме. Второй план существования результата образования - это сам человек, прошедший обучение в определенной образовательной системе. Его опыт как совокупность сформированных интеллектуальных, личностных, поведенческих качеств, знаний и умений позволяет ему адекватно действовать на этой основе в любой ситуации. Результатом образования в этом плане является образованность, которая может быть общей и профессионально-содержательной. Выпускник любого высшего учебного заведения на этой основе характеризуется специальным профессиональным образованием. Широкое и системное образование, делающее человека образованным, закладывает основу чувства собственного достоинства, уверенности, конкурентоспособности в меняющихся условиях жизни.

Традиционное обучение – поскольку его противопоставляют обычно инновационному - может быть охарактеризовано как контактное, сообщающее, основанное на принципе сознательности, целенаправленно неуправляемое, построенное по дисциплинарно-предметному принципу, вне контекстное (в системе высшего образования — без целенаправленного моделирования будущей профессиональной деятельности в процессе учебной).

Традиционное обучение ставит перед собой цель: передача учащимся и усвоение ими как можно большего объема знаний. Педагог транслирует уже осмысленную и дифференцированную им самим информацию, определяет навыки, которые необходимо, с его точки зрения, выработать у учащихся. Задача обучающихся – как можно более полно и точно воспроизвести знания, созданные другими. Полученные в процессе такого обучения знания носят энциклопедичный характер, представляют собой определённый объем информации по различным учебным предметам, который в сознании учащегося существует в виде тематических блоков, не всегда имеющих смысловые связи.

Традиционное обучение содержит все основные предпосылки и условия освоения знания, эффективная реализация которых определяется множеством факторов, в частности индивидуально-психологическими особенностями обучающихся. Как показано в исследованиях Колеченко А.К., люди, характеризующиеся аналитическим типом интеллектуальной деятельности, — «мыслители» - способнее, например, в традиционных формах обучения иностранному языку, чем в активных, игровых [4, с.96].

Известно, что любая система может успешно функционировать и развиваться лишь при соблюдении определённых условий. Поэтому для того чтобы процесс обучения был результативным, нужно создать необходимые педагогические условия.

Эффективность использования инновационных образовательных технологий зависит от множества субъективных и объективных условий. В толковом словаре русского языка «условие» - это обстоятельства, в которых совершается действие [2, с.289].

Таким образом, цель активного обучения – это создание педагогом условий, в которых учащийся сам будет открывать, приобретать и конструировать знания. Это является принципиальным отличием целей активного обучения от целей традиционной системы образования.

В традиционной системе учитель обычно опирается на сильного ученика, ведь он быстрее «схватывает» материал, быстрее его запоминает, а слабый «отсиживается» на уроке. Уроки, проведенные в интерактивном режиме, позволяют включить всех учащихся в активную работу, обеспечить каждому учащемуся посильное участие в решении проблем, в результате слабые обретают некоторую уверенность в собственных силах, сильные ощущают пользу, помогая товарищам понять материал. Если при традиционной системе обучения учитель и учебник были основными и наиболее компетентными источниками знаний, то при новой парадигме учитель выступает в роли организатора самостоятельной познавательной деятельности учащихся, компетентным консультантом и помощником, знания же, учащиеся получают в результате своей активной познавательной деятельности. В процессе работы в интерактиве у учащихся формируются коммуникативные навыки, способность к сотрудничеству и взаимодействию, развивается критическое мышление, что является необходимым для их будущей профессиональной деятельности.

Будущие учителя получают представление о проведении уроков, о работе с учениками как учитель, на занятиях по методике преподавания русского языка. Основная задача преподавателя заключается в подготовке студентов к прохождению практики. На практических занятиях необходимо создать такую обстановку, чтобы они чувствовали себя в роли школьного учителя. На одном из занятий студенты 3 курса после лекции на тему «Типы уроков» на практическом занятии провели нестандартный урок.

План – конспект

урока русского языка в 5 классе

Тема урока: Главные члены предложения: подлежащее и сказуемое (грамматическая основа предложения).

Лексическая тема: «Берегите матерей»

Эпиграф урока: Мы вечно будем прославлять ту женщину, чьё имя – мать! (М. Джалиль)

Цель урока: учащиеся должны знать главные члены предложения, определять грамматическую основу предложения; уметь находить главные члены предложения, ставить смысловые вопросы к главным членам предложения; развивать интеллектуальную, коммуникативную, речевую культуру учащихся и память; воспитание уважения и любви к матери.

Тип урока: нестандартное занятие: урок - сказка.

Оборудование: карточки с заданиями, мультимедийная презентация.

Ход урока

I. Организационный момент.

1. Приветствие. Речевая разминка: высказывания, стихи о матери

Мы любим маму за то, что в трудную минуту мы можем всплакнуть у родного плеча.

Мы любим её за то, что всегда без утайки и прямо мы можем доверить ей сердце свое.

Мама! Мама! Я помню твои руки с того мгновения, как я стал осознавать себя на свете.

Оглянись же и ты, юноша, и скажи, кого ты в жизни обижал больше, чем мать? Не от меня ли, не от тебя ли, не от наших ли неудач, ошибок и не нашего ли горя седеют наши матери?

Есть прекраснейшее существо на свете, у которого мы всегда в долгу. Это – мать. (Н. Островский)

Одна у человека Родина, одна у него и мать.

2. Наизусть отрывок из стихотворения Расула Гамзатова «Я вас прошу...», стихи таджикского поэта Мирзо Турсунзаде (или других поэтов),

3. Повторение пройденного о словосочетании.

Словосочетание - синтаксическая единица, состоящая из 2-х и более знаменательных слов, объединённых подчинительной связью. Словосочетание состоит из двух или более знаменательных слов, среди которых одно слово главное, другое (или другие) подчинённые. Например, **сердце матери** – что? Сердце, кого? (чьё?) матери. Вопрос задаётся от главного слова. Поэтому в этом словосочетании главное слово **сердце**. Словосочетание, как и слово, в отличие от предложения, не имеет интонации.

В словосочетании различаются два вида связи слов: сочинение, подчинение.

(Слайды 1,2)

Рассмотрите картину и составьте словосочетания со связью согласование

прилаг. + сущ.
берёзовая роща

причастие + сущ.
ведущая аллея

местоимение + сущ.
этот пейзаж
моя прогулка

II. Урок - сказка.

1. Актуализация изученного материала.

а) Вступительное слово учителя. У нас не совсем обычное занятие, а занятие - сказка. Мы приглашаю вас в сказочную страну, царство, тридесятое государство языка. (Идут слайды 3,4 с изображениями сказочного царства и города).

Преподаватель: Вот мы у ворот сказочного города. (Слайд №3)

Преподаватель: Злая фея Ошибка заколдовала их. Чтобы открыть ворота и зайти в город нужно разгадать зашифрованное название города.

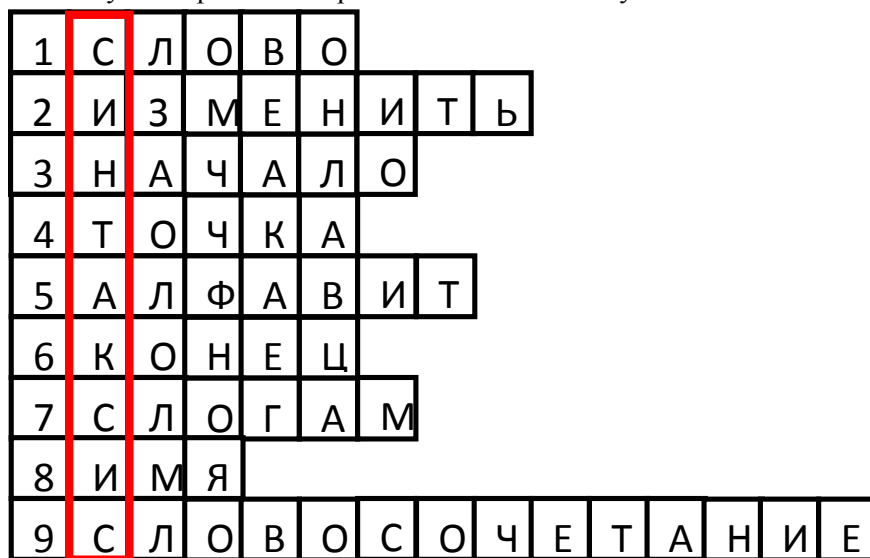

) **Игра - кроссворд «Мозговой штурм»**

1. Оно состоит из букв и звуков.
2. Чтобы правильно определить окончание слова, его нужно ...
3. Место приставки в слове.
4. Всегда ставится в конце повествовательного предложения.
5. Что необходимо хорошо знать для того, чтобы быстро найти слово в словаре.
6. Закончилось предложение.....
7. Слова переносятся по ...
8. Его имеет каждый человек.
9. Оно состоит из главного и зависимого слова.

Читаем сверху вниз и смотрим, какое слово у нас получилось **СИНТАКСИС**. Значит наш сказочный город – это город **СИНТАКСИС**.

Но почему же ворота не открываются?! Что же изучает синтаксис?

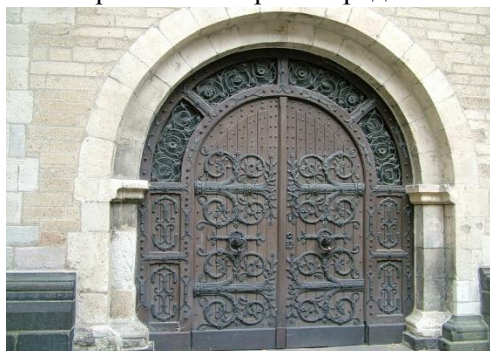

Значит наш сказочный город – это город **СИНТАКСИС**.

Но почему же ворота не открываются?! Что же изучает синтаксис?

Ученики: Синтаксис изучает словосочетание и предложение. (Слайд №4)

Учитель: Открываются ворота города. Мы в сказочном городе Синтаксис.

Приглашаем осмотреть этот город. Первая улица на нашем пути – это улица Словосочетание. (Слайд 5)

Учитель: Злая фея заколдовала эту улицу. Для того чтобы пройти по этой улице необходимо выполнить задания. Карточка 1. (В виде зеленого кленового листа).

в) Работа в парах с карточками.

Проверка и анализ выполненных заданий.

г) Работа в группах.

Учитель: мы добрались до новой улицы, прочитайте ее название и скажите коротко, что это за улица (Слайд 10).

Наименьшая единица общения, которая выражает законченную мысль и имеет интонацию завершенности.

Мы любим весну. Это чудесная пора.

Ученики: **ПРЕДЛОЖЕНИЕ.**

Учитель: Да, это улица Предложение. (Слайд 11).

Учитель: И эта улица необычная. Жизнь на ней прямо кипит. Здесь то праздники, то споры, то происшествия. В каждом доме на этой улице живут предложения. А какие они, мы сейчас попробуем догадаться. Номера домов здесь необычные, вместо цифр – знаки. Задания в группах: каждая группа получает карточку. Нужно определить какое предложение живёт в этом домике и привести пример. Слайды-карточки 1,2,3.

Ученики называют вид предложения, приводят примеры.

Учитель. Анализ выполнения заданий.

2. Сообщение темы урока и постановка задач.

Учитель сообщает тему: «**Главные члены предложения: подлежащее и сказуемое (грамматическая основа предложения)**». **Что мы должны узнать?** Главные члены предложения – подлежащее и сказуемое; что обозначает подлежащее и сказуемое; на какие вопросы отвечают и какими частями речи выражены; как подчеркиваются в предложении.

Что должны уметь? Находить главные члены в предложении; ставить к ним вопросы; согласовывать сказуемое, выраженное глаголом прошедшего времени, с подлежащим-существительным.

3. Изучение нового материала.

Слова в предложении связаны между собой. Эту связь можно установить с помощью вопросов. Слово или сочетание слов в предложении, отвечающее на определённый вопрос, называется членом предложения.

Предложение – это слово или сочетание слов, выражающее законченную мысль, т.е. **предложение** – минимальная единица речи, представляющая собой грамматически организованное

соединение слов (или отдельное слово), обладающее известной смысловой и интонационной законченностью.

По цели высказывания предложения делятся: **на повествовательные, вопросительные, побудительные.**

В повествовательном предложении говорящий сообщает о каком-нибудь факте, явлении, событии. В конце повествовательного предложения ставится точка. Голос в конце такого предложения понижается.

Президент нашей Республики Эмомали Рахмон объявил **8 Марта Днём матери.**

Вопросительные предложения выражают вопрос. Большинство вопросительных предложений начинаются с вопросительных слов: кто? что? какой? чей? который? где? куда? откуда? и др.

Вопросительное слово произносится с повышенной интонацией. В конце вопросительных предложений ставится вопросительный знак.

Кто выучил стихотворение о матери?

Побудительные предложения побуждают слушателей или читателей совершить действие. В зависимости от характера побуждения интонация этих предложений различна: она передает просьбу, приказание, призыв, приглашение, предупреждение. В конце побудительного предложения ставится точка. Если говорящий выражает какое-нибудь сильное чувство, то предложение становится восклицательным.

Мы вечно будем прославлять ту женщину, чьё имя –мать! (М. Джалиль)

В предложении выделяются пять членов: **главные члены предложения (подлежащее и сказуемое) и второстепенные члены предложения (дополнение, определение и обстоятельство).**

Главные члены предложения образуют **грамматическую основу предложения.**

Подлежащее – это главный член предложения, который отвечает на вопрос кто? или что? Оно обычно выражается именем существительным или местоимением в И. падеже. Больной поправился. Один в поле не воин. Курить – вредно. После обеда мы пойдём на выставку. Студенты успешно сдали экзамены. Подлежащее может быть выражено и словосочетанием.

Один из учёных задал вопрос студенту.

Сказуемое - это главный член предложения, который подчиняется подлежащему, поясняет его, обозначает действие, состояние или какой-либо другой признак подлежащего. Сказуемое отвечает на вопросы: что делает предмет? (Студент читает), что с ним делается? (Цветы распускаются весной);

каков он? (Доклад интересен); кто он такой? (Рустам - студент); что он такое? (Душанбе - столица Таджикистана).

- Работа в парах: усвоение материала, взаимопроверка правил.
- Фронтальный опрос: ответы на вопросы преподавателя.

4. Закрепление изученного материала.

Учитель: Мы узнали главные члены предложения. Кто они? Но хотелось бы всегда лучше узнать своих новых знакомых.

Злая фея опять строит свои козни, но мы не сдадимся, ведь, правда ?!

а) Игра-путаница (По цепочке у доски)

Определите границы предложений и подчеркните главные члены предложения. (Слайд 12)

В реке там рыба на бугре, мычит корова в конуре, собака лает на заборе поет синичка в коридоре, играют дети на стене, висит картина на окне, узоры инея в печурке, горят дрова в руках девчурки, нарядная там кукла в клетке, ручной щегол поёт салфетки, там на столе лежат коньки, к зиме готовят там очки, лежат для бабушки тетрадки всегда содержатся в порядке.

Ученики по очереди называют предложения, записывают их и подчеркивают главные члены.

1. В реке там рыба. 2. На бугре мычит корова. 3. В конуре собака лает.
4. На заборе поёт синичка. 5. В коридоре играют дети. 6. На стене висит картина. 7. На окне узоры инея. 8. В печурке горят дрова. 9. В руках девчурки нарядная там кукла. 10. В клетке ручной щегол поёт.

11. Салфетки там на столе лежат. 12. Коньки к зиме готовят там.

13. Очки лежат для бабушки. 14. Тетрадки всегда содержатся в порядке.

Учитель: Скажите, ребята, во всех ли предложениях есть оба главных члены предложения?

Ученики: Нет. В 1,7,9 предложениях есть только подлежащее, а сказуемых нет. В 12 предложении – только сказуемое.

Учитель: Какой можно сделать вывод?

Ученики: В предложении не всегда два главных члена предложения, предложение может быть и с одним главным членом.

б) Творческая работа. Составьте несколько простых предложений о **замечательных людях** нашей республики.

в) **Домашнее задание.** Задания 2, 3 стр. 248, написать мини-сочинение «Мой идеал».

III. Подведение итогов урока.

1. Обобщение по теме урока.

2. Оценка работы учащихся на занятии с развёрнутым комментированием.

Систематическое проведение уроков русского языка с использованием инновационных технологий и интерактивных методов дают возможность сделать **вывод** о том, что задача развития обучающихся успешно решается. Одним из главных достижений педагогической деятельности считается создание на уроке ситуации успеха, что позволяет активизировать развитие социальных компетенций, стимулировать их проявление, а также способствовать повышению предметных результатов обучения.

Сегодняшние ученики – это будущие взрослые. Любой детский коллектив – это модель будущего общества. Обучая сегодня учащихся сотрудничеству, умению владеть собой в критических ситуациях, умению цивилизованно отстаивать свою точку зрения, мы можем в большей мере рассчитывать в будущем жить в демократическом обществе, поэтому использование интерактивных методов в образовании и воспитании учащихся является обоснованным и своевременным.

Литература

1.Бурлачук Л.Ф., Морозов С.М. Словарь-справочник по психодиагностике. Питер, 1999. – 301 с.

2.Кажигалиева Г.А., Васенкова М.В. О принципах и методах технологии интерактивного обучения русскому языку в средней школе // Педагогика, 2005, №2. С. 37

3.Калмыкова З.И. Продуктивное мышление как основа обучаемости. – М., 1998. – 436 с.

4.Колеченко А.К. Энциклопедия педагогических технологий. Материалы специалиста образовательного учреждения / А.К. Колеченко. – М.: КАРО, 2006. – 368 с.

5.Ожегов С.И., Шведова Н.Ю. Толковый словарь русского языка: 80 000 слов и фразеологических выражений / Российская академия наук. Институт русского языка им. В.В. Виноградова. – 4-е изд., доп. – М.: ООО "ИТИ ТЕХНОЛОГИИ", 2003. – 944 с.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНТЕРАКТИВНЫХ МЕТОДОВ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ ОДАРЁННЫХ ДЕТЕЙ РУССКОМУ ЯЗЫКУ

КАДАМОВА Окила Тулфоровна
ГОУ «Лицей для одарённых детей»
Душанбе, Таджикистан
kadamova@inbox.tj

Аннотация

В статье автор отмечает, что интерактивность обретает в наши дни особое значение. Появились интерактивные опросы, программы на радио и телевидении, сценарии которых во многом диктуются открытыми беседами со зрителями и слушателями. Следовательно, умению строить интересный, конструктивный диалог нужно учить. Интерактивное обучение – это сложный процесс взаимодействия учителя и учащихся, основанный на диалоге. Участие в диалоге требует умение не только слушать, но и слышать, не только говорить, но и быть понятым.

Работа с одарёнными детьми требует от учителя серьёзной подготовки к своим урокам, постоянной работы над повышением своих знаний.

В XXI веке должны быть выпускники, обладающие логическим мышлением, то есть способные ориентироваться в незнакомой ситуации. Назрела необходимость внедрения в учебный процесс инновационных методик и новых педагогических технологий, призванных обеспечить индивидуализацию обучения и воспитания, развивать самостоятельность учащихся. Интерактивные методы сполна отвечают данным требованиям.

Интерактивность обретает в наши дни особое значение. Появились интерактивные опросы, программы на радио и телевидении, сценарии которых во многом диктуются открытыми беседами со зрителями и слушателями. Следовательно, умению строить интересный, конструктивный диалог нужно учить. Интерактивное обучение – это сложный процесс взаимодействия учителя и учащихся, основанный на диалоге. Участие в диалоге требует умение не только слушать, но и слышать, не только говорить, но и быть понятым.

Интерактивные методы обучения очень эффективны, поскольку они способствуют высокой степени мотивации, максимальной индивидуальности преподавания, предполагают широкие возможности для творчества, самореализации одарённых учащихся. Налицо более прочное усвоение материала, так как учащиеся добывают знания самостоятельно, сознательно, переживая каждый шаг обучения. Интерактивные методы позволяют учащимся почувствовать свои силы, свои способности. У одарённых ребят повышается самооценка, уверенность в себе. Очень важно воспитание взаимоуважения, терпимости к мнениям и поступкам окружающих людей. В любом обществе ценятся такие качества, как коммуникабельность, умение общаться с людьми, договариваться, находить компромиссы, работать в команде [1, с.135].

В век информатизации, когда один человек не в состоянии «переварить» весь поток информации, важно умение работать сплоченно. Интерактивные методы предполагают умение распределять обязанности, ставить цели, делать взвешенный, правильный выбор, анализировать ситуацию, а также дают ощущение полета творческой мысли, чувство радости и глубокого удовлетворения от своей работы.

Об умственном развитии одарённых учащихся судят по объему внимания, по способности к самостоятельному творческому познанию. Основная особенность умственного развития, характеру и содержанию знаний, по уровню сформированности познавательных процессов: ощущение, восприятие, память, мышление, воображение, преобладание образных форм познания: восприятия, образного мышления, воображения.

В последние годы всё чаще поднимается вопрос о применении новых информационных технологий в средней школе. Это не только новые технические средства, но и новые формы и методы преподавания, новый подход к процессу обучения. Внедрение ИКТ в педагогический процесс повышает авторитет учителя в школьном коллективе, так как обучение ведется на современном, более высоком уровне. Кроме того, растёт самооценка самого учителя, развивающего свои профессиональные компетенции.

Педагогическое мастерство основано на единстве знаний и умений, соответствующих современному уровню развития науки, техники и их продукта – информационных технологий.

В настоящее время необходимо умение получать информацию из разных источников, пользоваться ей и создавать ее самостоятельно. Широкое использование ИКТ открывает для учителя

новые возможности в преподавании своего предмета, а также в значительной степени облегчают его работу, повышают эффективность обучения, позволяют улучшить качество преподавания.

Интерактивное обучение – это специальная форма организации образовательного процесса, суть которой состоит в совместной деятельности учащихся над освоением учебного материала по решению общих, но значимых для каждого проблем, в обмене знаниями, идеями, способами деятельности.

В контексте интерактивного обучения знания приобретают иные формы. С одной стороны, они представляют собой определённую информацию об окружающем мире. Учащийся получает информацию не в виде уже готовой системы от педагога, а в процессе собственной активности. Учитель должен создавать ситуации, в которых обучающийся активен, в которых он спрашивает, действует. В подобных ситуациях «он совместно с другими приобретает способности, позволяющие преобразовывать в знание то, что изначально составляло проблему или препятствие» [4, с.70].

С другой стороны, учащийся в процессе взаимодействия на занятии с другими учащимися, педагогом овладевает системой испытанных (апробированных) способов деятельности по отношению к себе, социуму, миру вообще, усваивает различные механизмы поиска знаний, поэтому знания, полученные учащимися, являются одновременно и инструментом для самостоятельного их добывания.

Уроки, построенные в интерактивном режиме, вызывают заметный интерес у учащихся, прежде всего, потому, что нарушают привычный и несколько надоевший порядок работы на уроке, позволяют каждому побыть не в роли пассивного слушателя, а в роли активного участника, организатора учебного процесса.

Интерактивное обучение представляет собой такую организацию учебного процесса, при которой практически все учащиеся оказываются вовлечёнными в процесс познания [3, с.124].

После проведения уроков в интерактивном режиме предлагаются задания, требующие творческого переосмысления изученного материала: написать сочинение – миниатюру по теме, высказать свою точку зрения по проблеме, провести стилистический эксперимент. Считается, что такое задание в большей степени соответствует природе интерактивного обучения.

Интеллектуальный потенциал общества во многом определяется выявлением одарённых детей и работой с ними. Кроме того, вопросы одарённости в настоящее время волнуют многих. Это связано с развитием образования, которому присущи унификация и профильность, с ужесточением требований молодежного рынка труда, отсутствием механизма социальной поддержки для талантливой молодежи.

Раннее выявление, обучение и воспитание одарённых детей составляет одно из перспективных направлений развития системы образования, одновременно являясь одним из ведущих факторов социализации и творческой самореализации личности. Необходимость создания целостной системы работы с талантливыми учащимися становится все более актуальной и очевидной, так как в основу реформирования системы образования положен принцип приоритета личности.

Целенаправленная и систематическая работа с одарёнными детьми позволит более эффективно управлять формированием наиболее комплексных синтетических характеристик мышления (гибкость ума, внимание, память, воображение, синтез, анализ и т.д.), активизировать работоспособность и темы познавательной деятельности учащихся, рост все более богатого, глубокого и умелого усвоения знаний.

Одаренность - это системное, развивающееся в течение жизни качество психики, которое определяет возможность достижения человеком более высоких (необычных, незаурядных) результатов в одном или нескольких видах деятельности по сравнению с другими людьми,

Одаренный ребенок - это ребенок, который выделяется яркими, очевидными, иногда выдающимися достижениями (или имеет внутренние предпосылки для таких достижений) в том или ином виде деятельности.

На сегодняшний день большинство психологов признает, что уровень, качественное своеобразие и характер развития одаренности - это всегда результат сложного взаимодействия наследственности (природных задатков) и социальной среды, опосредованного деятельностью ребенка (игровой, учебной, трудовой). При этом особое значение имеют собственная активность ребенка, а также психологические механизмы саморазвития личности, лежащие в основе формирования и реализации индивидуального дарования.

Как отмечалось выше, мотивационными признаками одаренных детей являются высокий уровень познавательной потребности, огромная любознательность, страстная увлеченность любимым делом, наличие ярко выраженной внутренней мотивации. С раннего детства одаренные дети демонстрируют интенсивный интерес к познанию, проявляя при этом удивительную способность к концентрации внимания на проблеме и даже своего рода одержимость [5, с.24].

Работа с одарёнными детьми требует от учителя серьёзной подготовки к своим урокам, постоянной работы над повышением своих знаний.

Конспект урока

на тему: «Определение рода существительных с основой на шипящую».

5 класс

Компетенции:

- умеет правильно произносить и писать существительные с основой на шипящие;
- умеет пересказать прочитанный текст;
- может работать в коллективе, применяя свои коммуникативные умения и навыки.

Цели:

- совершенствование навыков выразительного чтения;
- активизация новой лексики;
- формирование навыков определения грамматического рода у существительных с основой на шипящую;
- формирование навыков синонимической замены существительных местоимениями.

Лексика: лев, мышь, рёв, силач.

Оборудование: таблица, аудио (MP3), презентация, текст, сюжетные картинки.

Ход урока

I. Организационный момент.

1. Речевая разминка
 - Стихотворение С. Абдулла «Выучи русский язык»
 - Детская песня «Если снег идёт» (MP3) (учащиеся поют хором)

II. Актуализация знаний

1. Орфографическая минутка (1, 2 слайд)
(объяснение орфограмм безударные гласные, непроносимые согласные и парные согласные)
Б..рёза, заря.ка, в..сна, с..рока, со..н це, л..пить, гн..здо, праз..ник, комн..та, сер..це, сне.., бр..вно.
2. Проверка домашнего задания
 - чтение и пересказ текста «Книжкино лечение»
 - упражнение «домик» стр. 86
 - взаимопроверка знаний (вопросно – ответная работа по содержанию текста и пройденных правил)
 - взаимооценивание с помощью сигнальных карточек

III. Новая тема

1. Слово учителя
 - объяснение темы урока по таблице 1 (стр 87).
 - прочитать и запомнить: таблица 2 (стр 87).
2. Работа над презентацией: делаем вывод, почему слово ночь женского рода, а ключ мужского рода? (слайд 3)
 - давайте подумаем, на какие две группы можно разбить слова? (слайды 4, 5)

Давайте подумаем.

На какие две группы можно разбить слова?

Сторож, мышь, шалаш, вещь, мяч, клещ, дочь, рожь

существительные с шипящим на конце ед. число, м. р.	существительные с шипящим на конце ед. число, ж. р.
сторож	мышь
шалаш	вещь
мяч	дочь
клещ	рожь

- Некоторые существительные в русском языке имеют в конце основы шипящие звуки Ж, Ш, Щ, Ч
- **Например:** сторож (м. род), речь (ж. род)

- интерактивная игра «Где он? Где она?» (слайды 6, 7,)

НОЧЬ (она)

ИПЛУ (он)

Лев и мышь

Лев спал. Мышь пробежала ему по телу. Он проснулся и поймал ее. Мышь стала просить, чтобы он пустил ее: она сказала:

3. Работа по тексту

а) басня «Лев и мышь». Объяснение «Что такое басня?» Рассказать содержание басни. Содержание и сюжетные картинки (слайды 8, 9, 10, 11)

б) словарная работа

в) вопросы по тексту:

- Лев какой зверь?
- А мышь какая?
- Что делал лев?
- Кто пробежал по его телу?
- О чём попросила мышь льва?
- Как маленькая мышь помогла льву?
- Чему учит басня?

IV. Самостоятельная работа. Закрепление

Задание. Спишите. Ставьте, где нужно на конце слова ь. (слайд 12)

Проверка (слайд 13)

Физминутка. Разминка для глаз

V. Итог урока.

- В каких случаях пишется мягкий знак ?
- Были ли у тебя затруднения при выполнении заданий по новой теме?
- Мне всё понятно, затруднений нет.
- Есть небольшие затруднения, но с ними я справлюсь сам.
- Мне нужна помощь.

VI. Домашняя работа

1. Упражнение «домик», стр. 90
2. Выучить стихотворение «Добрые слова» наизусть. стр. 91
3. Читать, пересказать и инсценировать басню «Лев и мышь».

Спасибо за урок! Молодцы!

Литература

1. Выготский, Л. С. Психология : уч. пособие для студентов педаг. колледжей / Л. С. Выготский ; - Спб. : СОЮЗ, 1997. – 203 с.
2. Некрасова, Л.А., Русский язык. Учебник для 5-го класса средней школы с таджикским языком обучения. - Издательство: Маориф, 2016, Душанбе.-223с.
3. Симановский, А. Э. Развитие творческого мышления детей. Популярное пособие для родителей и педагогов. – Ярославль: Академия развития, 1997. – 192 с.
4. Словарь-справочник педагогических инноваций в образовательном процессе. / Сост. Л. В. Трубайчук. – М.: Изд. дом «Восток», 2001. – 81 с.
5. Лейтес Н. С. Возрастная одаренность и индивидуальные различия. – Москва – 1997, Воронеж.- 32с.

ПРИМЕНЕНИЕ ТОВАРОВ В ЗАВИСИМОСТИ ОТ СВОЙСТВ ИБРОГИМОВ Исроил Икромович, КОБИЛОВ Н.К.

Политехнический институт Таджикского технического университета имени академика М.С. Осими
Худжанд, Таджикистан

Аннотация

Болашақ мамандар үшін «Химия» курсы негізгі физикалық және химиялық құбылыстар, іргелі ұғымдар, классикалық және қазіргі заманғы химияның заңдылықтары туралы терең білім алуға және магистратурада табысты кәсіби қызмет пен үздіксіз кәсіби білім алу дағдыларын алуға мүмкіндік береді.

Түйінді сөздер: химия, тауарлардың қасиеттері, сілтілерге төзімділік, қышқылға төзімділік.

Аннотация

Для будущих специалистов курс «Химия» позволяет получить углубленные знания основных физических и химических явлений, фундаментальных понятий, законов классической и современной химии и навыки для успешной профессиональной деятельности и продолжения профессионального образования в магистратуре.

Ключевые слова: химия, свойств товаров, щелочестойкость, кислотостойкость.

Знание химических свойств товаров необходимо для будущих специалистов, такие как товароведы, брокеры, менеджеры по продажам, товароведение и торговля продовольственными товарами, товароведение и торговля непродовольственными товарами, товароведение и экспертиза в таможенном деле, экспедиторы и т.д. Поэтому в процессе преподавании химии надо учитывать профессиональные особенности, связанные с химическими свойствами товаров.

Химические свойства характеризуют отношение материала и готовых изделий к действию различных химических веществ и сред. Наиболее важными из химических свойств являются: водостойкость, кислотостойкость, щелочестойкость, отношение к действию окислителей, восстановителей и растворителей.

Химические свойства — свойства веществ т.е. химических элементов, простых веществ и химических соединений, имеющие отношение к химическим процессам, то есть проявляемые в процессе химической реакции и влияющие на неё.

К химическим свойствам относятся способность реагировать с воздухом, водой и другими веществами, способность к разложению и к диссоциации. Одним из фундаментальных химических свойств химического элемента является его электроотрицательность.

Химические свойства вещества зависят не только от того, из каких химических элементов оно состоит, но и от строения молекул вещества и от пространственной конфигурации молекул. Как правило, вещества, имеющие одинаковый состав и разные строение, имеют разные химические свойства. Это различие особенно важно в биохимических процессах, например, способность белка к реакции с другими биологически активными веществами может зависеть от способа его сворачивания.

Для поддержания нормальной жизнедеятельности организма человек употребляет пищевые продукты, которые характеризуются определенным химическим составом. В состав продовольственных товаров входят различные пищевые вещества: вода, минеральные вещества, углеводы, жиры, белки, витамины, ферменты, органические кислоты, дубильные, ароматические, красящие вещества и др. От содержания и соотношения пищевых веществ зависят потребительские свойства продовольственных и некоторых непродовольственных товаров. По химическому составу все пищевые вещества делят на неорганические (вода, минеральные вещества) и органические (углеводы, жиры, белки, витамины, ферменты и др.).

Вода — химически активное вещество. Сильно полярные молекулы воды образуют гидраты и кристаллогидраты. Процесс гидролиза происходит в живой и неживой природе, а также широко используется в химической промышленности.

Вода способна растворять множество органических и неорганических веществ. Из-за важности воды как источника жизни, её нередко подразделяют на типы по различным принципам.

Виды воды по особенностям происхождения, состава или применения: по содержанию катионов кальция и магния бывают мягкая и жёсткая вода. Другие виды: пресная, дождевая, морская, подземные воды, минеральная, солоноватая, питьевая, водопроводная, дистиллированная, сточные воды, поливная, талая вода и т.д.

Показатели химического состава могут выполнять различные функции и служить идентифицирующими признаками ассортиментной принадлежности качества. Например, высокая массовая доля сахарозы характерна для сахара и сахаристых кондитерских изделий, а наличие кофеина

– для натурального кофе. Повышенное содержание сивушных масел, метилового спирта является показателем качества (в частности, безопасности), а также критерием отнесения этилового спирта к питьевому или техническому.

Все товары, независимо от их назначения, представляют совокупность определенных веществ. Различия между товарами обусловлены набором веществ и или их соотношением. Например, все пищевые продукты и большинство непродовольственных товаров содержат воду и сухие вещества, но в разном соотношении. Так называемые сухие продукты и многие непродовольственные товары отличаются повышенным содержанием сухих веществ и очень низким (от 0,1 до 25%) воды. Кроме того, товары имеют разный состав сухих веществ.

Химические свойства товаров обусловлены не только составом веществ, но и их способностью формировать определенные потребительские свойства. Например, сахара, кислоты, соли и другие вкусовые вещества влияют на вкус, красящие вещества – на цвет, ароматические вещества – на запах.

Все химические вещества делятся на содержание воды и сухих веществ, входящие в состав продовольственных и непродовольственных товаров.

Химические свойства материалов и изделий характеризуются их реакцией на действие различных химических веществ и окружающей среды. От этого зависят режим технологической обработки материалов и готовых изделий и сроки службы, годности, реализации.

Химический состав и внутренняя структура определяют химические свойства вещества. Они формируются, в частности, в процессе технологической обработки. Объективно существует логическая цепь: химический состав – технология – структура – свойства изделия. Эту взаимосвязь химического состава и структуры со свойствами готовых изделий, факторами, оказывающими влияние на эти свойства изделий, изучают материаловедение и технология.

Химический состав обуславливается, прежде всего, конкретными химическими элементами, соединенными в определенных количествах, а также порядком их соединения и распределения в пространстве.

Химический состав важен для всех товаров. Он определяет пищевую ценность продуктов питания. Недостаток некоторых химических элементов в организме человека может вызвать, например, расстройство нервной системы, нарушение обмена веществ, заболевания пищеварительного тракта. Наличие даже незначительного количества токсичных элементов как олова, свинца, ртути, селена, мышьяка и др. в продуктах питания может привести к отравлению и тяжелым заболеваниям.

С температурой воздуха тесно связаны условия хранения продовольственных продуктов, лекарств, горюче-смазочных материалов. Нарушения температурного режима хранения приводят не только к порче товара, но и причиной различных катастроф, такие как пожары, взрывы, разбрасывание отравляющих веществ. Чтобы предотвращать пожар в складах необходимо исключать хотя бы одного компонента из трех: горючее, воздух и источник тепла. Большинство пожаров происходит из-за халатного нарушения правил хранения.

Например, техногенная катастрофа, которая произошла 12 августа 2015 года в порту, расположенном в новом районе Биньхай города Тяньцзинь, на севере Китая. Число погибших от взрывов составило 173 человека, среди которых 92 пожарных, пострадали более 700 человек. Основной причиной этой техногенной катастрофы является хранения в непосредственной близости различных огнеопасных веществ в больших количествах, такие как около 700 т цианид натрия, нитроцеллюлоза, нитрат аммония и другие химикаты. Воздействие цианид натрия на организм сопоставимо с ядовитостью цианистого калия. Кроме того, пожарные не знали, что нельзя использовать воды для тушения пожара. Владелец склада с химикатами в Китае работал без лицензии.

Из-за халатности чиновников в порту Бейрута, столицы Ливана, 4 августа 2020 года взорвалось 2750 тонн аммиачной селитры, конфискованной с 2013 года и хранившейся в портовой зоне более 6 лет. Погибли около 200 и получили ранения около 6 тысяч человек, в городе произошли серьезные повреждения зданий, остались без жилья примерно 300 тысяч жителей.

30 декабря 2017 года в городе Худжанде произошло отравление 6 человек от приёма блюда плова, из которых четверо погибли через 2-3 часа. Выяснили, что при приготовлении плова ошибочно использовали нитрида натрия (который используется для приготовления колбасных изделий, в количестве около 5 г нитрида натрия на 100 кг изделия) на место поваренного соля.

Такие случаи очень часто происходит в результате незнания химических свойств отравляющих и взрывоопасных веществ.

При хранении продовольственных товаров очень важно соблюдать температурный режим, с которой тесно связан срок хранения товаров. Например, при долгого хранения растительных масел происходит окисления и в результате вкус масло становится горьким. Влажность тоже является определяющим фактором на срок хранения товаров. Например, при низкой влажности мука становятся

горьким, а при высокой влажности покрывается плеснем. Сахар -песок от влажности теряет товарного вида.

Огнестойкость это способность товаров быть устойчивыми к воздействию химической природы веществ и структуры материалов. Для выбора строительных материалов в особых случаях, например хранения ценных документов и огнеопасных, взрывоопасных веществ в сейфах, уделяют внимание на огнестойкость товара.

При выборе проводов и кабелей обращают внимание к электропроводности металла. При изучении химических свойств металлов и металлических изделий следует отметить, что медь лучше проводит электричество, чем алюминий. Обращают внимание на диэлектрическая способность, устойчивость к воздействию внешней среды, изоляции кабелей и проводов.

В зависимости от количество передаваемого тепла, выбирают электронагревательных приборов. При нагревании металлические изделия и воздействия влаги и кислорода воздуха происходит окисление, в результате которого сокращается срок службы.

При выборе аккумуляторов обращают внимание на электроемкость, т.е. способность размещение большего количества зарядов. Зимой при низкой температуре концентрации электролита (серной кислоты) увеличивают от 2 до 4 процентов.

Оптические свойства определяются строением электронных оболочек атомов, из которых состоят молекулы материалов. Спектральный диапазон электромагнитного излучения света разделяют на диапазоны: ультрафиолетовый, видимый и инфракрасный. Ультрафиолетовая часть спектра используется, например, для стерилизации воздуха, инфракрасная — в нагревательных приборах. Ультрафиолетовое излучение наиболее мощное, оно оказывает значительное влияние на процессы химической деструкции (разрушении) материалов.

Выводы: 1. Выбор применения товаров зависит от химических свойств, состав и строение материала изделия;

2. Условия применения изделия влияет на свойства и состав материала продукции;

3. Знание химических свойств, состав и строение материала изделия

позволяет рационально использовать их при различных погодных условиях или при различных климатических условиях;

4. Соблюдение оптимального режима нагревательных элементов в изделиях (среднее положение переключателя) способствуют к увеличению срока службы.

Литература

1. Дониёров М.Р., Каримов М.Қ, Асосхой назарияи молшиносӣ. – Хучанд, 2008. – 114 с.
2. Хусейнов К.Б., Хусайнов М.К. Тичорат ва мумайизи мол. - Хучанд, 2000. – 2016 с.
3. Дониёров М.Р., Каримов М.Қ, Молшиноси соҳаи хӯрокворӣ. – Хучанд, 2008. – 382 с.
4. Товароведение: Опорный конспект лекций для студентов экономических специальностей / Составитель: Котуранова Т.В. – Днепропетровск, ПГАСиА, 2014, 109 с.

БОЛАШАҚ МАЛ ДӘРІГЕРЛЕРІНІҢ КӘСІБИ САНИТАРЛЫҚ-ГИГИЕНАЛЫҚ ТӘРБИЕСІ

ИЗЕТХАН Қарлығаш, АЛІМЕТОВ Негматжан Шадиметович

М.Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университеті

Шымкент, Қазақстан

karlygashmaratkyzy@mail.ru

Аннотация

Мақалада ветеринария білім беру бағдарламасы бойынша студенттеріне кәсіби санитарлық-гигиеналық тәрбие беру мәселесі қарастырылған. Болашақ мал дәрігерлеріне санитарлық-гигиеналық тәрбие берудің мақсаты, міндеттері, негізгі бағыттары және әдістері айқындалған.

Кіліт сөздер: болашақ мал дәрігерлері; кәсіби тәрбие; санитарлық-гигиеналық тәрбие; жоғары оқу орнының тәрбие жүйесі; білім беру үдерісінде тәрбиелеу.

Аннотация

В статье рассматривается проблема профессионального санитарно-гигиенического воспитания студентов по образовательной программе «Ветеринария». Раскрываются цели, задачи, основные направления и методы санитарно-гигиенического воспитания будущих ветеринаров.

Ключевые слова: будущие ветеринары, профессиональное воспитание, санитарно-гигиеническое воспитание, воспитательная система вуза, воспитание в процессе обучения.

Annotation

The article deals with the problem of professional sanitary and hygienic education of students according to the educational program "Veterinary Medicine". The goals, objectives, main directions and methods of sanitary-hygienic education of future veterinarians are revealed.

Key words: future veterinarians, professional education, sanitary and hygienic education, educational system of the university, education in the learning process.

Ауыл шаруашылығы жоғары оқу орындарында болашақ мал дәрігерлерін дайындауда санитариялық-гигиеналық тәрбиенің орны мен рөлі ерекше. Болашақ ветеринария мамандарына санитариялық-гигиеналық тәрбие беру жаппай бұқараға медициналық-гигиеналық тәрбие беруден айрықша, кәсіби қызметтегі құзыреттіліктерді қалыптастыруға бағытталған болады.

Ветеринария саласындағы санитария – бұл кәсіби санитария мен байланысты білімдерді, икемділіктер мен дағдыларды, әдеттер мен нормаларды, құндылық бағдарларды қолдану және кәсіби іс-әрекет барысында қатал сақтауды талап ететін мал дәрігерлерінің қызметтік саласының бірі. Ветеринардың санитариялық-гигиеналық жұмысы осы бағытта арнаулы денсаулық саласы мамандары (санитария дәрігерлері) жүргізетін жұмыстардан әлде қайда айрықшаланады. Сондықтан, жоғары оқу орындарында болашақ мал дәрігерлерін дайындау үрдісінде студенттерге санитариялық-гигиеналық білім мен тәрбие беру – өзекті мәселе.

Зерттеу бағытында әдебиеттерді талдау мал дәрігері қызметінің көптеген санитариялық-гигиеналық аспектілері қарастырылғанымен, жоғары кәсіби білім беру немесе өндірістік педагогика тұрғысынан бұл мәселе, негізінен арнаулы зерттелінмегендігін көрсетеді. Осы мәселе айналасында біз жоғары оқу орындарының бакалавриаты «Ветеринария» білім беру бағыты бойынша білім беру бағдарламасына талдау жасаймыз.

6B09110 – «Ветеринарлық медицина» білім беру бағдарламасының ерекшелігі малдәрігерлік кәсіптік құзырын қалыптастыру арқылы жануарлар мен адамның денсаулығын сақтау және қамтамасыз ету, аса қауіпті жануарлар мен адам ауруларын алдын алу, малдан өндірілетін өнімдердің саны мен сапасын жақсартып, этиологиясы әртүрлі ауруларды бағалау және алдын алу жұмыстарын жүргізу, ауру малдарды емдеу ветеринариялық санитарлық және ветеринариялық-соттық сараптама, мемлекеттік ветеринарлық қадағалау. Бұл түлекке еңбек нарығында сұранысқа ие және бәсекеге қабілетті болуға мүмкіндік жасалады». Демек, бағдарламаға сәйкес кәсіптік құзырын қалыптастыру санитарлық-гигиеналық бағыттағы кәсіби біліктілікті қажет етеді, сондықтан осы бағыттағы білім беру мен тәрбиенің болашақ мал дәрігерлерін дайындаудағы орны мен рөлі ерекше екендігі, ал санитарлық-гигиеналық құзыреттіліктерді қалыптастыру мамандар дайындаудың өзекті бағыттарының бірі болып табылады.

Білім беру бағдарламасында атап өтілгендей, «Ветеринария бакалавры» дәрежесі бойынша ең басты малдәрігерлік қызметтер: ветеринарлық дәрігер». Ал малдәрігер маманның қызмет саласы «Кәсіби қызмет саласында әртүрлі бағыттары мен меншік нысандарында өсірілетін жануарлардың, құстар мен балықтардың жұқпалы емес, инвазиялық және індетті ауруларын диагностикалау, емдеу және алдын-алу; адамдарға және жануарларға тән аурулардың алдын алу (антропозооноз); ауру жануарлар мен өлі жануарлар арқылы жұғатын ауру қоздырғыштарынан қоршаған ортаны қорғау саласы болып табылады».

Осы тұрғыдан *санитарлық-гигиеналық құзыреттілік* мал дәрігерінің жануарларды әртүрлі аурулардан сақтау және түрлі аурулардың алдын алу, мал дәрігерлігі саласындағы санитарлық нормалар, қағидалар мен ұсыныстарды тәжірибелік қолдану бойынша кешенді іс-шаралар жүргізу, жануарлар мен адамның денсаулығын сақтау және қамтамасыз ету үшін қолайлы жағдайлар жасауды қамтамасыз етуші білімдері, икемділіктері мен дағдылары, кәсіби маңызды мотитері, құндылық бағдарларын кіріктіретін интегративтік сапа болып табылады.

Осыған байланысты *болашақ мал дәрігерлеріне санитарлық-гигиеналық білім беру дегенміз* жоғары оқу орнының білім беру үдерісінде болашақ ветеринария саласы мамандарының жануарлар мен адамның денсаулығын сақтау және қамтамасыз ету, аса қауіпті жануарлар мен адам ауруларын алдын алу, малдан өндірілетін өнімдердің саны мен сапасын жақсартып, этиологиясы әртүрлі ауруларды бағалау және алдын алу жұмыстарын жүргізу, ауру малдарды емдеу ветеринариялық санитарлық және ветеринариялық-соттық сараптама, мемлекеттік ветеринарлық қадағалау санитарлық құзыреттіліктерін қалыптастыруға және қажетті кәсіби-тұлғалық сапаларын қалыптастыруға бағытталған педагогикалық үдеріс.

Болашақ мал дәрігерлеріне санитарлық-гигиеналық құзыреттіліктеріне:

- жануарлар мен адамның денсаулығын сақтау және қамтамасыз ету, аса қауіпті жануарлар мен адам ауруларын алдын алу бағытындағы санитарлық-гигиеналық білімдер мен икемділіктер;

- мен сапасын жақсартып, этиологиясы әртүрлі ауруларды бағалау және алдын алу жұмыстарын жүргізу икемділіктері;

- ауру малдарды емдеу ветеринариялық санитарлық және ветеринариялық-соттық сараптама жүргізу икемділіктері;

- мемлекеттік ветеринарлық қадағалау санитарлық құзыреттіліктері жатады.

Болашақ мал дәрігерлеріне санитарлық-гигиеналық тәрбиесі маманның өндірістік гигиена бағытындағы белсенді іс-әрекеті үшін қажетті құндылықтар, кәсіби-тұлғалық сапаларды тәрбиелеуді көздейтін оқытушылар мен студенттердің өзара белсенді іс-әрекеті. Болашақ ветеринар мамандардың санитарлық-гигиеналық тәрбиесі студенттердің алдағы кәсіби қызметте әкімшілік, санитариялық-техникалық, ұйымдастырушылық-санитарлық, эпидемияларға қарсы іс-шараларды іс-жүзіне асыру, арнаулы мемлекеттік органдардың (ветеринарлық қызметтердің) өкілі ретінде қызмет функцияларын орындауға кәсіби-тұлғалық даярлығын қалыптастыруды болжайды.

Озық педагогикалық іс-тәжірибе, біздің арнаулы педагогикалық байқауларымыз жоғары оқу орындарында болашақ малдәрігерлерінің санитарлық-гигиеналық тәрбиесі мақсатты және жүйелі үдеріс болуы, оның тиімділігінің ең бірінші шарты екендігін көрсетеді.

Болашақ мал дәрігерлерінің санитарлық-гигиеналық дағдылары мен кәсіби-маңызды сапалары, негізінен:

- бакалавриаттың «Ветеринарлық медицина» білім беру бағдарламалары мазмұнын іс-жүзіне асыруда, оқу пәндерінің санитарлық-гигиеналық білім мен тәрбие беру бойынша педагогикалық әлеуетін анықтау және мақсатты жүзеге асыру жолымен;

- студенттерді кәсіби санитарлық-гигиеналық құзыреттіліктерді меңгеруіне бағдарланған өзіндік оқу-танымдық және ғылыми-зерттеу жұмыстарының арнаулы жасалынған кешенімен;

- оқу, оқу-өндірістік іс-тәжірибе бағдарламаларын болашақ малдәрігерлерінің санитарлық-гигиеналық құзыреттіліктерін қалыптастыруға бағытталуымен;

- жұмыс орындарында санитарлық-гигиеналық бағыттағы жұмыстар арқылы;

- жұмыс берушілердің болашақ малдәрігерлерінің санитарлық-гигиеналық тәрбиесін қалыптасуына белсенді қолдау көрсетуімен іске асырылады.

Болашақ мал дәрігерлері:

- мал шаруашылығын жүргізуде санитарлық-гигиеналық нормалар мен қағидалардың ұстануын қадағалау, оған мониторинг жүргізу;

- аса қауіпті жануарлар мен адам ауруларын алдын алу бойынша профилактикалық бағыттағы санитарлық-гигиеналық іс-шараларды жүргізу;

- санитариялық –гигиеналық іс-қимылдар арқылы малдан өндірілетін өнімдердің саны мен сапасын жақсарту;

- этиологиясы әртүрлі ауруларды бағалау және алдын алу жұмыстарын жүргізу;

- ауыл тұрғындарына ветеринарлық медициналық-гигиена бойынша білімдер беруге (ағарту жұмыстарын жүргізу) кәсіби даяр болуы тиіс.

Болашақ мал дәрігерлерінің санитарлық-гигиеналық тәрбиесі студенттердің кәсіби гигиеналық мінез-құлқы мен белсенді іс-әрекетін тәрбиелейді. Яғни, малдәрігерінің ауықымды және кешенді санитарлық-гигиеналық іс-әрекетін сапалы орындауға қажетті құзыреттіліктерді, кәсіби-тұлғалық сапаларды меңгереді.

Болашақ мал дәрігерлерінің санитарлық-гигиеналық тәрбиесіні басты мақсаты – мал шаруашылығын жүргізудің ғылыми негізделген санитарлық-гигиеналық нормативтеріне негізделген, мал ауруларын алдын алуға бағытталған болашақ маманның гигиеналық мінез-құлқын қалыптастыру болып табылады.

Ветеринар-студенттер мал шаруашылығы өнімдерін алуда жануарлар мен адамның денсаулығына әсеріні тігізетін позитивті және негативті факторлар, оларды азайту немесе жою туралы білімдерді меңгеріп, оларды ауыл тұрғындарына түсінікті түрде жеткізуге дағдылануы тиіс. Сонымен қатар, мемлекеттік және қоғамдық ұйымдарды мал шаруашылығы санитариясы мен гигиенасы ережелерін сақтау және қолдау жұмыстарын жүргізуге ынталандыру, ауыл тұрғындарын мал шаруашылығы гигиенасын сақтауына қозғау салуыға қабілетті болуы керек.

Болашақ мал дәрігерлерінің кәсіби санитарлық-гигиеналық тәрбиесі гигиеналық тәрбиенің мына принциптеріне негізделеді:

- ғылымилық;

- адалдық мен шынайылық;
- мақсаттылық;
- жаппайлық;
- жүйелілік пен бірізділік;
- кешенділік (санитарлық-гигиеналық тәрбиеде әртүрлі сала өкілдерінің қатысуын қамтамасыз ету) .

Студенттерге өндірістік санитарлық-гигиеналық тәрбие берудің жеке-дара, жұптық, топтық және ұжымдық формаларын қолдану мүмкін. Сонымен қатар, мал шаруашылығы саласында санитарлық-гигиеналық білімдерді насияттау жұмыстарында студенттерді қатысуы да жақсы нәтиже береді.

Болашақ мал дәрігерлерінің санитарлық-гигиеналық тәрбиесі әдістеріне: дәріс, пікірталас, сұхбат, сұрақ-жауаптар, өндірістік жағдайларды талдау, нормативтік құжаттарды оқып-үйрену және нақты проблемалық жағдаяттарда қолдану; санитарлық-гигиеналық бағытта көрнекіліктерді даярлау және презентациялау; санитарлық ағарту жұмыстары; инструкциялар беру; ақпараттық құралдар арқылы санитарлық білім беру т.б. жатады.

Қорыта келе, санитарлық-гигиеналық тәрбие болашақ мал дәрігерлерін кәсіби даярлаудың өзекті бағыты ретінде, олардың өндірістік гигиена саласындағы кәсіби құзыреттіктері мен қатар, гигиеналық мінез-құлықтарын қалыптастыруды болжайды.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Сатыбалдиев Т.Ж. Современные аспекты санитарного просвещения в условиях сельской местности // <https://kaznmu.kz/press/2012/11/26>.
2. Гершун В.И. Щур Д.Н. Результаты ветеринарно-санитарного мониторинга на свиноводческой ферме крестьянского хозяйства // “3i: intellect, idea, innovation - интеллект, идея, инновация” 2012 ж., маусым, № 2.- Б.7-9.
3. 6B09110 – «Ветеринарлық медицина» білім беру бағдарламасы/Құрастырушылар: Күзербаева А.Т., Тұтқышбай И.А., Тулеметова С.Е. т.б. - Шымкент: М.Әуезов атындағы ОҚМУ, 2020.- 53 б.
4. Гигиеническое обучение и воспитание как основа формирования здорового образа жизни // <https://studme.org/1494051127520/>.

БІЛІМ БЕРУ САЛАСЫ ДАМУЫНЫҢ ТЕОРИЯЛЫҚ АСПЕКТІЛЕРІ

ИМАНГАЛИЕВА Алтынай Кадрбековна

Физика-математика бағытындағы Назарбаев Зияткерлік мектебі
Нұр-Сұлтан, Қазақстан
a.kadrbekovna@mail.ru

Андатпа

Мақалада Қазақстанның білім беру нарығының қазіргі жағдайы, теориялық мәні мен мазмұны, білім беруді заманауи әлемдік тәжірибеге сүйене отырып дамытуда мемлекет саясатының рөлі қарастырылған. Отандық білім беру саласындағы өзекті мәселелер айқындалған, шешу жолдарында көрсетілген. Жалпы білім беру саласы дамуының теориялық аспектілері қарастырылды. Мақаланы жазу барысында дәстүрлі салыстыру, логикалық және SWOT – талдау әдістері қолданылды.

XXI ғасыр – жаһандық жаңалықтар ғасыры ғана емес, білімнің дәуірлеу ғасыры да, өйткені ол қазіргі кезде мемлекеттің тұрақты дамуы мен қауіпсіздігін қамтамасыз етуде, сондай-ақ әлемдік нарықтағы, әлемдік қоғамдастықтағы орнын айқындап, халықтың өмір сүру сапасымен деңгейін көтеруде айрықша маңызды рөл атқарады. Өз кезегінде әлемдік қауымдастықтың бір мүшесі ретінде еліміз бұл мәселелерден тысқары қала алмайды. Қазақстан Республикасы өз егемендігін алған уақыттан бастап, білім беру жүйесі жаңа кезеңге көшті. Білім беру мазмұны- жеке адамның біліктілігі мен жан-жақты дамуын қалыптастыру үшін негіз болып табылатын білім берудің әр деңгейі бойынша білім кешені. Осы жерден еліміздің білім беру деңгейінің сапалығы туралы жаңа ұсыныс кеңестердің жүзеге асыру қажеттілігін байқаймыз.

Қазақстан білім саласындағы стратегиялық міндеттері, ұлттық білім беру жүйесіндегі жетістіктерді сақтай отырып, оны жаһандық білім беру үрдісінің ең озық үлгілеріне сәйкестендіруге

негізделеді [1]. Тәуелсіз мемлекетіміздің білім беру жүйесі мынадай екі түрлі маңызды процесті жүзеге асыруға бағытталған:

- Ұлттық білім беруді жаңа арнаға салу;
- Әлемдік білім кеңістігімен ықпалдастыру.

XXI ғасырдағы дамыған ел дегеніміз – белсенді, білімді және денсаулығы мықты азаматтар деп білеміз. Осы мәселені шешу үшін Қазақстанда білім беруді және ғылымды дамыту бойынша жүйелі шаралар кешені іске асырылуда. 2015 жылы еліміз өзіне Біріккен Ұлттар Ұйымының 2030 жылға дейінгі тұрақты даму мақсаттарына, оның ішінде бәрін қамтитын және әділ сапалы білім беруді және баршаға арналған өмір бойы оқу мүмкіндігін ынталандыруды қамтамасыз етуді көздейтін 4-мақсатына қол жеткізу бойынша міндеттерді қабылдады. Бұл міндетке қол жеткізу үшін әлемдегі білім беруді дамытудың негізгі бағыттары айқындалды:

- мектепалды даярлықты қамтамасыз ету,
- 12 жылдық мектеп білімінің моделі,
- оқушылардың бойында 21 ғасыр дағдыларын дамыту,
- арзан және сапалы техникалық және кәсіптік білім беретін оқу орындары мен жоғары білімге тең қол жеткізу.

2017 жылы Қазақстан Экономикалық ынтымақтастық және даму ұйымының екі бейінді комитеті – Білім беру саясаты комитеті мен Ғылыми және технологиялық саясат комитетінің қатысушысы болды, бұл қазақстандық білім жүйесі жетістіктерінің халықаралық танылғанын куәландырады.

Алайда отандық білім және ғылым жүйесінде шешуді талап ететін бірқатар өзекті мәселелер бар. Қазақстан халқының сауаттылық және құзыреттілік деңгейін бағалау әлемнің көптеген елдерінен елеулі артта қалғанын куәландырады. Экономикалық ынтымақтастық және даму ұйымының ересектердің (16-65 жас) құзыреттілігін халықаралық бағалау бағдарламасының (PIAAC) нәтижелері бойынша Қазақстан оқу сауаттылығынан 34-орынды, математикалық сауаттылықтан (39 елдің ішінен) 33- орынды және ақпараттық-коммуникативтік технологиялар саласындағы сауаттылық бойынша (36 елдің ішінен) 32-орынды иеленді. Қазақстанның нәтижелері Экономикалық ынтымақтастық және даму ұйымына қатысушы елдердің және көрші Ресей елінің орташа көрсеткішінен әлдеқайда төмен. Білім және ғылым жүйесіндегі бұл жағдай өзгермейтін болса, таяу болашақта ұлттық адами капитал одан әрі нашарлап, кәсіби кадрлардың азаюы және еліміздің экономикалық әлеуетінің төмендеуі орын алатыны сөзсіз [2].

Білім беру жүйесіне SWOT-талдау

<i>Күшті жақтары</i>	<i>Әлсіз жақтары</i>
<ul style="list-style-type: none"> - педагог қызметкерлердің үздіксіз кәсіби дамуын қамтамасыз ету; - білім беру мазмұнын жаңарту; - ЖОО-лардың академиялық еркіндігін кеңейту; - "Болашақ" бағдарламасы; - халықаралық әріптестікке ұмтылу; - көптілді білім беру; - ЖОО-ларда қос дипломды білім беру бағдарламаларының болуы; 	<ul style="list-style-type: none"> - дәрежелері бар кадрлардың қартаюы; - білім беру жүйесін толық қаржыландырмау; -- білім беру гранттарының біркелкі бөлінбеуі; - оқу орындарында ақпараттық жүйелердің жетілмегендігі;
<i>Мүмкіндіктері</i>	<i>Қауіптер</i>
<ul style="list-style-type: none"> - халықаралық ұйымдар мен жұмыс берушілер тарапынан білім мен ғылымды инвестициялық қолдау; - халықаралық гранттар мен бағдарламалар бойынша оқыту; - Еуропа, Азия елдерімен ынтымақтастықты кеңейту. - жергілікті бюджет қаражатынан жоғары білімді қаржыландыру; 	<ul style="list-style-type: none"> -- шетелдік студенттер үшін қазақстандық білім берудің тартымсыздығы; -- кадрлардың басқа салаларға кетуі. - таланттылардың елден кетуі; - білім берудің жаһандануы салдарынан бәсекелестіктің өсуі; - кәсіптік қоғамдастықтың білім беру процесіне қатысуға және мамандарды сертифициаттауға дайын болмауы;

Білім беру жүйесіндегі SWOT-талдау нәтижесі бойынша қазіргі таңда үздік отандық және әлемдік тәжірибеге сәйкес білім және ғылым жүйесін одан әрі дамыту жөнінде шұғыл шаралар қажет. Мысалы, білім берудегі мемлекеттік саясаттың басты назары төмендегідей алты салаға бағытталса:

- теңдік және сапа,
- білім алушыларды болашаққа дайындау,
- білім беру ұйымдарын жақсарту,
- бағалау жүйесі,
- басқару және
- қаржыландыру;

Бұл салалар тұрақты жүйеге айналып, орныққан күйде жұмысын жалғастырса әлемдік деңгейдегі оқу сапасына қол жеткізер едік. Осы ретте еліміз білімнің даму деңгейіне және қолда бар мүмкіндіктерге байланысты өзінің күш-жігерін аса маңызды міндеттерді шешуге бағыттайды [3].

2019 жылы желтоқсан айында білім беруді және ғылымды дамытудың 2020-2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы қабылданды. Жаңадан мақұлданған бұл бағдарламаның басты мақсаты: Қазақстандық білім мен ғылымның жаһандық бәсекеге қабілеттілігін арттыру; тұлғаны оқыту мен тәрбиелеу барысында жалпы адамзаттық құндылықтарға мән беру; ғылымның ел экономикасына қосатын үлесін ұлғайту болды.

Бұл бағдарлама негізінде Қазақстан Республикасының Президенті Қ.К. Тоқаев 2025 жылға қарай Қазақстандағы 3-6 жас аралығындағы балаларды мектепке дейінгі біліммен 100 пайыз қамтуды жоспарға қойып берді. Ал орта білім жүйесінде жалпы білім беретін мектептерді Назарбаев зияткерлік мектептеріндегі оқыту деңгейіне жеткізу керектігін атап өтті. Мектеп түлектері үш тілді қазақ, орыс және ағылшын тілдерін білуге тиістігі де айтылды. Оларды оқыту нәтижесі оқушыларды сындарлы ойлау, өзіндік ізденіс пен ақпаратты терең талдау машығын игеретіні сеніммен нақтыланды.

Бүгінгі күні білім беру жағдайы, күйі, болашағы жаңа кезеңге жол ашпақ. Көптеген оқу-орындарының оның ішінде мектептер, колледждер, университеттер, оқу орталықтары ашылды. 2020-2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламаға сәйкес алдағы уақытта 3 ауысымда оқытуды жою, ауылдық жерлерде тірек мектептерді интернаттармен және кабинеттер мен мұғалімдерді 100 пайыздық компьютерлік техникамен қамтамасыз ету, көптеген колледжді қазіргі заманғы жабдықтармен және бағдарламалармен толықтай қамтамасыз ету, жоғары білімді және ғылымды қаржыландыру шаралары алға қойылып отыр [2].

Ендеше, адамның сапалық параметрлерін қалыптастырушы және жетілдіруші рухани өндірістің маңызды салаларының бірі – білім беру саласы. Білім беру мазмұны – жеке адамның біліктілігі мен жан-жақты дамуын қатыптастыру негізі. Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың Қазақстан халқына Жолдауындағы Ұлттың жаңа болмысы бағытында: «Адамды және қоғамды уақыт талабына сай жетілдіру қажеттігін уақыт өзі көрсетіп отыр, соған сәйкес Қазақ қоғамында жаңа қағидаттар және жаңа бағдарлар салтанат құруға тиіс» – деп атап өткендей бұл өзгерістер де білім саласын айналып өтпейді

XXI ғасыр білімнің, ақпараттың жаңа технологияның өрістеу ғасыры. Білімнің, ғылымның бәсекеге қабілеттілігі бұл күнде көптеген мемлекеттер үшін көкейтесті мәселе болып отыр. Озық ғылыми-техникалық инфрақұрылымсыз және кәсіби шеберлігі жоғары білімді кадрларсыз, жаһандану талаптарына сәйкес даму мүмкін емес. Осы мақсатта отандық ғылым мен білім беру жүйесінің алдында тұрған басты міндет – білім мен ғылымды халықаралық деңгейге көтеру.

Мемлекет басшысы отандық білім беру жүйесін бәсекеге бейімдеп құру жөніндегі нақты тапсырма беріп, ұлттың өресі білім нәрімен сусындағанда ғана өсетінін, білім сапасын халықаралық дәрежеге көтеру мен әлемдік білім тайталасында дамыған мемлекеттермен деңгейлес болу мәселесін батырып айтты [4].

Қорыта айтқанда, бүгінгі сапалы білім берудің осындай кезеңінің талабына сәйкес еліміз өзінің алдына жаңа міндеттер мен талаптар қойып, соны неғұрлым үйлесімді түрде шешуге ұмтылыс жасап отыр. Әрине, мұның барлығы ғылымның кейінгі жетістіктеріне сүйенген жаңа технологияны игеруде, аса білімді де зиялы мамандарды топтастыра білуге тікелей байланысты. Бұл орайда еліміз соңғы жылдары халықаралық талапқа жауап беретіндей бірнеше шешуші қадам жасады, тәжірибе жинақтады, әлемдік білім кеңістігіне бейімделген оқу технологиясын меңгеруде қабілеттілігін танытты деп толық сеніммен айта аламыз. Осы бағыттағы жұмыстар жан-жақты зерттеліп, тұжырымдары тиянақталып, нақты іске кірісуге бет алып отырмыз. Қазір қолда бар жетістіктермен қатар, тың ізденістер, нақты міндеттер, жаңа бағыттар анықталып, оны жүзеге асырудың жолдары белгіленді. Соның ішінде білім технологиясы жүйесін жетілдіру басты назарда ұсталып, оған ерекше көңіл бөлінуде. Өйткені, өркениет жолымен дамуда шешуші ықпал жасап отырған фактордың бірі осы сала. Заман талабына жауап беру арқылы Президент жолдауында айтылғандай, біз білім бәсекесіне

түсуге мүмкіндік аламыз. Бағдарламалар бойынша Батыс Еуропа, Азия және Америкалық үлгіге теңестіріледі. Оқытушылар мен оқушылар, студенттердің жауапкершілігі артады, олардың алдына жаңа міндеттер қойылады. Ойластырылған мақсаттар шұғыл және жаппай жүзеге асады. Бірақ біз өз мүмкіндігімізді барынша ықтималды әрі іскерлікпен пайдаланып, түпкі мақсатқа бірте-бірте сатылы жетуді көздеп отырмыз.

Қазақстан Республикасы үшін ғылым және білімді дамыту – экономикалық жүйенің бәсекеге қабілеттілігін жоғарлатудың ажырамас шарты, аймақтық және әлемдік деңгейде лайықты орынды иелену, мемлекетті нығайту және ұлттық мүддені дамыту әдісі.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. О. Бейсебаев. Қазақстандағы білім жүйесінің даму деңгейі // 2018. <https://strategy2050.kz/news/52406/>
2. Қазақстан Республикасында білім беруді және ғылымды дамытудың 2020 – 2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы // Нұр-Сұлтан. 2020. 4-5 б.
3. Қазақстан Республикасындағы білім беру саласының қазіргі жағдайы және перспективасы. <https://malimeter.kz/>
4. «ЖАҢА ЖАҒДАЙДАҒЫ ҚАЗАҚСТАН: ІС-ҚИМЫЛ КЕЗЕҢІ» атты Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың Қазақстан халқына Жолдауы. 1 қыркүйек, 2020 жыл.

ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ ПМПК С ОРГАНИЗАЦИЯМИ ОБРАЗОВАНИЯ ПО ВОПРОСАМ ВКЛЮЧЕНИЯ И ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКОГО СОПРОВОЖДЕНИЯ ДЕТЕЙ С ОСОБЫМИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМИ ПОТРЕБНОСТЯМИ

ИСКАКОВА Клара Камиткалиевна

КГУ «Психолого-медико-педагогическая консультация №5»

Нур-Сұлтан, Казахстан

iskakova_kk@mail.ru

Аннотация

В статье рассматриваются вопросы взаимодействия психолого-медико-педагогической консультации с организациями образования по вопросам включения и психолого-педагогического сопровождения детей с особыми образовательными потребностями, а также определены основные пути решения успешной социализации и адаптации ребенка в современном обществе.

В настоящее время общество ставит перед образовательными учреждениями такие глобальные задачи, как высокий уровень и широкий спектр образовательных услуг, а также доступность образования для всех категорий детского населения. Выполнение этих задач возможно при условии создания в образовательных учреждениях комфортной образовательной среды, в которой учебные процессы протекают в наиболее благоприятных для учащихся условиях. Инклюзия одна из последних стратегий специального образования.

Инклюзия означает полное вовлечение ребенка с особыми образовательными потребностями в жизнь школы. Смысл инклюзии состоит в том, чтобы полностью вовлечь ребенка с ограниченными возможностями в развитии в жизнь класса. В идеале инклюзивный класс должен объединять несколько групп детей с особыми образовательными потребностями (далее – ООП), чтобы дети имели возможность общаться друг с другом.

Совсем недавно вопросы обучения и воспитания детей с особыми образовательными потребностями касались достаточно узкого профессионального круга – представителей дефектологии и специального коррекционного образования. С развитием инклюзивного образования эти вопросы стали актуальными для всего общества, что способствует постепенному становлению инклюзивного общества.

Углубляясь в систему развития инклюзивного образования, следует выделить основные пути, которые в целом определяют успешную социализацию и адаптацию ребенка в обществе.

✓ Ранняя диагностика, выявление (роль психолого-медико-педагогической консультации (далее – ПМПК) в выявлении детей с ООП);

✓ Правильно подобранная коррекционная поддержка (направление детей с ООП в детские сады, кабинеты психолого-педагогической коррекции (далее – КППК), реабилитационные центры);

- ✓ Сопровождение ребенка (инклюзивное сопровождение ребенка с ООП в школе);
- ✓ Взаимосвязь.

Путь ребенка начинается в ПМПК, где выявляются его особые образовательные потребности, и определяется программа обучения и воспитания подбирается тип образовательного учреждения.

Психолого-медико-педагогическая консультация является первой ступенью в системе инклюзивного и специального образования в Республике Казахстан.

Психолого-медико-педагогическая консультация – это специальная организация образования, деятельность которой направлена на комплексное психолого-медико-педагогическое обследование и консультирование детей от 0 до 18 лет.

Цель деятельности ПМПК – на основании достоверной и разносторонней диагностики определение специальных образовательных, социальных и медицинских потребностей ребенка, условий, обеспечивающих развитие, абилитацию, реабилитацию, нормализацию жизни, получение качественного образования, адаптацию и интеграцию в социум детей с особыми образовательными потребностями.

Задачи:

- Обследование детей. Определение статуса «ребенка с особыми образовательными потребностями»;
- Консультирование родителей (законных представителей) детей с ООП;
- Определение типа образовательной программы, специальных условий обучения и воспитания;
- Ведение статистического учета детей с ООП и представление данных о потребностях детей в получении в специальной психолого-педагогической помощи.

Обследование в ПМПК может быть проведено по инициативе родителей (законных представителей) ребенка, организации образования и здравоохранения только при согласии родителей (законных представителей) ребенка. Это момент, когда родитель осознает, что ребенку необходимо специализированная консультация и делает первый шаг.

Прием населения в ПМПК ведется по предварительной записи.

Продолжительность обследования одного ребенка первично обратившегося зависит от особенностей и возможностей ребенка.

Процесс обследования в ПМПК осуществляется врачами (невропатологом, психиатром, офтальмологом) и педагогами (логопедом, дефектологом, психологом, сурдопедагогом, тифлопедагогом и социальным педагогом).

Что представляет собой диагностическая процедура на ПМПК? Как правило, обследование ребёнка проходит в виде беседы, в ходе которой ему предлагается ответить на ряд вопросов и выполнить ряд заданий и методик различного характера: сложить из частей картинку или фигуру, запомнить определённое количество слов или изображений, разложить последовательно несколько картинок с единым сюжетом и так далее. Т.е. задания, которые на консультации предлагаются ребёнку, касаются не только школьных знаний и умений. В большей степени они носят психологический характер, потому что успешность ученика в школе как раз напрямую и зависит от того, насколько хорошо развиты у него психические процессы - память, внимание, речь, восприятие, мышление. Вся беседа обычно занимает от 30 до 50 минут в зависимости от возраста ребёнка и его индивидуальных особенностей. Родители обязательно присутствуют на диагностике, но не вмешиваются в её ход, а только наблюдают. В ходе обследования ведётся протокол, в который заносятся ответы ребёнка, а также краткие выводы по каждому из проверяемых показателей.

Процесс обследования в ПМПК начинает педагог-психолог устанавливает контакт с ребёнком, создает ситуацию успеха, для того чтобы ребенок раскрылся и показал максимум своих возможностей. Затем к процессу подключается логопед, выявляет уровень речевых нарушений, педагог-дефектолог определяет общую осведомленность, обученность и, соответственно, обучаемость ребенка. После завершения обследования идет коллегиальное обсуждение по итогам обследования.

По результатам обследования в ПМПК определяется в каком объеме коррекционно-педагогической помощи нуждается ребенок, по какой программе он должен обучаться, какую группу или КППК должен посещать чтобы успешно преодолеть те трудности, которые он испытывает в развитии и обучении.

После того как специалисты коллегиально обсудили имеющийся объём знаний и нашли наиболее оптимальный вариант для коррекции имеющихся недостатков, родителям и законным представителям дают свои рекомендации по дальнейшим действиям. Предлагается родителям, обратившимся за консультацией, несколько вариантов обучения.

В первую очередь - инклюзивное образование по месту жительства в шаговой доступности от дома. Для детей дошкольного возраста это кабинеты психолого-педагогической коррекции, реабилитационные центры, коррекционные группы при детских садах. Что является значительной помощью в подготовке ребенка к школе и выявлению у него сильных сторон, что в дальнейшем позволит значительно облегчить процесс обучения.

Второй вариант – это специальный класс общеобразовательной школы, при его наличии, для детей школьного возраста, таким образом, ребенок с особыми образовательными потребностями попадает в школу или детский сад – с этого момента педагогический коллектив начинает работу по созданию для него специальных условий, то есть начинает внедрять инклюзивную практику. А именно, начинается работа по удовлетворению особых образовательных потребностей ребенка.

ПМПК рекомендует необходимость изменения учебного плана и программы, но каков будет объем изменений – определяет учитель класса с помощью специалистов службы психолого-педагогического сопровождения (психолога, логопеда, специального педагога) по результатам углубленного изучения особенностей и возможностей обучающегося в усвоении программы.

В настоящее время педагог в школе - это ключевая фигура в инклюзивном образовании. И именно педагог школы оценивает образовательные потребности ребенка, он первым решает, необходим ли специальное психологическое сопровождение его ученику, необходимо ли сокращение общеобразовательной программы. И только при констатации безуспешности всех проведенных мероприятий по поддержке ученика двух-трех четвертей учебного года, его направляют в ПМПК.

Наиболее востребованным вариантом состава службы психолого-педагогического сопровождения процесса обучения детей с особыми образовательными потребностями является следующий: учитель-дефектолог, учитель-логопед, педагог-психолог. С целью получения сопровождения таких специалистов как тифлопедагог, сурдопедагог, инструктор ЛФК дети направляются в кабинет психолого-педагогической коррекции и реабилитационный центр, в соответствии с приказом МОН РК от 14.02.2017г. №66.

Таким образом, становится ясно, что в рамках массовой школы должны быть созданы специальные образовательные и материально-технические условия для ребенка с особыми потребностями. Обеспечение психолого-педагогического сопровождения детей со стороны квалифицированных специалистов (логопедов, дефектологов, психологов), подготовка и повышение квалификации учителей общеобразовательных школ по вопросам обучения детей с проблемами в развитии, создание учебно-методической базы.

Одной из необходимых условий в решении данной проблемы является тесное сотрудничество различных структур: организаций образования, здравоохранения, социальной защиты.

Только так, совместными усилиями мы сможем решить основную задачу инклюзивного образования - определение для каждого ребенка той формы обучения, которая будет оптимальна для его психического, социального развития и успешной интеграции в обществе.

Список литературы:

1. Типовые правила деятельности видов специальных организаций образования. Приказ МОН РК от 14.02.2017 года №66
2. Елисеева И.Г. Ерсарина А.К. Психолого-педагогическое сопровождение детей с особыми образовательными потребностями в общеобразовательной школе. Методические рекомендации. Алматы, 2019 г. Сайт ННПЦ КП.
3. Типовые учебные планы для обучающихся с особыми образовательными потребностями. Приказ МОН РК № 441.
4. Типовые учебные программы для обучающихся с особыми образовательными потребностями по видам нарушений. Приказы МОН РК № 352, № 469.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ СОВРЕМЕННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ШКОЛЕ КАЛИЕВА Жанат Каиркеновна, КАЛИЕВ Булат Бисембаевич

КГУ «Новая средняя школа-лицей»

Актобе, Казахстан

zhanat.kalieva.1965@mail.ru

Аннотация

Мақалада білім берудің заманауи әдістері, оқытудың әртүрлі түрлері бойынша мұғалімге қойылатын талаптар, жаңартылған білім беру технологиялары негізінде сабақтың әртүрлі түрлерін ұйымдастырудың ерекшеліктері, оқытудың әртүрлі құралдарын қолдану қарастырылады.

Аннотация

В статье рассматриваются современные методики образования, требования к учителю по разным видам обучения, особенности организации различных видов урока на основе обновленных образовательных технологий, использование различных средств обучения.

Интенсивные изменения происходящие в настоящее время в нашем обществе, требующие творчески развитой, креативно мыслящей, компетентной, активной личности, ориентируют педагогов на новый уровень преподавания и воспитания учащихся. Если в недавнем прошлом основной задачей, стоящей перед учителем, была передача ученикам определённой суммы знаний, то в настоящее время на первый план выдвигается задача развития творческого мышления учащихся в процессе обучения, умение ими самостоятельно пополнять свои знания, ориентироваться в стремительном потоке современной научной информации, развивать их способность адаптироваться к постоянно меняющимся жизненным ситуациям, искать пути нестандартного разрешения ситуаций и проблем.

Для реализации познавательной и творческой активности школьника в учебном процессе используются современные образовательные технологии, дающие возможность повышать качество образования, более эффективно использовать учебное время и снижать долю репродуктивной деятельности учащихся за счет снижения времени, отведенного на выполнение домашнего задания. Современные образовательные методики ориентированы на индивидуализацию, дистанционность и вариативность образовательного процесса, академическую мобильность обучаемых, независимо от возраста и уровня образования. В школе представлен широкий спектр образовательных педагогических технологий, которые применяются в учебном процессе. Внедрение в образовательный процесс современных образовательных и информационных технологий в образовательный процесс позволит учителю:

- отработать глубину и прочность знаний, закрепить умения и навыки в различных областях деятельности;
- развивать технологическое мышление, умения самостоятельно планировать свою учебную, самообразовательную деятельность;
- воспитывать привычки чёткого следования требованиям технологической дисциплины в организации учебных занятий.

В качестве результата инновационной деятельности рассматривается переход системы из одного состояния в другое, обеспечивающий повышения качества образования. Введение новых технологий вносит радикальные изменения в систему образования: ранее ее центром являлся преподаватель, а теперь – учащийся. Это дает возможность каждому ученику обучаться в подходящем для него темпе и на том уровне, который соответствует его способностям. Использование широкого спектра педагогических методик дает возможность педагогическому коллективу продуктивно использовать учебное время и добиваться высоких результатов обученности учащихся [1, с 62].

Разноуровневое обучение. У учителя появляется возможность помогать слабому, уделять внимание сильному, реализуется желание сильных учащихся быстрее и глубже продвигаться в образовании. Сильные учащиеся утверждаются в своих способностях, слабые получают возможность испытывать учебный успех, повышается уровень мотивации ученья. [2, с 37]

Исследовательские методы в обучении. Дает возможность учащимся самостоятельно пополнять свои знания, глубоко вникать в изучаемую проблему и предполагать пути ее решения, что важно при формировании мировоззрения. Это важно для определения индивидуальной траектории развития каждого школьника. Технология использования в обучении активных методов: ролевых, деловых и других видов обучающих игр. Расширение кругозора, развитие познавательной деятельности, формирование определенных умений и навыков, необходимых в практической деятельности, развитие общеучебных умений и навыков. [4, с 105]

Коллаборативное обучение (командная, групповая работа). Сотрудничество трактуется как идея совместной развивающей деятельности взрослых и детей, Суть индивидуального подхода в том, чтобы идти не от учебного предмета, а от ребенка к предмету, идти от тех возможностей, которыми располагает ребенок, применять психолого-педагогические диагностики личности. [5, с 19]

Информационно-коммуникационные технологии. Изменение и неограниченное обогащение содержания образования, использование интегрированных курсов, доступ в интернет. Здоровье сберегающие технологии. Использование данных технологий и методик позволяют равномерно во время урока распределять различные виды заданий, чередовать мыслительную деятельность с физминутками, определять время подачи сложного учебного материала, выделять время на проведение самостоятельных работ, что дает положительные результаты в обучении. Систему инновационной оценки «портфолио». Формирование персонифицированного учета достижений ученика как инструмента педагогической поддержки социального самоопределения, определения траектории индивидуального развития личности.

Владение современными педагогическими технологиями и новыми методиками - это составляющая методической культуры учителя. Внедрение новых технологий в учебный процесс меняет позицию и привычные установки не только школьника, но и самого педагога. Не случайно еще Н.В. Гоголь говорил: «Уча других, также учишься». В настоящее время в Казахстане идет становление новой системы образования, ориентированной на вхождение в мировое образовательное пространство. Этот процесс сопровождается изменениями в педагогической теории и практике учебно-воспитательного процесса. Современный учитель, задумываясь о качестве образования, не может замыкаться только на своём предмете. Ведь качество образования содержит в себе все стороны образовательного процесса, начиная от санитарно-гигиенических условий пребывания детей в школе, заканчивая достижениями воспитанников в знаниях умениях и навыках [3, интернет-ресурсы].

Учителю очень сложно преодолеть сложившиеся годами стереотипы проведения урока. Возникает огромное желание подойти к обучающемуся и исправить ошибки, подсказать готовый ответ. С этой же проблемой сталкиваются и обучающиеся: им непривычно видеть педагога в роли помощника, организатора познавательной деятельности. Современная система образования предоставляет учителю возможность выбрать среди множества инновационных методик «свою», по-новому взглянуть на собственный опыт работы. Именно сегодня для успешного проведения современного урока необходимо осмыслить по-новому собственную позицию, понять, зачем и для чего необходимы изменения, и, прежде всего, измениться самому.

Список литературы:

1. Андюхов, Б. Кейс – технология – инструмент формирования компетентностей /Б. Андюхова //Директор школы.- 2010.-№4.-С.61-65.
2. Ягодко, Л.И. Использование технологии проблемного обучения в начальной школе /Л.И. Ягодко// Начальная школа плюс до и после.- 2010.-№1.-С.36-38.
3. Сеть творческих учителей /ИКТ в начальной школе - <http://www.it-n.ru>
4. Белый, В.И. О современных тенденциях в распространении методов проектного обучения /В.И. Белый // Школьные технологии.- 2010.-№2.-С.155.
5. Селевко Г. К. Современные образовательные технологии и методики. учебное пособие.– М.: Народное образование, 1998.

ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ПӘНДЕРДІ ОҚЫТУДА БОЛАШАҚ МҰҒАЛІМДЕРДІ АУЫЛ МЕКТЕБІНДЕГІ ҚЫЗМЕТКЕ МОТИВАЦИЯЛАУ

АЛМЕТОВ Негматжан Шадиметович, ҚАЛЫБЕКОВА Айнура Сальхадиновна
М.Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университеті
Шымкент, Қазақстан
n_almetov@mail.ru, moon_light87@inbox.ru

Аннотация

Мақалада жоғары оқу орындарында педагогикалық пәндерді оқыту үдерісінде студенттерді ауыл мектебіндегі кәсіби-педагогикалық қызметке мотивациялаудың мүмкіндіктері мен әдістері қарастырылған.

Кіліт сөздер: болашақ мұғалімдер, ауыл мектептері, шағын жинақты ауыл мектептері, педагогикалық пәндерді оқыту, педагогикалық қызмет, мотивациялау.

Аннотация

В статье рассматриваются возможности и методы мотивации студентов к профессионально-педагогической деятельности в сельской школе в процессе преподавания педагогических дисциплин в вузе.

Ключевые слова: будущие учителя, сельские малокомплектные школы, преподавание педагогических дисциплин, педагогическая деятельность, мотивация.

Annotation

The article deals with the possibilities and methods of motivating students to professional and pedagogical activities in rural schools in the process of teaching pedagogical disciplines in higher education.

Keywords: future teachers, rural small schools, teaching of pedagogical disciplines, pedagogical activity, motivation.

Ауыл мектептерінің ауылдың әлеуметтік-экономикалық дамуында, ауыл шаруашылығының одан әрі нығаюында, ауыл жастарының тұған жерінде қалып қызмет жасауында орны мен рөлі ерекше. Болашақта халықтың мәдениеті, салт-дәстүрлердің сақталып қалуы ауыл мектептерінің дамуы маңызы өзгеше. Ауыл мектебінің дамуы ауыл дамуының ең маңызды факторларының бірі болып табылады.

Дегенмен, урбанизация үдерістері, жастардың жаппай қалаға қарай ұмтылуы, жоғары оқу орнын бітірген ауыл жастарының қалада жұмыс іздеп, артқа қайтпауы, ал қала жастарының ауылға барудың мүлдем қаламауы ауыл мектептерінің дамуына теріс әсерін тигізуде. Ауыл инфрақұрылымының дамымағандығы, ауыл жерлерде қазіргі жастардың әлеуметтік-рухани қажеттіліктерінің толықтай қамтамасыз етілмеуі де жас мамандардың ауылға барып жұмыс істеуді қаламауы өз әсерін тигізуде.

Соңғы жылдары Қазақстан Республикасында ауылды, ауыл мектептерін дамытуға бағдарлаған көптеген елеулі іс-шаралар жүзеге асырылды. «Диплом мен ауылға» бағдарламасы аясында жоғары оқу орындарын бітірген жастарда ауыл жерлерде жұмыс істеуі үшін материалдық және моральдық қолдау бойынша ауқымдық ұйымдастырушылық, әлеуметтік маңызды іс-шаралар жүзеге асырылды [1;2]. «Серпін» бағдарламасы арқылы Оңтүстік облыстар жастары Солтүстік аймақтардағы жоғары педагогикалық оқу орындарында оқып, мұғалімдер жетіспейтін ауыл жерлерде табысты еңбек атқаруда [3].

Дер кезінде, педагогикалық оқу орындары бітірушілерін ауыл жерлерде қызметке мотивациялау өз шешімін күтетін мәселе болып қалуда. Бұл мәселе әлеуметтік-экономикалық, басқару-ұйымдастырушылық шаралар мен қатар жүйелі әлеуметтік-педагогикалық іс-шаралар арқылы да өзінің тиімді шешімін табуы мүмкіндігін тәжірибе дәлелдейді. Мәселе жоғары педагогикалық оқу орны оқу-тәрбие үдерісін болашақ мұғалім және басқа да педагогикалық мамандықтар студенттерін ауыл мектептерінде жұмысқа мотивациялауда. Осы тұрғыдан педагогикалық пәндерді оқытудың әлеуетін қарастырамыз.

Педагогикалық мамандықтар студенттеріне базалық педагогикалық пәндерді оқытуда, атап айтқанда – «Заманауи педагогика» пәні студенттерді Қазақстан Республикасында білім беруді модернизациялаудың мемлекеттік бағдарламалар аясында ауыл жерлердегі мектептерді дамытудың қазіргі таңдағы проблемалары және оларды шешу бойынша мемлекеттік деңгейде жүзеге асырылып отырған нақтылы ұйымдастырушылық, әлеуметтік-экономикалық іс-шаралар туралы студенттерге мәлімет беру, оларды тәжірибелік мысалдар арқылы талдау жақсы нәтижелер береді. Осы тұрғыдан, «Қазақстан Республикасында білім беруді және ғылымды дамытудың 2020-2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы» анықтап берген ауыл мектептерінің мәселелері және ауыл жерлерде жалпы білім беру ұйымдарын дамытудың стратегиялық мақсаттары жоспарланып отырған іс-қимылдар туралы студенттердің түсініктерін қалыптастыру қажет [4].

«Заманауи педагогика» курсының «Мектептану» бөлімін оқып-үйренуде [5], және сол пән арқылы ауыл мектептерін басқару және оқу-тәрбие үдерісін ұйымдастырумен байланысты мәселелерді қарастырған жөн. Студенттер ауыл мектебін дамытуға жанашырлық танытуы, оның қазіргі және таяу болашақтағы даму міндеттерін жүзеге асыруға қызығушылықтар білдіруіне, болашақ карьералық дамуын ауыл мектебімен байланыстыруға тұрақты қалауын қалыптастыруға бағдарланған арнаулы дәріс материалдары, семинар үшін оқу-танымдық тапсырмаларын беру мүмкін. Мысалы, дәріс сабақтарында «Қазіргі ауыл мектебінің проблемалары», «Ауыл мектебінің әлеуметтік-экономикалық қызметі», «Ауыл мектебі – ауылда ағарту мен мәдениет бесігі», «Ауыл мектебі және жас педагог мамандар» тақырыптарында дөңгелек үстел, пікірталас ұйымдастыру, оқу кейстерін талдау мүмкін. Студенттер «Мен ауыл мектебіне баруға дайындаламын» бағытында топтық педагогикалық жобаларды дайындайды және қорғайды. Бұл әдістер болашақ мұғалімдердің ауыл мектебі, оның проблемалары және болашағы туралы тек ақпарат түріндегі білімдерді емес, кәсіби бағытталған, прагматикалық

икемділіктер мен дағдылардың меңгеруіне, педагогикалық құндылықтарды меңгеруіне септігін тігізеді.

«Тәрбие жұмысының теориясы мен әдістемесі» оқу курсы аясында студенттерді ауыл мектебіндегі тәрбиелік іс-әрекеттің ерекше қырлары, ауыл балаларының психологиясы, олармен тәрбиелік іс-әрекеттегі қолайлы жағдайлар, әсіресе ұлттық салт-дәстүрлер тәрбиесі, ауыл адамдарының өзара мейрімділігі, еңбек тәрбиесінің жоғары деңгейі, экологиялық тәрбиенің жоғары деңгейіне назар аудару керек [5]. Студенттер ауыл мектебіндегі тәрбие жоспарлары, оқушыларды тәрбиелеу бағытындағы іс-шаралар мен тәрбиелік іс-әрекет, тәрбие үдерісін ұйымдастыру мен басқаруды зерттеуге арналған арнаулы тапсырмаларды орындайды. Мақсат – ауыл мектебінде тәрбие жұмысын ұйымдастырудағы ерекше сипатын, проблемаларын, артықшылықтары және кемшіліктерін анықтау. Болашақ мұғалімдер бұл мәселелерді шешу бойынша өзіндік педагогикалық идеяларын ұсынуы, педагогикалық жобаларды дайындау жақсы нәтижелер береді.

«Этнопедагогика» элективті курсы оқып-үйрену аясында студенттер ұлттық салт-дәстүрлер, фольклор, халық қолөнеріні және олардың педагогикалық әлеуеті туралы мәліметтерді ауылдың шынайы өмірінен табу, осы мәліметтерді оқу-танымдық міндеттерді шешуге пайдалануды үйретеді. «Оқу-тәрбие үдерісінде халықтық педагогика элементтерін пайдалану» тақырыбын оқып-үйренуде, студенттер ауыл мектебінде білім беру мен тәрбие үдерісін ұйымдастырудағы ұлттық негіздер туралы арнаулы тапсырамалар беріледі [5].

Студенттердің ауыл мектебінде жұмысқа деген құндылық бағдарларын қалыптастыру мен дамытудың маңызы ерекше. Онлайн форматта ауыл мектептерінің өмірлік қызметімен таныстыру, озық мектеп басшылары және үздік, тәжірибелі педагогтармен онлайн-кездесулер, интервьюлер, сұхбаттар студенттердің ауыл, ауыл мектебі туралы түсініктері мен құндылық бағдарлары оң жағына өзгертеді. Тек ауыл жастары ғана емес, қалалық қыз-жігіттер де ауылға баруды, ауыл балаларымен педагогикалық қызмет жасауды мақсат ететін болады.

Болашақ мұғалімдерді ауыл мектебінде педагогикалық қызметке мотивациялауда арнаулы курс – ««Шағын жинақты мектептегі педагогикалық менеджмент пен педагогикалық үрдістің ерекшеліктері» элективті курсы ерекше орын алады [6].

«Шағын жинақты мектептегі педагогикалық менеджмент пен педагогикалық үрдістің ерекшеліктері» курсы студенттерді қазіргі жалпы білім беру мектептерін басқарудың заманауи менеджмент теориялары және технологияларымен, шағын жинақты мектептерде оқу-тәрбие үрдісін ұйымдастыру, жоспарлаудың теориясы және тәжірибесімен таныстырады. Шағын жинақты мектептердің проблемалары және оларды шешу жолдары, шағын жинақты мектеп педагогы қызметінің ерекшеліктері туралы білімдер және оларды тәжірибеде пайдалану дағдыларымен қаруландырады [6].

Курстың негізгі мақсаты – студенттерде шағын жинақты мектептерде педагогикалық үрдісті ұйымдастыру және менеджменттеу құзыреттіліктерін қалыптастыру.

«Шағын жинақты мектептегі педагогикалық менеджмент пен педагогикалық үрдістің ерекшеліктері» пәнін оқытудың негізгі міндеттері:

- білім беру менеджментінің теориялық негіздерін меңгерту;
- мектепті менеджмент негізінде басқарудың мазмұны, тиімді әдістерімен қаруландыру;
- білім беру менеджері қызметі туралы тұтас білімдерді қалыптастыру және оларды парактикада пайдалануға баулу;
- шағын жинақты мектептерде оқу-тәрбие үрдісін ұйымдастыру, оқу-әдістемелік қамтамасыздандыру, мониторингтеу және бағалау құзыреттіліктерін қалыптастыру;
- шағын жинақты мектепте болашақ педагогикалық іс-әрекетте және білім беру менеджері тәжірибелік қызметіне даярлықты қалыптастыру.

«Шағын жинақты мектептегі педагогикалық менеджмент пен педагогикалық үрдістің ерекшеліктері» курсының мазмұны Педагогикалық менеджменттің мәні, маңызы мен ерекшеліктері, білім беру жүйесін басқару және менеджердің қызметі, басқару және педагогикалық менеджмент тұжырымдамалары, қазіргі мектепті басқарудың мақсаты мен міндеттері, мектепте іс-қағаздарын жүргізу мәселелерін сипаттайды. Шағын жинақты мектептердегі педагогикалық үрдісті жоспарлау, ұйымдастыру, бақылау дағдылары мен икемділіктерін қалыптасуына жәрдем береді. Бағдарлама мазмұны шағын жинақты мектептердегі педагогикалық қызметті табысты жүргізу және менеджменттеу құзыреттіліктерін қалыптастыруға бағдарланған.

Аталмыш курс болашақ мұғалімдердің ауыл жерлердегі шағын жинақты мектептер, олардың проблемалары және даму болашағы туралы тұтас түсініктерін қалыптастырады. Курс аясында студент шағын жинақты ауыл мектебі жағдайында өзінің ерекше қырларын, оқу-тәрбие үдерісін тиімді ұйымдастыруға қажетті білімдер, дағдылар және икемділіктерді меңгереді.

Авторлық курстың бағдарламасы жоғарыда атап өтілген міндеттерді толық қамтамасыз етуге бағдарланған. Дер кезінде, бұл курс бойынша дәрістер, семинарларды сапалы ұйымдастырудың, студенттердің өзіндік жұмыстары үшін тапсырмалардың мазмұны мен формаларына арнайы назар аудару керек. Осы тұрғыдан «Шағын жинақты мектептегі педагогикалық менеджмент пен педагогикалық үрдістің ерекшеліктері» курсын оқытудың инновациялық білім беру түрлері мен әдістерін пайдалануға негізделген арнаулы әдістемесі жасалынды [7].

Қорыта келе, жоғары педагогикалық оқу орындарында педагогикалық пәндерді оқытудың студенттерді ауыл мектебінде кәсіби қызметке мотивациялаудағы әлеуеті жоғары. Педагогикалық курстарды бағдарламалық мазмұны мен оқыту үдерісін болашақ мұғалімдердің ауыл мектебінде жұмыс істеуге деген қызығушылықтары мен қажеттіліктерін, құндылық бағдарларын, арнаулы құзыреттіліктерін қалыптастыру мақсатты да, жүйелі үдеріс болуы қажет.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Өңірлерді дамытудың 2020 жылға дейінгі мемлекеттік бағдарламасын бекіту туралы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2018 жылғы 16 қарашадағы № 767 қаулысы. // <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/P1800000767/compare>.
2. «Дипломмен ауылға» барғандарға не беріледі? // <https://stan.kz/diplommen-auylgambargandarga-ne-be/>.
3. «СЕРПН-2050» бағдарламасы // <https://www.nkzu.kz/page/view?id=518>.
4. Қазақстан Республикасында білім беруді және ғылымды дамытудың 2020-2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы // <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/P1900000988>.
5. Білім беру бағдарламасы. Бакалавриаттың 6B01310 – Бастауыш оқыту педагогикасы мен әдістемесі ББ үшін. - Шымкент: М.Әуезов атындағы ОҚУ, 2020.
6. Шағын жинақты мектептегі педагогикалық менеджмент пен педагогикалық үрдістің ерекшеліктері» пәнінен 5B010000 – Білім бағыты мамандығы бойынша жоғары оқу орынының бакалавриатына арналған: оқу бағдарлама // Құрастырған: Алметов Н.Ш.- Шымкент: М.Әуезов атындағы ОҚУ, 2018.-12 б.
7. Алметов Н.Ш. 5B010600 – Музыкалық білім мамандығы студенттері үшін «Педагогикалық менеджмент және шағын жинақты мектептердегі педагогикалық үрдістің ерекшеліктері» пәнінен пәнді оқып-үйренуге арналған әдістемелік ұсыныстар. – Шымкент: М.Әуезов атындағы ОҚУ, 2016.-28 б.

БІЛІМ МАЗМҰНЫН ЖАҢА RTY АЯСЫНДА МҰҒАЛІМНІҢ КӘСІБИ ДАМУЫНЫҢ ЖЕТІЛҮІ

КАПИНА Эльмира Асетуллаевна, САҒИЕВА Ақерке Амантайқызы

Қ. Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік университеті

Ақтөбе, Қазақстан

aruka2004.75@mail.ru

Елбасымыз Н.А. Назарбаев «Дамыған, бәсекеге қабілетті мемлекет болу үшін, біз жоғары білімді ұлт болуымыз керек» дей келе, өскелең ұрпақтың функционалдық сауаттылығына аса назар аударуды талап етіп отыр.

Қоғамның дамуына байланысты ауылдарымыз да күннен-күнге жаңарып, жақсарып жатыр. Соның бірі – ауыл мектептерінің жағдайы. Ғылым мен технологияның дамыған заманында білім беру саласы да қарқынды дамуда. Қазіргі таңда ауыл мектептері жаңа технология құралдарымен жабдықталып, ұстаздар білім берудің жаңа әдіс-тәсілдері бойынша білімдерін жетілдіру үстінде. Жаңартылған білім беру бағдарламасының ерекшелігі спиральді қағидатпен берілуі. Баланың жан-жақты ізденуіне ынталандырады. Бұл бағалау жүйесінің артықшылығы, баланың ойлау қабілетін дамытып, ғылыммен айналасуға ықыласын туғызады.

Жаңартылған білім беру бағдарламасының негізгі мақсаты – оқушыларды сындарлы оқытуға үйрету, әлемдік білім кеңістігіне қол жеткізу, инновациялық білім негіздерін терең меңгерту. Тәуелсіздігіміздің тұғырлы болуына, еліміздің дамуына, жеріміздің көркеюіне өз үлестерін қосып жүрген белді азаматтардың барлығы да ауыл мектептерінен білім алып, ауылда тәрбиеленгендер. Ендеше заманына қарай амалы, демекші бұрынғы кездегідей қарапайым дәстүрлі сабақтың мәні де сәні де кеткен уақыт. «Білімді ұрпақ – болашақтың кепілі», - деп дана халқымыз айтқандай, бүгінгідей ел болашағы – жас буынды заманына сай лайықты жеке тұлға ретінде

қалыптастыру ісі мемлекетіміз үшін маңызды болса, мұғалімдер қауымына артылар жүк ауыр екені баршаға мәлім. Қоғамның дамуындағы ең маңызды мәселе білім беру жүйесі. Қазіргі таңдағы негізгі мақсат – жан-жақты білімді, өмір сүруге бейім, ой-тұлғасы бар, адамгершілігі жоғары, қабілетті жеке тұлғаны яғни еліміздің патриотын қалыптастыру.

Оқып үйрену мен тәрбие ісінде оқу орындарының жаппай заманауи технологияларды қолдануға көшу процесінде мұғалімнің кәсіби шеберлігін арттыру - қоғамның басты мәселесі. Мұғалімдердің кәсіби даму үдерісін дамыту барысында мектептің даму жоспарында желілік қоғамдастық, тәлімгерлік инновациялық, интерактивті әдістерді пайдалану арқылы білім сапасын арттыру, интернет жүйесімен байланысты жандандыру, жаңа ақпаратты технологияны меңгеру, жан-жақты ұстаздар қауымымен пікір алмасу қарастырылған.

Ал мұғалім үнемі ізденіп, білім қорымен өзінің іс- тәжірибесін таратып, өзгенің жаңалығын үйреніп отырса, оның сабақтары да қызықты, бала үшін тиімді болмақ. Ал бұл жағдай бүгінгі күні ауыл мектептері аталатын шалғайдағы ауылдар үшін де тиімді.

Кәсіби тұрғыда жаңа сатыға қадам басып, білім жүйесіне енген жаңалықтың қыр –сырын зерттей бастаған сәтімде арнайы курсқа баруым бағдарлама туралы туындаған сұрақтарымның жауабын табуға берілген мүмкіндік секілді көрінді.

Әр күн жаңалықтарға толы болып, курс тыңдаушылары жаңартылған білім беру бағдарламасы, АКТ әлеуеті жайлы пікір алмасып және ауыл мектептерінің жоғары сапалы білім беруді қолжетімді ету үшін ақпараттық-білімдік ресурстарының қазіргі жағдайын талдадық.

Курс тыңдаушылары арасында өткізілген түрлі тақырыптардағы коучингтер, ықшамсабақтар бұған дейін өз жұмысын өзі жеке атқарып жүрген әріптестердің арасында ынтымақтастық орнап, ұстаздардың көзқарасы өзгеріп жаңа инновациялық мүмкіндіктерді пайдалануға талпынысы басым болды.

Заман талабына сай жабдықталған әр ұстаздардың осы талапқа сай жұмыстануға бетбұрыстары айқын көрініс тауып жатыр. Бүгінгі мұғалімнің еңбегі, тынымсыз ізденуді, үздіксіз кәсіби дамуды талап етеді. Қоғамның сұранысына лайықты ақпараттық -коммуникативтік технологияларды меңгерген мұғалім болып, өз бегінше білім алып, шешім қабылдай алатын, болашаққа жан-жақты көзқарасы бар, ой-өрісі жоғары дамыған, зерделі, жан-жақты тұлғаны қалыптастыруда.

XXI ғасыр жедел өзгеріп жатқан заманға бейімделуге мүмкіндік беретін түбегейлі өзгерістер енгізуді, өз кәсіби шығармашылығымызды шындауды талап етеді. Ойы жүйрік, ақылы жетік, бәсекеге қабілетті, өзгерістерге бейім жеке тұлғаны тек қана жаңа тұрпатты педагог қалыптастырады. Негізінен жаңартылған білім жүйесі құзыреттілікке және сапаға бағытталған бағдарлама. Жаңартылған білім берудің маңыздылығы – оқушы тұлғасының үйлесімді қолайлы білім беру ортасын құра отырып сын тұрғысынан ойлау, зерттеу жұмыстарын жүргізу, тәжірибе жасау, АҚТ –ны қолдану, коммуникативті қарым-қатынасқа түсу, жеке, жұппен, топта жұмыс жасай білу, функционалды сауаттылықты, шығармашылықты қолдана білуді және оны тиімді жүзеге асыру үшін қажетті тиімді оқыту әдіс-тәсілдерді (бірлескен оқу, модельдеу, бағалау жүйесі, бағалаудың тиімді стратегиялары) курс барысында ұғындық.

Жаңартылған білім беру бағдарламасының ерекшелігі спиральді қағидатпен берілуі. Оған оқу мақсаттары зерделей отыра тапсырмаларды ықшамсабақтарды құрастыру барысында көз жеткіздік. Бағдарлама оқушының төрт тілдік дағдысын: тыңдалым, айтылым, оқылым, жазылым жетілдіруге бағытталған. Бұл төрт дағды оқу жоспарында «Шиыршық әдісімен» орналастырылған және бір – бірімен тығыз байланысты. Бүгінгі күні барлық елдер жоғары сапалы білім жүйесімен жұмыс істеуде. Өйткені қазіргі заманда елдің бәсекеге қабілеттілігі оның азаматтарының парасаттылығымен анықталады, сондықтан білім беру жүйесі болашақтың талабына сәйкес дамуы тиіс. Оқушыларды заманауи әдіс –тәсілдермен оқытып, ой –өрісі кең, саналы, еркін азамат етіп тәрбиелеу қажеттілігі де осы себептен туындап отыр. Зерттеулік білік пен дағдылар адамға тек ғылыми жұмыспен айналысқанда ғана емес, сонымен бірге оның басқа да қызмет аясында қажет. Шығармашыл - зерттеушілік ізденіс кез-келген кәсіптің ажырамас бөлігі болып табылуда. Баланы зерттеушілік іс-әрекетке дайындау, зерттеулік ізденістің біліктері мен дағдыларына үйрету қазіргі кезде білім берудің маңызды міндеті болып отыр.

К.Ушинский: «Мұғалім - өзінің білімін үздіксіз көтеріп отырғанда ғана мұғалім, ал оқуды, ізденуді тоқтатқанда, оның мұғалімдігі де жойылады», - деген екен. Бүгінгі күн- білім беру мазмұнына, оқушы мен педагог тұлғасына және қызметіне деген көзқарастардың түбегейлі өзгеріске бет бұрып отырған кезең. Бұл жөнінде Қазақстан Республикасының Президенті Н.Назарбаев өз сөзінде: «Біз қазір «білім-ғылым-инновация» атты үштік үстемдік құратын жоғары индустриялық әлемге қарай бағыт алып барамыз», - деген еді. Қазақстанның әлемдік үрдістерге кіруі, дамыған елдердің стандарттарына деген ұмтылысы білім беру жүйесінің жаңа сапалық деңгейге өту қажеттілігін арттыруда. Біліктілікті

арттыру жүйесінде мұғалімдердің функционалдық сауаттылығы – қазіргі білім берудегі жаңа және нақты жағдайға икемделу дегенді білдіреді. Осыған орай, қазіргі кезде білім беру жүйесінде жасалып жатқан реформалар барлық деңгейлердегі білім мазмұнын жаңартуға және өсуден тұрақты даму кезеңіне өтуге бағытталған. Білім беру әдісі өзгереді, білім беру мазмұны жаңарып, жаңа көзқарас, жаңаша қарым-қатынас пайда болады. Жаңартылған Бағдарлама жаңашыл ой тудырды. Себебі әр жаңашылдық, біріншіден, стандартты іске асыруда мұғалімнен кәсібилік, екіншіден, одан әрі сапалы нәтиже алу мақсатында жігерлі іс-әрекеттерді талап етеді. Білім беру мазмұнын жаңартудағы мұғалімнің атқаратын маңызды ролін ескере отырып, педагог қызметкерлерінің біліктілігін арттыру бойынша жұмыстар атқарылды.

Білім мазмұнын жаңғырту – сапалы білім, жарқын болашаққа негізделген.

Елбасы Н.Ә.Назарбаев «Қазақстан жолы – 2050: бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ» атты Жолдауында: «Орта білім жүйесінде жалпы білім беретін мектептерді Назарбаев зияткерлік мектептеріндегі оқыту деңгейіне жеткізу керек.

Қазақстан 2050 стратегиялық бағдарламасы білім берудің ұлттық моделінің қалыптасуымен және Қазақстанның білім беру жүйесін әлемдік білім беру кеңестігіне кіріктірумен сипатталады. Қазіргі таңда қазақ тілі-мемлекеттік тіл, қарым-қатынас тілі – орыс тілі және ағылшын тілі – әлемдік кеңістікті тану тілін оқытуда жаңа идеяларды әр сабақта жан-жақты қолданып, жаңаша оқытудың тиімді жолдарын тауып, жүйелі түрде қолдану-заман талабы болып отыр.

Білім беру бағдарламасының негізгі мақсаты-білім мазмұнының жаңаруымен қатар, критериялды бағалау жүйесін енгізу және оқытудың әдіс-тәсілдері мен әртүрлі құралдарын қолданудың тиімділігін арттыруды талап етеді. Қорыта айтқанда, аталмыш бағдарламаның мәні, баланың функционалды сауаттылығын қалыптастыру. Сол үшін де бұл бағдарламаның негізі «Өмірмен байланыс» ұғымына құрылған. Ұстаздарға үлкен жауапкершілік міндеттелді. Оқушылардың бойына ХХІ ғасырда өмірдің барлық салаларында табысты болу үшін, қажетті дағдыларды дарыту үшін, мұғалімдер тынымсыз еңбектену керек. Жаңартылған оқу бағдарламасы аясында тек өз пәнін, өз мамандығын шексіз сүйетін, бала үшін ұстаз ғұмырын күдіретті деп санайтын білімді мұғалімдер ғана жұмыс істей алады.

«Білімдіден не пайда, білгенін көпке айтпаса, үйреткеннен не пайда, қайырымы қайтпаса» деген екен А.Байтұрсынов. Сондықтан үнемі кәсіби біліктілігін артып, жаңашылдыққа ұмтылған педагог қана шығармашылықпен, зор қуатпен еңбектенеді. Себебі, әлем таныған елде рухани бай және интеллектуалды тұлғалар мекендеу қажет.

Әдебиеттер:

1. ҚР орта білім мазмұнын жаңарту еңбегінде қазақ тілінде оқытатын мектептердегі бастауыш сынып пәндері бойынша педагогика кадрларының біліктілігін арттыру курсының білім беру бағдарламасы. 2016ж
2. Н.Ә. Назарбаевтың Қазақстан халқына жолдауы «Қазақстан жолы 2050: Бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ», 17.01.2014.
3. Оразбаева Ф.Ш. , Рахметова Р.С. Қазақ тілін оқыту әдістемесі, 2005
4. «Білім технологиялары» №3, 2016
5. «Жаңартылған білім беру мазмұны аясында критериялды бағалауды жоспарлау және ұйымдастыру», 2017

БІЛІМ БЕРУДІ ДАМУ МӘСЕЛЕСІ

ЖУСАНБАЕВА Гүлзат Бейсеновна

№2 орта мектебі

Жамбыл облысы, Мойынқұм ауданы Кеңес ауылы, Қазақстан

zama1981@list.ru

Білім мен тәрбие әрқашан күн тәртібіндегі басты өзекті мәселе болып келгендігі баршамызға белгілі. Қазір заман өзгерді, талап өзгерді. Бүгінгі бала-ертеңгі ел болашағы. Ондай болса, білім деңгейімен шығармашылық қабілеті жоғары шәкірттерді тәрбиелеу ұстаздардың басты міндеттері екендігін ұмытпауымыз қажет. Елбасы Н.Назарбаев «Қазақстан ХХІ ғасырда дамыған елдермен теңестіріп, өркениетті әлемнен мәртебелі орын алуына ықпал етер бірден-бір күдірет-білім, білімді ұрпақ», - деп ХХІ ғасырды ғылым мен білімнің ғасырын атады.

Бүгінде білім саласына жаңа реформалар енгізу бүкіл әлем елдерінде ең өзекті мәселелердің бірі болуда. Әсіресе Қазақстанда. Білім жүйесіне жаңа емтихандар енгізіліп, мектепте білім беру жүйесі жаңартылып, ұйымдық-құқықтық құрылымдарға түзетулер енгізілуде. Осы атқарылған істерге қарай отырып, ХХІ ғасырда білім жүйесі қандай болу керек? деген сұрақ туындайды.

Әлемдік деңгейде кең қанат жайып келе жатқан ғаламдану үрдісінде әр халықтың өзіндік бет - бейнесін сақтап қалуы мен ұлттық ерекшеліктерді қазіргі өркениет талаптарына сай жетілдіру мәселесі зор маңызға ие болып

отыр. Халықтың рухани құндылықтары ақпараттар ағынымен, жан- жақтан еніп жатқан жат түсініктер тасқынында жоғалып кетпеуі үшін жас ұрпақтың білімінің берік, білігінің бекем болуы тиіс. Әрине, ол жалпы білім беретін білім мекемелеріндегі оқу - тәрбие жүйесінің қалай ұйымдастырылуына тікелей тәуелді.

Білім мазмұнында оқушының өзіндік ойлау қабілеттерін, жеке көзқарастарын дамытуға тірек болар негізгі өзекті тауып, барлық ұғым – түсініктерді соған сәйкестендіре жүйелеу қандай маңызды болса, сабақта, сабақтан тыс ұйымдастырылатын оқу процесінде баланың білімді өздігінен меңгеруіне, өзіне деген сенімділігін арттыруға, қажетті іскерліктерді қалыптастыруға бағытталатын жұмыстарды үйлестіре жүргізудің де мәні соншалық үлкен.

Бүгінде білім саласына жаңа реформалар енгізу бүкіл әлем елдерінде ең өзекті мәселелердің бірі болуда. Әсіресе Қазақстанда. Білім жүйесіне жаңа емтихандар енгізіліп, мектепте білім беру жүйесі жаңартылып, ұйымдық-құқықтық құрылымдарға түзетулер енгізілуде. Осы атқарылған істерге қарай отырып, ХХІ ғасырда білім жүйесі қандай болу керек? деген сұрақ туындайды. **Осы сұраққа жауап беруге тырыстым.**

№1. Пән

Ата-аналар балаларға көп салмақ түседі деп наразылық білдіреді. Оқушылар оқытылатын пәндердің көбі оларға қажет емес деп наразы болуда. Мұғалімдер болса, қазіргі балалардың сабаққа еш қызығушылықтары жоқ деп арыз айтады. Сонымен не істеу керек? Мүмкін оқушылар мен кейбір пайдасы жоқ жалпы білімдік пәндерден босатқан дұрыс болар? Осы мәселеге келетін болсақ, гуманитарлық бағытта оқитын оқушылар физика пәнін оқуға мүлдем қарсы...

"Бірақ, кейін өзіңнің балаң сенен есепті шығаруға көмек сұраса не істемексің?" деген сұраққа оқушылардың көбі: "Біріншіден, қажетті емес ақпарат тез ұмытылатынын ескере отырып, мен балама тіпті тартылыс күшін түсіндіріп беруім екіталай, екіншіден, менің балам мектепке барғанға дейін мектеп бағдарламасы мен білім беру жүйесі өзгереді, үшіншіден, мектепті үздік бітірген көп ата-ана үшінші сыныптың тапсырмаларын орындай алмайды" - деп жауап береді.

Жарайды... Дегенмен жан-жақты даму мәселесі ше?..

№2. Әрбір оқушымен жеке жұмыс жасау

Барлық оқушылардың білім деңгейі бірдей емес, кейбірі жақсы оқитын болса, кейбірінің үлгерімі нашар. Нәтижесінде нашар оқитындар үлгерімі жақсыларды артқа тартып, озат оқушылар өздерінің қабілеттеріне сай білім ала алмайды. Өз кезегінде нашар оқитындарда комплекс пайда болады. Соның әсерінен аталған екі топ та өз мүмкіндіктерін толығымен көрсете алмайды.

№3. Қажетті нәрселерге көңіл бөле білу

Бүгінде мектепте жүргізілетін сабақтар - тек ҰБТ-ға дайындалу немесе дәріс оқу. Өмірде еш қажеті болмайтын фактілермен, формулалармен оқушылардың миын қатырады. Немесе схемалардың мән-мағынасын түсінбестен, тек емтиханды дұрыс тапсыру үшін аталған схемаларды қинап жаттатқызады және мұндай білімнің қысқа уақыт ішінде ұмытылып жататынын ерекше атап кеткен жөн. Нәтижесінде мектеп қабырғасынан білімді азаматтар емес, формулаларды жаттап алған тотықұстар шығады. Сондықтан қазіргі кезде сабақ беру жүйесін заманауи әдіспен жүргізген дұрыс.

Біріншіден, зерттеушілік қызметті дамытқан жөн. Оқытушылар сұрақ қойып, ал оқушылар тек сол сұраққа ақпарат іздеп, интернет беттерінен реферат жүктеп қана қоймай, өздерінің ой-қорытындыларын көрсетулері қажет. Яғни, үйреншікті үй тапсырмаларын беруден бөлек, оқушылар қысқа зерттеу жұмыстарын жасаулары, нақтырақ айтқанда, ақпарат көздерімен жеке жұмыс істеп, ақпарат жинап, оны талдап, өз бағасын берулері керек, сондай-ақ, зерттеу жұмысының қорытындысын жасап және мұғалімдермен бірге байланыста әрекет жасаулары қажет. Мектеп осындай әдіс арқылы оқушыларды өздігінен ойлауға үйретеді.

Екіншіден, оқушылар жиі презентациялар мен көпшілік алдында сөз сөйлеулері қажет. Сонымен қатар презентациялар PowerPoint программасымен шектеліп қоймай, аудитория алдында қандайда бір проекті толықтай қорғаулары қажет. Бұл оқушылардың коммуникативті болуларын және өздеріне сенімділіктерін арттыруға үлкен үлес қосады.

Барлық білім беру деңгейіндегі ұйымдардың педагогтері білім беру деңгейлері арасындағы сабақтастықты қамтамасыз ету бойынша педагогикалық шеберлікті жетілдіруге мүмкіндік беретін

аудиториялық және қашықтықтан оқыту нысанында біліктілікті арттыру курстарынан өтеді. Орта білім беру сапасына сараптамалық шолу (инспекциялау) қорытындылары бойынша жоғары баға алған мектептерге оқыту мектебі (TEACHING SCHOOLS) болуға, өз тәжірибесін басқа мектептерге таратуға мүмкіндік береді. Педагогтер Action Research және Lesson Study арқылы оқытудың дербес практикасын жетілдіреді, сондай-ақ басқа педагогтермен тәжірибе алмасса тиімді болады. Қазақстандық педагогтердің TALIS (ЭЫДҰ) – сабақ беру мен оқудың халықаралық зерттеуіне қатысуы жалғасады. Республикалық пән педагогтері қауымдастығы, сондай-ақ әрбір өңірде пән педагогтері қауымдастығы құрылаып олар педагогтердің кәсіби шеберлігін арттыруға жәрдемдесетін болады. Б.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы әдістемелік инновациялардың орталығына айналады. Республикалық оқу-әдістемелік кеңес педагогикалық ЖОО-мен тығыз өзара қарым-қатынаста еліміздің барлық оқу-әдістемелік қызметтерінің, пән мұғалімдері қауымдастығының қызметін біріктіретін және үйлестіретін болады. Б.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы халықаралық және отандық мониторингтер мен зерттеулер негізінде ЭЫДҰ мен IEA пайдаланатын зерттеу құралдары мен әдіснамалық тәсілдерге ие болады. Жыл сайын пән мұғалімдерінің форумдары мен слеттері өткізіліп әдіс алмасады. Қалалық және ауылдық мектептердің, өңірлердің, оқу орындарының, білім алушылардың арасындағы білім беру сапасындағы алшақтықты қысқарту іске асады. Нәтижелілігі төмен білім беру ұйымдарын, білім алушылардың әлеуметтік осал санаттарын қолдау тетігін іске асыру. Орта білім берудің сапасын арттыру мақсатында оның ғылыми негізі әзірленіп, практикаға енгізу. Білім алушылардың білім жетістіктерінің мүмкіндіктерін теңестіру және алшақтықты қысқарту мақсатында нәтижелілігі төмен мектептерді қолдауға, инклюзивті білім беруді дамытуға, әлеуметтік жағынан осал отбасылардан шыққан балаларды техникалық және кәсіптік, сондай-ақ жоғары білім беруге неғұрлым кеңірек тартуға күш жұмсалса. Менеджмент, педагогикалық қолдау, оқу-әдістемелік мазмұн және табысты тәжірибені тарату мәселелерінде нәтижелілігі төмен мектептерге мықты мектептердің "қамқорлығы" мәселесі пысықталатын болса. "Мобильді мұғалім" (шағын жинақты мектептерде оқытуды қолдау және оның сапасын арттыру) және "Уақытша отбасы" (тірек мектебі орналасқан елді мекенде оқушылардың отбасында тұруы) жобалары маңызды шара болып табылса. ШЖМ-да жұмыс істейтін мұғалімдер мынадай әдістемелік қолдаумен қамтамасыз етілсе: бірлескен сыныптардағы оқушылармен жұмыс бойынша курстар, семинарлар және тренингтер.

Ақпараттық теңсіздікті төмендету және әртүрлі өңірлердегі балалар үшін тең мүмкіндіктер жасау мақсатында еліміздің үздік жаттықтырушыларымен түрлі деңгейдегі пәндік олимпиадаларға онлайн дайындық ұйымдастырылса.

NEET санатындағы жастарды, аз қамтылған, көп балалы отбасылардың балалары, ауыл жастарын тегін ТжКБ-мен қамтуды кеңейту жоспарланса. Олар үшін орта буындағы мамандықтарға мемлекеттік білім беру тапсырысы көзделсе.

2. Сапалы қосымша білім алуға қол жеткізуді арттыру

"Ұшқыр ой алаңы" оқушылардың дебаттық қозғалысы" жалпыұлттық мәдени-білім беру жобасын іске асыру жоспарланса. Еліміздің барлық өңірлерінде дебаттық орталықтар мен клубтар ашыласы.

Өскеген ұрпақты театр өнері әлеміне тарту мақсатында "Балалар мен театр" ағартушылық жобасы іске асырылатын болса.

"Қоғамға қызмет" волонтерлер жобасының әлеуметтік жобаларын іске асырылса.

Барлық өңірлерде жергілікті бюджет және демеушілік қаражат есебінен Оқушылар сарайлары базасында балалар технопарктері мен бизнес-инкубаторлар желісі енгізілсе.

Оқытудың қауіпсіз және жайлы ортасын қамтамасыз ету

Туғаннан бастап кәмелетке толғанға дейін балалардың құқықтарын қорғау мәселелері бойынша мемлекеттік органдардың өзара іс-қимылын қамтамасыз ету, балаларды оқыту мен қорғаудың қауіпсіз және жайлы ортасын қаржыландыру мәселелері бойынша барлық мүдделі мемлекеттік органдардың қызметін үйлестіру мақсатында "Әлеуметтік шығындарға арналған ЖБ және РБ көлеміндегі балалар бюджетін" есептеу әдістемесі әзірленетін болады.

"Балалар бюджеті" – бұл балаларды қолдауға арналған республикалық және жергілікті бюджеттерді және балалардың мүддесінде мемлекеттік шығыстың тиімділігін бағалауды қамтитын шоғырландырылған бюджеттің өлшемі. "Балалар бюджетін" енгізу балалардың әл-ауқаты мен құқықтарын қамтамасыз етуге бағдарланған, балалар мүддесіндегі бюджет шығындарының деңгейін айқындауға, сондай-ақ мемлекеттік және жергілікті органдардың назарын балалардың барлық салалардағы мүдделері мен қажеттіліктерін есепке алуға аударуын күшейтуге мүмкіндік береді.

"Балалар бюджетін" иемдене отырып, мемлекеттік органдар бюджет саясатындағы басымдықтарды, оның биліктің әлеуметтік міндеттемелеріне сәйкестігін анықтау құралына ие болады.

"Балалар бюджетін" есептеу әдістемесін әзірлеу балаларға бөлінетін мемлекеттік бюджеттің жалпы сомасының мониторингін енгізуге мүмкіндік береді.

Денсаулық сақтау, білім беру, әлеуметтік қорғау, жергілікті атқарушы органдар жүйелерінің деректер базаларын біріктіру жүзеге асырылатын болады.

Балалардың әл-ауқатын бағалауға және жағдайын жақсартуға көп өлшемшартты тәсіл қолдану үшін 2020 жылы Баланың әл-ауқатының индексі қосымша сынақтан өткізіліп, 2022 жылы енгізіледі.

Балаларға қатысты және олардың арасындағы зорлық-зомбылықты жасырмау үшін жыл сайын кәмелетке толмағандарға қатысты және олардың арасында зорлық-зомбылық деңгейін айқындау бойынша тиісті әлеуметтік зерттеулер жүргізілетін болады.

Мектептердегі зорлық-зомбылықтың алдын алу және оған ден қою, сондай-ақ оқушылар арасындағы зорлық-зомбылық туралы хабардарлықты арттыру үшін өмірлік дағдыларды қалыптастыру және суицидтің алдын алу жөніндегі бағдарламалар іске асырылатын болады.

Қауіпсіз жағдайлардың алдын алу және жасау мақсатында білім беру ұйымдарын бейнебақылау жүйесімен, оның ішінде мектеп ас блоктарымен жарактандыруды 100 %-ға дейін жеткізу, сондай-ақ қолайлы жағдайлармен, мектепке қауіпсіз тасымалдаумен және т.б. қамтамасыз ету жоспарланып отыр.

Қауіпсіз кіріп-шығу, мамандандырылған күзет және бақылау жүйесі қамтамасыз етілетін болады.

Мектеп асханаларының жағдайы, оның ішінде МЖӘ есебінен жақсартатын болады. Мектепте тамақтандыруды ұйымдастыру балалар мен ата-аналардың қажеттіліктерін ескере отырып өзгереді.

Тамақтану нормалары мен рационы қайта қаралатын болады. Қолма-қол ақшасыз есеп айырысуға кезең-кезеңімен көшіріледі, мектеп ас блоктары бейнебақылаумен қамтамасыз етіледі, бракераждық комиссиялардың қызметі жандандырылады.

"Тәуекел тобындағы" балаларды ерте анықтау және оларға уақтылы көмек көрсету, буллингті болдырмау мақсатында білім беру ұйымдарының психологиялық қызметі мен мектептердегі татуласу қызметтері күшейтіледі.

Өмірлік қиын жағдайға тап болған балалары бар отбасыларға әлеуметтік-құқықтық және психологиялық-педагогикалық қолдау көрсету жөніндегі орталықтар мен психологиялық қызметтер желісін дамыту (балалар үйлерін трансформациялау) жалғастырылса.

Балаларды рухани дамуына зиян келтіретін ақпарат пен материалдардан қорғау жөніндегі шараларды әзірлеу және енгізу жоспарланса.

Ата-аналарға немесе оларды алмастыратын адамдарға құқықтық және консультациялық көмек көрсету бойынша асырап алушы ата-аналар мектептерін дамыту жұмысы жалғастырылатын болса.

Сондай-ақ жетім балаларды және ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балаларды қазақстандық азаматтардың отбасыларына орналастыру мәселелері бойынша коммерциялық емес және үкіметтік емес ұйымдармен өзара іс-қимыл жүргізу жалғасса.

Арнайы және инклюзивті білім беру саласында мемлекеттік қызметтер көрсету оңтайландырылады және автоматтандырылады, оның шеңберінде денсаулық сақтаудың және әлеуметтік қорғаудың ақпараттық жүйелері интеграцияланады. Бұл психологиялық-медициналық-педагогикалық консультацияларға (бұдан әрі – ПМПК) "медициналықтан" "педагогикалық" үлгіге көшуге мүмкіндік береді. ПМПК қызметі балалардың білім алу қажеттіліктерін айқындауға бағытталатын болса.

Педагогтерге, ата-аналарға, ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар балаларға мобильді консультациялық-әдістемелік көмек енгізілсе.

Кәсіби стандарт негізінде инклюзивті білім беру жағдайында жұмыс істейтін педагогтер (пән мұғалімдері, педагогтер, педагог-ассистенттер және басқалар) үшін біліктілік талаптары жаңартылса.

Ерекше білім берілуіне қажеттіліктері бар балаларды түзеу арқылы педагогикалық қолдау мақсатында мемлекеттік тапсырысты орналастыру кезінде жан басына шаққандағы қаржыландыру (әлеуметтік рюкзак) нормалары әзірленетін болса.

Білім беру ұйымдары ерекше білім берілуіне қажеттіліктері бар білім алушыларға жағдай жасауды қамтамасыз ету (арнайы жабдықтармен, жиһазбен, кадрлармен, оқулықтармен және оқу-әдістемелік кешендермен, пандустармен, көтергіштермен, лифтілермен және т.б. жарактандыру) жұмысын жалғастыратын болса.

Балалармен іс-шаралар, оның ішінде туристік жорықтар, экспедициялар және білім алушылармен экскурсиялар өткізу қауіпсіздігі жөніндегі нормативтік құқықтық актілерді жетілдіру шаралары қабылданатын болады.

Үздік практикалар негізінде білім алушылардың, педагогтердің және білім беру ұйымдарының сапасын бағалаудың жаңартылған жүйесі

Білім беру сапасын бақылаудан оны қамтамасыз етуге көшу мақсатында білім беру ұйымдарының сапасын бағалау және әдістемелік қолдау жүйесінің тетіктері жетілдіріледі.

Мектепке дейінгі ұйымдар ұсынатын білім беру қызметтерінің сапасын арттыру үшін олардың қызметін кезең-кезеңімен лицензиялауды енгізу жоспарлануда. Мектепке дейінгі ұйымдардың рейтингі сынақтан өткізіліп, оған ата-аналар бағалауы енгізіледі.

Білім беру қызметінің сапасы төмен мектептерді анықтау және оларға атаулы қолдау көрсету мақсатында мектептердің білім беру саласындағы заңнама талаптарына сәйкестігі бойынша орта білім беру сапасына сараптамалық шолу (инспекциялау) институты енгізілетін болады. Орта білім беру ұйымдарын бағалау өлшемшарттары жетілдірілетін болады. Сондай-ақ білім беру қызметіне, мектептерге, гимназияларға, лицейлерге, колледждер мен жоғары оқу орындарына қойылатын жаңа біліктілік талаптары енгізілді.

Орта білім беру сапасына сараптамалық шолу (инспекциялау) нәтижелері бойынша оқу-әдістемелік қолдауды, педагогтердің әлеуетін арттыруды, материалдық-техникалық жарактандыруды және т.б. қоса алғанда, білім беру сапасын жақсарту жөніндегі стратегиялар әзірленетін болады. Білім беру жөніндегі инспектор мамандардың, консультант-инспекторлардың және білім беру сапасын қамтамасыз ету жөніндегі мамандардың әлеуеті мен мәртебесін арттыру жүзеге асырылатын болады.

Мектепте өлшемшарттық бағалау жүйесі жетілдірілетін болады. Оқушыларды ішкі бағалаудың (формативті және жиынтық бағалар, балдар) объективтілігін арттыру жұмысы жалғасып қолданылуда..

Оқу бағдарламаларындағы өзгерістер мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандартына күтілетін нәтижелеріне сәйкес бағалау құралдарын жүйелі қайта қарауды талап етеді. Қорытынды аттестаттауды өткізудің тапсырмалары мен форматы, PIRLS, PISA, ICILS халықаралық салыстырмалы зерттеулерінің, сондай-ақ SAT тестінің құралдарымен ұқсастығы бойынша функционалдық сауаттылық пен құзыреттілікті өлшеуге бағытталған сұрақтарды қоса отырып, ҰБТ мазмұны және т.б. қайта қаралатын болады.

Орта білім берудің әрбір деңгейінде (бастауыш, негізгі орта және жалпы орта білімнің) репрезентативтік іріктеу негізінде білім алушылардың дағдыларын меңгеру срезі енгізілетін болады. Функционалдық сауаттылықты бағалаудың басымдықтары математикалық, жаратылыстану-ғылыми, оқырман және компьютерлік сауаттылық болады.

Қазақстандық оқушылардың PISA, TIMSS, PIRLS, ICILS халықаралық салыстырмалы зерттеулеріне, сондай-ақ Қазақстанның PIAAC қатысуы жалғасады. Жекелеген мектептерді объективті және тәуелсіз бағалау үшін қазақстандық білім алушылар жыл сайын PISA-based Test for Schools қатысып өз білімдерін көрсетеді..

Өмір бойы білім алу қағидаты негізінде мектепке дейінгі білім беруден жоғары оқу орнынан кейінгі білімге дейінгі білім беру бағдарламаларының сабақтастығын қамтамасыз ету.

Білім беру деңгейлері арасындағы мазмұнның сабақтастығын қамтамасыз ету мақсатында бүкіл білім беру траекториясы бойы жинақталатын өтпелі негізгі құзыреттер айқындалатын болады. Бұл құзыреттер білім берудің барлық деңгейлеріндегі мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандартының құндылығы мен мазмұндылығын, білім беру саласындағы басқа да негіздемелік құжаттарды (салалық біліктілік шеңбері, кәсіби стандарттар) айқындау үшін негіз болады.

Мемлекеттік тілді басым дамыту білім беруді әдіснамалық және ғылыми-әдістемелік сүйемелдеу, оның ішінде қазақ тілі мен әдебиетін тереңдетіп оқыту есебінен күшейтілетін болады. Ол үшін гуманитарлық пәндерді тереңдетіп оқытатын Абай атындағы мектептер мен мектеп-интернаттарының желісі құрылатыны қуантарлық іс. Мектепке дейінгі және бастауыш білім беру арасындағы сабақтастықты күшейту шеңберінде мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың үлгілік оқу бағдарламасы қайта қаралады және жазғы айларда мектепалды даярлық күшейтілетін болады. Жазғы айларда мектепалды даярлық мазмұнында сауатты және математикаға оқыту қарастырылады.

Орта білім берудің жаңартылған мазмұнға көшуі аяқталғаннан кейін 12 жылдық оқытуға кезең-кезеңімен көшу басталады. 12 жылдық мектептің жоғарғы сатысы болашақ кәсіпті таңдау үшін элективті пәндерге бейінделеді. Оқу бағдарламалары, оқулықтар мен оқу-әдістемелік кешендер жаңартылады. Республикалық оқу-әдістемелік кеңестердің жұмыс істеуіне қойылатын талаптар жетілдірілетін болады.

Білім беру бағдарламаларының сабақтастығын қамтамасыз ету шеңберінде оқулықтар мен оқу-әдістемелік кешендер әзірлеудің, сараптаудың және басып шығарудың жаңа жүйесі енгізілетін болады. Қазіргі заманғы оқулықтың тұжырымдамалық моделі әзірленеді, сарапшылардың біліктілігін арттыру курстары ұйымдастырылады, құпиялылықты сақтай отырып, оқытылған және сертификатталған сарапшылар қатарынан сарапшылар базасы қалыптастырылады. Оқулықтарды әзірлеу, талқылау және сараптау және оларды білім беру ұйымдарына онлайн-режимде жеткізуді бақылау үшін цифрлық платформа құрылатын болады. Қолданыстағы оқулықтарды кезең-кезеңімен қайта басып шығару

көзделеді. Барлық оқулықтар цифрланып, ашық платформаларда орналастырылады. Қағаз оқулықтарды пайдаланумен қатар электрондық оқулықтарға біртіндеп көшу жүзеге асырылатын болады.

"Әліппе" пәні Ахмет Байтұрсыновтың әдістемесі негізінде 1-сыныпта латын графикасы негізінде оқытылады.

Латын графикасына көшу жоспарлы тәртіппен кезең-кезеңімен жүзеге асырылып жалғасын табады..

Білім берудің жаңартылған мазмұнын бекіту және одан әрі жетілдіру мақсатында жетекші ғалымдарды, сарапшыларды және практиктерді тарта отырып, ғылыми-әдістемелік сүйемелдеу, мониторинг, талдау және бағалау қамтамасыз етілсе. Б. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы "Назарбаев Зияткерлік мектептері" дербес білім беру ұйымдарымен және басқа да даму институттарымен, педагогикалық жоғары оқу орындарымен бірлесіп, ұзақ мерзімді қолданбалы зерттеулер жүргізу және Қазақстанның орта білім беру жүйесін ғылыми-әдістемелік сүйемелдеу үшін күш біріктіретін тораптық орталық құрылса.

Білім берудің жаңартылған мазмұнын енгізуге ауқымды зерттеу жүргізілетін болады.

Білім беру ұйымдарын цифрлық инфрақұрылыммен және қазіргі заманғы материалдық-техникалық базамен жарактандырылу

Ерекше мұқтаж білім беру ұйымдарының материалдық-техникалық жарактандырылуы мен цифрлық инфрақұрылымын жақсарса.

Орталықтан басқарылатын шағын жинақты әріптес мектептер үшін тірек мектептер жұмыс істейтін болса. Білім беру ұйымдарының цифрлық инфрақұрылымын (сымсыз коммуникациялар, бұлтты технологиялар, микросерверлер, компьютерлер мен перифериялық жабдықтар, жергілікті желі, кеңжамақты интернетке қол жеткізу және т.б.) дамыту жұмысы жалғастырылса.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. <https://primeminister.kz/kz/gosprogrammy/kr-bilim-berudi-zhane-gylymdy-damytudyn-2020-2025-zhyldarga-arnalghan-memleketik-bagdarlamasy--9115948>
2. <https://massaget.kz/layfstayl/bilim/gumanitarly-lylymdar/1530/>

МӘДЕНИЕТТІ ДАМУ МӘСЕЛЕСІ

КАРСАКОВА Айгуль Майкотовна

№2 орта мектебі

Жамбыл облысы, Мойынқұм ауданы Кеңес ауылы, Қазақстан
zama1981@list.ru

Аңдатпа

Қазақстанның білім беру саласының маңызы мен орны мәдени-тарихи эстафетаны қабылдап алып кейінгіге тапсырып. Қазақстан қоғамының дағдарыс жағдайында және әлемде өркениеттің өрістеуі қазіргі заман мұғалімінің рухани мәдениетінің жаңа үлгілерінің негізгі ұстанымдарын қарастыру дамыту туралы.

Елбасы «Ұлт жоспары – «100 нақы қадам» бағдарламасында білім беруді дамыту мәселелеріне байланысты бірқатар тапсырмалар берген болатын. Осы орайда мұғалімдердің рухани мәдениетінің жаңа үлгісін іздестіруге айрықша тоқталуды жөн санап отырмыз. Бүкіл әлемде әлеуметтік-экономикалық және саяси-адамгершілік үдерістерінің шұғыл өзгеріп жатқаны адамдардың рухани мәдениеті мен дүниетанымын жан-жақты жаңартып жаңғыруын туындатуда. Өткен кезеңдердегі мәселелер, тіпті кеше ғана өзекті болған мәселелер күн тәртібіне қоюға жарамсыз болып, оның орнына оңайлықпен бағамдала бермейтіндей күрделі, әсіресе алаңдатарлықтай күдікті, күмәнді, тіпті үрейленетіндей мәселелер пайда болып жатыр. Сондықтан ХХІ ғасыр бұған дейінгі ғасырларға мүлде ұқсамайтынын ұғыну қиын болмаса керек. Көреген сарапшылардың өздері бұл ғасырдың нақты қандай болатынын дөп басып болжай алуы да неғайбыл деуге болады. Бүгінгі таңда көптеген ғалымдар осы жүзжылдықта әлемдегі ең басты мәселелердің бірі мұғалімдердің рухани мәдениетінің жаңа үлгісін дамыту болып отырғанына шүбә келтірмейді. Рухани жаңғырудың жолында жүріп жатқан бірнеше жоба бар. Соның бірі әрі бірегейі, елбасының «Жаһандағы заманауи қазақстандық мәдениет» жобасы турасында.

Елбасы Нұрсұлтан Назарбаев «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» атты мақаласында жаһандану дәуіріндегі қазақстандық мәдениеттің бүгінгі мен болашағына үлкен мән береді: «Біз ХХІ ғасырдың жаһандық картасында ешкімге ұқсамайтын, дербес орны бар ұлт боламыз десек, «Жаһандағы заманауи қазақстандық мәдениет» жобасын іске асыруға тиіспіз. Әлем біздің мәдени жетістіктерімізбен де тануы керек». Расында да, қоғам дамуының басты көрсеткіші болып әрдайым оның мәдени жетістері танылды. Сол себептен, бұл жетістіктерді әлемдік деңгейде таныту қажет. «Жаһандық өмірдегі заманауи Қазақстан мәдениеті» арнайы жобасының арқасында отандық мәдениеттің заманауи жетістігімен барша халықтың танысу мүмкіндігі туады. Бұл жоба нені меңзейді? Бұл жоба арқылы нені ұтуға болады? Ең бірінші, Біріккен ұлттар ұйымындағы ең беделді алты тілді меңгеру. Бұл, әрине, міндеттелген үрдіс болмауы да мүмкін, бірақ аталған алты тілді меңгеру арқылы ұлттың жаһандық бәсекедегі қабілетін көрсете аламыз. Ол тілдер: ағылшын, орыс, қытай, испан, араб және француз тілі.

Екіншіден, жаһандық бәсекеге қабілетті болу үшін өз мәдениетіміз қалыптасу керек. Біздің қалыптасқан мәдениетіміз емес, қазір жүріп жатқан, іргесі қаланып жатқан мәдениетті ұсына білуі керек.

Үшінші жағынан, мәдениетті кітап не қағаз түрінде ғана таныстыру емес, түрлі мультимедиалық тұрғысынан да көрсете білу керек. Себебі қазір заман барынша оқудан гөрі көзбен көруге ыңғайлы смарт заттарға назар аудара бастады.

Жобада суретшілер, отандық әртістер мен шығармашылық ұжымдар, жазушылар және басқа да мәдениет қайраткерлері, көркем сурет, әдебиет жайындағы барлық шығармалары қамтылды. Соған орай 4 түрлі бағыт айқындалды:

1. Әдебиет
2. Классикалық және дәстүрлі музыка
3. Театр, кино және хореография
4. Бейнелеу өнері

Оған әдебиет саласындағы, «театр, кино және хореография» жанрындағы, бейнелеу өнері және музыка саласы бойынша үздік шығармалар енгізілді. Туындыларды алдын-ала іріктеу қоғамдық талқылауды ескере отырып жасалды.

Еліміздің мақтанар мәдениеті көп. Оны өзіміз ғана біліп қойғанымыз жеткіліксіз. Себебі елді ел тану үшін оның мәдениетін тану керек. Сондықтан алдағы жылдары жасалатын жұмыстардың жауапкершілігі зор болады. Соны жүзеге асыруда біз де атсалысайық.

Жаһандық дәуірде ең басты сын-тегеурін мен қатерлерді ұғынатын жаңа ұрпақты қалыптастыру өте маңызды. Сол үшін басты құрал – білім болып табылады.

Бүгінгі педагогика қызметінің көптеген жұмыстарды атқаруға тиісті болып күрделі сипат алғанын түсіндірудің маңызын ескере отырып әлемнің философиялық келбетін танып-білудің негіздері мен мұндағы адамның орны тұрғысынан қазіргі замандағы мұғалімнің рухани мәдениетін зерттеу бағытын бөліп қарастыру қажеттігі туындап отыр. «Педагогика» ұғымына педагогикалық энциклопедияда «тәрбиені, білім беруді және оқытуды зерттейтін теориялық және қолданбалы ғылымдардың қосындысы» деген анықтама берілген. Бұл анықтама әлі күнге дейін тұрақты қолданылып келеді. Алайда педагогика тек ғылым ғана емес, ол білім беру ауқымында өнер, технология, мемлекеттік саясат ретінде қарастырылады. Бұл бағыттардың әрқайсысы мұғалімнің рухани мәдениетінің дамуында философиялық-педагогикалық мәселелерді бөліп қарастыруға болатындай әдіснамалық сипатымен байланысты.

Педагогика ғылым ретінде дін, адамгершілік, құқық, өнер дәрежесімен бір деңгейде қарастырылады.

Мұғалімнің рухани мәдениетінің дамуы интегративті теориялық оқытуды енгізумен және тәжірибе ретіндегі оқытумен өзара байланысын зерделеуді қажет етеді. Педагогикамен этика, эстетика, логика байланысты болғанда философиялық-педагогикалық сипаттағы синтетикалық оқу курсы ерекше көңіл аудартады. Егер қазіргі заманғы педагогиканың құлдырауының себептерін зерделесек, біздің пайымдауымыз бойынша, бұл ғылыми-педагогикалық білімнің беделі күрт түсуден, жаттандылыққа салыну салдарынан, қажеттілігі кемуден, әдіснама (методология) технологиясының барынша жұтаңдануынан, оның ескі ұғымнан айырылмауынан, пәнаралық теорияның кемшіндігінен деуімізге болады. Қазіргі кезде оқу пәндерінің философиялық-педагогикалық топамасының тиімсіз жасалатыны даусыз.

Ал бұл топтама мұғалімнің аксеологиялық дайындығын жүйелеп, педагог мамандығына дүниетану сипатының құндылығын қолдану жолдарын көрсетіп, Мұғалім жүйесінің әлеуметтік институтымен педагогтың өзара бірлесіп жұмыс істеуіне мүмкіндігін ашар еді. Мұғалімнің рухани даму үдерісін ғылыми тұрғыдан қамтамасыз етудің артта қалуы салдарынан оның рухани мәдениеті

сыни пікірлердің нысанасына айналды. Ал мұндай сыни пікірлер көңіл аудартқанымен пікір таласы ауа жайылудан аспай, тіпті мұғалімнің беделіне нұқсан келтіретіндей қорлауға да жиі ұрындыратын болып жүр.

Ғылыми тұрғыдан руханилық, өзіндік сана-сезім деген ұзақ уақыт бойы қарастырылмағандықтан, мұндай жайт ұшқары сындардың сылтауына айналды. Ал байсалды, қисынды сын іс жүзінде мүлде ұшыраспағандықтан, бұл туралы сөз қозғауға да болмайды. Жоғарыда айтып өткеніміздей, тіпті педагогикалық энциклопедияның соңғы басылымында «руханилық», «мұғалімнің рухани мәдениеті» деген түсініктер енгізілген жоқ. Педагогика ғылымында белгілі болған бір нәзік нәрсе бар, ол сана-сезімді ұғынудың, әр адамның өзіне тән даралық сипатын, рухани ерекшелігін зерттеудің жаңа тәсілі көрсеткендей, бүгінгі күндері мұғалімнің рухани мәдениетінің дамуының барлық саласында бәрі бірдей саналы түрде бақылауға және басқаруға икемделе бермейді, мұғалім мәдениетінің рухани дамуы педагогикада адамға деген көзқарасымен байланысты, соған сәйкес рухани заттық: үндестік пен заттың көрінісі ретінде қазіргі заманғы ғылым жетістіктерімен байланысты болады.

Педагогтің ішкі әлемінің үндестігі, оның ойы, түйсік-сезім мәдениеті, рухының сапалы жағдайы ретінде оның психо-физиологиялық денсаулығына, тағдырына ықпал етеді. Мұндай толыққанды оқу-тәрбие үдерісін ұйымдастыратын рухани дамыған қазіргі заманғы педагог тұлға (субъект) ретінде әлеммен іс жүзінде рухани байланыста болады. Осы тұрғыдан келгенде мұғалімнің рухани дамуының мәселелерін ғылыми тұрғыдан зерттеуде арнайы бағытталған жұмыстардың қажет екеніне көз жеткізілді. Бұл бағыттағы ғылыми ізденістер тұлғаның рухани мәдениетінің жаңа үлгісі бойынша оның негізгі ой-пікірлерін де айқындау қажеттігін білдіреді.

Ақпараттық қоғамның ерекше мән беретін саласы, мәселен, адамды тәрбиелеуде мәдениеттің жоғары үлгісін қалыптастыру болып табылады. Мұндағы стратегиялық ресурстардың қайнар көзі: ақпарат, білім, шығармашылық. Зиялыларға қамқорлық жасалған жағдайда олардан стратегиялық ресурс алуға болады. Бұл – әлеуметтік саясаттың маңызды бөлігі. Батыс елдері қоғамдарының білім беру жүйесі тұлғаның рухани дамуын тың тәсілдермен, жаңа құралдармен, жұмыс түрлерімен тұрақты түрде жаңартып отыруы кездейсоқтық емес. Дж.Несбит пен Г.Абурденнің зерттеу нәтижелері тәрбиеленушілердің құндылық жағын қалыптастыруда мұғалімге қоғамның арнайы көмек көрсету бағытын көрсетеді: тәрбиеленушілерді классикалық шығармалармен таныстыру (симфония, би және опера өнеріне деген ықылас арта түсуде). Мәселен, АҚШ-та 1997-1998 жылдардағы кезеңде 141 опералық премьерә қойылған. Ал 1994-1995 жылдардағы осындай кезеңде 14 қойылым ғана болған. Сөйтіп, мұнда «Өнер арқылы өмірдің мәнін іздестіру үлгісі» орнығуда. Дінге құрмет, өзге дінді ұстанған адамдарға төзімділік таныту (діни жаңғыру мен шығыс іліміне және жаңа «діндерге» деген ықыластың артуы). Оқушылардың руханилығы жөніндегі түсінік ауқымында «тұлғаның діншілдігі» берік орын алды; мұражайлар жұмысын жақсарту арқылы отансүйгіштікке тәрбиелеуге көңіл бөлінеді. Сөйтіп, 1980 жылдары Жапонияда жаңадан 200 мұражай салынды. Ал Батыс Германияда мөлшері 300 мұражай салынды. Ұлыбританияда әр 18 күнде жаңа мұражай (экспозиция) ашылатын болды. Мұндай шаралар Нью-Йоркте, Парижде, Токиода ұйымдастырылуда, сондай-ақ провинциялық қалаларда да, тіпті селолық жерлерде де өткізіледі. Ұлттық мәдениет, тіпті өлкетанудың, Отанға деген сүйіспеншіліктің бірегейлігі саналы түрде баса насихатталады. Әлеуметтік сұрауға жауап алу мәліметтерін Американың қылмысты азайту жөніндегі ұлттық бағдарламаларының нәтижелері растағандай, негізінен мектеп оқушылары тәртібінің бұзылуы, қаншалықты экономикалық қолайсыздықтың салдары болса, соншалықты мәдениеттің кемшін болуынан, тұлғаның Сұлулықтың, Қайырымдылықтың жасампаздық ұғымын ұстануға тырыспауынан болатыны анықталып отыр. Адамды ар-ұяттан айыратын мазмұндағы ойындар, сонымен қатар адамды рухани байытуға мүмкіндік тудыратын көркемдігі жоғары, шынайы өнерге ешқандай қатысы жоқ «хайуандық» құштарлықты қоздыру адамдық қасиетті жұрдай етеді. Мұндай жиіркенішті жайт, тұрғындардың сауатсыздығы бел алуынан және білім беру жүйесінің жаһандық құлдырауынан өрши береді. Батыс елдеріндегі қоғамдар секілді Қазақстанда да өскелең ұрпақтың сауатсыздығы жиілей түсуі байқалады: республикада сауатсыз балалар саны 20 мыңға жуықтады. Мектеп оқушылары тәртібінің бұзылуы геометриялық прогресспен өсуі педагогтардың тәрбиеленушілері алдында беделі төмендегенін айғақтайды. Мәдениет жалғастығын қамтамасыз ететін педагогтік қызмет тиісті дәрежеде атқарыла бермейді. Мынандай жалпыадамзаттық құндылықтар бағаланбайды: махаббат, ана болу, достық, үлкендерге құрмет (ата-аналарға), ар-ұят, қайырымдылық және т.с.с. Жасөспірімдердің үштен бірінің ғана парыз, ар-намыс туралы түсінігі бар. Алматыдағы мектеп оқушылары арасында сұрау салу мынандай нәтижені көрсетті: ұлдардың 66,8% және қыздардың 59,6 % алкоголь ішімдіктерін ішеді, ал ұлдардың 42% және қыздардың 23,4% күн сайын темекі шегеді. Қазақстан бойынша қалалық статистика мәліметтерінде қынжыларлық деректер көбейе түсуде: республикада жыл сайын 16 жастағы 2 мың қыз босанып, бала

туады. Ал 15 жаста бала туғандар саны 1 мың. 2014 жылы 4 мың қыз түсік тастады, оның ішінде 25% 15 жасқа толмағандар құрайды. Жасөспірімдер арасында мерезбен ауыратындар саны жыл сайын 4%-дан 6%-ға дейін артуда. Соның өзінде жасы кіші жасөспірімдер бірінші орын алады. Қылмысқа қатысқандардың жалпы санының 60% 14 жастағылар және жастары одан сәл асатындар. Жасөспірімдер арасындағы қылмыстың 67%-ы – ұрлық, тонау, зорлау. Мұнда 14-15 жастағыларының үлесі – 80%. Әлеуметтік зерттеу нәтижесінің деректеріне статистика деректерін қосып қарастырғанда, бала туудың азайғаны және балалар өлімі мен мүгедек болуға ұшырағандарының санының артуы Қазақстанның болашақтағы қасіретін аңғартады. Жоғарыда баяндалған мәліметтер Білім беруді ізгілендіру жөніндегі Халықаралық ассоциацияның Бірінші конгресінің (Бийск, маусым, 1999 ж.) педагогикалық және ғылыми қоғамдастыққа ізгілік пен руханилық (руханилық аясындағы ізгіліктілік) мәселелерін білім берудің ең басты міндеті ретінде зерттеуге шақыруының маңыздылығын бағалауға мүмкіндік туындатты. Тәрбиелеуді ежелгі кезеңдерде «рухани емізік арқылы қоректендіру» деп дәлме-дәл айқындаған бір анықтама педагогика ғылымының қолына бір аспапты ұстатқандай болып шықты. Ал бұл аспапты өзінің ішкі әлемінің мөлдіреген таза байлығы арқылы өте нәзік пернелерін дәл басып ойнауды үйренуің керек. Мұғалімнің рухани мәдениетінің дамуы өнер шығармаларын (сурет салу, музыка, саз өнері, т.б.) түсіне білуге көмектеседі. Сұлулық үндестікпен байланысты әрі ол өнерден ажырамайды, қиялдай білуді, елестете алуды дамытады. Педагогикалық үдерісте рухани-этикалық сипаттағы тренингтерді қолдану педагогтардың рухани мәдениетін дамытуды оңтайландырады. Педагогикалық технология педагогика ғылымын іс жүзінде байытып толыққанды етеді. Бұл салада АҚШ-та, Батыс Еуропада көптеген тәжірибе жинақталған. Ал біздің елімізде бұл мәселеге арналған педагогтардың конференциясы өткізіліп тұрады. Қазіргі замандағы мұғалім егер толыққанды мұғалім болмаса білім беру үдерісі барысында өмір сүру мәнін жан-жақты ұғындыра алмайды. Ал мұғалімнің рухани мәдениетінің сапасы қазіргі қоғамда жоғары құндылыққа қол жеткізеді. Мұндай тұлға саналы түрде өзін-өзі реттеуге, өзін-өзі ұйымдастыруға бейім болады. Ол рухани еркіндіктің мүмкіндіктерін рухани құлдыққа ұрынбай (ұстанымсыздық, өзіндік ақыл-ойдың жоқтығы) кәсібін ескермей-ақ мақсатты түрде бағыттап әрекет етеді. Мұғалімді дербес тұлға етіп қалыптастыруда педагогикалық технологияның өзектілігіне баға беру оңай емес. Мұғалімнің кәсібіне сәйкес болу үдерісінің құлдырауы алаңдатарлық жағдай. Бұл мұғалімнің рухани мәдениетінің дамуы жөнінде мақсатты жұмыс жүргізу қажеттігін күшейте түседі. Сөйтіп, бұл бағыттағы жұмыстар қоғамдық дамудың мәнісін сезінуге ықпал жасайды, білім берудің жалпы деңгейі мен құндылығын ұғынуға жетелейді, педагогикалық ақыл-ойларға қол жеткізу жетістіктеріне жету жолдарын бағамдап, өзін-өзі жетілдіру жолымен педагог бейнесін өзі сомдауға бейімдейді. Қазіргі замандағы жаһандық тұрақсыздық жағдайында өзін-өзі айқындап танып-білу қиындығын жеңу жолында мұғалімнің өзі саналы болу қасиеті ең ықпалды күшке айналады. Оның қалыптасуы біліміне қаншалықты байланысты болса, қоршаған әлемнің субъектілерімен соншалықты өзара араласуы арқылы жүзеге асады. Өзара қарым-қатынас жасауда жетекші күш бұқаралық ақпарат құралдары болып табылады. Қазіргі заманғы қоғамда оның ықпал ету күші орасан зор. Бүгінде педагогика ақпараттың әлеуметтік институтымен қатарласып жұмыс істеуге мәжбүр болып отыр. Жаңадан жүйе жасау талабы – ақпараттану, педагогикалық технология жағынан арнайы көңіл бөлуді талап етуде. Қазақстан мұғалімі оқу-тәрбие үдерісінде БАҚ-тың көмегіне сүйенумен шектеліп қалмайды, сонымен қатар өздері олардың қысымына төтеп беріп, одан басым түсуге мәжбүр болуда. БАҚ-тың ықпалы шын мәнінде оқу-тәрбие жұмысында демократияның жәнәу адам еркіндігінің құндылығын меңгеруге бейімдемейді. Керісінше, қайырымдылық пен қатыгездікті бағамдауда теріс бағыт берілетін болды. Мәселен, мазмұны қарабайыр, адамгершілікке сыйыспайтындай анайы көркем өнімдерді эстетикалық талғамның көрінісі ретінде жаппай тарату бұларды өмірде заңдастыруға ұрындырады. Пронографиялық бағыттағы телехабарлар мен кино, газет-журнал өнімдері тұрпайы инстинкті саналы түрде әспеттеуге жетелейді. Бұған мысал ретінде жыныстық қатынас туралы басылымдарда ашықтан-ашық жариялануын айтуға болады. Мұндай жайт сән үлгілері басылымдарын былай қойып, тіпті балалар журналдарында да (мысалы, «Gool», «Cool girls») ұшырасатын болды. Ішкі жан дүниесінің қасиетінен айнытуға тырысу арқылы адамгершілікке жатпайтын дүниелерді өнеге ету парасаттылық өлшемі туралы ұғымды жояды. Миллиондаған көрермендер мен оқырмандар алдында кез келген тақырыптың мазмұнын шоуға, арзан қызыққа айналдыру адамның ішкі жан дүниесін жұтаңдандырып, қадір тұтқан қасиетінен айырып, рухани жұтаңдыққа әкеліп соғады. Бұқаралық ақпарат құралдарының жаһандануына байланысты Қазақстан мәдениеті үшін оған төтеп беретіндей мәселе туындап отыр. Мұндай үдеріс әсіресе ұлттық мәдениеттің ерекшелігіне, бірегейлігіне қауіпті емес пе? Педагогтар телеарнада жаппай көрсетіліп жатқан Батыстың ортақол фильмдерінің әсерін бақылаумен шектелуде. Балалар шетжұрттық мультфильмдер арқылы тәрбиеленуде. Мұндай үрдіс сырттай қарағанда да халықтың рухани мәдениетіне барған сайын терең бойлап бара жатқанының салдарынан қазақстандық ментелитеттің іргетасына

зиянын тигізеді. Батыс мәдениетінің «өзіміздің мәдени жетістігіміз» деп жақын тартып, ал еліміздің төл мәдениетін заман ағымынан қалыс қалған сапасы бүгінгіге жарамайтындай дегендей мәнде сынап-мінеудің бел алуы өнеге тұтар құндылықтардың негіздері өзгеріске түсіп, қауіп төндіре бастады. Мұндай жағдай тіпті салыстырмалы педагогика мәселесін зерттеумен шұғылданып жүрген зерттеушілерді де алаңдатуға. Ғалым Н.Д.Никандров мұндай жайт халықты, әсіресе жастарды әдейілеп азғындату емес, саналы түрде емес, тек «коммерцияландырудың нәтижесі» дегендей болжал жасайды. Сібір ғалымы П.Олдак: «Егер біз бизнесті қоғам мүддесіне қызмет етуге мәжбүр еткізетін құрал таба алмасак... Бұқаралық ақпарат құралдарын шын мәніндегі міндет-парызын атқаруға оралта алмасак (өмірді, әлемді тануға қызмет ету, тәжірибе алмасуды кеңінен жүзеге асыру, мәдениет пен шығармашылық ақыл-ой, адамның рухани сергек болуы және демократиялық институттарға бейімдеу), егер бұл мәселелер атқарылмаса онда жалпыәлемдік мәселелерді уақыт талабына орайластыру туралы ешқандай ой қозғауға, сөз етуге де болмайды» деп тұжырымдайды. Мұғалімнің рухани мәдениетінің дамуына БАҚ-тың көмектесуі мемлекеттік деңгейде мақсатты түрде реттелуі тиіс. Бұлар педагог пен оның тәрбиеленушілеріне өз алдына дербес ықпал етуші қуатты күш болады. Педагогика білім беру мен тәрбиенің сапалы болуы үшін саясатқа, идеологияға, қоғамдық құрылысқа тікелей тәуелді. Мұғалімнің рухани мәдениетінің дамуы үшін бұлардың жиынтығы педагогика ғылымы қызметінің үдерісін, педагогикалық өнерді, педагогикалық технологияны шын мәнінде өмірде жүзеге асыру жағынан айқындаушы болып табылады. Бұл бір жағынан болса, екінші жағынан білім беру жүйесінің бағыт -бағдарының негізгі құндылығы ретінде қарастырылады.

Мемлекеттің нақты саясаты қоғамның құндылық жүйесін, оның мақсаты мен болмысын анықтайды. Мұның өзі мұғалімді кәсіптік дайындықтың өз мәнінде болуына бағдарлайды. XX ғасырда әлем барынша жедел өзгертін болды, ал жеке тұлғалар барынша дербес, өзінің іс-әрекетін, ой-арманын өздігінен жүзеге асыруды, тәуелсіз болуды қалайды. Қазіргі адам, соның ішінде педагог «өзіне не қажет екенін» сездіріп отыратын инстинктен ажыраған, бұрынғы адамнан оның айырмасы не қажет екенін білдіріп соны орындауға көндіретіндей дәстүрге тәуелді емес, еркін. Соның нәтижесінде мұндай адамдар басқалар істеген істі қиналмай оп-оңай қайталағысы келеді (конформизм) немесе басқа адамдар өзінен нені қалайды соны жүзеге асырғысы келеді.

Сөйтіп, мұғалімнің құндылықты өзінше бағдарлауы (ақыл-ойы, оның мәнінің құндылығы), өзіндік тұтас кәсіптік қызметінің өзіне тән ерекшелігі оңай қалыптасып педагогтің рухани мәдениетінің белгілерін, әсіресе өзіндік өмір сүру сипатының себептерін анықтау қиындай түседі. Әлеуметтік дамуының құнды негіздері, мұғалім дайындығының сапасы байқала қоймайды. Мұның себептері, біріншіден, идеологиясыздық және монополиясыздық. Арман-ойының, құндылық сатыларының барынша өзгеріп ауысуының қоғамдық оқиғаларының алуан түрлі бағытта болып жатқанын, қоғамдық дамудың басым жағын ажырата алмауға ұрындырады. Екіншіден, рухани құндылықтың ауқымы дәстүрлі, ұлттық, діни жағынан бастап, бүкіл адамзаттық, әлемдік құндылықтарға дейін кеңейеді. Мұндай әлеуметтік жағдайдың жаңаруының салдарынан мұғалімнің дағдарысқа ұшырауы оның тұлғалық сипатын жалпыландырады. Тіпті Э.Фромм былай тұжырымдаған: Қазіргі заман адамы «баршаға қалай болса» өзіне де «солай болу» ыңғайлы немесе таңдау жасау мәселесіне байланысты өмір қиыншылығынан және жайсыз, қолайлы емес жағдайдан қашады. Рухани өсу өзіне-өзін күш-жігер жұмсау арқылы, өзінді өзін өзгерту арқылы ғана мүмкін болады. Қазіргі замандағы қазақстандық қоғамның рухани құлдырауы салдарынан педагогтің кәсіптік тұлғасының дербестігін айқындау қиындай түсті.

Қазақстанның білім беру саласының маңызы мен орны мәдени-тарихи эстафетаны қабылдап алып кейінгіге тапсыруда деуге болады. Ал мұның мәнісін айтсақ, өңірлердің, тіпті түрлі кезеңдерінің педагогикалық тәжірибесінің үлгілерінің мәні бірегей; білім беру іс жүзінде қазіргі әлеуметтенудің тұрақты даму концепциясының негізгі бағыттарына бағдарланған. Қазақстан қоғамының дағдарыс жағдайында және әлемде өркениеттің өрістеуі қазіргі заман мұғалімінің рухани мәдениетінің жаңа үлгілерінің негізгі ұстанымдарын қарастыруды қажет етеді. Қорыта айтқанда, мұғалімнің рухани мәдениеті дегеніміз – адамзат қызметінің тарихи дамуындағы бағдары өскелең ұрпақтың өмір-тірлікке қатыса бастаған жағдайындағы мінез-құлқы мен қарым-қатынасы және мәдениетінің өзгеріске түсуі. Сонымен қатар мұның өзі мұғалімдер қауымдастығы пайдаланатын қоғамның рухани дамуының жетістігі.

Пайдаланылған әдебиеттер.

- 1) [Мәдениеттану оқулығы Ш. Нағымұлы] 2007ж
- 2) [Мәдениеттану оқулығы Т. Ғабитов, Ж. Мүтәліпов, А. Құлсариева] 2004
- 3) [Сто десять ответов по культурологии С.В. Адерихин] 2003 ж.

- 4) [Человек и общество А.Нысанбаев, К.Жукешев, М. Изотов, К И.Г. Гердер. Идеи к философии истории человечества] Москва, 1977, с. 252
5)[Қазақтың дүниетанымы] Алматы, 1993, 36-бет
6) [С. Мырзалин, Ә. Әлпейісов. Қоғам және мәдениет]Алматы, 1992, 14-бет)
7)[Ә. Наурызбаева, Н. Скалон. Диалогтың мүмкіндігі] «Шаһар», 1993, № 1, 8-бет
8) [Нуржанов Б. Мир как игра. Игра языка в концепции Деррида. Ex libris, И]— Алматы, 1996.
— С. 3
9) [Мәдениеттану негіздері: Оқулық. - Алматы: Дәнекер] 2000. ISBN 9965-485-34-8
Кажымурат, М. Сабит, М. Татимов 2007 ж.

ЖАЛПЫ БІЛІМ БЕРЕТІН МЕКТЕПТЕ ОҚЫТУДЫҢ ТИІМДІ ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫ МЕН ӘДІСТЕРІН ҚОЛДАНУ

МАУЛЕНКУЛОВА Бакыт Тулегеновна

№2 орта мектебі

Жамбыл облысы, Мойынқұм ауданы Кеңес ауылы, Қазақстан

Maulenkulova68@mail.ru

Аңдатпа

Технология – бұл қандай да бір істе, шеберлікте, өнерде қолданылатын тәсілдер жиынтығы (түсіндірме сөздік). Бұл баяндама педагогтың қызметіне қатысты барлық іс-әрекеттер белгілі реттілікпен және тұтастылықпен ұсынылатын құрылымы, ал оны орындау қажетті нәтижеге жетуді түспалдап және болжамды сипатқа ие болу туралы. Жүздеген білім беру технологиялары бар екенін, және соларды қолдану туралы.

Қазіргі кезде жалпы білім беретін орта мектептер дүниежүзілік деңгейдегі мәдениет пен білім, білік қорымен қаруланған. Бүгін ашылған жаңалықтар ертең ескіріп қалатын күндерде өмір сүріп жатқанымызды ескерсек, білімнің қарыштап дамуын, ХХІ ғасыр табалдырығымыздан аттағалы бері ғылымдағы өзгерістер жоғары жылдамдықпен алға басуда.

Жаңа жетістіктер мен соңғы идеялармен оқушыларымызды сусындату арқылы Отанымыздың – көк байрақты Қазақстанның білім сахнасының сапасы мен оның дамуына үлес қосатын болашақ ұрпақты шақыру - біздің міндетіміз. Бұл процесс әрине 40 минут берілген сабақта жүзеге асырылады.

Сабақ – педагогикалық үдеріс. «Сабақ беру – үйреншікті жай шеберлік емес, Ол үнемі жаңадан жаңаны табатын өнер» - дейді Ж.Аймауытов. Осы сабақ беру кезінде жаңа технологияларды тиімді қолдану – мұғалім шеберлігі. Сабақ кезеңдердің өзара ішкі байланысы ғана емес, сабақ компоненттердің бірізділігі, яғни оның өзіне тән ішкі байланысы мен құрылымы болатындығы сабаққа қойылатын талаптардың орындалуы үшін мұғалімнің теориялық білімі, ізденімпаздығы, еңбекқорлығы, жаңашылдығы негізгі роль атқарады. Ол шығармашылықты, шеберлікті, жан – жақтылықты, заман талабына сай күзінеттілікті қажет те талап етеді. Сабақтың білімділік мақсаты, дамытушылық мақсаты, тәрбиелік мақсаты біртұтас сабақтасып, мұғалімнің алдына қойған мақсатын іске асыруына негіз болады. Ал мұғалімнің алдына қойған мақсаты – жан – жақты теория мен практиканы ұштастыра алатын, шығармашылыққа бейім жеке тұлғаны қалыптастыру, оқу мен тәрбие процесінде жоғары нәтижеге жету. Осы мақсатта қазіргі заман талабы да талап етіп отырғандай инновациялық технология әдістерін пайдалану барысында мұғалім оқушының өмірі, құқығы мен бостандығын ең жоғары құндылық ретінде анықтайтын Қазақстан Республикасының негізгі заңы – Қазақстан Республикасы Конституциясын басшылыққа ала отырып, білім беруді жаңартудың негізгі қағидаларын: білім берудің «ізгілік парадигмасын» іске асыруға бағытталған білімді ізгілендіру мен демократияландыру қағидаларын анықтайды. Ол «білгір адам» парадигмасын ауыстыратын «өмірге дайындалған адам», «іскер адам» парадигмасы болып табылады. Бұл ауысу білім берудің барлық мазмұнын терең ойлауға ықпал етеді. Бүкіл дүниежүзілік білім беру кеңістігіне кіру мақсатында қазіргі кезде елімізде білімнің жаңа жүйесі құрылуда. Бұл үрдіс педагогика теориясымен оқу - тәрбие жұмысында нақты өзгерістер енгізумен қатар елімізде болып жатқан түрлі бағыттағы білім беру қызметіне жаңаша қарауды, шәкірттердің шығармашылық қабілетін дамытуды, іс - әрекетті жаңаша ұйымдастыруды талап етеді. Осы жерде А.Байтұрсынов атамның сөзі еске түседі: «Жақсы дерлік те, жаман дерлік те бір әдіс жоқ. Олақтылық белгісі бір ғана әдісті болу, шеберліктің белгісі түрлі әдісті білу: керек орында жоқ әдісті табу да қолынан келу. Мұғалім әдісті көп білуге тырысуы керек, оларды өзіне сүйеніш, қолқабыс нәрсе есебінде қолдануы керек». Бастауыш мектеп – оқушыны тұлға етіп қалыптастырудың алғашқы баспалдағы. Бастауыш мектептің негізгі міндеті – жеке тұлғаны дамытып,

оның алғашқы қалыптасуын қамтамасыз ету, білімге деген сенімін нығайту, іскерлігі мен дүниетанымын қалыптастыру, оқуға деген қызығушылығын оятып, ынтасын арттырумен бірге біліктілігін ұштап, жан - жақты дамуын қамтамасыз ету болып табылады. Мектепте білім беру жауапты іс. Өйткені, мектеп арқылы жеке тұлға тәрбиеленеді. Бүгінгі мектеп оқушысы ертеңгі ел тізгінін ұстайтын азамат.

Қазіргі заманғы мектеп бала үшін қызмет ету керек, ол білімді, сол білімді өмірде қолдана білетін, көпшілікпен араласа алатын, мәдениетті ойлау және сезіну қабілеті бар адам дайындау керек. Мақсаты – мектеп бітірушінің барынша көп білуі емес, оның өзіне қажетті білімді өзі біліп, өзі іздеп табуға үйренуі, оқу, кәсіптік, тұрмыстық мәселесін кез келген жағдайда шешіп, іс – әрекет жасай алатын болу керек. Мұғалімнің міндеті – баланың өзіне деген сенімін арттыру, өзін тұлға ретінде сезінетіндей мүмкіндік ашу, өзін тұлға ретінде сезінген бала әрқашан өмірде өз жолын таба алады.

« Мұғалімнің жаңа ұрпағы білім деңгейі жөнінен әлдеқайда жоғары болу керек. Ол үшін жаңа формацияның педагогы қажет» деген Елбасымыз Н. Ә. Назарбаев.

Жалпы, педагогика ғылымында баланы оқыту мен тәрбиелеудің мақсаты – жан – жақты дамыған жеке тұлғаны қалыптастыру болып табылатындықтан, үшөлшемді әдістемелік жүйе технологиясының басты компоненті – оқыту мақсаты – өздігінен дамуға ұмтылатын жеке тұлғаны қалыптастыру, сондықтан оның өзіндік танымдылық іс – әрекеті белгілі бір дәрежеде белсендірілуі қажет. Жаңа мақсат оқытудың әдістемелік жүйесінің қалған бөліктерінің (мазмұн, әдіс, оқыту түрі мен құралдарының) өзара байланыстағы қалыптарымен өзгерулерін талап етеді. Жаңа мақсат талап ететін жаңа оқулықтарда – оқу материалдарының мазмұны жаңаша баяндалуы қажет. Яғни, теориялық материалдардың мазмұны әңгімелесуші – оқулықтарда беріліп, оқушының өздігінен танымдық іс – әрекетін дамытуға бағытталады. Бұл тапсырмалар негізінен, жаңа тақырып бойынша заңдар мен ережелерді өздігімен шығаруға және анықтамаларды өздігімен құрастыруға жетелейді. Жаңа меңгерген тақырыптарды бекіту үшін қарапайым мысалдар келтірсе жеткілікті. Осындай әңгімелесуші – оқулықтардың мазмұны білім алу құралына айналады. Сондықтан да оқушылардың білім, білік, дағдыларын жетілдіру үшін, оқытудың жаңа технологиясын дифференциалды және дербес деңгейлік принциптердің талаптарына сәйкес өткізілетін сабақ түрлеріне арналған база жинақталады. Бұл әңгімелесуші ресурстар мен оларға қосымша төрт деңгейдегі тапсырмалар берілген жұмыс дәптерлері. Әңгімелесуші оқулық – ресурстар арқылы оқушылар жаңа тақырыпты өз бетімен меңгеріп, анықтама, ережелерді өзі шығарады. Қарапайым жаттығу – мысалдармен оларды бекіткеннен кейін, жұмыс дәптерлеріндегі деңгейлік тапсырмаларды орындауға көшеді. Жаңаша пайымдалған мақсат оқушылардың өздігімен танып, іздену іс – әрекетінің әдістерін меңгерулерін талап етеді. Бұл әдістердің – мұғалімдердің дәстүрлі сабақта қолданатын әдіс – тәсілдерден айырмашылығы әрине болатынын айқын көруге болады. Демек, бұдан шығатын қорытынды «оқыту әдістемесі» деп отырғанымыз «оқушы - мұғалім» деген өзара тығыз байланыстағы қатынасты қарастырады. Бұл жағдайда бірінші орында оқушы тұрады және өз бетімен білім алудағы белсенділігіне аса назар аударылады. Жаңаша оқытудың негізгі түрлері болып, оқытудың жеке және топтық түрлері болып табылады. Оқытудың бұл түрлеріндегі ең бастысы – оқушыға деген сенім, оның өз ісіне жауап беру мүмкіндігіне сүйене отырып, өз беделі мен қадір – қасиет сезімін дамыту. Үшөлшемді әдістемелік жүйе технологиясы қойылатын оқыту мақсаты бойынша «оқытуды ізгілендіру» қажет.

Елбасы Нұрсұлтан Назарбаев «Болашақта еңбек етіп, өмір сүретіндер - бүгінгі мектеп оқушылары, мұғалім оларды қалай тәрбиелесе Қазақстан сол деңгейде болады. Сондықтан ұстазға жүктелген міндет ауыр» деген болатын. Еңбек жолы жеңіл болмағанымен, бұл мамандық иесінің әр жеткен жетістіктен рахаттанып, әр оқушының ақ жарқын күлкісінен өзіне бақыт нұрын сезінуге мүмкіндігі мол. Оқушының ойлау қабілетін байытуға игі ықпал ететін жаңаша оқытудың бір түрі – оқу мен жазу арқылы сын тұрғысынан ойлауды дамыту технологиясы.

Сын тұрғысынан ойлауды дамыту бағдарламасы – әлемнің түкпір - түкпірінен жиылған білім берушілердің бірлескен еңбегі. Тәжірибені жүйеге келтірген Джинни Л. Стил, Куртис С. Мередит, Чарльз Тэмпл. Жобаның негізі Ж. Пиаже, Л. С. Выготский теорияларын басшылыққа алады. Мақсаты барлық жастағы оқушыларға кез келген мазмұнға сыни тұрғыдан қарап, екі ұйғарым бір пікірдің біреуін таңдауға саналы шешім қабылдауға сабақтарда үйрету. Біздің елімізге Джордж Соростың ашық қоғам институты, "Сорос - Қазақстан" қоры арқылы келген бұл технология орыс және қазақ тілдерінде мектеп тәжірибелеріне ене бастады. "Сын тұрғысынан ойлау" ұғымы белгілі бір идеяларды қабылдай отырып, оның неге қатысты екенін зерттеу, оларды жеңіл септикалық ойларға қарсы қоя білу, салыстыра алу, сол идеяларға қарсы көзқарастармен тепе - теңдікте ұстап зерттеу, оларға сеніммен қарау деп түсіндіреді авторлар. Сын тұрғысынан ойлау әдісі, оқытуда дамыған технологияға жатады. Бұл иллюстративті - түсіндірмелі, ішінара іздену. проблемалық, пікір - сайыс, ойын, шығармашылық, өзін - өзі дамыта оқыту әдістерінің жиынтығы. Сын тұрғысын оқу - тәрбие

үрдісінде басқару мен ұйымдастырудың тиімділігі оқушылардың өз алдына белсенді дамуына негізделеді. Бұның мақсаты – барлық жастағы балаларды кез келген мазмұнға сын тұрғысынан қарауды үйрету. Кез келген қиыншылықтарды жеңуге, өз мәселелерін шешуге, әр түрлі жағдайларды сын тұрғысынан қарауға, екі ұйғарым пікірдің біреуін таңдауға, сапалы шешім жасауға үйрету қажеттігі айдан анық болып тұр.

Сын тұрғысынан ойлау әдісі мұғалім қызметінде ұйымдастыра оқыту, оқушылардың жеке топпен жұмыс жасау негізінде білім алуымен ұштасады. Бұл стратегия оқушының жекелеген мүмкіндіктері мен қабілеттерін ашуға бағытталады. Бұл әдістің ерекшелігі оқу әдісінде қолданылады. Яғни оқушылардың ауызша және жазбаша тілін, ойлау, есте сақтау қабілетін, әрбір ақпаратқа, сонымен бірге өзінің және басқаның шығармашылығына сыни қарауына, шығармашылық қабілетін дамытуға бағытталады. СТО жобасы мұғалім мен оқушының белсенділігін арттыруда қолдануға болатын бірден – бір әдіс деп айтар едім. Бұл әдіс оқушының сабаққа деген қызығушылығын арттырып, жаңа сабақты оқушының өзі меңгеруіне жағдай жасайды. Меңгерген жаңа тақырып бойынша салыстырулар, болаамдар жасайды, тақырыпты жүйелейді, ұмтылыс, белсенділік пайда болады. Оқушылар алған білімдері мен оған дейінгі білімдерін салыстырады.

Ұстаз алдындағы басты мақсат – сапалы білім мен саналы тәрбие беру, оқушының талабы мен ағымына сай қалыптасуына ықпал ету. Баланы жан - жақты жетілдіруде таным баспалдақтарына жетелер дағды – машықтарды қалыптастыруға жол ашатын оқыту мен тәрбие технологиясын жете білу, меңгеру, біліктілігін арттыру. Ұстаз! Мен үшін осы сөздің өзінде қаншама мән - мағына, күш күдіретті, қасиетті ұғым жатыр. Ұстаз алдынан өтпейтін ешкім жоқ. «Жақсы мұғалім - мектептің жүрегі», - деген Ы. Алтынсарин атамыз. Жүрексіз өмір болмаса мұғалімсіз білімнің, тәрбиенің іске аспайтыны белгілі. Өмірдегі қоғам қайраткері, небір данышпан адамдар, ғарышкерлер, қарапайым еңбеккерлер бәрі де ұстаздан білім нәрін алған. Өйткені мұғалім елдің ертеңгі тізгінін ұстайтын ұрпақты тәрбиелейді. Ал жас өркеннің қалай болып өсуі ұстаздан алған тәлім - тәрбиесіне байланысты екендігі белгілі.

Нағыз мұғалім болу - үлкен абырой, зор еңбек, ішкі қажеттілік және балаларға деген жалындаған махаббат. Ұстаз деген атаққа ие болудың өзі бір бақыт. Қай заманда болмасын, ұстаз үздіксіз ізденуші, ұшқыр ойлы болуы тиіс деп ойлаймын. Мектеп табалдырығын тарыдай болып аттаған бүлдіршіндерім білім тұңғығына еркін сүңгісе, шәкірттерім білім додасында қатарласынан оза шауып, оң нәтижеге қол жеткізіп жатса, ұстазға бұдан артық қуаныш бар ма?

Кезінде ұлы ғұламалардың бірі «Баланың бақыты жақсы ұстаздың қолында» деген екен. Бұл қанатты сөз ешқашан өзінің мәнін жойған емес. Сондықтан ертең ел тұтқасын ұстайтын бүгінгі жас ұрпақтың болашағы бірінші кезекте мұғалімнің берген білімі мен тәлім - тәрбиесіне тікелей байланысты деп ойлаймын. Мұғалімнің тәрбие мен білім беру жолында атқарған адал еңбектері ғана жас азаматтардың өмір жолдарына шуақ шаша алып, дұрыс бағыт бере алады.

«Келер ұрпақ алдында зор жауапкершілік жүгін арқалап келеміз», - деген Елбасы Н.Ә.Назарбаевтың сөзі ұстаз қауымына үлкен тапсырыстарды артып отыр. Еліміздің болашағы көркейіп, өркениетті елдер қатарына қосылуы, бүгінгі ұрпақ бейнесімен көрінеді. Дүниежүзілік озық тәжірибелерге сүйеніп, жаңа типті оқыту, яғни әр баланың табиғи қабілетін дамыту үшін қолайлы жағдайлар жасай отырып, оны жан-жақты дамыту керек. Қазіргі білім беру мазмұны жаңарып, жаңа көзқарас пайда болып, оқытудың жаңа технологиясы өмірге келді. Яғни педагогикалық технология ұғымы іс-әрекетімізге кеңінен еніп, қолданылуда.

В.Кларин технология сөзінен қандайда болсын істегі шеберлікті, оқыту-үйретудегі амалдардың жиынтығы, ал педагогикалық технология (тәрбие технологиясы, қарым-қатынас технологиясы, оқыту технологиясы) «педагогикалық мақсатқа қол жеткізу жолындағы барлық қисынды ілім амалдары мен әдіснамалық құралдардың жүйелі жиынтығымен жұмыс істеудің реті» – деп түсінік берді. Педагогикалық жаңа технология – іс-әрекетке, оқыту барысында жүзеге асатын педагогикалық жүйе. Ол дара тұлғаны жетілдіруге, белгілі бір мақсатқа жету жолында арнайы ықпалды ұйғаруға қажетті байланысқан әдіс-тәсілдер. Ендеше педагогикалық технология – оқу-тәрбие үрдісінің шығармашылықпен оқытумен тәрбиенің тиімділігін қамтамасыз ететін жанды құрамдас бөлігі, технология – ақырғы мақсатқа жететін әрекеттер жүйесі. Жаңа педагогикалық технология баланың жетілген тұлға ретінде дамуы үшін маңызы зор.

Қазіргі уақытта педагогика ғылымының бір ерекшелігі – баланың тұлғалық дамуына бағытталған жаңа оқыту технологияларын өмірге енгізуге ұмтылуы. «Педагогикалық технологиялар – бұл білімнің басымды мақсаттарымен біріктірілген пәндер мен әдістемелердің: оқу-тәрбие процессін ұйымдастырудың өзара ортақ тұжырымдамамен байланысқан міндеттерінің, мазмұнының, тұрпаттары мен әдістерінің күрделі және ашық жүйелері, мұнда әрбір құрамның басқаларына әсер етіп, ақыр аяғында оқушының дамуына жағымды жағдайлар жиынтығын құрайды»

Жаңа технология түрлерін сабақ үрдісінде пайдалану, оқушының шығармашылық, интеллектік қабілетінің дамуына, өз білімін өмірде пайдалана білу дағдыларының қалыптасуына әкеледі.

Жаңа технологияны қолдану мына кезеңдер арқылы іске асады:

I кезең: оқып-үйрену;

II кезең: меңгеру;

III кезең: өмірге ендіру;

IV кезең: дамыту.

1. Жаңа педагогикалық технология мақсаты – оқытуды ізгілендіруі, яғни оқу құралдары оқушылардың өздігінен танымдық іс-әрекетін жүргізе алатындай болуы керек. Жаңа педагогикалық технология түрлері өте көп.

2. Ойын технологиясы. Педагогикалық ойындар технологиясы дегеніміз педагогикалық жұмысты ойын түрінде ұйымдастырудың әдістері мен тәсілдерінің жиыны. Ойын түріндегі жұмыстар сабақ үстіндегі қолайлы деген жағдайларда пайда болып, оқушыларды қызықтырушы құрал ретінде қолданылады.

3. Проблемалы оқыту технологиясы. Проблемалы оқыту – мұғалім басшылығы мен қиын мәселелерді туғызу және оқушылардың белсенді түрде өз беттерімен мәселелерді шешу. Қорытындысында олардың ойлау қабілеттері дамып, шығармашылық іскерліктері мен дағдылары қалыптасуына жағдай жасайды.

4. Сын тұрғысынан ойлау технологиясы

Мақсат пен міндеттердің орындалуы мынадай ұзақ жоспарлар арқылы іске асады:

- ассоциация;

- бірлестік қызмет;

- көзқарасын талдау мен дәлелдеу түрінде қорғау. Бұл технология бойынша:

- оқу үрдісінде қызығушылық артады;

- оқушының өз бетімен білім алуына мүмкіндік беруі туады;

- оқушының ақпараттық тіл байлығы жетіледі.

5. Деңгейлік саралау технологиясы. Саралап оқыту технологиясы, оқыту процесінің белгілі бөлігін қамтып, ұйымдастырудың шешімдері, оны оқыту құралдарының жиынтығы түрінде көрінеді. Сыныпты, топтарды оқытуға әртүрлі қолайлы жағдай туғызуды қажет етеді; әдістемелік педагогикалық-психологиялық және ұйымдастыру-басқару шаралары біріктіріледі.

Деңгейлеп оқыту технологиясының мақсаты: әрбір оқушы өзінің даму деңгейінде оқу материалын меңгергенін қамтамасыз етеді.

1) Деңгейлеп оқыту әр оқушыға өз мүмкіндіктерін пайдалана отырып, білім алуына жағдай жасауға мүмкіндік береді;

2) Деңгейлеп оқыту әр түрлі категориядағы балаларға, олармен саралай жұмыс істеуге мүмкіндік береді.

3) Деңгейлеп-саралап оқыту құрылымында білімді игерудің бірнеше деңгейі қарастырылады: ең төменгі деңгей (базалық), бағдарламалық, күрделенген деңгей сондықтан әрбір оқушы меңгеруі тиіс.

6. Жекелеп оқыту технологиясы. Жекелеп оқыту – оқу процесін ұйымдастырудың мына түрлері мен үлгілерін қарастырады.

- мұғалім бір ғана оқушымен жұмыс істейді;

- оқушы тек оқу құралдары мен өзара қатынаста (оқулықтар, компьютер, т.б) болады. Жекелік оқудың басты жетістігі баланың қабілетімен оқу қызметінің желісін әдісі мен мазмұнын өз қабілетіне қарай бейімдеуіне мүмкіндік береді.

7. Топтық технология. Бұл сыныпта оқу жұмысын ұйымдастырудың үшінші және төртінші деңгейі. Бұндай жұмыс белгілі-бір тапсырманы бірлесіп шешуі үшін сыныпты уақытша топтарға бөлуді қажет етеді. Оқушылардың өзіндік ерекшеліктерін ескеріп, бірлесіп үйренуге мүмкіндік береді.

8. Кезеңдеп оқыту технологиясы

1. Мәдени кезек сөз – оқу процесінің екі негізгі бөлігі арасында кезексөз түрінде құрылады.

Оқу-негізгі «таңдану нүктесі» айналасына орналасқан ішкі кезексөзге негізделіп құрылады.

2. Дидактикалық бірлікті ірілендіру (ДБІ) Әдістемелік құрылымның түзгіші негізіне мұғалім мен оқушы қызметін байланыстырушы ретінде математикалық жаттығу ұғымы алынған, әрі тұра, кері ұғымдары мен қағидалары бір кезде оқытылады.

ДБІ технологиясының ашушы түзгіші – жаттығу – үш сабақтардың бірінде қаралады:

- қазіргі тапсырма;- кімге арналғандығы;

- жинақтау. Технология мазмұнының басты ерекшелігі пән оқу материалдарының дәстүрлі дидактикалық құрылымын қайта құру.

9. Ойлау қызметін кезеңдер бойынша қалыптастыру, мақсаттың бағытталу технологиясы – бағдарлық білім, шеберлік және дағдыны әсерлі меңгеру. Бұл технология әрбір оқушының жұмыстарды, әрбір қадамын мұғалімнің бақылауын қажет етеді. Сабақ меңгерудің барлық кезеңдерінде бақылап отыру – технологияның ең маңызды құраушыларының бірі болады. Ол оқушыны қателесуден сақтандыруға бағытталады.

9. Жеке пәндік педагогикалық технология.

1. Ерте және ыждағатты сауаттылыққа оқыту технологиясы. Технология мазмұны оқу процесі бала миының танымдық қуатын жан-жақты жандандыра отыра, қызметі мен қатынастары арқылы баланың табиғи ойлауына негізделген.

2. Әсерлі сабақтар жүйесіне негізделген технология.

Мақсаттық бағыттары:

- қалыпты білім, шеберлік дағдыны меңгеру;
- ойлау қызметіне математикалық тәсілдерді меңгеру;
- қабілетті балаларды дамыту;

10. Өзіндік дамыту технологиясы (М. Монтессори) Мақсаттық бағыты:

- жан-жақты дамыту;
- жекелікті тәрбиелеу;
- бала санасында ойлау қызметі мен пәндер түзгіштерін біріктіру.

Басты мақсаты – оқыту дағдысы: қолдағы ұсақ моторлар, есті дамыту.

11. Дамыта оқыту технологиялары.

1. Л.В. Занковтың дамыта оқу жүйесі. Оқыту қызметінің негізгі мотивациясы танымдық қызығушылық. Занков әдісі әртүрлі қызметтерге тарту, дискуссия, дидактикалық ойындарда оқытуда, пайдалану, сол сияқты есті, ойлауды, елестетуді, сөйлеуді байыту бағытындағы оқыту әдісі.

2. Д.Элькони – В.Давыдовтардың дамыта оқыту технологиясы. Элькони – Давыдов технологияларындағы дамыта оқыту ең алдымен оның мазмұны, теориялық білімге негізделе отырақұрылған. Білімнің теориялық негізі терең түрдегі жинақтаудан тұрады. Дәстүрлі технологиялардан өзгешелігі дамыта оқыту оқу қызметін басқаша бағалайды. Оқушының орындаған жұмыстары мен сапасы оқушыға білімнің жетімділігі мен қабілетінің жететіндігін мұғалімнің көзқарасы бойынша бағаланбай, оқушының өз мүмкіндігі тұрғысынан қаралады.

3. Жеке бас шығармашылығын дамытуға бағытталған дамыта оқыту жүйесі. Іздену, ойлап табу қызметтері процестері оқытудың негізгі мазмұны болады.

Дамыту мазмұны жақыннан орташаға, сонан кейін қашықтағы мақсаттық келешекке көшуден тұрады.

Бұл технологияда ұжымдық жұмыс әдісі кеңінен қолданылады; ойға шабуыл, ұйымдастыру – қызмет ойыны, еркін шығармашылық пікірталасы.

12. Модульдік оқыту технологиясы. Модуль дегеніміз – қандайда бір жүйенің, ұғымның нақтылатын, біршама дербес бөлігі.

Оқу модулі қайта жаңғыртушы оқу циклі ретінде үш құрылымды бөліктен тұрады. кіріспеден, сөйлесу бөлімінен және қорытынды бөлімнен тұрады. Әр оқушы оқу модулінде сағат саны әртүрлі болады. Бұл оқу бағдарламасы бойынша сол тақырыпқа, тақырыптар тобына немесе тарауға бөлінген сағат санына байланысты.

Жаңа технологияны қолдануда оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырып қана қоймай, үлкен ізденіспен, шығармашылыққа жетелеуге де болады. Нәтижесінде оқушы:

Оқыту процесінде жаңа технологияларды қолдана отырып білімін шыңдайды;

Жаңа оқыту үрдісін қалыптастырады;

Өздігінен ізденімпаздық қабілеті артады;

Ал өзімнің іс-тәжірибеме келер болсам, қазіргі таңда жаңа технологияны тиімді пайдалануға мүмкіндік беріп отырған бұл Кембридж бағдарламасы. Осы курстың II деңгейін Алматы қаласына барып оқып келген болатынмын. Кембридж бағдарламасының 7 модулі аясында жаңа әдіс-тәсілдерді үйрету технологиясын қолдану арқылы мақсатты түрде күткен нәтижеге жетуге болатындығын, тиімділігін әрекетті зерттеу барысында көз жеткіздім. Ал соның ішіндегі сыни тұрғыдан ойлау көбінесе қарсы пікір айтуға, баламалы шешімдерді қабылдауға, ойлау және іс-әрекетімізге жаңа немесе түрлендірілген тәсілдерді енгізуге дайын болуға, ұйымдастырылған қоғамдық әрекеттерге және басқаларды сыни тұрғыдан ойлауға баулуды көздейді. Бұл нұсқаулықтағы ғылыми тұжырымдамаға сүйене отырып, нәтижелі сабақта оқушы жауаптарынан ойындағы айтар сөзін жүйелеп жеткізуге тырысуынан, өзгелердің жауабынан ой түйіп, басқаша қырынан танылуынан, әрбір ситуациялық мәселелерді жан-жақты қарастыруға белсенділік танытуынан көрінді.

Менің пікірімше сабақтың тиімділігі: оқушы шығармашылық деңгейге мұғалім арқылы емес, өз іс-әрекеті арқылы жетті. Жаңа әдіс-тәсілдердің ұтымдылығы да осында. Технологияны пайдалану шығармашылық тұлға қалыптастыруға алып келеді. Біз сабақтың басында мақсат қойғанда да осындай нәтиже күткен едік. Дәстүрлі өткізіп жүрген сабақтарды салыстыра отырып, жаңаша тәсілде өткен сабақтан мынадай айырмашылықтарды таптым.

Әдебиеттер

- 1.[Қазақстан Республикасының білім мекемелерінде информатика пәнін оқыту] I том. Алматы, 2006.
2. [Қазақстан Республикасының білім мекемелерінде информатика пәнін оқыту] II том. Алматы, 2006.
- 3.[С.Елубаев. Математиканы оқыту теориясы мен әдістемесі. Жалпы бөлім. А] 2006.
- 4.[12 жылдық білім беру тұжырымдамасы]
- 5.[ҮӘЖ технологиясының оқыту әдістемелік құралы]
- 6.[Сын тұрғысынан оқыту әдістемелері]

РАЗВИТИЕ СКОРОСТНО-СИЛОВЫХ СПОСОБНОСТЕЙ В ПРОЦЕССЕ ФИЗИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКИ МЕТАТЕЛЕЙ С ОГРАНИЧЕННЫМИ ФИЗИЧЕСКИМИ ВОЗМОЖНОСТЯМИ

КАШМУЛДИНА Алия Нурлановна, ЗЕРНОВ Денис Юрьевич

Северо-Казахстанский Университет им. М. Козыбаева

Петропавловск, Казахстан

kashmuldina@gmail.com

Аннотация

В статье рассматриваются теоретические основы метания диска и толкания ядра. Также рассматривается часть методики скоростно-силовой подготовки метателей с ограниченными физическими возможностями. Показаны особенности тренировок по скоростно-силовой подготовке спортсменов высшей квалификации.

Спортсмены с ограниченными физическими возможностями классифицируются по различным процессам, которые зависят от их группы инвалидности и вида спорта, в котором они участвуют. Оценка может включать физическое или медицинское обследование, техническую оценку того, как спортсмен выполняет определенные физические функции, связанные с его видом спорта, а также наблюдение во время и вне соревнований. Каждый вид спорта имеет свою собственную систему классификации, которая является частью правил этого вида спорта.

Одной из основных задач, решаемой в процессе физического воспитания метателя с ограниченными физическими возможностями, является обеспечение оптимального развития скоростно-силовых способностей спортсмена. В процессе развития специальных скоростно-силовых качеств решаются две задачи: повышение скоростно-силового потенциала специфических мышечных групп и повышение степени его использования при выполнении основных упражнений.

Высота вылета снаряда придает существенный вклад в результат в толкании ядра и практически не влияет на дальность в длинных метаниях. Высота вылета снаряда зависит от роста метателя и длины его рук.

Начальная скорость вылета снаряда зависит от уровня проявления скоростно-силовых способностей. Выделяют четыре типа силовых способностей: абсолютная, быстрая, взрывная сила и силовая выносливость [1]. При этом нужно отметить, что это выделение условно, так как все они определенным образом взаимосвязаны, как в своем проявлении, так и в своем развитии, несмотря на присущую им качественную специфичность. В чистом виде они проявляются в редких случаях, входят в качестве компонентов в легкоатлетические метания.

Развитие специфических двигательных способностей метателей с ограниченными физическими возможностями является одним из условий формирования структуры физической подготовленности. К специфическим двигательным способностям метателя относятся быстрая и взрывная сила мышц, принимающих участия в метаниях.

Проявление взрывного усилия мышц метателя определяется величиной преодолеваемого внешнего сопротивления – весом спортивного снаряда. С увеличением веса снаряда, силовой потенциал мышц увеличивается, а с уменьшением – снижается.

Эффективность начальной фазы воздействия на снаряд (преодоление инерции покоя) определяется собой способностью нервно-мышечного аппарата – стартовой силой мышц [1]. Когда сила достигает значения веса снаряда, начинается его движение (перемещение в пространстве). Дальнейшее усилие спортсмена (ускоряющая сила) обеспечивает ускорение спортивного снаряда.

Рабочий эффект движения, выполняемого с предельным волевым напряжением, определяют по меньшей мере четыре качественно специфические силовые способности: абсолютная сила, стартовая сила, ускоряющая сила мышц и абсолютная быстрота их сокращения.

Взрывная (скоростная) сила – это сила, проявляемая при преодолении сопротивления с высокой скоростью. Взрывная сила имеет определяющее значение, в частности, в метаниях, где результаты в решающей степени зависят от быстроты выбрасывания, выталкивания снаряда, т.е. от начальной скорости вылета снаряда.

Взрывная сила отражает способность человека к быстрому наращиванию рабочего напряжения мышц до возможного максимума. Для оценки уровня развития взрывной силы пользуются скоростно-силовым импульсом в движениях, где развиваемые усилия близки к максимуму:

$$I = F_{max} / t_{max},$$

где F_{max} – уровень максимальной силы, проявляемой в конкретном упражнении; t_{max} – максимальное время к моменту достижения F_{max} .

Взрывную силу можно подразделить на две составляющие: стартовую силу и ускоряющую силу.

Стартовая сила – это характеристика способности мышц к быстрому развитию рабочего усилия в начальный момент их напряжения. Для ее оценки используется индекс «Q».

$$Q = 0,5 F_{max} / t_{0,5 max}$$

Ускоряющая сила – способность мышц к скорости наращивания рабочего усилия в условиях начавшегося их сокращения [1].

Так как рабочие движения в метаниях связаны с преодолением того или иного внешнего сопротивления, то две компонентные способности определяют рабочую эффективность взрывного усилия – стартовая сила и ускоряющая сила мышц. Эти способности в той или иной степени присущи спортсмену – метателю. Стартовая и ускоряющая силы мышц между собой мало связаны и являются качественно специфическими двигательными способностями.

Развитие способности к проявлению усилий взрывного характера происходит в условиях специфического двигательного режима, воздействующего на компонентные составляющие взрывной силы мышц (стартовую, абсолютную, ускоряющую) и специфическую нейромоторную структуру взрывной силы. Последнее – основное условие развития взрывной силы.

Особенность системы тренировки метателей заключается в том, что на протяжении всего годового цикла спортсмены используют большое количество упражнений, повторяющих основное движение в облегченных и усложненных условиях за счет применения снарядов разного веса. Для воспитания силовых способностей используются утяжеленные снаряды, а в скоростных – облегченные. Доля тренировочных нагрузок в годовом цикле с использованием облегченных, утяжеленных и соревновательных снарядов составляет от 30 до 50 % общего времени тренировочного процесса. Многочисленные исследования доказали положительное влияние метания облегченных и утяжеленных снарядов на рост спортивных достижений в основном движении, так как они схожи между собой по основным параметрам, начиная от технических составляющих и ритма, и заканчивая последовательностью включения в работу мышечных групп, режимов их работы и т.д.

Наибольшие величины корреляционной взаимосвязи наблюдаются чаще всего в случаях незначительного отклонения веса облегченных и утяжеленных снарядов от соревновательного – от 10 до 20%.

Результаты корреляционного анализа удостоверяют в том, что облегченные и утяжеленные снаряды не только положительно влияют на рост спортивных результатов в соревновательном упражнении, но и имеется наличие переноса тренированности с соревновательного действия на результаты специально-развивающих упражнений.

В спортивной практике в каждом виде легкоатлетических метаний используется определенное количество специально-развивающих упражнений. В основном это метание снарядов разного веса с места из разных положений.

Подбор средств и методов специальной физической подготовки в метаниях определяются теми скоростно-силовыми показателями, которых должен достичь спортсмен в конкретном упражнении для достижения поставленных целей. Так, например, выдвижение в качестве целевого ориентира в толкании ядра скорости от 14,0 до 15,0 м/с, при выпуске снаряда предполагает возможность спортсмена с ограниченными физическими возможностями претендовать на установление параолимпийского рекорда. Установленный скоростной ориентир организует всю систему скоростно-силовой подготовки [2].

Для развития скоростно-силовых качеств и проявления усилий взрывного характера в метании диска и толкании ядра применяются специальные упражнения [3]. Из рекомендуемых специальных упражнений для метателей диска и толкателей ядра были составлены комплексы, каждый из которых включил упражнения, направленные на развитие силовых способностей всех групп мышц, участвующих в выполнении соревновательного упражнения. Смена одного комплекса другим осуществляется через 3-4 недели.

Большой объем специально-развивающих и специально-подготовительных упражнений выполняется с использованием облегченных, утяжеленных и стандартных ядер и дисков. Облегченные ядра и диски применяются для развития абсолютной быстроты движений и ускоряющей силы мышц. Утяжеленные ядра и диски применяются для развития абсолютной и стартовой силы мышц. При выборе веса спортивного снаряда учитывается так же перенос тренированности в метании этих снарядов на спортивный результат. В толкании ядра – это ядра весом от 3 до 6 кг, в метании диска – от 1 кг до 2 кг.

В тренировочном процессе мы отдали предпочтение комплексному использованию различных видов упражнений – общеподготовительных, специально-подготовительных, общеразвивающих, специально-развивающих и соревновательных. Комплексное использование различных видов упражнений приводит к текущему переносу тренированности с этих упражнений на соревновательный результат. Спортсмен достигает состояния спортивной формы одновременно во всех применяемых упражнениях [4]. Их соотношение изменяется в зависимости от направленности тренировочных занятий на совершенствование технического мастерства или физической подготовленности, а также от этапа спортивной подготовки. При этом мы стремились к тому, чтобы на тренировочном занятии, между занятиями и этапами тренировочного процесса соблюдалась преемственность в применяемых средствах тренировки, то есть на протяжении всего цикла развития спортивной формы.

В метаниях специфическая тренировочная нагрузка характеризуется количеством повторений специально-развивающих и соревновательных упражнений. Минимальная нагрузка, вызывающая тренировочный эффект, составляет 10–12 метаний с зоной интенсивности 80-100 %. Зона интенсивности (мощности) увеличивается, так, например, 10 толканий ядра выполняются в зоне 85–90 %, вторые 10 в зоне 90-95 % и следующие 10 в зоне 95-100 %.

В одном тренировочном занятии выполняется от 30 до 50 раз толкание ядра и от 50 до 70 раз метание диска. В тренировочном занятии используется от 3 до 6 видов разных метаний. Примерное соотношение в толкании ядра и метания диска основного облегченного и утяжеленного снарядов составляет 50:30:20 %.

Рекомендуется следующее сочетание упражнений направленных на совершенствование разных силовых способностей: 70 % – скоростно-силовые качества, 20 % – собственно-силовые способности, 10 % – силовая выносливость.

В макроцикле применяются различные способы построения этапов спортивной подготовки: этапно-комплексный, этапно-вариативный, этапный комплексно-вариативный, этапный вариативно-комплексный, этапный вариативно – комбинированный [4].

В качестве тестовых используются специально-развивающие упражнения, в процессе выполнения которых принимают участие мышечные группы осуществляющие метание (комплексное скоростно-силовое упражнение, жим штанги лежа, взятие штанги на грудь, бросок ядра двумя руками из-за головы вперед, бросок ядра снизу вверх и др.), также метание облегченных и утяжеленных снарядов (ядро, диск).

Литература:

1. Верхошанский Ю. В. Основы специальной силовой подготовки в спорте. – М.: Советский спорт, 2013

2. Ратов И. П. Биомеханические технологии подготовки спортсменов / И.П. Ратов, Г. И. Попов, А. А. Логинов, Б. В. Шмонин. – М.: Физкультура и спорт, 2007
3. Озолин Н. Г. Современная система спортивной тренировки / Н. Г. Озолин. – М. Физкультура и спорт, 1970.
4. Бондарчук А. П. Управление тренировочным процессом спортсменов высокого класса. – М.: Олимпия Пресс, 2007.

ҒИМАРАТТЫҢ ҚОРШАУ ҚҰРЫЛЫМДАРЫНЫҢ ЖЫЛУ ҚОРҒАУ ҚАБІЛЕТІ

ЖАНТУРСЫНОВА Лэззэт Амантаевна, КЕНЖЕХАН Нурдос Сейдалханұлы

Манап Өтебаев атындағы жоғарғы жаңа технологиялар колледжі

Шымкент, Қазақстан

lezzet_-1967@mail.ru

Ежелгі заманнан бері адам қолайсыз ауа райынан қорғану үшін тұрғын үй салған. Адамдар үңгірлерде, бұтақтар мен ағаш діндерінен, саз балшықпен сыланған саятшылықтарда, ағаш бөренелерден, кейінірек кірпіш пен бетоннан салынған үйлерде өмір сүрді. Жайлылықты құруға тырысып, әлемнің әр түкпіріндегі адамдар дизайны мен архитектурасы айтарлықтай өзгеше болатын үйлер тұрғызды. Мұны, атап айтқанда, суық аймақтарда үйлерді қалың қабырғалары мен кішігірім терезелерімен тұрғызғандықтары түсіндірді, бұл олардың тұрғындарын суықтан, желден, қардан жақсы қорғады, ал жылы аймақтарда жұқа қабырғалары мен үлкен терезелері бар, өйткені олардың жылу қорғайтын қасиеттері жылу мен жайлылықты қамтамасыз етті.

Қабырғалық құрылымдарға, терезелерге, шатырларға және басқа да құрылыс элементтеріне арналған материалдарды таңдау көбінесе үй салынып жатқан аумақтың климатын анықтайды. Дегенмен, көптеген физикалық-климаттық факторлардың ішінен өзгеріске тікелей әсер ететіндері ғимарат пен оның сыртқы қоршауларын жобалау мен пайдалануда маңызды мәнге ие. Құрылымдардың немесе олардың қабаттарының температурасы мен ылғалдылығы. Сонымен қатар, климаттың температурасы мен ылғалдылығы жағдайлары мен үй-жайдың жұмыс сапалары белгілі бір дәрежеде тәуелді болатын параметрлерін ескеру қажет.

Бұл негізгі физикалық-климаттық факторларға суық кезеңдегі құрылыс аймағындағы сыртқы ауаның есептік температурасы жатады, олар қоршау құрылымдарының қолайлы жылу көрсеткіштерін қамтамасыз етеді. Сонымен қатар, қоршау құрылымдарының ауадан қорғанысын жобалау үшін желдің жылдамдығы есептелінуі керек, өз кезегінде, климаттың ылғалдылығы құрылыс материалдарының физикалық және техникалық қасиеттеріне қойылатын талаптармен байланысты. Бұл сыртқы қоршау құрылымдарын ұтымды жобалауға және оларды ауа райынан қорғау үшін қажетті.

Сыртқы температураның максималды төмендеуі әр ауданда аймақтар үшін бірдей емес. Демек, ғимарат қабатын жылутехникалық есептеу сыртқы ауаның орташа температурасына сәйкес жүзеге асырылады.

Жоғары инерция * ($D \geq 7$) құрылымдарды қоршау үшін сыртқы ауаның есептік температурасы ең суық бес күндік кезеңнің орташа температурасына тең алынады. Бес күндік мерзім қабылдану себебі, оның ұзақтығы сыртқы ауаның төмен температурасы үшін осы кезеңде орнатылған, қоршау құрылымдарының салқындауы және олардың ішкі бетіндегі температураның төмендеуі үшін жеткілікті.

Бөлмедегі салқындық сезімі қатты аяздан бірнеше күн өткеннен кейін, сондай-ақ аязды кезең аяқталып, оның орнын салыстырмалы түрде жылы ауа-райымен ауыстырған кезде байқалатыны анықталды, ал төмен температура толқыны құрылымның ішкі бетіне жетіп, оның ең үлкен салқындауына себеп болды.

Төмен инерциясы бар қоршау құрылымдарының салқындауы тезірек жүреді (D 1,5-тен 4-ке дейін өзгереді). Әдетте ол үшін бір күн жеткілікті, сондықтан жылу техникалық есептеулер үшін ең суық күннің орташа температурасы алынады. Орташа инерциясы бар құрылымдарды қоршау үшін (D 4-тен 7-ге дейін өзгереді), ең суық үш күндік кезеңнің орташа температурасы есептелгенге тең. Инерциалды емес қоршау құрылымдары ($D \leq 1.5$) абсолюттік минималды температура негізінде есептеледі.

Сыртқы ауаның төмен температурасы атмосфераның беткі қабатында шектеулі уақыт аралығында сақталады, сондықтан ең суық күннің орташа температурасы әрдайым бес күндік кезеңнің орташа температурасынан төмен болады.

Басқа елдерде орташа жылдық температура, ең суық және жылы айлардың орташа температурасы, шартты жылыту маусымының орташа температурасы, яғни температурасы 5°C және

одан төмен маусым және шартты жылыту кезеңінің ұзақтығы көрсетілген. Қысқы кезеңнің ызғарлығы жылу кезеңінің ұзақтығының қатынасымен көрінеді (мындаған градус күндермен).

Атмосфералық ауада әрдайым белгілі мөлшерде су буы болады. Әдетте,

1м^3 ауадағы ылғал мөлшері граммен өлшенеді және оны абсолютті ылғалдылық деп атайды ($\text{г}/\text{м}^3$). Ауаның ылғалмен қанықтыру дәрежесін білдіру үшін оның салыстырмалы ылғалдылығы туралы түсінік енгізіледі, ол ауадағы су буының нақты икемділігінің берілген температурада оның максималды оңайлатылуына қатынасы ретінде пайызбен көрсетіледі. Қоршау құрылымдарының бетінен буланған ылғал мөлшері ауаның салыстырмалы ылғалдылығына байланысты. Ауаның салыстырмалы ылғалдылығы неғұрлым жоғары болса, булану процесі баяу жүреді. Бұл мән жобалау және құрылыс тәжірибесі үшін, сондай-ақ ғимарат қабатын пайдалану мәселелерін шешу үшін өте маңызды. Сонымен, ғимарат қабығының құрғақ күйі олардың беткі қабаттарынан ылғалдың булану жылдамдығымен байланысты. Құрғақ материалдардың жылу қорғайтын қасиеттері жоғары, ал құрғақ материалдардан жасалған қоршау құрылымдары бөлмелерде температура мен ылғалдылықтың қолайлы жағдайларын қамтамасыз етеді.

Қоршау құрылымдары мен бұйымдарының сыртқы қабаттарының, мысалы, бетон қоспасының бірігуінің бастапқы кезеңіндегі бетонның тым тез кептірілуі жарықшақтар тудыруы мүмкін және сол арқылы бетон бұйымының беріктігін кемітеді. Ауаның салыстырмалы төмен ылғалдылығында бетонның сыртқы қабаттарының кебуі оның қатаю кезіндегі химиялық байланыстың жылыну процесіне қарағанда тез жүреді, бұл өнімнің немесе құрылымның сыртқы қабаттарының құрылымдық-механикалық қасиеттерінің нашарлауына әкеледі. Бұл климаттық ерекшеліктерді оңтүстік және оңтүстік-шығыс аймақтарда ескеру қажет.

Берілген ылғалдылықтағы ауаның температурасы жоғарылаған сайын оның салыстырмалы ылғалдылығы төмендейді. Бұл су буының серпімділігі өзгеріссіз қалатындығымен, ал максималды серпімділігі жоғарылайтындығымен түсіндіріледі. Ауа салқындаған кезде керісінше: оның максималды икемділігінің төмендеуіне байланысты оның салыстырмалы ылғалдылығы жоғарылайды. Белгілі бір температурада e мәні E мәніне жетеді, ал ауа салыстырмалы ылғалдылыққа ϕ ие болады және 100% -ға тең, яғни ол толық қанықтылыққа жетеді.

Берілген су буының қысымы бар ауа толық қаныққанға дейінгі температураны **шық нүктесі** (*точка росы*) деп атайды. Егер су буының шекті қысымы төмендеп, салқындатылған ауада іс жүзінде болатын су буының артық мөлшері конденсацияланады, яғни. сұйық күйге айналады. Әрине, мұндай жағдайларды жазда өзендер маңында тұман пайда болған кезде байқауға болады, күн батқан кезде ауа салқындағанда, оның салыстырмалы ылғалдылығы жоғарылайды және күннің шығуы әсерінен ауаның температурасы, оның салыстырмалы ылғалдылығы төмендейді. Бұл кезде тұман түзетін ылғал тамшылары буланып кетеді, тұман сейіледі. Қыста жылы ылғалды ауа массасы енген кезде ұзақ ерітуі мүмкін. Суық ауамен араласқанда, ол біртіндеп салқындайды, ылғалды конденсациялайды, бұл тұманның пайда болуына әкеледі. Жылы және ылғалды ауаның оңтүстігінен шабуылдардан туындаған ерітудің мұндай басымдығы ТМД-ның еуропалық бөлігінің оңтүстігіне тән.

Жел ғимарат қабаттарының термиялық қорғанысына айтарлықтай әсер етеді. Қыста ғимараттың айналасында жел ағындары пайда болады, бұл қосымша жылу шығынын және үй-жайдың салқындауын тудырады. Ғимараттың үй-жайларындағы жылу күйі желдің жылдамдығына, оның қайталанатындығына және бағытына, сонымен қатар жел ағынының жылдамдығының төмен температурамен үйлесуіне байланысты.

Суық, жаңбырлы, желді ауа-райында біз әрқашан жылы үйге оралуға тырысамыз, мұнда сіз өзіңіздің сырт киіміңізді шешіп, өзіңізді жайлы сезінесіз. Сыртқы қабырғалар, терезелер, шатыр (яғни қоршау құрылымдары) біздің үйімізді төмен температурадан, қатты желден, жаңбыр мен қар түріндегі жауын-шашыннан және басқа атмосфералық әсерлерден қорғайды. Сонымен қатар, олар жылу берілуіне төзімділігі арқасында жылудың ішкі бөлігінен сыртына енуіне жол бермейді. Материалдың қалыңдығына байланысты құрылым жылу берілуіне әр түрлі қарсылыққа ие болуы мүмкін: материалдың қалыңдығы неғұрлым көп болса, қоршаудың жылу қорғайтын қасиеттері соғұрлым жақсы болады. Жылу әртүрлі жолмен берілуі мүмкін: жылу өткізгіштік, конвекция, сәулелену. Таза түрінде жылу өткізгіштік қатты денелерде ғана байқалады. Жылу тікелей байланыс арқылы материал арқылы немесе бір материалдан екінші материалға ауысады (1-сурет). Тығыз материалдар - металл, темірбетон, мәрмәр - жоғары жылу өткізгіштікке ие. Ауаның жылу өткізгіштігі төмен. Сондықтан ауамен толтырылған жабық кеуектері көп материалдар арқылы жылу нашар өтеді және оларды жылу оқшаулағыш материалдар ретінде пайдалануға болады (жеті ұялы кірпіш, пенобетон, көбіктенген полиуретан, пенопласт).

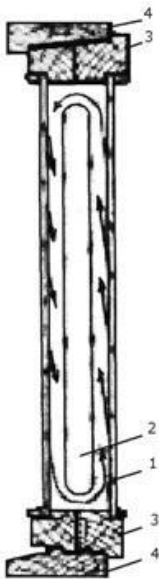
Сурет: 1 жылу өткізгіштік бойынша кірпіш қабырға арқылы жылу беру

Конвекция сұйық және газ тәрізді ортаға тән, мұнда жылу беру молекулалардың қозғалысы нәтижесінде жүреді. Конвективті жылу алмасу құрылым мен онымен жанасатын ауа арасындағы температура айырмашылығы болған кезде қабырғалардың беткі қабатында байқалады.

Тұрғын үйлердің терезелерінде конвективті жылу алмасу ауа саңылауының ішкі жағына қарайтын жылтыр беттер арасында пайда болады. Ішкі әйнектен жылыту, жылы ауа жоғары көтеріледі. Суық сыртқы әйнекке жанасқанда, ауа өзінің жылуын және салқындатуын береді, төмендейді (2-сурет).

Сурет 2. Екі қабатты әйнекпен терезе қондырғысының шыны аралық кеңістігінде конвекция арқылы жылу беру схемасы

Ауа саңылауындағы мұндай ауа айналымы конвективті жылу алмасу тудырады. Беткі

температураның айырмашылығы неғұрлым көп болса, соғұрлым олардың арасындағы жылу беру қарқынды жүреді.

Газ тәрізді ортада дененің бетінен жылуды кеңістік арқылы беру арқылы жүреді (электромагниттік толқындардың энергиясы түрінде). Жарқыраған жылу алмасудың арқасында Жер бетін одан көптеген жарық жылы орналасқан Күн қыздырады.

Дәл сол сияқты жылу қабырғада орналасқан және ауа саңылауымен бөлінген екі бет арасындағы сәулелену арқылы беріледі. Радиатордың қызған беті жылуды бөліп, бөлмені қыздырады. Жылыту құрылғысының беткі температурасы неғұрлым жоғары болса, бөлме соғұрлым қызады.

Температурасы абсолюттік нөлден жоғары барлық денелер жылу шығарады, оны ішінара шағылыстырады және жартылай сіңіреді. Егер денеге түскен барлық сәулелік энергия шағылысса, онда мұндай дене абсолютті ақ деп аталады. Егер барлық түскен энергия жұтылса, онда дене абсолютті қара деп аталады.

Құрылыс материалдары абсолютті ақ және толық қара денелерге қарағанда аз болса да, энергияны ішінара көрсетеді және жартылай сіңіреді. Оларды сұр денелер деп атайды.

Ашық және тегіс беті түскен энергияның көп бөлігін көрсетеді. Дененің беті қараңғы және тегіс емес болса, соғұрлым ол энергияны сіңіреді. Денеге сіңген сәулелік энергия жылуға айналады және температураның жоғарылауын тудырады.

Сондықтан, жазда жоғарғы қабаттың үй-жайларының қызып кетуін азайту үшін шатыр жабынын рулонды шатыр материалынан емес, мырышталған шатыр болатынан жасаған жөн. Жарық сәулесінің арқасында болат сәулеленудің едәуір бөлігін шағылыстырады және қараңғы беті бар және сәулелік энергияны қарқынды сіңіретін рулонды материалына қарағанда аз қызады.

Қабырғалар арқылы жылу беру негізінен жылу өткізгіштікке байланысты. Қабырғадан өтетін жылу мөлшері материалдың жылу өткізгіштік коэффициентіне байланысты. Ол қаншалықты жоғары болса, соғұрлым жылу материалдан көп өтеді және оның жылу қорғанысы нашарлайды.

Әр түрлі құрылыс материалдарының жылу өткізгіштік коэффициенттері әртүрлі. Оларға әртүрлі факторлар әсер етеді, атап айтқанда, материалдың тығыздығы мен ылғалдылығы.

Тығыз материалдың жылу өткізгіштік коэффициенті кеуекті материалға қарағанда жоғары. Тығыздықтың жоғарылауы λ -нің ұлғаюына ықпал етеді. Тығыздықтың төмендеуі λ -нің төмендеуіне және жылу өткізгіштіктің жоғарылауына әкеледі $\lambda = 2,04 \text{ Вт}/(\text{м} \cdot \text{C})$, қалауда құрылыс материалының кеуектері әдеттегідей жылу өткізгіштік коэффициенті төмен ауамен толтырылады. Материалдағы тесіктер неғұрлым көп болса, оның тығыздығы мен жылу өткізгіштігі соғұрлым төмен болады. Мысалы, тығыздығы $2500 \text{ кг}/\text{м}^3$

темірбетон үшін, жылу өткізгіштік коэффициенті $\lambda = 2,04 \text{ Вт}/(\text{м} \cdot \text{C})$, ал тығыздығы $1800 \text{ кг}/\text{м}^3$ қарапайым сазды кірпіштен қалау үшін, жылу өткізгіштік коэффициенті $\lambda=0,81 \text{ Вт}/(\text{м} \cdot \text{C})$. Ал, $600 \text{ кг}/\text{м}^3$ фанераның тығыздығы үшін, $\lambda=0,18 \text{ Вт}/(\text{м} \cdot \text{C})$, тығыздығы $100 \text{ кг}/\text{м}^3$ болатын пенопластирол плиталары үшін, $\lambda = 0,05 \text{ Вт}/(\text{м} \cdot \text{C})$.

Ылғалдылық жылу өткізгіштіктің жоғарылауына ықпал етеді: ылғалды материалдың жылу өткізгіштік коэффициенті жоғары және жылу қорғағыш сипаттамалары құрғақ материалға қарағанда нашар. Бұл материалды ылғалдандыру кезінде сумен толтырылатындығына байланысты оның кеуектері жоғары жылу өткізгіштік коэффициентіне ие (ауадан шамамен 20 есе жоғары). Материал ылғалды неғұрлым жақсы сіңірсе, соғұрлым оның жылу өткізгіштігі жоғарылайды. Мысалы, қарапайым саз кірпіштен қаланған 51 см қалыңдығы бар кірпіш қабырғаның ылғалдылығы қалыптыдан 2% -дан 8% -ға дейін көтерілгенде оның термиялық қорғанысы 30% -дан астамға нашарлайды. Егер ішкі ауа температурасы $+20^\circ \text{C}$ және сыртқы -20°C құрғақ қабырға бетінде температура $14,4^\circ \text{C}$ болса, дымқыл қабырғада ол $2,7^\circ \text{C}$ -ге кемиді де $11,7^\circ \text{C}$ -қа теңеседі. Сондықтан үйлерді жылудан қорғау үшін құрылыс материалы, ең алдымен, жылуоқшаулағыш міндетті түрде құрғақ болғаны өте маңызды, ал сыртқы қоршаулар құрылымдарда конденсат пайда болмайтындай және ылғал жиналмайды етіп жасалған абзал. Бұл қабырғалардың, терезелердің, шатырдың 1 қабаттағы едендердің жылу оқшаулау қабілетінің нашарлауына әкеледі. Қоршаулар арқылы жылудың жоғалуына олардың жылу өткізгіштік коэффициентіне және материалдың қалыңдығына байланысты болатын жылу беру қабілеті әсер етеді. Жылу өткізгіштік коэффициенті неғұрлым төмен болса және қабырға қалың болса, соғұрлым оның жылу кедергісі (жылу беру) соғұрлым жоғары болады және жылу қорғайтын қасиеттері де жақсы болады.

Сонымен қатар, жоғалған жылу мөлшері төмендегі көрсеткіштерге байланысты:

- конвекция арқылы жылу берілуіне төзімді;
- ішкі және сыртқы қабырғалардың бетіндегі сәулеленуге төзімді.

Жылу алмасу неғұрлым қарқынды жүрсе, бөлмеде соғұрлым көп жылу жоғалады және құрылымның ішкі бетіне ауысады немесе қабырға бетімен сыртқа беріледі, жылу берілуге төзімділік аз болса, жылу қорғанысы нашарлайды.

Осылайша, қоршау құрылымының жылу қорғаныс қабілеті, оның жылу берілу кедергісі 3 аймақтағы жылу беру қарқындылығына байланысты:

- ішкі бетіне;
- қалыңдығына;
- бетіне.

Бұл аймақтардың әрқайсысының өзіндік кедергісі бар. Жылу берілудің жалпы кедергісі олардың қосындысы болып табылады.

Әдебиет:

1. Зинева Л.А. «Справочник инженера-строителя. Расход материалов на общестроительные и отделочные работы». Ростов-на-Дону: «Феникс», 2002. – 544 с.

2. Рябов К.Д. «Справочник молодого теплоизолировщика и гидроизолировщика» - М. : Высш. Шк., 1988. – 176 с. ил.
3. Умнякова Н.П. «Как сделать дом теплым»: Справ. Пособие. – М: Стройиздат. 1992. – 319 с.: ил. /

ПОНЯТИЕ «ПОЗНАВАТЕЛЬНАЯ АКТИВНОСТЬ», ОСОБЕННОСТИ, КРИТЕРИИ И УРОВНИ ЕЁ ПРОЯВЛЕНИЯ У ДЕТЕЙ СТАРШЕГО ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

КИБИС Ольга Евгеньевна

Научный руководитель: Е.А. Демидович, к.п.н., доцент

Филиал Федерального государственного бюджетного образовательного учреждения высшего образования «Омский государственный педагогический университет» в г. Таре

Тара, Россия

olga.kibis.99@mail.ru

Түйіндеме

Мақала мектеп жасына дейінгі балалардың «танымдық белсенділігі» ұғымын зерттеуге арналған. Танымдық белсенділік – баланың жан-жақты даму деңгейінің маңызды көрсеткіші. Ересек адам оны қолдап, дамытып, қажет болса түзетуі керек. Бұл мақалада ересек мектеп жасына дейінгі балаларда танымдық белсенділіктің көріну ерекшеліктері, сондай-ақ оның осы жастағы балалардағы критерийлері мен деңгейлері көрсетілген.

Аннотация

Статья посвящена исследованию понятия «познавательная активность» детей дошкольного возраста. Познавательная активность является важным показателем уровня всестороннего развития ребёнка. Взрослому необходимо поддерживать её, развивать, при необходимости, корректировать. В данной статье раскрыты особенности проявления познавательной активности детей старшего дошкольного возраста, а также критерии и уровни её проявления у детей данного возраста.

Resume

The article is devoted to the study of the concept of "cognitive activity" of preschool children. Cognitive activity is an important indicator of the level of a child's all-round development. An adult needs to support it, develop it, and correct it if necessary. This article reveals the features of the manifestation of cognitive activity in older preschool children, as well as the criteria and levels of its manifestation in children of this age.

Современная жизнь находится в постоянном движении, ничто не стоит на месте, нововведения в различные сферы жизнедеятельности человека приходят постоянно. В свою очередь это влечет за собой повышение уровня требований к всестороннему развитию личности – интеллектуальному, социальному и пр., о чем говорится в ФГОС ДО.

Всестороннее развитие начинается уже с самых малых лет жизни ребенка. Ребенок нуждается в новых впечатлениях, именно эта потребность составляет основание исследовательской деятельности. Чем больше она будет интенсивна и разнообразна, тем больше ребенок получит новой информации, тем быстрее будет проходить его всестороннее развитие. [5]

Новая получаемая информация эффективнее усваивается в случае, когда дети сами что-либо делают, слышат, воспринимают своими глазами. Сам по себе ребенок – исследователь. Она проявляет активность и интерес ко всему. Основная задача взрослого – поддержать этот интерес и направить его в нужном направлении. Ребенок радуется любому, даже самому малому, открытию, т.к. для него оно очень ценно и важно. Исследовательская деятельность отвечает на такие вопросы ребенка, как «как?» и «почему?». Это большая возможность для ребенка научиться думать, экспериментировать, пробовать и самое главное – самовыражаться. [2]

Проблема особенностей познавательного развития и создания таких условий, которые бы эффективно влияли на формирование познавательной активности детей дошкольного возраста, занимает одно из первостепенных мест в исследованиях в области педагогики и психологии. К ней обращались такие педагоги и психологи прошлого, как П.П. Блонский [1], В.П. Вергер Л.А. [2] и др.

В работах Л.С. Выготского [3], М.И. Лисиной [7], Г.И. Щукиной [9] выделены такие условия формирования познавательной активности детей, как своевременное и адекватное соотношение познавательных интересов с предметом, их стимулирование и развитие во всех сферах деятельности ребенка, отбор форм и методов работы с детьми, учет их личностных особенностей.

Среди авторов нет единого мнения о значении понятия «познавательная активность». Оно трактуется по-разному: это и разновидность или качество умственной деятельности (М.А. Данилов[5]); это и естественное стремление ребёнка к познанию (Д.Б. Годовикова [4]); это и свойство или качество личности (Т.А. Ильин [6]).

Согласно определению Д.Б. Годовиковой [4], познавательная активность – это стремление получить знания о явлениях окружающего мира, это и познавательная потребность и познавательная деятельность, вытекающая из первой. По её мнению, познавательная активность имеет отчетливые внешние проявления, по которым можно судить о характере её организации.

Делая опору на приведенные выше точки зрения, мы даём определение познавательной активности, как прижизненно развивающееся сложное личностное образование, обуславливающее качественные характеристики познавательной деятельности.

Существует необходимость в совершенствовании педагогического процесса в ДОУ, поэтому оптимизация познавательной активности детей в воспитательно-образовательном процессе постоянно привлекает внимание исследователей и работников дошкольных учреждений. [7]

Задачами образования и воспитания детей, которые способствуют развитию познавательной активности, являются:

- a) Потребность включения ребёнка в деятельность;
- b) Возможности развивать умственную деятельность;
- c) Формировать интеллектуальную деятельность: учить обобщению, умению видеть разные способы решения, также развивать способы и приёмы умственной деятельности;
- d) Обучаться самоанализу, самооценке и самоконтролю.

О заинтересованности ребёнка в чем-либо, о его стремлении к знакомству с какими-либо понятиями, можно сделать выводы по таким показателям, как:

- Внимание и особый интерес к предметам;
- Эмоциональные проявления к предметам: удивление, недоумение и другие выражаемые эмоции;
- Действия, которые направлены на распознавательные устройства предмета и понимание его функционального назначения. В них особое значение нужно уделить их разнообразию и смене одних типов другими, а также паузы, которые дают время на обдумывание о предмете;
- Постоянное стремление к предмету, даже тогда, когда он отсутствует. [1]

Так, по мнению Д.Б. Годовиковой [4], как дети осуществляют процесс своего знакомства с окружающим миром, говорит о его готовности преодолевать трудности на пути к познанию сути этого предмета.

Г.И. Щукина [9] определила следующие уровни активности детей:

1. Репродуктивно-подражательная активность, позволяющая накопить опыт одной деятельности через другую. Усвоение образцов сопровождает человека всю жизнь, но уровень собственной активности личности недостаточен.
2. Поисково-исполнительская активность – более высокий уровень, с присущей степенью самостоятельности. Ребенок сам принимает задачу и сам ищет средства её выполнения.
3. Творческая активность – высший уровень. Задача ставится ребёнком и имеет оригинальные и нестандартные пути решения. [9]

Существуют различные виды познавательной активности. А.М. Матюшкин [8] по основным функциям выделяет два вида:

- a) Адаптивные, обеспечивающие приспособление;
- b) Продуктивные, составляющие основу возникновения и становления психических новообразований. Именно продуктивные формы активности составляют основу познавательной активности субъекта.

А.М. Матюшкин [8] утверждал, что в продуктивной познавательной активности эти уровни выражаются в следующих аспектах:

- В активности внимания, которая вызывается новизной стимула и разворачивается в системе ориентировочно- исследовательской деятельности;
- В исследовательской познавательной активности, вызываемой в проблемных ситуациях в условиях обучения;
- К личностной активности, которая выражается в форме интеллектуальной инициативы.

Структура познавательной активности старших дошкольников включает в себя следующие компоненты:

- Мотивационный компонент, обеспечивающий активный интерес к познанию и восприятию, а также к отражению в своей деятельности усвоенных ЗУНов; любознательность, проявляющаяся в процессе обучения и выполнении творческой деятельности; эмоциональное отношение к процессу деятельности;

- Креативный компонент, подразумевающий под собой беглость и гибкость мышления, а также оригинальность выполненного в творческой деятельности продукта;

- Волевой компонент включает самостоятельность и инициативу в процессе применения знакомых способов действий в новых вариациях и осознание значимости занятия. [8]

На основе представленной структуры познавательной активности нами были определены критерии её сформированности у детей старшего дошкольного возраста:

а) Предметная направленность – активное отношение к изучаемому объекту, степень проникновения в изучаемый объект и характер задаваемых вопросов;

б) Действенность – использование полученных в процессе обучения и воспитания знаний в своей практической деятельности;

с) Избирательность – количественный охват различных областей познавательной деятельности;

д) Эмоциональность – проявление своего отношения к изучаемому объекту или явлению;

е) Сосредоточенность – проявление произвольного внимания в процессе обучения. [5]

Также нами были выделены уровни сформированности познавательной активности у детей старшего дошкольного возраста:

- *Низкий уровень:* узка предметная направленность; выполнение заданий (чаще частичное) по просьбе воспитателя без проявления собственной заинтересованности; отсутствие наблюдательности и неумение использовать полученные ЗУНЫ в своей деятельности, ожидает помощи от воспитателя; пассивное отношение к разного рода занятиям; поверхностное изучение материала; отсутствие вопросов в процессе изучения материала; отсутствие стремления качественно выполнить предлагаемое воспитателем задание; появление непроизвольного внимания при восприятии необычного задания, предлагаемого воспитателем на занятии; рассеянность и отвлечение на другие предметы. [5]

- *Средний уровень:* направленность преимущественно на процесс познавательной деятельности и выявление причинно-следственных связей; фрагментарная наблюдательность (если воспитатель просит обратить внимание на какой-либо объект, предмет или явление); использование отдельных знаний в самостоятельной деятельности; частичная самостоятельность при выполнении творческих заданий; проявление интереса одним предметным областям и пассивность по отношению к другим; вопросы задаёт из практических соображений; внешние эмоциональные проявления к процессу деятельности; сосредоточенность в основном на процессах и действиях; при объяснении воспитателем задания отвлекается на любимое дело. [5]

- *Высокий уровень:* нацеленность на процесс и результат деятельности, преобразование нового материала; наблюдательность и интенсивное проявление внимания к изучаемым объектам, предметам и явлениям; использование изучаемого самостоятельно в повседневной жизни; самостоятельное выполнение предлагаемых воспитателем заданий; акцентирует внимание на конкретных областях познания, но при этом имеет широкий диапазон интересов; наличие непрерывного внимания на занятиях и концентрация на изучаемых объектах. [5]

Таким образом, развитие познавательной активности у детей старшего дошкольного возраста – одно из основных направлений становления личности ребёнка в целом. Роль познавательной активности в жизни ребёнка переоценить невозможно, она очень велика. Её необходимо развивать, т.к. она имеет и социальное, и педагогическое, и психологическое значение. Важно то, что критерии и уровни сформированности познавательной активности у детей старшего дошкольного возраста не являются исчерпывающими, но они могут быть ориентиром при диагностике познавательной активности у детей старшего дошкольного возраста в практике ДОУ.

Список литературы

1. Блонский, П.П. Избранные педагогические произведения / П.П. Блонский. М.: Изд. А.П.Н., 2007. - 615 с.
2. Венгер, Л. А. Развитие познавательной активности детей / Л.А. Венгер. – М.: Педагогика, 2005, -127с.
3. Выготский, Л.С. Умственное развитие детей в процессе обучения / Л.С. Выготский. — М.: Учпедгиз, 1999.-135 с.

4. Годовикова, Д.Б. Общение и познавательная активность у дошкольников / Д.Б. Годовикова // Вопросы психологии– 1984. №1 . – с. 34-41.
5. Данилов, М.А. Теоретические основы обучения и проблема воспитания познавательной активности и самостоятельности детей / М.А. Данилов // Вопросы воспитания познавательной активности и самостоятельности детей. Казань, 1999. - С. 4-23.
6. Ильин, Т.А. Формирование личности дошкольника: целостный процесс / Т.А. Ильин. — М.: Педагогика, 1999. - 144 с.
7. Лисина, М.И. Развитие познавательной активности детей в ходе общения со взрослыми и сверстниками / М.И. Лисина // Вопросы психологии– 1982. – № 4. – С. 18–35.
8. Матюшкин, А.М. Психологическая структура, динамика и развитие познавательной активности / А.М. Матюшкин// Вопросы психологии– 1982. – № 8. – С. 15–21.
9. Щукина, Г.И. Проблема познавательного интереса в педагогике / Г.И. Щукина. — М.: Педагогика, 2001. —352 с.

ҒЫЛЫМ МЕН БІЛІМ ЕГІЗ ҰҒЫМ. МӘДЕНИЕТ ОНЫҢ ІРГЕТАСЫ
КОЖАЕВА Жаркынай Сарсенбаевна, ДОСМУХАНОВА Айнагуль Сарсенбаевна
«Қарағаш орта мектебі»КММ, «№ 42 орта мектеп» КММ
Солтүстік Қазақстан облысы, Тайынша ауданы / Петропавл, Қазақстан
zhako_30.04@mail.ru, aina_08.11.76@mail.ru

Қазақстан - қарыштай алға қанат жайып, өркендеп келе жатқан мемлекет. Бұл күнде өзінің барлық қырынан шартарапқа танылған мемлекет деп те айта аламыз. [«Бой салыстыратын емес, ой салыстыратын заман» деп Тұңғыш Президентіміз Әбішұлы Нұрсұлтан Назарбаев айтқанда ең бірінші ойға бар ынтамызды бөлетін заман болып тұрғанын барлығымызда түсінгендейміз.] Адамның адам болуы өз қолындағы дүние. Оның бір мысалы ғылыммен білімге баса назар аудару. Қазіргі жаңашыл заманда ең алдымен ғылыммен білімнің дами түсуін басты назарда ұстай білуіміз керек. Біліммен ғылымның дами түсуіне әрине жастардың тигізер үлесі мол.

Адам өмірінде ғылыммен білімнің атқарар рөлі зор. Бұл екі ұғымды екіге бөліп алып қарайтын болсақ, ғылымның дами түсуі адамзаттың ой-өрісінің дами түсуіне толығымен ықпалын тигізетініне көзіміз жете түседі. Ғылым талай тартыстармен революцияларға ұшыраған. Бірақ еш кедергіге қарамастан ілгерлей білген. Ғылымның алға ілгерлей түсуін түрлі мысалдармен дәлелдей түсейік. Адамзат ең алғаш ғылымның өркендеуіне үлес қосу үшін сөйлеумен есептеу және де философияның қалыптасып дами түсуіне баса назар аударуы әбден керек. [Ғылымның негізгі аспектілерінің бірі де бірегейі осы болмақ. Ғылымның бастауы сонау ерте заманда жатыр. Қысқаша тоқтала кететін болсақ, Антика ғылымы, Орта ғасыр ғылымы, Классикалық ғылым деп айта аламыз.] Ғылым бір орында тоқтап тұрмайды. Біліммен қатар дами түседі. Білімнің де бөліп қарастыратын тұстары баршылық. Білім берудің өткеніне тоқталып кететін болсақ, білім үшін барын да, нәрін де ортаға салған талай ойшылдармен педагогтарды білеміз. Қазақ жерінде білімді ең алғаш таныта білген

Ыбырай Алтынсаринді айта кету біздің басты міндеттеріміздің бірі екенін әрбір қазақ білеміз. Сонау заманнан бізге жеткен білімнің қазіргі таңда алға жылжи түскенінің куәгеріміз. Білім жаңарып та, жаңғырып келеді. Білім жүйесінің жаңартуының басты бағыты - мұғалімнің кәсіби тұрғыдан жаңашыл инновацияға қараай бейімделуі. [Жалпы Қазақстан емес, барлық мемлекеттің білім инновациясы дамып келеді. Біз сол көшпен еріп келеміз. Біздің елде де білімнің дамуының аспектілері жетерлік. Мұғалім сол аспектілерді өзі қолдана отырып, оқушыны шетқары қалдырған емес. Аспектілерге тоқталатын болсақ, ұстаз үнемі білімін жаңарта отырып, үздіксіз ізденісте болу.] Ізденісті арттыра отырып, білімді оқушының пайдасына қолдануы болып көрінбек. Қазіргі кезде барлығы дайын дүние. Тек ізденісті қажет ете түседі. Оқушыға қажетті дүниені ұсына салып, дайын жауабын ала салу емес басты дүние. Сол дайын берілген дүниені зерттегіп, зерделеу. Бақылап, сол берілген білімді зерттеп, тәжірибемен бөлісу. Біздің яғни ұстаздардың білім жүйесін дамыту мақсатында көптеген әдіс-тәсілдер ұсынылып және де күнделікті сабақ жүйесіне қолданыс тауып жатқан жайы бар. Тәжірибе алмастырумен білім жетілдіру мақсатында біраз жылдардан бері білікті мамандарды жинай отырып, кәсіби тәжірибеімізді өзімізге зерттегіп, сол алған тәжірибеімізді басқа мамандарымызбен бөлісіп, ұқсас дүниелеріміздің тұстарын тапқызып, айырмашылықтарын айыра білуге деген көптеген жұмыстар атқарылуда.

Қазіргі мәселе ғылыммен білімде жаңа технологияларды қолдана отырып, оқушыны білімге жетелей отырып, білім сапасын көтере түсу. [Осы тұста ойымызға Елбасымыздың жолдауы оралады. «Білім беру жүйесі реформасының орталық буыны осы заманғы білім беру үрдістерін, ақпараттық технологияларды жаппай енгізу, бұл кезеңде назарды оқушылардың біліктілігін арттыруына аудару қажет» деп айта түскендей әлбетте өз ойын айқын айтатын, барлық кезеңде кез-келген тосын білім жарысына тойтарыс беретін оқушы тәрбиелей түсу] Қазіргі біздегі яғни білім жүйесіндегі жаңа технологияны меңгеру, үйрену, жетілдіру ең алға қойған мақсаттарымыздың басты қағидасы. Технологиялар мұғаліммен оқушының жаңа бағытқа бет бұра отырып, үлкен ізденіспен шығармашылықты және де қабілеттермен тың идеялардың туындауына көмегін тигізеді. Белгілі бір білімді алып қана қоймай, тәжірбие ретінде ортаға сала білу болып табылады. Технологияны бас салып қолдана кетпей, өз білім жолына қалыптастыра отырып, пәніне ыңғайлай білуі қажет. Мәдениет дамымаған жерде білім де, ғылымда дамымайды. Мәдениеттің білім технологиясына тигізетін пайдасы зор. Мәдениет десек, көз алдымызға театр, кино, музей елестейді. Біліммен бұл мәдениет терминдері тығыз байланысты. Кітапхананы да қоса аламыз. Сонымен қоса мәдениет саласында білім беру жүйесіне үлесін тигізетін әр-қайсының өз орны бар. Ғылыммен білім және мәдениет саласындағы қызметкерлер бұл күнде үздіксіз қызмет атқарып келеді.

Даму жолдарында көптеген иновациялық тәсілдер жүзеге асырылуда. [Иновациялық тәсілдер кеңінен қолданылуы үшін бұл салада жүрген қызметкерлер білімді жетілдіру бағытына барын салып, түрлі білімін жетілдіру курстарына қатысып, сол алған білімдерін жүйелі түрде қолдана білсе, жетістіктің биіктен көрінгені.] Ғылым, білім және мәдениет дамуындағы басты мәселелерге тоқтала кетейік. Қазіргі біздегі ғылыммен білімді дамыту мәселелерінің бірі ғылыми зерттеулерді ұйымдастыра отырып, жетілдіру және де бәсекеге қабілетті жастардың білімін арттырып, құқықтарын қорғай отырып, ғылым білімге жаны ашитын тұлға даярлап шығару. Білім саласындағы қазіргі таңдағы ең үлкен мәселелердің бірі оқушының жан-жақты білім алуына жағдай жасай отырып, бір сарынды білім берумен тоқталып қана қоймай тәжірбиесін жаңартып отыру мұғалімнің басты қағидасының бірі болып қалыптаса білуі керек. Ғылыммен тығыз байланыста болуы керек. Ғылымның жағдайы біліммен тығыз байланысты. Ғылымға оқушыны араластыра отыру үшін бір пәнді бөліп алып мысал келтіре кетейік. Біз күнделікті мектеп қабырғасында өткізетін қазақ тілі пәнін алып қарастырайық. Қазақ тілі пәні тікелей тілмен байланысты. Мазмұнына үңілетін болсақ, тіл тағдыры ұлт тағдыры. Астарында ғылым жатыр. Ғылымның басты тақырыбы- тіл. Ендеше біздегі басты мәселе ғылыммен білімнің егіз ұғым екендігінде. Әрине мәдениет саласы осы тұста үштік болып тоғыса түседі. Мәдениеттің мәселесі де өз алдында. Мәдениет дамыта түсу үшін біліммен ғылымды араластырамыз. Оқушы білімін жетілдіре түсу үшін және де тәжірбие ретінде көрсету немесе экскурсия ретінде мұражайларға апару керек. Мұражай бұл күнде оқушыны қызықтыратындай цифрлы бағытқа көшкен. Белгілі мұражайдағы бір затты көру үшін біз әр қырынан көре аламыз. Жақыннан алыстан қарап зерттейміз. Зерттей отырып, тәжірбие жасаймыз. Мұражайда барлығы жаңашыл иновацияға көшкен. Бұл да бір өзекті мәселелердің шешілгенінің көрінісі деп толықтай айта аламыз. Иа осылай күнделікті иновациялық әдіс-тәсілдерді қолдана отырып, жаңашыл заманға толығымен ілесе алатынымыздың кепілі деп айтамыз. Бұл орайда осы үш саланың қызметкерлерінің тәжірбие жинақтауы өте құнды да мәселе. Білімді беретін оқушыға мұғалім екенін ескере отыра [«Мұғалім өзінің білімін үздіксіз көтеріп отырғанда ғана мұғалім, ал оқуды, ізденуді тоқтатқанмен оның мұғалімдігі де жойылады.» деп Константин Ушинский] қазіргі білімнің жаңашыл әдіс-тәсілдерін айта түскендей. Иа ғылым үшін барлығы да маңызды. Бұл өз сөзім емес. Генрих Гейнениң тамаша нақыл сөздерінің бірі болатын. Білім, ғылым, мәдениет мәселелері бұл күнде басты назарда. Сондықтанда мәселелер әлі де қаралып, талқыланар деген ойдамын. Талай жүзеге асып жатқан жаңашыл заманның жаңашыл әдіс-тәсілдері біздің яғни осы салада жүрген тұлғалардың бет бейнесіне айналып, бойтұмары болатынына сенейік. Мәдениет дамыған тұста білімнің бағыты биік, ғылымның қарыштай беретініне үміт артып, жастардың көп ізденіп, талапшыл да білімді болуына барлық жағдай жасалғанын айта кетпеске болмайды. Даму жолында еш аянбай тер төгіп, еңбек жолында әрекет ете отырып, біз алдағы уақытта мемлекеттің барлық саласын оның ішінде біліммен атқарылған ғылым және де мәдениет өркениетін өркендетуге ат салысатын болашақ жастар студенттермен оқушылар дей отырып, үлкен үміт артамыз. Бұл да бір басты мәселелердің жауабы осы болмақ.

**ТАШАККУЛИ НУТҚИ МУРАТТАБИ ХОНАНДАГОНИ СИНФЪОИ ИБТИДОӢ
КОТИБОВА Шарифамоъ Пирмаъмадовна**

Пажӯнишгоњи рушди маориф ба номи Абдураъмони Љомии Академияи таъсилоти Тоҷикистон
Душанбе Таджикистан
Sharifa.kotibova@mail.ru

Аннотация

Важнейшим средством формирования личности ребёнка является родной язык. Связная речь отражает уровень развития ребёнка и показывает, насколько он владеет словарным богатством родного языка, его грамматическим строем, нормами речи, ее выразительными средствами.

В процессе начального обучения существуют пути и методы развития связной речи учащихся. Одним из средств, обеспечивающих успешное развитие речи, являются различные виды упражнения, которые используются в диалогической и монологической речи учащихся.

Ключевые слова: Умение, навыки, текст, рассказ, устный и письменный речь, родной язык, упражнение, развития связной речи.

Яке аз вазифаҳои мактаб омода намудани шахси маданӣ, комилан саводнок ва донандаи забони адабӣ мебошад. Дар ӯалли ин вазифа мавқеи таълими забони модарӣ дар қиёс бо ӯамаи фанҳои дигари таълимӣ волотар мебошад. Дар ин бобат ӯаминро бояд ба инобат гирифт, ки мақсад аз таълими забони модарӣ маънии ба хонандагон омӯзондан ё худ ёд додани забони тоҷикиро надорад, зеро онҳо то ба мактаб омадан забони модарии худро амалан аз модар, аз аъли байти худ ва одамони гирду атроф омӯхта, нутқашон то андозае инкишофёфта мебошад.

Дар мактаб вазифаи қорҳои таълимиву тарбиявии муаллимон аз он иборат аст, ки нутқи хонандагонро давра ба давра такмилу инкишоф дода, малакаи мураттаббаёни ӯам дар нақли гуфторӣ ва ӯам дар нақли навишториашон тарбия карда шавад. Хато намекунем, агар гӯем, ки вазифаи мазкур дар тамоми давраҳои таълими забони модарӣ дар мактаб, яъне дар ӯама гуна дарсҳо, мавзӯҳои (овозӣ (фонетикӣ), лексикӣ, сарфӣ (морфологӣ) ва наъвӣ (синтаксисӣ) ӯамеша дар мадди назари омӯзгорони забони модарӣ мебошад.

Дар раванди таълими ибтидоӣ роъу усулҳои гуногуни омӯзиши инкишофи нутқи мураттаб амал мекунанд.

Дар методикаи синфҳои ибтидоӣ намудҳои зерини машқҳои қабул гардидаанд, ки муъимтарин ва самарабахштарин воситаҳои ёрирасон барои инкишофи нутқи мураттаб маъсуб меёбанд.

Барои инкишофи нутқи гуфторӣ

- лавобҳои кушода ба саволҳои (аз лумла дар рафти сӯхбат);
- пешниҳоди саволҳои концептуалӣ (водоркунанда) ба хонандагон;
- аз рӯи расми мазмуннок нақл кардан;
- истифодаи аз фолклор (панду андарзҳои, мақолу зарбулмасалҳои, тезгӯяҳои, чистонҳои

аз бар намудани суруду таронаҳои халқӣ);

- аз ёд кардани шеърҳои ва порчаҳои насрӣ;
- нақл кардан аз рӯи мушоҳида, хотирот ва саргузаштҳои;
- бозиҳои нақшӣ, гузаронидани бозиҳои байтбарак; ташкил кардани мусобиқаҳои

"тезхонӣ";

- нақл намудани матнҳои бадеӣ, аз ёд намудан, дар хотир сабт намудани ин гуна матнҳои;
- бадеъасозии афсонаҳои (одатан шифоӣ), ибтидои эльодиёти адабӣ-бадеӣ – шеърҳои,

ӯикоячаҳои ва ғайра;

- нақли шифоӣи матни хондашуда бо тарзҳои гуногун;
- мустақилона мутолиа намудани рӯзнома, маълалла ё китобҳои бадеӣ;
- нақли шифоӣи хонандагон аз рӯи мавзӯи супурдашуда, аз рӯи расм, аз рӯи мушоҳида,

аз рӯи дода шудани аввал ё охири матн, аз

рӯи нақша ва ё мазмуни додашуда ва ғайра;

Барои инкишофи нутқи навишторӣ

➤ машқҳои матнии гуногун дар алоқамандӣ бо таълими асарҳои хондашуда, бо омӯхтани маводҳои грамматикӣ, бо фаъолгардонии сохти грамматикӣ ва лексикӣ, агар нутқи хонандагон (гуфторӣ ё навишторӣ) асосан ба талаботҳои дар боло зикргардида лавобгӯ бошанд;

- қайдҳои аз рӯи мушоҳида (агар онҳо системанок гузаронида шаванд),
- лӯри намудани рӯзномаҳои табиат ва обу ӯаво;
- нақли хаттии матнҳои намунавӣ (матнҳои бадеӣ, публицистӣ, илмӣ- оммафаъм);

- намудн̄ои гуногуни иншои хаттӣ;
- нульлатн̄ои коргузорӣ (расмӣ): ариза, эълон, суроға, мактуб, даъватнома, табрикнома ва ғайра.

Барои инкишофи нутқи гуфторӣ ва навишторӣ

- кор бо луғат;
- гузаронидани бозиҳои таълимӣ;
- ба гурӯҳно ӯзудо карда тавонистани ашён;
- азнавсозии матнҳои аз тарафи муаллим додашуда (ҳикоя ва нақли интихобӣ, шаклҳои эълони ҳикоя ва нақл, санҷабоб намудани ҳикоя ва ғайра) ҳам шифонӣ ва ҳам хаттӣ;
- мақолача ба рӯзнома, ҳикоя намудани китобҳои мутолианамуда, кино ё намоишҳои тамошо карда, мактуби дӯстӣ;

Ҳамзамон барои бой гардонидани таркиби луғавӣ ва нутқи шифонӣ хаттӣ, инчунин нутқи мураттаби хонандагон роҳи усулҳои мухталифро истифода намудан зарур аст. Ба ин восита метавон як дарала алоқамандии нутқи шифонӣ ва хаттии хонандагони хурдсолро дар ӯзӯраҳои инкишофи нутқи мураттаб таъмин кард.

Баъри инкишоф додани нутқи мураттаби хонандагон боз чунин қорӯро сомон додан зарур аст:

- бедор намудани шавқу ҳаваси хонандагон нисбат ба китоб;
- кор бо матн;
- мувофиқат кардани матн (ҳалм ва мазмун) ба синну соли хонанда;
- таълили сарлавҳа;
- номи муаллиф;
- сохтори матн;
- аз назар гузаронидани ороиши он;
- пешгӯӣ қадани мазмуни матн (ба фикри шумо, дар матн сухан дар бораи чӣ меравад?);
- муайян намудани мақсади мутолиаи матн;
- зарурияти таваққуф ҳангоми мутолиаи матн;
- диққат додан ба оҳанги талаффуз;
- тобиши оҳангӣ доштани хониш:
- оҳанги хонише, ки аз мазмуни матн бармеояд
- оҳанги хонише, ки аз аломатҳои китобат бармеояд
- мувофиқати суръати хониш ва ҳолати ҳассосии мазмуни матн;
- ба хотир гирифтани калимаи ибораҳои душворфаҳми матн ва истифодаи луғат барои

дарёфти маънии он;

- тарзи дурусти талаффуз ва дуруст иншо намудани калимаҳо;
- хондани матни расм ва навиштани он;
- ба инбат гирифтани савол ва супоришҳои зери матн;
- ҳулосабарорӣ аз рӯи мазмуни матн ва ғайра.

Воҳидҳои нутқи мураттаб ҳикоя, мақола, достон, рисола (монография), маъруза, ҳисобот ва ғайраро шуморидан мумкин аст. Дар шароити мактаб бошад, ӯзӯбҳои шифонии хонандагон ба саволҳои додаи муаллим ё ҳамсинфон, ҳикояча (шифонӣ ё хаттӣ), иншо ва нақли хаттӣ маъсуб меёбанд.

Дар баъзе ҳолатҳо ба нутқи мураттаб ӯзӯлаҳои алоҳидаи ба талаботҳои пуррагӣ, мақсаднокӣ, мазмуннокӣ ӯзӯбгӯ (масалан, чистон) баробар шуда метавонанд.

Дар ин гуфтаҳои боло ҳам нутқи шифонӣ ва ҳам нутқи хаттӣ нишон дода шудааст, ки нутқи монологиро ифода мекунад. Аммо боз муқолача (диалог) низ вуҷуд дорад, ки барои боз ҳам хубтар ба роҳ мондани он истифодаи маводи гуногун аз зумраи:

- мушоҳида;
- қайдҳои дар рӯзнома намудаи худ;
- тасаввуроти эълонӣ дар ҳикоя ва афсонаҳо;
- васеъ нишон додани маводи аз китоб гирифташуда;
- аз ёд намудани матнҳои манзум (назми) то матни мухтасари нома; жанри аз пандҳои

оддӣ оид ба гузашта;

- оид ба воқеаҳои мушоҳида намуда, то ба шакли драма даровардани ҳикоя ёри амалии худро мерасонанд.

Баъзе машќњо дар дарс иљро карда шуда, баъзеашон дар хона супориш дода мешаванд. Даралаи мустаќилияти хонандагон низ дар тартиб додани матнњо аз намунаи машќњои таќлидї сар карда, то иншои эљодиву наќли озоди матн гуногун мебошанд.

Њамаи ин гуногунї ба хонандагон ќариб ки бе назария ба воситаи амалия дода мешавад. Албатта, ба наќша гирифтани машќњо барои инкишофи нутќ ба муддати дуру дароз аз як тараф аз тез-тез такрор кардани як намуди кор каноральї намудан, аз тарафи дигар аз мадди назар дур намондани ягон чиз (мавод) имконият медињад.

Гуногунии машќњо дар инкишофи нутќ аввалан дар сарчашмањои мавод дар мавзў, дар жанр, хусусиятњои забон, дар намудњои худи машќ риоя мешавад.

Аз рўи даралаи мустаќилият ва фаъолияти эљодї машќњо дар инкишофи нутќ ба машќњои аз рўи намуна, машќњои матнсозї ва эљодї људо мешаванд.

Гурўњи машќњои «аз рўи намуна» - ин њюкя ва наќл; азнавсозї ё мухтасар намудани матни хондашуда, васеъ намудан ва ё мухтасар намудани матни худ.

Матнсозї, лаъзаи љараёни эљоди бадеї дар намуди асари муайяну возеъ, бо меъёрњои услубии коркардашуда, мувофиќи намунаи додашуда (хаттї ва шифоњї), асари сарлавњадошта ва ба итмомрасии он мувофиќи мазмуни сарлавња, иборат аз ќисмњои шартан алоќаманди дорои маќсаднокї ва барќарории граммаќиро аз худ инъикоскунанда мебошад.

Корњои эљодї мустаќилияти хонандаро дар даралаи ољї, дохил намудани ягон чизи нав ва аслиро аз худ дар назар дорад. Ба ќатори корњои эљодї одатан наќли шифоњї ва иншои хаттї, эљодиёти адабї-бадеї, наќли хаттии эљодї, тасвири шифоњї, тасвири чизи хондашуда, таќриз ба чизи хондашуда, мактубњои дўстї ва ба инњо монанд корњои дигар.

Системаи машќњоро оид ба инкишофи нутќи мураттаби хонандагон ташкил намуда истода, сарчашмањои асосии маводро бояд ба њисоб гирифт.

Маводи бевосита тальрибаи њаётии хонандагон, мактаби ташкили назорат дар дарсњо ё њангоми сайру саёњат, инчунин тальрибаи шахсии хонандагон, фаъолияти мењнатї, таълими ва бозии онњоро мемонад.

Китобњо ва дигар маводњои нашршуда, сухани муаллим ё ягон шахси дигар аз зумраи калонсолон (наќлу њюкяњои иштирокчиёни ЉБВ ва ќаърамонони мењнат), кинофилмњо, мусавварањо, барномањо тавассути радио телевизион метавонанд њамчун сарчашмањои бавоситаи тальриба муайян карда шаванд, ки мавод аз љониби омўзгор љамъ оварда шуда, ба хонандагон бо сухан ё ин ки мусаввара (расм) пешнињод мегардад.

Бисёр зарур аст, ки хонандагон ба тальрибаи њаётии худ така карда, аз маводњои китобї низ истифода намуда, бо ин роъ як маводро бо маводи дигар пайваст ё худ алоќаманд карданро меомўзанд. Барои ин матнњои китобњои дарсї «Шаъри азизи ман», «Диёри нозанинам», «Паррандањои кишвари ман», «Дар заминњои саърої», «Паррандагон дўстони мо» намуна буда метавонанд.

Инкишофи нутќи мураттаб ба матн алоќаи ќавї ва ногусастанї дорад. Хонанда њангоми ќироати матн ба калимаю иборањои он назар менамояд ва ба назди худ маќсад мегузорад, ки мањнои онро дарк намояд. Ваќте ки хонанда мазмуни матни хондашро дарк мекунад дар тасаввуроти ў фикрњои нав пайдо мегарданд. Дар сурате, ки дар тасаввуроти ќироаткунанда фикрњои нав пайдо мешаванд, албатта аз таъсири он нутќи шифоњии вай низ инкишоф меёбад. Аз ин хотир матн дар инкишофи нутќи шифоњї ва хаттии хонандагон воситаи асосї мањсуб меёбад.

Адабиёт

1. Ладыженская Т. А. Методика развития речи на уроках русского языка, Москва «Просвещение» 1980.
2. Львов М.Р. Методика развития речи младших школьников: Пособие для учителей начальных классов. – М.: Просвещение, 1985.
3. Бурбонов М. Инкишофи нутќ дар дарсњои забони модарї. – Душанбе: Маориф, 1978.
4. М. Лутфуллоев. Асосњои таълими ибтидоии забони модарї, Душанбе – 2007.
5. М. Лутфуллоев. Методикаи таълими забони модарї дар синфњои ибтидої, Душанбе – 1985.
6. М. Шукуров, А. Эшонљонов, М. Рањмонов. Методикаи таълими забони тољикї дар ибтидої, Сталинобод – 1956.
7. Т. Г. Рамзаева, М.Р. Львов. Методика обучения русскому языку в начальных классах, Москва «Просвещение» 1979.
8. Шербоев С. Методикаи забони модарї, Душанбе – 2009.

БӘСЕКЕГЕ ҚАБІЛЕТТІ ПЕДАГОГ – ЗАМАН ТАЛАБЫ!
КОШКИНБАЕВА Нургуль Рыспаевна, К.С. НАЗАРКАСЫМ

М.Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университеті, М.Х.Дулати атындағы Тараз өңірлік университеті

Шымкент/Тараз, Қазақстан
Koshkinbaeva_nurgul@mail.ru

Аңдатпа

Мақалада ұстаз қызметінің мақсаты, міндеті және адамгершілік қасиеттері туралы айтылған. Ұстаз қызметінің мақсаты балаға дұрыс жол көрсету, біліммен қоса бағыт бағдар, сапалы тәрбие беру. Жаңашыл ұстазға тән сапалық белгілер: педагогикалық қызметтің барлық түрлерін зерттеп, кез келген педагогикалық жағдайда өзінің білімділігі, парасатталығы, ақылдылығы, мәдениеттілігі, іскерлігі, креативтілігі және шеберлігі арқасында қандай мәселе болсын шеше алатын, педагогикалық үрдістің нәтижесін жасқартуға ұмтылатын жаңашыл әрі шығармашылықпен жұмыс істейтін өз ісінің шебері. Сонымен қатар, жаңашыл педагогтың міндеті нарықтық экономика заманына лайықты, бәсекеге төтеп бере алатын білікті мамандарды дайындау. Аталған бағытта елімізде көптеген жұмыстар артқарылуда.

***Кілтті сөздер:** педагог, шәкірт, сапа, білім беру, маман дайындау*

Қазіргі нарықтың қатал, бәсекесі қызып тұрған даму кезеңіндегі, әлемдік білім кеңістігіне кірігу кезеңіндегі жағдайымызда қоғам сұранысын қанағаттандыра алатын ұстаз – педагогикалық құралдардың бүкіл әлеуетін меңгерген, өзін-өзі жетілдіріп отыруға ұмтылып отыратын, рухани дамыған әлеуметтік шығармашыл тұлға. Осындай жаңашыл ұстазға тән сапалық белгілер: педагогикалық қызметтің барлық түрлерін зерттеп, кез келген педагогикалық жағдайда өзінің білімділігі, парасатталығы, ақылдылығы, мәдениеттілігі, іскерлігі, креативтілігі және шеберлігі арқасында қандай мәселе болсын шеше алатын, педагогикалық үрдістің нәтижесін жасқартуға ұмтылатын жаңашыл әрі шығармашылықпен жұмыс істейтін өз ісінің шебері. Ғұлама бабамыз Әл-Фараби «Ұстаз қызметінің мақсаты - балаға бақытқа жеткізудің жолын табуға көмектесу» деп ескерткен. «Қандай да болсын әдіс-тәсіл (мақтау, бетіне басып ұялту, көзін жеткізу,көндіру) тәрбиешіден имандылық, ізгілік пен ізеттілік талап етеді, осылай ғана өз шәкірттерінің шыншыл, адамгершілікті, сыпайы, әділ болуын қамтамасыз ете алады. Сондықтан мұндай қасиеттерге ұстаздың өзі де ие болуға тиіс», - дейді ұлы ғұламамыз. Ал, біздің ғұлама бабаларымыз Әл-Фараби, А.Иүгінеки, Ж.Баласағұни, Ы.Алтынсарин, А.Құнанбаев, Ш.Құдайбердіұлы, М.Жұмабаев, т.б. еңбектерінде адамның адам болып қалыптасуына негізгі рөл атқаратын адамгершілік құндылықтар екенін айтты. Ал ұстаздың парасатты жүріс-тұрысы, мейірімділігі, тіпті киген киісі оқушы назарынан тыс қалмайды. Ал, түрік даналары өздері пір тұтқан адамдарды ұстаз санап олардың бойынан мынадай қасиеттерді көруді қалайды: рақымды, қанағатшыл, шыншыл, сенімді, ізденгіш, білуге құмар, т.б. мұндай асыл қасиеттерді меңгерту, ұстаз туралы игі ойдың қалыптасуына септігін тигізери даусыз. Абай атамыз: «Ұстасыз шәкірт тұл, ұстас шәкіртсіз тұл» деп бекер айтпаған. Санаға серпін беретін, білімдегі биіктерге бастайтын мұғалімді жағдайына әкелетін әдіс-тәсілдерін өз тәжірибелерін өз тәжірибемізде жиі қолдансақ білім сапасының артуының бірден бір кепілі. Ұлы жазушы М.Әуезовтің «Алдыңғы жақсы артқы жасқа тәлім айтпаса, ел болғаның қайсы», - дегендей ұстаз мақсаты ерік-жігері мықты, адамгершілік деңгейі жоғары, сапалы білім беру арқылы Қазақстанның болашағына сай келетін ұрпақ тәрбиелеу[1].

Елбасы Н. Назарбаев «Тәуелсіздік дәуірі» атты 2018 жылғы кітабында білім беру жүйесінің атқарған және алдағы уақытта күтілетін нәтиже туралы атап өтті [2]. Білімнің дамуы: адам капиталына инвестиция. Қазақстандық білім беру жүйесі үшін – 2010-шы жылдардың орта тұсы жаңғыртудың жаңа кезеңіне айналды. 2015 жылдың қараша айында «Білім беру туралы» заңға толықтырулар енгізілді. Олар – мектепте білім берудің жаңартылған түріне көшуді, дуальды оқытуды, алғашқы жұмысшы мамандығына тегін қол жеткізу құқығын, колледждер мен жоғары оқу орындарының тәуелсіз аккредитацияларын қамтамасыз етті.

2016 жылдың наурыз айында әлемдік трендтерді ескере отырып жасалған Қазақстан Республикасының 2016-2019 жылдарға арналған Білім беруді және ғылымды дамытудың мемлекеттік бағдарламасы бекітілді. Отандық білім беру ең үздік халықаралық үлгілерге, соның ішінде ақпараттық технологиялар мен электронды оқытуды дамытуға бағытталған. Бейіндік мектептер құрылысы жалғасуда. Жоғарғы оқу орындарына шетелдік ғалымдар тартылып, магистратура мен докторантураға мемлекеттік тапсырыс мөлшері жылдан жылға ұлғаюда.

Мемлекеттік – әлеуметтік саясаттағы басымдық – адам капиталының дамуы екенінің дәлелі ретіндегі, ерекше форматтағы оқу орындары – Назарбаев зияткерлік мектептері ашылды, сөйтіп

мектепте білім беру ісі тез арада әлемдік стандарттар деңгейіне дереу көтерілді. 2014 жылға қарай зияткерлік мектептер Астана, Көкшетау, Семей, Талдықорған, Өскемен, Орал, Ақтөбе, Қарағанды, Шымкент, Тараз, Павлодар, Қызылорда, Атырау қалаларында ашылды. Бұл мектептегі білім беру ісіне салмақты серпін берді.

2010-шы жылдары білім берудің барлық деңгейлерінде оң өзгерістер байқалды. «Балапан» бағдарламасының арқасында мектепке дейінгі білім беру бүлдіршіндердің 80 процентін қамтыды. Алдағы уақытта балаларды мектепке дейінгі ұйымдармен жүз процент қамтамасыз етуге қол жеткізетін боламыз.

2016 жылы бірінші сынып оқушылары жаңа оқу жылын жаңартылған стандарт бойынша бастады. ЭЫДҰ-ға интеграцияланудамыз, сол үшін де олармен сәйкестікте болуымыз қажет. Дамыған елдердің мектептерінде бес күндік оқу аптасы қолданылады. Баланың өзіне – өзі келуіне, педагогтің дем алып, сабақтарға дайындалуына мүмкіндік берілген. Біз де осы тәжірибені енгізудеміз. Біздің елде де осы бес күндік оқуға көшті.

Білім беру мекемелерінің материалдық базасын нығайтуда айтарлықтай қадамдар жасалды. 2015 жылдың өзінде – ақ 100-ден астам мектеп ашылды. 2018 жылға қарай апатты жағдайдағы және үш ауысымды оқитын мектептер түгел жоғалды. Тұтастай алғанда, Тәуелсіздік жылдарында 1,5 мыңдай мектеп салынды.

Республика басшылығының Қазақстан Республикасы Конституциясының аса маңызды қағидаларын жүзеге асыру жолдарын іздестіруінің дәлелі - «Мемлекет білім жүйесінің басым дамуына кепілдік береді» - еліміз егемендік алғаннан кейінгі Қазақстан Республикасының «Білім туралы», «Жоғарғы білім туралы» алғашқы Заңдары, одан кейінгі 1997-2002 жылдарға арналған Орта білім жүйесін мемлекеттік ақпараттандыру бағдарламасы, Қазақстан Республикасындағы гуманитарлық білім бағдарламасы, Парламентте қабылдау үшін кеңінен талқылаған «Білім туралы» жаңа Заңның жобасы және, ең ақырында, «Білім туралы» жаңа Заңның актуальдылығы, сонымен қатар ҚР «Педагог мәртебесі туралы» Заңында, Білім және ғылым министрінің Жоғары білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандартында көрсетілген талаптар оқу орындарына білімнің сапасы үшін жауаптылықты нормативтік түрде бекітуді мақсат етеді.

Қазақстанда білім жүйесін дамыту стратегиясының мақсаттары мен міндеттері 2030 жылға дейін білімді дамыту Стратегиясының негізгі қағидаларына байланысты.

Қазақстан Республикасында жоғары білімді дамыту стратегиясының мақсаты дүниежүзілік тарихтың, түркі халықтарының, көшпелі өркениеттің, Орталық Азия елдерінің тарихы тұрғысында ғылымының, мәдениет пен ағарту процесінің дүниетанымдық синтезі негізінде жас ұрпаққа жоғары сапалы білім мен тәрбие алатын жоғары білімнің жаңа, шын мәнінде заманауи ұлттық моделін қалыптастыру болып табылады.

Тақырыптың өзекті мәселесіне тоқталмас бұрын, сапа ұғымына ғылыми түсініктеме беріп өтсек. Сапа мәселесі философиялық ұғым ретінде ғылым жүйесінде өз орнын айқындаған. Мұнда сапа мен сандық мәселе әр уақытта диалектиканың бір заңы сияқты қарастырылады. Сапа мен сан заңының теориясы осы мәселенің мәнін ашады. «Сапа» мен «сан»-бір тұтас ұғым болғанымен, мақсаттары бөлек. Оның дәлелі ғалым Г.И.Рузавиннің «Закон перехода количественных изменений в качественные» атты еңбегінде «сапаны» бір заттың құндылығы мен пайдасын көрсету үшін қолданамыз дейді. Бұдан қорытында сапаның негізгі мақсаты-адам қажетіне жарау, жарамайтын болса, онда сапасы төмен деген бағаға лайық болады. Г.И.Рузавин былай дейді: «Біз өмірімізде әр түрлі заттар мен құбылыстарды көреміз. Алайда бұның барлығының адам өміріне қатысы да бола бермейді. Бірақ ол заттарды терең зерттемесек те, олардың өзіне тән құрам, белгісі, сипаты арқылы бір-бірінен ажырата аламыз. Міне сол затты басқалардан бөлек көрсетіп тұрған, тек соған қатысты сипатты біз «сапа философиясы» деп айтамыз. «Сапаның санға қатысы», «санның сапаға қатысы» деген ұғымды педагогикалық фактормен байланыстырып зерттеп көрелік. Білім алушылардың білігі, дағдысы, біліктілігі белгілі бір оқу кезеңін аяқтағанда жоғарылайтындай болса, оны білім беру сапасының жақсарғаны деп түсінген дұрыс. Жоғары білімдегі сапа проблемасының ішкі және сыртқы мәселелері бар. Сыртқы жағы ол-студенттің алып жатқан білімдерінің еңбек рыногында қажетіне жарауы. Ал ішкі жағдайда-сапа мәселесі жоғары оқу орындарының тиімді жұмыс жасауымен өлшенеді. Біздің негізгі қарастыратын мәселеміз сапаны жоғары біліммен, соның ішінде мұғалімдерді кәсіби даярлаудың сапасымен байланыстыра қарастыру.

Елбасы Н.Назарбаевтың Қазақстан 2030 стратегиясында ерекше атап көрсетілген білімнің жаңа сапасын өңдеу мәселесі негізделген. Осы саладағы іс-әрекетті әлемдегі болып жатқан өзгерістерге сәйкес ЮНЕСКО бағдарламасы іс-қағазында «Жоғары білімнің реформасы мен дамуы» 2006 жылы көрсетілгендей рөлі мен қызметін жергілікті, ұлттық және халықаралық дәрежеде анықтайтын үш түрлі бағыт бойынша жүзеге асырылуы қажет: қазіргі заман талабына сәйкестілік, сапа мен ұлтаралықтандыру.

Еліміздің мемлекет басшысы мақсаты Отандық жоғарғы оқу орындарының бәсекеге қабілеттілігін, білім беру сапасын арттыру. 2019 жылы 11 желтоқсанда Премьер-Министрдің орынбасары Б.Сапарбаев ҚР Үкіметінің жанындағы ҚР ЖОО орындарын оңтайландыру жөнінде комиссия отырысын өткізген. Б.Сапарбаевтың мәліметі бойынша елімізде 2019 жылы 132 ЖОО жұмыс істеген, оның 43%-ы жекеменшік ЖОО-ы. Оларда 600000-нан аса студент білім алууда, оның 191000-ы мемлекеттік тапсырыс бойынша. Сонымен қатар, әр-бір оқу бітірген төртінші студенттің жұмыссыз екенін және ЖОО білім беру сапасын арттыру – бұл біздің еліміздің бәсекеге қабілеттілігін қамтамасыз етудегі негізгі мәселе екенін атап өткен [3]. Бәсекеге қабілеттілікті арттыру мақсатында ҚР Үкіметі жоғарғы оқу орындарының қызметін үйлестіріп, 50-ден астам жоғары оқу орындарын біріктіруде. Талаптарға сай келмеген бірнеше жылдық тарихы бар жоғарғы оқу орындары лицензияларынан айрылды. 2021 жылдан бастап білім туралы Жеке үлгідегі құжаттарды ұсыну нормасы енгізілгенін ескере отырып, оқу сапасына барлық жауапкершілік жоғарғы оқу орындарына жүктелетінін білеміз. Бұл бастама ЖОО орындарының жауапкершілігін арттырады деген сенімдеміз.

Соңғы жылдары ЖОО өз бітіруші түлектерінің бәсекеге қабілетті болу мәселесі отандық білім беру жүйесінің басты назарында болуда. Мемлекеттің ЖОО-на талап қойуына байланысты, бәсекеге қабілетті маман ЖОО сапасының негізгі өлшемі болуына байланысты, мемлекеттің бәсекеге қабілетті тұлғаны қалыптастыруға мүдделі екенін анықтауға мүмкіндік береді. Сол себепті бүгінгі күні Қазақстан Республикасының жоғары оқу орындарының алдына бәсекеге қабілетті яғни, әлеуметтік – этикалық, экономикалық және ұйымдастыру-басқарушылық, кәсіби құзыретті, жоғары сұранысқа ие сауатты мамандарды даярлау міндеті қойылып отыр [4].

Өркениетті ел қатарына қосылудың кілті-білімде болса, білімнің көзі ұстазда. Қоғамда халықты қалқан тұтатындар бар, халыққа қалқан болатындар бар. Халыққа қалқан болатындар халықтың аяғына үзеңгі болып, ұрпағының еңсесін биіктеткісі келеді. Осы жандар Ұстаздар, ақыл да, парасатта, даналық та ұстаздан жеткен. Соңғы жылдар «Педагог мәртебесі» айтарлықтай көтеріліп қалды десек болады. Оған себепші жалақының өсуі және мемлекет тарапынан көрсетіліп жатқан қолдаулар.

Әрбір дамыған мемлекеттің білім беру жүйесі бір-біріне ұқсамайды. Әрине бұл жерде тәжірибе алмасу деген бар, бірақ кез-келген дамыған мемлекет өзінің экономикалық жетістіктерін білім саласымен тығыз байланыстырады. Қазақстан басқа елдер үшін шикізат көзі болып қалмауы керек, бізде кәсіби сапалы мамандарды дайындау жүйемізді дамытып, өз мамандарымыздың білімі мен тәжірибесін ел экономикасын дамытуға пайдалану жақтарын жүзеге асыруымыз қажет. Кез-келген ел, тек білім саласын шынайы түрде бағалап, мұғалімдерді кәсіби даярлау сапасы деңгейін білім берудегі жетістіктердің халықаралық деңгейімен салыстыра отырып қана, әлемдік қауымдастықтағы толық құқылы және көп аспектілі әріптестікке қол жеткізе алмақ.

Қолданылған әдебиеттер

1. Ж.Т. Утеулиев. «Жаңа тұрпатты мұғалім келбеті қандай болуы керек?», Өрлеу Республикалық білім порталы
2. Н.Ә. Назарбаев. Тәуелсіздік дәуірі // Астана, 2017жыл, 429-430 бет
3. ҚР Премьер-Министрінің ресми ақпараттық ресурсы
4. А.Е. Жаскиленова, Н.Р. Кошкинбаева. Көркем-шығармашылық бағыттағы педагогтарға деген қоғамдағы сұраныс кезеңдерін анықтау // Қазақстанның ғылымы мен өмірі, №6/2, 2020 жыл, 189-194 бет

ИННОВАЦИОННЫЕ ПОДХОДЫ В РАЗВИТИИ ОБРАЗОВАНИЯ, НАУКИ И КУЛЬТУРЫ

КУЖАЕВА Бахытгуль Ауесхановна

«Общеобразовательная школа №4»

Костанайская область, Житикара, Казахстан

bahit93-17@mail.ru

Аннотация

Қазіргі кезеңдегі білім беру жүйесінің негізгі міндеттерінің бірі-Заманауи білім беру бағдарламалары негізінде ойлау, Шығармашылық, Белсенді, жоғары білікті маманды қалыптастыру. Мұндай маманды педагогикалық шеберлікті меңгерген және заманауи инновациялық технологиялармен қаруланған шығармашылық, кәсіби білікті мұғалім ғана дайындай алады. Инноватика бүкіл өмірдің теориясы мен практикасы ретінде бүгінгі таңда қоғамның, атап айтқанда білім беру мен тәрбиенің ең өткір және өзекті тақырыбы болып табылады. Қазіргі уақытта

Инновациялық педагогикалық қызмет кез-келген оқу орнының білім беру қызметінің маңызды компоненттерінің бірі болып табылады. Өйткені, бұл бәсекеге қабілетті кадрларды құруға негіз болатын, мұғалімнің кәсіби өсу бағыттарын анықтайтын инновациялық қызмет. Мұғалімнің шығармашылық көзқарасы бүгінде білім беру қызметінің басты сипаттамасына айналады және білім беру процесін ұйымдастырудың жоғары сатысына көшуді білдіреді. Инновациялық тәсіл оны жетілдіру жөніндегі халықаралық келісімдер аясында біздің еліміздегі білім беру жүйесінің қазіргі жағдайын көрсетеді. "Инновациядан" — ықтимал мүмкін болатын өзгерістен айырмашылығы, "инновация" (инновация) — бұл мүмкін болатын шындыққа айналған іске асырылған өзгеріс. Инновацияның өте маңызды аспектісі-олар тек "сәнді" емес, орынды болуы керек, яғни тиімділікке ие болуы керек: "кейін" "бұрынғыдан" жақсы, сапалы болуы керек. Өйткені, инновацияны "ескі" және "жаңа" кезеңдері жоқ жаңа тәсілдермен "ойлай немесе жасай" алатын немесе бастайтын адамдар жасайды: бұл адамдар жасаушылар, олар әрқашан ішінде инновациялық зарядқа ие. Осыған байланысты, біздің ойымызша, оқу процесін тиімді қамтамасыз ету үшін проблемалық және интегративті әдістерді болашақ кәсіби қызметте қолдануға үйрету ұсынылады. Бұл тәсілдің негізгі аспектілері келесідей - проблемалық және интегративті әдістерді біріктіру. Проблемалық-интегративті тәсілдің теориялық негізі-оқушының жеке басының жеке аспектілерін қызмет субъектісі ретінде зерттеумен байланысты психологиялық-педагогикалық тұжырымдамалардың жиынтығы. Проблемалық-интегративті тәсілдің әдістемелік негізін жеке тұлғаны диагностикалау және дамыту әдісі; тренинг-оқыту; оқушыларды бағалау әдісі; олардың қызметінің тиімділігі мен сапасын қамтамасыз ету; Алгоритмдеу, қызметті жобалау; жеке тұлғаға бағытталған әдіс, ақпараттық - тұжырымдамалық модельдердің технологиясы құрайды. Проблемалық-интегративті қызмет үш бөліктен тұрады: индикативті-мотивациялық; операциялық-атқарушы; рефлексивті-бағалау. Осыған байланысты оқу-тәрбие қызметі барлық үш бөлімнен тұруы керек.

Аннотация

Одна из ключевых задач системы образования на современном этапе — сформировать мыслящего, творческого, активного, высококвалифицированного специалиста на основе современных образовательных программ. Такого специалиста может подготовить только творческий, профессионально — компетентный преподаватель, владеющий педагогическим мастерством и вооружённый современными инновационными технологиями. Инноватика как теория и практика всей жизни — сегодня самая острая и актуальная тема общества в целом, образования и воспитания — в частности. В настоящее время инновационная педагогическая деятельность является одним из существенных компонентов образовательной деятельности любого учебного заведения. Ведь именно инновационная деятельность создаёт основу для создания конкурентно — способных кадров, определяет направления профессионального роста педагога. Творческий подход педагога становится сегодня главной характеристикой деятельности образования и означает переход на более высокую ступень организации образовательного процесса. Инновационный подход отражает современное состояние системы образования в нашей стране в свете международных соглашений по её совершенствованию. В отличие от «новшества» — потенциально возможного изменения, «инновация» (нововведение) — это реализованное изменение, ставшее из возможного действительным. Очень важным аспектом инноваций является то, что они должны быть не просто «модными», а должны быть целесообразными, т. е. нести заряд эффективности: «после» должно быть лучше, качественнее, чем «до». Ведь инновациями занимаются люди, которые могут или начинают «думать или делать» по-новому, для которых нет этапов «по старинке» и «по-новому»: эти люди являются творцами, они всегда имеют инновационный заряд внутри. В связи с этим, на наш взгляд, целесообразно обучать применению в будущей профессиональной деятельности проблемных и интегративных методов в целях эффективного обеспечения учебно-воспитательного процесса. Основные аспекты данного подхода сводятся к следующему — объединение проблемного и интегративного методов. Теоретическую основу проблемно-интегративного подхода составляет совокупность психолого-педагогических концепций, связанных с изучением отдельных аспектов личности обучаемого как субъекта деятельности. Методическую основу проблемно-интегративного подхода составляет метод диагностики и развития личности; тренинг-обучение; метод оценки учащихся; обеспечения эффективности и качества их деятельности; алгоритмизация, проектирование деятельности; личностно-ориентированный метод, технология информационно-концептуальных моделей. Проблемно-интегративная деятельность состоит из трёх частей: ориентировочно-мотивационной; операционно-исполнительной; рефлексивно-оценочной. В связи с этим учебно-воспитательная деятельность должна содержать все три части.

Цель – определить основные проблемы и перспективы, критерии, принципы и подходы к модернизации системы образования Республики Казахстан, обеспечивая ее гармоничное развитие в условиях инновационного развития.

Преобразование и модернизация образовательного пространства в Казахстане происходит достаточно активно, и данные процессы затрагивают как структуры и функции системы образования как таковой, так и технологии обучения и содержательные характеристики образовательного процесса в целом. Однако данные процессы не лишены противоречий и внутренних и внешних проблем, и это подтверждает необходимость исследования (равно как и справедливый интерес исследователя) процессов развития и функционирования всех систем образования – и непрерывных, и сетей образовательных учреждений и, конечно же, отдельных учреждений. Лидера Нации Н.А. Назарбаев в Стратегии развития Казахстана до 2030 года отметил, что высокообразованное население с высоким уровнем научного и творческого потенциала является важным преимуществом государства. Имеющийся бесценный капитал, оставшийся в наследство от системы образования бывшего Союза, необходимо развивать и создавать все новые и более цивилизованные условия для его развития. Переход экономики на инновационный путь развития, и в целом социально-экономическая ситуация в стране требует пересмотра некоторых приоритетов в политике и концентрации взглядов на построении нового типа общества, основанного на интеграции трех основных элементов: образования, инноваций и науки.

Обращая внимание, к примеру, на уровень гуманитарных знаний выпускников средней и высшей школы, мы можем заметить несоответствие системы образования требованиям, которые диктует современное развитие общества. Весьма очевидны такие неутешительные выводы, как слабое знание иностранных языков, низкий уровень владения литературным нормативным языком, невысокое умение логично выражать свои мысли, недостаточное знание мировой и отечественной истории, ценностей и истории культуры, а также юридическая, экономическая и политическая безграмотность.

С учетом этих внутренних и внешних вызовов система образования должна пройти глубокую поэтапную стратегическую модернизацию. Учебно-воспитательный процесс является базисом образовательного процесса, поэтому его модернизация всегда играет главную роль.

Прежде всего модернизация затрагивает среднее образование, которая характеризуется следующими направлениями:

- развитие фактической грамотности учащихся: в Казахстане впервые на территории бывшего СССР разработан Национальный план действий по развитию функциональной грамотности на 2012-2016 годы, который предусматривает развитие и закрепление у школьников навыков компетентности, способности эффективно применять полученные знания в реальной жизненной ситуации;
- пилотное внедрение электронного обучения. К началу 2020 г. данным проектом должны быть охвачены 90% школ, новыми атрибутами школьной системы образования станут цифровые образовательные ресурсы: электронные учебники и библиотеки, постоянный доступ к лучшим мировым образовательным ресурсам;
- переход на 12-летнее обучение;
- внедрение обучения английскому языку в образовательном процессе по всем уровням от начальной школы до университета. С 1 сентября 2013 года вводится изучение английского языка с 1 класса во всех казахстанских школах;
- воспитательная работа в рамках Национального плана, направленного на формирование в общеобразовательных школах духовно, физически и интеллектуально развитого члена общества, способного мыслить творчески, умеющего правильно выбрать профессиональный путь и готового развиваться в течение всей жизни;
- локомотивом модернизации школьного обучающего процесса являются «Назарбаев Интеллектуальные школы». На их базе внедряются и отрабатываются нововведения, основанные на самом успешном международном опыте.

Следует отметить, что для реализации современной модели образования разработана Государственная программа развития образования в Республике Казахстан на 2011-2020 годы, приоритетным направлением которой является разработка, внедрение и распространение инновационных образовательных проектов. Инновационные образовательные проекты способствуют формированию новых критериев, принципов и подходов для модернизации всей системы образования, обеспечивая ее гармоничное развитие.

Еще одним направлением является совершенствование Единого национального тестирования. В связи с предстоящим переходом на 12-летнее обучение и в соответствии с мировой практикой рассматривается возможность разделения ЕНТ на два уровня. **Первый уровень** –

подтверждение уровня школьных знаний методом тестирования. **Второй** – тестирование при поступлении в высшее учебное заведение. Кроме того, будут рассмотрены возможности перехода к открытым тестам и иным формам контрольно-измерительных материалов, а также права выбора выпускниками учебных заведений форм итоговой аттестации. Изменения также произойдут в содержании вопросов тестирования, прежде всего внимание будет уделено логическим вопросам, а также заданиям, которые требуют мобилизации компетенций учащихся.

Вместе с тем, современное состояние системы технического образования страны характеризуется больше слабыми сторонами: невысокий научный и педагогический потенциалы, недостаточное соответствие процесса обучения запросам реального производства, слабое знание иностранных языков и многое другое. Причин, приведших к такому состоянию, много, однако есть и факторы особой общественной значимости. К таковым можно причислить невысокий уровень оплаты труда преподавателей вузов, к тому же за последние 15 лет прослеживается неутешительная динамика резкого снижения этого уровня. Соответственно, снижение относительного уровня оплаты всех категорий ППС потянуло за собой снижение качества подготовки специалистов. Очевидна необходимость изменений и в сфере высшего и послевузовского образования, среди которых можно выделить расширение границ определенной свободы вузов в формировании образовательных программ, при этом обновление содержания высшего образования должно напрямую осуществляться по запросам и требованиям работодателей. Эти преобразования должны отвечать требованиям инновационной стратегии опережающего развития, что в том числе касается важнейшего направления деятельности, которое составляет суть существования любого учебного заведения – образовательного процесса. Инновации в данной сфере занимают особое место в образовательной науке и являются объектом изучения специального ее направления под названием «педагогическая инноватика». Эта наука изучает природу, закономерности возникновения и развития педагогических инноваций, а также их связи с традициями прошлого и будущего в отношении субъектов образования. Однако, даже если ограничиться только учебным процессом, то какими бы привлекательными и продуманными ни были новые идеи, они превратятся в нововведения только при соответствующей комплексной организации и управлении инновационными процессами.

Современными вузами в целом осознается тот факт, что инновации в такой жизненно важной сфере не должны оставаться без должного контроля и управления. В связи с этим многие из них создают соответствующие структурные подразделения, в функциональные обязанности которых входят разработка и внедрение новых образовательных технологий в учебный процесс, освоение и внедрение новых технических средств обучения и т.д. Однако необходимо понимать, что наличие таких структурных подразделений не гарантирует, что инновационный процесс во внутренней среде вуза является контролируемым. Крупнейшие специалисты-практики в этой области всегда подчеркивают, что инновации не могут ограничиваться только одним отделом или даже департаментом, которым дано законное право порождать (а затем и отстаивать) идеи. Следовательно, любое высшее учебное заведение необходимо рассматривать с точки зрения подхода системного, т.е. как некое множество функциональных элементов и отношений между ними, выделяемое из среды в соответствии с целью в рамках необходимого временного интервала. **В таком случае, наряду с образовательным процессом, представляется возможным выделить следующих компонентов внутренней среды, которые оказывают прямое воздействие на такую характеристику вуза, как инновационность, а именно:**

- система управления, которая включает все сферы деятельности современного вуза;
- научно-исследовательская деятельность, которая наряду с учебным процессом составляет основу деятельности вуза как организации;
- механизмы взаимодействия с внешней средой, которая характеризуется высокой степенью изменчивости и неопределенности.

Практика показывает, что в настоящее время многие учреждения образовательного сектора, формируя свою систему управления, в том числе и деятельностью, связанной с инновациями, используют экспертно-эмпирические подходы, которые основаны больше на опыте собственном или конкурентов, а также интуиции ответственных за принятие решений. Вместе с тем необходимо разрабатывать некие системы принципов и/или концепции, которые могли бы быть использованы любым высшим учебным заведением при определении собственной траектории развития во внешней среде, все более напоминающих конкурентную, как на рынке научно-исследовательских, так и образовательных услуг.

Как отмечают исследователи, выживание и успех высшего учебного заведения во многом связаны с выделением и организацией в системе управления трех интегрированных процессов:

- управление качеством;

- управление инновациями;
- управление нематериальными активами (полученными в результате научно-исследовательской деятельности).

Последнее означает переход ведущих вузов РК к формату исследовательских университетов, подразумевающий существенные изменения учебного процесса. В развитых странах университеты фактически являются кузницей фундаментальной науки. Прикладные исследования, хоть и проводятся, но не представляются лицом академической науки как таковой. Как правило, ими занимаются исследовательские подразделения крупных компаний, а в нашей стране – НИИ (научно-исследовательские институты).

Тем не менее, при том, что разница между двумя типами исследований достаточно очевидна, нередко преподаватели, а вслед за ними и студенты, заблуждаются, смешивая понятия или даже не умея четко разграничить их. Здесь прослеживается серьезный изъян: фундаментальные исследования в лабораториях университетов довольно часто проводятся по схеме прикладной науки, но при этом выдаются как фундаментальные. Вред, наносимый такой подтасовкой, как науке, так и образованию, огромен. Фундаментальная и прикладная науки – два совершенно разных типа деятельности. Фундаментальная наука занимается исключительно приращением нового знания, прикладная – только приложением апробированного знания. Добывание нового знания – это авангард науки, апробация нового знания, т.е. обоснование и проверка однажды добытых знаний, превращение текущих исследований в «твердое ядро» науки. Практическое приложение – это деятельность по применению знаний «твердого ядра» к реальным жизненным проблемам. Как правило, «твердое ядро» науки отображается в учебниках, учебных пособиях, методических разработках и всевозможных руководствах.

Один из главных признаков фундаментального знания – его интеллектуальность. Как правило, оно обладает статусом научного открытия и является приоритетным в своей области. Иначе говоря, считается образцовым, эталонным.

Одной из важнейших проблем высшего образования является оптимизация соотношения фундаментальных и прикладных наук, переход образования к целостной картине жизни и прежде всего – к миру человека, культуры и формирования системного мышления индивидуума. Теоретические и фундаментальные знания могут обеспечить будущее существование человечества в мире. Решение этой задачи заключается, во-первых, в необходимости усиления научной подготовки. Во-вторых, в осознании значения и роли гуманитарных дисциплин – признание человека как самой важной социальной ценности, уважение к его личности, создание возможностей для раскрытия способностей.

Принимая во внимание современное состояние и тенденции развития высшей школы в наших условиях эволюции социально-экономических отношений, необходимо заметить, что в этой среде стали наиболее интенсивно и динамично выявляться взаимопроникновения инновационного прогресса с процессами подготовки научно-технических специалистов высшей квалификации. Рыночная ориентированность университетов на всей территории бывшего Союза является определяющим фактором обозначения их научно-технического потенциала.

Высшая школа является центром науки, культуры и образования с позиции социально-экономического развития. Для системы профессионального образования высших учебных заведений характерна фундаментальная, многопрофильная подготовка студентов, которая позволит продолжить обучение в стенах университета на всех последующих уровнях. В рамках учебной нагрузки вузов значительная доля принадлежит самостоятельной работе и индивидуальным формам обучения. **С учетом веления времени смещение акцента от образовательной деятельности к научному аспекту может позволить решить большинство проблем подготовки и переподготовки кадров в соответствии современным реалиям.**

Система образовательной деятельности высшей школы основывается на интеграции инновационного потенциала, объединенного в системе вузов, соответственно, и стратегические, и тактические направления высших учебных заведений зиждятся на научно-инновационном фундаменте. Наука должна быть основной составной частью в деятельности вуза, следовательно, на это и должна быть ориентирована модернизация системы высшего профессионального образования. Инновации в данной среде есть безусловный элемент получения качественного образования, высокого уровня подготовки специалистов, а также улучшения финансово-экономического положения вуза.

Не менее важно учитывать мнение экспертов о возможных первоочередных мерах, обеспечивающих повышение компетенции специалистов в порядке убывания значимости. В частности, обеспечение стабильного, но в то же время достаточного финансирования, повышение заработной платы преподавателей, обеспечение современной информационной среды, модернизация материально-технической базы, закрепление молодых преподавателей, создание условий для

финансово-экономического роста в реальном секторе производства, развитие научно-исследовательской работы в высших учебных заведениях, соответственное обеспечение учебниками и учебными пособиями, повышение квалификации преподавателей, обновление образовательных стандартов и программ, повышение квалификационных требований к преподавателям и студентам, усиление конкурсного отбора абитуриентов и студентов. Нетрудно заметить, что первые четыре меры требуют значительного увеличения финансирования высшей школы, а реализация полного комплекса мер (и не только упомянутых выше) требует также и существенных институциональных изменений в системе высшего образования. Проблемы высшей школы, обозначенные в Казахстане в силу сложностей перехода страны к новому общественному строю, в то же время по своей сути не являются уникальными проблемами и должны рассматриваться в общемировом контексте преобразования основ системы образования в условиях информационного общества с учетом глобализации политики и экономики.

Высшее образование по своей сути является и наукой, и обучением посредством науки, и наукой как цели и результата инновационного развития. Развитие каждого конкретного вуза требует формирования стратегии и тактики на основе собственного инновационного потенциала, что позволит укреплять их конкурентные преимущества и сохранять свою нишу на всех стадиях инновационного развития, прогнозировать потребности в формах и объемах образовательных услуг, а также разрабатывать, ранжировать и тиражировать на рынке продукты инновационной деятельности. В современных экономических условиях вузы достаточно серьезно ориентированы на особенности, сложившиеся в научно-образовательном пространстве на текущий момент. При этом вузы пытаются осваивать механизмы выживания, сохраняя устойчивое развитие и имея разные пути этого развития, хотя стратегические ориентиры во многом схожи, ибо они в целом ориентированы на инновации. Высшие учебные заведения создают в своем развитии различные формы сотрудничества: комплексная подготовка специалистов; активное участие студентов и преподавателей в проведении научных исследований; формирование инжиниринговых центров; тесное взаимодействие с работодателями и партнерами при создании инновационных и инвестиционных связей.

Создание высоких, наукоемких технологий возможно только путем аккумуляции и мобилизации интеллектуального капитала учреждений науки и образования, при этом достаточно весомое положение в этом процессе отводится высшей школе. Акцент на высоких наукоемких технологиях, имеющих важное значение для прогресса в целом, определяет наивысший приоритет для задач интеграции науки и высшего образования в процессе инновационного развития. Образовательная система должна обеспечивать высокий качественный уровень выпускников, особенно в рамках системы высшего профессионального образования. Для повышения качества подготовки специалистов и уровня интеграции рынка образовательных услуг в рынок востребованного труда важно выбрать инновационное-ориентированный путь развития системы образования, что позволит переориентировать современную систему высшего образования не с только на образовательную деятельность как таковую, сколько на научную и технологическую систему подготовки и переподготовки кадров. Информационная, научно-исследовательская среда формирует творческую активность высших учебных заведений. Интеграция высшей школы в научно-техническое пространство должна организовываться и стимулироваться посредством формирования инновационной политики в разработке комплекса мер для системы высшего образования. Именно эти процессы интеграции должны послужить основой формирования тактики и стратегии инновационного развития системы образования в РК.

Список литературы

1. Шестаков А. Л., Ваулин С. Д., Фёдоров В. Б., Пантлеев А. С. Инновационная деятельность
2. важнейшее направление развития современного университета // Инженерное образование. – 2004. – №2. – С. 134-139.
3. Назарбаев Н. А. Социальная модернизация Казахстана: двадцать шагов к обществу всеобщего труда [Электрон. ресурс]. – 2012. – URL: <http://www.educontrol.kz/ru/socialnaya-modernizaciya-kazahstana-dvadcat-shagov-k-obshchestvu-vseobshchego-truda>.
4. Ghoshal S., Bartlett C. A. The Individualized Corporation: A Fundamentally New approach to – London: Random House Business Book, 2000.
5. Clark B. R. Creating entrepreneurial universities: organizational pathways of transformation Issues in Higher Education. – Paris: IAU Press: Pergamon: Elsevier Science,
6. Mintzberg H. The rise and Fall of Strategic Planning. – New York: Free Press,

7. Субетто А. И. Проблемы фундаментализации и источников содержания высшего образования. М.: КГПУ им. Н. А. Некрасова, 1996. – 336 с.
8. М.: КГПУ им. Н. А. Некрасова, 1996. – 336 с.
9. Такер Роберт Б. Инновации как формула роста. – М.: Олимп-бизнес, 2006. – 240 с.
10. Хуторской А. В. Теоретико-методологические основания инновационных процессов в образовании [Электрон. ресурс] // Эйдос. – – 26 марта. – URL: <http://www.eidos.ru/journal/2005/0326.htm>.
11. Васильев Ю. С., Глухов В. В., Федоров М. П. Экономика и организация управления вузом. / Под ред. докт. эконом. наук В. В. Глухова. – СПб.: Лань,
12. Галаган А. И. Сравнительная характеристика систем управления высшим образованием в России и некоторых зарубежных странах // Социально-гуманитарные знания. – 1999. – № – С. 203-225.
13. Багаутдинова Н. Г. Высшая школа сегодня и завтра: пути преодоления кризиса. – М.: Экономика,
14. Месяц Г. А., Похолков Ю. П., Чучалин А. И., Агранович Б. Л., Чудинов В. Н. Инновационный университет: интеграция академических ценностей и предпринимательской культуры // Инновационный университет и инновационное образование: модели, опыт, перспективы: материалы международного симпозиума. – М., 2003. – С. 5-6.
15. Тюрина В. Ю. Управление научно-инновационной деятельностью университетского комплекса как основа воспроизводства интеллектуальной собственности // Финансы и кредит. – – № 22 (190). – С. 81-86.
16. Ключев А. К. Новые модели управления вузом: шаг вперед или два назад? // Университетское управление: практика и анализ. – 2004. – № 5-6 (33). – С. 53-61.
17. Лукашенко М. А. Высшее учебное заведение на рынке образовательных услуг: актуальные проблемы управления. – М.: Маркет ДС корпорейшн.

«ЦИФРЛЫ ҚАЗАҚСТАН» БАҒДАРЛАМАСЫ
КУРИМБАЕВА Салтанат Махамбеталиевна, БУКЕЕВА Гулшат Орынбасаровна
М. Жұмабаев атындағы №15 жалпы орта мектебі
Түркістан облысы, Жетісай ауданы, Қазыбек би а\о, Таубай ата ауылы, Қазақстан
saltanat.kurimbayeva.kz@mail.ru, bukeeva8080@mail.ru

Аңдатпа

Мақалада біріншіден, автор тарапынан ҚР-ның білім жүйесіндегі цифрландыру үрдісінің даму бағыттары айқындалып талдауға түсті. Екіншіден, мәселе мектепке дейінгі мекеме, орта және жоғары мектеп буындары арқылы сараланып қарастырылды.

Түйінді сөздер: «Цифрлы Қазақстан» мемлекеттік бағдарламасы, цифрлық технология, цифрлы дәуір, цифрлы эволюция, франчайзинг, рейтингтік көрсеткіш, мамандандыру сапасы, білім бәсекесіндегі қабілеттілік.

Цифрландыру – бәсекеге қабілетті экономиканы дамытуды және халқының тұрмыс сапасын жаңа деңгейге көтеруді мақсат тұтқан әлем мемлекеттері жаппай ұстанып отырған тренд. Аталған айтулы үрдіске ілеспеген, ең бастысы бел шешіп кіріспеген жағдайда, мемлекеттің болашағы бұлыңғыр болатындығы сөзсіз.

«Рухани жаңғыру» жобасында көрініс тапқан ұлттық бірегейлік, ұлттық «Меннің» ішкі өзегі мен ұлттық рухтың сақталу мәселелеріне және оқушылардың бойында сананың ашықтығы, өзіндік ұлттық код, ұлттық сана-сезім, рухани жаңғыру, бәсекеге қабілеттілік, реализм, прагматизм, сыни ойлау, білімге ұмтылыс қасиеттерін қалыптастыруға, олардың әділдік, намыс, еркіндік және тағы басқа дүниетанымдық ұғымдарды игеруіне, сонымен қатар, толеранттық құндылықтарын, мәдениетаралық сұхбат пен бейбіт өмір сүру мәдениетін нығайтуға және дамытуға бағытталған сана жаңғыруындағы қазіргі жаһандық міндеттерді шешудегі рөліне айрықша көңіл бөлінген.

Біздің заманымыз жаңа мүмкіндіктер мен жаңа идеялар, заманауи технологиялардың қарыштаған кезеңі. Бұл дегеніміз ендігі кезекте біздің еліміздің тағдыры біздің тағдырымызбен айқындалады. Елдің бәсекеге қабілеттілігі, әрбір азаматтың бәсекеге қабілеттілігін арттыруға мүмкіндік туғызатын қолайлы жағдайлардың жиынтығымен анықталады. Олардың әзірлік деңгейі,

білімі мен жеке басының дамуы, ғылым мен технологияны ұтымды пайдалануы барлығы дерлік жастардың бәсекеге қабілеттілігін сипаттайды.

2017 жылдың 12 желтоқсанында «Цифрлы Қазақстан» мемлекеттік бағдарламасы іске қосылған болатын. Қазақстан Республикасының тұңғыш президенті Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаев өзінің Қазақстан халқына арналған Жолдауында «Цифрлы Қазақстан» мемлекеттік бағдарламасын айрықша атап өткен болатын. Н.Ә.Назарбаев: «Жаңа құндылықтар жастардың жүрегіне тезірек жол табады» деген болатын. Ендеше жылдар бойы жасалынып келе жатқан өзгерістер мен заман ағымындағы технологиялар тікелей жастарға арналады және жастар өмірінде маңызы зор. Сондықтан мен заманауи технологиялардың жастар өміріндегі орнына тоқталғанды жөн көрдім.

Жалпы ауқымды және ғылыми техникалық прогресс процесі, әсіресе жаңа ақпараттық және телокommunikация технологиялардың дамуы бірегей мүмкіндіктер ұсынады. Бүгінде әлемде өте көп заманауи технологиялар пайда болды, тіпті он-он бес жыл бұрын елестете алмаған. Бұл электрондық медицина және ғылымның барлық салаларындағы гаджеттер, бизнес, құрылыс және басқа да көптеген нәрселер смартфондар, планшеттер т.б. Бұл технологиялардың ешқайсысы да Қазақстанды айналып өткен емес. Әр уақытта өзгерістерден қалыс қалмай дамып келеміз. Мәселен, жиырма жыл бұрын адамдар аурулардан көп қайтыс болатын, ал қазір дамыған медицина арқылы көптеген мүмкіндіктерге қол жеткіздік. Заманауи технологиялар әрқайсысымыздың айналамызда. Мысалы, компьютер, телефон, телевизор, кір жуғыш машина т.б. Ал бизнесте бұл жаңалықтар мүлде басқа сатыда. Әрбір 2-3 ай сайын әлемге әйгілі корпорация ретінде Samsung, Apple, Noto, Mikrosoft, Sony және де көптеген жаңа анағұрлым күрделі және көп функциялы өнімдер шығып тұрады. Дегенмен де барлық заманауи технологиялардың үлкен пайдасы және үлкен зияны болады. Соның ішінде қазір ең озық қарыштап тұрған технология - компьютер және интернет желісі [1,216].

Интернеттің озық қолданушылары, үлкен мүмкіншіліктерді жүзеге асырушылары жастар болғандықтан, жастар өміріндегі маңызына тоқтала кетейік. Қазірге кезде заманауи технология жастар өміріне берік еніп, жыл сайын сұранысы артып келеді. Ия, рас қазір барлығымыз үшін ең тиімді тұстары жұмысты мейлінше оңайлатып, өмірімізді жеңілдендіреді. Мысалы, қашықтықтан онлайн оқу, қалаған тілдерді меңгеру, әлемде болып жатқан соңғы жаңалықтар мен ақпараттарды естіп-көру, электронды кітаптар оқу, алыс-жақынды достар мен туыстармен ара-қатынаста болу, жарнамалау немесе қалаған затымызға тапсырыс беру, білім-ғылымда да басқа мемлекет жастарымен қарым-қатынас орнату, көптеген шетелдік гранттарға қол жеткізу, ой-сананы кеңейтуге, кәсіптік, бизнестік тәжірибе алмастыруға болады.

Жастардың қолынан барлығы келеді. Сондықтан да мемлекетіміз ұлтжанды, білімді жастары болып, елдердің көш басында жүрерлік болсақ, уақытымызды қажетсіз қалта телефонына қарауға салмай, маңызды істерге жұмылдыруымыз қажет. Заман көшінен қалмай, алға қарай ұмтылу жауапкершілігін сезінуіміз керек. Дегенмен Елбасымыздың Жолдауындағы «Индустрияландыру жаңа технологияларды енгізудің көшбасшысына айналуы тиіс» делінген бір міндетінде көрсеткендей, жаңа технологияларды енгізу бұл экономикамыздың қарыштап дамуына жол ашатыны сөзсіз. Тәуелсіздігіміздің 30 жылында еліміздің қарқынды дамуы осы заманауи технологияның үздіксіз дамуынан. Жаһандану кезеңінде бұл жастардың озық техниканы, электрониканы меңгере отырып, Елбасы айтқандай, жасқанбай алға ұмтылуға сенім береді. Оған қажырлы еңбек, үлкен құлшыныс керек.

Білім беру жүйесіндегі Цифрлы Қазақстан: мәселелер, даму болашағы қандай деген сұраққа келсек, адамзат тарихы түрлі даму сатыларынан өтіп бүгінгі күнге жетті. Мысалға алатын болсақ сонау палеолиттен қола, темір дәуірлеріне жетіп қазіргі таңда өркендеген жаңа өндірістік төңкеріс дәуірінде өмір сүреміз. Жан-жағымызға қарасақ, бірінен-бірі асып түсуге ұмтылған елдерді көреміз, цифрлы технологиялар әлемінде күнделікті сұраныста болмаса да дамыған елдер көлеңкесінде қалатының анық, сондықтан бәсекелестік бүгінгі күннің негізгі мәселесіне айналды [2, 36].

Бәсекелестік тек өзге елдерде қалыптасқан үдеріс емес, қазіргі таңда Қазақстанда да белең алып қалыптасқан. Қазақстан өз тәуелсіздігін алғаннан бері 1991 жылдан 2021 жылға дейін түп-тура 30 жыл өтті. Осындай аз уақытқа қарамастан еліміз дамыған 50 елдің қатарына еніп, ендігі кезекте дамыған 30 елдің қатарына кіруді мақсат етіп отыр. Мақсатқа жету жолында президентіміз жыл сайын көгілдір экран алдында жолдау жолдаса, ал газет-журнал беттеріндегі мақалаларында елімізге мақсатқа жету жолындағы бағыттарымызды айқындап береді. Тұңғыш Елбасымыз ХХІ ғасырдағы ұлттық сана туралы 1-бөлімінде негізгі 6 бағытты ұсынады. Оның ішінде ең негізгі бағыт-бәсекелестік. Қазіргі таңда жеке адам ғана емес, тұтас халықтың өзі бәсекелік қабілетін арттырса ғана табысқа жетуге мүмкіндік алатыны баршамызға мәлім. Н.Ә.Назарбаев: «Бәсекелік қабілет дегеніміз - ұлттың аймақтық немесе жаһандық нарықта бағасы, я болмаса сапасы жөнінен өзгелерден ұтымды дүние ұсына алуы. Бұл материалдық өнім ғана емес, сонымен бірге, білім, қызмет, зияткерлік өнім немесе сапалы еңбек

ресурстары болуы мүмкін»- дегендей, болашақта ұлттың табысты болуы оның табиғи байлығымен емес, адамдарының бәсекелік қабілетімен айқындалады. Сондықтан, әрбір қазақстандық, сол арқылы тұтас ұлт ХХІ ғасырға лайықты қасиеттерге ие болуы керек. Мысалы, компьютерлік сауаттылық, шет тілдерін білу, мәдени ашықтық сияқты факторлар әркімнің алға басуына сөзсіз қажетті алғышарттардың санатында [3,1026].

Сол себепті, «Цифрлы Қазақстан», «Үш тілде білім беру», «Мәдени және конфессияаралық келісім» сияқты бағдарламалар ұлтымызды, яғни барша қазақстандықтарды ХХІ ғасырдың талаптарына даярлаудың қамын жейміз.

Білім саласындағы цифрландыру мәселесі «Цифрлы Қазақстан» мемлекеттік бағдарламасының төртінші бағытына, АДАМ КАПИТАЛЫН ДАМУ ҮРДІСІМЕН САБАҚТАСАДЫ. «Адами капитал» ұғымын алғаш рет ғылыми ортаға енгізген Нобель сыйлығының иегері, экономист Теодор Шульц терминге «Адам бойындағы барлық қабілет туа бітеді немесе өмірлік дағдымен қалыптасады. Тиісті қаржы бөлу арқылы дамытылатын адам бойындағы туа және жүре қалыптасқан құнды қабілеттерді адами капитал дейміз» сынды анықтама бергенді [2, 4-6.]. Ендеше капитал дегеніміз – табыс әкелетін құндылық. Табыс әкелмеген кез келген байлық капитал бола алмақ емес. Демек адами капиталға айналмаған жан бәсекелестікке қабілетті болмайтындығы түсінікті жайт. Адам капиталын дамыту үшін Қазақстанда сапалы кадрлық әлеует құру керек. Сол себепті «Цифрлы Қазақстан» бағдарламасында орта, техникалық және кәсіби, жоғары білім беруде цифрлық сауаттылықты арттыру шаралары қарастырылған:

- 2-сыныптан бастап «Бағдарламалау негіздері» пәні кезең-кезеңімен енгізіледі;
- жоғары сыныптардағы бағдарлама роботты техника, виртуалды шындық, 3D принтинг және басқа пәндермен толығады;
- талантты жастарды дамыту және қолдау мақсатында тұрақты түрде хакатондар, олимпиадалар мен конкурстар ұйымдастырылуда;
- роботты техника мен бағдарламалау бойынша түрлі үйірмелер ашылууда;
- елді мекендерде тұрғындар, оның ішінде жұмыссыздар, сұранысқа ие цифрлық машықтарға оқытылатын болады және т.б.

Қазақстандағы цифрландыру үрдісі кәсіби мамандары дайындығы деңгейі қандай? Бүгінде елдің 89 жоғары оқу орнында ақпараттық технология мамандары оқытылады. 2013-2017 жылдар аралығында осы салада еңбек етуге тиіс 109 557 маман даярланды [3, 1-б.]. Жетекші ІТ мамандарын дайындайтын ЖОО қатарына Халықаралық ақпараттық технологиялар университеті, Назарбаев Универсиеті («Астана бизнес кампусы») хайтек паркінің базасы), Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Қазақ-Британ техникалық университеті және т.с.с. кіреді. Сонымен қатар ЭКСПО кешенінде халықаралық ІТ-стартаптар технопаркi құрылып, Алматы «Алатау» технопаркi, Сақтаған Бәйішев атындағы Ақтөбе университетінің «Zerектехнопаркi» ЖШС және т.с.с. әрекет етуде. Демек, білім және ғылым саласын цифрландыруды дамыту бойынша елде үш бағытта жұмыс атқарылып жатыр. Біріншісі – орта білім жүйесін ақпараттандыруды дамыту, екіншісі – білім беруді және ғылымды басқару үрдісін автоматтандыру, үшіншісі – ІТ мамандарын даярлау. Қазақстанның цифрлы қоғам орнатуға, соның ішінде білім саласы үрдісіне, қатысты анықтамалық мағлұматтарды сараласақ, төмендегідей міндеттер айғақталмақ. Елде балаларға арналған тегін ІТ-сыныптар ашу қолға алынды. Жоба аясында ел бойынша 1 мың сынып ашылып, 150 мың бала бағдарламалау және робот техникасының негіздері жайында тереңдетілген білім алады [3, 1-б.]. Бұл бастама мектептерге факультативті пән ретінде енгізіліп, үш айлық және алты айлық курс ретінде жүргізілу көзделуде. Арнайы WEB-сайт арқылы бастауыш сынып оқушыларына арналған денсаулық сабағы оқытылады. Спорт аландары да қысқы және жазғы мезгілге сай қайта жабдықталып, сабақтан тыс уақытта ақылы негізде өзге азаматтарға пайдалануға беріледі. Осы бастамалар аясында елдің мектеп асханалары бірыңғай үлгі бойынша арнайы қондырғылармен жабдықталып, ас мәзірі де мемлекеттік стандарт бойынша дайындалады. Аталған жұмыстар жергілікті әкімдіктермен бірлесіп жүргізіледі. Сөйтіп, елдің 3 миллионға жуық мектеп оқушыларының салауатты өмір салтын ұстануына жағдай жасалмақ. ІТ аясында адам капиталын дамыту бағытында орта және жоғары білім беру орындарының бағдарламасы қайта қаралмақ. Бастауыш сыныптарға арналған «Бағдарламалау» және «Робот техникасы» пәндері бойынша жаңа әдіс-тәсілдер енгізілді. Бағдарламалар тілі жаңартылды. Қазіргі таңда 3 мыңнан астам мектеп пен оқушылар сарайында роботты-техника бойынша элективті курс енгізілген [4, 2-б.].

Бағдарламаны іске асырудың бес негізгі бағыты:

1. «Экономика салаларын цифрландыру» - еңбек өнімділігін арттыруға және капиталдандырудың өсуіне алып келетін озық технологиялар мен мүмкіндіктерді пайдалана отырып, Қазақстан Республикасы экономикасының дәстүрлі салаларын түрлендіру бағыты.

2. «Цифрлық мемлекетке көшу» қажеттіліктерін күні бұрын біліп халық пен бизнеске қызмет көрсету инфрақұрылымы ретінде мемлекеттің функцияларын түрлендіру бағыты.

3. «Цифрлық Жібек жолын іске асыру» ішкі контур үшін де, Қазақстан Республикасының транзиттік әлеуетін іске асыру үшін деректерді берудің, сақтаудың және өңдеудің жылдамдығы жоғары және қорғалған инфрақұрылымын дамыту бағыты.

4. «Адами капиталды дамыту» жаңа жағдайға білім экономикасына көшуді қамтамасыз ету үшін креативті қоғам деп аталатынды құруды қамтитын түрлендіру бағыты.

5. «Инновациялық экожүйені құру» бизнес, ғылыми сала және мемлекет арасындағы орнықты көлденең байланыстармен технологиялық кәсіпкерлік пен инновацияны дамыту үшін жағдай жасау бағыты. Мемлекет инновацияларды өндіріске шығаруға, бейімдеуге және енгізуге қабілетті экожүйе катализаторы ретінде әрекет етеді.

Көрсетілген бес бағыттың шеңберінде 17 бастама мен 100-ден астам іс-шара қалыптастырылды, оларды іске асырудан түсетін қайтарылымды алдағы жылдардың ішінде айқын көруге болады, сондай-ақ болашақ экономикасының жаңа саласы ретінде цифрлық секторды қалыптастыруға негіз болатын іс-шаралардың негізгі нәтижесін келесі онжылдықтан байқауға болады. Бағдарламаны іске асыру республикалық бюджет қаражатынан 141 млрд. теңге көлемінде қаржыландыруды тартуды болжайды. Сондай-ақ квазимемлекеттік сектор субъектілерінен 169 млрд. теңге қаражат тартылады деп күтілуде.

Әдебиеттер тізімі

1. Қазақстанның үшінші жаңғыруы: жаһандық бәсекеге қабілеттілік.- ҚР Президенті Н.Ә.Назарбаев Қазақстан Халқына Жолдауы.- Егеменді Қазақстан.- 2017.- 31 қаңтар

2. Қастер Сарқытқан. Адами капитал мамандық таңдаудан қалыптасады // President & Halyq.- 2018. – 29 маусым. – Б. 6.

3. Игілігі мол цифрлы қоғам // Егемен Қазақстан. - 2018.- 2 ақпан. – Б. 12.

4. Абай Асанкелдіұлы. Білім саласын цифрландыру мәселесі қаралды // Егеменді Қазақстан.- 2018. - 20 наурыз. – Б. 21.

ФИЛОСОФИЯДАҒЫ ЖӘНЕ ӘДЕБИЕТТАНУДАҒЫ АРХЕТИП МӘСЕЛЕСІ

КҮРТЕБАЙ Динара Андрейқызы

*Ғылыми жетекші: PhD, доцент, А.С.Кушкимбаева,
Қ.Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік университеті
zholamanova97dinara@mail.ru, Alitok@mail.ru*

Аңдатпа

Мақалада қазіргі әдебиеттің "архетипикалығы" оған ізашарлар (немесе "ұжымдық бейсаналық") көрсеткен ықпал ету дәрежесімен ғана емес, сонымен қатар оларға жан-жақты, адамгершілік күші бойынша жақын авторлардың белгілі бір шеңберін іріктеу арқылы анықтайтындығы айтылады.. Олардың шығармаларындағы екі түрлі сипат - "экзистенция" зерттеуі, екіншісі - өмірдің мәнін іздеу деп аталатындығы анықталады. Архетиптер ұжымдық бейсаналық қойнауында туған жалпы психикалық жағдайдың шоғырланған көрінісі ретінде сансыз өмірлік жағдайлар мен күйзелістердің сансыз психикалық тәжірибесін көрсетеді, соның салдарынан тұтас халықтарға немесе дәуірлерге бірдей тән болатындығы айтылады..

Сөз суретшісінің философиясы мен рухани қалыптасуы, оны оқырманның қабылдауы психологиясының мәселелері, қандай да бір экзистенциалды архетиптерге жүгіну мәселелері теориялық маңызы зор, ол туралы әдебиет теоретиктері - И. Ф. Волков, В. М. Жирмунский, Л. И. Тимофеев және т.б. жазды.

Әрбір автордың рухани қоймасы дәуірдің зияткерлік өмірінің барлық құбылыстарына із қалдыратын әлеуметтік - тарихи үдерістермен ғана емес, сонымен қатар қайталанбас, шығармашылық даралықтың бірегейлігімен де анықталады... «Жазушылық тән емес, бірақ керісінше – бастама. Рухани белсенділік, жиі шамадан тыс және теңдестірілмеген, зерттеу ойлау емес, объективті ақиқат. Осы екі ойда да жазушылық жолы жеке ерекшеліктер мен дәстүр арасындағы күреске байланысты болады» [1].

XX ғасырдың аяғындағы көркем ойдың дамуы үшін әдеби теория мәселелеріне деген қызығушылықтың өсуі тән. XX ғасырда жазушылар әдеби шеберлік пен өнер теориясының құпияларын (структурализм, постструктурализм, модернизм, постмодернизм) ойлады. Көркем шығарманы олар бірнеше деңгейде қабылдады: олар оның адаммен өзара әрекеттестігінде шындық

бейнеленген кезде әдеби мәтінді осы іс-әрекетті (симулякрлер) алмастырушы ретінде қарастыру керек деп ойлады. Бұл мәтін басқа туындылармен өзара әрекеттесетін және әдебиет құрамына кіретіндіктен, шығарма әдеби процестермен арақатынаста қабылдануы тиіс; авторлық даралықпен белгіленіп, ол оның "өрнегі" болып табылады. Соңында, әрбір шығарма оқырмандармен өзара қарым-қатынас нәтижесі бар, сонымен қатар жазушы бір мезгілде автор және оқырман ретінде әрекет етеді. [2].

Ұзақ әдеби дәстүрдің интерпретаторы бола отырып, ХХ ғасырдың соңы - өсіп келе жатқан иеліктен айыру уақытының жазушылары – қоғамның күрделілігін және оның проблемаларын тереңдетіп түсінуге тырысады; әсіресе, олар суретші мен қоғам проблемасына, өнердегі жаңашылдық мәселесіне және әдеби дәстүрге қатыстыларға аса мұқият зер салған. Бұл туралы мыңжылдықтар тоғысында ("Знамя", "Звезда", "Новый мир", "Шетел әдебиеті" журналдарында) осы мәселелер бойынша көтерілген көптеген пікірталастар дәлел.

Осы пікірталастарға қатысушылардың арасында – өнер мәселелерін арнайы сыни эссе немесе хаттарда ғана емес, сонымен қатар романдар, жаңашылдықтар, өлеңдерде де ойлайтын барлық елдердің танымал жазушылары бар. Жазушылардың әдеби теорияға деген қызығушылығы, сөздің кең мағынасындағы психологияға, шығармашылық психологиясына, сондай-ақ оқырмандық қабылдау психологиясына назар аудара отырып, олардың жазушылық мәнеріне әсер етті.

Бұл мүдделер көптеген жазушылардың рухани өмірінің ерекше қарқынымен айқындалады. Мысалы, Мишель Уэльбек және Фредерик Бегбедер - кәсіби әдеби білімі жоқ деп екеуі де әдебиетке ұмтылды. Бұл ұмтылыс ХХ ғасырдың капиталистік идеологиясына қарсы наразылықтың өзіндік түрі болды. Көптеген жазушылар бунт кезеңін оның негіздеріне қарсы бастан өткізді, және бұл бунт әлеуметтік-саяси емес, адамгершілік, эстетикалық форманы (В. Сорокин, М. Кундера, Ч. Паланик) қабылдады. Олар өз шығармашылығын тар моральдың "ештеңені мойындамайтындар" ретінде бастады: бұл мағынада олар өздерін ой мен сезімнің үстемдік жүйесіне қарсы тұратындар қатарында деп есептеді (Ж. П. Сартр, А. Камю) [3].

Ішкі тәжірибе олардың сыртқы әсерінен басым болады, рухани жетілу практикалық тәжірибенің шектелуіне қарамастан өте ерте жүреді. Айта кету керек, "жасару" үрдісі жазушылар арасында жүйеге айналды. Бұл еуропалық әдебиетке тән (А. Нотомб, М. Паж, Л. Сальвейр, Д. Масловская).

Шығармашылық психологиясының ең күрделі мәселелерінің бірі: уайымдамай қалай сурет салуға болады? Қандай тәжірибе дәрежесі әдебиетті жасайды? Олардың арақатынасы қандай?

Қазіргі заманғы әдебиет және оған тән ерекше "экзистенциалдық колорит", белгілі дәрежеде екінші, әдеби сипатқа ие, бірақ бұл қайталанбас архетиптерге жүгінетін барлық әдебиеттің табиғатына негізделген. Қазіргі заманғы жазушылардың шығармашылығында ол аса назар аударады.

Қазіргі әдебиеттің "архетипикалығы" оған ізашарлар (немесе "ұжымдық бейсаналық") көрсеткен ықпал ету дәрежесімен ғана емес, сонымен қатар оларға жан-жақты, адамгершілік күші бойынша жақын авторлардың белгілі бір шеңберін іріктеу арқылы анықтады. Олардың шығармаларында қазіргі заман жазушылары екі сипат береді, олардың бірі - "экзистенция" зерттеуі, екіншісі - өмірдің мәнін іздеу. Мұнда барлық заманауи Француз экзистенциалды романы үшін мұғалім болған Ж.П.Сартр шығармашылығының күшті әсерін атап өтуге болады. Осы көрнекті философ және суретшінің әдеби портретінде қазіргі заманғы жазушылар оның адами даралығын көрсетеді: олар үшін жеке тұлға және суретші бір-біріне қосылады, оларды ұсыну кезінде көркем мәнерді автордың адамгершілік ұстанымымен (Нобель сыйлығынан бас тарту) анықталады.

Өйткені экзистенциализм - бұл "кафедралардан баяндалатын және профессорлық сөз тіркестерінің қуаттылығымен нақтыланатын философия емес", - деп жазды М. К. Мамардашвили.[4]. Шын мәнінде, барлық жазушылық іс - әрекет бір - "адам өмірінің қайғысының мәні" айналасында дамиды.[5].

Қазіргі заманғы драманың "Архетипикасы" барлық экзистенциалдық әдебиеттің арсеналынан мәңгілік бейнеге көптеген үндеулермен анықталады –

бұл ауырлық, қуыс, айну және т. б. архетиптерімен көрсетіледі.

Қазіргі әдебиеттанушылар келтіретін қорытындылар қазіргі заманғы жазушылардың шығармашылығын қарапайым түсінуден туындайды. Олардың пікірінше, бұл қайталану постмодернизмде өте танымал әдеби қарыздармен түсіндіріледі. Шын мәнінде, сабақтастық туралы, әдебиетте белгілі бір дәстүрлердің мұрагерлік туралы ойлар негізі бар, бірақ қазіргі заманғы драманы терең талдау үшін жеткіліксіз. Постмодернизмдегі қарыз алу процесі, әдетте, саналы, ал қандай да бір архетипті пайдалану көбінесе символдың артында жасырылады дегенді білдірмейді. Ол "бүтіндікке үміткер үлкен идеологиялармен бөлісіп, мәдениетті идеялық эклектика мен фрагментаризм жағдайына аударады". Мұндай жарықтық экзистенциалды мәтіндерге де тән, бұл әдеби бағыттардың бөлінбеуіне әкеледі.

Әдеби архетиптерді зерттеу бүгінгі күні құрылымдық фольклористика мен тарихи поэтикадан бастап қазіргі заманғы интертекстуалды зерттеулермен аяқталатын мәдени және әдеби ізденістердің белсенді бағыттарының бірі болып табылады.

Архетип (грек. arche-бастау және typos-сурет; алғашқы сөз, проформа) - платонизм дәстүріне көтерілетін және Юнг әзірлеген "аналитикалық психологияда" басты рөл атқаратын ұғым. Фрейдтің классикалық психоанализінде негізгі пәнді құрайтын "тұлғалық бейсаналық" қабатының астында Юнг жеке тәжірибе негізінде қалыптаспайтын, жеке тұлғаның рухани өмірінің жалпы адамзаттық негізі ("грибница") ретінде түсіндірілетін "ұжымдық бейсаналықты" анықтайды. Егер тұлғалық бейсаналық негізгі рөлді "кешендер" (мысалы, Эдип кешені, Электр, толық емес кешен) атқаратын болса, онда ұжымдық бейсаналықтың құрылымдық-құраушы элементтері дәл архетиптер — адам ойлау мен мінез-құлқыты өздігінен анықтайтын санасыз психикалық белсенділіктің әмбебап модельдері болып табылады. [6]. Оларды танымның кантовтық "априорлы формаларымен" салыстыруға болады, алайда олар абстрактылығынан айырылған және эмоционалды қанық. Шын мәнінде, архетиптердің нақты психикалық мазмұны жоқ (Юнг Кристалл осьтеріне байлады). "Адамзаттың тууынан келген адамдар - адамдардың ақыл-ой дамуының көпғасырлық процесінің нәтижесі – әрбір адамның психикасында із қалдырады". [7]. Тағы бір мәселе – сананың және ұжымдық бейсаналықтың бірлескен жұмысының нәтижесі ретінде архетиптік көріністер (символдар). Символдар бейненің ашық санасына және оның артында тұрған, психикалық бейсаналық тереңдіктеріне алып келетін құнды және экспликацияланбаған мағынаның бірлігі бар. Мифология мен дін (Юнг бағалаған өте жоғары) санасыздық архетиптерінің қауіпті - дербес энергиясын ассимиляциялауға мүмкіндік беретін және сол арқылы адами психиканы үйлестіретін "символдардың қорғау қабырғасын" құрады. Нақты символдардың тарихи өзгеріштігінде Юнг әртүрлі мифологиялық және діни жүйелердегі таңқаларлық ұқсастықтарды және көне эзотериялық жүйелердің көріністерін қайта шығару факты түсіндіретін архетиптердің инварианттығын қарастырды. Юнг құрастырған архетиптердің тұжырымдамасы қазіргі заманғы мәдениеттанушылыққа айтарлықтай әсер етті". [8].

Юнг тұлғаның құрылымын үш компонентте қарастырды: 1. - Сана-Эго ("Мен"); 2. - Жеке бейсаналық - "ол"; 3. - "Ұжымдық бейсаналық", психикалық алғашқы белгілерден немесе "архетиптерден" тұратын. Юнг бойынша психикалық даму – жеке тұлғаның жеке психикасының ұжымдық негіздерінен бөлінуі. Бұл процесс екі кезеңде өтеді: біріншісі сананы қозғамайды, бұл бастама; екіншісі - адам өзінің Өзін - өзі табады – жоғары архетип. Юнг әрбір адамның бастапқыда тұтастық сезімі бар деп болжады – өзін-өзі сезіну.[9].

Жалпы, архетиптер теориясы еуропалық философиялық ойдың дамуымен тығыз байланысты.

Юнг архетиптері әлемі Платон идеяларының әлемімен ұқсас, архетиптер лайықты және индивидуумның тарихи өмір уақытына емес, түрлер уақытына да, тіпті ең органикалық өмірге де қатысады. Августиннің Бақыт архетипі – бұл идея, адам танымының негізінде жатқан шынайы бейнесі. Бұл ретте архетиптердің принципті бітімсіздігі, олардың мәңгілігі мен уақытынан тыс екендігі атап өтіледі.

Юнг архетиптері теориясындағы ортақ және жеке ретінде гносеологиялық және когнитивтік арақатынасы туралы тезис Канттың "Таза ақыл-ой сынынан" [10] алынған, онда эмпирикалық және априорлық танымның дифференциациясы туралы мәселе қойылған. Кант тұрғысынан алғанда, қабылдау білім алу алдында болуы керек, заттардың қасиеттері туралы кез келген қасиеттерді бұрын айтуға болады, априори: егер Білім қабылдауға байланысты болса, онда қабылдау білім алдында болуы тиіс және таным әдісі болуы тиіс, тәжірибеге және барлық сезімдік әсерлерге тәуелсіз. Осы идеяның негізінде Кант барлық сезімдік деректерді іргелі, туа біткен санаттарға ұйымдастыруға болатын априорлы схеманы әзірлейді.

Жас архетиптің ұғымына жақын және Гегельдің бекітуі, "барлық бар нәрсе тек қана шындық, өйткені ол идеяның мәні болып табылады. Тек идея шынайы бастау ғана» деп көрсеткен болатын [11].

Бірақ Гегель мен Канттың санаттары уақыт пен кеңістіктен тыс ұсынылған, олар шынайы өмірмен және күнделікті тәжірибемен байланыссыз. Кант Юнг метафизикасын жеңуге прототиптер туралы Шопенгауэр теориясы көмектеседі. Шопенгауэр барлық қалыптасқан заттардың (құбылыстардың) - сыртқы элем объектілерінің қасиеттерін - олардың ішкі жалпы тамырына жеткізді. Бұл нысандардың жалпы нысаны болып прототип - заттардың шынайы еңсерілмейтін мәні болып табылатын негіз заңы табылады. Негіз заңы уақыт пен кеңістікте өзгертін, қалыптасқан объектіге бірлік береді.

«Егер бұл саналы түрде болса, немесе кенеттен болса, егер бұл дәрменсіз процесс болса, дәстүр арқылы архетиптерді ұдайы жаңғырту үстінде болады», - деп Юнг Леви-Брюлдің архетипі мен "ұжымдық көріністері" ұғымының ұқсастығын атап өтті [12].

Терминмен "бастапқы бейне", "идея" ұғымдарын синонимдік қатарға қоя отырып, Юнг архетиптің нақты анықтамасын бермейді. Бір жағынан, Юнг теориясының іргелі ұғымдарының бірінің осындай белгісі оның Платонның философиялық көзқарастарымен генетикалық байланысын көрсетеді, екінші жағынан, оның материалдық көріністерімен идеалды бастауын өзіне біріктірумен ерекшеленетін ұғымның мифологиялық мәнін көрсетеді. Осы ұстанымдардан ұжымдық бейсаналық тәжірибе тұнбасы және бір мезгілде әлем бейнесі сияқты нәрсе көрініс табады.

Архетиптер ұжымдық бейсаналық қойнауында туған жалпы психикалық жағдайдың шоғырланған көрінісі ретінде сансыз өмірлік жағдайлар мен күйзелістердің сансыз психикалық тәжірибесін көрсетеді, соның салдарынан тұтас халықтарға немесе дәуірлерге бірдей тән.

Юнг «архетиптер инстинктерге қажетті қосымша болып табылады (және бір мезгілде оларға қарама-қайшы келеді). Осылайша, архетиптер инстинктердың үлгісі бола отырып, әсерін алдын ала алады. Бірақ егер инстинктер физиологиялық және эмоционалды түрде көрінсе, онда архетиптер сананың символдық түрінде жүзеге асырылады. Олар саналы түрде шешілмейтін өмірлік проблеманы көрсететін жерде көрінеді. Архетиптер өз ойларымызды саналы түрде білдіретін және сезімдер мен эмоцияларға тікелей бағытталған қарапайым, әсем және көркем өрнектің нысаны арасындағы көпті құрайды» - дейді [20].

Егер тұлғалық бейсаналық негізінен бір уақытта танылатын, бірақ кейіннен ұмытудың немесе басудың нәтижесінде санадан жоғалып кеткен элементтерден тұрса, онда ұжымдық бейсаналық элементтері ешқашан санада болған жоқ, демек, ешқашан жеке емес, ал өзінің өмірімен тек қана тұқым қуалаушылыққа міндетті. Тұлғалық бейсаналық негізінен кешендерден тұрады, ал ұжымдық бейсаналық мазмұн негізінен архетиптерді құрайды. "Ұжымдық, әмбебап және жеке сипаттағы екінші психикалық жүйе бар. Бұл ұжымдық бейсаналық жеке дамымайды, мұра. Ол тек екінші саналы болуы мүмкін және психикалық мазмұн элементтерінің формасын қоятын архетиптерден тұрады».[13].

Архетиптердің көздері: армандар, белсенді қиял, параноиктер, шизофрениктер. Архетиппен элем оның тұтастығында қабылданады. Сондықтан архетип өзгере отырып, өзгермейтін мәні болуы мүмкін, бірақ тек қана негізінде және оның көріністеріне қатысты ешқашан бола алмайды. Архетиптік бейнелер, жалпыадамзаттық, жеке тәжірибеден пайда болады, жаһандық ауқымға ие, жалпыға бірдей маңызы бар-олар ұлттық мифтерді, діндерді қалыптастырады, өнердің ұлы шығармаларын ұрықтандырады.

Архетип барлық уақытта ұжымдық бейсаналықтан талап етіледі. "Архетиптер дәстүрдің, тілдің және көші-қонның арқасында ғана таралмайды, олар кез-келген уақытта және барлық жерде, сырттан әсер етуге ұшырамайтын түрде қайта-қайта пайда бола алады"[14].

Юнг келесі негізгі архетиптерді ерекшелейді: тұлға (маска), көлеңке, анимация/анимус, қартайған дана, самостық және индивидуация (өзіне-өзі қол жеткізу процесі ретінде түсінілетін трансформация архетипі). Таза психологиялық емес, Юнг жалғастырушыларында архетипті түсіну басқаша болды.

Ағылшын және американдық зерттеушілердің жұмыстарында архетип жан-жақты сюжет немесе мифке көтерілетін бейне ретінде түсініледі: Р. Вейман "Әдебиет тарихы және мифология", Е. М. Мелетинский "Миф поэтикасы", А. С. Козлов "АҚШ әдебиеттануындағы мифологиялық бағыт".

Е. М. Мелетинскийдің айтуынша: "Юнгианстволық ритуализм салттық-мифологиялық сын тудырды", деп аталатын жаңа сын тармағының бірі. Фрезерге және оның оқушыларының "Кембридж" мектебіне (Дж. Харрисон, Ф. М. Корнфорд, А. Б. Кук), деп бұйырылған ғана емес, негізі аңыздар мен тасқа түрлі оқиғаларға байланысты мифтік сюжеттер, бірақ базасы бүкіл көне, кейде және кейіннен мәдениет ретінде қарастырылып кетті (Қ. Мари, Лорда Рэлана, С. Хаймана, П. Сэнтива, Р. Карпендера, Э. Миро, Ж. Т. Леви). [15].

Архетипизм, Юнгқа қарағанда, тек сипаттық деңгейде ғана емес, сюжеттік (Қайта өркендеу), кеңістіктік (жұмақ/тозақ) деңгейде де талданады.

Ресейде архетиптерді зерттеу мифологиялық мектептің даму тарихымен тығыз байланысты. Мифологиялық мектеп - XIX ғасырдың фольклористикасы мен әдебиеттануындағы романтизм дәуірінде пайда болған ғылыми бағыт. Оның дамуына Шеллинг ағалары романтиктерінің эстетикасы мен және Ф. Шлегельдің философиялық негізі болды. Олар үшін миф поэзияның алғашқы түрі болды, одан кейін ғылым мен философия дамыды, ал мифология әр өнер үшін бастапқы материал болды. Өнерді қайта өркендету осы ілімге сәйкес мифотворчество негізінде ғана мүмкін. Нәтижесінде бұл идеяларды ағайынды Я Гримм дамытқан. Нәтижесінде солардың есімі 20-30-шы 19 ғ. есімдерімен мектептің аттары берілуімен байланысты. Еуропада мифологиялық бағыт екі бағытта дамыды: этимологиялық (мифтің лингвистикалық қайта құрылуы) және ұқсас (мифтердің мазмұны бойынша ұқсас салыстыру). Бірінші бағыт өкілдері (А. Кун, М. Мюллер) "солярлы теориямен" (М. Мюллер) мифтерінің шығу тегі туралы түсіндірді, оның мәні мифтердің пайда болуы үшін алғышарттар күн мен

жарықты күйдіруді, және "метеорологиялық теориямен" (А. Кун), мифтердің алғашқы жауындарын табиғаттың өршіген Күштерінде: жел, найзағай, боран, вихрада көрген кезде. Ресейдегі этимологиялық бағыттың жақтаушысы ф. И. Буслаев болды, ол фольклордың барлық жанрлары мифтен пайда болды деп ойлады. "Аналитикалық" тұжырымдаманы В. Шварц пен В. Манхардт ұстанды. А. А. Потебня, А. Н. Пыпин, барлық теориялардың синтезі А. Н. Афанасьевте байқалады. Даму процесіндегі мифологиялық бағыт әдеби қарыз алу теориясы, эвгемеризм теориясы (мифологиялық құдайлар адамның ұлы адамдарды қорлауы нәтижесінде пайда болды), антропологиялық теориямен (мифологиялық сюжеттердің өздігінен пайда болу теориясымен) байытылды. Нәтижесінде біріктіруші бастаудың қажеттілігі пайда болды, ежелгі орыс әдебиеті мен фольклор шығармаларын салыстырмалы-тарихи зерттеу принципі болды. Осылайша, даму процесінде салыстырмалы мифология мектебі қалыптасты (А. Н. Афанасьев, О. Ф. Миллер, А. А. Котляревский). Бұл тармақ өкілдерінің еңбегі, ең алдымен, олар орыс халқының ақындық мұрасын жинап, зерттеген, оны дүниежүзілік зерттеу пәні ретінде жасаған, мифология, фольклор және әдебиетті салыстырмалы зерттеу негіздерін қалағанын көрсетіп тұрады.

В. А. Тарасованың пікірінше, мифологиялық мектептің елеулі кемшілігі кез келген, ең маңызды емес құбылысқа, кейіпкерге "мифологиялық" аналогты табуға ұмтылу болды, сондықтан мектептің бірқатар теориялық тұжырымдары келесі бағыттардан бас тартылды. 20 - ғасырда осы мектеп аясында "неомифологиялық" теория пайда болды, оның негізінде Юнгтің архетиптер туралы ілімі жатыр.

Мифтің негізінде - "өзім" және "бөтен" деп бөлу. Бұл база мифтің алғышарты. Тотемизм-мәдени демаркация көріністерінің бірі, тайпаның басқа мәдени түрлерінен бөлінуі. Бұл мәдени бөліністің механизмі-тіл, атау: затты атай отырып, адам осы заттың мифін жасайды, оның мағынасын береді. Миф әлемі-бұл есім әлемі, яғни "мағыналы болмыстың барынша кернеуі". Құрылымаластардың зерттеулері көрсеткендей әлемнің негізі коммуникацияда емес, мифте. Мысалы, К. Леви-Строс мифті ритуалдың ажырамас бөлігі ретінде қарастырады: "Ритуал өмірге реакция жоқ. Ол өмірден ой жасағанына реакция бар"[16].

Миф кеңістігі - адам субъективтілігінің кеңістігі, миф-әлемдегі адам бейнесі. Сондықтан алғашқы қауымдық мәдениет ұжымдық, асыл тұқымды адамның бейнесі сияқты тұтас және бірегей, басқалардан өзгеше. Жалпыадамзаттық ретінде біртұтас мәдениет жоқ, оның ұлттық деңгейде дискреттілігі артады. Мәдениет диалогының зерттеушісі В. С. Библер ХХ ғасыр әр түрлі мағыналар, бір рет-жеке мифтер, әр түрлі түсініктер барлық нүктелер үшін бір-біріне ортақ болып қана қоймай, сонымен қатар, бір-біріне деген принципті төзімсіздікті / әлемдегі қайғылы түсінбеушілікті, дос-тигло апогейді ең жоғары дәрежеде тапқан ғасыр болғанын атап өтті. Алайда ХХ ғасыр адамзат жаһандық проблемалардың алдына қойған. Және түсіну, диалог мәселесі өмір мен өлім мәселесіне айналды.

Өзекті мәдениеттерді жақындастыру өнерде болуы мүмкін, ол дәстүрлі түрде генетикалық жақын мифке ойналады. Эстетикалық-миф және мәдениет болмысының ежелгі түрі. Миф пен әдебиеттің өзара байланысы мәселесі терең зерттелген. Ол туралы. Ф. В. Шеллинг және Р. Вейман, О. М. Фрейденберг және В. Я. Пропп, Е. М. Мелегинский және А. Ф. Лосев, М. Дулатов және Р. Барт жазды. Әдебиеттен В. Фрай, И. Фельдман, Ф. Уилрайт және т. б. есімдерімен берілген мифологиялық бағыт бар. Бұл көзқарастың қарсыластары әдебиеттегі тарихи мазмұннан бас тартуды, тарихты теріске шығаруды, шындықтан кетуді, миф - реализмге қарсы қоя отырып көрді. Алайда, реализм мифтің антагонисті бола алмайды, егер реализм-бұл ашық сюжет емес, қарым-қатынас деп көрсетті.

ХХ ғасырдың әдебиеті мифке, мифологиялық бейнелерге, сюжеттерге, архетиптерге көп тараған. Мирча Элиаде ХХ ғасырдың басынан бастап пластикалық өнер, әдебиет, музыка түбегейлі өзгеріске ұшырады, бұл жағдайда көркем тілдің бұзылуы, бүкіл өнер әлемінің шынайы жойылуы туралы айтуға болады. "Бұл бұзудан артық, бұл хаосқа батыру, белгісіз масса сияқты. Көптеген қазіргі заманғы суретшілер үшін «тілдің жойылуы» одан да күрделі процестің алғашқы кезеңі және бұл жаңа ғаламның құрылуымен жалғасады деген сезім бар». «Мифологиялық емес» әдебиеттің бір ерекшелігі, ол әуел бастан-ақ жоғары интеллигенцияға ие және онда «мифологиялық ойлау» деп аталатын нәрсе жоқ. Мұндағы философия, ғылым және өнер бір-біріне синтездеуге және әсер етуге бұрынғыдан гөрі көбірек ұмтылады (мысалы, А. Белидің шығармасы). Сонымен бірге, миф пен түрлі өнердің өзара әсер етуі табиғи болып шықты, мысалы, ырымның қайталану қабілеттілігін поэзиядағы қайталанулармен анықтап, олардың қиылысу кезінде музыкадағы лейтмотив техникасын, содан кейін роман, драма т.б. Синкретикалық жанрлар: роман-миф, «Симфониялар». А.Беля және басқалар, сонымен бірге, «мәңгілік тақырыптар» ғана емес, дәл қазіргі заманғы шындықтың соқтығысуы - иеліктен шығарылған адамның урбанизацияланған әлемі және оның объективті машина ортасы немесе мәңгі қозғалыссыз провинциялық тоқырау әлемі тіпті символист ақындар арасында да мифологияның терең объектісі болып табылатынын көрсетті. Мифология адам үшін барлық нәрсені қамтиды: оның өмірі туралы идеяны да, ғаламдық рухани құндылықтарды да, күнделікті ұсақ-түйектерді де, оның әрбір әрекетін,

тіпті әрбір ойын да. Мифологияны қабылдамау тарихи сезімнің өлімін білдіретіндіктен, реализм мағынаны іздеусіз мүмкін емес, тек мифология қазіргі уақыттың кез-келген аксиологиялық шеңберін құруға қабілетті. Мифтің көмегімен тарихтың мәні келтірілген (Д. Джойс «Улисс», Т. Манн «Джозеф және оның ағалары», М. Булгаков «Шебер мен Маргарита»).

Архетиптің юнгиялық терең теориясын Н.Фри бірқатар монографияларда өзгертті. «Сынның анатомиясынан» бастап, миф пен әдебиеттің, архетиптің және әдебиеттің бірлігінің әмбебап немесе нақты жанрлық негіздерін іздеу оның басты мақсаты болып табылады және архетиптік әдебиеттанудың бүкіл мектебінің пайда болуына әкеледі. Архетипті анықтауда Фрай архетиптің көлемінің қозғалғыштығына сүйенді, бұл қай бейнелік бірліктерге және мәтінде қандай деңгейде қайталанғанына байланысты: ритуалдық-мифологиялық жалпылау, сынның көрінісі, мәтіндердегі қайталану - бұл архетиптерді ажыратудың өлшемдері: «Символ, әдетте, бұл сурет жалпы әдеби тәжірибенің элементі ретінде танылу үшін әдебиетте жиі қайталанатын» [17]. Акцент архетиптің психологиялық аспектілерінен әдебиеттің «қайта құрылған мифологиясы» саласындағы әдебиеттанушының «архетипализациялық» жұмысына ауысады. Фрай архетип пен архетиптік мотивті, сюжетті және т.б. нақты ажыратуға тырыспады, бірақ әдебиеттерден, мифологиядан және ырымшылдықтан алынған үлкен материалды қолдана отырып, ол ең «мифологиялық» жанрлар мен сюжеттерді, символдар мен мотивтерді талдады. Фрейзер сияқты, Фрай адамның өмірлік цикліне ерекше назар аударады - ол «іздеу» мифін негізгі миф ретінде түсіндіреді.

Осылайша, сурет фрейдидік идеяларды айтпағанда, югиялықтардың идеяларымен салыстырғанда күрделірек болып шығады, өйткені таза жеке сананың оянуы біртіндеп, белгілі бір тарихи қашықтықта жүреді және жеке тұлғаны босатудың белгілі бір өлшемімен байланысты. Сондықтан архаикалық мифтерден гөрі, юнгиялық суретке әлдеқайда сәйкес келеді. Екінші жағынан, Джунгианизм әсер еткен ғалымдар (мысалы, Кэмпбелл «Құдай маскалары» кітабының авторы немесе әдебиеттануда жоғарыда айтылған салт-мифологиялық мектеп), бірақ ежелгі мифология мен Джойс сияқты мифологиялық романның арасында айтарлықтай айырмашылықтар бар. XX ғасырдың авторлары дәстүрлі сюжеттерге жүгінбей, Кафка сияқты өзінің жеке мифологиясын жасайды.

Сонымен қатар, Д. Джойс ирониялық қайта құрылған мифологиялық архетиптік дәлелдердің көмегімен ұжымдық-бейсаналық жеке сананы оятып қана қоймай, әлеуметтік клишеден босату мотиві бар болса да, XX ғасырда индивидтің иеліктен айыру және кету трагедиясы да бар. Джойстың жеке тұлға мен социумның, жеке тұлға мен ғарыштың айқын дисгармониясын табамыз. Сондай-ақ Кафкада да, бірақ дәстүрлі уәждерсіз. Джойс мифологиялығы мен квази - мифологиялығына қарамастан, олардың ойынына қарамастан архетиптермен модернистік романдағы және фольклорлы - әдеби архаикадағы шынайы мифтен Рыцарлық романға дейінгі мағыналардың қарама - қарсы болуы жеткілікті: мысалы, нағыз тотемиялық мифтерде және ғажайып әйел туралы сиқырлы ертегіде - жануарға айналдыру-өзінің социумымен біріктіру, ал Кафканың "түрленуде" - отбасымен алшақтық және толық иеліктен шығару. Мифтерде, ертегілер мен хиврлық романдарда кейіпкер бастаманы сәтті өткізіп, ең жоғары әлеуметтік және ғарыштық құндылықтарға қол жеткізеді, Джойстың Ұлысы (Блум) Кафкадағы жер зерттеуші сияқты отбасында да, өзі өмір сүрген қалада да тамырлай алмайды. «Қамал» романы. Кафканың кейіпкері, құмар қоғамға кіру үшін қажетті бастама көтере алмады, ал «Процестің» кейіпкері үшін тағы бір әйгілі Кафканың «Заң қақпасы» романына қол жетімді емес. Кафка кейіпкерлері архаикалық («архетиптік») кейіпкерлерден айырмашылығы қоғамнан да, олардың тағдыры тәуелді болатын жоғары аспан күштерінен ажыратылады.

XX ғасырдың көптеген «мифологизациясы» шығармаларында хаосты жоюға және реттелген, мақсатқа сай және «жайлы» Космос моделін жасауға бағытталған ежелгі мифтің негізгі жолдары бұзылған.

Е.М. Мелетинский сонымен бірге миф, батырлық эпос, аңыз бен ертегі архетиптік мазмұнға өте бай екенін айтады. Ертегілер мен эпостардағы кейбір архетиптер өзгереді, мысалы, «құбыжықтар» басқа ұлт адамдарымен, тотемдік «бөтен әйел» таңдандырылған ханшайыммен, содан кейін тіпті жала жабылған әйел, мансапты трагедиялық көріністе, ер адамның киімінде және т.б. ауыстырады. Алайда, қайта құру жағдайында да бастапқы архетип айқын көрінеді. Бұл баяндаудың терең деңгейінде жатқан сияқты. Мұнан кейін екі жақты процесс жүреді: бір жағынан, архетиптерге жататын дәстүрлі сюжеттер әдебиетте өте ұзақ уақыт сақталған, олардың архетиптік табиғатын мезгіл-мезгіл анық көрсетіп отырады, бірақ екінші жағынан, дәстүрлі сюжеттерді қайта құру немесе дәстүрлі сюжеттердің жеке фрагменттерге айналуы, түсініксіз терең архетиптік мағыналар көбейіп келеді.

Мәдени сананың жеке-авторлық деңгейі көркемдік бірлікті тек қана дәстүрлерді еңсеріп, бұрыннан белгілі адамға сапалы жаңаны қосады. Архетиптерді жазушылар тұрақты жанрлық, композициялық-стильдік формалар жиынтығы ретінде ғана емес, сондай-ақ әлемдік және әлемдік

түсіністіктің философиялық негізі ретінде де қолданады, яғни авторлық сана дүниетанымдық қағидаларды қабылдай алмайды, сонымен қатар әлемге өзінің көзқарасын білдіреді.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Грифцов, Б. А. «Психология писателя». - М., 1988. - 42-43 б.б.
2. Гараджи, В.А. После времени. Французские философы постсовременности // Иностранная литература. - 1994. - №1. - 54.б.б.
3. Давыдов, Ю. Н. Бегство от свободы. Философское мифотворчество и литературный авангард. - М., 1978. – 230 б.
4. Мамардашвили, М.К. Категория социального бытия и метод его анализа в философии Сартра // <http://www.philosophy.ru/library/mxnk/sartre.html>
5. Долженко, О. Очерки по философии образования. - М., 1995. - 62 б.
6. Юнг, К.-Г. Структура психики и процесс индивидуации. - М., 1996. – 32 б.
7. Жюльен, Н. Словарь символов. Иллюстрированный справочник. - Урал ЛТД., 2000. – 24 б.
8. Современный философский энциклопедический словарь // <http://www.ichtik.ru/archetip>.
9. Юнг, К.-Г. Человек и его символы. - М., 1996. – 127 б.
10. Кант, И. Критика чистого разума /Пер. с нем. - М., 1994. – 32 б.
11. Гегель, Г.В.Ф. Эстетика. В 4-х томах. - Т. 3. - М., 1971. – 219 б.
12. Леви-Брюль, Л. Первобытная мифология // http://www.ichtik.ru/levi_br_html
13. Мелетинский, Е.М. Введение в историческую поэтику эпоса и романа. - М., 1986. – 47 б.
14. Юнг, К.-Г. Структура психики и процесс индивидуации. - М., 1996. – 32 б.
15. Мелетинский, Е. М. Об архетипе инцеста в фольклорной традиции // Мелетинский Е. М. Избранные статьи. Воспоминания / Отв. ред. Е. С. Новик. - М., 1998. -301 б.
16. Леви-Стросс, К. Миф, ритуал и генетика// Природа. - 1978. - №1. – 95 б.
17. Фрай, Н. «Анатомия критики» // <http://psylib.org.ua/books/gritz01/index.html>

ОҚЫТУДАҒЫ ЖАҢА ЖЕТІСТІК- САПАЛЫ БІЛІМ КЕПІЛІ

ҚОЖАН Сәуле Жанболатқызы

№60ЖББОМ

Ақтөбе, Қазақстан

Kozyan.saule@mail.ru

Еліміздегі білім беру саласы жаңа жүйеге көшу барысында ұлтымыздың болашағына тірек болар азаматтардың білім деңгейі жоғары, ой өрісі дамыған, өз ойын еркін жеткізе алатын, туындаған мәселелерді шеше білетін және шынайы өмірге бейім жаңашыл ұрпақ тәрбиелеудегі басты фактор ретінде қарастырып отыр. Әлемдік білім беру жүйесінің көшінен қалмай, дамудың басым бағыттарын негізге ала отырып, өркениетке аяқ басу білім беру жүйесіндегі жаңарулар, ең алдымен, жастардың мәдени, эмоционалдық, зияткерлік, әлеуметтік және рухани жағынан даму мүмкіндігін қамтамасыз етуге бағытталуда. Білім мазмұнын жаңарту – білім беру бағдарламасының құрылымы мен мазмұнын, оқыту мен тәрбиелеудің әдістері мен тәсілдерін қайта қарастыру болып табылады. Ұлттық және жалпы адамзаттық құндылықтарды бойына сіңірген, кез келген өмірлік жағдайда функционалдық сауаттылығы мен бәсекеге қабілеттілігін көрсете білетін тұлғаның үйлесімді қалыптасуына және зияткерлік дамуына қолайлы білім беру ортасын тудыру – жаңартылған білім мазмұнын енгізудің нәтижесі болуы керек. Қазіргі заман талаптарына сәйкес қазіргі мектеп «білімді тұлға», яғни білім, білік пен дағдылары қалыптасқан жеке тұлғаны дайындаумен ғана шектеле қоймай, «өмірдің өзгерістеріне дайын болатын», белсенді және шығармашыл ойлайтын, интеллектуалды және жан-жақты дамыған жеке тұлғаны дайындау тиіс. Бұл деген мектептегі білім берудегі жаңа моделінің құрылымы әдеттегі дәстүрлі «Мектепте нені оқу керек?» емес, «Мектепте не үшін оқу керек?» деген мән мәтін аясында өрістелуі тиіс. Жаңартылған білім-болашақтың кепілі.

Жаңартылған білім беру бағдарламасының негізгі мақсаты – оқушыларды сындарлы оқытуға үйрету, әлемдік білім кеңістігіне қол жеткізу, инновациялық білім негіздерін терең меңгерту. Тәуелсіздігіміздің тұғырлы болуына, еліміздің дамуына, жеріміздің көркеюіне өз үлестерін қосып

жүрген белді азаматтардың барлығы да ауыл мектептерінен білім алып, ауылда тәрбиеленгендер. Қоғамның дамуына байланысты еліміз де күннен-күнге жаңарып, жақсарып жатыр. Ендеше заманына қарай амалы, демекші бұрынғы кездегідей қарапайым дәстүрлі сабақтың мәні де сәні де кеткен уақыт. «Білімді ұрпақ – болашақтың кепілі», -деп дана халқымыз айтқандай, бүгінгідей ел болашағы – жас буынды заманына сай лайықты жеке тұлға ретінде қалыптастыру ісі мемлекетіміз үшін маңызды болса, мұғалімдер қауымына артылар жүк ауыр екені баршаға мәлім. Қоғамның дамуындағы ең маңызды мәселе білім беру жүйесі. Қазіргі таңдағы негізгі мақсат – жан-жақты білімді, өмір сүруге бейім, ой-тұлғасы бар, адамгершілігі жоғары, қабілетті жеке тұлғаны яғни еліміздің патриотын қалыптастыру.

Бүгінгі күні білім беру жүйесін жаңа сатыға көтеріп, сапалы білім беру ең басты мәселелердің бірі болып табылады. Сабақ барысында баланың білім деңгейін бағалап, әрі жетілдіруіне мүмкіндік беретін қалыптастырушы мен жиынтық бағалау түрлері қолданылуда. Әр сабақтың соңында тиімді тандап алынған кері байланыс пен рефлексия баланың әрі қарай жұмыс істеуіне ықпал етеді. Жаңартылған білім беру бағдарламасының ең негізгі мақсаты – білім алушылардың оқу нәтижелерін жетілдіру болып табылады. Орта білім мазмұнын жаңартудың көптеген компоненттері, соның ішінде мұғалімдердің біліктілігін арттыру бағдарламасы осы мақсатқа бағытталған. Қай кезеңде, қай қоғамда болсын жеке тұлғаның қалыптасуы ұстаздан басталады. Білім саласындағы түбегейлі өзгерістер ұстазға үлкен жауапкершілікті талап етеді. Өздігінен білім алатын, жан-жақты ізденетін, алдағы өмір жолын өзі болжай алатын тұлға тәрбиелеу – ұстаздың қолында. Жаңа бағдарлама мұғалімдерге қазіргі заманға оқыту әдістерін жеті модуль арқылы ұсынады.

1. Білім беру мен білім алуға жаңа тәсілдер.
2. Сыни тұрғыдан ойлауға үйрету.
3. Білім беру үшін бағалау және оқуды бағалау.
4. Білім беруде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдаоану.
5. Талантты және дарынды балаларды оқыту.
6. Оқушылардың жас ерекшеліктеріне қарай білім беру және оқыту.
7. Білім берудегі басқарушы және көшбасшылық.

Жаңа бағдарлама бойынша жаңаша көзқарас қалыптасып, білім деңгейі биікке көтеріліп келеді. Қазіргі білім беру жүйесінде жаңа технологияларды енгізу күннен-күнге басты талапқа айналып, осы әдістерді жетілдіре түсу қажеттігі күшейіп келеді. Мұғалімнің шеберлігі қандай жоғары болса да, мұғалім оқушының өз белсенділігін туғыза алмаса, берген білім күткен нәтиже бермейді. Оқушының тұлға ретінде қалыптасуы белсенділік арқылы жүзеге асады.

Жаңартылған оқу бағдарламаларының ерекшеліктері 10 бөлімнен тұратын жаңа құрылымы болып табылады:

1. Пәннің маңыздылығы;
2. Пән бойынша оқу бағдарламасының мақсаты;
3. Штiлділік саясатты іске асыру;
4. Оқыту үдерісіне ұйымдастыруға қойылатын талаптар;
5. Пәнді оқытуда қолданылатын педагогикалық әдіс- тәсілдер;
6. Түрлі мәдениет пен көзқарастарға құрмет;
7. Ақпараттық- коммуникациялық технологияларды қолдану күзiреттілігі;
8. Оқушылардың коммуникативтік дағдыларын дамыту;
9. Оқу нәтижелерін бағалау жолдары;
10. Оқудың мазмұны, ұйымдастырылуы мен бірізділігі.

Білім беру бағдарламасының негізгі мақсаты – білім мазмұнының жаңаруымен қатар, критериалды бағалау жүйесін енгізу және оқытудың әдіс-тәсілдері мен әртүрлі құралдарын қолданудың тиімділігін арттыруды талап етеді. Білім алушылардың күтілетін оқу нәтижелері жетістігін бағалау жүйесі білім беру мазмұнының ажырамас бір бөлігі болып табылады. Жаңартылған орта білім беруді енгізу кезінде білім алушылардың оқу жетістігін критериалды бағалау жүйесі қолданылады. Критериалды бағалау жүйесі бұрынғы дәстүрлі бағалауға қарағанда қалыптастырушы және жиынтық бағалау болып ерекшеленеді. Қалыптастырушы бағалауда білім алушыларға жаңа материалды меңгеру кезеңінде тапсырманы қаншалықты дұрыс орындағанын және оқыту мақсаттарына қол жеткізгенін түсінуге мүмкіндік беретін бағалау. Жиынтық бағалау оқу тоқсанының соңында оқу бағдарламасының бөлімдерін оқып аяқтағаннан кейін білім алушылардың меңгерген білімі мен қалыптасқан дағдылары деңгейін айқындайтын бағалау. Критериалды бағалау мұғалімдер мен оқушылар және ата-аналарға да өте тиімді бағалау түрі, өйткені мұғалім үшін — сапалы нәтижеге әкелетін критерийлер құрастыруға, өз іс-әрекетін саралап және болашаққа жоспарлай алатын

мәліметтер алуға т.б., оқушылар үшін — табысқа жетелейтін бағалау критерийлерін түсінуге, өзін және өзгелерді бағалау арқылы кері байланысқа түсіп, түсінбегенін түзетуге мүмкіндік алады, сыни ойлауына, еркін ойын айтуына, өзінің білімін көрсетуге т.б., ата-аналар үшін — оның оқуындағы табыстылықты бақылауға, оқуына қолдау көрсету үшін бағыт алуына мүмкіндік туғызады [1].

Бағалаудың мәні.

«Критериалды бағалау» терминін алғаш рет Роберт Юджин Глейзер (1963) қолданған және бұл термин оқушылардың оқу жетістіктерінің қол жеткізген және потенциалды деңгейлері арасындағы сәйкестікті анықтауға мүмкіндік беретін үдерісті сипаттайды.

«Бағалау» термині «жақын отыру» дегенді білдіретін латын сөзінен шыққан. Бағалау-одан арғы білім алу туралы шешімді қабылдау мақсатымен оқытудың нәтижелерін жүйелі түрде жиынтықтауға бағытталған қызметті белгілеу үшін қолданылатын термин.

Бағалаудың мақсаты:

- Оқытудың қиындықтарын анықтау;
- Жетістіктер туралы кері байланыс (оқушылар, мұғалімдер және ата-аналар үшін);
- Болжау және сұрыптау;
- Стандарттарды бақылау және орындау;
- Оқыту бағдарламасының мазмұнын және білім беру стилін бақылау.

Критериалды бағалау ----- Қалыптастырушы бағалау ----- Жиынтық бағалау

Критериалды бағалау – оқушылардың оқу жетістіктерін білім беру мақсаттары мен мазмұнына сәйкес, ұжым ішінде өңделген, оқушыға, ата-анаға және мұғалімге түсінікті нақты анықталған критерийлерге негізделген үдеріс. Критериалды бағалау оқушылардың жетістіктерін бір-бірімен салыстырмайды және бір-біріне тәуелді етпейді, сонымен қатар әр оқушының құзыреттілік деңгейі туралы ақпарат беруге бағытталады.

Қалыптастырушы бағалау-сабақта күнделікті жүзеге асатын, білім мен дағдыны меңгеру деңгейін анықтайтын бағалау. Қалыптастырушы бағалау білім беру процесінде оқушы мен мұғалімнің арасындағы өзара тығыз байланысты жүзеге асырады. Сонымен қатар, оқушыларға жаңа материалды меңгеруде тапсырмаларды қаншалықты дұрыс орындағандығын білуге және оқытудағы мақсаттар мен міндеттерді орындауға мүмкіндік туғызады.

Жиынтық бағалау – белгілі бір оқу кезеңін (тоқсан, триместр, оқу жылы, орта білім деңгейі), сондай-ақ оқу бағдарламаларындағы бөлімдер/ортақ тақырыптарды аяқтаған кезде балл және баға қою арқылы жүргізілетін бағалау түрі

Критериалды бағалаудың басты артықшылығы:

- Алдын-ала ұсынылған бағалау шкаласы;
- Анық, айқындылығы;
- Бағаның әділдігі, өзін бағалауға мүмкіндіктің берілуі.

Критериалды бағалаудың ата-ана үшін тиімділігі

- Баласының білім сапасының дәлелдемелерімен танысуға;
- Оның оқуындағы табыстылықты бақылауға
- Оқуына қолдау көрсету үшін бағыт алуына мүмкіндіктері болады
- Ата-анаға жіберіліп отыратын «Күтілетін нәтижеге» жеткен, жетпегенін көре

алады.

Сыныптағы бағалау тек техникалық тәсіл ғана емес. Мұғалімдер жазбаша немесе ауызша түрде баға қою жолымен бағалайды. Олар қолданатын кез-келген нысанның артында тек қана объективті немесе жеткілікті дәрежеде объективті емес нормалар мен стандарттар ғана емес, сондай-ақ баланың дамуы, оқуы және ынтасы туралы түсінік, сонымен қатар өзін-өзі бағалау, қабілеттілік және күш-жігер сияқты ұғымдарға қатысты құндылықтар жатады. Қалыптастырушы бағалауды жүргізуде мектепте мынадай қиындықтар туындауда:

- Оқушылардың дағдыланбауы. Оқушылар баға үшін оқуға дағдыланған;
- Мұғалімдердің қалыптастырушы бағалауды дұрыс жүргізе алмауы. Кері байланыс беруді жақсы меңгермеуі;
- Ата-аналардың тарапынан түсінбеушілік. Жаңартылған білім беру мазмұны бойынша әлі дедұрыс көзқарастың қалыптаспауы;

Осы қиындықтарды шешу жолында көптеген жұмыстар жүргізілді:

Сөз соңында баяндамамды былайша қорытындылағым келеді: әрбір жанашыл мұғалім өз сабағын оқушы сұранысына жауап беретіндей қызықты да мазмұнды етіп жоспарласа оқушылардың да сабаққа деген қызығушылығы тамаша болары сөзсіз. Осы мақсатта балаға сапалы заман талабына сай білім беруді мақсат еткен әрбіріміз өз сабағымызды түрлендіріп жаңаша әдіс-тәсілдерге негіздеп өткізу ұстаздар қауымы, бізге жүктелген міндет екенін ұмытпайық.

Қытайдың дана ойшылы Конфуций айтқандай «Ескіден қол үзіп, жаңаға қол жеткізгендер ғана мұғалім бола алады» — дегендей, мұғалім өткен тәжірибесін жаңамен ұштастыра алатын, кәсіби қызығушылығы жоғары, танымы биік, бастаған ісінің нәтижесін көре алатын, ғылыми зерттеу жұмыстарын таңдай білетін, педагогикалық үрдістің заңдылықтарымен етене таныс, оқытудың әдістемелік жаңалықтарынан хабардар, оқыту үрдісін ізденімпаздықпен арттыратын өз ісінің шебері болуы керек. Менің ойымша, қазіргі заман мұғалімі – рухани жағынан дамыған, педагогикалық құралдардың барлық түрлерін шебер меңгерген, ақпараттық технологияны жетік меңгерген, педагогтің жеке тұлғалық потенциалы, кәсіби құндылықтары жоғары маман болуы тиіс. Ал шығармашыл ұстаздың алдына қойған үлкен міндеті - қазіргі таңда пәнді жақсы, терең білетін, күнделікті сабақтағы тақырыпты толық қамтитын, оны оқушыға жеткізе алатын, әртүрлі деңгейдегі тапсырмаларды білу іскерлігі, оқытудың дәстүрлі және ғылыми жетілдірілген әдіс-амалдарын, құралдарын еркін меңгеретін, оқушылардың пәнге қызығушылығын арттыра отырып дарындылығын дамытудағы іздену-зерттеу бағытындағы тапсырмалар жүйесін ұсыну. Өз ісінің шебері ғана жоғары жетістіктерге жетеді.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. «Жаңартылған білім беру мазмұны аясында критериалды бағалауды жоспарлау және ұйымдастыру» 2017ж
2. Мұғалімдердің біліктілігін арттыру бағдарламасы (екінші басылым) «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ Педагогикалық шеберлік орталығы, 2015
3. Жалпы білім беретін мектеп мұғалімдеріне арналған критериалды бағалау басшылығы Астана 2016
4. Мұғалімге арналған нұсқаулық (екінші басылым) «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ Педагогикалық шеберлік орталығы.
5. ҚР Білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы, Астана, 2010.

РОЛЬ И ПРИМЕНЕНИЕ СТРУКТУРИРОВАННЫХ ЗАДАНИЙ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ

ЛЯН Раиса Борисовна, ЕЛИСЕЕВА Татьяна Владимировна

Назарбаев Интеллектуальная Школа

Талдықорган, Казахстан

eliseeva_t@tk.nis.edu.kz, lian_r@tk.nis.edu.kz

Аңдатпа

Бұл мақалада құрылымдалған есептердің мәселелерді шешу дағдыларын дамыту рөлі қарастырылған. Математика сабағында қолданған мысалдар келтірілген. Берілген материал өз тәжірибесінен жинақталған және де математика мұғалімдеріне пайдалы болады.

Аннотация

В данной статье рассматривается роль структурированных задач в развитии навыков решения проблем. Приведены примеры, которые применялись на уроках математики. Данный материал собран из опыта работы и может быть полезен для учителей математики.

«Чтобы выжить в современном обществе, образование должно быть сосредоточено на обучении: что делать со знаниями?» (Silva, 2009) Анализ результатов PISA показал, что лишь “51% учащиеся могут интерпретировать и распознавать, без прямых инструкций, как ситуация может быть представлена математически. Например, задания на сравнение общего расстояния между двумя альтернативными маршрутами или перевод цены в другую валюту. 2% школьников могут математически моделировать сложные ситуации, а также выбирать, сравнивать и оценивать соответствующие стратегии решения проблем для их решения.” (1) Эти результаты говорят о том, что учащиеся испытывают трудности, когда им надо применять математические знания при решении реальной жизненной проблемы. Обладание навыками решения проблем, развивает такие навыки как: критическое мышление, решение проблем, исследование, творчество, общение и сотрудничество. Решение математических задач – один из методов развития этих навыков. Так как в результате решения задачи учащиеся должны уметь:

✓ переводить проблемы в математическом или нематематическом контексте в серию математических процессов;

- ✓ устанавливать и использовать связи между различными частями математики;
- ✓ интерпретировать результаты в контексте данной проблемы;
- ✓ оценивать использованные методы и полученные результаты;
- ✓ оценивать решения, чтобы определить, как примененные методы и полученные

результаты могут улучшить дальнейшую практику решения задач.

Обучение и оценка проблемы решения, математическое моделирование, общение и критическое мышление требует других типов задач, чем обычные задачи из учебника. Задачи, которые помогут учащимся понять концепцию решения математических задач, включая определение проблемы, сбор информации, обработка и представление информации и интерпретацию результатов. Одним из видов таких задач можно отнести структурированные задачи, которые условно можно разделить на три группы:

1 группа. Алгоритмические задачи (метод пошаговой детализации).

Такого вида задачи можно применять на этапе объяснения или на закреплении нового материала. Данные задачи позволяют учащимся самостоятельно изучить новый материал, используя ранее изученные темы. Учитель должен быть уверен, что у учащихся достаточно знаний для решения задачи и успешного освоения новой темы. На этапе закрепления или повторения учитель может использовать для само- и взаимооценивания учащихся.

Пример 1.

Прямоугольный блок имеет квадратное основание со стороной x см. Высота блока h см, а общая площадь поверхности блока 96 см².

(i) Выразите h через x и покажите, что $V(\text{см}^3)$ определяется выражением

$$V(x) = 24x - \frac{1}{2}x^3.$$

Учитывая, что x может меняться

(ii) найдите критические точки значения $V(x)$.

(iii) определите, является ли это значение максимальным или минимальным. Сделайте вывод.

Пример 2.

(i) Представьте $x^2 - 6x + 2$ в виде $(x - a)^2 - b$.

(ii) Найдите координаты точки минимума графика функции $y = x^2 - 6x + 2$

(iii) Постройте график функции $y = x^2 - 6x + 2$. Покажите на графике точку пересечения с осью

Оу.

2. группа. Задачи с дополнительным условием (для решения задачи следует доказать утверждение).

Задачи с дополнительными условиями помогают учащимся как правильно подойти к решению сложной задачи. Учащиеся могут увидеть, как начать работу над проблемой. Как правило первый пункт таких задач, предусматривает различные пути решения. Поэтому целесообразно первый пункт обсудить с учащимися.

Пример 1.

(i) Докажите тождество

$$\sin(x - 30^\circ) + \cos(x - 60^\circ) = \sqrt{3}\sin x.$$

(ii) Найдите решение уравнения

$$\sin(x - 30^\circ) + \cos(x - 60^\circ) = \frac{1}{2\cos x} \text{ на интервале } 0^\circ < x < 360^\circ.$$

Пример 2.

(i) Докажите тождество

$$\sin 3x = 3\sin x - 4\sin^3 x.$$

(ii) Покажите, что

$$\int_0^{\frac{1}{3}\pi} \sin^3 x dx = \frac{5}{24}.$$

3. Обобщающие задачи (задача, состоящая из пунктов одного раздела)

Обобщающие задачи – это задачи одного урока. Используя одни и те же данные, учащиеся повторяют основные понятия, формулы и теоремы изученного раздела. Такие задачи показывают взаимосвязь теории и практики, дают целостное представление раздела.

Пример 1.

Даны точки $A(9; 8)$, $B(5; 0)$ и $C(3; 1)$.

(i) Покажите, что AB и BC перпендикулярны.

(ii) Найдите уравнение окружности, имеющая диаметр AC . Покажите, что точка B лежит на окружности.

(iii) BD диаметр окружности. Найдите координаты точки D.

Пример 2.

Найдите значения x в каждом случае

(i) $4x - 3 > 7 - x$

(ii) $2x^2 - 5x - 12 < 0$

(iii)
$$\begin{cases} 4x - 3 > 7 - x \\ 2x^2 - 5x - 12 < 0 \end{cases}$$

Пример 3.

Относительно начала координат точки A и B имеют координаты $2i + j + 2k$ и $3i - 2j + pk$ соответственно.

(i) Найдите значение p при условии, что OA и OB перпендикулярны.

(ii) Если $p = 6$, найдите угол AOB.

(iii) Найдите значение p , для которых длина вектора AB равна 3,5.

Опыт работы показывают, что в процессе решения структурированных задач учащиеся, значительно улучшают свои навыки: способность математического моделирования, постановки правильных вопросов, последовательности рассуждения и оценивания своих результатов. Структурированные задачи помогают перейти к решению задач, которые побуждают учеников мыслить математически, творчески решать открытые незнакомые задачи, моделировать, структурировать и представлять проблемы и решения.

Литература:

[1] Информационные ресурсы
https://forbes.kz/process/education/pochemu_kazahstanskije_shkolniki_provalili_mejdunarodnyiy_ekzamen_pisa

[2] Информационные ресурсы.
<http://maxpapers.com/category/qualifications/international/cambridge/a-level/a-level-mathematics-9709/>

[3] Mathematical problem solving, 2017

«ИСПОЛЬЗОВАНИЕ НОВЫХ ИНФОРМАЦИОННО- КОММУНИКАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ОБРАЗОВАНИИ»

МАМЕДОВА Лала Исраиловна

КГУ ШГ№1 «Мырзакент»

Туркестанская обл, Мактааральский р/н, п.Мырзакент, Казахстан

lala.mamedova.65@bk.ru

Аннотация

Есеп ақпараттық сипатта болады. Оқу процесінің барлық аспектілерін қарастыра отырып, ол сізді жеке диагностика мысалдары негізінде білім берудегі даму мен өзгерістердің оңтайлы дұрыс тұжырымдамасына бағыттайды.

Аннотация

Доклад носит познавательный характер. Интересен тем, что, рассмотрев все аспекты образовательного процесса, направляет на оптимально правильную концепцию развития и изменения в образовании, опираясь на примеры личной диагностики.

Annotation

The report is informative in nature. It is interesting in that, having considered all aspects of the educational process, it directs you to an optimally correct concept of development and changes in education, based on examples of personal diagnostics.

«Всё в наших руках, поэтому нельзя их опускать»
(Коко Шанель)

Современная формулировка школьного обучения в корне отличается от старой.

Цифровизация в образовании – это переход на электронную систему обучения. Все учебные материалы (пособия, сборники упражнений), а также журналы и дневники имеют возможность находиться в режиме онлайн. Вместо привычных тетрадей задания станут выполняться учениками на компьютерах и планшетах. Профессия учителя будет упразднена: дети могут сами изучать материал по обучающим программам, которые будут проверять, как усвоены знания. Цифровизация облегчает процесс обучения и делает его более удобным и доступным, как для школьников, так и для учителей.

Цифровая революция, охватившая мировую экономику, впечатляет темпами и масштабами. Переход от электронно-вычислительных машин к персональным компьютерам длился десятилетия, а сейчас подобные глобальные изменения технологий происходят за месяцы. Первоначально цифровизация сводилась к автоматизации технологий, распространению интернета, мобильной связи, социальных сетей, появлению смартфонов, росту потребителей, применявших новые технологии. Однако очень быстро цифровые технологии становятся частью экономической, политической и культурной жизни человека. В настоящее время цифровизация проникла в образование. Цифровизация образования ведет к изменениям на рынке труда, в образовательных стандартах, выявлению потребностей в формировании новых компетенций населения и ориентирована на реорганизацию образовательного процесса, переосмысление роли педагога. С одной стороны, цифровизация подрывает унаследованную из прошлого методическую основу школы, с другой, порождает доступность информации в различных ее формах, не только в текстовой, но и звуковой, визуальной. Доступность информации потребует постоянного поиска и выбора релевантного и интересного контента, высоких скоростей его обработки. Следовательно, цифровизация образования ведет к его коренной, качественной перестройке. Педагог обязан научиться применять новые технологические инструменты и практически неограниченные информационные ресурсы. Технологии виртуальной реальности создают возможность применения цифровых тренажеров, не привязанных к одному рабочему месту, что расширяет круг изучаемых технологий. Технологии мобильного обучения позволяют учиться в любое время и в любом месте.

Сегодня информация и знания — основа экономического прогресса, к которой неприменимы традиционные понятия и модели.

К цифровой среде быстро адаптируются дети различного возраста, формируя первоначальные навыки, умения для последующего их развития. Формирование конкретных компетенций происходит на различных уровнях образования, однако, цифровые компетенции формируются в течение всей жизни. Следовательно, цифровизация образования напрямую зависит от уровня владения цифровыми технологиями педагога с целью их продуктивного применения в образовательной деятельности. Н. Н. Битюцкая отмечает необходимость формирования умения ориентироваться в потоке цифровой информации у педагогов, работать с ней, обрабатывать и встраивать в новую технологию [6]

Цифровизация – один из способов сделать образование одинаково качественным для всех. С «цифрой» проще и быстрее сформировать персонализированный подход к ученикам, легче внедрить дифференцированное обучение, которое учитывает потребности каждого. Цифровая среда способна создать равные возможности и для детей с особенностями развития.

Однако необходимо понимать, что на данный момент техника и онлайн-инструменты доступны не всем и не везде. «Цифра» станет по-настоящему эффективной, только когда получит массовое распространение.

Доступность и количество информации растут как никогда раньше, и важно уметь с этим работать. Кроме того, актуальность приобретает развитие «гибких» навыков.

Поэтому современный учитель не только носитель знаний, но также и наставник. Он должен учить детей работать в команде, применять рефлексию, планировать свое время и т.д. А еще – хорошо ориентироваться в информационных потоках, стать навигатором для ученика. Важно учить ребенка алгоритму поиска и обработки информации, помогать ему видеть закономерности и анализировать тенденции, а не просто заучивать даты и факты.

Поэтому осваивать новые компетенции необходимо педагогам по всей стране

Виртуальная реальность, геймификация и искусственный интеллект — ещё вчера это казалось невероятным, а сегодня успешно внедряется в образовательный процесс.

Инфраструктура школ непрерывно обновляется. Например, ещё несколько лет назад ученики привычно решали уравнения на меловой доске, а сегодня во многих школах есть интерактивные доски. Педагоги могут выводить на экран любые видео, изображения, слайды презентаций. На многих интерактивных досках можно писать при помощи пальца — во-первых, больше не нужно пачкаться мелом, а во-вторых, детей это забавляет независимо от возраста.

Помимо интерактивных досок, школы оснащаются цифровыми системами пропусков. Родители могут отслеживать, во сколько ребёнок вошёл в школу и когда вышел. Сейчас школьнику

достаточно приложить пропуск к турникету, а через десятилетие это может быть биометрия — отпечатки пальцев, как Touch ID на устройствах Apple, и сканирование сетчатки глаза.

Бумажные дневники уже почти канули в небытие — повсеместно используются электронные. В будущем на смену обычным принтерам придут 3D-гаджеты, ученики смогут распечатать любую нужную 3D-модель для самых разных задач

Вероятно, перестанет использоваться обычная бумага — учёные уже разрабатывают OLED-дисплеи. Это гибкие, лёгкие и тонкие «листы», которые можно так же, как и бумагу, сворачивать или хранить стопкой. Это решение практичнее, экологичнее и долговечнее обычной бумаги, такие дисплеи не рвутся и являются интерактивными — как гибкий планшет.

Раньше ребята из регионов стремились уехать учиться в крупные города. Теперь качественное образование потеряло привязку к месту — можно заниматься с педагогом любого ранга и национальности, даже если он живёт в другом часовом поясе и говорит на иностранном языке.

Онлайн-образование развивается с невероятной скоростью. Скоро будут применяться не только дистанционные уроки с живыми людьми, но и учёба под руководством искусственного интеллекта

Современные технологии онлайн-обучения делают образование доступным каждому, у кого есть доступ в интернет, и возможно, в будущем традиционные очные занятия полностью изживут себя.

Сегодняшнее образование должно подстраиваться под растущее поколение. Нужно учитывать особенности нынешних детей.

Советские принципы обучения устаревают — в 2021 году кажется странным переписывать огромное и нудное упражнение от руки или продирааться сквозь неактуальный учебник, выпущенный в прошлом веке.

Чтобы сделать учёбу живей и интерактивной, применяется геймификация: в образовательный процесс внедряются элементы игр (в том числе компьютерных и видеоигр).

Геймификация меняет отношение к ошибкам — дети перестают бояться условной двойки. Возможность пройти миссию заново — важный принцип в компьютерной игре. Можно сколько угодно искать решение и каждый раз находить новые варианты.

В домашней онлайн-школе «Фоксфорда», где дистанционно учатся ребята со всего мира, геймификация уже успешно применяется на практике. За выполнение домашних заданий дети получают очки опыта — XP (experience points). Прямо как в любимых компьютерных играх! Каждое задание имеет уровень сложности: от вводного до олимпиадного. Чем труднее и чем меньше подсказок истратил при решении, тем больше XP получишь. Очки опыта суммируются и позволяют ученикам переходить от лёгкого уровня к более сложному и интересному.

Визуальные средства всё больше используются в образовательном процессе. Дело, опять же, в особенностях нынешнего поколения.

Наши дети всё делают при помощи YouTube — мастерят своими руками, стригутся и красятся, распаковывают посылки и учат языки. Статистика показывает, что YouTube постоянно использует 85% подростков, при этом 80% из них утверждает, что видео для них — способ узнать больше о своих хобби. Неудивительно, что учителя всё чаще используют в обучении видеоматериалы, фильмы и записанные лекции.

В будущем дети смогут изучать школьные предметы с помощью технологий виртуальной и дополненной реальности. Например, надев VR-шлем, ребёнок сможет наблюдать исторические события и даже участвовать в них! Такое обучение называется иммерсивным, оно создаёт «эффект присутствия» и позволяет переживать невозможный в реальном мире опыт.

Такой захватывающий формат обучения позволит усваивать лучше информацию, ведь лучше один раз увидеть, чем сто раз услышать.

Инновационные технологии обучения в школе стремительно развиваются, и будущие поколения будут учиться совершенно иначе, чем наши бабушки и дедушки.

Школьников ждёт полная цифровизация, OLED-дисплеи, учёба с искусственным интеллектом, геймификация и возможность иммерсивного обучения. Больше никакого скучного сидения за партой, зубрёжки и отсутствия интереса к занятиям.

Интернет и литература

1. -Агеев А.В., Бурнашов М.А., Пушкарев А.Е. Компьютерные технологии в науке, экономике и образовании. Орел: ООО ПФ «Картуш», 2010.
2. -. Измерение информационного общества, 2010 год. ITU, 2010. 12 с.
3. - Марей А. Цифровизация как изменение парадигмы [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://www.bcg.com/ru-ru/about/bcg-review/digitalization.aspx> (дата обращения: 15.03.2018).

10. Меняйся или уходи. Цифровое образование бросает вызов преподавателям вузов [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.poisknews.ru/theme/edu/31969/> (дата обращения: 15.03.2018). /
4. -. Цифровизация [Электронный ресурс] // Викисловарь. — Режим доступа: <https://ru.wiktionary.org/wiki/цифровизация> (дата обращения: 15.03.2018)]

ПСИХОЛОГИЧЕСКОЕ СОПРОВОЖДЕНИЕ ПРЕЕМСТВЕННОСТИ РАЗВИТИЯ ДЕТЕЙ НА ЭТАПЕ «ПРЕДШКОЛЬНЫЙ КЛАСС-НАЧАЛЬНОЕ ЗВЕНО»

МАНСУРОВА Елена Викторовна, СЕРГАЗИНА Асель Анатольевна

КГУ "Школа-детский сад" №26

Петропавловск, Казахстан

mansurova12@mail.ru, asel_02.18@mail.ru

Андапта

Мектепке дейінгі сыныптар мен бастауыш буын арасындағы сабақтастыққа психологиялық қолдауды ұйымдастыру тәжірибесі жүйелі және күрделі іс-әрекет ретінде жинақталған. Мұғалімдердің, тәрбиешілердің, психологтың және ата-аналардың күш-жігерін біріктіру арқылы психологиялық қолдаудың жетістігі көрсетіледі.

Аннотация

Обобщается опыт организации психологического сопровождения преемственности между дошкольными классами и начальным звеном, как системной и комплексной деятельности. Показана успешность психологического сопровождения, которая обеспечивается за счет объединения усилий педагогов, воспитателей, психолога и родителей.

«Ни один возраст не заканчивается с наступлением следующего возраста»
(Э. Эриксон)

В условиях создания в Республике Казахстан системы непрерывного образования задача обеспечения строгой преемственности между отдельными звеньями или ступенями обучения и воспитания с учётом особенностей учебных заведений становится особо актуальной и требует исследования в различных её аспектах.

Вопросы обучения и воспитания детей дошкольного возраста неразрывно связаны со стратегией национального и политического развития нашей страны и являются неотъемлемой частью и одной из важнейших задач государственной политики.

Преемственность в образовании это тема, которая волнует не только педагогов, администрацию образовательного учреждения, но и родителей. Каждому родителю хочется, что бы его ребенку было комфортно на протяжении всего обучения в школе. Преемственность позволяет понять особенности и возможности плавного, не травмирующего психику ребенка, перехода от одной ступени обучения к другой. Осуществить такой плавный переход помогает психологическое сопровождение. Оно заключается в содействии психическому и физическому развитию ребенка, в сохранении его индивидуальности, в обеспечении «безболезненной» адаптации к новым условиям. Плавный переход также зависит от правильно организованной преемственности между дошкольным классом, школой и семьей. [1]

Цель работы по психологическому сопровождению преемственности заключается в создании оптимальных условий для перехода детей в начальную школу. Она определяет и основные задачи сопровождения: 1) создание единого образовательного пространства, объединяющего детей, педагогов, воспитателей и родителей; 2) построение здоровьесберегающей образовательной среды; 3) координация и совместная разработка содержания обучения и воспитания; 4) создание благоприятных условий для умственного и личностного развития школьников.

Работа психолога в системе сопровождения предполагает следующие направления деятельности: организационное, методическое, исследовательское и развивающее.

В рамках организационного направления главными являются организация и поддержание сотрудничества воспитателей дошкольных классов и педагогов начальных классов, детей-дошкольников и младших школьников, а также родителей. Одним из приемов, обеспечивающих такое сотрудничество, является организация совместной деятельности дошкольников и младших школьников. Так, например, в нашей школе постоянно функционируют кружок «Хореография»,

«Изостудия», «Юный эколог», спортивная секция. В их работу вовлекаются не только учащиеся начальных классов нашей школы, но и дети дошкольного класса. В совместной деятельности, объединяющей дошкольников и младших школьников, создается особая атмосфера свободного общения. Проведение такого рода занятий на базе нашей школы позволяет детям-дошкольникам и педагогам начальных классов еще до начала обучения познакомиться друг с другом. Сотрудничество воспитателей дошкольных классов и педагогов школы осуществляется также через организацию таких психолого-педагогических мероприятий, как «День свободного общения»,

«Мы ходим в гости» и т.п. Итоговым этапом работы в рамках организационного направления являются различные семинары и конференции по обмену опытом между воспитателями и учителями.

Методическое направление в системе психологического сопровождения преемственности предполагает работу психолога, направленную на повышение психологической грамотности и компетентности педагогов и воспитателей. Она осуществляется в форме психологических лекториев, мастер-классов, семинаров, круглых столов и т.д. [2]

Исследовательское направление включает изучение влияния инновационных подходов и технологий обучения на психическое развитие, эмоциональную комфортность и успеваемость учащихся. Это направление предполагает проведение не только психодиагностической работы с дошкольниками и младшими школьниками, но и собственно исследовательской, направленной на отслеживание особенностей психического развития ребенка. Важную роль в решении этой задачи играет психологическая служба школы, которая проводит непрерывный психологический мониторинг. Полученная информация накапливается в банке данных психологической службы, анализируется и заносится в индивидуальные карты. Все это позволяет создать единую систему для педагогов, воспитателей, позволяющую получать сведения об особенностях развития каждого дошкольного и младшего школьного возраста.

Развивающее направление работы заключается в оптимальном использовании возможностей учебно-воспитательного процесса и группового взаимодействия в целях обеспечения непрерывного поступательного развития ребенка на этапе «дошкольный класс - начальная школа». Основными ее составляющими являются: 1) формирование и коррекция психологической готовности ребенка к переходу из дошкольного класса в начальное звено; 2) выяснение особенностей адаптации ребенка к обучению в начальных классах и устранение причин возможной дезадаптации; 3) развитие интеллектуальных и личностных качеств в период начального школьного обучения. Развивающая деятельность психолога тесно связана с работой педагогов и воспитателей, что придает ей целостный, комплексный характер и позволяет устанавливать постоянную информационную взаимосвязь между педагогами и воспитателями. Он, совместно с другими специалистами, выбирает адекватные формы и методы реализации психологического сопровождения, организует и координирует работу педагогов, воспитателей, родителей, детей и наполняет ее конкретным психологическим содержанием. [3]

В начале года психологом проводится общее собрание для родителей и педагогов подготовительных групп «До школы еще год». Цель собрания осознание педагогами и родителями важности предстоящей деятельности, нацеленность родителей и педагогов на изменение позиции «ребёнок – дошкольник» на позицию «ребёнок школьник».

Осуществляются консультации и для воспитателей, задача которых довести до сведения педагогов цели проведения диагностики, общие результаты и возможности использования результатов диагностики для планирования деятельности с группой в целом и с каждым ребёнком индивидуально.

Проводятся индивидуальные консультации для родителей, на которых, они знакомятся с результатами входной диагностики, разъясняется родителям необходимость проведения психологической диагностики, даются рекомендации.

С целью развития компетентности родителей будущих первоклассников по вопросам готовности детей к школе, их социализации в школьной жизни организуется курс «Школа первоклассных родителей».

Занятия проводятся с использованием группового обсуждения, деловой игры, дискуссии, ролевых игр, психодиагностики. На мой взгляд, эти занятия были продуктивными, родители активно участвовали в обсуждении предложенных ситуаций, выносили на обсуждение собственные ситуации, осуществлялся взаимообмен мнениями, расширялся банк поведенческого репертуара для помощи детям при подготовке к школе.

В сентябре- мае проводится диагностическое обследование детей дошкольного возраста к школьному обучению. Ни один тест, не дает 100% прогноза успешного или неуспешного обучения ребенка в школе. Но может показать проблемные места, на которые стоит обратить внимание. Поэтому родители будущих первоклассников имеют возможность присутствовать на процедуре диагностики готовности к школьному обучению, видеть сильные и слабые стороны готовности своего ребенка.

После чего сразу же получают консультацию с рекомендациями по формированию или развитию того или иного компонента психологической готовности.

Диагностика	Сентябрь	Май
Обобщение	13	22
Исключение	12	21
Классификация	15	25
<i>Уровень сформированности, определялся по следующей шкале: 7-11 баллов (низкий), 12-15 баллов-средний, 16-21 балл-выше среднего, 22-26 баллов -высокий</i>		
Эмоц. тревожность	10	5
Учебная мотивация	1	5
<i>Уровень учебной мотивации оценивался по шкале: 0 баллов- низкий, 1-2 балла -средний, 3-4 балла -выше среднего, 5 баллов -высокий. Эмоциональная тревожность: 0-9 баллов -низкий уровень, 10-13 баллов - средний, 14-18 баллов - выше среднего, 19-25 -высокий уровень.</i>		

Сравнительные данные, характеризующие уровень сформированности мыслительных операций у дошкольников в процессе обучения, представлены. Как видно из таблицы, уже на этапе фоновой диагностики (сентябрь) между обследованными дошкольниками проявляются заметные различия в уровне сформированности мыслительных операций. У воспитанников предшкольных классов все мыслительные операции находятся на выше среднего уровню развития. Результаты второго среза (май) у этих детей говорят о том, что все три мыслительные операции (обобщение, исключение, классификация) достигают высокого уровня развития.

Данные об уровне учебной мотивации и эмоциональной тревожности видно что, для детей характерен высокий уровень учебной мотивации на протяжении всего наблюдаемого периода обучения. Показатель «эмоциональная тревожность» у детей значительно ниже.

Таким образом, успешность сопроводительной деятельности достигается за счет придания ей системного и комплексного характера, что требует объединения усилий всех участников образовательного пространства: администрации учебного заведения, педагогов, психологов, воспитателей и родителей. Рассмотренная система работы по психологическому сопровождению детей и школьников благоприятно влияет на их интеллектуальное и личностное развитие. У школьников, которые были охвачены психологическим сопровождением, наблюдается позитивная динамика показателей умственного и личностного развития. Эти учащиеся отличаются повышенным познавательным интересом, отсутствием школьной тревожности, высоким уровнем мотивации учебной деятельности и быстрой адаптацией к условиям школьному обучению.[4]

Литература:

1. Закон Республики Казахстан «Об образовании» от 27 июля 2007 г. № 319 // Казахстанская правда. - 2007. - 15 августа.
2. Развитие системы общего среднего образования в современном мире: Учебное пособие / Сост. Абылкасымова А.Е., Ушууров Е.А., Омарова Р.С. – Алматы: НИЦ «Ғылым», 2003. – 112 с.
3. Рысбекова Ж.К. Педагогические проблемы подготовки детей 6-7 лет к обучению в школе: автореф. ... канд. Пед. наук. 13.00.01. - Алматы, 1997.- 25 с.
4. Люблинская А.А. Преемственность в работе детского сада и школы // Начальная школа. - 1956. - № 8. - С. 23-27.

БІЛІМ МАЗМҰНЫН ЖАҢАРТУДА ҚАЗАҚ ТІЛІН ОҚЫТУДЫҢ МӘСЕЛЕЛЕРІ МАТЫШОВА Бибіжар Құндақбайқызы, КОШКЫЛБАЕВА Айдана Асылбековна

№18 орта мектебі КММ
Ақтөбе, Қазақстан
aruka2004.75@mail.ru

Тіл де, әдебиет те – ғасырлар бойы жасалған, ұлттың дүниетанымы мен ғылыми-философиялық ойлау жүйесін танытатын құндылықтар.

Тіл – адам мен адамды, ұлт пен ұлтты жақындастыратын өзгеше қатынас құралы. Тіл үйренуде ең басты міндет – оқушылардың сөйлеу тілін жетілдіру. Қазақ тілі – қазақ халқы үшін әдебиет, мәдениет, ғылым мен білім тілі, оқу ағарту тілі. Қазақ тілі – өте бай әрі көркем тілдердің бірі.

Қазақстанның білім саласындағы қазіргі реформаларының бірі – білім мазмұнын жаңарту. Білім беру мазмұнын жаңарту республика көлемінде жалпы білім беретін мектептегі білім сапасын анықтайтын білім мазмұны мен құрылымына өзгеріс енгізу, оқытудың белсенді әдістері мен тәсілдерін, оқу жетістіктерін критериалды бағалау жүйесін тиімді іске асырумен сипатталады [1].

Жаңартылған оқу бағдарламаларының маңызды сипаттамасы олардың икемділігі мен әмбебаптылығы болып табылады. Мұғалімдерге сағат саны мен бөлімшелерді оқытудың реттілігін, бөлім мен тиісті тоқсан аясында тақырыптарды және оқу мақсаттарын өз бетінше анықтауға мүмкіндік беріледі. Мұғалімдер бірнеше оқу мақсаттарына қол жеткізуге бағытталған тапсырмалар әзірлей алады. Оқу бағдарламасы мұғалімдерге оқу мақсаттарына жетуге жетелейтін жиынтықта бірнеше сабақтың/сабақтардың мақсаттарын орындауда оқу мақсаттарын өзгертуге мүмкіндік береді. Мұғалім оқу материалдарын қайталау және бекітуді қарастыруы қажет [2].

Тілді оқытудың негізі білім алушылардың әр оқу пәнінің құралдары – әртүрлі оқу жағдаяттарында біліммен және дағдылармен алмасу, тілдік және сөйлеу нормаларының жүйесін дұрыс қолдану арқылы сөйлеу қызметін дамытудың жетекші қағидаты ретінде қарастырылатын коммуникативтік тәсіл болып табылады.

Тілдерді оқыту сөйлеу қызметінің төрт түрін дамыту арқылы жүзеге асырылады: тыңдалым, айтылым, оқылым, жазылым. Мұғалімге білім алушылардың сөйлеуін дамытуға ықпал ететін, оларға жақын табиғи жағдаяттар негізінде оқыту ортасын құру маңызды.

Тілдік пәндерді оқытудың ерекшелігі коммуникативтік тәсілді жүзеге асыру болып табылады. Коммуникативтік дағдыларды ортақ тақырыптарды оқыту барысында қалыптастыру қажет. Коммуникативтік тәсіл білім алушылардың оқу сауаттылығын дамыту мақсатын көздейді, яғни мәтіндерді түсіну және оларға рефлексия жасау қабілетін дамытуға, олардың мазмұнын өз мақсаттарына қол жеткізу үшін пайдалануға, білімдерін және мүмкіндіктерін арттыруға, қоғам өміріне белсенді қатысуға бағытталған.

«Қазақ тілі» пәнін оқытуда педагогикалық тәсілдемелер мен технологияларды қолдануға болады:

- 1) оқытудың коммуникативтік (қарым-қатынастық) тәсілдемесі – әрекеттік тәсілдеме (сөйлеу әрекетінің түрлері бойынша дамыту);
- 2) дамыта оқыту технологиясы (білім алушылар оқу әрекетінің жүйесін игереді, өзінің іс-әрекетін жоспарлауды және оны басқаруды үйренеді);
- 3) зерттеушілік тәсілдеме (білім алушылар «нені білемін?, нені білгім келеді?, нені үйрендім?») тұрғысынан өз әрекетін талдауға үйренеді);
- 4) саралап оқыту технологиясы (білім алушыларды қабілетіне, мүмкіндігіне, ерекшелігіне қарай оқыту міндетін қою);
- 5) жүйелі-әрекеттік тәсілдеме (білім алушы білімді дайын күйінде алмай, оны өзі өндіруден, өз оқу әрекетінің мазмұны мен түрлерін ұғынудан, оның ережелер жүйесін түсіну мен қабылдаудан, жетілдіруге белсенді қатысудан тұрады) [2].

Тілдің фонетикалық, лексикалық, грамматикалық және орфографиялық құбылыстары мен фактілері өзара байланыста оқытылады және олардың білім алушыларының сөйлеу практикасында қолдануына бағытталған.

Дәл бүгінгі таңда жаһандану дәуірінде бүкіл ұлттық құндылықтардың ұйытқысы қазақ тілін оқытуда басшылыққа алынған тенденциялар, оларды жүзеге асыру жолдары мен тірек қағидалары мыналар:

- 1) қазақ тілін оқытуды мемлекеттің даму стратегиясымен бірлікте қарау;
- 2) тілді оқытуды белгілі бір пәндік дағдыларға емес, білім алушының тұлғалық қабілеттерін дамытуға бағыттау;
- 3) тілдік білім мен біліктерді ХХІ ғасыр адамының бойында сөйлеу мәдениетін, ойлау мәдениетін және адамгершілік мәдениетті қатар дамытуға, қарым-қатынас мәдениетін бейімдеп, күздіреттіліктер қалыптастыруға бұру;
- 4) тілді ұлт болашағының мәдени иммунитетін қалыптастырудың тетігі ретінде оқыту. Тілге деген жауапкершілік пен патриотизмді тәрбиелеуге жаңа прагматикалық көзқарас тұрғысынан келу, тілді оқытудың құндылықтық бағдарын сабақ барысында күшейту [2].

Ақпаратты талдау, жалпылау, жіктеу, сондай-ақ әртүрлі жанрда және стильдерде мәтіндер жазу, жеке, іскерлік хат жазысуды жүргізу, түйіндеме, мақала, аннотация, тезис құрастыру, берілген

тақырып бойынша эссе жазу дағдылары мен қабілеттерін жетілдіру тілді оқуды ынталандыруға септігін тигізеді.

Грамматикалық бірліктердің мәтінді құруға қатысуда қандай функционалдық мағыналық қызмет атқарғанын таныту міндеті жүктеледі.

Мәтінді оқыту кезеңдері:

Мәтіналды (тыңдалым, оқылымалды) тапсырма: мәтін тақырыбын ашуға бағытталған тапсырмалар, ой шақыру, сөздерді алдын-ала үйрету, мәтін мазмұнын болжауға байланысты сұрақтар қою, т.б.

Мәтінмен жұмыс тапсырмалары: әртүрлі оқылым/тыңдалым дағдыларын дамытуға арналған тапсырмалар (сұрақтар). Алғашқы тапсырмалар жалпы мазмұнын түсінуге бағытталса, кейінгі жаттығулар нақты ақпаратты табуға арналуы тиіс.

Мәтіннен кейінгі тапсырма: мәтінде көтерілген мәселеге, ақпараттарға байланысты талқылау сұрақтары. Мұндағы сұрақтар олар үйренген жаңа сөздерді, мәтінде кездестірген сөздерді қолдана отырып, жауап бере алатындай ұйымдастырылуы қажет. Сонымен қатар сұрақтар оқушылардың өмірлік тәжірибесімен де байланысып, өз көзқарастарын білдіруге мүмкіндік бере алатындай жасалуы керек.

«Қазақ тілі» пәнінің жаңартылған оқу бағдарламасы оқушысына қазақ тілін ана тілі ретінде тілдік қатынас және таным құралы ретінде оқытуды, сөз, сөз тіркесі, сөйлемнің мәтін түзімдік қызметін танытуды, тілдік бірліктердің табиғатына сай мәтін құратуды, мәтін құратудағы заңдылықтарды үйретуді, тілдік жағдаяттарда ауызша және жазбаша сөйлеудің нормаларын меңгертуді, әсерлі сөйлеудің лексика-грамматикалық тәсілдерін меңгертуді көздейді.

Өскелең ұрпақ үшін таза және адал еңбек табыстылықтың, жоғары жетістіктердің, білім мен материалдық игіліктің басты өлшемі болуы тиіс

Сонымен қатар, жаңартылған білім беру мазмұнының оқу бағдарламалары мұғалім жұмысының жаңа форматын болжайды, оған оқыту мен тәрбиелеудің нысандарын, әдістерін, технологияларын таңдау еркіндігін береді. Мұғалімнің білім берудегі заманауи үрдістермен қатар жүргені, үнемі өз білімі мен біліктерін жетілдіріп, педагогикалық ғылым мен тәжірибенің соңғы жетістіктерін қолдана білгені маңызды.

«Шын білім тәжірибеде ғана туады. Білім жолының негізі – тәжірибе. Жаттап алып білген білім кісіден сұрап киген тон сияқты. Тойда тонымды бер деп шешіп алғандай, жаттап алып білген білім мектептің табалдырығын аттай бере естен шығады да ұмытылады», – деген Әлихан Бөкейханұлының тұжырымы оқу үдерісінде кеңінен қолдау тауып отыр. Оқушының белсенді оқу әрекетін ұйымдастыру арқылы білім алуына, талдау, салыстыру, анықтау, жүйелеу дағдыларының қалыптасуына, әлеуметтік ортада қарым-қатынас жасай білуіне, өзгелерді тыңдау, өз ойы мен көзқарасын жеткізе білуге, өзгенің пікірін тыңдауға, сыни тұрғыдан ойлау және бағалауға жан-жақты мүмкіндік жасалып отыр. Оқыту үдерісінде оқушының өмірлік тәжірибесіне сүйеніп, күнделікті өмірде кездесетін құбылыстар мен жағдаяттарды талдауға, сол арқылы өмірге бейімделуіне бағыт-бағдар беріледі [1].

Экономикадағы заманауи инновациялар, еңбек нарығындағы өзгерістер оқушылардың күрделі міндеттерді шешу үшін немесе оларды шешудің жаңа тәсілдерін табу үшін жағдаятқа, идеялар мен ақпараттарға талдау жасау және оны бағалауға, алған білімі мен тәжірибесін жаңа идея мен ақпаратты жинақтау үшін шығармашылық қолдануға мүмкіндік беретін дағдылар жиынтығын меңгеру қажеттілігіне себепші болады. Жігерлілік, алғырлық, өзгерістерге дайындығы, байланысқа бейімділігі сияқты тұлғалық қасиеттер өзекті болып отыр.

Нақты пән бойынша күнделікті білім беру үдерісінің мазмұны оқу мақсаттарына бағынады және оқушылардың меңгерген білім, білік және дағдыларын кез келген оқу үдерісінде және өмір жағдаяттарында шығармашылықпен пайдалану даярлығын қалыптастыруға, жетістікке қол жеткізуде қажырлылықты дамытуға бағытталған, өмір бойы білім алуға ынталандырады.

Кең ауқымды дағдылармен бірлікте жеке қасиеттердің дамуы: «қазақстандық патриотизм мен азаматтық жауапкершілік», «құрмет», «ынтымақтастық», «еңбек пен шығармашылық», «ашықтық», «өмір бойы білім алу» сияқты білім берудің басты құндылықтарына оқушыларды дағдыландырудың негізі болып табылады. Бұл құндылықтар оқушының тәртібі мен күнделікті іс-әрекеттерін ынталандыратын тұрақты тұлғалық бағдары болуы тиіс.

Қазақ тілінен білім беру мазмұнын жаңартудың басты мақсаты – коммуникативтік дағдыларды толықтай оқушыға игерту мен көшбасшылық қасиеттерді бойына сіңірту, топпен, командамен жұмыс жасауға, ақпараттық технологияны меңгерген оқушы тұлғасын қалыптастыру.

Қай елдің болсын өсіп-өркендеуі, ғаламдық дүниеде өзіндік орын алуы оның ұлттық білім жүйесінің деңгейіне, даму бағытына байланысты. «Ұрпағы білімді халықтың болашағы бұлыңғыр болмайды» дегендей, жас ұрпаққа саналы, сапалы, өнегелі тәрбие мен білім беру – бүгінгі күннің басты

талабы. Қазіргі мектеп оқушыларына келешекте табысқа қол жеткізу үшін бұрынғыға карағанда анағұрлым көп дағдыларды меңгеру қажет [1].

Білім беру мазмұнын жаңартудың басты сипаты білім берудің құрылымы мен мазмұнына, оқытудың әдіс-тәсілдері мен бағалау жүйесіне елеулі өзгерістердің енгізілуі болып табылады. Білім беру процесінің мазмұны оқушылардың алған білімдерін, біліктерін және дағдыларын өмірде және мектепте шығармашылықпен қолдануға дайындығын қалыптастыруға, табысқа жетудегі табандылықты дамытуға бағытталған өмір бойы оқуға ынталандырады.

«Қазақ тілі» пәнінің жаңартылған оқу бағдарламасы оқушысына қазақ тілін ана тілі ретінде тілдік қатынас және таным құралы ретінде оқытуды, сөз, сөз тіркесі, сөйлемнің мәтін түзімдік қызметін танытуды, тілдік бірліктердің табиғатына сай мәтін құратуды, мәтін құратудағы заңдылықтарды үйретуді, тілдік жағдаяттарда ауызша және жазбаша сөйлеудің нормаларын меңгертуді, әсерлі сөйлеудің лексика-грамматикалық тәсілдерін меңгертуді көздейді.

Қазақ тілін үйрену үдерісінде оқушылар:

- 1) қазақ тілінің әлеуметтік қызметін таниды;
- 2) тілдік мәдениеттің әлеуметтік мәнін түсінеді;
- 3) әдеби тілдің лексикалық, грамматикалық, стилистикалық, пунктуациялық нормаларын, сондай-ақ лексикалық бірліктерді дұрыс айту және дұрыс жазуды үйренеді;
- 4) өз пікірін еркін, ашық білдіруге үйренеді (ауызша да, жазбаша түрде де);
- 5) нақты жағдайларға сәйкес қарым-қатынас дағдыларын қолдана алады [3].

«Тыңдалым және айтылым» бағыты (бөлімі) оқушылардың тыңдалатын материалдағы ақпаратты түсіну және жауап алу мүмкіндігін қамтамасыз етеді; негізгі идеяны анықтау, күрделі талдау және астыртын ойды аша білу, сондай-ақ өздерінің естігендерін бағалай білуге қабілеттілікті қамтамасыз етеді.

«Оқылым» бағыты оқушылардың мәтіннің мазмұны мен лексикасын ұғынуға, мәтіннің өзіндік ерекшеліктерін анықтауға, әртүрлі оқылым стратегияларын қолдануға, сондай-ақ әртүрлі мәтіннен қажетті ақпаратты тауып, салыстыруына мүмкіндік береді.

«Жазылым» бағыты оқушылардың өздерінің жазуын жоспарлай білуіне, әртүрлі стильдер мен жанрларда жаза білулеріне; мәтіндерді салыстыруға; дұрыс грамматика мен пунктуацияны қолдана білуіне, сондай-ақ мәтінді өзгерту және түзете білу дағдыларын үйренуіне мүмкіндік береді [3].

Бүгінгі күні мемлекеттік тіл білікті мамандық иелерін қалыптастыратын, мемлекеттік және ұлттық мүдде ұстанымдарын басшылыққа алар ұрпақ тәрбиелеуге мүмкіндік беретін саяси бағыттардың бірі болып табылатындықтан, оның ішкі және сыртқы құрамдас бірліктеріне ерекше зейін қою қажеттігі дау тудырмайды. Сондықтан да «Мәңгілік Ел» — Қазақстан-2050 Стратегиясының басты мақсатына қол жеткізуге белсенді қатысатын азаматтарды қалыптастыруға бағытталған тәрбие құралы тілден бастау алары сөзсіз.

Әдебиеттер:

1. Білім мазмұнын жаңарту аясында «Қазақ тілі» пәнін (Т1) оқыту бойынша әдістемелік ұсынымдар (5-9-сыныптар), – Нұр-Сұлтан: Ы. Алтынсарин атындағы ҰБА, 2019. – 288 б.
- 2.2 019-2020 оқу жылында Қазақстан Республикасының орта білім беру ұйымдарында оқу-тәрбие процесін ұйымдастырудың ерекшеліктері туралы: Әдістемелік нұсқау хат. – Нұр-Сұлтан: Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2019. – 440 б.
3. <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/V1600013182#z34>

ИННОВАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В ИНЖЕНЕРНЫХ СИСТЕМАХ ЗДАНИЙ

МАУСЫМБЕК Шырын Тоқтарқызы, КАЛИЕВ Аскар Кабдушевич

Казахский национальный исследовательский технический университет имени К. И. Сатпаева,

Козыбаев Университет

Алматы/Петропавловск, Казахстан

shyrynmausymbek98@gmail.com, askar_aseke@mail.ru

Аннотация

Берілген мақалада ғимараттардың инженерлік жүйелер саласындағы жаңалықтар қарастырылады. Зертелінген тақырып жылумен жабдықтау, сумен жабдықтаудың заманауи технологиялары туралы ұғымдарды кеңейтеді.

Annotation

The article discusses innovations in the field of engineering systems of buildings. The studied topic expands such concepts as modern technologies in the field of heat supply, water supply.

В XXI веке новые инновационные технологии, которые находят простые решения сложных задач стали неотъемлемой частью жизни, строительство в том числе инженерные системы не являются исключением.

В Республике Казахстан в приоритете актуальные инновационные энергосберегающие технологии, позволяющие экономить энергоносители, а также не загрязнять окружающую среду.

Внедрение таких решений изменили традиционные системы отопления:

- повышение КПД котельных установок, кроме электрических, поскольку их эффективность является очень высокой (98—99%);
- для изготовления радиаторов отопления использовать новые материалы и технологии;
- внедрения автоматики, управляющей работой систем в зависимости от погодных условий и времени суток, в том числе и дистанционно;
- применение низкотемпературных отопительных сетей – водяных теплых полов с автоматическим регулированием нагрева;
- реализация отбора тепла от выбрасываемого вытяжного воздуха при воздушном отоплении зданий (рекуперация).

Современные технологии с применением альтернативных теплоносителей стали заменой привычных газовых и электрических видов установок. Они делятся на четыре вида систем в зависимости от источника:

- гидротермальные;
- геотермальные;
- солнечные;
- инфракрасные.

Сегодня в секторе строительства в основном функционируют здания энергопотреблением 450–650 кВт/м², что в среднем в 11 раз превышает требования зеленого стандарта (50 кВт/м²). Следовательно, в число первоочередных задач входят проведение соответствующих исследовательских работ, разработка нормативных документов, а также проектирование и внедрение эффективных технологий для оптимизации теплоснабжения зданий [1].

Использование солнечной энергии для теплоснабжения зданий увеличивает эффективность энергосберегающих и экологически чистых технологий, применяемых в секторе строительства [1].

Повышение температурного потенциала наружного воздуха (в смеси с рециркуляционным воздухом) при предварительном нагреве в солнечно-воздушном коллекторе и сохранение этого температурного уровня теплоносителя в аккумуляторах теплоты повышает эффективность теплового насоса в комбинированных системах солнечного теплоснабжения.

Инфракрасный пол (ИК) является одним из передовых технологии обогрева. Основным материалом выступает необычная пленка, которая обладает такими качествами как гибкость, повышенная прочность, влагостойкость, огнеустойчивость [3].

В мировой практике питьевого водоснабжения мембранные технологии в последние годы начинают занимать лидирующее положение благодаря универсальной способности повышать эффективность очистки по многим группам загрязнений, включая показатели эпидемической безопасности воды. Интерес к мембранным технологиям связан также с обеспечением максимальной компактности и автоматизации при минимуме вводимых в воду химических реагентов и гарантии высокой надежности функционирования сооружений.

Ультрафильтрационные мембраны, имеющие размеры пор от 0,002 до 0,1 мкм, могут задерживать высокомолекулярные органические вещества (гуминовые и фульвокислоты), взвешенные и коллоидные вещества (например, коллоиды гидроксида железа), бактерии и вирусы. Нанопористые (или обратноосмотические) мембраны, имеющие размер пор, соизмеримый с размерами молекул воды, эффективно снижают содержание растворенных в воде органических и неорганических веществ: ионов жесткости, железа, стронция, фторидов, тяжелых металлов, хлорорганических веществ [4].

В Париже, в ряде городов США, Швеции, Голландии имеется опыт строительства крупных мембранных установок улучшения качества воды производительностью от 2 000 до 10 000 м³/ч. После «классических» очистных сооружений воду пропускают через мембраны, в результате гарантируется ее чистота от болезнетворных бактерий, вирусов и ряда растворенных хлорорганических соединений.

Мембраны пропускают преимущественно молекулы воды, задерживая все загрязнения, молекулы которых больше молекул воды. Также мембраны могут быть использованы при любом составе исходной воды. Следовательно, мембраны являются эффективным, универсальным решением проблемы очистки воды. Однако и среди мембран имеются различия, и для разных типов воды предназначены различные мембраны, обеспечивающие максимально точное соответствие качества очищенной воды предъявляемым к нему требованиям [5].

Видимо, трудно предсказать какая технология доочистки воды для городских водопроводов будет особо выделена из альтернативных, но, несомненно, применение мембранных установок даст высокий экономический эффект получения высококачественной воды. Поэтому авторы проводят исследование, в рамках магистерской диссертации, по применению энергоэффективных технологий в инженерных системах зданий.

Список литературы

1. Бердыбаева М. Т. Внедрение комбинированных солнечно-тепло-насосных установок. Опыт Киргизии // Энергосбережение. 2017. № 4. С. 52–54.
2. Бердыбаева М. Т., Обозов А. Д. Перспективы развития солнечной энергии в Кыргызской Республике. Материалы Международного форума «Возобновляемая энергетика: Пути повышения энергетической и экономической эффективности REENFOR-2014» 10–11 ноября 2014 года. М.: ОИВТ РАН, 2014.
3. Бердыбаева М. Т. Результаты моделирования и экспериментальных исследований процессов преобразования энергии в КСТНУ – 1,5. Международный семинар «Российские технологии для индустрии». IWFR1' 2001. Нетрадиционные и возобновляемые источники энергии. Тез. докл. СПб: Изд-во СПбГТУ, 2001. С. 123–125.
4. Макаров Р. И., Первов А. Г. Разработка компьютерной программы для моделирования состава питьевой воды, полученной с помощью нанофильтрационных мембран ОПМК (г. Владимир). Всероссийская научная конференция «Мембраны-2001». Тезисы докладов. М., 2001. С. 147.
5. Первов А. Г., Макаров Р. И., Андрианов А. П., Ефремов Р. М. Мембраны – новые перспективы освоения рынка питьевой воды // ВСТ. 2002. № 10. С. 26–29.

ИСТИФОДАИ УСУЛЪОИ МУОСИРИ ТАЪЛИМ – ОМИЛИ ТАЪМИНИ САЛОҶИЯТНОҚИ ДАР МАКТАБЪОИ КАМНУФУС МИРБОБОВА Бибибахи Мирбобоевна

Институт развития образования им. Абдурахмана Джами Академии образования Таджикистана
Душанбе, Таджикистан
mirboboeva61@mail.ru

Аннотация

Дар мақола нақши истифодаи технологияи муосири таълим дар раванди татбиқи муносибати босалоҳият ба таълим дар мактабҳои камнуфус баррасӣ шудааст. Муаллиф қайд менамояд, ки гузариш ба муносибати босалоҳият дар таълим тамоман аз байн бурдани таълими анъанавиро надорад, балки он дар ҳамгироӣ лиънатҳои мусбати таълими анъанавиро бо роҳи усулҳои муосири таълим омезиш дода, маъорати эълонӣ, тафаккури маънаві, ӯнавастандгардонии хонандагонро ба донишандӯзи ва дарки ӯисси масъулиятшиносиро дар хонандагон бештар гардонидани, онҳоро барои дар амал татбиқ намудани донишхояшон водор менамояд. Ӯ назари худро оид ба таъбия намудани ӯанбаҳои нави ташаккулдиъанда барои ӯар як дарс аз ӯониби омӯзгоронро баён намуда, қайд менамояд, ки қори омӯзгор ҳамон вақт натиҷабаш мегардад, ки агар усул ва тарзҳои, ки муаллим дар дарс истифода мебарад, он майли табиӣ хонандагонро ба фаҳмидан, ӯустуҷӯ ва таҳқиқ қардан фаъол намуда, завқу шавқи онҳоро ба таҳсил барангезад: фаъолияти фикрӣ, эҷодӣ ва мустақилияти шогирдонро бедор намуда, онҳоро ба дарки ҳаёти воқеӣ рӯҳбаланд намояд.

Қалидвожаъо: муносибати босалоҳият, таълим, хонанда, усулҳои муосири таълим, мактабҳои камнуфус, омӯзгор, ӯанбаҳои ташаккулёбанда, раванди таълим, ташаккули шахсияти қӯдакон, масъулиятшинос, ботарбия ва бомаърифат, дарс, сифати таълим.

Annotation

The article discusses the role of modern technology in the process of introducing a competence-based approach to teaching in an ungraded school. The author emphasizes that the transition to a competence-based approach does not mean not using the traditional teaching method, on the contrary, they should be trained

integrated. A teacher should use the positive features of the traditional method with modern ways and methods of teaching, creativity, moral thinking of students, develop students' interest in acquiring knowledge and a sense of responsibility for the implementation of their knowledge.

The author of the article expresses his opinion on the implementation of new methods developing for each lesson by teachers, believes that the teacher's activity will then be effective when those methods and ways used by the teacher create a natural tendency of students to understand, search and research, to learn: they raise creative thinking independence of students to the knowledge of real life.

Keywords: competence-based approach, learning, students, modern teaching methods, an ungraded schools, teachers, developing aspects, educational process, child's personality development, responsible and educated, lesson, quality of teaching.

Аннотация

В статье рассматривается роль современной технологии в процессе внедрения компетентного подхода к обучению в малокомплектной школе. Автор подчёркивает, что переход на компетентный подход не означает не использовать традиционный метод обучения, напротив они должны обучаться интегрированно. Следует использовать положительные особенности традиционного метода с современными путями и методами обучения, творческие способности, нравственное мышление учащихся, развивать заинтересованность учащихся к приобретению знаний и чувство ответственности для реализации их знаний.

Автор статьи выражает свое мнение по реализации новых развивающихся для каждого урока учителями способов, считает, что деятельность учителя тогда будет эффективным, когда те методы и способы используемые учителем, создают естественную склонность учащихся к пониманию, поиску и исследованию, к обучению: поднимают творческое мышление и самостоятельность учащихся к познанию реальной жизни.

Ключевые слова: компетентный подход, обучение, учащиеся, современные методы обучения, малокомплектная школа, учитель, развивающиеся аспекты, учебный процесс, развитие личности ребёнка, ответственный, воспитанный и образованный, урок, качество преподавания.

Бо назардошти пешрафти илм ба назария ва принципҳои дидактикии таълим низ тағйироти зиёде ворид шуда истодааст, ки онро ба назар гирифта зарур аст. Яке аз сабабҳои асосии тағйирот дар муносибати таълим (мундариҷа ва раванди таълим) талабот ва нақшаҳои Стратегияи миллии рушди маорифи Ҷумҳурии Тоҷикистон то соли 2020 мебошад. Тибқи он “Низомии нави маориф, ки мутобиқи тамоюлотҳои ҷаҳони муосир на ба дониш, балки ба салоҳиятнокии асос ёфтааст, бояд ба хонандагон имконияти аз худ намудани салоҳияту малакаҳои асосии иҷтимоиро, ба монанди қабули масъулиятнокии қарорҳо ва банақшагирии пешравӣ дар касб, илмомӯзӣ дар давоми тамоми ҳаёт, тайёрии касбии дар бозори меҳнати талаботдошта, донишу малакаи барои худтакмилдиҳӣ зарур, малакаи тарзи ҳаёти солим, арзишҳои ҷомеаи шахрвандӣ, таъмин намояд.”

Як масъалаи муҳими дигаре, ки зарурати ворид намудани тағйиротро тақозо менамояд, ин ба сохтори масъала ва таҳлилҳои амиқи илмию методӣ ҳамчониба назар қардан аст. Зеро бо ворид шудани муносибатҳои нав дар таълим ба ҳамгирии истифодаи донишҳои хонанда дар ҳаёт мусоидат мекунад ва ба баланд бардоштани сифати таълим оварда мерасонад.

Кобили тазаккур аст, ки навсозии таъсилот чун тамоми соҳаҳои дигари ҳаёти ҷамъиятӣ ба талаботе вобаста аст, ки онро замона дарҳост менамояд. Аз ин рӯ, Асосгузори сулҳу ваъдати миллии Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муътарам Эмомалӣ Раҳмон дар Паёми навбатии ба Маълумоти Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон чунин таъкид намудааст: “Таъким бахшидани иқтисодии илмию кишвар, ӯро қардани ихтироот дар истеҳсолот, устувор гардонидани пояҳои моддӣ-техникию муассасаҳои таълимӣ, баланд бардоштани сифати таълим дар ҳамаи зинаҳои таъсилот, ҷалби боз ҳамаи истеҳсолкунандагон ба омӯзиши технологияҳои муосир ва корҳои эҷодӣ-техникию вазифаи муъитарини соҳаҳои илму маориф мебошад”.

Дар шароити имрӯза технологияи таълим тақозо менамояд, ки омӯзгор бояд шогирдони худро бо донишҳои ҷаҳонӣ талаботи замони нав бархурдор намояд. Дар шароити навин омӯзгор на танҳо вазифаи муаллим, устод ва тарбиятгарро ба ӯ орад, балки ӯ ҳамчун пажӯҳишгар дар фаъолияти худ аз принципҳои муосир таълиму тарбия, ки таълими анъанавиро бо муносибати босаломият мепайвандад, бо истифода аз технологияи муосир иттилоотӣ-иртиботӣ роҳу усулҳои муосир таълимро ҷустуҷӯ намояд. Ин тағйироти кулӣ зарурати баланд бардоштани сатҳи бозомӯзӣ ва таҳассуси касбии омӯзгоронро ба миён меорад, ки ба баланд гардидани салоҳияти касбии онҳо замина мегузорад.

Бешубња, кор кардан бо гурўњои синну солашон гуногун нисбат ба муассисањои таълимии муқарарӣ душвортар аст. Мактаби камнуфус махсусиятњои хоси худро дорад, ки донишани ин нозукињо барои омўзгор муњим аст:

- 4 -5 маротиба тағйир додани тартиби кори худ бо як синф ва гоњ бо синфи дигар ва дар айнаи замон аз мадди назар дур нагузоштани мақсади асосии кор кардан бо њар як синф;
- вақтро байни синфњо бояд тарзе њудо кардан лозим аст, ки асосан азхудкунии дониш дар раванди дарс ба даст ояд;
- бояд чунин амал намуд, ки раванди маърифатии таълим халалдор нагардад;
- њавасманд намудани хонандагон барои дарки донишњои нав аз рўйи фањмиш, азхудкуни, бахотиргирии кўдакони синну соли гуногун ва сатњи гуногуни омодагӣ;
- дар як вақт гузаронидани корњои тарбиявӣ дар њамаи синфњо;
- ташаккули таъкурсии қисматњои таълим: донишандўзӣ, тавалъуњ пайдо кардан ба донишњои нав ва ғайра.

Дар сурати пайдо гардидани мушкилот яке аз тадбирњои нави самарабахши ташкили раванди педагогиро њустуљў намуда, оқилона онро дар фаъолияти худ истифода бурдан лозим аст. Аз ин рў, метавон онро дар доираи махсусиятњои ба худ хоси мактабњои камнуфус истифода намуд, ки аз њар як омўзгори ин намуд мактаб вазифањои мушаххасро тақозо мекунад. Барои њалли ин масъала ва мутобиқ будан ба талаботи муосири стандарти касбии омўзгорон ташаккули салоњияти касбӣ нақши асосиро мебозад.

Дар робита ба гузариши муассисањои таълими ба стандарти нави таъсилот барои кушодани тамоилњои шахсияти кўдакон, дар онњо тарбия намудани шавқу завқ ба хониш ва донишандўзӣ, омода намудан барои интихоби касб вазифаи аввалиндараљаи маориф ба шумор меравад. Самарабахшии фаъолияти педагогӣ ва паълуњои гуногуни салоњияти омўзгорӣ дар робита бо њамаи мушкилоти паълуњои вазифаи педагогӣ бештар муайян мегардад, ки бо таълим, тарбия ва ташаккули қобилияти рақобатпазирии шахсият алоқамандӣ дорад. Қобилияту маъорате, ки бисёр паълуњои фаъолияти инсонро таъмин месозанд, салоњияти њаматарафа меноманд. Дар зери маъфуми салоњияти касбии омўзгорон қобилияти њалли мушкилоти касбӣ ва иљрои вазифаи омўзгорӣ муайян мешавад ва он дар раванди амалӣ сохтани таълиму тарбия пайдо гардида, бо талаб намудани дониши њақиқӣ, талрибаи њаётӣ, бањодињӣ ва сифати шахсияти омўзгор муайян мешавад.

Таъмини таълими њамаи фанњо дар мактабњои камнуфус хеле муњим аст, зеро хонандагони синну соли гуногун дар як синф таъсил мекунад. Талаботи умумӣ ба дарсњо дар мактаби камнуфус дар њалми пурра нигоњ дошта мешавад: санитарӣ- гигиенӣ, психологӣ-физиологӣ, дидактикӣ ва ғайра. Фарқи асосии дарсњо дар ин мактабњо аз он иборат аст, ки дар як дарс якчанд фан таълим дода мешавад. Дарс тарзе ташкил карда мешавад, ки њудуди миёни донишандўзии хонандагон тавассути муаллим ва гузариш ба кори мустақилона ва баръакс њудо мешавад. Вақти бештарро ба њамон синф њудо кардан даркор аст, ки дар он маводи нав ва мураккаб омўзонида мешавад, инчунин ба синфе, ки гурўњи асосиро хурдсолон ташкил медињанд.

Барои баланд бардоштани савияи дониш ва сифати таълиму тадрис дар мактабњои камнуфус ба омўзгор лозим аст, ки ба сохтори дарс, истифодаи шакли равишњои муосири таълим, воситањои техникаю аёнӣ ва тањияи нақшањои он диққати њиддӣ дињад. Онњо бояд дар раванди таълим дар њамаи намудњои дарс ба ташкили дурусти корњои мустақилона, интихоби супоришњои њавасмандкунанда, суръати дарсњо ва тақсимои дурусти вақт барои њар як синф тавалъуњии хоса зоњир намоянд.

Муносибати босалоњият дар таълим омўзгоронро водор месозад, ки бо истифода аз шакли усулњои замонавӣ таълиму тарбия хонандагонро хаматарафа ба зиндагӣ омода намоянд, зеро њомеаи имрўза шогирдони боталриба, дорои қобилияти њалли мушкилоти мураккаби њаётӣ ва њавобгў ба талаботи бозори мењнатро аз мактабу маориф интизор аст. Бинобар ин, имрўз тамоми маъорат ва нуруи зењнии соњаи маорифи кишвар, бахусус, омўзгорон бояд ба рушди салоњияти таълимии хонандагон равона гардад.

Аз ин рў, бояд кайд намуд, ки салоњият таълим дода намешавад, он дар натиљаи азхудкунии дониш ва татбиқи амалии он ташаккул меёбад. Камин тариқ, муносибати босалоњият равандест, дар њараёни он дониш, малакањои њаётан муњим ташаккул ёфта, тарзу роњњои дар њаёт истифода бурдани онњо рушд дода мешавад.

Муносибати босалоњият дар таълим муносибати хонандаро ба таъсил, нақши омўзгорро дар раванди таълим, муносибати омўзгору хонандагон, њамчунон хонандагону маводи таълимиро муайян мекунад. Доништан ва салоњияти татбиқ кардани ин хусусиятњо ба омўгор имкон медињад, ки сатњи зарурии азхудкунии малака ва рушди салоњиятњои хонандаро таъмин сохта, барои ташаккули шахсияти масъулиятшинос, ботарбия ва бомаърифат заминаи мусоид фароњам орад. Бинобар ин,

салоњият мањорати татбиќи маводи назариявийи омўхташуда дар њаёт буда, натиљаи амалии таълим арзёби мегардад.

Муњаќќиќ, академик Муњамад Лутфуллозода дар китоби “Андешањо перомуни салоњиятно ва ташаккули онњо” чунин ќайд намудааст: “Муаллим ин хосияти ташаккулро њам дар худ ва њам дар замири шогирдон тарбия менамояд. Барои ин, ў пеш аз њама ба дониши касбияш машѓул мешавад, ки бе он комёб шудан амрест муњол”.

Аз ин рў, омўзгорро зарур аст, ки салоњияти касбии худро хамеша ташаккул дињад ва дар фаъолияти амалии худ онро моњирона истифода барад.

Дар назди омўзгор вазифаи муњим, яњне дар хонандагон ташаккул додани малакаи азхудкунии ќисмати муайяни маводи таълимӣ бо ёрии воситањои таълимии гуногун: китобњои дарси, компютер, маводи видеоӣ, мањорати таъсир расонидан ба супоришоти алгоритми, асоси матнро њудо кардан ва ғайрањо меистад. Аз ин рў, барои омўзгор аз њама муњим дар дарс оќилона истифода намудан ваќт мебошад. Барои ин, ба омўзгор зарур аст, ки истифодаи метод ва усулњои таълимро дар раванди дарсњояш мустаќилона њустуљў ва интихоб намояд. Усули таълим дар мактаби камнуфус на ба таври маќсади ягона доштани таълим, балки њамчун восита барои ташаккули шахсияти кўдак истифода бурда шавад.

Ташкил намудани фаъолияти таълимӣ дар шакли кори мустаќилона яке аз роњњои муњими њал гардидани проблемањо мебошад. Ба вуљуд овардани фазои пурмазмунӣ эљодкорӣ дар дарс ин вазифаи муаллим аст. Маълум мешавад, ки ташкил намудани раванди таълим дар шароити мактаби камнуфуси дењот аз муаллим дарки амиќи асосњои равонии педагогии он, такмили мањорату малакаи касбии омўзгориро талаб менамояд:

- аз усулњои муосири таълим дар њараёни дарс самаранок истифода намояд;
- роњ ва усулњои самарабахши ташкил намудани кори мустаќилонаи хонандагонро ба роњ монад;
- ба фаъолияти таълимӣ бо роњи њавасманкунии дохилии толибилмон бештар тавалљуњи хос зоњир намояд;
- мазмун ва фазои эљодкоронаро њамчун омилҳои муњими таълими босалоњият дар раванди таълим ба вуљуд орад.

Оќилона омезиш додани методика ва шакли ташкили он имкон медињад, ки машѓулиятнои таълимӣ, маќсади асосии роњњои ташаккули тафаккури эљодӣ, робитаи мањорат ва малакаи мењнати дастљамъона, меъёри ахлоќии маъмул ва барои гирифтани маљмуи донишно самарабахш бошанд.

Масъалаи салоњиятњои таълимӣ бошад, ҳадафњои дурнамои тахсил буда, ҳамчун маҳаки асосии меъёри сифати таълим ва стандартњои он хизмат мекунад. Вазифањои асосии таълими босалоњият аз он иборат аст, ки чараёни таълимиву маърифатӣ дар хонандагон хусусияти тазаккури доштани таълимро ташаккул медиҳад. Яњне хонандагон шундан, хондан ва бозгўйӣ, ё дар асоси намунањо, коидањо иҷро кардани мисолу масъаларо ҳамчун фаъолияти асосии маърифатӣ ҳисоб мекунанд.

Бояд тазаккур дод, ки наќши донишнои зењнӣ дар ташаккули њаљонбинии илмии хонандагон нињоят калон аст. Таљриба нишон медињад, ки инкишофи тафаккури эљодӣ дар њама гуна намудњои фаъолияти амалии кўдак зарур буда, инчунин воситаи муњими ташаккули њаљонбинии илмии хонандагон мегардад. Аз ин њост, ки омўзгор бояд ба шогирдонаш мустаќилона фикр ва амал кардан, ба вазият ва њалли масъалањо муносибати эљодӣ карданро омўзонад. Калли ин масъалаи мазкур муносибат ва истифодаи роњњои нави таълимро талаб менамояд.

Камбасти донишнои зењнӣ барои муњассилин имкониятнои фарохро ба вуљуд оварда, нисбати худ боварибахш будани донишноро таќозо менамояд. Фаъолиятро бе дониш тасаввур кардан мумкин нест. Дар асоси донишно мањорат ташаккул меёбад. Мањорат дар амал татбиќ шудани донишно мебошад. Камон ваќт азхудкунии донишною фањмишно зоњир мегардад, ки агар толибилм мустаќилона фикр ронда, мустаќилона кор карданро омўзад. Яке аз муњимтарин шартњои такмили ташаккули донишнои зењнии толибилмон такмили шаклу усулњои таълим мебошад, ки бо ин роњ ќобилияти равонӣ (психикӣ)-и хонандагон њамалњониба инкишоф ёфта, донишнои зењнӣ ва мањорату малакаи онњо ташаккул меёбад.

Яке аз сарчашмањои ташаккули зењнӣ ва фаъолгардонии хонандагон истифодаи усулњои фаъоли таълим ба шумор меравад, ки ҳар як дарс бояд дар дили хонандагон шавќмандиро ба вучуд оварда, афкорашонро рангин созад. Ба омўзгор зарур аст, ки дар раванди таълим фаъолият ва мустаќилияту эҷодкории хонандагонро ба назар гирад, зеро нишон додани ин талабот дар раванди таълим гарави муваффаќиятҳо ба ҳисоб меравад. Мустаќилият нишон медиҳад, ки хонандагон ба донишнои назариявӣ така намуда, дар рафти иҷрои саволу супоришно онро дар амал татбиќ менамоянд. Кори омўзгор ҳамон ваќт натиҷабархш мегардад, ки агар усул ва тарзхое, ки муаллим дар дарс истифода

мебарад, он майли таби хонандагонро ба фаҳмидан, ҷустуҷӯ ва таҳқиқ қардан фаъол намуда, завқу шавқи онҳоро ба таҳсил барангезад: фаъолияти фикрӣ, эҷодӣ ва мустақилияти шогирдонро бедор намуда, онҳоро ба дарки ҳаёти воқеӣ рӯҳбаланд намояд.

Гузариш ба муносибати босалоҳият дар таълим тамоман аз байн бурдани таълими анъанавиро надорад, балки он дар ӯнамгириҳои ӯлиятҳои мусбати таълими анъанавиро бо роҳи усулҳои муосири таълим омезиш дода, маъорати эҷодӣ, тафаккури маънавӣ, ӯвасмандгардонии хонандагонро ба донишандӯзӣ ва дарки ӯниси масъулиятшиносиро дар хонандагон бештар гардонида, онҳоро барои дар амал татбиқ намудани донишхояшон водор менамояд. Асоси салоҳиятро талғиба ташкил медиҳад, ӯне хонанда то кадом андоза ин ё он амалро дуруст илро қарда метавонад. Дар ин раванд диққати асосӣ ба рушди салоҳиятҳои хонанда ё худ ба ташаккули малақаҳои амалӣ (ӯаётӣ, воқеӣ, функционалӣ) равона мегардад, ки он ӯнамчун натиљаи таълими самарабахш арзёбӣ гардида, хонанда дар ин раванд ба маълӯми салоҳиятҳои амалӣ ноил мегардад.

Омӯзгор бояд кӯшиш қунад, ки ӯланбаҳои нави ташаккулдиҳандаро барои ӯнар як дарс таъния намояд. Бинобар ин, ӯнар яке аз чунин вазифаҳои ташаккулёбандаро ба назар гирифта лозим аст, ки дар раванди якҷанд машғулиятҳои ва баъзан дар рафти омӯзиши мавзӯи пурра онро илро қардан мумкин аст. ӯланбаҳои ташаккулёбанда аз якҷанд қисматҳои иборат аст:

а) инкишофи нутқ - бой гардонидани таркиби луғавии забон, образҳои бадеиро аз худ намудани хонандагон;

б) ташаккули тафаккур - омӯзиши таълилий, маъоратро асосӣ ӯнисобидан, қиёс намудан, ҳулоса баровардан, мураттаб сохтан, ба гурӯҳҳои лӯдо қардан (тасниф қардан), исбот қардан ва рад қардан, муайян қардан ва шарҳ додани мафҳум, проблемагузори ва ӯнал қардани он;

в) рушди маъорати умумитаълимӣ - ташаккул додани маъорати қор қардан бо қитоб, маълумотномаҳои ва адабиёти оммавӣ, тақмили малақаи хониш ва ӯайра;

г) инкишофи қобилияти ташкилотчиғӣ - маъорати ба нақша гирифтани қорҳои худ ва диғарон, лӯри қардани худназоратқунӣ ва назорати мутақобил ва ӯайра;

е) рушди муносибати хонанда ба машғулият - маро меомӯзонанд, худам меомӯзам, диғаронро омӯзонидан меҳонам, диғаронро меомӯзонам ва ӯайра;

ё) ташаккули муносибати байни қалонсолон ва хурдсолон.

Мақтаби қамнуфуси деҳотро имрӯз зарур аст, ки сохтори дарсро талғиди назар намояд, то ки шахсияти хонандагон дар он ташаккул ёфта тавонад. Барои рӯй надодани муғити диғаршавӣ омӯзгорро зарур аст, ки дар гурӯҳҳои хурд қорро вусъат дода, бозинҳои шавқовар ва лаъзаи дамгириро бештар истифода намояд.

Аз ин рӯ, дар мавриди ташкили дарс дар мақтаби қамнуфус омилҳои зерин бояд ба эътибор гирифта шаванд:

- роҳ надодан ба сарбории зиёд (аз ҳисоби қам қардани вақт барои таълими меҳнати ҳатмӣ ва интиҳоби мазмун ва ҳалми маводи таълимӣ);

- дар дарсҳо бештар аз 2 бор гузаронидани машқҳои дамгирӣ;

- ташкили қори мустақилонаи хонандагон;

- ба эътибор гирифтани ҳалми қори мустақилона дар раванди қор бо ду ва зиёда синфҳои;

- иваз намудани ду қисмати дарс;

- қорҳои хонандагон тағти роҳбарии омӯзгор ва қорҳои эҷодии онҳо;

- зарурати иваз намудани қорҳои хонандагон тағти назорати омӯзгор ва бе роҳбарии бевоситаи ӯ танзими раванди таълими талаб меқунад;

- васеъ истифода бурдани ҳамаи намудҳои маводи тақсимшуда, ки қори мустақилонаи хонандагонро ташкил медиҳад.

Барои ин аз рӯйи нақшаи тақвими дарс бояд омӯзгорон на танҳо мазмуни маводи таълимӣ ва шакли қорро муайян намоянд, балки бештар вақтро барои гирифтани дониш тавассути омӯзгор ва қори мустақилона дар ӯнар як синф мувофиқи мақсад тақсим намоянд.

Новобаста ба мушкилоти имрӯза омӯзгорони мақтабҳои қамнуфус бояд бо дониши қофӣ мусаллаҳ гашта, ӯалми донишӯеро, ки стандарти тағсилоти барои муассисаҳои таълимӣ муқаррар қардаст, дар доираи соатҳои муайяншуда ба хонандагон дастрас намоянд. Онҳо метавонанд дар чунин ӯолат натиљаҳои диғарро ба даст оранд. Омӯзгорро зарур аст, ки вобаста ба синфҳои лӯдошуда ӯнар рӯз омодағи дида, ба дуруст тақсим намудани вақт диққат диҳад ва мавзӯи навро пурра ба хонандагон фаҳмонад, супоришоти қонагириро дуруст муайян намояд, то ки онҳоро санлида, ба дониши хонандагон дуруст боҳо дода тавонад. Ин имқон медиҳад, ки маъорату қордонии омӯзгор низ муайян шавад.

Аз ин рӯ, барои омӯзгорон зарур аст, ки аз ӯнамаи сарчашмаҳои илмию методӣ, усулҳои муосири таълим, аз талғибаи ӯаётӣи ҳеш ва маъорати қасбии худ самаранок истифода намоянд ва дар

замири шогирдони худ инсондӯстї, хоксорї, меҳнатдӯстї, ростгӯїї, поквильдонї, хаётдӯстї, рафтори маданї, худшиносї, ватандӯстї, инсонгаройї, таҳаммулпазирї барин хислатҳои неки инсониро парвариш диҳанд.

Адабиёт:

1. Арзёбии таълим. Дастури методї барои муаллимони синфҳои ибтидої. – Душанбе, - 2010.
2. Батербиев М.М. Психолого - педагогические основы разновозрастного обучения [Матн] / Батербиев М.М. // Школьные технологии. – 2005. – № 4. – С. 22–25.
3. Гершунский Б.С.- Философия образования для XXI века [Матн] / Гершунский Б.С. // -Москва, 1998.
4. Барномаи таълими фанни забони модарї дар синфҳои ибтидої. // -Душанбе, 2016.
5. Джонмахмадова Г.Ш. Использование инновационной технологии в преподавании русского языка в условиях учреждений с таджикским языком обучения [Матн] / Джонмахмадова Г.Ш. // Сифат. - Душанбе, 2015, 45с.
6. Байзоев А.М. Баъзе масъалаҳои назариявї ва амалии муносибати босалоҳият ба таълим [Матн] / Байзоев А.М. // Эр – Граф. – Душанбе, - 2018. - 40 с.
7. Лутфуллоев М. Дарс [Матн] / Лутфуллоев М. // Маориф. – Душанбе, 1995.
8. Лутфуллоев М. Асосҳои таълими ибтидоии забони модарї. - Душанбе, 2007.
9. Лутфуллоев М. Равиши дарси забони модарї дар синфҳои ибтидої [Матн] / Лутфуллоев М. // -Душанбе, 1986.
10. Муъаммад Лутфуллозода, Ғуломқодир Бобизода. Андешаҳои перомуни салоҳиятҳои ва ташаккули онҳо [Матн] / Муъаммад Лутфуллозода, Ғуломқодир Бобизода // – Душанбе, 2018. - 88 с.
11. Малочисленная сельская школа: проблемы, поиски, решения [Матн] / Под ред. Л.В. Байбородовой, А.П. Чернявской, И.Г. Харисовой. - //Ярославль, 2000.
12. Паёми Президенти Љумбурии Тоҷикистон, “Дар бораи самтҳои сиёсати дохилї ва хориҷии Љумбурии Тоҷикистон” [Матн] // Шарҳи озода – Душанбе, 2018. - 48 с.
13. Стратегияи миллии рушди маорифи Ҷумҳурии Тоҷикистон то соли 2020 [Матн] // -Душанбе, 2012.
14. Фролов П.Т.- Особенности педагогического процесса в малокомплектной школе [Матн] / Фролов П.Т. // - М.: Просвещение, 1990.

ФИЗИЧЕСКИЕ СВОЙСТВА ТОВАРОВ

МИРЗОЕВ Дабир Назирович, ИБРОГИМОВ Исроил Икромович

Политехнический институт Таджикского технического университета имени академика М.С. Осими в
город Худжанд
Худжанд, Таджикистан
mdabir@mail.ru

Аннотация

Бұл мақала тауарлардың физикалық қасиеттерін және шет елдерден әкелінетін тауарлардың кемшіліктерін дұрыс анықтау үшін олардың дизайнын анықтау мүмкіндігін қарастырады.

Түйін сөздер: тауарлардың физикалық қасиеттері, салмағы, тәжірибесі, ұзындығы, механикалық қасиеттері, жарықтығы, шу деңгейі.

Аннотация

В этой статье рассматриваются физические свойства товаров и возможности определения их конструкции, чтобы правильно выявить недостатки импортных товаров из зарубежных стран.

Ключевые слова: физических свойств товаров, масса, экспертиза, длина, механические свойства, жаркость, уровень шум.

Для будущих специалистов курс «Физики» позволяет получить углубленные знания основных физических явлений, фундаментальных понятий, законов классической и современной физики и навыки для успешной профессиональной деятельности и продолжения профессионального образования в магистратуре.

Знание физических свойств товаров необходимо для будущих специалистов, такие как товароведы, брокеры, менеджеры по продажам, товароведение и торговля продовольственными товарами, товароведение и торговля непродовольственными товарами, товароведение и экспертиза в

таможенном деле, экспедиторы и т.д. Поэтому в процессе преподавания физики надо учитывать профессиональные особенности, связанные с физическими свойствами товаров [1,2].

К физическим свойствам относятся размерно-весовые характеристики товаров, механические, термические, акустические и электрические свойства. Физические свойства учитываются при оценке качества товаров, определении сроков службы и условий хранения, эксплуатации и утилизации.

К размерно-весовым характеристикам товаров и товарных партий относят массу, длину, площадь и объем.

Масса – один из основных физических параметров товара. Масса материалов и готовых изделий широко используется при характеристике и оценке качества многих товаров. Для некоторых товаров этот показатель регламентируется нормативными и техническими документами. Например, масса спортивных товаров является строго нормируемым показателем. По массе можно судить о природе материала, особенностях его строения – плотности, пористости, а также о таких свойствах материала и готовых изделий, как водопоглощение, теплопроводность, прочность. Масса используется для характеристики таких непродовольственных товаров как ткани, бумага, обои, строительные материалы.

Масса может служить основой для деления товаров на классы и категории. К примеру, критерием деления яиц на категории служит их абсолютная масса. Отборная категория: масса не менее 60 г; I категория – не менее 55 г; II категория – не менее 44 г.

Длина – основная физическая величина, выражаемая в метрах. Применяется как показатель качества отдельных товаров (длина бананов, овощной зелени и др.). Кроме длины используются размерные характеристики товаров: погонный метр; диаметр; площадь; ширина и высота и объем [1].

Механические свойства – особенности товаров, проявляющиеся при ударных, сжимающих, растягивающих и других воздействиях, характеризуют способность товаров сопротивляться приложенным к ним внешним силам или изменяться под воздействием. К ним относятся:

прочность, твердость, упругость, эластичность, пластичность, вязкость, деформация, хрупкость и т.д.

В процессе преподавания физики дается определения к перечисленным механическим свойствам товаров, рассматриваются примеры задач для определения величин количества упаковочного материала, объем товара, занимаемое место в транспорте, в складе, масса товара, определения конечного продукта, давление товара на поверхность при перевозке или хранения большого количества или объема, причины порчи, нарушения целостности, разрушения товаров.

Рассматриваем примеры товаров, для которых наиболее важны физические характеристики. Для таких строительных материалов как гвозди, прутки, арматура основной параметр является длина; для шиферов, металлические листы, древесно-стружечные плиты, фанеры, гипсокартона, стекла, зеркала, обои основной параметр площадь; для кирпичей, блоков, газоблоков, пеноблоков основной параметр объем; для цемента - прочность, для гипса, клея, краски основной параметр является масса. Нитки меряются длиной, ткани меряются длиной или площадью полотна.

В некоторых случаях важно знать плотность вещества товара. Например, для человека, не знающего особенности пенопласта, кажется суший пустяк привести 100 кг такого материала. На самом деле, при плотности 10 кг/м^3 объем такого количество составляем 10 кубометров, для перевозки которых необходимо большой грузовик и для хранения необходимо специальное подготовленное место.

К термодинамическим свойствам товаров относятся температура, температура плавления, температура кипения, теплопроводность, теплоемкость, удельная теплоемкость, влажность, огнестойкость и т.д.

С температурой тесно связано условия хранения продовольственных продуктов, лекарств, горюче-смазочных материалов. Нарушения температурного режима хранения приводят не только к порче товара, но и причиной различных катастроф, такие как пожары, взрывы, разбрасывание отравляющих веществ. Чтобы предотвращать пожар в складах необходимо исключать хотя бы одного компонента из трех: горючее, воздух и источник тепла. Большинство пожаров происходит из-за халатного нарушения правил хранения.

Термическая безопасность – отсутствие недопустимого риска, наносимого потребителю воздействием высоких температур при эксплуатации товаров (нагревательные приборы, петарды).

Противопожарная безопасность – отсутствие недопустимого риска для жизни, здоровья и имущества потребителей при хранении и эксплуатации товаров в результате их самовозгорания, повышенное возгорание строительных материалов. Например, техногенная катастрофа, которая произошла 12 августа 2015 года в порту, расположенном в новом районе Биньхай города Тяньцзинь, на севере Китая. Число погибших от взрывов составило 173 человека, среди которых 92 пожарных,

пострадали более 700 человек. Основной причиной этой техногенной катастрофы является хранения в непосредственной близости различных огнеопасных веществ в больших количествах, такие как около 700 т цианид натрия, нитроцеллюлоза, нитрат аммония и другие химикаты. Воздействие цианид натрия на организм сопоставимо с ядовитостью цианистого калия. Кроме того, пожарные не знали, что нельзя использовать воды для тушения пожара. Владелец склада с химикатами в Китае работал без лицензии.

Из-за халатности чиновников в порту Бейрута, столицы Ливана, 4 августа 2020 года взорвалось 2750 тонн аммиачной селитры, конфискованной с 2013 года и хранившейся в портовой зоне более 6 лет. Погибли около 200 и получили ранения около 6 тысяч человек, в городе произошли серьезные повреждения зданий, остались без жилья примерно 300 тысяч жителей [3].

При хранении продовольственных товаров очень важно соблюдать температурный режим, с которой тесно связано срок хранения товаров. Влажность тоже является определяющим фактором на срок хранения товаров. Например при низкой влажности мука становятся горьким, а при высокой влажности покрывается плеснем.

Для выбора строительных товаров обращают внимание на такие характеристики как теплопроводность, теплоемкость, удельная теплоемкость, влажность. Чем меньше теплопроводность материала, тем лучше сохраняется тепло в помещении. Теплоемкость воды самая высокая среди веществ, поэтому его используют как средства передачи и хранения тепла в помещениях.

Свойства термоса к хранению тепла или холода связана с низкой теплопроводности стенки сосуда. Самым лучшим средством в этом случае является вакуумная среда между стенками сосуда.

Огнестойкость это способность товаров быть устойчивыми к воздействию химической природы веществ и структуры материалов. Для выбора строительных материалов в особых случаях, например хранения ценных документов и веществ в сейфах, уделяют внимание на огнестойкость товара.

Электрофизические свойства – способность товаров изменяться под влиянием внешнего электрического поля. Показателями этих свойств являются электропроводность, т.е. способность объектов проводить электрический ток и диэлектрическая проницаемость товаров. Это величина, влияющая на количество энергии, которая может быть аккумулирована в виде электрического поля. Их учитывают в большей степени при оценке качества электротехнических товаров.

При выборе проводов и кабелей обращают внимание к электропроводности металла. Например, медь лучше проводит электричество, чем алюминий, т.е. у меди удельное сопротивление меньше. Обращают внимание на диэлектрическая способность изоляции кабелей и проводов. В зависимости от мощности нагрузки к электрической сети или переносок выбирают толщины и материал проводов. Зная мощность электротехнических товаров в помещении определяют максимальную нагрузку в сети, который зависит от толщины или материал проводов [4].

В зависимости от количество передаваемого тепла, выбирают электронагревательных приборов.

При выборе аккумуляторов обращают внимание на электроемкость, т.е. способность размещение большего количества зарядов.

Оптические свойства – свойства, обусловленные способностью товаров рассеивать, пропускать или отражать свет. К основным оптическим свойствам относятся: цвет, прозрачность, преломляемость света, зависящие от отражательной, поглотительной или пропускающей способности объектов. Кроме этих оптические свойства — это свойства, воспринимаемые в зрительных ощущениях. К основным оптическим свойствам относятся поглощение, преломление, отражение и рассеяние света. Они имеют значение при эстетической оценке качества товаров.

Некоторые из этих свойств являются решающими при оценке качества, например, оптической системы фотоаппаратуры, биноклей.

Оптические свойства определяются строением электронных оболочек атомов, из которых состоят молекулы материалов. Спектральный диапазон электромагнитного излучения света разделяют на диапазоны: ультрафиолетовый, видимый и инфракрасный. Ультрафиолетовая часть спектра используется, например, для стерилизации воздуха, инфракрасная — в нагревательных приборах. Ультрафиолетовое излучение наиболее мощное, оно оказывает значительное влияние на процессы химической деструкции материалов.

Одно из важных световых явлений — цвет. Цветовое ощущение возникает в результате воздействия на глаз электромагнитного излучения из диапазона видимого спектра.

Цветовой тон зависит от спектрального состава света, попадающего в глаз, по нему мы определяем цвет (красный, синий, желтый).

Яркость и светлота — показатели количества световой энергии, отражаемой, пропускаемой или излучаемой телом. Яркость характерна для источников излучения, светлота — для предметов, отражающих свет. Чем цвет светлее, тем он одновременно и ярче.

Насыщенность цвета характеризует чистоту оттенка, отсутствие белесоватости. Насыщенность цвета не зависит от яркости или светлоты; она лишь выражает отношение между яркостями белого и цветного света, отраженного телом. Примером насыщенных цветов являются спектральные цвета.

В зависимости от характера и величины отражения света материалы могут приобретать ахроматические или хроматические цвета. При избирательном отражении лучей разных длин волн материал приобретает хроматический цвет [1].

Ахроматические цвета получаются при отражении материалом лучей всех длин волн спектра в одинаковом соотношении. Известно, что при полном отражении будет белый цвет, при полном поглощении — черный, при неполном — серый. Для многих материалов и изделий важна степень отражения света, оцениваемая как белизна и определяемая по количеству отраженного света с помощью фотометров.

Все цвета по зрительному восприятию человеком подразделяются на теплые и холодные. Теплые цвета — наиболее яркие, бодрящие, возбуждающие, оживляющие (красные, оранжевые, желтые и др.). Холодные цвета менее заметные, более спокойные (синий, фиолетовый, голубой и др.). Предметы теплых и насыщенных цветов кажутся более тяжелыми по сравнению с предметами холодных цветов.

Акустические свойства — способность товаров издавать (излучать), поглощать и проводить звук. Основными характеристиками акустического поля являются: частота упругих колебаний, спектр и скорость света, амплитуда, волновое или удельное акустическое сопротивление среды и их производные: звуковое давление, сила (интенсивность) и тон звука, колебательная скорость. К акустическим свойствам относятся акустические колебания, спектр звука, скорость звука, сила (интенсивность), тон звука.

Акустические свойства оценивают при распознавании фарфоровых фаянсовых, хрустальных изделий, при определении качества музыкальных инструментов, радиоаппаратуры, в дефектоскопии.

По звуку при простукивании по посуде можно отличить фарфор от фаянса; также можно выявить трещины, незаметные невооруженным глазом. Показатель качества холодильников — уровень шума, производимый холодильником, не должен превышать 45 дБ на расстоянии 1 метра от корпуса. Интенсивность звука характеризуется как громкость.

Благодаря акустическим свойствам можно дать количественную характеристику некоторым потребительским товарам. При оценке качества аудиотоваров (радиоприемники, телевизоры, магнитофоны и др.) применяют такие показатели, как частота, интенсивность, уровень громкости, уровень звукового давления, тембр и др.

Литература

1. Кабардин О.Ф. Физика. Справочные материалы. Учебное пособие для учащихся. — М.: Просвещение, 1991. — 367 с.
2. Калачев С. Л., Лифиц И. М. Товароведение, экспертиза товаров и стандартизация //М.: ЮРАЙТ. — 2009.
3. Микулович Л. С., Смольская А. О. Товароведение продовольственных товаров //Минск: Изд-во «Высшая школа. — 2010.
4. Резго Г. Я., Николаева М. А. Физические процессы, происходящие при хранении продовольственных товаров //Сибирский торгово-экономический журнал. — 2010. — №. 10.
5. Товароведение: Опорный конспект лекций для студентов экономических специальностей / Составитель: Котуранова Т.В. — Днепропетровск, ПГАСиА, 2014, 109 с.

ФИЛОЛОГИЧЕСКОЕ КРАЕВЕДЕНИЕ КАК МЕТОД ДУХОВНО-ПРАВСТВЕННОГО ВОСПИТАНИЯ МОЛОДЕЖИ

МУКАНОВА Галия Молдобаевна, **ТАБАКОВА** Зинаида Петровна

КГУ «Средняя школа № 43 им. Г. Мусрепова», НАО СКУ им. Манаша Козыбаева

Петропавловск, Казахстан

mykanova-08@mail.ru, ztabarova@yandex.ru

Андатпа

Мақалада білім алушылардың рухани-адамгершілік тәрбиесі мәселелері қарастырылады. Авторлар оқу процесінде поэтикалық мәтіннің әлеуетін пайдалану мүмкіндіктерін ашады. Мақалада лингвистикалық өлкетану, мектептерде шағын мұражайларды ұйымдастыру бойынша жұмыс әдістері сипатталған. Авторлар ҚХА кафедрасымен және облыс мектептерінің мұғалімдерімен тығыз ынтымақтастықта студенттермен және оқушылармен көп жылдық жұмыс тәжірибесін ашады.

Аннотация

В статье рассматриваются вопросы духовно-нравственного воспитания обучающихся. Авторы раскрывают возможности использовать в воспитательном процессе потенциал поэтического текста. В статье описаны приёмы работы по лингвистическому краеведению, организации в школах мини-музеев. Авторы раскрывают многолетний опыт работы со студентами и школьниками в тесном сотрудничестве с кафедрой АНК и учителями школ области.

Учителя и родители, интеллигенция и общественность пришли к осознанию того, что без чтения литературы, эстетического восприятия поэзии, без умения слушать классическую музыку, наслаждаться шедеврами изобразительного искусства, то есть всей многообразной человеческой культурой, невозможно воспитать нравственную личность. Однако причину взрослые видят в том, что дети мало читают, не любят ходить в музеи, в театры, на выставки, а значит – виноваты дети. В 2019 году в Казахстане широко отмечали юбилей замечательного человека и поэта Герольда Бельгера. Проведён Республиканский конкурс сочинений школьников по материалам о Бельгере. Мы познакомились в одном из сочинений с печальными итогами опроса в школах, который показал: 50 % школьников и учителей даже не слышали этой фамилии. Приведем из практики ещё одно поразившее нас признание: студент выпускного курса, будущий учитель русского языка и литературы ничего не знает о Василии Шукшине, так как ни в школе, ни в вузе «не проходили» этого писателя, и поэтому он не читал ни одного его рассказа.

Люди в оценке человека на первое место ставят его духовно-нравственные качества. О хорошем человеке говорят: душа человек, добрая душа, душа компании. Когда душа болит – человек страдает, когда душа радуется – человек по-настоящему счастлив. Не случайно существует высказывание «Поэзия – душа народа». Поэзия как особое явление культуры представляет в концентрированном виде философию жизни, достижения мировой культуры, соединяя в себе объективное и субъективное, общечеловеческое, этническое и сугубо личностное. Поэтический текст отражает ментальность народа. Этот аспект исследования позволил выйти на анализ в поэтическом тексте ассоциативных связей, взаимовлияния культуры и языков разных этносов. Региональная проблема вышла за границы нашего края и признана глобальной. Поэтическое творчество послужило отправной точкой для разработки нового лингвистического направления, которое З. П. Табакова ввела в лингвистику под термином *этнопоэтика*. За два десятилетия опубликованы статьи, вышла монография в Германии [1], защищены десятки дипломных и магистерских работ. А главное – появился здоровый интерес к творчеству наших поэтов у многих выпускников филологии и журналистики. Совместная работа с Институтом повышения квалификации учителей дала хорошие результаты. Многие учителя прослушали специальные курсы, для них были опубликованы методические материалы: «Этнопоэтика» [2], учебно-методическое пособие «Степные напевы», на русском и казахском языке, «Диалог культур на уроках русского языка и литературы» [3], «Этнопоэтический анализ текста» [4] и т.п. Все наши издания проходили внедрение в конкретной работе со студентами и школьниками. Школьники и студенты стали готовить проекты на материалах поэтических текстов поэтов нашего края. Так, ученица СШ № 4 г. Петропавловска Кудербекова Карина на Республиканском конкурсе школьных проектов за проект «Концепт *ветер* в творчестве Владимира Шестерикова» получила Диплом I степени. Студенты СКУ им. Манаша Козыбаева ежегодно занимают призовые места на Республиканском конкурсе студенческих работ, среди них: Кузина Лена, Краль Ксения, Мульдинов Данияр, Китушина Настя, Бучина Анна, Шепилова Юлия, Коваль Виктория, Козел Валерия, Курындина Ольга и другие.

В последующие годы наше направление работы взяла под своё крыло кафедра СКГУ им. М. Козыбаева «Ассамблея народа Казахстана». Стали ежегодными выпуски поэтических альманахов, встречи с поэтами, проведение Литературных гостиных, презентации пособий, вебинары и многое другое. Мы издали несколько альманахов: «Поэты Приишимья», «Поэзия добра и красоты», «Поэты Северо-Казахстанской области», готовится к изданию сборник «Переводная поэзия». Кафедрой АНК СКГУ им. Манаша Козыбаева совместно с Областной «Ассамблеей народа Казахстана» переиздано методическое пособие «Этнопоэтика как средство воспитания толерантности в поликультурном обществе» [5], и направлено в школы Северо-Казахстанской области. Пособие

получило одобрение учителей школы и внедряется в практику работы с учащимися, особенно широко его используют при подготовке школьных проектов. Методическое пособие рекомендовано Министерством образования и науки РК для студентов вуза, преподавателей школ и колледжей, работников библиотек и организаций «Ассамблеи народа Казахстана».

Для активизации краеведческой работы в воспитательном процессе школьников мы работаем над проектом «Филологическое краеведение в школах Северо-Казахстанской области». Цель проекта: собрать и сохранить творчество поэтов Северо-Казахстанской области. Вовлечь в поисковую работу студентов, магистрантов, учителей и учащихся школ. Каждый год мы открываем новые имена молодых и немолодых поэтов. Планируем подготовить к изданию Антологию «Поэты Северо-Казахстанской области». Задачи проекта: использовать собранный материал для духовно-нравственного воспитания подрастающего поколения, активизировать в обществе интерес к чтению и проблемам культуры. Результаты проекта: изучение родного края, знакомство с интересными людьми своего края, развитие творческих способностей молодёжи, воспитание уважительного отношения к людям своего края и любви к Отечеству. Формирование высоких нравственных качеств, духовности и комплиментарного отношения к представителям разных этносов.

Выполняя исследовательскую миссию, мы собираем поэтическое творчество наших поэтов, внося вклад в культурное наследие нашего края. Сейчас мы работаем над тем, чтобы выпустить антологию поэзии Северо-Казахстанской области. Мы сохраняем хорошие стихи, потому что есть достаточно одарённые поэты, которые в силу своей скромности пишут стихи, как говорится «в стол», стесняясь иногда опубликовать их хотя бы в районной газете. Так, студентка-заочница собрала материал о своём сельчанине Мочалине Владимире Ивановиче, чьи философские рассуждения, представленные в поэтических миниатюрах, покоряют глубиной чувств, поэтичностью и не могут оставить равнодушными читателей. Краеведческая работа имеет многогранный результат: она помогает пишущим стихи проявить себя, выйти на публику и, конечно, открывает для них возможности совершенствовать своё мастерство. Приведу один показательный пример. Мы познакомились с поэтом, который всю жизнь пишет стихи, но никто не знал об этом. Давид Давидович Даутфест родился в с. Ефимовка района им. Г. Мусрепова СКО. Закончил в селе Нежинка среднюю школу. С детства очень любил читать, особенно стихи, сказки и эпосы. После окончания пединститута работал учителем в школе. Семь лет назад вернулся из Германии, где прожил 16 лет, вернулся, так как очень соскучился по родным местам. Снова живёт он в родном селе и работает в той же школе. Своё возвращение Давид Даутфест поэтически объяснил:

Планета старая вращалась,
Согрев на солнышке бока,
И в Казахстан я возвращаясь,
Другим краям скажу «пока!».
Приехав, поклоняюсь речке,
К холодным скалам я прильну,
Полям рукой махну, где гречка,
И вряд ли вечером усну.
А утром поднимусь, счастливый,
Свободен словно от оков, –
Услышав говор торопливый
Красивых белых голубков. [6, 98]

Всю жизнь Давид Давидович писал стихи, но никогда их не печатал. После того, как мы опубликовали некоторые из них в нашем альманахе, он стал частым гостем в библиотеках и на встречах со школьниками. Учитель-поэт открывает ученикам прекрасный мир поэзии, а ученики с большим уважением и доверием относятся к своему Учителю.

Миссия учителя сродни миссии поэзии. Об этом очень хорошо написал наш земляк, прекрасный поэт, учитель, директор школы Курленя Александр Юрьевич.

Моё призвание – у парт
Растить надежды и таланты.
Я посвятил себя тому,
Чтоб ученик мой ненароком,
Не перепутал свет и тьму,
Отдавшись пагубным порокам.
Чтоб ложь от правды отличал
И у домашнего порога
Он чтит начало всех начал –

Отца и мать своих, как Бога.

Кредо [6, 72]

В Северо-Казахстанском университете имени М. Козыбаева состоялась долгожданная встреча с писателем В.Г. Коноплевым. На встречу с североказахстанским поэтом пришли студенты первого курса колледжа им. М. Жумабаева, а также студенты и магистранты филологического факультета СКГУ. Прежде, чем приступить к презентации своей книги, писатель рассказал немного о себе. Учился он на филологическом факультете Петропавловского педагогического института, принимал активное участие в работе Народного студенческого театра в качестве актера и режиссера. Долгие годы посвятил педагогической деятельности, прошел путь от преподавателя до директора школы. Но на этом трудовом пути у него всегда оставалось время для новых творческих исканий. Василий Георгиевич активно занимался литературной и журналистской деятельностью, создал персональную постоянно действующую выставку о памятниках Пушкину «В граните, бронзе, мраморе и гипсе», пишет стихи и поэмы на исторические, патриотические темы. «С теплом и светом» – это его восьмой сборник, ранее им были изданы книги: «И звёзды вымокли в росе» (2004), «Солдатские монологи. Московское время» (2005), «Намёки не на вас» (2007), «За перегоном перегон» (2009), «Есть сердце, где живу я» (2011), «Всё возможно» (2016).

Свой новый сборник «С теплом и светом» В. Г. разделил на несколько рубрик: «Лирика разных лет», «Друзья души моей», «Солдатские монологи», «Изопоэзия», «Песни», «Басни» Он представлял нам каждую рубрику отдельно, но с особой теплотой читал стихи, посвященные друзьям:

*Друзей порой теряют – это правда.
Как я, не растерять их ты сумей.
От жизни мне счастливая награда –
Прекрасные друзья души моей,
Без вас, кого ценю, в кого я верю,
Без вас прожить счастливо жизнь нельзя,
И в этом я ничуть не лицемерю –
Люблю я вас, души моей друзья [8, 62].*

Писатель учит ценить и беречь дружеские отношения. Некоторые стихотворения он посвятил тем друзьям, которых уже нет, но они живут в его сердце и ныне:

*Но в жизни, как ни странно, смерти нет –
Есть прекращение пути земного.
Мы ж обязательно получим снова
Из забывенья дружеский привет...
А. С. Сухаевскому [8, 81].*

Василий Георгиевич декламировал стихи, переживая всю палитру чувств, раздавая всем лучики тепла своей души. Он читал их с такой глубиной и чувством, что все как замороженные слушали эти поэтические истории жизни: побывали на войне и слышали грохот снарядов, вместе вспоминали о сражениях. Уникальный талант Коноплева позволяет передать через стихотворные строки ощущения солдата на войне, его мысли и переживания, он показывает войну реальную без прикрас, без пафоса:

*Ведь найдете меня, вы найдете,
И разделите прах и металл,
И в гробу на погост отнесете,
Я в болоте об этом мечтал... [8, 114].*

В своих произведениях поэт призывает к добру, к свету, к жизни:

*Все умрем, так этой жизнью надо ль дорожить?
Но не умереть спешите – торопитесь жить.
Жить красиво, вдохновенно, только не спеша,
Чтобы где-то не отстала по пути душа... [8, 30].*

На экране студенты увидели картины художника А. Бургаева, к каждой из которых Коноплев написал поэтическое сопровождение, автор поделился с нами своим восприятием картин, своим мироощущением. Соприкосновение живописи и поэзии – это задумка поэта и художника, воплотившаяся в рубрике «Изопоэзия». Это двойной эффект эстетического наслаждения:

*Скалистые ль горы, лоцины,
Глубокие впадины ли –
Все это сплошные морщины
Премудро молчащей Земли... [8, 125].*

Прочтение басен В.Г. Коноплевым – это театр одного актера: мастерство перевоплощения, порыв, экспрессия. Его басни – достойное продолжение традиционного басенного жанра

И. А. Крылова, И. И. Дмитриева. В. Г. Коноплев, сохраняя основные жанровые признаки басни – смысловую двуплановость повествования, аллегорию, конфликтность сюжета, критически изображает сегодняшнюю действительность. Он порицает лень, глупость, несправедливость. Тематика его басен обширна – от социально-бытовых до политических, от мифологических до философских. Его басни реалистичны проникнуты народным духом.

«Ось и волы»

*Волы арбу тянули молчаливо,
Не жалуясь на тяготы судьбы,
За них стонала громко и спесиво*

*Скрипучая каналья – Ось арбы.
И вот Волы, на Ось взглянув с укором,
Услышали в ответ визгливый крик:
«Меня жалеют, провожая взором
А кто к Волам сочувствием проник?»
Всё в жизни происходит точно так же:
Кто ляжку жизни тащит, тот молчит;
Бездельник всем о трудностях расскажет,
А если не услышат – прокричит! [8, 162].*

Произведения Василия Георгиевича Коноплева – это поэзия добра, это борьба за нравственность, за сохранение всего прекрасного, что есть в человеке: дружбы, верности, любви, памяти о предках, уважения к своей истории, справедливости. Его поэзия объединяет людей, заставляет задуматься, открывает сердца и согревает душу. Студенты делились своими восторженными впечатлениями, хотелось слушать бесконечно пронзительное пение его стихов.

Под звуки гитарных струн заканчивалась встреча с поэзией В. Г. Коноплева. Он пел, унося мысли слушателей вслед за строками стихов, и лучики тепла и света окутывали их своими невидимыми золотыми нитями.

Земля наша – край красоты природы и замечательных поэтических талантов, достойных того, чтобы их знали, любили и помнили. Стихи поэтов, благодаря глубокой философичности и обращённости к справедливости, радуют читателей красотой поэтического слова, учат мудрости мысли и сердечной доброте. Изучение поэтических произведений служит средством воспитания духовно-нравственного облика молодого человека подрастающего поколения, поколения любящих свой родной край, эрудированных, добрых и достойных граждан.

Список литературы:

1. Табакова З.П. Этнопоэтика. – Петропавловск, 2008. – 95 с.
2. Табакова З. П. Этнопоэтика. Диалог культур и языков. – Германия: Palmarium Academic Publishing, 2014. - 140 с.
3. Табакова З.П., Карабатырова А.К., Медведева О.М. Степные напевы. – Петропавловск: СК ИПК и ППК, 2011. - 126 с.
4. Табакова З.П., Карабатырова А.К., Медведева О.М. Этнопоэтический анализ произведений североказахстанских авторов. – Петропавловск: «Орлеу», лаборатория «Этно- и поликультурное образование», 2012. - 125 с.
5. Табакова З.П., Бочкова Л.А., Мисяченко С.В., Оспанова И.В. Этнопоэтика как средство воспитания толерантности в поликультурном обществе. – Петропавловск: СКГУ, кафедра «Ассамблея народа Казахстана», 2015. - 130 с.
6. Курленя А. Ю. Свидание с эпохой. – Петропавловск: «Северный Казахстан». В 2-х т., Т 1, 2010, 480 с. Табакова З.П. Поэзия добра и красоты. НАО Северо-Казахстанский университет. Кафедра «Ассамблея народа Казахстана». – Петропавловск, 2020. - 160 с.
7. Табакова З.П. Поэзия добра и красоты. НАО Северо-Казахстанский университет. Кафедра «Ассамблея народа Казахстана». – Петропавловск, 2020. - 160 с.
8. Коноплев В Г. С теплом и светом: Избранное. – Петропавловск, 2019. – 192 с.

ФОРМИРОВАНИЕ КОММУНИКАТИВНЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ НА ОСНОВЕ РАЗВИТИЯ СВЯЗНОЙ РЕЧИ

МУСТАФИНА Лариса Михайловна

КГУ «Специальная школа- интернат № 4»

Павлодар, Казахстан

Larisamustafina73@mail.ru

Речь – это канал развития интеллекта...

**Чем раньше будет усвоен язык,
тем легче и полнее будут усваиваться знания.**

Н.И. Жинкин

Аннотация

Одним из показателей уровня культуры человека, мышления, интеллекта является его речь. Речь – это канал развития интеллекта. Чем раньше будет усвоен язык, тем полнее будут усваиваться знания. Одна из главных задач начальной школы, на мой взгляд, научить детей мыслить, рассуждать, а размышляет лишь тот, кто умеет говорить. В настоящее время установлены общие тенденции речевого развития школьников, обоснована идея развития речи на межпредметном уровне, вскрыты проблемы речевого общения, определены возможные пути формирования языковой компетенции школьников, предоставлен анализ монологической и диалогической форм речевого высказывания, выявлены психологические особенности формирования устной и письменной речи младших школьников.

Основная задача школы – воспитание личности, которая впоследствии будет легко адаптироваться в обществе. Развитие речи – это двигатель интеллектуального развития человека – это во – первых, во – вторых, развитие речи есть развитие мышления, в – третьих, от того, насколько человек владеет речью, зависит его карьера, способность к самовыражению, успехи в личной жизни; в – четвертых, в настоящее время, время передовых технологий, отмечается низкий уровень культуры речи. Поэтому задача современной школы – формирование умений и навыков связного изложения мыслей в устной форме актуальна во все времена.

Когда-то К.Д.Ушинский писал: «Главным результатом учения в малолетней школе должно быть умственное их (детей) развитие: умение выражать свои мысли словесно и отчасти письменно, охота к учению, и чистая детская нравственность».

Не секрет, что от успешности развития речи во многом зависит качество дальнейшего воспитания и обучения школьников. Главные требования к речи: содержательность, логичность, ясность, точность. И условия речевой деятельности: наличие материала для высказывания, потребность в высказывании, владение средствами языка.

Развитие связной речи является центральной задачей речевого воспитания детей. Это обусловлено, прежде всего, ее социальной значимостью и ролью в формировании личности. Именно в связной речи реализуется основная, коммуникативная, функция языка и речи. **Связная речь** - высшая форма речи мыслительной деятельности, которая определяет уровень речевого и умственного развития ребенка (Т.В. Ахутина, Л.С. Выготский, Н.И. Жинкин, А.А. Леонтьев, С.Л. Рубинштейн, Ф.А. Сохин и др.). Решения учебных задач по усвоению теоретических знаний требует постоянных рассуждений, речевых мыслительных действий по анализу и оценке условий задач, поиску и нахождению способов их решения, выбору приемов рассуждения на пути к решению. Идет развитие способности мыслить и рассуждать. Ребенок в школе, помимо прочего, учится излагать свои мысли, а не просто повторять (“озвучивать”) вычитанные из книги слова – значит, он учится мыслить, и мыслить в речевой форме. В результате идет одновременное и взаимосвязанное развитие процессов мышления и речи, что является важнейшим эффектом учебной деятельности ребенка. Очень важная задача начальных классов – обучение школьников выражению собственных мыслей. Учителя начальных классов должны с первых шагов приучать детей к содержательным, подготовленным, четким, ясным и правильным по языку высказываниям.

В настоящее время во многих статьях затрагивается проблема развития речи: работа над произношением, над словом, над предложением, над связной (контекстной) речью, наконец это работа над устной речью. Развитие речи тесно связывается с развитием логического мышления. Устная речь является начальным и конечным моментом процесса усвоения учащимися новых знаний. Чем развитее устная речь ребёнка, тем выше уровень его письменной речи.

С именами Львова М.Р., Ладыженской Т.А., Рамзаевой Т.Г., Купаловой Ю.А. связано формирование коммуникативного направления в обучении русскому языку и литературному чтению

как средству общения, обучение речевой деятельности. Зимняя И.А. определяет речевую деятельность, как активный, целенаправленный процесс создания и восприятия высказываний в ходе взаимодействия людей в различных ситуациях общения (условных и реальных).

Коммуникативная направленность речи обеспечивает:

- реализацию основной функции языка – быть средством общения;
- формирование умений ориентироваться в ситуации общения, адекватно воспринимать речь, правильно строить своё высказывание, контролировать и корректировать его в зависимости от ситуации общения;
- знакомство с различными системами общения, среди которых язык – главное, но не единственное средство общения.

Для того, чтобы речь служила средством общения, необходимо:

- наличие материала для высказывания;
- создание специальных речевых ситуаций, рождающих у учащихся желание вступить в речевое общение;
- организация мыслительной деятельности.

Формирование речевой деятельности у учащихся предполагает развитие умений:

- слушать и понимать обращённую речь;
- обращаться с учителем (поддерживать диалог);
- отвечать на вопросы и самостоятельно задавать их;
- ориентироваться в ситуации общения(знать Зачем? О чём? Кому? Как говорить?);
- правильно строить своё высказывание в зависимости от ситуации общения.

Требования к речи:

- правильность грамматическая;
- ясность – доступность речи для понимания другими людьми;
- частота речи – отсутствие «паразитических слов»;
- точность – умение передать свою мысль, рассказать о каком – либо случае, описать предмет или явление в соответствии с действительностью.
- выразительность – умение ярко, убедительно, и в то же время по возможности сжато выразить свои мысли и чувства, умение интонацией, выбором слов, построением предложений действовать на слушателя;
- богатство языковых средств.

Каждый урок я начинаю с **поэтической пятиминутки**. Обучение по «образцу» (имитативный метод) заучивание стихов, фразеологизмов, поговорок и пословиц - всё это обогащает речь, способствует её развитию, укрепляет память, даёт основу для отработки выразительности речи. Тематические поэтические пятиминутки прививают любовь к поэзии, открывают для детей новые имена. Звучат прекрасные стихи А.С. Пушкина, Ф.И. Тютчева, А.Фета. Также полезно вести работу по скороговорению. Для снятия напряжения во время урока, провожу с детьми минутку скороговорок. **Скороговорки** – это, как правило, небольшой по объёму речевой материал, специально построенный на сочетании звуков, трудных для произношения. Они помогают вырабатывать отчётливую и внятную речь, тренируют и совершенствуют работу голосового аппарата, вырабатывают умение пользоваться различными темпами речи (быстро, умеренно, медленно). Например, скороговорка: «Белые бараны били в барабаны». Нужно её проговорить с чувством радости, удивления, грусти, с вопросительной интонацией. Иногда проговариваем, сопровождая хлопками, взмахами рук. Провожу в классе конкурс скороговорщиков, для этого ребята заранее подбирают скороговорки. **Скороговорение** способствует развитию коммуникативных навыков младших школьников.

Активно использую долгоговорки. (Как на горке, на пригорке жили двадцать два Егорки, раз Егорка, два Егорка и т.д. до 22). Долгоговорки произносятся на выдохе, что тоже способствует совершенствованию речевого аппарата, отработывает дикцию и скорость чтения.

Хочу закончить свою работу словами К.Д. Ушинского: «Дар слова ... развивается не иначе как от упражнений ... Развить в детях дар слова – значит, ... развить в них логичность мышления ... Привычка к нему... даёт возможность учащемуся учить урок логически, т. е. находить в нем главную мысль, привязывать к ней второстепенную, схватить самую систему изложения, а не заучивать фразы и слова».

Список литературы

1. Алферов А.Д. Психология развития школьников: Учебное пособие по психологии. - Ростов-на-Дону: Феникс, 2000. - 384с.

2. Белянин В.П. Психоллингвистика. - М.: Флинта, 2004. - 226с.
3. Березин Ф.М., Головин Б. Н. Общее языкознание. - М.: Просвещение, 1979. - 416с.
4. Блонский П.П. Психология младшего школьника. – М.: Институт практической психологии, 1997. - 574с.
5. Бобровская Г.В. Активизация словаря младшего школьника // Начальная школа, 2003, №4. - С.47-51.
6. Бронникова Ю.О. Формирование культуры речи младших школьников // Начальная школа, 2003, №10. - С.41-44.
7. Вижанкова Т.М. Работа над контекстуальными синонимами – одно из средств развития связной речи // Начальная школа, 1990, №4. - С.10-13.
8. Вижанкова Т.М. Развитие устной монологической речи на уроках чтения // Начальная школа, 1991, №2. - С.35-38.
9. Возрастная и педагогическая психология. / Под. редакцией Гамезо М.В., Матюхиной М.В., Михальчик Т.С. - М.: Просвещение, 1984. - 256с.
10. Выготский Л.С. Проблемы общей психологии. - М.: Педагогика, 1982. - Том 2. - 504с.
11. Гребенченко Л.В. Виды заданий по формированию связной речи // Начальная школа, 2001, №9. - С.14-16.
12. Дьяченко М.И., Кандыбович Л. А. Психология. Словарь-справочник. – Минск: Харвест, 1998. - 399с.
13. Елкина Н.В. Формирование связной речи у детей дошкольного возраста [Текст] / Н.В. Елкина. – Ярославль: Академия развития, 2004. - 139с.
14. Занегина И.В. Как мы писали сказки // Начальная школа, 1997, №11. - С.26-28.
15. Захарова А.А. Обучение младших школьников составлению связного устного высказывания: автореферат диссертации на соискание учебной степени кандидата педагогических наук. - Рязань, 2004. - 24с.

ПРИМЕНЕНИЕ АРТ - ТЕХНОЛОГИЙ В РАБОТЕ С ДЕТЬМИ В ДЕТСКОМ САДУ

ДАНА Юрьевна Нагасимова

КГКП «Ясли – сад № 24

Павлодарская область, город Аксу, Казахстан

nagasimova@mail.ru

Аннотация

Бұл баяндамада балабақша психологының өз жұмысында арт-терапияның технологияны қолданатыны туралы айтылған. Балалармен, педагогтармен және ата-аналармен түзету және дамыту сұрақтары изотерапияны қолдану арқылы егжей-тегжейлі аша алады. Берілген материалды балабақша педагогтары пайдалана алады.

Аннотация

В данном докладе представлен материал об использовании арт терапевтических технологий в работе психолога детского сада. Более подробно раскрывается вопрос использования изотерапии в развивающей и коррекционной работе с детьми. Данный материал может быть использован педагогами детского сада.

Annotation

In this report, we will present material on the use of art –therapeutic technologies in the work of a kindergarten psychologist. The issue of the practical use of isotherapy in developmental and correctional work with children, teachers, parents. This material can be used by teachers of kindergarten.

Не секрет, что именно дошкольное детство – один из самых важных этапов в жизни ребенка. В этот период ребенок активно познает окружающий мир. А в детском саду ребенок получает первый опыт взаимодействия с другими людьми, пытается найти свое место среди них, учится жить в ладу с самим собой и окружающими и получает первые элементарные знания. Задача специалистов дошкольного образования заключается в том, чтобы и опыт, и навыки, и знания ребенок получал в комфортных для него психологических условиях и в той степени, которая ему необходима.

Мы постоянно находимся в поиске технологий в работе с детьми. Наиболее приемлемой, на мой взгляд, в работе с дошкольниками является арт-терапевтические техники.

Использование данных техник в практике педагога-психолога дошкольного образовательного учреждения обосновано присущими ему функциями: воспитательной, развивающей, коррекционной, психотерапевтической, диагностической. Арт-терапия имеет широкие возможности в развивающей и коррекционной работе с детьми-дошкольниками. Позволяет развивать коммуникативные навыки ребёнка способность к сотрудничеству со сверстниками. Помимо всего прочего, арт-терапия – прекрасный способ безболезненно для других выразить свои эмоции и чувства.

Творчество тесно связано с жизнью ребенка, наполненной богатой игрой фантазии и символической деятельностью. Дети еще не умеют ясно выражать свои мысли, зато умеют рисовать, лепить, фантазировать. Именно, методы арт-терапии позволяют ребенку выразить свое состояние через рисунок, игру. Чувства и эмоции нередко находят выражение с помощью используемых детьми символов. Происходит смешение внутренней и внешней реальности. В своем творчестве дети, не задумываясь, рисуют, изображают, воспроизводят то, что чувствуют. Именно «арт-терапия» позволяет добиться положительного развивающего эффекта в работе с детьми.

На мой взгляд, проведение интегрированных коррекционно-развивающих занятий, в которых сочетаются музыкотерапия, техники телесно-ориентированной арт-терапии и другие наиболее эффективно, так как у ребенка появляется возможность реализовать свои творческие способности и фантазию, обогащается словарь детей, а главное - развиваются коммуникативные умения.

На арт-терапевтических занятиях с дошкольниками искусство не является самоцелью, оно лишь средство, которое помогает лучше понять себя.

Цель занятий: не научить ребенка рисовать или лепить, а помочь средствами искусства справиться с проблемами, вызывающими у него негативные эмоции, которые зачастую он не может вербализовать, и дать выход творческой энергии. Одна из задач арт-терапии – помочь ребенку узнать и научиться выражать собственные чувства, а продукты творчества, возникающие в ходе этого процесса, имеют лишь прикладное значение: служат материалом для анализа породивших их переживаний.

В своей работе с дошкольниками использую следующие арт-терапевтические техники:

- Техника «мандала» (рисование в круге) – включает в себя спонтанную работу с цветом и формой внутри круга, способствует изменению состояния сознания человека и открывает возможность для личностного роста.
- Техника изотерапии.
- Техника образа и пластики настроения – работа с кинетическим песком используется для снятия мышечного напряжения, а также способствует развитию навыков самоконтроля, формирует творческую активность.
- Техника рисования песком – такая работа дает возможность для выражения самых разных чувств, хорошо снимает агрессию.
- Техника телесно-ориентированной терапии .
- Игротерапия.

Задачи:

1. Развитие творческих и коммуникативных способностей.
2. Развитие психических процессов.
3. Стимулирование творческого самовыражения, раскрытие своего «Я».
4. Расширение представлений о самих себе, развитие интереса к самому себе.
5. Развитие уверенности в себе, повышение самооценки.
6. Сплочение детского коллектива.
7. Снятие напряжения, гармонизация эмоционального состояния.

Сегодня я хотела познакомить Вас подробно с использованием изотерапии в своей работе. Для детей дошкольного возраста рисование является привычным способом выражения себя, отражения и осмысления своего нового опыта. При работе с ребенком изотерапия дает много информации о ребёнке и его внутреннем мире: о чём он думает, что чувствует, чего боится, кого и что любит. Дети в буквальном смысле *«говорят»* с окружающими через свои рисунки. С помощью изотерапии дети могут справиться с такими проблемами, как:

- выразить свои эмоции и чувства безопасным для себя и окружающих способом. Изотерапия эффективна в случаях, когда нужно освободиться от психологической зажатости, агрессивности, нервозности, неуравновешенности, ревности, страхов;
- низкая самооценка. По статистике от низкой самооценки и неуверенности в себе страдает больше 50% детей. Благодаря практическим упражнениям изотерапии, можно значительно повысить свою самооценку и стать увереннее;
- проблемы с поведением.

- способствуют раскрытию творческого потенциала.
- Но необходимо соблюдать ряд условий:
- Ребенок не должен испытывать затруднения при создании изображения с помощью предлагаемой техники.
 - Любые усилия в ходе работы должны быть интересны, оригинальны, приятны ребенку.
 - Интересными и привлекательными должны быть и процесс создания изображения, и результат.
 - Изобразительные техники и способы должны быть нетрадиционными. На моем опыте дети рисовали мятой бумагой, резиновыми игрушками, кубиками, губками, зубными щетками, палочками, нитками, коктейльными соломинками, ластиками.

Особое внимание уделяю использованию рисунков для диагностики, ценность их состоит в том, что такие тесты очень информативны, могут использоваться как для индивидуальной работы, так и для групповой, а для проведения детского рисуночного теста достаточно стандартного листа бумаги А4 и простого карандаша средней твердости. Некоторые тесты проводятся с цветными карандашами или красками. Рисунки просты в исполнении и не заставляют чувствовать подвох при выполнении этого задания, так как ребёнку не вполне понятно, каким образом эти рисунки могут быть использованы и какая информация может быть получена с их помощью.

К тому же практически каждый ребенок может, а зачастую любит рисовать.

С помощью рисуночного теста можно многое узнать о детях: уровень их интеллекта, умственное развитие, интересы, отношения в семье, определить склад личности ребёнка, эмоциональную сферу (страхи, фобии, тревожность, депрессивность, невротические состояния, склонность к агрессии), также общительность или замкнутость ребенка, его адаптивность в социуме, отношение к разным сторонам действительности и многое другое.

Использую такие методики: Рисунок человека, Рисунок несуществующего животного, Рисунок семьи, Кактус, Хороший человек, плохой человек, Три дерева.

Какие методы и техники изотерапии, использую:

- Предметно-тематические задания – когда даю задание нарисовать рисунок на определенную тему – «Лето», «Семья», «Кем я буду, когда вырасту».
- Образно-символические задания – картинки на тему «Добро», «Мир», «Счастье».

Современные методы изотерапии включают в интересные задания:

- «Волшебные пятна» - это рисование абстрактных пятен.
- «Рисование по точкам» помогает определить такие понятия, как части и целое.
- «Рисование пальцами» - подходит для малышей.

Рисование на марле, рисование по – мокрому.

Очень нравится детям рисовать двумя руками одновременно, при помощи таких тренировок, ребенок повысит уровень распределения внимания и будет успешно учиться. Специально для этих заданий были сделаны планшеты, где дети рисуют маркерами на водной основе.

В последнее время я всё чаще стала использовать в работе с детьми своеобразный коллаж. Не секрет, что дети очень любят свои «произведения творчества». Они с удовольствием рассматривают их, дорисовывают, дополняют какими-то деталями, дарят своим близким людям. Вот эту особенность дорисовывать, дополнять - можно использовать для создания картин-коллажей. На одном листке бумаги мы с ребятами работаем в течение нескольких занятий (в конце каждого занятия надо обязательно сообщить, что будем делать в следующий раз).

Проектирование совместной деятельности с использованием коллажа обеспечит решение проблем, связанных с формированием творческих способностей дошкольников, обеспечит развитие их способностей для жизни в современном обществе и творческую самореализацию. Материалы проекта помогут педагогам обеспечить формирование у детей активности, самостоятельности, творческого начала; реализовать личностно-ориентированное развитие.

В ходе организационного и практического этапа вместе с детьми мы разработали алгоритм работы над коллажем, в который входят следующие этапы:

- 1 этап – обсуждение темы и смысла коллажа. Распределение ролей.
- 2 этап – отбор материалов изобразительного, графического и текстового ряда.
- 3 этап – моделирование объектов коллажа на листе бумаги.
- 4 этап – непосредственное дизайнерское исполнение коллажа и представление результатов деятельности.

Так же хотела обратить внимание, что рисуночные методики использую в работе с педагогами в качестве диагностики и профилактики синдрома эмоционального выгорания педагогов.

Чрезмерные эмоциональные нагрузки, возникающие в процессе выполнения профессиональных обязанностей, вызывают у многих педагогов развитие заболеваний психосоматического характера. С педагогами использую: Рисуем вместе один рисунок, Домик для эльфы, Пары фигур, Геометрическая картина мира, Мостик.

Продолжается работа в этом направлении и с родителями. Очень часто родители атмосферу семейных отношений оценивают положительно, в то время как ребенком она воспринимается совсем иначе. В «невинном» детском рисунке можно хорошо увидеть не только психологическое состояние ребенка, неосознанные или скрытые проблемы, но и его отношение к каждому члену семьи и восприятие семьи в целом. Узнав, какими ребенок видит семью и своих родителей, можно эффективно помочь ему и постараться исправить неблагоприятный климат в семье.

Методики Моя семья, Две фигуры, Автопортрет.

Вся проводимая работа дает определенные результаты:

- стабилизация эмоционального состояния детей, проявляющаяся в успешной адаптации к изменяющимся условиям.
- социальная адаптация, проявляющаяся в благоприятном климате в группе детей, уверенности в собственных силах и стремлении к самовыражению, позитивное отношение к себе.

С детьми постоянно участвуем в творческих конкурсах, являемся призерами многих Международных и Республиканских конкурсах.

ВЛИЯНИЕ МУЗЫКАЛЬНОГО ВОСПИТАНИЯ НА РАЗВИТИЕ ЛИЧНОСТИ РЕБЕНКА С ОСОБЫМИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМИ ПОТРЕБНОСТЯМИ

НОВИКОВА Светлана Владимировна
КГУ «Специальная школа-интернат №4»
Павлодар, Казахстан
svetabest1965@mail.ru

Аннотация

В докладе раскрывается влияние музыки на всестороннее развитие личности ребенка с ООП, путем вовлечения его в концертную деятельность. Особое внимание уделяется развитию ребенка через музыкальное воспитание и социализацию детей с особыми образовательными потребностями (ООП)

Музыка – величайший источник эстетического и духовного наслаждения. Она сопутствует человеку на протяжении всей его жизни, вызывает эмоциональный отклик, взволнованность, стремление к действию. Она способна вдохновить, зажечь человека, вселить в него дух бодрости и энергии, но может и привести в состояние тоски, скорби или тихой грусти.

Музыкальное воспитание – одна из центральных составляющих эстетического воспитания, оно играет особую роль в целостном гармоничном развитии личности ребенка. Музыка называют зеркалом души человеческой. Это искусство прямого и сильного эмоционального воздействия, т.к. в нем определены человеческие эмоции.

Психика ребёнка и музыка – эти два понятия не так уж далеки друг от друга, как кажется на первый взгляд. Музыка и психология имеют общий объект – человека. Музыка оказывает влияние на развитие и функционирование механизмов обучения, памяти, восприятия, поведения, эмоций, интеллекта, языка.

Музыка активизирует восприятие и представление, будит фантазию и воображение, т.к. дети с особыми образовательными потребностями не всегда имеют возможность выразить свои эмоции. Именно в музыке отражены жизненные явления, обогащающие человека, (а ребёнка в особенности) новыми представлениями.

Музыка учит ребенка не только видеть, но и воспроизводить увиденное, не только слышать, но и представлять то, что слышишь. Следовательно, она развивает все виды восприятия: зрительного, слухового, чувственного, и все виды памяти: зрительную, слуховую, моторную, образную, ассоциативную.

Музыка развивает ассоциативную фантазию, фантазию, без которой невозможно овладение другими видами искусств. Музыка приучает ребенка к ежедневному труду, воспитывает в нем терпение, силу воли и усидчивость, совершенствует эмоции, дает особое видение окружающего мира. С помощью музыки осуществляется нравственное, эстетическое воспитание, понимание ребёнком прекрасного и становление его духовности. Эмоциональная отзывчивость на музыку – одна из важнейших музыкальных способностей.

В широком смысле музыкальное воспитание – это формирование духовных потребностей человека, его нравственных представлений, интеллекта, развития идейно-эмоционального восприятия и эстетической оценки жизненных явлений. В таком понимании – это воспитание Человека.

Развитие слуха и голоса сказывается на формировании речи и фонематического слуха. Удивительный музыкальный инструмент – человеческий голос. Им наделен каждый из нас. Так высоко, так нежно и чисто звучат голоса детей, кроме того, дети любят петь, выступать на праздниках и внеклассных мероприятиях. Это придаёт им уверенность в себе, развивает эстетический и художественный вкус, влияет на адаптацию в обществе.

В сложном многогранном процессе повышения качества обучения учащихся важная роль принадлежит единству и тесному взаимодействию учебной и внеклассной работы. Они пронизывают весь процесс развития в школе. Музыкальное воспитание личности ребенка особо осуществляется на праздниках и развлечениях. Развлечение является важным средством углубления всестороннего развития и формирование личности, способствует проявлению положительных качеств личности ребенка, повышает заинтересованность, активность детей ко всему, что предлагается им, помогает также создать радостную атмосферу, способствует формированию у детей положительных качеств, эмоций, расширяет сферу их чувств, приобщает к коллективным переживаниям, развивает инициативу, творческую выдумку.

Систематически проводимые праздники и внеклассные мероприятия, театральная деятельность, участие в городских, областных, республиканских и международных конкурсах, обогащают жизнь ребенка, способствуют более полному и гармоническому их развитию.

Для успешной социализации детей с ограниченными возможностями здоровья проводятся интегрированные уроки, КВНы, уроки-путешествия, музыкальные гостиные, уроки-викторины, совместные праздники, театрализация сказок. Традицией стало проведение «Недели Малышей». Программа проведения недели начальных классов отражает различные формы и методы учебной и воспитательной деятельности, в которую включены игры, конкурсы, викторины для активизации мыслительной деятельности учащихся. «Неделя» позволяет ребятам раскрыть свой творческий потенциал. Общие переживания создают благотворную почву для индивидуального развития ребенка, активизируют робких, нерешительных детей.

Особо хочется сказать о Республиканском фестивале творчества детей с ограниченными возможностями «Жулдызай», а также о конкурсах, где есть возможность соревнования детей с ООП с детьми, у которых сохранен интеллект. Фестиваль творчества детей с ограниченными возможностями «Жулдызай» стал замечательной традицией, которая способствует поиску и творческому развитию таланта детей.

Так же хочется сказать о Международных и Республиканских конкурсах, таких, как «Таланты Казахстана», «Звездный листопад», «DreamFest», «Dionis», Всероссийский конкурс «Ветер Победы». Участие в таких конкурсах повышает престиж и самооценку наших детей. На этих фестивалях и конкурсах появляется возможность «заметить и оценить» талантливых детей со специальными потребностями в обучении, оказать помощь и способствовать раскрытию индивидуального творческого потенциала участников, повысить художественный уровень творчества детских коллективов, привлечь внимание общественности к проблемам детей с ограниченными возможностями. Надо отметить, что воспитанники нашей школы ежегодно принимают участие в этих конкурсах и занимают призовые места.

Музыкальное воспитание имеет важное значение в эстетическом и нравственном становлении и формировании личности ребенка. Средствами музыкальности дети приобщаются к культурной жизни, знакомятся с важными общественными событиями, в которых отражается культурное наследие разных народов, развивается познавательный интерес, эстетический вкус, расширяется кругозор.

Решение задач формирования гармоничной личности возможно лишь при комплексном системном подходе к воспитанию и образованию подрастающего поколения.

Литература.

1. Дмитриева Л.Г., Черноиваненко Н.М. «Методика музыкального воспитания».- М.: «Академия», 2000 г.
2. Кирнарская Д.К.. «Психология специальных способностей. Музыкальные способности» – М.: Таланты-XXI век, -2004 г.
3. Миланова А. В. «Необычная книга - для обычных родителей». –М.: «Мир и образование»,- 2013
4. <https://nsportal.ru/shkola/dopolnitelnoe-obrazovanie/library/2012/10/10/vliyanie-muzykalnogo-vospitaniya-na-razvitie>

ТОБЫҚ ЖАРМАҒАМБЕТОВ ШЫҒАРМАЛАРЫНЫҢ КӨРКЕМДІК ЕРЕКШЕЛІГІ ОРЫНБАЕВА Алтынай Романқызы

Ғылыми жетекші: Қушқимбаева Айнұр Серікбайқызы, PhD, доцент

Қ.Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік университеті

Ақтөбе, Қазақстан

Orynbaevaa.97@mail.ru, Alitok@mail.ru

Аңдатпа

Бұл мақалада Тобық Жармағамбетовтің көркемдік дүниетанымы мен шығармашылық жолы туралы айтылады. Оның басты «Отамалы» мен «Нәзік бұлттар» шығармаларының тілдік құрылымы мен жазылу ерекшелігі туралы баяндалады. Ірі шығармасы «Отамалы» сөзінің этимологиясы және әр зерттеушілердің пікірі туралы сыр шертіп, талдау жүргізіледі.

Тобық Жармағамбетов 1934 жылы Ақтөбе облысы Байғанин ауданы Жарқамыс ауылында дүниеге келген. 1957 жылы ҚазМУдің филология факультетін бітірген. Сосын өзінің туған поселкесінде орта мектепте мұғалім болған. Одан кейін Ақтөбе телевизия студиясының редакторы және бас редакторы болып қызмет атқарған. Ақтөбе облысының «Коммунизм жолы» газеті редакциясында және өмірінің соңғы кездерінде мәдени ескерткіштерді қорғау қоғамында қызмет істеген. Сосын өзінің туған жерінде орта мектепте мұғалім болып жасаған. Кейін Ақтөбе телевизия студиясының аға редакторы және бас редакторы болса, Ақтөбе облысының «Коммунизм жолы» газеті редакциясында және өмірінің соңғы кездерінде мәдени ескерткіштерді қорғау қоғамында қызмет істеген. КПСС мүшесі. Т. Жармағамбетов аз өмірі ішінде повесть, әңгіме жанрында, теледраматургия саласында еңбек етті.

Мұхтар Құрманалин жазушы Тобық Жармағамбетов туралы былай деп сөз еткен болатын. «Ол әдебиет әлеміне жарқ етіп көрінді де, жанып үлгере алмай, ерте дүние алды. Табиғаттың өзі толғатып туған тамаша таланттың бар асылы бойында кетті». Жас кезінен шығармашылықпен айналысып, артына мол мұра қалдырған Тобық Жармағамбетов еңбектері шеберлікпен суреттелген.

Т. Жармағамбетов жазушылық шеберлігімен қоса, ақын да болған. Оның өлеңдері нәзік, лирикаға бай, жүрекке жылы тиетін-ді.

Тұнып тұрған балқаймақтай түн еді,

Тек қысылып бұлақ жаймен күледі.

Аспандағы самсап тұрған жұлдызға

Көршіміздің жас күшігі үреді... [1]

Әдебиет әлемінің майталмандары секілді Тобық Жармағамбетов те алғашқы қадамын өлеңнен бастағанын бірі білсе, енді бірі біле бермес. Қай қызметте жүрсе де, қолынан қаламы мен қағазы түспеген талантты тұлғаның «Нәзік бұлттар», «Екі жүрек», «Сентябрь түні» деген атаулармен повесть, әңгімелер жинақтары шыққан. Әдеби орта әдебиетке ерекше талант иесі келді деп қуанып, жар салып жатты.

Өмірге деген көзқарасы түзу, өмірді шынайы сүйетін, жалынды жүрегі өмір күйін шертіп өткен тау тұлғалы Тобық Жармағамбетов өмірден ерте озса да шығармаларымен ел жадында сақталған.

2013 жылдың 16 мамыр айында Ақтөбенің Жарқамыс орта мектебінің тарих пәні мұғалімі Самал Жиенбаева «Нәзік бұлттармен сырласу» деген әңгімесінде:

Нәзік бұлттар.... Бұл Тобық ағаның туған ауылының аспанында үнемі қалқып тұратын бұлттарға қойған есімі. Шынында да ауыл аспанында тұрған осынау шүйке-шүйке бұлттарға қарасам, жерлес жазушы Тобық ағамыз есіме түседі. Есіме түседі де, иә «Нәзік бұлттар» деген осылар екен ғой деп ойлаймын» деп нәзік бұлттарға нәзік үнді пікірін жеткізген.

Ақтөбенің бұлттары болып алаң,

Деп сұрайды: «Қайда сол Тобық аға?»

Тобық ағам әрине Жарқамыста,

Жарқамыстың бұлттары толық аман.

«Көк аспанға жүрсек те қонып тегі,

Несібеміз жердегі толық,» - деді. [2]

Шынымен-ақ, оқырманның көңілінен шығып, назарын аудартқан шығарманың бірі десек те болады.

Автордың келесі бір белгілі шығармасы – Отамалы деп аталады. Бұл атаулы шығармасын Нобель сыйлығының лауреаты Э.Хемунгуейдің шығармаларына пара-пар әлем әдебиетінің алтын қорына қосылуға лайық дүние деп бағалады. Бұл шығарманың құнды әрі бағалы екендігінің айғағы.

Ол алғашқы повестерімен-ақ бүкіл әлемге жарқырап танылды. Кітаптары оқырмандар қолына тие бермейтін, іздеп оқитын асыл дүниеге айналған.

Өмірден ерте озған Тобық жазушының өз уақыты мен тұтас бір ұрпақтың ғұмырнамасын арқау еткен «Қарала сиыр», «Қара жаңбыр», «Жан», «Қызыл ай», т.б. әңгіме-хакаяттарында шынайы шындықпен суреттелген нәзік мұң, сәулелі романтика өлендей егіз-қатар өрбіп отырады. Ішкі лирикалық иірімінің әсер мен күш қуаты жөнінен бұл жинаққа енген туындылардың қай-қайсысы да прозадағы поэзия іспеттес.

Тобық Жармағамбетов аңыз-әңгімесінде қой-ешкіні қазақ халқының төл тұлғи, мал баққан халықтың өмір салты ретінде таңдап алды.

«Отамалы» шығармасын оқыған оқырманның назарын «отамалы» сөзі аудартатыны рас. Бес күн соққан боранды біздің халық «Отамалы» немесе «Бесқонак» деп атап кеткен. Бұл қазақтың даласында сонан бері жылда сол уақытта бір соғып тұрады екен.

Қазақтың көне даласы осы аңызды жыл сайын қар еріп, жер аяғы кеңігеннен кейін ызғырақ қайта соққанда бір естиді. Сонда осы аңызды кәрі жусандар зарлап айтқанда, байғұс қияқтар мұңға тұншығады екен. Сонда төбелер егіліп, ашуға булыққан өзен кемерінен асады екен, — деседі қариялар.

Сатирик-жазушы Табыл Құлияс пікірінше: «Отамалы негізінен батыс өңірінде болады. Үш-төрт облысына тән құбылыс. Отамалы өтпей малшылар сақтығын жоғалтпайды. Бұл қыс пен көктемнің алмасу кезеңі» деп пысықтайды.

Біз талдап отырған «Отамалы» сөзі «Мұхтар Әуезовтің «Абай жолы» роман-эпопеясында да кездеседі. «Жазғасалымның ең жайсыз кезін энеукүні әжесі «отамалы» деп атап еді.

Осы «отамалы» немене? Не деген сөз өзі? – Абай соны сұрады. – Отамалы көкек айының он бірінде кіріп, он жетісінде шығады. Желсіз, борансыз өтпейді. Қыстың ең соңғы зәрі сонда. Отамалы деп атанғаны – бір байдың Отамалы деген қойшысы болған екен. Сол пақыр күн қайырады екен-ау! Көкектің суығы басталған уақытта, әлгі, қойды жайылысқа шығарайық, боран болады. Қойдың қыстан титықтап шыққан кезі, малыңнан айырыласың десе, байы бір діні қатты кәпір екен. Сен тоғышарлық қылып алдап отырсын деп, Отамалыны сабап-сабап, қойды жайылысқа шығартады. Сол күні, құдай көрсетпесін, бір қатты боран басталып, тақ үш күн, үш түн соғып, бар қой ығып кетіп қырылыпты да, қойдан қалмаймын деп, Отамалы пақыр да үсіп өліпті. Көкектің суығы – «отамалы» атанғаны содан дейді. Әжең пақыр соны біледі ғой, – Қарабас». [3] Бұл әңгіме Тобық Жармағамбетовтың «Отамалы» желісі арқылы айтылғаны мәлім.

Шығарманың бастауы «ертеде қазақ даласын борандар мен аңызактар, жұт пен қасқырлар, сосын... аздаған қазақтар жайлайтын. Қазақтың даласы төбелерден тұратын. Әр төбенің баурайында тілін жалаңдатып жұт жортатын. Әр төбенің ар жағынан қамшыдай суырылып шығып боран ышқынатын. Әр төбенің астында қасқыр жататын. Сол көп төбелердің бірінің баурайында Отамалы деген қойшы өмір сүрген екен...» делінген.

Бұл аңыз арқылы табиғаттың тылсым дүниелерін, үздіксіз соққан долы желін, қылышын сүйреген қысты шынайы сезініп, денең құдды бір қыстың қытымыр аязында қалып қойғандай күй кешеді. Сондай-ақ солтүстіктегі мәңгі мұз тауларының арасында ұмыт болып қалған аңызды сары далаға қайта айдап әкеледі. Сондағы қаптай жауған қар қиыршықтарының әрқайсысында осы аңыздың мұз боп қатқан түйіршіктері ұшып жүреді. Сол кезде аңыздың әлсіреп жеткен мұң-зары кең даланы тұмандай бүркеп кетеді. Бұл мұң біресе жусан басына соғылып, біресе қияқты тұншықтырады. Біресе жазыққа жайылып, біресе бұлтқа сінеді. Биік құздың басынан жел болып құлап, сай-салаға тығылады. Өзен бетінде шыны толқын болып ойнайды. Жер үсті, аспан асты жүрек зарына толып, төбелердің баурайын қайғы шарбысы қоршап алады. Бұл бейне дәл қыстың қақаған аязын, ырғарлы желін, ысқырық жел - боранын дәлме-дәл суреттеп тұр.

Жазушы Тобық Жармағамбетов шығарма желісін жалғыз басты Отамалыны басты кейіпке енгізіп, бар өмірін малға бергенін және күн-райының мінезін аңқарғанымен қызықты еткен. Иә, ол жалғыз басты. Үйленген жоқ. Отыз жыл бұрын, жігіт кезінде үйлендіреміз деп істі қолға алғандар болған-ды. Кейін ұмыт қалып, бітпеген істей қалған. Алайда мұның басты себебі, өміріне жетер мал-мүлкі, ризығы болмағасын деп түсінуге болады. Оның бары- әкесі, шешесі де, сүйген жары да - жайлаудағы өзен-төбелер, қырқа-сайлар, жусан, қияқ, дала гүлі еді. Романында табиғат көрінісі қаһарманның көзімен, көңіл түйсігімен орайлас беріледі. Баяндау арқылы кейіпкердің көңіл күйі астарласа, қатарласа жүріп отырады. Көлемі шағын романға бір Отамалы кейіпкердің өмірі мен тәжірибесі, тағдыры мен күрес-тайталасы, өздігінен қылышты, бораны уытты қыспен арпалысқан бейнесін көруге болады. Жайылымға қойларын айдаған Отамалы жаны үшін емес жауапты етіп берген өз ісінің адалдығы үшін күресін байқатқан шығарма автордың шынайы шеберлігін дәлелдеген. Оқырман көңілінен орын тауып, бар болмысты дәлдеп көрсетіп, өзі үшін емес өзге үшін күрескен бейне арқылы көп нәрсені түсінуге болады.

Жазушы әр детальды мұқият таңдайды. Жеті қат көктегі жұлдыздар жердегі өсімдіктей тоңып тұрғаны Отамалының басына үйірілер, өлімге итерер дүлей зұлматты астарлайды.

Тобық Жармағамбетов қаламының құдіреті сол, жан-дүниесіндегі қазақы ұлы мейірімін боранда ыққан панасыз малға арнайды. Ол малдың үскірікке ұрынуын трагедиялық биікке көтерген. Қой екең қойды адамдай, жаңа туған қозысын нәрестедей көріп, аяп, үсік ұрған сайын жаны қалмай елжіреп, құсадан егілетін кім? Отамалы. Отамалыны тірілткен Тобық емес пе! Егіліп шер жұтқан Тобықтың өзі. «Қойлардың жалынышты маңырағаны ертіп келе жатыр оны», «Ызғырық желдің өтінде екеуі шоңқиып қала берді». Қойшы көкірегі зар жылайды. «Отамалы бүкіл денесімен селкілдеп, дірілдеп кетті. Ерні кемсең-кемсең етіп, түсі бұзылып қоя берді. Қойлардың жаппай қоздайтын уақыты жеткен екен ғой. Қазір дүниеге келген жас қозыларымен бірге қатып жатыр!». Бейнетқор, адал қойшы қара басын емес, қорғансыз, кенет долданған қу далада пана таппай қырылуға айналған қайран малды ойлап жаны түршігеді, сол үшін түңіле азап шегеді. Әзиз жаны кейіп, малды жайылымға зорлықпен жіберген ашкөз байды қарғайды.

Шығарма желісі қызықты. Зейнолла Серікқалиевтің сөзімен айтқанда «Қазақстанның сонау қиыр батысынан- Ақтөбеден жазатын Тобық Жармағамбетов дейтін бір талантты жігіттің халық аңызы негізінде туған «Отамалы» әңгімесі осылай басталады, аза бойынды тік тұрғызып, оқушыны бірден баурап алады.» деген.

«Отамалы» шығармасында адамзат аңсай беретін мейірім кені жатыр. Қазақ халқының рухани болмысын еректеп тұратын жан иесіне мейірбандық, рақым, жанашырлық, биік адамшылық гуманизм – поэтикалық-мифтік әңгіменің алтын өзегі. Ақ өлеңдей әр сөйлемі көркем, екшеп алуға татиды. Тобық Жармағамбетов дүниені құрсаған мұзды жібітер мейірімді жырлады. Отамалы өзін мен демей, үшінші жақтан атап «Отамалы» деп жас балаша сөйлеуі тектік нышан, әңгіменің аңыз жанрында екенін экспрессивтік күшейте түседі. Отамалының құла түзде мың қоймен жалғыз өзі ығып, сұрапыл суыққа ұрынуын Тобық жазушы мифологиялық үлгіде берген. «...бір мыжырайған төбенің бауырынан ызғырық жел кенеттен қойлар мен Отамалыға тап берді» деген сөздер жазушының қаһарлы ойынан туғандай.

Әдебиетімізге «таным, бейтаным» болып енген кей тұлғаның бірі - Жапан. Шығарма желісінде ол қара мұртты, зеренге мұрттың малып шұбат ішіп отқан кейіпте бейнеленген. Отамалы осы байдың малын бағушы шопан еді. Әр кейіпкерді детальды түрле бейнелеуінің құпиясы - жазушының сендірмей қоймайтын көркем шындыққа жетуінен, тұлғаның түсін де, ісін де шеберлік аша білуінен.

Ауа райының қолайсыз тудыруын алдын ала сезе отырып, қойлары үшін жайылымға шыққан Отамалы ақыр соңы аяқ асты соққан долы жел мен құйыннан жан-жаққа ыдыраған қойларының басын біріктіріп әлек. Әйтсе де боранмен арпалысып, қойларын панасына жеткізбекші оймен болған Отамалыны тек бұл соққы боран емес Оның көңілін теңіздей шайқайтын, жүрегін сыздататыны өзінің де жалғыз лашығы еді. «Лашығым көміліп қалды-ау» деп көз алдында әр нәрсені бір елестетеді.

Отамалы боранмен емес өмірмен алысты. Арпалыс үстінде, өткен өмірін ойша бір сүзіп, «адам дегеннің өмірі жыланның бойындай қысқа екен ғой. Бірақ соның өзі тұнып, тұрған азап, азап, азап...» деп күрсінеді. Әрине, өмірмен алысу, оның ыстық-суығын сол күйінше қабылдау есте қиын. Қылышын сүйреткен аяз Отамалыны шынымен де сермегендей. Ұлы Абай ақын қысты суреттеуінде «Соқыр, мылқау, танымас тірі жанды, Үсті-басы ақ қырау, түсі суық, Дем алысы – үскірік, аяз бен қар» деп кейіптеп, кәрі құда, беймаза шалға теңейтін. Тобық Жармағамбетов ежелгі халық қиялы эпикалық құлашпен қисындап, жаратылыс нышанын кісі бейнелі етіп, метафоралық тілмен жұмбақтай кескін деген табиғи құбылысты нысан етіп дәл таңдады. «Отамалының» кереметі, жыл мезгілінің құбылмалы кезеңін, табиғат тосын құбылған, қыс пен көктем таласқан алмағайып мезетті тұлғаландыра, нандыра суреттеуінде. Жыл он екі айда тайғақ кешу, бесқонақсыз болмайды. Жазушы қар аралас жаңбыр, көктемнің басқы салқын ауа-райының ең жайсыз жаламыр мезгілін образ арқылы суреттеуі – космогониялық портрет, оның прозалық теңдесі жоқ көркем үлгісі.

Шығарманың басы «Ертеде қазақ даласын борандар мен аңыздар, жұт пен қасқырлар, сосын... аздаған қазақтар жайлайтын. Әр төбенің баурайында тілін жалаңдатып, жұт жортатын» деп басталатын. Отамалы – қойшы. Жазушы жалшының қара мұрт Жапан байдың үйіне келген сәтін бейнелегенде Шықбермес Шығайбай еске түседі. Тобық аға әңгіме тініне фольклорлық негізді дәл енгізгені ғажап. Ол ноғайлы жырауларының тұяғы, психологиялық параллель арқылы жер-көкті орап суреттейді: «Намаздыгерде Отамалы етігін жамайды, байеке намазын оқиды, қарға ұясына кіреді». Отамалы өзін мен демей, үшінші жақтан атап «Отамалы» деп жас балаша сөйлеуі тектік нышан, әңгіменің аңыз жанрында екенін экспрессивтік күшейте түседі. [4]

«Жұлдыздарға да қиын-ау, жап-жалаңаш, – деп ойлады Отамалы бір мезет». Асанқайғы, абыз толғау. Отамалы ауылдан ұзап кеткендегі төбелерді жазушы «қара жаулық жамылып» деп суреттейді,

себебі оқушы жүрегі трагедиялық таңбаны сезінуі керек. Отамалының құла түзде мың қоймен жалғыз өзі ығып, сұрапыл суыққа ұрынуын Тобық аға мифологиялық үлгіде берген. «...бір мыжырайған төбенің бауырынан ызғырық жел кенеттен қойлар мен Отамалыға тап берді». [4]

«Алғашқы қозыны көргенде Отамалы өзін ұмытып кетті. Бишара саулық қозысының денесін жалағыштап жатыр екен. Бірақ оның да әлі жоқ. Отамалы қозыны көтеріп алды да, икемсіз қолдарымен шекпеніне енгізді». [4] Қозы әлі тайған, жансызданған қойшы қолынан сусып түсіп, көбік қарға тұншығып өлді, терең қардан аршып, арашалай алмай қалды. Ол қой жаппай қозылай бастағанда сұмдық қатты қиналады. Отамалы, халық «бесқонақ» атайтын мезгіл – көктемгі мал төлдейтін уақытқа дәл келеді. Мұндай зарды ешкімнің басына бермесін. Өлген мұз қозысын жалаған саулық. «Отамалының жүрегі қарс айрылды». Есі шыққан қойшы боран, жел, табиғат құбылысына айбат шегеді, Тәңіріге нала айтады. «–О, тәңірі! Не істегенің? Не қылғаның? Көкек айы, сенің айдарың жұлынсын!» деген Отамалының күйініші көркем кейіптеу. Айнала жас өлім. Оның бешпентін шешіп, лақтыра салуы өлімге мойынсұнғаны. Басындағы тымағын жел ұшырды. Есі кетіп, етіксіз, шұлғауы шешіліп, тәні бір қар, бір мұз болып қайғылана асып барады.

«Аспан іріп кеткен», «...құстар ұшуын, кесіртке жорғалауын, өзен ағуын қояды». [4] Автордың шеберлігі қиямет-қайымды еске түсіреді, тозақты бейнелеуде алдына жан салмайтын католик классик ақындар болатын.

Табиғат құбылуын суреттегенде жазушы «...су өгіздің ыңыранғанындай дыбыстарға толып кетеді», «Суық жел мыңдаған жыландарға айналып барады» [4] деп мифологиялық қанық бояумен беруі құнарлы.

Қойшының жан тәсілім етер сәті, ол – Отамалының таусылар тұсы, Құдай айдап әкелгендей құлпытасқа тап келуі. Өлерінде ол өзінің ұшып келе жатқан қазаны мен ошағын жанған отымен бірге көреді. Отамалы аруаққа айналды. Дүниеғайып. Қыс жеңілді, жазғытұрым келді. Отамалы да өтті.

Отамалыны кейіптеген Тобық та өмірінен ерте озған. Оның жазары көп еді. Айтары көп. Алайда Мұхатр Құрманалин тілімен айтсақ, «ол табиғат әлемінде жарқ етіп көрінді де, жанып үлгере алмай, берерінің бестен бірін бере алмай, ерте дүние салды. Табиғаттың өзі толғатып туған тамаша таланттың бар асылы бойында кетті. Соңғы сөзі қаламының ұшында қалды» деп қалам тербеген еді. Шынымен де қаламы ұшталмаған жазушының бізге берері көп. Артына қалдырған шығармалары әсем сөздермен көмкеріліп, бар

Қазіргі қазақ санасында Тобық Жармағамбетов әңгімесінің алтын шуағындай төгілген шынайы мейірім азайып, сарқылып барады. «Тобық Жармағамбетов — қазақ ұлтының кешегісі ғана емес, ертеңімен де қол ұстасып бірге кететін тұлға.» деп жазушымен дәм-тұздас болған Сәбит Баймолдин сол 1994 жылы осылай пікір қалдырған екен.

Тобық жазушы өте ерте яғни отыз тоғыз жасында кетті. Данте айтқан «жер ортасы» – отыз үш жас – ойлы адамның не бұдан әрі өрлей түсетін, не кері құлдырайтын межесі. Тобық Жармағамбетов те осы бетбұрыс, жолайрық кезеңінде сынған секілді. Ең басты себебі, жаңа айтқанымыздай, ұлттық танымның тұсаулы өрісі, саяси-әлеуметтік көзқарастың дүдәмал қалыбы. Жазушының атын естіген бойды «Отамалы» шығармасы да еріксіз еске түседі. Сонымен қатар нәзік үнмен жазылған – «Нәзік бұлттар» шығармасы да таңдамалы шығармасының бірі.

Талантты жазушы Тобық Жармағамбетов бұл атаулы шығармасын 1966 жылы жарыққа шығарған. Оның жазылу ерекшелігін «Тіл мәдениеті жоғары, суреттері айшықты, бейнелері – шынайы, нақты. Түнгі дала кейпі, ауылға – жаздық жайлауға демалыста келген студент жігіттің көңіл ауаны – жетілген, қас суреткердің қолтаңбасын танытады» деп суреттеушілер көп. «Нәзік бұлттар» атты повестен біздің көретініміз Теміржан, Күнсая, Илия сияқты қазіргі жастарымыздың батыл әрі арманшыл, ер тұлғасы. Сонымен қатар олардың нәзік сезімінің куәсі бола аламыз. Кең дархан даламыздың сұлу көркі мен әсем табиғатымен сусындаймыз. Повестің тілі нәрлі, бояулы. Оқиғасы тартымды әрі оқырман қауымы үшін қызықты.

«Нәзік бұлттар» шығармасы ХХ ғасырдағы қазақ прозасының алдыңғы таңдамалы беттерінің қатарында. Аталмыш роман тұтастай алғанда ескірмейтін, кейін де сұраныспен оқыла беретін сапалы бір шығарма.

Ал «Отамалы» аңыз-толғауы біздің классикалық әдебиетіміздің өзгеше бір үлгісі болып қала бермек.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. <https://kk.wikipedia.org/wiki>
2. «Нәзік бұлттармен сырласу» Самал Жиенбаева
3. «Абай жолы» М.Әуезов
4. «Отамалы» Тобық Жармағамбетов

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ БІЛІМ БЕРУДЕГІ ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУ ОСПАНОВА Нургул Қарибаевна, ЖУМАЖАНОВА Бибигуль Аманжоловна

КМҚК №93 сәбилер бақшасы
Павлодар, Қазақстан
aikarv182@mail.ru

Андатпа

Бұл мақалада мектепке дейінгі білім беру мекемесінің инклюзивті топтарындағы білім беру процесін психологиялық сүйемелдеуге бағытталған. Мүмкіндігі шектеулі балаларды психологиялық қолдауға үлкен көңіл бөлетін мектепке дейінгі білім беру мекемесінің тәжірибесінен алынған мақала

Аннотация

Данная статья посвящена психологическому сопровождению образовательного процесса в инклюзивных группах дошкольного образования. Статья из опыта работы дошкольного образовательного учреждения, которое уделяет большое внимание психологическому сопровождению детей с ограниченными возможностями здоровья.

Мектепке дейінгі мекемеде инклюзивті білім беру кезінде дені сау балалар мен мүмкіндігі шектеулі балалар үшін бірыңғай білім беру кеңістігін құру міндетті шарт болуы керек. Ол үшін белгілі бір қолайлы жағдайлар жасау қажет. [1]

Инклюзивті білім беру дегеніміз – баланың мүмкіншілігінің шектеулі болғанына қарамастан мектепке дейінгі мекемелерде және жалпы орта білім беретін мектептерде толықтай білім алуын қамтамасыз ету. [2] Инклюзивті білім беру қоғамның барлық істерінде баланың теңдігін ынталандыруға бағытталады.

Дәл осы мекеменің инклюзивті топтарында балалар, өздерінің физикалық, ақыл-ой, интеллектуалды және басқа ерекшеліктеріне қарамастан, өз қатарластарымен бірге оқу процесіне қосылады. Осы балалармен жұмыс жасайтын тәрбиешілер олардың ерекше жеке білім беру қажеттіліктерін ескереді және тәрбиеленушілеріне қажетті психологиялық-педагогикалық қолдау көрсетеді. Кәдімгі топтарға біз 1-2 мүмкіндігі шектеулі баланы қабылдадық, олар мектепке дейінгі білім беру ұйымының психологы мен басқа да арнайы мамандардың сүйемелдеуімен құрдастарымен толық режимде мектепке барады. Бұл топтар инклюзивті деп аталады. Инклюзивті топтарда ересектер мен балалар арасындағы әр түрлі қатынастарды қалыптастыруға, оның мүдделері мен бейімділіктеріне сәйкес даралау процестерін дамытуға мүмкіндік жасалады.

Мектепке дейінгі білім беру ұйымдарында инклюзивті білім беру - мүмкіндігі шектеулі балалардың толыққанды қоғамда дамуына мүмкіндік беретін инновациялық білім беру жүйесі. Бұл білім беру жүйесі барлық балаларды бірдей қабылдауды және әр баланың ерекшеліктерін ескере отырып, оқудың жеке тәсілін енгізуді көздейді. Нәтижесінде балалар қоғамның толыққанды бөліктеріне айналады. Біз мектепке дейінгі білім беру ұйымдағы өзара қарым-қатынас жүйесін интеграцияның өте маңызды компоненті деп санаймыз. "Біздің топ" - бұл жай ғана атау емес, біз балалар мен тәрбиешілер арасындағы топ ішіндегі қарым-қатынасты отбасындағы қарым-қатынасқа ұқсас, сенімге, қызығушылыққа және өзара көмекке негізделуге тырысамыз. [3] Сондықтан балалардың мінез-құлқының әлеуметтік-қалаулы түрлерін игеру, мектепке дейінгі білім беру ұйымының инклюзивті топтарындағы тәрбиеленушілер арасындағы әлеуметтік өзара әрекеттестікті дамыту барлық психологиялық - педагогикалық және түзету-дамыту жұмыстарының басым бағыты болып табылады.

Әлеуметтік өзара әрекеттесу тәсілдерін игерудегі оң динамиканы, егер білім беру ортасы олардың даму ерекшеліктерін ескере отырып құрылса және олардың коммуникативті және коммуникативті - сөйлеу дағдыларын дамытуға, құрдастарын өзара әрекеттесу объектісі ретінде қабылдауға тікелей бағытталған және жеке ғана емес, сонымен бірге бірлескен орындауды да қамтитын мазмұн болса, алуға болады. Инклюзивті топтағы өзара түсіністік – бұл "ересек – бала", сонымен қатар "бала-бала" ынтымақтастығы. Бұл дені сау бала мен мүмкіндігі шектеулі баланың дамуын; өзара сыйластықты, төзімділікті қолдауды; іс-әрекеттегі өзара көмекті; бір-бірінен үйрену мүмкіндігін; өзіне және басқа балаларға көмектесу мүмкіндігін қамтамасыз етеді. Сонымен, біздің ойымызша, мектепке дейінгі білім беру мекемесінің инклюзивті білім беру кеңістігі "қарым - қатынас қуанышы" - бұл қабылдау мен қолдаудың жағымды атмосферасы деп санаймыз.

Инклюзивті топтың міндеттері:

- Топтың әр мүшесінің жеке басына, оның жеке ерекшеліктеріне құрмет пен қызығушылыққа негізделген балалар мен ересектер қауымдастығын құру (бірге біз топпыз);

- Әр түрлі адамдармен (жас, құрдастар, үлкендер, ересектер) қарым-қатынас орнату және қолдау қабілетін қалыптастыру);
- Қарым-қатынас дағдылары мен қарым-қатынас мәдениетін дамыту, оң эмоционалды көзқарас қалыптастыру;
- Бір-бірін қолдау қабілетін қалыптастыру;
- Өз қызметін таңдау, жоспарлау, бірлескен қызмет туралы басқалармен келісу, рөлдер мен міндеттерді бөлу қабілетін жандандыру;
- Ойын, танымдық, зерттеу қызметінің біліктері мен дағдыларын дамыту;
- Өзін-өзі реттеу және өзіне-өзі қызмет көрсету дағдыларын қалыптастыру.

Педагогикалық үдерісті психологиялық сүйемелдеудің негізгі қағидаттары және инклюзивті топтардағы инклюзивті білім беру принциптері болып табылады:

✚ Мектеп жасына дейінгі балалардың жас психофизикалық мүмкіндіктерін және психикалық функциялардың қалыптасуының сезімтал кезеңдерін ескеру.

✚ Мүмкіндігі шектеулі балаларды қалыпты дамып келе жатқан құрдастарына қол жетімді барлық нәрселермен таныстыру, шекараларды өшіру, қалыпқа келтіру тұжырымдамасын жүзеге асыру.

✚ Әр жас тобындағы даралау элементтерімен оқытуды саралау үшін жағдай жасау.

✚ Білім бағдарламасы барысында психофизикалық жүктеменің біркелкі таралуын анықтау.

✚ Психологиялық-педагогикалық іс-әрекеттің тиімділігін арттыру мақсатында қауіпсіздік және компенсаторлық механизмдерге сүйену.

Мектепке дейінгі білім беру мекемесі бағдарламасына сәйкес қызметті бағдарламалық-әдістемелік қамтамасыз ету. Барлық бағдарламалар оқушылардың психикалық және физикалық қасиеттерін жан-жақты дамытуды, дене шынықтыру-сауықтыру, әлеуметтік-жеке, танымдық-сөйлеу және көркемдік-эстетикалық дамуын жүзеге асырады. [4]

Балабақша - әр бала өзінің сәттілігін сезінуі керек, онда олар әрдайым тыңдалады, сондықтан олар мұнда әрқашан қызығушылық танытады. Олар өз тобын басқаруға белсенді қатысады, бір-бірін үйретеді және мұғалім балалардың бастамасын толықтырады. Біздің тәрбиешілер өз жұмысында халықтық дәстүрлерді, халық ойындарын кеңінен қолданады. Мысалы, Мектепке дейінгі мекемізде жыл сайын "хабылық", "хаамыска", "асқабак" үстел ойындары бойынша жарыстар өткізу дәстүрге айналды. Осындай жарыстарда баланың зейінін, ептілігін, шыдамдылығын, халық дәстүрлеріне қарай, әдет-ғұрпы мен ойындарына деген сүйіспеншілікті қалыптастырады;

Осылайша, баланың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, оның дамуына жан-жақты әсер етуді және мектепке дейінгі білім беру ұйымы ұжымының қызметін психологиялық – педагогикалық сүйемелдеуді тек педагог-психолог, логопед, медициналық сүйемелдеуді медициналық қызметкер ғана емес, тәрбиешілер де қамтамасыз етеді. [5] Балаларды психологиялық қолдауды мектепке дейінгі мекеменің әкімшілігі басқарушы Кеңеспен, ата-аналар комитетімен бірлесіп жүзеге асырады. Интеграциялық және инклюзивті тәсіл идеясын қолдаған, өзінің педагогикалық мәдениетінің деңгейін арттыруға қызығушылық танытқан дені сау балалар мен мүмкіндігі шектеулі балалардың ата-аналары да мақсаттарды жүзеге асыруға белсенді қатысады.

Әдебиеттер тізімі:

1. Баенская Е.Р. Помощь в воспитании детей с особым эмоциональным развитием: младший дошкольный возраст // Альманах института коррекционной педагогики РАО. Книжное приложение №4. – М.: ИКП РАО, 2001.
2. <https://helpiks.org/7-16169.html> Инклюзивті білім беру. Үздіксіз білім беру. Қосымша білім беру
3. Интегрированное обучение детей с ограниченными возможностями в обществе здоровых детей /Ф.Л. Ратнер, А.Ю. Юсупов. -М.: ВЛАДОС, 2016.
4. «Балалар мен жасөспірімдерді тәрбиелеу мен білім беру объектілеріне қойылатын санитариялық-эпидемиологиялық талаптар» ҚР Үкіметінің 2011 жылғы 30 желтоқсандағы № 1684 Қаулысымен бекітілген.
5. Ребенок в инклюзивном дошкольном учреждении: методическое пособие / Под ред. Т.В. Волосовец, Е.Н. Кутеповой. – М.: РУДН, 2010.

ПРОБЛЕМЫ ПСИХОЛОГИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ ДЕТЕЙ, ПОДВЕРГШИХСЯ ЖЕСТОКОСТИ СО СТОРОНЫ ВЗРОСЛЫХ

ПОПРЯДУХИНА Наталья Григорьевна

Орский гуманитарно-технологический институт (филиал) ОГУ

Орск, Россия

Aple_orisk@mail.ru

Түйін

Бұл мақалада басқалардың зорлық-зомбылықтың кіші оқушылардың психологиялық дамуына әсер етуінің негізгі аспектілерін тәжірибеге бағытталған зерттеу қарастырылған.

Аннотация

В данной статье рассматриваются практико-ориентированное изучение основных аспектов влияния жестокого обращения со стороны окружающих на психологическое развитие младших школьников.

Annotation

This article examines a practice-oriented study of the main aspects of the impact of abuse by others on the psychological development of younger students.

Социальная, политическая и экономическая ситуация, сложившаяся в российском обществе, ставит перед системой образования новые цели и задачи. Особое место среди этих задач занимает проблема жестокости по отношению к детям со стороны взрослых людей.

Одной из актуальных проблем современной психолого-педагогической науки является насилие и жестокое обращение родителей и других взрослых с детьми. В работах отечественных исследователей, при изучении проблемы насилия в отношении детей и подростков, часто употребляются два основных понятия: собственно насилие над детьми и жестокое обращение с детьми.

Определение понятия «насилие» имеет различные варианты трактовки среди отечественных и зарубежных исследователей [2]. На наш взгляд, наиболее удачной является определение, которое отражено в работе Г.Н. Киреева. Автор указывает, что «насилие - это особый тип отношений между людьми, сложившийся на базе противоположного отношения к природным, объективным условиям их существования, и, несмотря на то, что субъективный фактор опосредован и определен материальными отношениями. Насилие существует там, тогда и постольку, где, когда и поскольку имеет место присвоение, подавление, подчинение воли субъекта, господство над ней» [3].

В исследованиях отечественных психологов отмечается, что формы насилия имеют разное распространение, условно, согласно, их можно разделить на экономические, социальные, политические, идеологические, физические и др [1]. Принуждение может иметь вид физического, эмоционального и вербального, психического и сексуального. Вышеперечисленные виды жестокого влияния включают широкий диапазон многообразных действий.

Л.А. Петрановская указывает, что среди основных видов насилия, можно выделить особый вариант взаимоотношений детей и родителей, когда родители не исполняют свои обязанностей по воспитанию и должному содержанию своих детей [4]. Дети, подвергшиеся такому насилию в собственной семье, испытывают со стороны родителей: невнимание, эмоциональную холодность, агрессивное отношение к себе, унижение человеческого достоинства, нарушение личных границ эмоциональных переживаний.

Исследования зарубежных психологов позволили определить психологические показатели насилия в отношении личности, среди которых:

- принуждение или поощрение совершать действия или поступки, которые человек совершать не хочет; вовлечение человека в деятельность с помощью обмана, шантажа, манипуляций, угрозы физической расправы или материального ущерба и т. д.;

- препятствие выполнению того, что человек выполнять хочет;

- злоупотребление властью, с целью доминирования над другими, нарушая права человека [5].

Таким образом, в психолого-педагогической литературе проблема насилия определяется как физическое, психическое, социальное воздействие на человека со стороны иного человека, семьи, группы или государства, направленное на прерывание значимой деятельности и выполнение другой, противоречащей ей, либо угрожающей его физическому или психическому здоровью и целостности.

Нами была проведено диагностическое обследование младших школьников по вопросу определения наличия насильственного опыта со стороны окружающих взрослых. В результате

диагностики были выявлены младшие школьники, которые указали наличие насильственного опыта, а также испытуемые младшего школьного возраста, которые данного опыта не имели.

Практическое изучение эмоционального состояния подростков, подвергшихся жестокому обращению со стороны взрослых, показало, что у 45% испытуемых высокий уровень, а у 55% испытуемых очень высокий уровень проявления тревожности.

Результаты, полученные на основе применения методики «Тест - опросник самооотношения», свидетельствуют об особенностях уровней самооотношения подростков, переживших насилие. Было выявлено, что у испытуемых преобладают высокие значения уровня самопринятия (высказывания ответа «в целом меня устраивает, какой я есть») и низкие показатели самоуважения, то есть испытуемые, имея недостатки, принимают их, и в тоже время они недооценивают свои возможности, не верят в свои силы.

В ходе диагностики был выявлен низкий показатель аутосимпатии, который показывает, что младшие школьники, пережившие насилие, видят в себе по преимуществу недостатки, в связи с этим, у них развивается низкая самооценка, готовность к самообвинению. Для них характерна низкая самоуверенность, недооценка своих возможностей отражается на низком уровне саморукводства. Они не ожидают отрицательного отношения к себе окружающих, у них высокий показатель самоинтереса, высокий показатель самообвинения, проявляющийся в неудовлетворенности своим поведением (отражающих в ответах «и поделом тебе»).

Результаты диагностики, полученные на основе применения методики «Личностный дифференциал», доказали, среди младших школьников, переживших насилие, 22% воспринимают себя как личность, склонную осознавать себя как носителя позитивных, социально желательных характеристик, в определенном смысле удовлетворены собой. Среди них 66,6% критически относятся к себе, неудовлетворены собственным поведением, уровнем достижений, особенностями личности, и имеют недостаточный уровень принятия самого себя. И 22% испытуемых имеют невротические или иные проблемы, связанные с ощущением малоценности своей личности.

Также было выявлено, что у 77% младших школьников, переживших насилие, имеется недостаточный самоконтроль, неспособность держаться принятой линии поведения, зависимость от внешних обстоятельств и оценок. Было определено, что у 33% испытуемых, есть склонность к астенизации и тревожности.

Было определено, что всего лишь у 11% испытуемых, переживших насилие, может наблюдаться высокая активность, общительность, импульсивность. И высокий процент испытуемых, принимавших участие в диагностике, отличаются определенной пассивностью.

Итак, анализ полученных результатов диагностики младших школьников переживших насилие со стороны взрослых, показал, что у испытуемых преобладают завышенные оценки пассивности, зависимости от окружающих и заниженные оценки уверенности в себе, что характеризует их как недостаточно активных, необщительных. Выявленные особенности развития испытуемых закономерно объясняются тем, что дети пережили насилие со стороны взрослых. В оценках самих себя получено невысокое значение оценки, что может свидетельствовать о низкой самооценке, неудовлетворенности собой, собственным поведением.

На основе полученных результатов диагностики были определены основные направления коррекционно-развивающей работы по оптимизации психологического развития младших школьников, подвергшихся жестокому обращению со стороны взрослых. Также были определены наиболее эффективные условия, формы и методы социально-психологической работы с младшими школьниками.

Список литературы:

1. Защита детей от жестокого обращения / Под ред. Е.Н. Волковой. С.-Петербург: Питер, 2027.- 256 с.
2. Киреев, Г. Н. Сущность насилия / Г. Н. Киреев. – Москва: Прометей, 1990. – 108 с.
3. Мухина, В. С. Возрастная психология / В. С. Мухина – М.: Академия, 2007. – 456 с. – ISBN 5-7695-0408-0
4. Петрановская, Л.А. Откуда берется детская жестокость? / Л. Петрановская // Беспризорник. – 2013. - № 6. – С. 33 – 35.
5. Сафонова, Т. Я. Помощь детям – жертвам насилия / Т. Я. Сафонова, Е. И. Цымбал, Т. М. Журавлева. – Москва: Генезис, 2006. – 112 с. – ISBN 5-98563-062-5.

ОСОБЕННОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ДИДАКТИЧЕСКИХ ИГР В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ И ИХ ВЛИЯНИЕ НА КАЧЕСТВО УЧЕБНОГО ПРОЦЕССА

САВЕЛЬЕВА Елена Станиславовна
КГУ «Специальная школа- интернат № 4»
Павлодар, Казахстан
Saveil@mail.ru

Аннотация

Обучение математике является важнейшей составляющей начального общего образования. Этот предмет играет важную роль в формировании у младших школьников умения учиться. Начальный курс математики является курсом интегрированным: в нём объединён арифметический, геометрический и алгебраический материал.

Начальное обучение математике закладывает основы для формирования приёмов умственной деятельности: школьники учатся проводить анализ, сравнение, классификацию объектов, устанавливать причинно-следственные связи, закономерности, выстраивать логические цепочки рассуждений. Изучая математику, они усваивают определённые обобщённые знания и способы действий. Универсальные математические способы познания способствуют целостному восприятию мира, позволяют выстраивать модели его отдельных процессов и явлений, а также являются основой формирования универсальных учебных действий. Универсальные учебные действия обеспечивают усвоение предметных знаний и интеллектуальное развитие учащихся, формируют способность к самостоятельному поиску и усвоению новой информации, новых знаний и способов действий, что составляет основу умения учиться.

Основными целями начального обучения математике являются:

- Математическое развитие младших школьников.
- Формирование системы начальных математических знаний.
- Воспитание интереса к математике, к умственной деятельности.

Арифметическим ядром программы является учебный материал, который, с одной стороны, представляет основы математической науки, а с другой – содержание, отобранное и проверенное многолетней педагогической практикой, подтвердившей необходимость его изучения в начальной школе для успешного продолжения образования.

Основа арифметического содержания – представления о натуральном числе и нуле, арифметических действиях (сложение, вычитание, умножение и деление).

Дидактическая игра (игра обучающая) – это вид деятельности, занимаясь которой, дети учатся. Дидактическая игра, как и каждая игра, представляет собой самостоятельный вид деятельности, которой занимаются дети: она может быть индивидуальной или коллективной. Данная игра является ценным средством воспитания действенной активности детей, она активизирует психические процессы, вызывает у учащихся живой интерес к процессу познания. В ней охотно дети преодолевают значительные трудности, тренируют свои силы, развивают способности и умения. Она помогает сделать любой учебный материал увлекательным, вызывает у учеников глубокое удовлетворение, создаёт радостное рабочее настроение, облегчает процесс усвоения знаний. В дидактических играх ребёнок наблюдает, сравнивает, сопоставляет, классифицирует предметы по тем или иным признакам, производит доступный ему анализ и синтез, делает обобщения.

Психолого-педагогические особенности проведения дидактических игр:

1. Во время игры учитель должен создавать в классе атмосферу доверия, уверенности учащихся в собственных силах и достижимости поставленных целей. Залогом этого является доброжелательность, тактичность учителя, поощрение и одобрение действий учащихся.
2. Любая игра, предлагаемая учителем, должна быть хорошо продумана и подготовлена. Нельзя для упрощения игры отказываться от наглядности, если она требуется.
3. Учитель должен быть очень внимательным к тому, насколько учащиеся подготовлены к игре, особенно к творческим играм, где учащимся представляется большая самостоятельность.
4. Следует обратить внимание на состав команд для игры. Они подбираются так, чтобы в каждой были участники разного уровня и при этом в каждой группе должен быть лидер.

В процессе игр учитель должен постепенно воспитывать ведущих из числа лидеров, а в простых играх предлагать роль ведущего поочерёдно разным учащимся.

Не следует приучать детей к тому, чтобы на каждом уроке они ждали новых игр или сказочных героев. Необходим последовательный переход от уроков, насыщенных игровыми ситуациями, к

урокам, где игра является поощрением за работу на уроке или используется для активизации внимания: весёлые шутки-минутки, игры-путешествия в страну чисел или страну знаний.

При организации математических игр необходимо придерживаться следующих положений:

-Правила игры должны быть простыми, точно сформулированными, доступными для понимания младшими школьниками. Если материал посилен только отдельным ученикам, а остальные либо не понимают правила, либо слабо разбираются в содержании математической или логической стороны игры, то она не вызовет интереса детей и будет проводиться только формально.

- Игра не будет содействовать выполнению педагогических целей, если она вызывает слишком бурную реакцию у ребят, но не дает достаточной пищи для непосредственной мыслительной деятельности, не развивает математическую зоркость их и внимание.

- При проведении игры, связанной с соревнованием команд, должен быть обеспечен контроль над её результатами со стороны всего коллектива присутствующих учеников. Учет результатов должен быть открытым, ясным и справедливым. Ошибки в учете, неясности в самой организации учета приводят к несправедливым выводам о победителях, а, следовательно, и к недовольству участников игры.

- Для детей игры будут интересными тогда, когда каждый из них станет активным их участником. Длительное ожидание своей очереди для включения в игру снижает интерес детей к этой игре.

- Игровой характер материала по математике должен иметь определенную меру. Превышение этой меры может привести к тому, что дети будут во всем видеть только игру.

- На уроках математики игры имеют познавательное значение, поэтому в них на первый план выдвигается умственная задача, для решения которой в мыслительной деятельности должны использоваться сравнения, анализ и синтез, суждения и умозаключения. Тогда они будут содействовать не только формированию логического мышления младших школьников, но и правильной, четкой, краткой речи.

- В процессе игры должно быть выполнено определенное законченное действие, решено конкретное задание. Игру не следует обрывать незавершенной.

Только при этих условиях она оставит след в сознании ребят.

предмет: МАТЕМАТИКА

тема: ТАБЛИЦА СЛОЖЕНИЯ И ВЫЧИТАНИЯ ПЕРВОГО ДЕСЯТКА

цели: Закрепление вычислительных навыков счета, решение примеров и задач.

Однозначные числа. Письмо цифр. Счет предметов. Сравнение чисел.

Геометрические фигуры.

Коррекция слухового внимания, зрительного восприятия, логического мышления, памяти, речи, развитие тонкой моторики рук. Воспитание положительных качеств личности: активности, самостоятельности, умения доводить начатое дело до конца, развитие учебных навыков и интереса к обучению.

оборудование: счетный материал, геометрические фигуры, доска, мел, паровоз, карточки, цифры, картинки.

ХОД УРОКА

1. Организационный момент.

Здравствуй, дружок!

Готов ли ты начать урок?

Все ли на месте?

Все ли в порядке? Книжки, ручки и тетрадки?

Какое сегодня число?

Как на казахском языке октябрь?

Какой сегодня день недели?

Какое сейчас время года? Почему? Утро, обед или вечер? Какой день ясный или пасмурный?

Какой по счету урок?

Как называется наш урок?

Что мы делаем на уроке математики?

2. Повторение пройденного материала.

- Счет от 0 до 10 прямой, обратный
- Какие числа называют однозначными?

- Какие знаки вы знаете?
- Что значит увеличить число?
- Что значит уменьшить число?
- Присчитывание по одному до десяти.

Считалка: «Задачи на внимание»

1. Вырос гриб в тени осин.
Он сначала был один.
Тут второй грибок пробился,
Рядом с первым очутился.
Стала их считать сова: получилось ровно два.

$$1+1=2$$

2. Два мышонка грызли корку,
Два сырок тащили в норку.
Сколько их у нас в квартире?
Два плюс два – всего четыре.

$$2+2=4$$

3. Два цыплёнка у дорожки,
Не спеша клевали крошки,
Подбежал к ним старший брат,
И прибавилось цыплят.
Запищали братья звонко,
Сколько всех теперь цыплят?

$$2+1=3$$

Молодцы!

3. Объяснение темы и цели урока.

Сегодня тема нашего урока «Таблица сложения и вычитания первого десятка».

- И отправимся мы сегодня в сказочное путешествие на паровозике. Во время путешествия мы с вами будем решать примеры на сложение и вычитание в пределах 10.

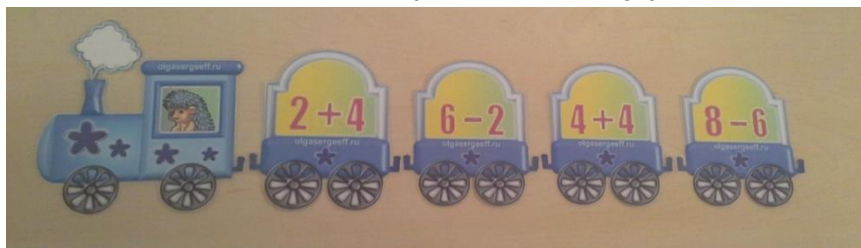
- Вы любите путешествовать?

- Путешествие далекое, интересное, но опасное, т.к. на нашем пути могут встретиться всякие неожиданности. Поэтому с собой берем самых смелых, дружных, сообразительных и находчивых математиков, которые очень хорошо умеют считать в пределах десятка. А есть ли среди вас такие, это мы проверим.

- Чтобы отправиться в путешествие, нам необходимо решить примеры. Ответ примера спрятан в другом вагоне (на ответ начинается другой пример)

$$2+4 = 6-2 = 4+4 = 8-6 =$$

Решение примеров:

$$2+4=6 \quad 6-2=4 \quad 4+4=8 \quad 8-6=2$$

Молодцы! Справились!

4. Физминутка.

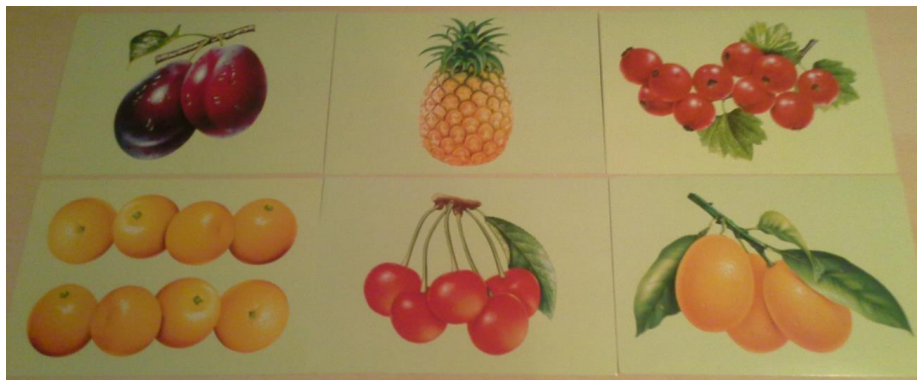
Все ребята дружно встали,
И на месте зашагали.
На носочках потянулись,

И назад слегка прогнулись.
Как пружинки мы присели,
И на место тихо сели.

5. Работа в тетради.

- Ребята, перед нами станция котят. Хозяйка станции приготовила для путешественников задание.

Пора сделать записи в своих тетрадях. Она интересуется, сможете ли вы записать числа по картинкам.

(Показ и запись по картинкам).

➤ Индивидуальная работа с Батырбаевым Мирасом.

- Молодцы! Котята приготовили вам подарки. Но получить их вы сможете в конце урока.

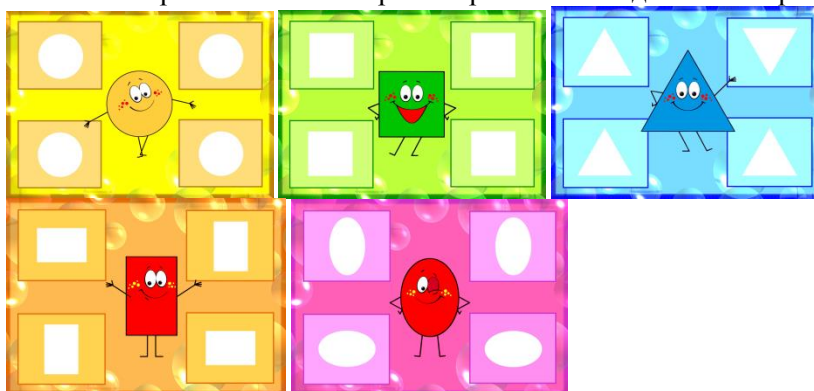
6. Пальчиковая гимнастика.

Этот пальчик в лес пошел,
Этот пальчик гриб нашел,
Этот чистить стал,
Этот пальчик резать стал,
Этот пальчик все съел,
Оттого и потолстел.

7. Игра «Подбери фигуру».

- Нас ждет станция зайчат, и они хотят, чтобы мы с ними поиграли в игру «Подбери фигуру».

Работа по карточкам. Рассмотрите карточки и найдите геометрические фигуры и назовите их.

- Ребята, но это не все. Наш поезд сломался. Если мы не дадим ответ на их задание, то он не поедет. Быстрее, ребята, за работу.

Сравнение чисел: $\lt=>$

$$3 > 2 \quad 2 < 6 \quad 6 = 6$$

$$5 > 4 \quad 6 < 3$$

- Молодцы, ребята! Со всеми заданиями вы справились. На этом наше путешествие закончилось.

- вам понравилось путешествовать?

8. Итог урока.

Чем мы занимались на уроке?
Понравилось ли вам на уроке?

9. Оценка знаний учащихся.

8. Домашнее задание.

**БАЛАЛАРДЫҢ ӘЛЕУМЕТТІК МӘДЕНИЕТІ ӘЛЕУМЕТТЕНУДІҢ МҮМКІНДІКТЕРІ
РЕТІНДЕ**

САҒАДАТ Әли Сағадатұлы, МУХАНБЕТЧИНА Ахлима Габдиловна

Махамбет атындағы Батыс Қазақстан университеті

Орал, Қазақстан

ali_sagadat@mail.ru, muhanbetchina@mail.ru

Аннотация

Мақалада балалар субмәдениетінің әлеуметтену функциялары, технологияның негізгі кезеңдерінің мектеп жасына дейінгі балалардың әлеуметтік дамуының мақсаттары мен мазмұны қарастырылады. Мақалада мектеп жасына дейінгі балаларды балалар субмәдениетіне тарту формалары, осы технологияны жүзеге асыратын және баланың құрдастарының тобына сәтті кірігуін қамтамасыз ететін ерекшеліктер қарастырылады. Түйін технологияны енгізу қорытындылары балалардың әлеуметтік дамуының оң динамикасымен және автономия мен әлеуметтік өзгерістерге қатысу қажеттіліктерін қанағаттандырумен байланысты.

Кілт сөздер: Балалар субмәдениетінің әлеуметтену функциялары, мектеп жасына дейінгі балалар, балалар субмәдениетіне тарту формалары.

1. Кіріспе

Қазіргі даму ғасырында біздің қоғам экономикалық, әлеуметтік, психологиялық және басқа өзгерістерге ұшырауда және олардың әрқайсысы балалардың қоғам ішінде әлеуметтік қатынас процесіне, жеке тұлға болып қалыптасуына, субъекті ретінде дамуына белгілі бір дәрежеде қиындықтар туғызады [1].

Соңғы зерттеулер баланың әлеуметтік даму саласында жағымсыз тенденциялардың пайда болуын көрсетеді.

Қазіргі балалар қабілеті мен бейімділіктерін шындай алмауымен және өздерін жұмысқа бейімдей алмауымен ерекшеленеді. Олардың бір-бірімен қарым-қатынас орнатуы, жалпы іс-шараларға қатысуы, жалпыға ортақ ережелерге бағынуы және олардың бойындағы гиперэгоцентризм ескертулерге бағынуға кедергі келтіреді.

Әлеуметтену мәселесі білім берудің әр кезеңінде өте өзекті. Алайда, мектепке дейінгі кезеңдегі әлеуметтенуді зерттеу келесі факторлар бойынша қиындық тудырады:

Біріншіден, баланың айналасындағы әлеуметтік-мәдени жағдай жаңа әдістерді және ересектер пайдаланатын балалардың қазіргі заманғы әлеуметтік қажеттіліктеріне жауап беретін жұмыс құралдары іздеуді қажет етеді. Мектеп жасына дейінгі балалардың әлеуметтік дамуына әсер ететін әдістер мен құралдар айтарлықтай өзгеріссіз қалып отыр;

Екіншіден, қазіргі практик мұғалімдердің баланың индивидуалды потенциалын ашуға және әлеуметтік дамуында қиындық тудыратын балаларға педагогикалық қолдау көрсетуге қажетті құзыреттіліктің жеткілікті деңгейіне ие бола алмауы

Осылайша, балалардың әлеуметтік саласының дамуындағы теріс тенденциялар дамудың қажеттілігін және балалардың әлеуметтік жағдайының даму ерекшеліктерін ескеретін педагогикалық құралдар мен балалардың микроәлеуметтік қатынастары мен олардың өзара байланысын үйлестіру үшін жағдай жасауға ықпал ететін тіршілік ету ортасын қалыптастыруды қажет етеді.

Мұндай құралдарды жасау үшін біз баланы әлеуметтендірудің әмбебап механизмі ретінде балалар субмәдениеті феноменін қарастырамыз [3],[4]. Менің ойымызша, балалардың субмәдениетін әлеуметтендірудің функциялары келесідей:

- Әлеуметтену және даралану процестерін үйлестіру;
- Әлемге құндылықты қатынасын дамыту.

Бірінші функцияның мәнін түсіндірейік. Бір жағынан, балалар субмәдениетіне тарту кезінде әлеуметтік тәжірибені жинақтауға тікелей жағдай жасалып, балалардың ересектермен және

құрдастарымен өзара әрекеттесу, басқа адамдармен біріге жұмыстануда даму, яғни әлеуметтік процесстерге бейімделу жүреді.

Баланың қажеттіліктерін қамтамасыз ету, оның отбасы мүшесілерінің қамқорлығынан бөлек, өзін қауіпсіз сезіну, белсенді рөл, тәуелсіздік және басқарушылық қабілеттер сияқты маңызды қасиеттерін дамытады.

Екінші жағынан, өзімен жастылар мен ересектер әлемін зерттеу, олардың ерекшеліктері, артықшылықтарына назар аудару балаларға өздерін тануға мүмкіндік береді, осылайша, даралану процесі жүзеге асады.

Демек, баланы балалар субмәдениетіне тарту сәтті әлеуметтендіру мен қолайлы үйлестіруді қамтамасыз етуге мүмкіндіктер туғызады.

Екінші функция балалар субмәдениетінің терең білім беру мүмкіндіктеріне негізделген

баланың дамуының аксиологиялық саласы. Заттарды жинау, отбасылық өмір салтын ұстану, отбасылық қызығушылықтар бұның барлығы басқа адамдардың ішкі әлемімен танысуға, талдауға және өз құндылықтарыңызды басқа адамдардың құндылықтарымен салыстыруға, өзіндік құндылықтар жүйесін құруға мүмкіндік береді.

Балалар субмәдениеті әлеуметтену қиындықтары бар баланың құндылық саласын дамытуда, зорлық-зомбылықсыз адами құндылықтарды игеруде үлкен рөл ойнайды

Балалар субмәдениеті құбылысын теориялық тұрғыдан түсіну практикалық аспектілерді талқылауға және оның әлеуметтену мүмкіндіктерін жүзеге асыруға әкелді.

2. Әдістер

Мектеп жасына дейінгі балаларды балалар субмәдениетіне тартудың негізгі мақсаты - олардың басқа адамдармен тұлғааралық қарым-қатынасын кеңейту, байыту және өзінің бірегей жеке әлеуетінің тәжірибесі негізінде әлеуметтік қатынастарды сындарлы деңгейде құру.

Мектеп жасына дейінгі балаларды балалар субмәдениеті тәрбиесіне тарту процесінде әлеуметтік дамыту технологиясы 4 кезеңнен тұрады.

Бірінші кезең - мұғалімдерді балалар субмәдениетінің ерекшеліктерін қабылдауға дайындау. Кезең мақсаты - педагогтардың балалар әлемімен диалогтық қарым-қатынасын дамытуға ықпал ету және балалар субмәдениетінің ерекшеліктерін зерттеу, түсіну және қабылдау.

Бірінші кезеңнің мазмұнын іске асыру бойынша жұмыс ұйымдастыру және өткізу педагогикалық және рефлексивті семинарлар арқылы жүзеге асырылады.

Педагогикалық және рефлексивті семинарлардың негізгі міндеттері:

- Мұғалімдерге балалар субмәдениетінің ерекшеліктерін түсінуге және қабылдауға көмектесу;
- Кәсіби дамыту және оқыту.

Педагогикалық шеберханалар балалар субмәдениетінің әлеуметтендіру мүмкіндіктерін пайдалануда педагогтердің кәсіби құзыреттілігін дамытады. Рефлексивті семинарлар мұғалімдердің перцептивтілігі мен рефлексивтілігі мәселесін шешуге көмектеседі. Қабілеттерін дамыту. Бұл мәселе кездейсоқ емес. Балалар субмәдениеті бастапқы әлеуметтік-психологиялық қажеттіліктерін қанағаттандыра алатынын ескере отырып, мұғалім дәстүрлі балалар қоғамына тән балалардың нақты белсенділік деңгейін, адамның бала субмәдениетіне қатысу дәрежесін, қарым-қатынас тәсілдерін білуі керек.

Шеберлік сыныптарының мазмұнына педагогтердің эмоционалдық релаксациясына арналған жаттығулар, педагогтардың өзін-өзі позитивті қабылдауы, қарым-қатынасқа гуманистік көзқарасын дамытуға бағытталған жаттығулар мен практикалық тапсырмалар туралы өз ойын қайта ойластыру, ең жақсы беру құралдарын іздеу, балалардың әлемін, олардың іс-әрекеттері мен мінез-құлқын түсіну дағдылары кіреді.

Екінші кезең - баланың субмәдениетті игеруі.

Екінші кезеңнің мақсаттары:

1. Баланың топтағы өзін-өзі танытуына және құрдастарына өзінің ішкі әлемін ашуға ықпал ету;
2. Құрдастарымен қарым-қатынаста балалардың көшбасшылық рөлін дамыту.

Осы мақсаттарды қолдау үшін олардың жас ерекшеліктерін ескере отырып мектеп жасына дейінгі балаларды балалар субмәдениетіне тартудың әртүрлі формалары: көрмелер, презентациялар, іс-шаралар және ойын жобалары қолданылды [3].

Презентация-бұл балалар іс-әрекетінің әртүрлі деңгейінде топтың ортақ мүдделерін білдіруге мүмкіндік беретін белсенді жұмыс түрі.

Презентациялардың келесі түрлерін жіктеуге болады:

- Топтық / сыныптық презентациялар (яғни, жалпы пәндік-дамытушылық жалпы немесе жеке ойын аймақтары),

- Топтың/сыныптың өмірі туралы ақпарат беретін көрме материалдары (бұл балалардың салт-дәстүрлері, бос уақыттары, мерекелер мен фестивальдар және олардың мүдделері туралы ақпарат болуы мүмкін),

- Белгілі бір іс-әрекеттегі балалардың нәтижелерін көрсететін топ/сынып жетістіктерінің көрмелері.

Әлеуметтенудің міндеттері - баланың бастапқы коммуникация тәжірибесін жинақтауға жағдай жасау, аралас жастағы қарым-қатынаста ынтымақтастық, балалар тобының мүшесі ретінде өзін-өзі тануға көмектесу және әртүрлі әлеуметтік рөлдерді меңгеру.

Көрме - бұл балалардың жетістіктерін байқауға арналған заттар жиынтығы, сонымен қатар заттар жинақталатын орын. Көрмелер тақырыптық болуы мүмкін (коллекциялар, өнер туындылары), бүкіл отбасы немесе белгілі бір бала жинақтаған авторлық тақырыптық заттарды ересектерге көрсету (отбасылық, жеке).

Әлеуметтенудің мақсаты - баланың ішкі әлемін басқа адамдарға көрсетуіне жағдай жасау, әлеуметтік рөлін және өзінің жеке маңыздылығын түсіну.

Ойын жобалары - бұл балалардың іс-әрекетін ұйымдастырудың топтық формасы, ол ойын мақсатына жету үшін мұғалімдер мен балалардың практикалық өзара әрекеттесуі.

Әлеуметтенудің мақсаты - баланың әлеуметтік тәжірибесін байыту, нормаларды іске асыруға жәрдемдесу және мінез-құлық ережелері мен әртүрлі әлеуметтік рөлдерді игеру, ынтымақтастық дағдыларын дамыту, өз идеяларын қорғау және өзін басқалармен салыстыру.

Оқиғалар. Педагогикада оқиғалық көзқарас балалардың өмірінде жарқын, эмоционалды қаныққан іс-әрекеттің болуын болжайды, олар топ үшін де, жеке адам үшін де қажетті әрі маңызды.

Әлеуметтенудің мақсаты - баланың өзімен жасты балалар тобында өзін-өзі тануы үшін жағдай жасау және өз қабілеттерін бағалауды қалыптастыру.

Үшінші кезең-балаларда жауапкершілік пен тәуелсіздіктің әлеуметтік қасиеттерін дамыту.

Үшінші кезеңнің мақсаттары:

1. Ортақ мақсат үшін жауапкершілік сезімін дамыту.
2. Баланың бірлескен құндылықтарға қатысуын дамыту.
3. Өзбеттілікті, өзін-өзі бағалауды және басқа адамдарға деген құрметті дамыту.

Үшінші кезең іс-әрекеттің әр түрлі жас ерекшеліктерінің қарым-қатынасына бағытталған келесі формаларымен жүзеге асады: қуыршақ спектакльдері, драмалық этюдтер, концерттер; ойыншықтар айналатын ойын-сауықтар, қолдан жасалған ойыншықтардың көрмесі, ойындар (белсенді, танымдық, үйірмелік), көркем материалдары бар шығармашылық тапсырмалар, міндеттер және т.б..

Төртінші кезең-баланың әлеуметтік даралығын дамыту.

Төртінші кезеңнің мақсаттары:

1. балалардың мінез-құлық пен әлеуметтік рөлдердің әлеуметтік заңдылықтарын игеруіне ықпал ету.
2. көшбасшылық рөл және шығармашылық сияқты жеке қасиеттерді дамыту үшін жағдай жасау.
3. балалар қоғамындағы мінез-құлықты реттеудің танымал әдістеріне жағдай жасау.

Төртінші кезеңнің мазмұнын іске асыру процесінде балалар субмәдениетінің келесі компоненттері қолданылады: балалардың көңілді әлемі, балалардың сәнді өнері, коллекция, балалар әлемінің бейнесі, балалар туралы заңдар кодексі.

Бұл компоненттерді енгізу екінші кезеңде қолданылатын формалар арқылы жүзеге асырылады.

3. Нәтижелер және оларды талқылау

3.1. Қатысушылардың сипаттамалары

Зерттеу 2020 жылдың қараша-желтоқсан айларында жүргізілді. Жұмысқа мектепке дейінгі білім беру мекемесі 4-5 жастағы 33 бала қатысты.

3.2. Нәтижелерді таныстыру

Зерттеуді іске асырудың негізгі нәтижелері балалардың әлеуметтік даму саласындағы оң динамикамен байланысты. Балалардың әлеуметтік даму деңгейін диагностикалау нәтижелерін салыстырмалы талдау зерттеудің жиынтық және бақылау кезеңдеріндегі эксперименттік және бақылау топтары келесі параметрлер шегінде маңызды өзгерістер болды:

- Баланың ересектермен өзара әрекеттесуі (ересектермен жақсы қарым-қатынас жасауды үйренді, ересектермен бірге қарым-қатынас жасауға тырысады, оның басшылығымен сәтті әрекет етеді және оның көмегін оңай қабылдайды);

- Баланың құрдастарына қатысты әлеуметтік ұстанымы (құрдастарымен сәтті қарым-қатынас жасайды және топтық ойындарға қатысады, құрдастарымен оңай достасады, көшбасшылық

қасиеттерін көрсетеді, үлкен ойында өзін жайлы сезінеді, топта басқа балаларды қабылдай алады, іс-шаралар мен ойындарға сәтті қатысады, құрдастарымен қақтығыстарды сәтті шешеді);

- Дербес әрекеттегі мінез-құлық (өз бетінше жақсы әрекет етеді, өзін ұстай алады, сіздің мінез-құлқыңызды бақылау);

- Өзіне және басқа адамдарға оң көзқарас[3].

4. Қорытынды.

Қорытындылай келе, зерттеу мектеп жасына дейінгі балаларды балалар субмәдениетіне тарту баланы құрдастар тобына сәтті біріктіретін әлеуметтік дамудың тиімді механизмі екенін, тұлғааралық өмірлік тәжірибе жинайтынын, автономия мен әлеуметтік өзгерістерге қатысу өз қажеттіліктерін қанағаттандыратынын дәлелдеді деп айтуға болады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. М.Н.Скаткин Педагогикалық зерттеулердің әдістері мен әдістемесі, М. 1986, – 83 б.;
2. А.С.Иргалиев Тұлғаның әлеуметтенуі. Монография. 2-шығарылым. – Орал, 2013, - 89 б.;
3. Н.В.Иванова Балалар субмәдениеті балалардың мектепке дейінгі кезеңде әлеуметтенуінің факторы ретінде. Балалар субмәдениеті балалардың ерте жас кезеңіндегі әлеуметтенуінің факторы ретінде. Монография. Череповец, 2007, - 132 б.;
4. В.В.Абраменкова Балалар әлеуметтік психологиясы. Балалар психологиясы: балалар қарым-қатынасының балалар субмәдениетінде дамуы. Мәскеу, 2000.;

ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОГИЯЛАР ТҮРЛЕРІ МЕН ӘДІСТЕРІН БАЛАБАҚШАДА ҚОЛДАНУДЫҢ ПАЙДАСЫ САГЫНБЕКОВА Жанар Жанбыршиевна, САҒАТБЕК Маскура, САУЛИБЕКОВА Мира Кенжеболатовна

«Арт – терапия басым бағыттағы №45 «Самұрық» балабақшасы»

Нұр – Сұлтан, Қазақстан

bikesh1977@mail.ru, aigolek1986@bk.ru

Аңдатпа

Заманауи ұмтылысты мақсат етіп, алға ұстау арқылы болашақтың кілті жас – саби буынды инновациялық технология мен әдістерді қолдана отырып, балабақша жасынан рухы мықты, мақсаты анық буын дайындау әр педагогтың арманы.

Қазіргі таңда мектепке дейінгі орындарда инновациялық технологияны ендіруге көптеп күш жұмсалады. Сол себепті мектепке дейінгі ұйымдарда педагогтардың негізгі міндеті: әдіс тәсілдерді дұрыс таңдау, жаңаша педагогикалық технологияларды дұрыс қолдана білу, жеке тұлғаның дұрыс дамып қалыптасуы үшін ыңғайлы жағдай жасау. Мектепке дейінгі білім беру орындарында, педагогикалық технологиялар мектепке дейінгі білім беру стандартын жүзеге асыруға бағытталған. Педагогикалық технологияда ең маңызды жағы білім беру мен тәрбие жүйесінде ересектер мен балалардың қарым-қатынасы болып табылады.

Қарым-қатынас жасауда үлкендер жағынан балаға мынадай жағдай туғызу қажет: «Бала біздің болашағымыз, қоғамымыздың азаматы».

Технология дамыған заманда алға қойылып отырған маңызды мәселердің бірі - жан - жақты дамыған өнегелі, рухани ізденісі мол жас ұрпақ тәрбиелеу. Білім берудің алғашқы деңгейі балабақшадан басталады. Балабақша: Балаға жан-жақты білімді, тәрбиені, ақыл-ойын дамытатын, қызығушылығын оятатын баланың екінші отбасы. Тәрбиенің нәтижесі отбасымен балабақша тығыз байланыста болса ғана, мағыналы болып жан-жақты дамыған ұрпақ тәрбиелей аламыз. Осының негізінде біз тек баланы ғана емес, ата-ананы да жұмыстандырып, бірге тәрбиелеуіміз қажет. Мектепке дейінгі білім беру стандарты мектепке дейінгі тәрбиемен мектепалды даярлық топтарында педагогикалық үрдісті ұйымдастыруда жанашыл әдіс - тәсілдерді пайдалануға мүмкіндік береді. Балабақшада жана педагогикалық технологияларды пайдаланудың басты мақсаты: оқыту мен тәрбиелеуде инновациялық ойын технологиясының элементтерін пайдалана отырып, жан - жақты, білімді, құзыретті тұлға тәрбиелеу. Қазіргі білім беру үрдісі өзгерді, саналы білім беруде жаңа көзқарастар пайда болды, және біздің алдымызға жаңа міндеттер жүктеп отыр. Осы міндеттердің бірі - білім берудің әдіс- тәсілдерін түрлендіріп, жетілдіріп отыру және жаңа инновациялық білім технологиясын меңгеру.

Жаңа технология бойынша білімді үнемі бүгінгі жас ұрпақ тәрбиеленушілерге меңгертіп отырсақ, балалардың жаңаша көзқарас үрдісі дамиды. Балабақшада қол-дануға тиімді технологиялар:

1. ТРИЗ (ӨТШТ) технологиясы
2. Тэй-тэй технологиясы
3. Монтессори технологиясы
4. Арт – терапия әдістерін қолдану технологиясы
5. Зайцев технологиясы
6. Дамыта оқыту технологиясы

1) ТРИЗ (ӨТШТ) технологиясын өткен ғасырдың 70 жылдары Г.С.Альтшулер ойлап тапқан. Мектепке дейінгі балаларға бейімделген ТРИЗ (ӨТШТ) технологиясы баланы шығармашылық тапсырмаларды орындауға үйретеді және оның бойында шығармашылық қажеттіліктерді дамыта отырып, оның қызығушылығына сүйене отырып шығармашылыққа баулиды.

2) Тэй - тэй технологиясы. Негізін қалаған: Джорж Сорос. Мақсаты: Балалардың шығармашылық және интеллектуалдық қабілеттерін дамыту.

3) Монтессори технологиясы. Негізін қалаған: М. Монтессори. Мақсаты: Балалардың қоршаған әлемге қызығушылығын туғызу және оны зерттеуге ұмтылдыру. Сауалдар қою және оларға жауап іздеп табу.

4) Арт-терапия-психотерапияның балаларға арналған ең көп таралған түрлерінің бірі. Баланың эмоционалды жағдайын диагностикалауға, оның психикалық даму деңгейін бағалауға, сондай-ақ кейбір ауытқулар мен бұзылуларды түзетуге көмектесетін көптеген әдістер бар. Арт-терапия-бұл психотерапияның өте жұмсақ және икемді тәсілі. Ол басылған эмоцияларды көрсетуге және баланың шығармашылығын ашуға көмектеседі. Оны ғылымға, жалпы қолданысқа ең алғаш Адриан Хил енгізген болатын.

5) Зайцев технологиясы. Негізін қалаған: Н. А. Зайцев. Мақсаты: Оқыту мен санауды қатар үйрете отырып, балалардың дұрыс сөйлеу мәдениетін қалыптастыру.

6) Дамыта оқыту технологиясы. Негізін салушылармен зерттеушілер:

В. Давыдов, В. Занков, В. Эльконин, П. Эрдниев. Мақсаты: Баланың жалпы жан дүниесін, және оның сезіміне әсер етіп логикалық ойлауын дамыту. Сөздік қоры мен сөйлеу мәдениетін қалыптастыру. Дамыта оқытуда тәрбиешінің басты міндеті оқу материалдарын балаға дайын күйінде емес, баламен бірлесіп, жалпы іс - әрекетті ұйымдастыра отырып, алға қойған міндеттерді түсіндіру сөздік қоры мен тілдің арасындағы байланыстылыққа аса көңіл бөлу.

Дамыта оқыту технологиясының балабақша жағдайында қолдануға болатын тиімді әдістері:

1. Ой толғаныс
2. Ассоциация
3. Салыстыру
4. Раунд – Робин
5. Топтау әдісі

Ой толғаныс әдісі немесе психология тілінде «Миға шабуыл» деп те аталады. Бұл әдіс көбіне ұйымдастырылған оқу іс - әрекетінің тақырыбын ашуда қолданылады. Мыс: Жұмбақ шешу, сөзжұмбақ, суретті ребустар арқылы.

2) Ассоциация әдісі. Бұл әдісте берілген тақырып бойынша балаларда қандай ой туады соның барлығы сол сөздің жан - жағына жазылады. Мыс: жалпы отбасы: Ата, әже, әке, ана, аға, әпке, іні, қарындас, сіңілі, жеңге және жезде.

3) Салыстыру әдісі. Бұл әдісте балалар объектілер арасындағы ұқсастық пен айырмашылықты анықтайды. Мысалы: Алма және қызанақтың ұқсастығы мен айырмашылығы бар ма? Бар болса ол қандай болады?

4) Раунд - Робин әдісі. Бұл әдіс өткен немесе жаңа тақырыпты бекіту үшін қолайлы тәсілдердің бірі. Мұнда әр бала берілген тақырып туралы не біледі. Бір сөйлем немесе сөз тіркесі арқылы бірінің айтқанын бірі қайталамай түгел айтып шығуы тиіс. Мыс: «Гүлдер» тақырыбында Гүл өсімдік, гүл әдемі, гүлді жұлуға, гүлді басуға болмайды.

5) Топтау әдісі. Топтау әдісінде балаларды деңгейлеріне қарай бірнеше топқа бөледі де, өздері орындай алатындай топтық тапсырма беріледі. Қазіргі таңда білімді ұрпақ келешек кепілі демекші, міне, жаңа технологияның тиімділігі баланың жан-жақты құзіреттілігін дамытып, жан-жақты біліммен қаруланған ұрпақ тәрбиелейді. Әрбір технологияның өзіндік ерекшелігі бар. Бала толыққанды жетіліп, ата-анамен байланыс күшейеді. Жаңа технологиялар бала бойына білімге әуестік, білім құмарлыққа баулуы тиіс. Білім беру үрдісіндегі алға қойылған басты мақсат баланың білім беру мазмұнын толықтырып, жаңаша көзқараста, жаңа технология бағытында жұмыс жүргізіп, баланың өмірін жаңаша ортада, жаңа бағытпен ұйымдастыру. Бала құзіреттілігінің белсенді дамуы балабақшадан бастау алады. Бұл бастаманың негізгі міндеті балаларды заман талабына сай, әлемді

шынайы қабылдауға дайындау. Болашақта балалар өз жолында кездескен қиыншылықтарды жеңуге, шешім қабылдауы тиіс. Ендеше баланың ойлау қабілетін жан-жақты дамыту мен шығармашылық ізденіс дағдыларын үйренейік, үйретейік. Өйткені оқыту технологиясы педагогикалық үрдістің сапасын жетілдіруді талап етеді. Адам өмірінің тамаша жақтары жүзеге асатын, адамдардың ең басты шаттығы болып саналатын баланың өсіп, өмір сүретін орыны.

Әр баланың қабылдауы әр – түрлі болғандықтан оқу іс-әрекеті кезінде тәрбиеші жаңа технологиялардың түрлерін пайдаланған жөн.

Қазіргі таңда балабақшамызда Монтессори технологиясына көптеп көңіл бөлініп, арнайы бөлме дайындалып жасақталуда. Монтессори технологиясын қолдану арқылы балалардың қол моторикасын дамытып, өз беттерінше жұмыстар атқарып, қиыншылықтарды жеңе білуге, еркін ойлауға тәрбиелейміз. Кез-келген оқыту технологиясы тәрбиешіден терең теориялық психологиялық, педагогикалық шеберлікті, бала дүниетанымын терең танып, ұғына білуді мақсат етеді. Жаңа технологияның әдіс-тәсілдерін тиімді пайдалану және оны ұйымдастыруға ақпарат құралдары да, талапқа сай болу қажет.

Қазіргі таңда ешбір жас ұрпақ білімсіз болып қалмауы тиіс. Міне, жаңа технологияның тиімділігі баланың жан-жақты күзиреттілігін дамытып, білімді ұрпақ тәрбиелейді. Әрбір технологияның өзіндік ерекшелігі бар. Бала толыққанды жетіліп, ата-анамен байланыс күшейеді. Жаңа технологиялар бала бойына білімге әуестік, білімқұмарлыққа баулуы тиіс. Білім беру үрдісіндегі алға қойылған басты мақсат баланың білім беру мазмұнын толықтырып, жаңаша көзқараста, жаңа технология бағытында жұмыс жүргізіп, баланың өмірін жаңаша ортада, жаңа бағытпен ұйымдастыру.

Мектеп жасына дейінгі бүлдіршіндердің қызығушылығын қалыптастыруда ақпараттық-коммуникациялық технология құралдарын оқу үдерісіне енгізудің бірнеше себептері бар. Біріншіден, бұл әрекет құрылымын жоспарлау, ақпаратты іздеу, ақпараттық модельдер құру және әрекетті жабдықтау (сабақтың негізгі мазмұны жеңіл әрі тиімді түрде қабылданады) сияқты дағдылар мен біліктердің жиынтығы болатын ескере отырып, ойлаудың операциялық стилінің қалыптасуы өз септігін тигізеді. Екіншіден, мектеп жасына дейінгі бүлдіршіндердің білімді интерактивті әдіс арқылы қабылдау дағдыларын меңгеріп, содан кейін ақпараттық-коммуникациялық технология құралдарын өзінің іс-әрекетінде басты құралы ретінде пайдаланады. Үшіншіден, сабақты ақпараттық-коммуникациялық технология құралдарын қолдану арқылы өткізу ойынға оңай ұласады да, балаларда оқуға деген эмоционалдық жағымды қатынас пайда болады. Ескеретін жағдайлар: Зерттеулерді талдау негізінде оқыту үдерісіне аталған құралдарды яғни интерактивті оқыту технологиясын сауатты жоспарлаған тәрбиеші педагогикалық үдерісте мектеп жасына дейінгі бүлдіршіннің жас ерекшелігіне сай, психикасы мен денсаулығына кері әсері болмайтындай қолдану керек. Сабақта ақпараттық технологияларды қолдану кезінде барлық қауіпсіздік ерекшеліктерін ескере отырып, жүргізу тәрбиешіге жоғары жауапкершілікті жүктейді. Бұндай тұжырым, балабақшадағы оқу үдерісінде бүлдіршіндердің ақпараттық қажеттілігін, қызығушылығын туғызатындай ұйымдастыруда аталған құралдарды қолданудың дидактикалық алғышарттарын құруды талап етеді. Ақпараттық-коммуникациялық технология құралы балабақшадағы оқу үдерісінде қолданылуы үшін басқа оқу құралдары тәрізді дидактикалық талаптарға сәйкес болуы тиіс. Келесідей дидактикалық қағидалар ұсынылды: – бейімділік қағидасы, балаларды құралдардың бейімдеу деңгейіне байланысты бірнеше кезеңдерін анықтауға болады. Біріншіден, балалардың оқу материалын меңгеру қарқынын таңдауы; екіншіден баланың жағдайын диагностикалауы; үшіншіден оның негізінде оқыту мазмұны мен технологиясын ұсынуымен сипатталады; – интерактивтілік принципі, аталған құралдар сұхбатты және кері байланыс жасауды қамтамасыз ететіндігімен ерекшеленеді. Интерактивтілік дегеніміз баламен аталған құралдардың арасындағы екіжақты сұхбатты жүргізу. Сұхбатты ұйымдастырудың негізгі бөлігі бала мен тәрбиеші әрекетіне бара-бар реакциясымен анықталады. Ақпараттық - коммуникациялық технология құралдары арқылы кері байланысты ұйымдастыру баланың әрекетіне бақылау мен түзету енгізуімен, әрі қарай жұмыс жасауға нұсқау беруімен, ақпаратты түсіндіретін анықтама алуға мүмкіндік беруімен анықталады.

Сонымен, интерактивті тақтаны пайдалану сабақтың негізгі тапсырмаларын білуді жеңілдетеді, заттар жөніндегі мәліметтерді, деректерді есте берік сақтауға ықпал жасайды. Балалар өтетін тақырыппен жұмыс жасауға әуес, ынталы келеді. Сондықтан да, интерактивті тақтамен жұмыс жасау балалардың белсенділігін дамытуға әсер етеді, олардың назарын белгілі бір бағытқа жұмылдырады. Білімді игеру үстінде баланың ақыл-ойын дамытуға, ғылыми білімді игертуге, деректерді есте сақтауға әрбір оқу іс-әрекеті үстінде интерактивті тақтаны пайдалану қажет-ақ.. Өйткені, берілген тақырып бойынша жаңа оқу іс-әрекетті түсіндіру, өткен материалды қайталау не бекіту кезінде пайдалану әрбір оқу іс-әрекеттің әсерлігін және мазмұнын арттырып, балаға қызықты, жалықтырмай игеруге септігін тигізеді. Интерактивті технологияны қолдану арқылы тәрбиеші мен

бала арасында екіжақты байланыс орнайды. Тәрбиеші өзінің көздеген мақсатына тиімді жолмен жетсе, бала тұлға болып қалыптасу жолындағы негізгі қасиеттерді бойына қалыптастырады.

Қорытындылай келе, бала өміріне немқұрайлы қарамай, балаға қазіргі заман талабына сай, мағыналы білім берсек қана, біздің бүлдіршіндеріміздің болашағы жарқан болмақ. Бала отбасында дұрыс тәрбие алса, тәрбиелеудің нәтижесі жоғары болмақ. Атақты Б.Момышұлы атамыз айтқан екен мен үш нәрседен қорқамын: «Өзінің сәбиіне бесік жырын айтпаған анадан, немересіне ертегі айта алмаған ата мен әжеден, өз тілін құрметтемеген адамнан» деген екен. Міне, балаға отбасы тәрбиесінің маңызы зор. Біздің басты мақсатымыз отбасымен ынтымақтастық орнатып, баланы жан-жақты тұлға ретінде тәрбиелеу.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Беспалько В.П. Слогаемые педагогические технологий. М., Педагогика, 1989.
2. Исаева З.А., Мынбаева А.К., Садвақасова З.М. Активные методы обучения. – Алматы, 2005.
3. Бұзаубақова К.Ж. Жаңа педагогикалық технология. Тараз, ТарМУ, 2003.

СПЕЦИФИКА УРОКА РУССКОГО ЯЗЫКА В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ИКТ

САИДОВ Сафарали Абдураимович

Таджикский государственный институт языков им. С. Улугзода
Душанбе, Таджикистан
saidov_s@inbox.ru

Аннотация

В статье рассматривается вопрос об использовании информационно-коммуникационных технологий на уроках русского языка в начальных классах таджикской школы.

Отмечается, что быстрое развитие современных технологий влияет на личность младшего школьника, и учителям следует координировать этот информационный поток.

Приведены примеры эффективного применения компьютерной техники при обучении русскому языку учащихся младших классов.

Ключевые слова: компьютерные технологии, русский язык, обучение, наглядность, презентации.

В Программе по русскому языку для общеобразовательных учреждений с таджикским языком обучения отмечается: «Исходя из психологических особенностей памяти, восприятия и мышления у младших школьников обучение русскому языку в начальной школе должно быть максимально конкретным, эмоциональным, оно должно содержать игровые моменты. Здесь необходимо чаще использовать наглядные методы обучения» [4, с. 10].

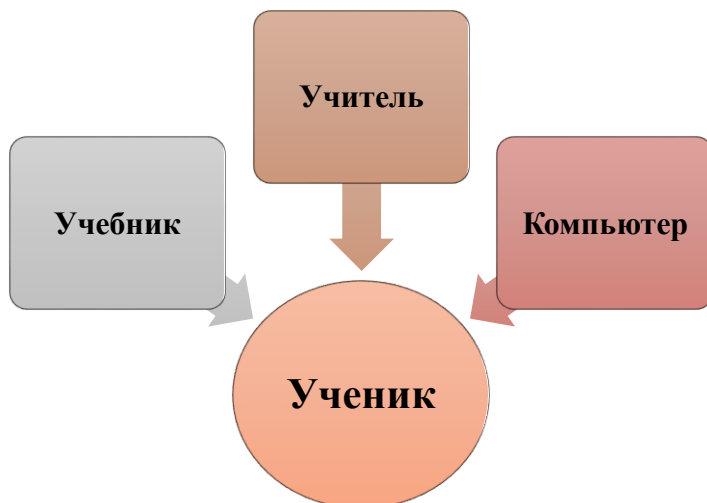
Школьники XXI века – дети современного общества, на которых обрушивается информация больше по объёму, нежели на их сверстников несколько лет назад. Информационные умения и навыки прочно вошли в их жизнь: они легко справляются с современными устройствами, не прибегая к чтению инструкций пользования, планшеты, мобильные телефоны, ноутбуки являются незаменимой частью в их повседневной деятельности.

Учителям и родителям важно помнить, что не каждая информация может быть полезной, может служить формированием знаний и умений.

В связи с этим главной задачей информатизации и компьютеризации учебного процесса в начальных классах таджикской школы является руководство потоком информации, быть координатором этого процесса, который воспринимается младшим школьником.

Стремительное развитие современных технологий и постепенное их внедрение в систему образования нашей республики дали мощный толчок на всестороннее развитие и формирование личности школьника. В традиционную цепочку «учитель-ученик-учебник» введён компьютер, а в методику обучения учителей – компьютерное. При этом школьник является главной фигурой учебно-воспитательного процесса.

Схема 1. Ученик – главная фигура учебно-воспитательного процесса.

Компьютерные технологии в обучении русскому языку в начальных классах таджикской школы способны:

1. Повысить качество образования младших школьников за счёт презентации учебного материала в интересной и содержательной форме.
2. Способствовать интерес учащихся-таджиков к русскому языку, сформировать у них знания, умения и навыки.
3. Развить и сформировать коммуникативную компетенцию.
4. Стимулировать познавательную деятельность детей, развить самостоятельную работу, обеспечив более наглядное восприятие материала.
5. Развивать внимание, точность, мышление.
6. Облегчить труд учителя, сэкономить время обучения.

Учитель учится всю жизнь. Самообразование – вот что является главным критерием его успешной деятельности, при котором он самостоятельно овладевает современными образовательными технологиями.

Для решения дидактических задач учителю следует активно использовать компьютерные задания, оказать помощь младшим школьникам в выполнении элементарных работ на компьютере, учитывая время работы за монитором компьютера не более 10 минут, показ презентаций – 20 минут.

Учителя-словесники в начальной школе могут применять компьютерные технологии в следующем сегменте:

1. Применение готовых мультимедийных презентаций.
2. Использование Интернет-ресурсов.
3. Разработка собственных презентаций.

Учащиеся начальных классов способны иметь наглядно-образное мышление и важно строить их учебный процесс, активно применяя качественный иллюстративный материал (слайды, картинки, ребусы), вовлекая в процесс восприятия мультимедиа (анимация, звук, видео, графика).

Мультимедийный тренажёр по русскому языку «Интерактивная азбука. Мир вокруг нас» предназначен для учащихся, начинающие обучение русскому языку. В данной компьютерной программе второклассники таджикской школы легко и непринуждённо могут освоить алфавит русского языка.

В начале программы к школьникам обращается диктор: «Привет! Сегодня ты узнаешь, что такое алфавит и как из букв можно составлять слова». Затем появляются все 33 буквы: гласные выделены красным цветом, согласные – синим.

При указании курсором на буквы учащиеся слышат громкое и правильное произношение русских букв, повторяют их за диктором. Затем учащимся предлагается составить слова, правильно указав на буквы.

Например, надо собрать из букв слово «Аквариум», при этом на мониторе высвечиваются всего восемь букв данного слова. Школьнику необходимо поочерёдно вставить озвученные диктором буквы и составить слово.

Если ученик забыл вопрос, он может обратиться в раздел «?», где диктор напомнит задание. Если школьник указал неверную букву, то появляется подсказка с правильной буквой, которую следует найти и запомнить. При правильном подборе нужных букв на мониторе постепенно

появляются картинки, которых можно «оживить» и посмотреть, как, например, к вокзалу приближается поезд, как вращается глобус и плавают рыбки. В дальнейшем при возможности картинку можно распечатать на принтере и раскрасить.

Так, в ходе игры происходит процесс обучения, в котором ученики поэтапно запоминают все 33 буквы русского алфавита и слова, начинающие с этих букв. Например, бабочка, вокзал, глобус, дом и т.д.

Младшие школьники имеют определённые представления о компьютерной технике, однако не все они обладают индивидуальным опытом работы на компьютере, и сознательное отношение к обучающей деятельности проявляется далеко не у всех обучаемых. Поэтому учитель должен дать понять школьникам, что изучать русский язык с помощью тренажёров, построенных на основе учебника - интересно, увлекательно, совсем не сложно. Такой мотив характеризуется как личностно значимый и является важнейшим и мощным стимулом в изучении русского языка и практическом овладении им.

При изучении темы «Слова с сочетаниями ЖИ, ШИ. Текст «Прощание с другом» в 4 классе с таджикским языком обучения на экране проецируется наглядность – рисунок в виде круга. Ученики составляют слова, записанные в круге, чтобы из них получились слова с сочетанием **ЖИ-ШИ**. Получаются слова: *камышы, груши, этажи, лужи, крыши и др.*

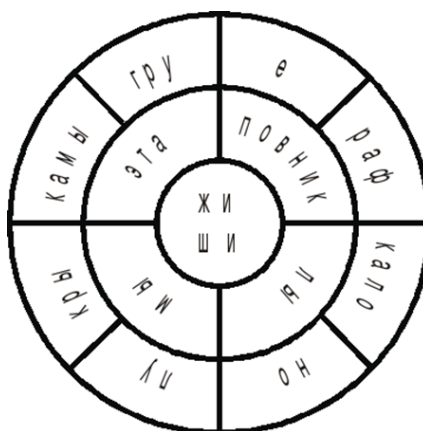

Рисунок 1. Слова с сочетаниями ЖИ, ШИ.

Таким образом, методически правильно применяемые современные технологии обучения повышают познавательную и самостоятельную деятельность учащихся младших классов, что, естественно, приводит к повышению эффективности процесса обучения русскому языку.

Список литературы

1. Гусейнова Т.В., Зиёвудинова З.Н., Саидов С.А. Русский язык: Учебник для 4 класса школ с таджикским языком обучения. – Душанбе: Тайфун-менеджмент, 2007. - 216 с.
2. Кострикова М.В. Букварь, учебник для 2-го класса. – Душанбе: Сарпараст, 2008. – 240 с.
3. Мисири Г.С. Использование наглядности на начальном этапе обучения русскому языку. – М.: Русский язык, 1981. – 144 с.
4. Программа по русскому языку для общеобразовательных школ с таджикским языком обучения (2-11 классы). - Душанбе, 2008. - 124 с.

ЖАҢАРТЫЛҒАН БІЛІМ БЕРУ ЖАҒДАЙЫНДА ХИМИЯ ПӘНІН МЕКТЕПТЕ ОҚЫТУДЫҢ КОНЦЕПТУАЛДЫ НЕГІЗІ

САЛБАТ Гүлзат

Ғылыми жетекші: п.ғ.к., Онтагарова Д. Р.

Семей қаласының Шәкәрім атындағы мемлекеттік университеті

Семей, Қазақстан

Gulzat_Toqtasyn@mail.ru

Аннотация

Бұл мақалада физиканы химияны оқытудағы концептінің рөлі анықталып көрсетілген, 7-9 - сыныптардағы «зат» ұғымының концептісінің моделі құрастырылған.

Түйін сөздер: концепт, концептілік жүйе, химияны оқыту, зат.

Химия ғылым саласы бойынша оқушылардың білім, білік, дағдыларын қалыптастыруда мектеп бағдарламасында жетекші орын алады, бұл ғыламның тұтас ғылыми бейнесін қалыптастырудағы химияның тәжірибелік маңызымен айқындала түседі.

Негізгі орта білім беру деңгейінде «Химия» пәнін оқыту барысында оқушылардың қоршаған ортаға ғылыми көзқарастары қалыптасады, лабораториялық және практикалық жұмыстардың негізінде шығармашылық түрде ойлаулары мен іскерлік дағдылары дамиды.

Химия пәні мұғалімінің негізгі мақсаты – білім алушылардың ғылыми ойлау және танымдық қабілеттерін дамыту. Оқушылардың химия пәніне қызығушылығын арттыру мұғалім үшін өте маңызды. Ол үшін сабақты жүргізу барысында қолданған оқу әдістерінің маңызы зор. Осы айтылғандар негізінде химияны оқытудағы концептінің рөлі мен маңыздылығын қарастырайық.

Концепт сөзі білім саласында “концептілік жүйе” терминінің бір құрамдас бөлігі ретінде қарастырылады. Қарапайым тілмен ұғым, түсінік деген терминдермен қатар қолданылып, орыстың “конспект” ұғымын білдіреді. Ұғым белгілі бір қарастырылып отырған нысанның базалық таным белгілерінің жиынтығын білдіреді. Концепт тілдік және мәдени білім, түсінігі, өзіндік бір бағалары бар әлем бейнесінің менталдық бірлігі болып табылады. Концепт тұжырымдамасының мәнін сипаттау мәселесі лингвистикалық ғылым үшін өзекті тақырып. Тұжырымдамалар жүйесі адамның шындықты түсінуді көрсететін әлем бейнесін құрайды. “Концепт – бұл менталды ұлттық-спецификалық білім, адами құндылықтар мен адами тәжірибенің ұйытқысы” деген тұжырым жасауымызға болады.[1]

Конспект және түсінік терминдерінің құрылымдары мен қызметтері бір-біріне ұқсай бермейді. Бұл терминдер әр түрлі ғылым саларына қызмет жасайды. “Түсінік” термині логика мен философия, “Конспект” математикалық логика және мәдениеттану салаларында қолданылады. Қазіргі кезде концепт сөзі когнитивті лингвистиканың негізгі тірек сөздерінің бірі болып табылады және гуманитарлық ғылым салаларында кеңінен қолданылады. Ю.Н.Кольцованың белгілеуі бойынша концепт және түсінік терминдері адам психикасының өмірлік шынайылығының нысанын көрсетеді, ал концепт қоршаған ортаны ұтымды репрезентациялаудан басқа эмоциялық көрініс нысанын да білдіреді. Бұл аспектіде терминдер бір-бірімен құрылымы жағынан тең емес. Түсінік терминінің құрылымы жай, концептінің құрылымы күрделі болып келеді. Концепт нысанның жиынтық белгілерін көрсетіп қана қоймай, белгілеріне байланысты ассоциацияларын да қамтамасыз етеді. Осылайша, концептіні түсініктен саралау нақты анықталған. Түсінік заттар мен құбылыстардың тек жалпы және маңызды ерекшеліктерін көрсетеді. Концепт сөзін “тұжырымдама”, ал түсінік сөзін “ұғым” ретінде қолдануымызға болады. А.А.Сусов бойынша “Ит” ұғымын “Ит” тұжырымымен салыстырамыз. Ит ұғымына анықтама – үй жануары, сүтқоректі, омыртқалы, жануар т.б. Ит тұжырымдамасы үреді, тістейді, адамға көмектеседі және т.б. Байқағанымыздай ұғымда көрсетілген белгілеулер нысанды аша алмады, ал репрезентациялау арқылы біз нысанды толық тұжырымдай алдық, яғни концептілей алдық.

Концептуалды оқыту - репрезентациялау немесе жалпы тұжырымдамамен қамтамасыз ету. Төмендегі концепт моделі әрбір сыныпқа арналған ядролар және перифериялар негізінде жасалған. Концептінің ядросында негізгі ұғым орналасады. Ал периферияда ұғымға қатысты терминдер қамтылады.[1]

Химияның негізгі терминдерінің бірі – зат. Зат ұғымы өте ауқымды ұғым болғандықтан негізгі орта білім беру деңгейінде химияны оқытуда әртүрлі тақырыптарды қамтиды. Төменгі кестеде 7-9 сынып үшін «зат» ұғымы қамтылған тақырыптарға бөлінген сағат саны қарастырылған.[3]

«Зат» концептісінің моделі

7-сынып

7.4.1.1 -элементті (жай зат) бірдей атомдардың жиынтығы ретінде түсіну;
7.4.1.2 -таза заттар атомдардың немесе молекулалардың бір түрінен түзілетінін білу;
7.4.1.3- элемент(жай зат), қоспа және қосылыс түсініктерін ажырата алу;
7.1.2.2 -әрбір элементтің химиялық таңбамен белгіленетіндігін және белгілі атом түрі екенін білу;
7.1.2.3 -элементтерді металдар мен бейметалдарға жіктеу;
7.1.2.4 -заттарды құрамына қарай жай және күрделіге жіктеу;
7.3.1.1-ауа құрамын білу;
7.5.1.1 -тағам өнімдерін химиялық заттардың жиынтығы деп түсіну;
7.5.1.2 -тағамдық өнімдердің бір қатарын: көмірсулар (қант, крахмал), нәруыз, майларды білу және анықтай алу[3]

8-сынып

8.1.3.1 -атомда электрондар ядродан арақашықтығы артқан сайын біртіндеп энергетикалық деңгейлер бойынша таралатынын түсіну
8.1.3.2 -әрбір электрон қабатында электрон саны нақты максимал мәннен аспайтынын түсіну
8.1.3.3-*s* және *p* орбиталдарының пішінін білу
8.1.3.4 -алғашқы 20 химиялық элементтің электрондық конфигурациясын және электронды – графикалық формуларын жаза білу
8.1.3.5 -атомдар электрондарды қабылдай немесе жоғалта алатынын және осының нәтижесінде иондар түзілетінін түсіну
8.1.1.1 -зат мөлшерінің өлшем бірлігі ретінде –мольді білу және Авогадро санын білу
8.1.1.2 қосылыстың молярлық массасын есептей алу
8.1.1.3 -масса, зат мөлшері және құрылымдық бөлшектер санын есептеу
8.3.4.7-оксидтердің жіктелуін және қасиеттерін білу, олардың химиялық қасиеттерін сипаттайтын реакция теңдеулерін құрастыру
8.3.4.8-қышқылдардың жіктелуін, қасиеттерін білу және түсіну, олардың химиялық қасиеттерін сипаттайтын реакция теңдеулерін құрастыру
8.3.4.9-негіздердің жіктелуі мен қасиеттерін білу және түсіну, олардың химиялық қасиеттерін сипаттайтын реакция теңдеулерін құрастыру
8.3.4.10-тұздарды алудың әртүрлі әдістерін білу, сәйкес реакция теңдеулерін құрастыру
8.3.4.11-тұздардың қасиеттерін, жіктелуін білу және түсіну, олардың химиялық қасиеттерін сипаттайтын реакция теңдеулерін құрастыру.[3]

9-сынып

9.4.1.1 -электролиттер мен бейэлектролиттердің анықтамасын білу және мысалдар келтіру
9.4.3.2 -көмірсутектердің және олардың туындылары: спирттер, альдегидтер, карбон қышқылдары, көмірсулар, аминқышқылдарының жіктелуін білу
9.1.4.3 -құйма ұғымын және оның артықшылықтарын білу
9.1.4.4 -шойын мен болаттың құрамы мен қасиеттерін салыстыру
9.2.1.3-1 (I)–ші және 2 (II)-топ металдарының жалпы қасиеттерін салыстыру және реакция теңдеулерін құрастыру
9.2.1.5-атом құрылысы негізінде алюминийдің қасиеттерін түсіндіру, оның маңызды қосылыстары мен құймаларының қолдану аймағын атау
9.2.1.11-16 (VI)-топ элементтерінің жалпы қасиетін сипаттау
9.2.1.13-күкірттің (IV) және (VI) оксидтерінің физикалық және химиялық қасиеттерін салыстыру және күкірт диоксидінің физиологиялық әсерін түсіндіру
9.2.1.15-азоттың қасиеттерін және табиғаттағы азот айналымын түсіндіру
9.1.4.6 -аммиактың молекулалық, электрондық және құрылымдық формуласын түсіндіру
9.1.4.7 -азот қышқылының молекулалық, формулаларын білу және атомдар арасындағы химиялық байланыстардың түзілуін түсіндіру;
9.4.2.2 -фосфор қосылыстарының Қазақстандағы кен орындарын атау
9.4.2.3 -минералды тыңайтқыштардың жіктелуін және олардың құрамына кіретін қоректік элементтерді атау
9.2.1.24 кремнийдің қолданылу аймағын және оның жартылай өткізгіш ретінде қолданылуын түсіндіру.[3]

Зат концептісінің ядросы (әрбір сынып үшін)

«Зат» концептісінің моделі

7-сынып

8-сынып

9-сынып

Зат концептісінің перифериялары (әрбір сынып үшін)

Атом, элемент, молекула, жай зат, күрделі зат, таза зат, қоспа, қосылыс, металдар, бейметалдар, қатты заттар, газдар, сұйық заттар, ауа, оксидтер, қышқылдар, негіздер, ағзаны құрайтын заттар.[4]

Электрон, нейтрон, атомдық масса, зат массасы, молекулалық масса, зат мөлшері, *s* және *p* орбиталдар, электрондық конфигурация, электрондық формула, Авогадро саны, негіздік оксид, қышқылдық оксид, амфотерлі оксидтер, бір-, екі-, үшнегізді қышқылдар, оттекті қышқылдар, оттектісіз қышқылдар, қышқыл тұздар, орта тұздар, негіздік тұздар, еритін негіздер, ерімейтін негіздер, карбонаттар, сульфаттар, ортофосфаттар, галогенидтер.[5]

Электролиттер, бейэлектролиттер, құйма, шойын, болат, минералды тынайтқыштар, ауыр металдар, алюминий, сілтілік металдар, сілтілік жер металдар, халькогендер, түсті металдар, азоттың табиғаттағы айналымы, спирттер, альдегидтер, карбон қышқылдары, көмірсулар, аминқышқылдары.[6]

Концепт-бұл кез келген ұғым емес, бұл адамның әлемдік көзқарасы мен әлемнің концептуалды бейнесінің маңызы әрі күрделі элементі.[2]

Жаңартылған білім мазмұнына сай мектеп химия курсы оқулықтарында «зат» концептісін оқытудың негізі мақсаты- оқу бағдарламасының спиральды құрылымын қалыптастыру. Осы негізде химиялық ұғымдар, заңдар мен ережелерді тереңдей оқыту және химия курсының мазмұнын анықтау. Мектеп оқушыларының бойына химияның негізгі білімдерін сіңіру және «Химия» ғылымына деген қызығушылығын арттыру.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1.Арапова Г.У. КОНЦЕПТ, ПОНЯТИЕ И ЗНАЧЕНИЕ СЛОВА // Международный журнал прикладных и фундаментальных исследований. – 2016. - №1-2. – С.591-593;

2.Ержанова, А.С. Коенцепт ұғымының теориялық негіздері / А.С. Ержанова, А.К. Сыдыкова, А.Е. Туребаева. – Текст: неопосредственный // Молодой ученый. – 2015. - №7.2 (87.2). – С.73-75. – URL:<http://moluch.ru/archive/87/17220>;

3.Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2018 жылғы 31 қазандағы № 604 бұйрығымен бекітілген Жалпы орта білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты;

4.Химия. Жалпы білім беретін мектептің жаратылыстану-математика бағытындағы 7-сыныбына арналған оқулық/М.Қ.Оспанова, Т.Г.Белюсова, Қ.С.Аухадиева.- Алматы: «Мектеп» баспасы, 2017.

5.Химия. Жалпы білім беретін мектептің жаратылыстану-математика бағытындағы 8-сыныбына арналған оқулық/М.Қ.Оспанова, Т.Г.Белюсова, Қ.С.Аухадиева. -Алматы: «Мектеп» баспасы, 2019.

6.Химия. Жалпы білім беретін мектептің жаратылыстану-математика бағытындағы 9-сыныбына арналған оқулық/М.Қ.Оспанова, Т.Г.Белюсова, Қ.С.Аухадиева.- Алматы: «Мектеп» баспасы, 2019.

ПОДГОТОВКА СТУДЕНТОВ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО КОЛЛЕДЖА К РАБОТЕ В УСЛОВИЯХ ОБНОВЛЕНИЯ СОДЕРЖАНИЯ ОБРАЗОВАНИЯ

АМАНГАЛИЕВА Райхан Кайратовна, САТВАЛДИЕВА Мендыгань Насибуловна

Атырауский гуманитарный колледж им.К.Дутбаевой

Атырау, Казахстан

mendyganm@bk.ru

Рецензия

В пособие выявлены и обоснованы организационно-педагогические условия в формировании коммуникативно-развивающейся языковой личности младшего школьника, разработана модель целостной системы коммуникативной подготовки младших школьников с использованием современных форм и методик на уроках русского языка, выявлены организационно-педагогические условия и установлены критерии, уровни сформированности коммуникативно-развивающейся языковой личности младшего школьника на уроках русского языка, разработана и внедрена программа кружка «Развитие речи и этика общения», с использованием современных форм и методов, а также диагностические материалы, научно-методические рекомендации для оценки уровня сформированности коммуникативно-развивающейся языковой личности младшего школьника на уроках русского языка в начальной школе.

Теоретическая и практическая значимость исследования определяется тем, что положения, результаты, выводы и научно-методические рекомендации вносят вклад в развитии начального образования и могут быть использованы, как основа при организации современного урока русского языка в рамках стандарта обновленного содержания начального образования, на курсах повышения квалификации учителей при создании целостной системы коммуникативной подготовки младших школьников с использованием современных форм и методик на уроках русского языка.

ВВЕДЕНИЕ

Процессе коренного обновления системы образования на основе принципов демократизации, гуманитаризации и дифференциации русскому языку как учебному предмету, входящему в базисный учебный план начального образования, принадлежит одно из ведущих мест. Русский язык - язык межнационального общения выполняет интернациональную миссию, духовно и нравственно сближая людей разных национальностей. В процессе развития он вбирает в себя историю общественно-

социальной жизни, психологии - всю сумму исторического пути народа - носителя языка. Как средство общения и познания он играет существенную роль в воспитании личности.

Законодательно-нормативные документы РК, направленные на усиление институционального статуса казахского языка как государственного, на сохранение социолингвистической активности русского языка, как средства интеграции в мировое пространство. Впервые идея о введении триязычия (или трехъязычия), т.е. освоения гражданами РК казахского, русского и английского языков, была озвучена Президентом РК в октябре 2006 года на XII сессии Ассамблеи народа Казахстана.

В Послании первого Президента «Новый Казахстан в новом мире» Н.Назарбаев предложил начать поэтапную реализацию культурного проекта «Триединство языков»: «Казахстан должен восприниматься во всем мире как высокообразованная страна, население которой пользуется тремя языками». Одной из основных задач Государственной программы развития и функционирования языков в Республике Казахстан является функционирование русского языка в коммуникативно-языковом пространстве и сохранение языкового многообразия в Казахстане. За эти годы все же наблюдается наличие проблемных аспектов в стране: неравномерный уровень владения государственным языком в обществе; не сформировавшуюся методологию обучения государственному языку; проблемой повышения квалификации преподавателей и специалистов языковедов; нехваткой методик обучения языка по уровням B1, B2; отсутствием систематизированной базы учебно-методических пособий по указанным уровням; снижение языковой культуры в казахстанском обществе; проблемы, связанных с овладением населением тремя (казахским, русским, английским) языками в качестве конкурентного преимущества казахстанцев и созданием условий для сохранения языков этносов, формирующих языковое многообразие культуры Казахстана.

Внедрение идеи модернизации общенационального общественного сознания в школьное содержание должно происходить через обновлениесодержания учебных предметов, а также исследовательскую и внеурочную деятельность, дополнительное образование, элективные курсы.

В Государственном общеобразовательном стандарте начального образования рассматривается формирование у школьников ключевых компетенций, к числу которых относится коммуникативная образовательная компетенция. При этом внимание акцентируется на результатах обучения, в качестве которых рассматривается не сумма полученных знаний, умений, навыков, а способность действовать в различных учебных, жизненных и проблемных ситуациях. В связи с этим задачей школы становится использование мощного образовательного потенциала языка путем изучения языковых единиц, их речевых возможностей и влияния на уровень владения языковыми средствами в различных ситуациях общения.

В ГОС НО, типовой учебный план начального образования, рассмотрено содержание образовательной области «Язык и литература» направленное на воспитание и формирование разносторонне развитой коммуникативной личности, владеющей всеми видами речевой деятельности (аудирование (слушание) и говорение, чтение, письмо), готовой к творческому использованию полученных языковых знаний из области фонетики и графики, грамматики (морфология и синтаксис), лексики, морфемики в практической деятельности. Обучение направлено на осознание языковых единиц и категорий, практической необходимости языковых единиц в речи, на повышение активности их усвоения. Языковые знания отобраны для необходимого в практике коммуникативного общения, развивающего обучения, направлены на формирование творческого и логического мышления, самостоятельности, самоанализа результатов учебной деятельности.

Языковая политика - совокупность мер, принимаемых государством, классом, партией, этносом для изменения или сохранения существующего функционального распределения языковых образований, для введения новых и консервации употребляемых языковых норм. Характер и способы разрешения языковых (выбор языка) и лингвистических (выбор языковой нормы) проблем, составляющих содержание языковой политики определяются интересами определенных классов, этнических общностей, политическими и идеологическими целями в области культуры. Эффективность языковой политики зависит от социально-политических, идеологических, психологических, эстетических факторов.

В научном плане огромную ценность для исследования языковой политики в Казахстане представляют работы Э.Д.Сулейменовой, О.Б.Алтынбековой, М.М.Аренова, Г.А.Базарбаевой, Л.А.Байдельдинова, А.И.Баскакова, Г.А.Досмухамбетовой, С.З.Зиманова, Р.К.Кадыржанова, А.Т.Кайдарова, К.Е.Кушербаева, С.О.Оразалинова, Ж.С.Смагуловой, М.С.Сужикова и др.

Русский язык – один из самых трудных школьных предметов. Несмотря на то, что знание родного языка даётся ребёнку с детства, это сложная дисциплина, требующая большого труда. Главная задача обучения русскому языку – развивать школьника как личность, умеющую полноценно владеть

устной и письменной речью, ведь «с русским языком можно творить чудеса. Нет ничего такого в нашем сознании, что нельзя было бы передать русским языком». (К.Г. Паустовский). Поэтому с первых уроков надо стараться воспитывать у детей интерес и прививать любовь к русскому языку.

Одним из важных направлений путей повышения эффективности образовательного процесса на уроках русского языка в начальной школе является разработка и внедрение современных методов, средств, форм организации познавательной деятельности учащихся, педагогических технологий, основным признаком которых можно считать степень адаптивности всех элементов педагогической системы.

Актуальностью проблемы повышения эффективности образовательного процесса на уроках русского языка в начальной школе является разработка и внедрение современных методов, средств, форм организации познавательной деятельности в формировании коммуникативно-развивающейся языковой личности младшего школьника повлекла за собой выявление **противоречий**: между возросшей потребностью и не разработанностью современных форм и методик в соответствии с закономерностями и принципами осуществления коммуникативной подготовки младших школьников в современной начальной школе.

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ОБУЧЕНИЯ РУССКОМУ ЯЗЫКУ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ

В Послании Первого Президента Республики Казахстан, Лидера нации Н.А. Назарбаева народу Казахстана «Стратегия «Казахстан-2050» подчеркнута: «Нельзя игнорировать тот факт, что именно посредством русского языка уже на протяжении не одного столетия казахстанцы обретают дополнительные знания, расширяют свой кругозор и круг общения как внутри страны, так и за ее пределами». Перед работниками образования стоят актуальные задачи: повышение эффективности и качества образования детей, внедрение в учебно-воспитательный процесс современные методики и технологии обучения, формирования и развития функциональной грамотности школьников, продолжить повышать качество педагогического состава.

Сформированная традиционная школа в новый век информационной технологии стала неактуальным сегодня и требовала глобальных изменений путем применения эффективных подходов обучения обновленной программы содержания образования. И одной из важных задач обновленной программы это «Научить - учиться», учиться на протяжении всей жизни, что будет способствовать развитию новой конкурентоспособной личности.

Начальная ступень обучения способствует у младших школьников закладки определенных первоначальных знаний и жизненных навыков, которые они будут применять всю жизнь. Применение эффективных подходов обучения обновленной программы предусматривают всестороннее развитие учащихся, развивая критическое и творческое мышление, навыки в области информационно-коммуникационных технологий, научно – исследовательских навыков, а также готовность учиться на протяжении всей жизни.

На сегодняшний день требования к организации учебного процесса в школе существенно изменились. Учителю открыты больше возможностей в организации учебной деятельности школьников, творческой работе и самостоятельному выбору форм и методы работы, дается право определить стратегию работы и отобрать приемы к самостоятельному выбору, инициативе, творчеству.

В педагогической психологии и практической педагогике в первой трети XX века Л.С. Выготский утверждал, что учебная деятельность будет более эффективной тогда, когда ребенок сам будет добывать знания, и чем больше он будет манипулировать полученными результатами учебной деятельности, тем прочнее будут знания и умения учащегося. По мнению учёного, научные познания будут легко присваиваться ребёнком (проходить стадию интериоризации), если будут соответствовать *зоне ближайшего развития ребёнка*. Эти идеи Л.С. Выготского получили в последствие своё развитие в исследованиях учеников и последователей психолога – Д.Б. Эльконина, П.Я. Галперина, В.В. Давыдова и др.

В школе СелестенаФрене (французский педагог, 1896-1966) старшие учащиеся самостоятельно составляли разделы учебников для учащихся начальной школы в формате рассыпных учебников, закрепляя тем самым знания и формируя как свои умения и навыки, так и умения и навыки младших школьников. Французский педагог утверждал, что прочные знания следует добывать опытным путём, а не изучением правил и законов. Учащиеся Марии Монтессори (итальянский педагог, 1870-1952) развивали систему чувств, самостоятельно манипулируя учебными материалами. Понятно, что прошло много времени с момента их педагогической деятельности, что значительно изменилось содержание

образования и усложнились научные знания, приобретаемые в школе. Но рациональное зерно их теорий остаётся значимым и сегодня: в усвоении знаний, умений и навыков, в формировании компетенций огромная роль принадлежит практической деятельности школьника.

В образовательной деятельности и практике обучения наиболее перспективным является идея компетентностного подхода в организации обучения. Практическая направленность обучения и идея интерактивного обучения также рассматривается в основе дидактики. Современный образовательный процесс выделяет два взаимодействующих типа деятельности:

1) *обучение* как деятельность учителя, способствующую формированию компетенций ученика;
2) *учение* как деятельность учащегося, направленную на приобретение компетенций, теория компетентностного подхода предполагает расширение средств обучения (привлечения к учебному процессу не только дополнительной литературы, но и интернет-источников), максимальную активизацию на уроке всего учебного коллектива, повышение степени самостоятельности учащихся в овладении знаниями

В обучении русского языка указанные типа деятельности направляют школьников скорее всего на новое мышление, новое понимание поставленных задач и средств обучения. Тем самым школьники самостоятельно начинают обнаруживать и систематизировать признаки того или иного процесса, явления, умеют систематизировать и классифицировать их, что способствует приобретению прочных знаний и развития соответствующий компетенций:

- *коммуникативная компетенция* – базовыми принципами выступают полученные знания, навыки, умения, дающие возможность участвовать в речевом акте в различных его видах: рецептивных (слушание, чтение) и продуктивных (говорение, письмо) в пределах, определенных программой. Эта компетенция включает в себя знание основных понятий лингвистики речи (стили, типы речи, способы связи предложений в тексте и т. д.), умения и навыки анализа текста и собственно коммуникативные умения – умения речевого общения применительно к различным сферам и ситуациям.

Сформированность коммуникативной компетенции выражается во время общения, базовыми умениями и навыками использования языка в первостепенных для определенного возраста ситуациях общения.

- *лингвистическая компетенция* включает в себя знания основ науки о языке, сведений о фонеме, морфеме, словосочетании, предложении и т.д., представлений о том, что в языке изменяется, какие аспекты в нем наиболее актуальны. Данная компетенция в работах И.А. Зимней рассматривается как «способ формирования и формулирования мысли посредством языка в процессе речевой деятельности» и в составе социолингвистической компетенции изучаются *лингвистические маркеры социальных отношений* (формулы приветствия, официальные и неофициальные формы общения), *нормы вежливости, выражения народной мудрости, диалекты и акценты*. При формировании лингвистической компетенции предполагается работа по освоению элементов науки об истории русского языка, методов лингво-анализа текстов

- *языковая компетенция* дает освоение системы языка (звуковых, предположно-падежных, видовременных, определительных, обстоятельственных и других отношений). В работах О.М. Казарцева, Е.А. Байсбаев Е.А. языковая компетенция рассматривается, как освоение языковой системы, овладение самим языковым материалом. Формирование языковой компетенции включает работу по изучению новых пластов лексики, обогащению фразеологического запаса, усвоению морфологических норм, овладению нормами согласования, управления, построения предложений разных видов, обогащению речи школьников синтаксическими конструкциями - это знание и способность применения языковых средств для формулирования верно составленных и имеющих определенный смысл суждений. В составе лингвистической компетенции могут быть выделены *лексическая, грамматическая, семантическая и фонологическая компетенции*.

Современный период развития методики характеризуется обостренными интересами к языку, как средству приобщения к национальной культуре. Такое изучение языка формирует знания о реалиях быта, обычаях и традициях народа, нравственно-этических ценностей, искусстве, то есть развивает культуроведческую компетенцию.

Все перечисленные виды компетенций тесно взаимосвязаны. В основе их лежит неразрывная триада «язык – культура – общество, новый взгляд на роль социума (и микросоциума) в становлении языковой личности».

Вопросы развития речи с давних пор являются предметом научных исследований педагогов, методистов Ф.И. Буслаева, И.И. Срезневского, К.Д. Ушинского и представлялось крайне важной задачей XIX века. В трудах того времени развитие речи связывалось с изучением грамматики, то современная методика преподавания русского языка обращает внимание на развитие личностных

особенностей, способностей каждого учащегося, активным методам и формам обучения, способствующие развитию критического мышления.

Обновленное содержание образования – это пересмотр самой модели среднего образования, его структуры, содержания, подходов и методов обучения и воспитания, внедрение принципиально новой системы оценивания достижений учащихся. Весь комплекс мероприятий в рамках обновленного содержания образования направлен на создание образовательного пространства, благоприятного для гармоничного становления и развития личности.

Предложенная модель образования предъявляет новые требования в подготовке педагогических кадров: к изменению целей и способов педагогической деятельности; к работе в рамках инновационного подхода в обучении; к изменению программного и методического обеспечения образовательного процесса; к новым способам и формам оценивания учебных достижений учащихся. Качественное изменение образования невозможно без формирования нового взгляда учителя, его место и роль в учебном процессе, нового отношения к учащимся.

В связи с успешным прохождением апробации в 30-ти пилотных школ с 2016 года все школы Казахстана с 1-го класса перешли на обновленную образовательную программу. В данной программе представлены изменения в содержании образовательной программы и обоснования для разработки обновленного учебного плана, использования соответствующих методов преподавания и оценивания по начальному обучению.

Обновление содержания предполагает отход от традиционной организации учебного процесса и ориентация на следующие ключевые аспекты:

- Результаты обучения: учебные достижения имеют продуктивный характер (знают, понимают, применяют, анализируют, создают)
- Реальный учебный процесс характеризуется активной деятельностью самих учащихся по «добыванию» знаний на каждом уроке.
- Ученик-субъект своего познания, учитель- организатор познавательной деятельности учащихся.
- Особенностью учебных программ начальной школы является то, что они направлены на:
 - Формирование первоначальных знаний по предметным областям;
 - Развитие первоначальных навыков исследовательской деятельности;
 - Создание предпосылок для формирования целостного научного видения окружающего мира;
 - Формирование учебной самостоятельности;
 - Развитие навыков общения и сотрудничества;
 - Овладение тремя языками;
 - Формирование критического, творческого мышления;
 - Формирование функциональных навыков обучения: считать, читать, писать, логично излагать свои мысли, устанавливать причинно-следственные связи.

В рамках обновления содержания образования в начальной школе предполагается:

- смещение акцентов с обучения, направленного на передачу фактологического материала энциклопедического характера, на обучение способам получения информации;
- социализация личности, способной к сотрудничеству и самостоятельности; - формирование умения самостоятельно добывать, анализировать и эффективно использовать информацию;
- отход от традиционной организации учебного процесса, когда, прежде всего, определялось содержание образования, отражаемое в учебных программах, и акцентирование на ожидаемых результатах, определяемых по образовательным областям и отражающих деятельностный аспект, то есть учащиеся «знают», «понимают», «применяют», «анализируют», «синтезируют», «оценивают».

В основе обновленного содержания отечественного среднего образования центральное внимание уделяется навыкам, имеющим широкий спектр применения в современной жизни:

- творческое применение знаний;
- критическое мышление;
- выполнение исследовательских работ;
- использование ИКТ;
- применение способов коммуникативного общения, включая языковые навыки;
- умение работать в группе и индивидуально.

Базируясь на общечеловеческих и этнокультурных ценностях, эти навыки позволяют учащемуся решать проблемы как учебного, так и жизненного характера.

Особенностью учебной программы «Русский язык» в рамках обновления содержания среднего образования Республики Казахстан стал объективной предпосылкой иного осмысления профессионального образования и педагогической деятельности. Программа обеспечивает:

- использование межпредметных связей с другими языковыми и неязыковыми учебными дисциплинами,
- развитие языковых навыков обучающихся в соответствии с их возрастными особенностями, потребностями и интересами;
- понимание важности изучения языков в современном мире;
- развитие духовно-нравственных ценностей;
- понимание целостной картины полиязычного и поликультурного мира;
- установление межличностных и межкультурных контактов в процессе общения;
- воспитание уважения к различным точкам зрения через ознакомление с культурами других стран;
- умение самостоятельно работать с различными информационными источниками на изучаемом языке, в том числе с Интернет ресурсами;
- развитие и использование творческого и критического мышления.

Отличие содержания обновленной учебных программ.

1. Принцип спиральности
2. Иерархия целей обучения по таксономии Блума
3. Наличие сквозных тем между предметами внутри одной образовательной области.

Новая интегрированная образовательная программа ориентирована на развитие способностей детей применять знания и умения в реальной практике. Обозначены виды знаний и умений успешного в 21 веке человека. Это навыки работы в команде, лидерские качества, инициативность, компетентность, финансовая и гражданская грамотность и другие.

Особое внимание уделено изменению системы оценивания достижения ожидаемых результатов учащихся. Оценивание учебных достижений - это процесс установления степени соответствия реально достигнутых обучающимися результатов планируемыми целям обучения для корректировки и регулирования образовательного процесса через обратную связь. Оценивание предполагает параллельное развитие двух линий оценки: формативной и суммативной. Программа обновленного содержания образования направлена на совершенствование четырех навыков: слушание, говорение, чтение и письмо. Эти четыре навыка тесно связаны в учебном плане и сравнимы с «методом спирали». Немаловажная особенность обновленного содержания образования – это критериальное оценивание. Новый стандарт - это, прежде всего, изменения во взгляде учителя на свою практику, в стиле обучения, в подходах и методах. Новые подходы требуют от учителя неустанного труда

На современном этапе образования самостоятельная учебная деятельность школьника позволит сформировать у него комплекс необходимых предметных, личностных и метапредметных компетенций. В связи с этим в программе по обновленному содержанию начального образования в практике обучения русского языка в начальных классах пересмотрены цели и задачи обучения русскому языку, даны новые концепции и подходы, что создает необходимость внедрения современных форм и методов обучения русскому языку.

Содержание обучения, инновационные подходы в учебном процессе требуют всестороннего развития субъектов учебного процесса. Современное образование выдвигает новые требования к профессиональной подготовке специалиста, способного свободно ориентироваться в сложных социокультурных обстоятельствах, готового обслуживать не только инновационные процессы, но и процессы коммуникации в широком смысле этого слова.

Развитие гуманистического педагогического образования в современной школе невозможен без комплексного подхода к целостной системе обучения и преподавания. Предмет «Русский язык» на начальной ступени обучения закладывает фундамент общего филологического образования обучающихся как целостной системы, изучающей духовную культуру народа, выраженную в языке и литературном творчестве. Обучение русскому языку определяется национальной спецификой образовательного пространства Республики Казахстан.

В программе обновленного содержания идея обучения русскому языку в современных условиях рассматривается через усиление коммуникативной направленности и комплексного подхода к обучению, в результате развиваются и совершенствуются умения и навыки обучающихся в различных сферах коммуникации.

Изучив научную, психолого-педагогическую и методическую литературу по исследуемой проблеме. Исследователи отмечают ведущими лингводидактическими принципами при обучении русскому языку являются коммуникативность и комплексность.

Принцип коммуникативности предполагает:

- взаимосвязанное обучение различным видам речевой деятельности и форм речи (устной и письменной);
- соединение работы над связными текстами с усвоением отдельных аспектов языка;
- взаимосвязь различных структурных элементов урока.

Данный принцип при обучении русскому языку обеспечивает условия для сознательного усвоения знаний, способствует более тесной связи учебного предмета и жизни, активному участию обучающихся в образовательно-языковой среде. При реализации принципа коммуникативности организованная языковая среда является необходимым условием и средством речевого развития обучающихся.

Принцип комплексности предполагает:

- взаимосвязанное обучение различным видам речевой деятельности и форм речи (устной и письменной);
- соединение работы над связными текстами с усвоением отдельных аспектов языка;
- взаимосвязь различных структурных элементов урока.

Эффективное и качественное развитие учебного процесса и достижение поставленных целей будет обеспечиваться, если правильно раскрыты и применены основные дидактические требования к процессу обучения т.е принципами обучения.

Чешский педагог Ян Коменский в своем педагогическом труде «Великая дидактика» впервые определил принципы обучения, на которых должен строиться весь педагогический процесс. Он выявил основные положения в обучении, которыми пользуются педагоги по сей день: от близкого к далекому, от конкретного к абстрактному и т. д.

Особое внимание на проблему принципа природосообразности, обращает Джон Локк. Он настоятельно рекомендует строить процесс обучения и воспитания на основе глубокого и тщательного изучения природы детей, систематического наблюдения за их характером, что позволит правильно и эффективно использовать их потребности, интересы и склонности.

Французский педагог Ж.-Ж. Руссо первостепенную роль уделял «принцип природосообразности обучения т.е следовать естественному ходу развития природы самого ребенка. Он выдвигает требования тщательно изучать возрастные и индивидуальные особенности ребенка и идти вслед за развитием природы ребенка. Формирование человека Руссо связывает с тремя факторами: природы самого ребенка; вещей, которые его окружают; людей, то есть среды.

Принципами обучения также называют основные идеи, положения, исходные теоретические основания, определяющие выбор методов, приемов и других средств обучения.

В истории методики выделяют следующие основные принципы обучения, применимые именно к русскому языку как учебному предмету:

1) педагоги И. И. Срезневский, К. Д. Ушинский особо обращали внимание на принцип изучения языка как «культурного кода»;

2) М. Т. Баранов и его научно-методическая школа придерживались обще методические принципы: принцип воспитывающего обучения, принцип научности, принцип наглядности, принцип преемственности;

3) зарубежный методист Ларсен-Фриман выделяет принципы, базирующиеся на ключевых для методики аспектах:

- лингвистические принципы: учета родного языка при овладении русским языком, коммуникативной компетенции (направленности) и функциональности, учет особенностей овладения изучаемым языком как промежуточной языковой системой, взаимосвязанное обучение видам речевой деятельности;

- когнитивные принципы: использования внутренней мотивации, принцип автоматизации речевых единиц, принцип использования личного вклада учащегося;

- эмоционально-психологические принципы: принцип языкового «Я», принцип взаимосвязанного овладения языком и культурой страны изучаемого языка.

4) Группа учёных Р. Б. Сабаткоев, А.Д. Дейкина, Т. М. Воителева, Е. В. Архипова особо обращают внимание на следующие принципы обучения русскому языку в современной школе: принцип коммуникативности предусматривает изучение языка как средства общения, контекстный принцип рассматривает анализ номинативных единиц языка в их синтаксических связях в тексте с учетом стилистических возможностей, выразительности, текст образующей функции.

5) *принципы развивающего обучения* младших школьников отражена в системе Л.В.Занкова: это обучать на высоком уровне трудности, с соблюдением меры трудности для каждого ученика.

Ведущая роль в его теории общепринятое мнение о конкретном характере мышления младших школьников т.е им свойственно «оперирование отвлеченными, обобщенными понятиями», «ориентируются на осознание своего участия в познании, активной роли в процессе обучения». развиться познавательные способности учащихся, их мышление. Реализация данного принципа на уроках русского языка осуществляется путем: 1) анализа учащимися под руководством учителя примеров, на основе которых формулируется правило, определение; 2) привлечение учащихся выведению правила; 3) использование на уроках упражнений синтетического характера; 4) формирование у учащихся умений и навыков рассуждать на материалеродного языка, обосновывать употребление морфологических форм и синтаксических конструкций, аргументировать написание слов, пунктуацию; 5) формирование у учащихся «собственного» стиля речи.

Изучив работы педагогов, методистов в области практики обучения русскому языку, мы в процессе исследуемой проблемы учитывали научно-методические принципы:

1. Принцип сознательности. Данный принцип в изученных работах ученых Л.В. Щерба, Г.Е. Ведель, А.А. Леонтьев «сознательность выражается у обучающегося в понятии зачем надо учить русский язык». Здесь предполагается сознательное участие обучаемого в общении и обучении языку. Сознательность также выражается в положительном отношении к изучаемому материалу, во внутренней мотивированности.

2. Принцип активности – с точки зрения психологии является если обучающийся активно участвует в процессе обучения и овладения языками, это в свою очередь ведет к успешности процесса обучения. В современной психологии различают эмоциональную, речевую и интеллектуальную активность и является главной характеристикой познания. Безусловно, наличие самоконтроля и самооценки в процессе обучения является важным условием активности.

3. Принцип наглядности в данном случае при овладении русским языком учитывается языковую наглядность, способствующая процессу восприятия, осмысливания и обобщения материала.

4. Принцип доступности. Для реализации и учета данного принципа следует учитывать такие факторы, как возрастные и индивидуальные особенности младших школьников. На начальной ступени обучения языку дети сталкиваются с трудностями теоретического характера. Поэтому правильный подобранный учителем материал, формы, методы и приемы обучения ведут к доступности и прочному закреплению знаний, умений и навыков у учащихся начальных классов.

5. Принцип прочности основан не только на освоение материала младшими школьниками, но и взаимосвязан умением правильного применения, умением выявлять нужное, путем многократных упражнений, самостоятельной работы над освоением материала и проведения систематического контроля обучающихся.

6. Принцип систематичности - суть принципа в том, чтобы изложение материала доводилось до уровня системности в сознании учащихся начальных классов. Успешный результат процесса обучения состоит из последовательных шагов и отличается непрерывностью. Реализация принципа систематичности должна быть последовательная, связывать теорию с практической деятельностью. Нарушенная последовательность в обучении ведет к замедлению усвоения материала. Большое значение для реализации данного принципа имеет практическая

7. Принцип коммуникативности и функциональности является основополагающим при обучении русскому языку и иностранному и организован в условиях, максимально приближенных к естественным. Обучение должно представлять собой коммуникативное взаимодействие учащихся и взрослых друг с другом. В процессе обучения языку изучение исключительно языкового материала вне коммуникации никогда не приводит к умению общаться. Одновременно с освоением языкового материала необходимо развивать умения и навыки коммуникации на новом языке.

Проанализировав психолого-педагогическую литературу, мы убедились в том, что вопрос, связанный с образовательной деятельностью является актуальным и на сегодняшний день данной теме посвящено значительное внимание. Особую значимость в процессе обучения ряд ученых выделяют и подчеркивают важность способов и средств формирования учебной мотивации в процессе воспитания и образования.

В настоящее время существует проблема в выявлении, описании и осмыслении общих и конкретных педагогических условий, а также методических средств, оказывающих помощь в активизации познавательной деятельности школьников, формированию и повышению положительной устойчивой мотивации учебной деятельности у младших школьников. По мнению психолога Н. В. Матюхиной: «Формирование учебной мотивации подчас идёт стихийно, являясь скорее результатом достижения передовых учителей, чем предметом специальной целенаправленной систематической работы».

Для того чтобы определить особенности формирования учебной мотивации у младших школьников, необходимо рассмотреть психолого-педагогические особенности детей данного возраста. В данной работе рассматривается младший школьный возраст, который представляет собой период развития ребенка от 6-7 до 10-11 лет. Этот возрастной период знаменуется окончанием дошкольного возраста и кризисом 7 лет, а также началом подросткового возраста в период 11 лет. В этом возрасте происходит активное развитие мотивационной сферы ребенка.

Учебная мотивация зависит от возрастных особенностей ребенка, поэтому чтобы понять специфику мотивов у школьников разных возрастов, необходимо соотнести их с особенностями каждого возраста в целом.

Принято выделять три периода:

- Младший школьный возраст (7-10 лет, учащиеся начальных классов),
- Средний школьный возраст, или подростковый (10-15 лет, учащиеся 5-9 классов),
- Старший школьный возраст, или возраст ранней юности (15-17 лет, учащиеся 10-11 классов).

Младший школьный возраст характеризуется не только активностью и любознательностью, но и тем, что ребенок в этот возрастной период впервые включается в новую социально-значимую деятельность, важную не только для него, но и для окружающих. К концу дошкольного периода у детей присутствует сильная мотивация к обучению, которая связана с тем, что ребенку интересно познать новое, у него возникает потребность в личностном и социальном развитии. Наряду с этим существуют и объективная готовность к школе, за период дошкольного детства у ребенка сформировался определенный уровень умственного развития, а также у него есть определённый багаж знаний и умений, с которыми ребенок приходит в школу.

В дошкольном периоде ведущей деятельностью являлась игровая, но с переходом на другую возрастную ступень ведущей уже становится учебная деятельность, она определяет важнейшие изменения, которые происходят в развитии психики детей на данном возрастном этапе. Данный вид деятельности характеризуется психологическими новообразованиями и более значимыми достижениями, которые являются фундаментом, обеспечивающим развитие ребенка на следующем его возрастном этапе. Постепенно осваиваясь на данном возрастном этапе, учебная мотивация начинает снижаться. Этот факт объясняется тем, что первоначальный интерес к обучению падает и при завоёванной общественной позиции для ребенка на первое место встает его социальная значимость. Для того чтобы этого не происходило, учебной деятельности необходимо придать новую лично значимую для обучающегося мотивацию.

Также данный возрастной период характеризуется и психическими изменениями ребенка, например, в этом возрасте память, как и все другие психические процессы, претерпевает существенные изменения, суть которых состоит в том, что память ребенка постепенно приобретает черты произвольности, становясь на данном этапе сознательно регулируемой и опосредованной.

Согласно мнению Л.С. Выготского: «С началом школьного обучения мышление выдвигается в центр сознательной деятельности ребенка. Развитие словесно-логического, рассуждающего мышления, происходящее в ходе усвоения научных знаний, перестраивает и все другие познавательные процессы: память в этом возрасте становится мыслящей, а восприятие — думающим».

Также происходят изменения и во внимании ребенка. Согласно О.Ю. Ермолаеву, на протяжении младшего школьного возраста в развитии внимания происходят существенные изменения, идет интенсивное развитие всех его свойств: особенно резко (более чем в 2 раза) увеличивается объем внимания, повышается его устойчивость, развиваются навыки переключения и распределения. К 9-10 годам дети становятся способны достаточно долго сохранять внимание и выполнять произвольно заданную программу действий.

Еще одним изменением в психическом состоянии ребенка в период младшего школьного возраста являются особенности мыслительной деятельности, которые являются причинами неуспеваемости определенной части обучающихся. Эти изменения выражаются в неумении детей преодолеть возникающие трудности в учении, которые иногда приводят к отказу от активной мыслительной работы. Прибегая к мотиву избегания неудач, обучающиеся начинают использовать различные неадекватные приемы и способы выполнения учебных заданий, например механическое заучивание материала без его понимания. Такой метод психологи называют «обходными путями», к их числу относится также и выполнение нового задания тем же способом, каким выполнялось какое-нибудь задание раньше. Помимо этого, учащиеся с недостатками мыслительного процесса при устном ответе пользуются подсказкой, стараются списать у товарищей и т. д.

Данному возрастному периоду характерно появление еще одного немаловажного новообразования — произвольного поведения. Основными характеристиками этого новообразования

являются самостоятельность и формирование нравственных мотивов. В этом возрастном периоде ребенок впитывает в себя моральные ценности, старается следовать определенным правилам и законам, часто это связано с эгоистическими мотивами, и желаниями быть одобренным взрослым или укрепить свою личностную позицию в обществе. То есть поведение детей в этом возрасте так или иначе, связано с основным доминирующим мотивом — мотивом достижения успеха.

С формированием у младших школьников произвольного поведения, появляются и такие новообразования, как планирование результатов действия и рефлексия. С накопленным опытом и неким багажом знаний и умений, ребенок уже способен оценить свой поступок с точки зрения его результатов и тем самым изменить свое поведение, спланировать его соответствующим образом. Появляется смыслово - ориентировочная основа в поступках, это тесно связано с дифференцированностью внутренней и внешней жизни. Важной стороной внутренней жизни ребенка становится его смысловая ориентировка в своих действиях, которая связана с переживаниями ребенка по поводу боязни изменения отношений с окружающими и понижения его статуса.

Развитие личности младшего школьника зависит от школьной успеваемости, его соперничестве и оценки ребенка взрослыми. Благодаря тому, что ребенок на данном этапе сильно подвержен внешнему влиянию, он впитывает в себя знания как интеллектуальные, так и нравственные.

Основным мотивом деятельности в период младшего школьного возраста является мотив достижения успеха, так как в этом возрастном периоде происходит рост стремления детей к достижениям.

В этом возрасте у ребенка в сознании закладываются определенные нравственные идеалы и образцы поведения, ценность и необходимость которых он начинает осознавать и воспринимать. Дети стремятся к воплощению и реализации этих идеалов, им интересно все новое, они постигают процесс учения, но это касается не только учебной деятельности, на данный период для них открыты горизонт возможностей, поэтому для того, чтобы становление личности ребенка шло наиболее продуктивно, важно внимание и оценка взрослого.

Правильное формирование всех вышеперечисленных характеристик именно в младшем школьном возрасте позволит в период подросткового возраста не потерять потребность в удовлетворении познавательной активности.

Обобщая вышеизложенное, можно сделать вывод, что основными новообразованиями младшего школьного возраста в познавательной сфере считаются:

- 1) качественно новый уровень развития произвольной регуляции поведения и деятельности;
- 2) рефлексия;
- 3) внутренний план действий;
- 4) развитие познавательного отношения к действительности.

Конец младшего школьного возраста знаменуется особым кризисом – кризисом отрочества. Данный кризис содержит в себе позиции, когда мотивация учебы исчерпана, а содержательный мотив учения еще не проявился и характеризуется следующими проявлениями:

- невыполнение домашних занятий и занятий в классе, нежелание их выполнять;
- нарастающий уровень конфликтности со стороны ученика по отношению к учителям.

Психологическая проблема школьного обучения является очень значимой и важной. Современная школа требует высокой развитости функциональной подготовленности от ребенка.

Психологическая готовность есть многоуровневое образование и в ней выделяют следующие компоненты:

1. Личностная готовность. Данный компонент включает в себя процесс развития мотивационной и произвольной сферы и характеризуется тем, что у ребенка есть желание и цель занять свое место в социальных отношениях, выполнять важную деятельность учения. Показателем данного компонента выступает внутреннее состояние готовности стать школьником.

2. Интеллектуальная готовность. Данный компонент характеризуется как уровень развития восприятия и наглядно - образного мышления, а также как уровень обобщения, т.е. умение обобщать и дифференцировать предметы и явления. Интеллектуальная готовность включает в себя ориентировку в окружающем, запас знаний и развитие речевой сферы (в том числе фонематического слуха).

3. Двигательная готовность. Этот компонент характеризуется развитием мелкой моторики и крупные движения (рук, ног, всего тела).

4. Уровень развития предпосылок учебной деятельности. Этот компонент характеризуется развитием у ребенка способностью слушать внимательно, выполнять задания последовательно и по указаниям, развитием самостоятельности при выполнении заданий, развитием ориентировки на условия задач.

Таким образом, младший школьный возраст характеризуется развитием нравственности, этических положений и основ поведения.

В период младшего школьного возраста у ребенка начинает складываться новый тип отношений с окружающими людьми, ребенок становится «общественным» субъектом и имеет теперь социально значимые обязанности, выполнение которых получает общественную оценку. На данном этапе развития ребенка, авторитет взрослого постепенно утрачивается и к концу младшего школьного возраста (10 лет) все большее значение для ребенка начинают приобретать сверстники, возрастает роль детского сообщества.

Обобщая выше сказанное, можно сделать вывод о том, что младший школьный возраст является ответственным периодом в жизни человека, основные достижения этого возраста обусловлены ведущим характером учебной деятельности и являются во многом определяющими для последующих лет обучения. Основная задача взрослых в работе с детьми младшего школьного возраста — создание оптимальных условий для полноценного проживания ребенком данного периода и позитивных приобретений на данном возрастном этапе, которые будут являться необходимым основанием для дальнейшего развития ребенка как активного субъекта познаний и деятельности. Необходимо также помочь раскрыть и реализовать возможности детей с учетом индивидуальности каждого ребенка.

Анализируя вышеизложенные возрастные особенности исследуемого периода, можно выделить позитивные и негативные стороны учебной мотивации младшего школьника и ее динамику на протяжении этого возраста.

В качестве благоприятных характеристик мотивации отмечается общее положительное отношение ребенка к школе, широта его интересов, любознательность. Непосредственность, открытость, доверчивость младших школьников, их вера в непререкаемый авторитет учителя и готовность выполнять любые его задания являются благоприятными условиями для развития в этом возрасте широких социальных мотивов долга, ответственности, понимания необходимости учиться.

Также мотивация младших школьников имеет ряд и негативных характеристик, которые препятствуют обучению. К ним относятся:

- неустойчивость интересов младших школьников, то есть их интересы ситуативны, дети быстро удовлетворяются и без поддержки учителя могут угасать и не возобновляться;
- мотивы первоклассников малоосознанны, это проявляется в неумении школьника назвать, что и почему ему нравится в конкретном учебном предмете;
- мотивы слабо обобщены, то есть охватывают один или несколько учебных предметов, объединенных по их внешним признакам.

Негативные стороны учебной мотивации обуславливают поверхностный, в ряде случаев недостаточный интерес к обучению, называемый иногда «формальным и беспечным отношением к школе». Спад интереса к обучению и снижением учебной мотивации ведет к неуспеваемости ребенка, поэтому проблему формирования учебной мотивации в школьном возрасте можно назвать одной из центральных в современном образовании. Для того чтобы избежать падения интереса к обучению и снижения уровня учебной мотивации необходимо рассмотреть особенности изменений мотивов на данном возрастном периоде:

- Познавательные мотивы изменяются следующим образом: младшие школьники от интереса к отдельным фактам переходят к интересу к закономерностям, принципам.
- Социальные мотивы развиваются от общего недифференцированного понимания социальной значимости учения, с которым ребенок приходит в первый класс, к более глубокому осознанию причин необходимости учиться, к пониманию смысла учения «для себя» что делает социальные мотивы более действенными.

- Позиционные социальные мотивы в этом возрасте представлены желанием ребенка получить главным образом одобрение учителя. Уже появляется стремление занять определенное место и в коллективе сверстников, ориентировка на мнение товарищей.

Особенности изменений мотивов свидетельствует о том, что мотивационная сфера в данном возрастном периоде существенно перестраивается. Ранее присущая дошкольнику общая познавательная и социальная направленность конкретизируется в позиции школьника и выражается в стремлении посещать школу. Затем эта позиция удовлетворяется и замечается снижение заинтересованности в образовательном процессе, поэтому она должна быть заменена новым типом отношения - учебно-познавательными мотивами и более зрелыми формами социальных мотивов. Следуя данной цепочки развития мотивационной сферы обучающегося начальных классов, можно прийти к выводу, что к концу младшего школьного возраста у учащихся необходимо сформировать учебно-познавательный мотив, который будет выражаться в проявлении интереса не только к новым

знаниям и общим закономерностям, а именно к способам добывания этих новых знаний. Необходимость воспитания этого мотива обуславливается тем, что формирование этих новых уровней мотивации составляет резерв воспитания положительного отношения к учению необходимый для подготовки перехода ученика в среднюю школу.

Формирование мотивации учения немислимо без учета возрастных и психологических характеристик обучающихся. Необходимо отметить, что все стороны мотивации следует рассматривать только в контексте целостной личности; личность каждого ребенка — в контексте возраста, а возраст — в контексте развития всего школьного периода детства. Одни и те же мотивы в структуре личности различных учеников и в разные возрастные периоды приобретают неодинаковую смысловую нагрузку. Как подчеркивал С.Л. Рубинштейн: «Выделение смысловой стороны мотивации свидетельствует о научно обоснованной вере в человеческий разум, человеческое сознание, интеллект».

Младший школьный возраст - это особо важный период в развитии и становлении как личности обучающегося, от которого во многом зависит дальнейшая судьба ребенка. Поэтому в очередной раз подчеркивается важность процесса формирования учебной мотивации, который поддержал бы эффективную и плодотворную учебную деятельность каждого ученика на протяжении всего его пребывания в школе, и был бы основой для его самообучения и самосовершенствования в будущем. При правильно организованных условиях учебной деятельности у младшего школьника возникают и развиваются важные жизненные потребности, такие как: потребность в умственной деятельности, потребность в теоретическом осмыслении наблюдаемых явлений, потребность в рефлексии и самооценке и др.

Учитывая возрастные особенности данного периода можно выделить следующие особенности учебной мотивации младших школьников:

1. Мотивы не всегда устойчивы, так как интересы детей данного возраста часто бывают ситуативные и без поддержки учителя могут угасать и не возобновляться.
2. Мотивы младших школьников бывают недостаточно осознанны - это проявляется в неумении школьника назвать, что и почему ему нравится в конкретном учебном предмете.
3. Мотивы учения младших школьников слабо обобщены, то есть охватывают один или несколько учебных предметов, объединенных по их внешним признакам.
4. Мотивы содержат в себе ориентировку школьника чаще на знания как на результат обучения (так как в отметке фиксируется, прежде всего, результат), а не на процесс и способы учебной деятельности.

Анализируя вышеизложенное, следует отметить, что формирование и развитие учебной мотивации младших школьников должно идти под руководством взрослых. Еще одной причиной особого внимания со стороны является то, что проблема формирования учебной мотивации лежит на стыке обучения и воспитания, и является важнейшим аспектом современного обучения. Это означает, что здесь в поле внимания педагога оказывается не только осуществляемое школьником учение, но и происходящее в ходе учения развитие личности обучающегося и является одной из главных задач современного образования.

Очень важно, чтобы для младшего школьника мотив учения имел личностный смысл, который будет проявляться в активности самого ученика, в его инициативности, в зрелости и развернутости всех компонентов учебной деятельности. Когда школьник с удовольствием работает над освоением разных учебных предметов, активно ищет дополнительные знания за пределами школьных программ, обнаруживает широкую любознательность – развивается не только его познавательная сфера, но и социальная и личностная сфера одновременно.

Понимание социальной значимости учения теперь должно быть подкреплено интересом к самому содержанию учения, к способам добывания знаний. Там, где учителю удастся это сделать, снижения мотивации учения к концу начальной школы не наступает. Следовательно, для того, чтобы грамотно выстроить учебную мотивацию, необходимо знать не только сущность самой учебной мотивации и основные возрастные особенности обучающегося, но и характеристику педагогических условий, с помощью которых учебная мотивация обучающегося будет развиваться.

Эффективность коммуникативной подготовки младших школьников в языковом образовании на уроках русского языка в научно-педагогической литературе и практике отмечается путем определения педагогических условий.

Для того чтобы рассмотреть вопрос о педагогических условиях развития учебной мотивации младших школьников, нам необходимо для начала обратиться к понятию, что же скрывается под термином «педагогические условия»?

Поэтому в настоящее время остается актуальным вопрос, связанный с выявлением, описанием и осмыслением таких педагогических условий, которые окажут помощь в активизации познавательной деятельности школьников, помогут в формировании коммуникативно-развивающейся языковой личности младшего школьника.

По мнению С. Н. Павлова: «Педагогические условия – это совокупность объективных возможностей обучения и воспитания людей, организационных форм и материальных возможностей». С точки зрения А.В. Сверчкова: «Педагогические условия – это принципиальные основания для связывания процессов деятельности по управлению процессом формирования профессиональной педагогической культуры личности».

Следует подчеркнуть, что педагогические условия имеют ряд особенностей и характерных признаков, например такие как:

1. Педагогические условия в первую очередь зависят от профессиональной готовности и подготовки педагога к систематической работе по развитию учебной мотивации младшего школьника.

2. Педагогические условия тесно связаны с процессуальными условиями, в которых реализуется принцип преемственности в процессе развития учебной мотивации ученика и его познавательных интересов.

3. Одним из главных требований к организации педагогических условий по развитию учебной мотивации младших школьников является повышение мотивационного потенциала урока за счет активизации у обучающихся ярких впечатлений, чувств, творческого начала, которые вызывают и формируют личностное отношение к учебному материалу, как и к процессу решения учебно-познавательных задач.

4. Педагогические условия являются совокупностью возможностей образовательной и материально-пространственной среды, что обеспечивает повышение эффективности всего педагогического процесса.

5. Основная функция педагогических условий – организация таких мер педагогического взаимодействия, которые обеспечивают преобразование конкретных характеристик развития, воспитания и обучения личности.

В психолого-педагогической литературе также выделяются и компоненты педагогических условий, к ним относятся доступ к современным образовательным и психологическим технологиям и наличие необходимых информационных и технических ресурсов.

Обобщая вышеизложенное можно выделить ряд положений, относящихся к понятию «педагогические условия»:

- Педагогические условия выступают как составной элемент педагогического процесса.
- Педагогические условия отражают всю совокупность образовательной среды и включают в себя содержание, методы, приемы и формы обучения.

Таким образом, можно сделать вывод, что «педагогические условия» - это основной компонент педагогической системы, который отражает совокупность возможностей образовательной и материально-пространственной среды и характеризуется изменением и развитием с течением времени.

После того, как мы определились с понятием «педагогические условия», можно перейти к рассмотрению вопроса связанного с организационно-педагогическими условиями по формированию коммуникативно - развивающейся языковой личности младшего школьника.

В процессе изучения русского языка в начальной школе учащиеся овладевают поликультурными языковыми знаниями, навыками оперирования языковыми средствами в общении, коммуникативно-речевыми действиями, формулами речевого этикета, выражающими определенные коммуникативные намерения с целью становления коммуникативно-развивающейся языковой личности.

В работах (М.Т.Баранов, В.А.Кан-Калик, Т.А.Ладьженская, Н.И. Формановская, Л.А.Шкатова и др.), изучен собственный опыт профессиональной деятельности в системе начального общего образования, а также выделены принципы построения концепции коммуникативной подготовки младших школьников в языковом образовании проблеме коммуникативной подготовки

Основными закономерностями концепции коммуникативной подготовки младших школьников являются: – коммуникативная подготовка имеет характер социально обусловленной деятельности человека, предполагающей активизацию умственных и нравственно-волевых усилий через личностно-ориентированное общение;

– коммуникативная подготовка основывается на активности учащегося в процессе обучения, неразрывно связана психологической направленностью его личности и стремлением самопознания себя и другого в общении;

- коммуникативная подготовка способствует осознанному овладению младшими школьниками языком в единстве формы и содержания;
- коммуникативная подготовка ориентирована на использование системы языка с целью достижения младшими школьниками результатов общения в учебно-познавательной и коммуникативно-творческой деятельности;
- коммуникативная подготовка предполагает поликультурное образование учащегося, чему способствует развитие коммуникативных универсальных учебных действий, а также их переносу в различные социально значимые ситуации;
- коммуникативная подготовка предполагает взаимосвязанное обучение всем видам речевой деятельности как способам осуществления общения;
- коммуникативная подготовка формирует коммуникативно-развивающуюся языковую личность младшего школьника посредством организации общения через управление учебно-познавательной и коммуникативно-творческой деятельностью учащихся и раскрытие личностных резервов учащихся.

Выше проведенный анализ по педагогическим и методическим основам, принципам обучения русскому языку учащихся начальных классов мы рассматриваем формирование коммуникативно-развивающейся языковой личности младшего школьника, результативность которой обеспечивается организационно-педагогическими условиями.

Изучение научной литературы позволило определить понятие комплекса педагогических условий, которое мы понимаем как *совокупность необходимых и достаточных мер в процессе начального языкового образования, обеспечивающих достижение высокого уровня коммуникативной подготовки в результате формирования коммуникативно-развивающейся языковой личности младших школьников.*

При выявлении комплекса организационно-педагогических условий методики коммуникативной подготовки младших школьников в языковом образовании нами предусматривались:

- а) требования общества к выпускнику учащегося начальной школы;
- б) модернизация обновленного содержания начального общего в предметной области курса «Русский язык»;
- в) результаты теоретико-практического анализа работы исследуемой проблемы
- г) исследовательские данные констатирующего этапа опытно-поисковой работы;
- д) специфику разрабатываемой нами концептуальной методики коммуникативной подготовки младших школьников в языковом образовании.

В разработке методики коммуникативной подготовки младших школьников мы определяем «условие» как обстановку или дидактическую среду языкового образования, в которой оно возникает, существует и взаимодействует с другими условиями в целях становления коммуникативно-развивающейся языковой личности. В исследовании проблемы коммуникативной подготовки младших школьников в языковом образовании ученые под термином «условие» понимают дидактическую среду, в которой через содержание образования отражаются основные элементы учебного процесса: педагогическая деятельность и учебно-познавательная деятельность.

Практико-ориентированная цель обучения на уроках русского языка как средство общения, направлена на развитие устной речи и мы считаем, что коммуникативная подготовка младших школьников будет отражаться с помощью педагогического управления и вовлечения обучающихся в коммуникацию на протяжении всего курса начальной ступени обучения данному предмету, тем самым способствовать формировать коммуникативно-развивающуюся языковую личность младшего школьника.

Образовательная область программы обновленного содержания начального образования «Русский язык и литература» обладает широкими возможностями одновременно решать учебно-познавательные, социально-ориентированные и коммуникативно-развивающие группы задач.

Нами разработана модель целостной системы формирования коммуникативной подготовки младших школьников на уроках русского языка (рисунок 1). Результативность данной модели организуется с учетом комплекса организационно-педагогических условий, обеспечивающих формирование *коммуникативно-развивающейся языковой личности* в содержании учебно-познавательной и коммуникативно-творческой деятельности учащихся, личностно-ориентированного подхода.

В комплексе мы выделили следующие организационно-педагогические условия коммуникативной подготовки младших школьников:

- создание диалогической дидактико-коммуникативной среды;

- ориентация младших школьников на языковую толерантность;
- реализация в образовательном процессе начальной школы методики коммуникативной подготовки младших школьников
- создание портфолио по русскому языку, как средства контроля и обобщения личностно значимого социально-коммуникативного опыта младших школьников.

В связи с вышесказанным, первым содержательным условием целостной системы коммуникативной подготовки младших школьников нами определяется *создание диалогической дидактико-коммуникативной среды* на уроках русского языка, включающей предметно-пространственное, поведенческое и информационное окружение в целях достижения конкретного этапа становления коммуникативно-развивающейся языковой личности младшего школьника.

Технология учебного диалога является одной из ведущих технологий личностно-ориентированного подхода, который, с позиции исследования проблемы коммуникативной подготовки младших школьников в языковом образовании, избран подходом общенаучного уровня.

Комплекс организационно-педагогических условий

коммуникативной подготовки младших школьников в языковом образовании на уроках русского языка

Рисунок 1. Модель целостной системы коммуникативной подготовки младших школьников на уроках русского языка

Диалог на уроке русского языка – это особая дидактико-коммуникативная среда, которая обеспечивает развитие интеллектуальных, психоэмоциональных свойств личности и рефлексивность, помогает овладеть диалогическим способом общения, содержание языкового материала усваивается в результате параллельной работы познавательных процессов (восприятия, внимания, памяти, мышления) и речевой коммуникации.

В зарубежных исследованиях для определения понятия «дидактической среды» используют термин «*hiddencurriculum*», что в переводе означает «скрытое учебное содержание». К скрытому учебному содержанию они относят этику взаимодействия, методы педагогического управления, особенности построения обучающей среды, особенности распределения времени и т.д., то есть условия обучения, которые не обозначены в учебных программах, но являются важной частью процесса образования.

Следование условию создания диалогической дидактико-коммуникативной среды способствует реализации познавательной, воспитывающей и развивающей функций диалога.

Задачей языкового образования является подготовка младших школьников не только к диалогу межличностной коммуникации, но и межкультурной. Для достижения этой цели необходимо становление коммуникативно-развивающейся языковой личности, которая представляет собой также и толерантные умения понимать взгляды представителей другой культуры, корректировать свое речевое поведение, признавать право на существование различных мнений и ценностей и т.д.

Ученые и учителя-практики в разное историческое время рекомендовали применение диалога: при изучении родного языка (А. Дистерверг, Л.Н. Толстой, К.Д. Ушинский и др.); при беседах, имеющих воспитательное значение в урочное и внеурочное время (И.Г. Песталоцци, В.А. Сухомлинский и др.); на уроках предметов гуманитарного цикла (Т.Г. Браже, Т.И. Гончарова, И.С. Грачева, Е.Н. Ильин и др.); при разработке развивающего обучения (В.В. Давыдов, Л.В. Занков, Д.Б. Эльконин и др.)

Одной из актуальных педагогических условий являющееся потребностью современного общества и имеющая значимость не только в образовательную, но и политическую - это *ориентация младших школьников на языковую толерантность*. Ведь ребенок с первых дней жизни воспитывается в семье конкретного этноса, в рамках, преимущественно, одной национальной культуры, а обучение в школе протекает в социальной среде различных культур, поэтому, необходимо развивать поликультурную направленность личности учащегося, начиная с младшего школьного возраста. Поэтому языковые и речевые тенденции взаимно влияют друг на друга и активно участвуют в поликультурных процессах общества и образования.

Коммуникативная подготовка младших школьников отражается также через ориентацию младших школьников на языковую толерантность в языковом образовании. В научной литературе «языковая толерантность» представляется комплексным личностным качеством, подлежащим целенаправленному формированию в ходе коммуникативной подготовки младших школьников и включающий:

- ✓ в способности к восприятию «другого» с пониманием его индивидуальности и неповторимости;
- ✓ в способности к критическому отношению к себе как к «другому» для дальнейшего личностного самосовершенствования;
- ✓ в использовании нравственно-ценностного поведения;
- ✓ в способности к компромиссу и готовности к преодолению и предотвращению конфликтов.

Традиционное формирование языковой толерантности у учащихся начальной школы состоит в реализации таких педагогических средств как:

- развитие эмоционально-ценностной сферы ребенка;
- обеспечение модели диалогового общения;
- целенаправленное включение ребенка в художественно-эстетическую деятельность.

Третьим выявленным организационно-педагогическим условием подготовки коммуникативно-развивающейся языковой личности младшего школьника является реализация разработанной нами программы кружка «Развитие речи и этика общения». Кружок как дополнительное обучение, способствует коммуникативной подготовки (обучения, воспитания и развития) младших школьников средствами предметной курса «Русский язык».

Разрабатывая модель в поставленной проблеме, мы придерживались ГОСНО РК, программы обновленного содержания, научно-методической основой коммуникативной подготовки,

использования активных форм, метод и приемов на уроках русского языка, что обеспечивало бы формирование коммуникативно-развивающейся языковой личности младшего школьника.

По мнению Е.И. Пассова, «коммуникативность предполагает речевую направленность учебного процесса, которая заключается не столько в том, что преследуется речевая практическая цель (в сущности, все направления прошлого и современности ставят такую цель), сколько в том, что путь к этой цели есть само практическое пользование языком. Практическая речевая направленность есть не только цель, но и средство, где и то, и другое диалектически взаимообусловлено».

Известно, что в зарубежной методике исследования в 70-е годы начались активные поиски новых эффективных методов обучения, которые в смогли бы способствовать развитию многоязычия в условиях создания единого экономического рынка Европы. Именно тогда Совет Европы поручил группе специалистов разработать новый подход к обучению языкам и на его основе методы обучения, которые могли бы стать основой преподавания языка в любой стране (имеется в виду – страны-участницы Совета Европы). Публикация работы «Общеввропейские компетенции владения иностранным языком: изучение, преподавание, оценка» (2001, 2003) подвела итоги работы, начатой в 1971 году.

Идеи этой работы (цели, задачи, уровни владения языком, компетенции) были положены в основу коммуникативного подхода и европейского варианта коммуникативного метода обучения. В свою очередь, коммуникативный подход (как общая направленность, как отношение, на котором строится дальнейшее исследование или деятельность) означает:

✓ во-первых, обучение целевым языкам направлено на овладение литературными нормами, а также овладение разговорной речью, то есть особой функциональной разновидностью литературного языка (фонетические, лексические, словообразовательные, морфологические и синтаксические), поэтому в первом классе внимание в большей степени уделяется двум видам речевой деятельности: слушанию и говорению. Вместе с тем навыки чтения и письма следует развивать после работы над первыми двумя видами речевой деятельности через овладение данными навыками на родном языке (Я1);

✓ во-вторых, обучение языкам не ограничивается изучением грамматических правил, т.е. начинающим изучать неродной язык не столь важно знать, что такое «сказуемое», «подлежащее», «морфология», «синтаксис» и др. Ребенок начинает говорить, еще не зная этих грамматических «премудростей», не умея читать и писать, даже строить правильные предложения. Он просто произносит слова, значение которых начинает понимать, и вступает в общение с окружающими. Со временем его словарный запас расширяется, он учится говорить так, что его понимает все большее число

В работах авторов ученых Жусупбекова Г.Г., Стукаленко Н.М., В.К.Омаров, Пассов Е.И рассматривают «коммуникативный подход, как осознание возможных вариантов развития диалогов, достижение общей коммуникативной цели, развитие навыка перефразирования». Учитель при таком обучении не читает лекций и не формулирует правил с использованием грамматических терминов, а, как правило, выступает в качестве помощника.

Коммуникативное обучение основывается на том, что «язык является взаимодействием; это межличностная деятельность, и она имеет четкую связь с обществом. В этом свете изучение языков должно обращать внимание на использование (функцию) языка в контексте, как в языковом (то, что произнесено до и после), так и в социальном, или ситуационном (кто и что говорит, каковы социальные роли, в какой ситуации)»

Коммуникативный метод развивает все языковые навыки - от устной и письменной речи до чтения и слушания. Грамматика же осваивается в процессе общения на языке: обучающийся сначала запоминает слова, выражения, языковые формулы и только потом начинает разбираться, что они собой представляют в грамматическом смысле. Цель – научить обучающегося говорить на русском языке не только свободно, но и правильно.

Исследователи Жусупбекова Г.Г., Тихеева Е.И., понимают «коммуникативный метод, как совокупность способов и средств развития языковых навыков, последовательно реализуемых в процессе обучения». В основу коммуникативного метода положены идеи коммуникативной лингвистики и психологической теории деятельности, которые в последующем реализовались в коммуникативно-деятельностном подходе к обучению (сегодня это один из ведущих подходов обучения в Казахстане в условиях обновления содержания образования).

Таким образом, в предлагаемой модели младший школьник овладевает не только знаниями о языке, но и усваивает социокультурный компонент: образцы поведения в обществе, нормы и знания о

культуре русского языка, что позволяет ему адекватно взаимодействовать с носителями в ситуациях реального общения.

Коммуникативную подготовку младших школьников в языковом образовании на уроках русского языка, мы рассматриваем также путем реализации следующих компонентов, которые обеспечивает формирование коммуникативно - развивающейся языковой личности младшего школьник:

➤ Когнитивный компонент характеризуется определенной системой освоение знаний о языке, как знаковой системе и общественном явлении, овладение основными нормами русского литературного языка, обогащение словарного запаса и грамматического строя речи учащихся; формирование способности к анализу и оценке языковых явлений и фактов, умение пользоваться различными лингвистическими

➤ Эмоционально-ценностный компонент выражает осознание языка как формы выражения национальной культуры, взаимосвязи языка и истории народа, национально-культурной специфики русского языка, владение нормами русского речевого этикета, культурой межнационального общения.

➤ Практически-деятельностный компонент включает опыт осуществления способов речевой и коммуникативной деятельности: систему коммуникативных, грамматических умений и навыков, активное участие использования языка в различных сферах и ситуациях общения, соответствующих опыту, интересам, психологическим особенностям учащихся.

Современные формы и методики на уроках русского языка в условиях обновления содержания образования в начальных классах

Сегодня к образованию предъявляются высокие требования. Именно учителя начальных классов должны начать формирование у учеников навыков самообразования, умения обучаться тому, как обучаться, становление их независимыми, само-мотивированными, увлечёнными, уверенными, ответственными личностями с развитым критическим мышлением, проявляющими компетентность в цифровых технологиях.

В традиционной системе обучение строилось не на интересах учащихся и не было направлено на личностно-ориентированное развитие. Наблюдалась низкая мотивация учащихся к обучению, свою очередь не развивалась критическое мышление. Многие годы учителя придерживались классно-урочной системы, но пришел новый век технологий и все, что было приемлемо в прошлом столетии, стало неактуальным сегодня. Современное Кембриджское понимание об учении строится именно на том, чтобы учитель направлял учеников на то, чтобы они сами находили и постигали истину. Поэтому современной школе необходим учитель, владеющий мощными современными педагогическими инструментами, внедряющий инновационный педагогический опыт в повседневную практику.

Исходя из идей обновленной программы, главная педагогическую задачу – стать напарником для учеников, чтобы направлять их, проживать каждую малейшую ошибку и каждую великую победу в их еще начинающем жизненном пути.

Проблема нашего исследования является выявление эффективности современных форм и методик, подходов на уроках русского языка по обновленной программе, предусматривающее коммуникативно-развивающейся языковой личности младшего школьника, развивая критическое и творческое мышление, навыки в области информационно-коммуникационных технологий, научно – исследовательских навыков, а так же готовность учиться на протяжении всей жизни.

Задачами экспериментальной части работы были следующие:

1) доказать эффективность на практике реализации методики целостной системы коммуникативной подготовки младших школьников с использованием современных форм и методик на уроках русского языка.

2) выявить критерии и уровни сформированности коммуникативно-развивающейся языковой личности младшего школьника на уроках русского языка

Урок в педагогической литературе характеризуется как логический законченный, целостный, ограниченный определенными рамками времени отрезок учебно-воспитательного процесса, в котором представлены цели, содержание, средства, методы, организация. Качество урока и его результаты зависят от мастерства учителя, правильного определения им каждого компонента урока и их рационального сочетания. Поэтому учителя начальных классов при построении урока должны уметь определять знания и на каком уровне они должны быть усвоены, выделять для каждого урока знания, умения и навыки, которые необходимо приобрести на уроке.

Урок русского языка в начальных классах должен быть организован так, чтобы его содержание способствовало решению задачи научить детей не только предмету, но и сформировать учебную деятельность учащегося, вызвать мотивированный интерес к продолжению обучения, к добыванию знаний вообще. Поставленная задача формировать универсальные учебные действия может быть реализована только при условии новой организации учебного процесса на уроке. Необходимо, чтобы при изучении конкретной темы, при формировании конкретного предметного действия у ученика формировались и личностные, и метапредметные универсальные учебные действия.

Безусловно, нельзя не учитывать на уроках воспитательной направленности. Важным средством на уроках русского языка являются дидактические материалы: слова, словосочетания, предложения, тексты, речевые упражнения и задания (рассказы, сочинения, миниатюры) и др, способствующие решению воспитательных задач. Также мы учитывали созданию на уроках русского языка необходимой атмосферы воспитания любви у русскому языку, бережного отношения, к слову, творческой работы.

Основное требование современного урока русского языка была целевая установка урока и его структурных частей, определение места урока в системе учебного предмета, дидактические цели, вытекающие из учебно-воспитательных задач курса. Целостность, внутренняя взаимосвязанность частей урока, строгая единая внутренняя логика, определяющие содержание, средства, методы и приемы обучения являются необходимыми положениями целевой установки урока. В соответствии с этим требованием к уроку следует осуществлять на уроке строгий переход от одной части урока к другой

Также на уроке русского языка неотъемлемой частью является поисковый путь познания, который предполагает приобретение младшими школьниками части творческих знаний активным путем в процессе самостоятельного поиска, путем решения поисковых задач. Немаловажным является и формирование интереса к изучению языка, причем мотивация этого интереса может быть различной: одним нравится определять части речи, другим - сопоставлять звуки и буквы, гласные и согласные, составлять небольшие тексты, третьим - решать орфографические задачи. Чтобы учитывать все перечисленные положения и аспекты необходимо единство программ и учебников, по которым работает учитель начальных классов. Современный учебный процесс немыслим без наглядности и мультимедийных средств обучения. Большую часть информации человек воспринимает зрительно. С помощью средств наглядности снимается дополнительная нагрузка на память учащихся. Дети лучше запоминают изучаемые языковые явления. Наглядные средства обучения обеспечивают новые способы подачи учебного материала, позволяют чередовать различные виды деятельности, расширяют возможности для самостоятельного поиска информации. Средства наглядности используются при изучении любого раздела русского языка. В практике преподавания русского языка широко применяются различные виды наглядных пособий и технических средств обучения на уроках предварительного устного курса и в период обучения грамоте. Также важную роль на уроке играют демонстрационные таблицы, карточки, перфокарты, различный изобразительный материал; средства зрительно-слуховой наглядности; компьютерная техника. Среди наглядных средств обучения в начальной школе ведущее место занимают таблицы, поскольку они дают определенную систематизацию, группировку информации, обеспечивают длительное предъявление учебного материала, помогают конкретизировать отвлеченный грамматический материал, конструкции предложений.

Таким образом, новая организация современного урока русского языка в начальной школе представлена системой уроков, т.к. только в системе можно оценить работу по обучению конкретному предмету, конкретной теме в конкретном классе. Последовательность такой работы и последовал наш поиск научной направленностью, логикой изложения, поиском эффективных методов и форм обучения, предусматривающих индивидуальную, парную, групповую работу. Именно эти формы организации урока должны превалировать над фронтальной работой, являющейся, несомненно, необходимой, но не главенствующей. При организации современного урока русского языка в рамках реализации стандартов обновленного содержания начального образования должны учитываться уровень развития младшего школьника, темп работы, особенности памяти, мышления, психологический настрой, готовность к обучению.

Понятие метода обучения является весьма сложным. Однако, несмотря на различные определения, которые даются этому понятию отдельными дидактами, можно отметить и нечто общее, что сближает их точки зрения.

Слово «метод» в переводе с греческого означает «исследование, способ, путь к достижению цели». В философском словаре сказано: «метод - в самом общем значении - способ достижения цели,

определенным образом упорядоченная деятельность». В процессе обучения метод выступает как упорядоченный способ взаимосвязанной деятельности учителя и учащихся по достижению определенных учебно-воспитательных целей. С этой точки зрения каждый метод обучения органически включает в себя обучающую работу учителя (изложение, объяснение нового материала) и организацию активной учебно-познавательной деятельности учащихся. То есть, учитель, с одной стороны, сам объясняет материал, а с другой - стремится стимулировать учебно-познавательную деятельность учащихся (побуждает их к размышлению, самостоятельному формулированию выводов и т.д.).

Методы обучения при умелом применении позволяют решить одновременно три учебно-организационные задачи:

- 1) подчинить процесс обучения управляющему воздействию преподавателя;
- 2) обеспечить активное участие в учебной работе как подготовленных студентов, так и не подготовленных;
- 3) установить непрерывный контроль за процессом усвоения учебного материала.

Как известно, в дидактике существуют разные подходы к классификации методов обучения. В качестве отличительного признака используется степень активизации слушателей или характер учебно-познавательной деятельности. Различают классификации, в основу которых положены следующие признаки:

- источники познания (вербальные, наглядные, практические методы обучения);
- методы логики (аналитико-синтетические, индуктивные, дедуктивные методы обучения);
- тип обучения (объяснительно-иллюстративный, проблемно-развивающие методы обучения);
- уровень познавательной самостоятельности младших школьников (репродуктивные, продуктивные, эвристические методы обучения);
- уровень проблемности (показательный, монологический, диалогический, эвристический, исследовательский, алгоритмический, программированный методы обучения);
- дидактические цели и функции (методы стимулирования, организации и контроля);
- вид деятельности учителя (методы изложения и методы организации самостоятельной учебной деятельности) и пр.

Несмотря на многообразие подходов к классификации методов обучения, каждый из них наиболее эффективен при определенных условиях организации процесса обучения, при выполнении определенных дидактических функций.

Методы учения – это разработанная с учетом дидактических принципов и закономерностей система приемов и соответствующих им правил учения, целенаправленное применение которых существенно повышает эффективность самоуправления личности ученика в различных видах деятельности и общения в процессе решения определённого типа учебных задач.

Функции методов обучения обеспечивают обучающее - воспитательное взаимодействие учителя и учащихся. Их сущность и своеобразие заключаются в следующем. Прямая функция методов обучения состоит в передаче и организации усвоения детьми знаний, формировании их мировоззрения. На основе знаний методы обеспечивают развитие у учащихся умений и навыков, закрепление их в нервной системе ребенка в качестве нервно-психических новообразований. Такая прямая функция методов обучения состоит в обеспечении развития у ребенка человеческих сил: интеллектуальных способностей, одаренности, голоса, зрения, обоняния, слуха, физических сил, сенсорной, эмоциональной, духовно - потребностной, волевой сфер. Реализация этих двух функций в единстве обеспечивает обученность, идейно-нравственное воспитание и нервно-психическое развитие ребенка. Опосредованные функции обучения состоят в выработке у школьников задатков и основ культуры умственного и физического труда-- фундамента для осуществления непрерывного образования, для развития в них стремления к самообразованию, к активному участию в производстве в условиях научно-технической революции. Воспитательная функция методов обучения направлена на развитие в детях познавательно-творческой активности. Эффективность процесса обучения и воспитания во многом, зависит от того, насколько быстро и успешно ребенок превращается из объекта дидактических воздействий в субъект познавательной деятельности.

Вклад в разработку классификации активных методов обучения внесли Ю.С.Арутюнов, М.М.Бирштейн, Н.В.Бурков, А.А.Вербицкий, С.Р.Гидрович, Р.Ф.Жуков, В.М.Ефимов, Л.Н.Иваненко, В.Ф. Комаров, А.Л.Лившиц, В.И.Маршев, Ю.М.Порховник, В.И.Рыбальский, Т.П.Тимофеевский и др.

Метод деятельности – это способ её осуществления, который ведёт к достижению поставленной цели.

Методы обучения – это, с одной стороны, методы преподавания, а с другой – учения (В.И. Андреев).

Методы преподавания – это разработанная с учетом дидактических закономерностей и принципов система приёмов и соответствующих им правил педагогической деятельности, целенаправленное применение которых учителем позволяет существенно повысить эффективность управления деятельностью обучаемых в процессе решения определённого типа педагогических (дидактических) задач.

Методы учения – это разработанная с учетом дидактических принципов и закономерностей система приемов и соответствующих им правил учения, целенаправленное применение которых существенно повышает эффективность самоуправления личности ученика в различных видах деятельности и общения в процессе решения определённого типа учебных задач.

Основные методы обучения имеют различные формы их воплощения и средства реализации. Названные методы являются общими для обучения любому предмету, но в каждом из них они приобретают специфическую форму.

Педагогическое мастерство приходит только к тому учителю, который ищет и находит оптимальное соответствие методов закономерностям возрастного и индивидуального развития учащихся. Будучи очень гибкими и тонкими инструментами прикосновения к личности, методы обучения вместе с тем всегда обращены и к коллективу, используются с учётом его динамики, зрелости, организованности.

Рассмотрим классификацию методов активного обучения для профессиональной школы предложенную Смолкиным А.М. Он различает имитационные методы активного обучения, т.е. формы проведения занятий, в которых учебно-познавательная деятельность построена на имитации профессиональной деятельности. Все остальные относятся к не имитационным, это все способы активизации познавательной деятельности на лекционных занятиях.

Имитационные методы делятся на игровые и неигровые. К игровым относятся проведение деловых игр, игрового проектирования и т. п., а к неигровым - анализ конкретных ситуаций, решение ситуационных задач и другие.

Обобщая литературные источники мы выделили методы обучения и характер деятельности учителя и учащихся (по И.Я.Лернер и М.Н. Скаткину) (таблица 1)

Таблица 1. Методы обучения и характер деятельности учителя и учащихся (по И.Я. Лернер и М.Н. Скаткину)

Метод обучения	Деятельность учителя	Деятельность учащегося
Информационно-рецептивный метод	Предъявление информации (учителем или заменяющим его средством). Организация действий ученика с объектом изучения.	Восприятие знаний. Осознание знаний. Запоминание (преимущественно произвольное).
Репродуктивный метод	Составление и предъявление задания на воспроизведение знаний и способов умственной и практической деятельности. Руководство и контроль за выполнением.	Актуализация знаний. Воспроизведение знаний и способов действий по образцам, показанным другими (учителем, книгой, техническими средствами). Произвольно и непроизвольное запоминанием (в зависимости от характера задания).
Метод проблемного изложения	Постановка проблемы и раскрытие доказательного пути её решения.	Восприятие знаний. Осознание знаний и проблемы. Внимание к последовательности и контроль над степенью убедительности решения проблемы. Мысленное прогнозирование очередных шагов логики решения. Запоминание (в значительной степени непроизвольное).

Эвристический метод	Постановка проблем. Составление и предъявление заданий на выполнение отдельных этапов решения познавательных и практических проблемных задач. Планирование шагов решения. Руководство деятельностью учащихся (корректировка и создание проблемных ситуаций).	Восприятие задания, составляющего часть задачи. Осмысление условий задачи. Актуализация знаний о путях решения сходных задач. Самостоятельное решение части задачи. Самоконтроль в процессе решения и проверка его результатов. Преобладание непроизвольного запоминания материала, связанного с заданием. Воспроизведение хода решения и его самостоятельна мотивировка.
Исследовательский метод	Составление и предъявление исследовательских задач для поиска решений. Контроль за ходом решения	Восприятие проблемы или самостоятельное усмотрение проблемы. Осмысление условий задачи. Планирование этапов исследования (решения). Планирование способов исследования на каждом этапе. Самоконтроль в процессе исследования и его завершения. Преобладание непроизвольного запоминания. Воспроизведение хода исследования, мотивировка их результатов.

Применение тех или иных методов не является самоцелью. Поэтому для преподавателя любая классификация имеет практический смысл в той мере, в какой помогает ему осуществлять целенаправленный выбор соответствующего метода обучения или их сочетание для решения конкретных дидактических задач. Поэтому данная классификация предлагает рассматривать активные методы обучения по их назначению в учебном процессе.

Активные методы обучения – это методы, которые побуждают учащихся к активной мыслительной и практической деятельности в процессе овладения учебным материалом. Активное обучение предполагает использование такой системы методов, которая направлена главным образом не на изложение преподавателем готовых знаний, их запоминание и воспроизведение, а на самостоятельное овладение учащимися знаниями и умениями в процессе активной мыслительной и практической деятельности.

Схематично данную классификацию можно представить следующим образом (см.таблица2).

Таблица 2. Классификация активных методов обучения

Активные методы обучения		
неимитационные	имитационные	
	игровые	неигровые
проблемная лекция, лекция вдвоём, лекция с заранее запланированными ошибками, лекция пресс-конференция; эвристическая беседа; поисковая лабораторная дента; учебная дискуссия; самостоятельная работа с литературой; семинары; дискуссии	деловая игра; педагогические ситуации; педагогические задачи; ситуация инсценирование различной деятельности	коллективная мыслительная деятельность; ТРИЗ работа;

Но также следует отметить, что большинство активных методов обучения имеет многофункциональное значение в учебном процессе. Так, например: разбор конкретной ситуации можно использовать для решения трех дидактических задач: закрепление новых знаний (полученных во время лекции); совершенствование уже полученных профессиональных умений; активизация обмена знаниями и опыта.

Особенности активных методов обучения состоят в том, что в их основе заложено побуждение к практической и мыслительной деятельности, без которой нет движения вперед в овладении знаниями

Предполагаемый результат: использование активных методов обучения позволит:

- активизировать познавательную активность учащихся;
- разнообразить формы работы на уроке, деятельность учащихся;
- повысить уровень наглядности в ходе обучения;
- значительно сэкономить время на уроке;
- повысить творческий потенциал личности детей;
- внести элемент занимательности, оживить учебный процесс;
- сформировать лингвистическую компетенцию учащихся.

Лингвистическая компетенция – это знания учащихся о самой науке «Языкознание», её разделах, целях научного изучения языка, элементарные сведения о её методах, об этапах развития. Эта компетенция обеспечивает познавательную культуру личности, развитие логического мышления, памяти, воображения, овладение навыками самоанализа, самооценки.

В частности, важными для формирования лингвистической компетенции являются темы: «Русский язык – национальный язык русского народа», «Русский язык в жизни человека», «Русский язык – язык художественной литературы», «Система частей речи в русском языке», «Способы связи между словами», «Культура речи», «Языковая норма», «Орфография», «Пунктуация».

Для формирования лингвистической компетенции значимым является усвоение понятий: звук, морфема (корень, приставка, суффикс, окончание, слово, предложение и словосочетание, текст, лексико-грамматические классы слов, лексическое и грамматическое значение слова, общекатегориальное значение слов разных частей речи. «Принципиальное значение для изучения системы языка имеет понятие слова как универсальной по характеру и уникальной по объёму единицы языка и понятие текста как *«произведения речетворческого процесса»* (И. Р. Гальперин, единицы коммуникации и феномена культуры) (И. П. Цыбулько).

Под современными технологиями в широком смысле понимаются такие, которые отличаются от традиционной системы обучения и являются инновационными в школьном образовании. Задачи современных технологий заключаются в:

- ❖ повышении уровня социальной адаптации обучающихся;
- ❖ создании условий для личностного и профессионального самоопределения;
- ❖ формировании умений и навыков планирования, организации и контроля собственной деятельности;
- ❖ повышении мотивации к изучению предмета;
- ❖ развитии коммуникативных качеств личности, творческих способностей;
- ❖ формировании ключевых компетентностей обучающихся.

Практика показывает, что уроки русского языка не относятся к числу любимых, у учащихся очень часто отсутствует коммуникативная мотивация, что мешает осуществить обучение языку как средству общения. Ребята затрудняются в создании самостоятельных, связанных, обобщённых устных и письменных высказываний. Ученики допускают большое количество речевых, орфографических и пунктуационных ошибок.

Поэтому, для достижения нового образовательного результата, необходимо системное использование современных технологий и методов обучения. Поэтому учитель начальных классов необходимо приложить усилия в систему языкового образования, учитывать организационно-педагогические условия, что будет способствовать формированию коммуникативно-развивающейся языковой личности младшего школьника.

Во второй части работы требовалось доказать эффективность разработанной методики целостной системы коммуникативной подготовки младших школьников на уроках русского языка. Педагогическое управление должно быть направлено на создание дидактико-коммуникативной среды, выявлению критерий и уровни сформированности коммуникативно-развивающейся языковой личности младшего школьника на уроках русского языка.

Комплекс организационно-педагогических условий реализовался в содержании опытно-экспериментальной части работы через учебно-познавательную и коммуникативно-творческую деятельности учащихся, личностно-ориентированного подхода на уроках русского языка и в рамках программы кружка «Развитие речи и этика общения».

Первым содержательным условием целостной системы коммуникативной подготовки младших школьников нами определяется *создание диалогической дидактико-коммуникативной среды* на уроках

русского языка. Ученые и учителя-практики в разное историческое время рекомендовали применение диалога: при изучении родного языка (А. Дистервег, Л.Н. Толстой, К.Д. Ушинский и др.); при беседах, имеющих воспитательное значение в урочное и внеурочное время (И.Г. Песталоцци, В.А. Сухомлинский и др.); на уроках предметов гуманитарного цикла (Т.Г. Браже, Т.И. Гончарова, И.С. Грачева, Е.Н. Ильин и др.); при разработке развивающего обучения (В.В. Давыдов, Л.В. Занков, Д.Б. Эльконин и др.) В ходе практической части исследования на уроках нами использовались уровни диалога, которые способствуют развитию способности младших школьников участвовать в дискуссии:

- ✓ первый уровень – это диалог с самим собой, собственным сознанием.
- ✓ второй уровень – это межличностный диалог с другим.
- ✓ третий уровень диалога – это множественный одновременный диалог, который

возникает при обсуждении в малых учебных группах по 4-5 человек.

При организации диалогической среды необходимо было учитывать, что диалог может быть: информационным (получение каждым партнером новой информации) и интерпретационным (оценка и обмен мнениями об известных обоим партнерам фактах). Информационный диалог обычно организуется учителем в процессе овладения новыми языковыми знаниями, а интерпретационный диалог – при отработке речевого материала, который может быть включен в любой структурный элемент урока русского языка. В процессе обучения осмысление языковых понятий и правил, оперирование ими с использованием терминов, увеличение скорости интеллектуально-речевых реакций в спонтанном диалоге, безусловно, ведет к становлению коммуникативно-развивающейся языковой личности младшего школьника.

Приведем пример упражнения из цикла мероприятий «Условия успешного общения»: Учащимся предлагается с помощью коммуникативно-ориентированного анализа обсудить в диалоге требования к общению, которые отразил народ пословицах и поговорках.

При создании на уроках русского языка диалогической дидактико-коммуникативной среды по коммуникативной подготовке младших школьников с целью становления коммуникативно-развивающейся языковой личности на основе содержания учебно-познавательной и коммуникативно-творческой деятельности учащихся, личностно-ориентированного подхода пробуждается интерес и вкус не только к знаковой форме слова, но и к его содержательной стороне при использовании в различных сферах и ситуациях общения.

Традиционным средством обучения младших школьников диалогическому общению на уроках русского языка считаются сюжетно-ролевые игры. В данной организационной форме школьники учатся свободно говорить в рамках заданных обстоятельств при решении коммуникативных задач. Самый известный и наиболее частый по употреблению элемент занимательности, используемый на уроке, – это Игра.

Использованные в практической части работы игры классифицировали на дидактические игры основанные на тематическом принципе: игры распределены по разделам лингвистики (при этом в каждом есть игры, помогающие отрабатывать коммуникативный аспект):

1) фонетические и орфоэпические игры («убери одну фонему», «замени фонему», «преврати волка в козу», «найди пару» и т. д.)

2) лексико – фразеологические игры (кроссворды, лото, «третий - лишний», «ассоциации», «собери пословицу», «игра-наоборот» и т. д.)

3) игры по морфемике и словообразованию («от одного корня», «корень и дерево», «слова по схеме» и т. д.)

Игровая деятельность как элемент урока может применяться на любом его этапе – от проверки домашнего задания до выполнения контрольной работы и обобщения.

Некоторые виды дидактических игр я применила и для первоклассников. А играть они любят и готовы придумывать уже свои варианты игр. Для развития речи и пополнения словарного запаса, усвоения лексики по данной теме применяю ролевые игры, как например: «В магазине», «Пальчики говорят», «Времена года», «Мим», «Телефон», «Фантики»; при изучении букв, составлении слов с целью запоминания ученики активно играют в игры: «Третий - лишний», «Бинго», «Кто быстрее?», «Кто больше?» (... соберёт из букв слова, назовёт слова, найдёт предметы на картинке на букву ... и т.д.). Конечно, любую дидактическую игру всегда сопровождаю картинками, наглядными предметами, чтобы первоклассник это мог увидеть, пощупать, ведь всё, что мы изучаем для многих из них ново, впервые.

Большое внимание нужно уделять правильному произношению и употреблению слов. С этой целью я каждый урок начинаю с речевой разминки (или рецитации). Заучиваем небольшие стишки на изучаемую букву и звук. Стихи читаем хором, по рядам, друг за дружкой, мальчики и девочки, собравшись в круг и т.д. Учимся говорить друг другу вежливые, добрые слова – «Круг пожеланий»,

«Круг вопросов и ответов». Но на что хочется обратить внимание: для первоклассников нужно брать стихи небольшие по объёму. В ксп (методическое руководство) очень много интересных заданий, игровых моментов, но я всегда стараюсь их переделать, немного сократить или разучивать по частям.

При групповой работе с первоклассниками немного сложнее. Они ещё не привыкли работать вместе, каждому хочется выделиться и обратить внимание учителя только на себя. Здесь действительно нужно учитывать психологические особенности младших школьников, и в игровой форме, распределив роли, организовать и направлять работу группы. Одним из эффективных методов, я считаю, использование так называемых «тонких» вопросов. Провожу это опять в виде игры. Каждая группа готовит по два тонких вопроса, на которые должны ответить хором «ДА» или «НЕТ». Например, Муха-цокотуха купила чайник? (нет). Айдахар злой? (да) и т.д. Тем самым идёт отработка навыков построения вопросительных предложений и подготовка к пересказу.

Особое внимание, наряду с чтением, говорением и слушанием, я уделяю и письму. На первой стадии это списывание, запись под диктовку односложных и двусложных слов. Очень хорошо помогает использование магнитно-маркерной доски. Например, на интерактивной доске появляется картинка с изображением, потом слово. Дети запоминают кто это или что это. Обращают внимание на буквы (синие- согласные, красные-гласные) и как они произносятся. Потом записывают слово и поднимают доску вверх, чтобы учитель мог видеть и оценить(ФО). Вариантов много. Позже, уже в тетрадях ошибок будет меньше или их нет.

Какие активные методы, стратегии мы бы не применяли, они должны быть направлены на достижения цели урока. Для этого необходимо решать следующие задачи: учить слушать с пониманием, говорить, читать и писать; формировать лингвистическое отношение к единицам языка. И в решении этих задач нам помогут активные методы обучения.

Нам, педагогам новой формации, необходимо научить детей думать, развивать личность, способную жить в динамично развивающейся среде. Учитель больше не источник информации, учитель уже не должен стоять и пересказывать репродуктивно материал и требовать того же самого от ученика. Ученик должен постоянно для себя делать как бы маленькие открытия. Это и есть творческий подход к обучению. Акцент делается не на полученные знания, а на процесс их применения.

Вторым условием ориентация младших школьников на языковую толерантность с целью формирования национальной идентичности учащихся и толерантного сознания на уроках русского языка и в программе кружка использовались дискуссионные и игровые формы, формирующие осознания ценности культурного своеобразие своего народа, понимать и принимать существование культур других народов

С целью формирования у учащихся толерантного сознания предлагались дискуссионные и игровые формы, каждой из которых присуще широкое многообразие методов и приемов, например:

- словарь вежливых слов на разных языках, который составляется с учетом контингента учащихся класса (например, как сказать однокласснику этикетные выражения благодарности, извинения и т.п. на его родном языке);

- этнокалендарь класса, который составляется с учетом контингента учащихся (например, определенные знаменательные события у разных народов необходимо совместно отмечать в каждом месяце календаря);

- пословицы народов мира (обсуждаются на уроках русского языка с помощью коммуникативно-ориентированного анализа или используются при оформлении кабинета);

- игровая копилка (картотека игр разных народов с их описанием);

- классная библиотека и аудиотека (включает подборку литературных произведений разных народов и этническую музыку, которую можно использовать во время досуговой деятельности учащихся, на переменах или во время уроков изобразительного искусства, музыки, технологии).

В целом учащиеся должны осознать ценности и культурное своеобразие своего народа, понимать и принимать существование культур других народов

В ходе опытно-экспериментальной работы нами была разработана и апробирована программа кружковой работы «Развитие речи и этика общения».

Целью программы кружка на занимательном грамматическом материале расширить, углубить и закрепить у младших школьников знания по русскому языку, показать учащимся, что грамматика не свод скучных и трудных правил для запоминания, а увлекательное путешествие по русскому языку на разных ступенях обучения. Цель программы достигается в результате решения ряда взаимосвязанных между собой задач:

- способствовать развитию интереса к русскому языку как к учебному предмету;
- пробуждение потребности у учащихся к самостоятельной работе над познанием родного языка;

- совершенствование формированию коммуникативно-развивающейся языковой личности младшего школьника;
- способствовать развитию у учащихся разносторонних интересов, культуры мышления;
- способствовать развитию смекалки и сообразительности.
- приобщение школьников к самостоятельной исследовательской работе.

Кружок позволяет наиболее успешно применять индивидуальный подход к каждому школьнику с учётом его способностей, более полно удовлетворять познавательные и жизненные интересы учащихся. В отличие от классных занятий, на внеклассных учащиеся мало пишут и много говорят.

На занятиях используются разнообразные виды работ: игры и игровые элементы, дидактический и раздаточный материал, пословицы и поговорки, считалки, рифмовки, ребусы, кроссворды, головоломки, сказки. Интерес учащихся поддерживается внесением творческого элемента в занятия: самостоятельное составление кроссвордов, шарад, ребусов.

В каждом занятии прослеживаются три части:

- ✓ игровая;
- ✓ теоретическая;
- ✓ практическая.

Программа рассчитана для учащихся 4 класса. Занятия проводятся 1 раз в неделю по 35 минут.

Программа кружка реализовывалась по следующим этапам:

- подготовительный;
- непосредственно реализация;
- оценка эффективности;
- коррекция в соответствии с анализом эффективности;
- дальнейшее использование в школе.

Анализ эффективности реализованной программы кружка проводилась путем:

- методом диагностики анкетирования детей до начала и после внедрения программы кружка
- анализа занятий по запланированной программе;
- выявления научно-методических рекомендаций.

В процессе подготовки и реализации кружка нами были разработаны планируемые результаты:

➤ *Личностные результаты освоения программного материала*

Обязательный уровень:

- ✓ осознание языка как основного средства мышления и общения людей;
- ✓ восприятие русского языка как явления национальной культуры, понимание связи развития языка с развитием культуры русского народа;
- ✓ понимание богатства и разнообразия языковых средств для выражения мыслей и чувств;
- ✓ внимание к мелодичности народной звучащей речи;
- ✓ положительная мотивация и познавательный интерес к изучению курса русского языка;
- ✓ способность к самооценке успешности в овладении языковыми средствами в устной и письменной речи.

Повышенный уровень: формирование чувства сопричастности к развитию, сохранению самобытности языка родного народа; эстетических чувств на основе выбора языковых средств при общении.

Предметные результаты освоения программного материала.

Обязательный уровень:

- ✓ различать основные языковые средства: слова, словосочетания, предложения, тексты;
- ✓ различать и называть: а) значимые части слова (корень, приставка, суффикс, окончание); б) части речи, включая личные местоимения, в) основные типы предложений по цели высказывания и по эмоциональной окрашенности: вопросительные, повествовательные, побудительные, восклицательные;
- ✓ применять при письме правила: орфографические (правописание падежных окончаний имён существительных, имён прилагательных, местоимений, личных окончаний глаголов, употребление мягкого знака после шипящих в глаголах), пунктуационные (употребление знаков препинания в конце предложения, запятой в предложениях с однородными второстепенными членами предложения);
- ✓ практически использовать знания алфавита при работе со словарём;

- ✓ выявлять слова, значение которых требует уточнения;
 - ✓ определять значение слова по тексту или уточнять с помощью толкового словаря;
 - ✓ различать родственные (однокоренные) слова и формы слова;
 - ✓ определять грамматические признаки имён существительных, имён прилагательных, глаголов;
 - ✓ находить в тексте личные местоимения, предлоги, союзы *и, а, но*, частицу *не* при глаголах;
 - ✓ в различать произношение и написание слов, находить способ проверки написания слова и выбирать нужную букву для обозначения звуков;
 - ✓ грамотно и каллиграфически правильно списывать и писать под диктовку тексты (в 70-90 слов, 75-80 слов), включающие изученные орфограммы и пункт программы;
 - ✓ соблюдать в повседневной жизни нормы речевого этикета и правила устного общения (умение слышать, точно реагировать на реплики, поддерживать разговор);
 - ✓ ориентироваться в заголовке, оглавлении, ключевых словах с целью извлечения информации (уметь читать);
 - ✓ осознанно передавать содержание прочитанного текста, строить высказывание в устной и письменной формах;
 - ✓ выражать собственное мнение, аргументировать его с учётом ситуации общения.
- Повышенный уровень:*
- ✓ производить элементарные языковые анализы слов (звуко-буквенный, по составу, как часть речи) в целях решения орфографических задач, синтаксический анализ предложений для выбора знаков препинания;
 - ✓ соблюдать нормы русского литературного языка в собственной речи и оценивать соблюдение этих норм в речи собеседников (в объёме представленного в учебнике материала);
 - ✓ проверять правильность постановки ударения или произношения слова по словарю учебника (самостоятельно) или обращаться за помощью (к учителю, родителям и др.);
 - ✓ подбирать синонимы для устранения повторов в тексте и более точного и успешного решения коммуникативной задачи;
 - ✓ подбирать антонимы для точной характеристики предметов при их сравнении;
 - ✓ различать употребление в тексте слов в прямом и переносном значении (простые случаи);
 - ✓ оценивать уместность и точность использования слов в тексте,
 - ✓ определять назначение второстепенных членов предложения: обозначать признак предмета, место, причину, время, образ действия и пр.;
 - ✓ осознавать место возможного возникновения орфографической ошибки;
 - ✓ при работе над ошибками осознавать причины появления ошибки и определять способы действий, помогающих предотвратить её в последующих письменных работах;
 - ✓ составлять устный рассказ на определённую тему с использованием разных типов речи: описание, повествование, рассуждение;
 - ✓ корректировать тексты с нарушениями логики изложения, речевыми недочётами;
 - ✓ соблюдать нормы речевого взаимодействия при интерактивном общении (sms-сообщения, электронная почта, Интернет и другие способы связи);
 - ✓ использовать приобретённые знания и умения в практической деятельности и повседневной жизни для обмена мыслями, чувствами в устной и письменной речи (уметь слушать, читать и создавать небольшие тексты/высказывания) в учебных и бытовых ситуациях.

Метапредметные результаты

Обязательный уровень:

- ✓ осознавать цели и задачи изучения курса в целом, раздела, темы;
- ✓ планировать свои действия для реализации задач урока и заданий к упражнениям;
- ✓ осмысленно выбирать способы и приёмы действий при решении языковых задач;
- ✓ выполнять учебные действия в материализованной, громкоречевой и умственной форме;
- ✓ руководствоваться правилом при создании речевого высказывания;
- ✓ следовать при выполнении заданий инструкциям учителя и алгоритмам, описывающим стандартные действия (памятки в справочнике учебника);
- ✓ осуществлять само- и взаимопроверку, находить и исправлять орфографические и пунктуационные ошибки.

Повышенный уровень:

- ✓ осуществлять итоговый и пошаговый контроль по результату изучения темы;
- ✓ вносить необходимые коррективы в процесс решения языковых задач, редактировать устные и письменные высказывания.

Познавательные результаты:

Обязательный уровень:

- ✓ осуществлять поиск необходимой информации для выполнения учебных заданий (в справочных материалах учебника, в детских энциклопедиях);
- ✓ ориентироваться в соответствующих возрасту словарях и справочниках;
- ✓ использовать знаково-символические средства, в том числе модели, схемы для решения языковых задач;
- ✓ дополнять готовые информационные объекты (таблицы, схемы, тексты);
- ✓ находить, характеризовать, анализировать, сравнивать, классифицировать единицы языка: звук, буква, часть слова, часть речи, член предложения, простое предложение;
- ✓ осуществлять синтез как составление целого из частей (составление слов, предложений, текстов);
- ✓ классифицировать, обобщать, систематизировать изученный материал по плану, по таблице;
- ✓ владеть общим способом проверки орфограмм в словах;
- ✓ выделять существенную информацию из читаемых текстов;
- ✓ строить речевое высказывание с позиций передачи информации, доступной для понимания слушателем.

Повышенный уровень:

- ✓ осуществлять расширенный поиск информации с использованием ресурсов библиотек и Интернета;
- ✓ осознанно и произвольно строить речевое высказывание в устной и письменной форме;
- ✓ строить логическое рассуждение, включающее установление причинно-следственных связей;
- ✓ приобрести первичный опыт критического отношения к получаемой информации.

Коммуникативные результаты

Обязательный уровень:

- ✓ владеть диалоговой формой речи;
- ✓ учитывать разные мнения и стремиться к координации различных позиций при работе в паре;
- ✓ договариваться и приходить к общему решению;
- ✓ формулировать собственное мнение и позицию;
- ✓ задавать вопросы, уточняя непонятное в высказывании;
- ✓ адекватно использовать речевые средства для решения коммуникативных задач.

Повышенный уровень:

- ✓ с учётом целей коммуникации достаточно точно, последовательно и полно передавать партнёру необходимую информацию как ориентир для построения действия;
- ✓ осуществлять взаимный контроль и оказывать в сотрудничестве необходимую взаимопомощь;
- ✓ адекватно использовать речь и речевые средства для эффективного решения разнообразных коммуникативных задач.

Материально-техническое обеспечение осуществлялось использованием орфографических, орфоэпических, этимологических словарей и словарь синонимов. Электронно-программное обеспечение сопровождалось посредством применения DVD-диски с дидактическими играми по русскому языку и презентационными материалами по русскому языку. А также технические средства обучения: мультимедийный проектор, DVD-плееры; компьютер с учебным программным обеспечением; интерактивная доска; магнитная доска; цифровой фотоаппарат; сканер, ксерокс и цветной принтер.

Содержание тематики занятий кружка и развивающие способности младших школьников представлены в таблице 3

Таблица 3. Программа кружка «Развитие речи и этика общения».

№ п/п	Тема урока	Развиваемые способности
-------	------------	-------------------------

1	И снова о русском языке	Развитие внимания, мышления, фонематического слуха, ориентации в пространстве, артистические способности.
2	Крылатые слова и афоризмы	Развитие внимания, мышления, ориентации в пространстве, воображение, речь
3	Копилка занимательных заданий	Развитие внимания, мышления, зрительной памяти, конструкторские способности
4	Игротека	Развитие внимания, мышления, воображения, слуховой памяти, фонематического слуха, чувство рифмы
5	Об именах, о русских фамилиях.	Развитие внимания, мышления, пространственной ориентации, чувства рифмы, воображения, артистические способности.
6	В поисках сбежавших головоломок.	Развитие внимания, мышления, воображения, речь
7	Игротека.	Развитие внимания, мышления, воображения, пространственной ориентации, памяти, речь.
8	Мы играем в логогрифы.	Развитие внимания, мышления, воображения, артистических способностей, чувства рифмы.
9	Учимся распознавать речевые ошибки.	Развитие внимания, мышления, воображения, речи, памяти.
10	Коллекция заморочек.	Развитие внимания, мышления, воображения, пространственной ориентации, памяти, речь.
11	Игротека	Развитие внимания, мышления, конструкторских и артистических способностей.
12	Ох уж эти фразеологизмы.	Развитие внимания, мышления, воображения, пространственной ориентации.
13	Работаем над рифмами.	Развитие внимания, мышления, конструкторских способностей, речи.
14	Словесные забавы. Игротека.	Развитие внимания, мышления, воображения, пространственной ориентации, артистических способностей, речи.
15	Продолжаем работу над фразеологизмами.	Развитие внимания, мышления, воображения, пространственной ориентации, чувства рифмы, речи, расширить словарный запас.
16	Русские пословицы и поговорки.	Развитие внимания, мышления, воображения, расширить словарный запас.
17	Ассорти для любителей русского языка.	Развитие внимания, мышления, памяти, пространственной ориентации, речи.
18	Игротека.	Развитие внимания, мышления, памяти, артистических способностей, речи.
19	И снова о фразеологизмах.	Развитие внимания, мышления, воображения, речи.
20	Однородные члены предложения.	Развитие внимания, мышления, воображения, артистических способностей, речи.
21	Ошибочка вышла.	Развитие внимания, мышления, воображения, речи.
22	Игротека.	Развитие внимания, мышления, слуховой памяти, конструкторских способностей, речи.
23	Про омонимы и их разновидности.	Развитие внимания, мышления, чувства рифмы, пространственной ориентации, расширить словарный запас.
24	Как вежливые слова влияют на взаимоотношения людей?	Развитие внимания, мышления, влияния на взаимоотношения в классе, пополнения словарного запаса слов вежливости
25	В стране перевертундии.	Развитие внимания, мышления, воображения, речи, памяти, пространственной ориентации, чувства ритма и рифмы.
26	Игротека.	Развитие внимания, мышления, речи, конструкторских способностей.
27	Что такое «паронимы».	Развитие внимания, мышления, воображения, речи, артистических способностей.
28	Запоминаем словарные слова.	Развитие внимания, мышления, воображения, речи.

29	31 июня.	Развитие внимания, мышления, воображения, пространственной ориентации, артистических способностей.
30	Игротека.	Развитие внимания, мышления, воображения, речи, артистических способностей.
31	Повторяем...	Развитие внимания, мышления, воображения, пространственной ориентации, расширять словарный запас.
32	Повторяем, повторяем...	Развитие внимания, мышления, воображения, расширять словарный запас.
33	Повторяем, повторяем, повторяем...	Развитие внимания, мышления, конструкторских способностей.
34	Готовимся к конкурсу «Русский медвежонок».	

Содержание разработанной методики, с использованием современных форм и методов работы способствовала разработке научно-методической работы в коммуникативной подготовке (обучения, воспитания и развития) младших школьников на уроках «Русский язык» при условии реализации закономерностей, принципов и совокупности подходов. Содержание программы кружка обеспечивало выявление у младших школьников уровни сформированности коммуникативно-развивающейся языковой личности по следующим компонентам когнитивного, эмоционально-ценностного и практически-деятельностного:

➤ Когнитивный компонент характеризуется определенной системой освоения знаний о языке, как знаковой системе и общественном явлении, овладение основными нормами русского литературного языка, обогащение словарного запаса и грамматического строя речи учащихся; формирование способности к анализу и оценке языковых явлений и фактов, умение пользоваться различными лингвистическими

➤ Эмоционально-ценностный компонент выражает осознание языка как формы выражения национальной культуры, взаимосвязи языка и истории народа, национально-культурной специфики русского языка, владение нормами русского речевого этикета, культурой межнационального общения.

➤ Практически-деятельностный компонент включает опыт осуществления способов речевой и коммуникативной деятельности: систему коммуникативных, грамматических умений и навыков, активное участие использования языка в различных сферах и ситуациях общения, соответствующих опыту, интересам, психологическим особенностям учащихся.

Программа кружка была реализована в рамках разработанной модели целостной системы коммуникативной подготовки, результатом которой является формирование коммуникативно-развивающейся языковой личности младшего школьника

Практико-ориентированная цель обучения на уроках русского языка как средство общения, направлена на развитие устной речи и мы считаем, что коммуникативная подготовка младших школьников отражалась с помощью педагогического управления и вовлечения обучающихся в коммуникацию на протяжении всего курса начальной ступени обучения данному предмету, тем самым способствовать формировать коммуникативно-развивающуюся языковую личность младшего школьника.

Образовательная область программы обновленного содержания начального образования «Русский язык и литература» обладает широкими возможностями одновременно решать учебно-познавательные, социально-ориентированные и коммуникативно-развивающие группы задач.

В связи с вышесказанным, первым содержательным условием целостной системы коммуникативной подготовки младших школьников нами определяется *создание диалогической дидактико-коммуникативной среды* на уроках русского языка, включающей предметно-пространственное, поведенческое и информационное окружение в целях достижения конкретного этапа становления коммуникативно-развивающейся языковой личности младшего школьника. При создании диалогической дидактико-коммуникативной среды на уроках русского языка мы делали акцент на цикле мероприятий, где детям предлагаются последовательные упражнения. Методика организации диалогов коммуникативно-ориентированный анализ учебного текста или художественного произведения, а также его блок-концепта, представляющего собой коммуникативную ситуацию, решение которой завершается в целостном осмыслении и понимании имеющейся в тексте этико-нравственной проблемы и освоении языковых знаний и коммуникативных действий:

- умение заявить проблему в реплике;

- умение слушать собеседника;
- умение использовать языковые средства выражения вежливости и уважения к мнению собеседника;
- умение быть информативным в диалоге;
- умение устанавливать и поддерживать коммуникативный контакт, используя, в том числе, и невербальные средства.

Ориентация младших школьников на языковую толерантность является избранным нами вторым содержательным условием концептуальной методики коммуникативной подготовки младших школьников. Важным здесь является использование на уроках русского языка дискуссионных и игровых методов формирования национальной идентичности и толерантного сознания, а также знакомство с процессами эвфемизации речи, когда младшие школьники учатся языковому такту и корректности.

Для повышения мотивации на уроках русского языка с целью коммуникативной подготовки младших школьников мы организовали и *использовали* индивидуально-групповые «контракты» на основе мотивированного выбора форм коммуникативной подготовки младших школьников с целью повышения мотивации учебно-познавательной и коммуникативно-творческой деятельности учеников на уроках русского языка и во внеурочное время.

Развитию *интереса к предмету русскому языку* способствуют следующие приемы, используемые в рамках данного условия методики коммуникативной подготовки младших школьников.

Четвертое условие создание портфолио по русскому языку как средства контроля и обобщения лично значимого социально-коммуникативного опыта младших школьников явилось завершающим условием методики коммуникативной подготовки младших школьников в языковом образовании. По мнению П.Я. Гальперина и др. любая деятельность является ориентировочно-мотивационной, операционально-исполнительской, рефлексивно-оценочной. Поэтому учебно-познавательная и коммуникативно-творческая деятельность в языковом образовании младших школьников должны включать указанные компоненты при построении методики коммуникативной подготовки и направлены на становление коммуникативно-развивающейся языковой личности младшего школьника.

Систему контроля полученных языковых знаний, риторических умений, коммуникативных действий и обобщение лично значимого социально-коммуникативного опыта необходимо сделать более гибкой и разнообразной, позволяющей проследить процесс становления коммуникативно-развивающейся языковой личности младшего школьника. Для этого необходимо подойти к способам контроля освоения русского языка творчески, чтобы демонстрировать свои результаты обучения в виде портфолио.

Перечислим традиционные формы контроля полученных знаний и лично значимого социально-коммуникативного опыта младших школьников: зачетные спектакли; сюжетно-ролевые игры; обобщающие «урок-игра», «урок-путешествие», «урок-конкурс», «урок-викторина»; тесты и т.д.

В нашем исследовании создание портфолио по русскому языку, как средства контроля и обобщения лично значимого социально-коммуникативного опыта младших школьников рассматривается нами как процессуально-технологический способ оценки достижений в развитии речевой культуры и коммуникативных качеств младших школьников. Перечислим необходимые коммуникативные характеристики младших школьников в приобретении социально-коммуникативного опыта: умение устанавливать контакт, вести диалог, слушать, принимать чужую точку зрения и отстаивать собственную, дружить, помогать и работать в ученическом коллективе.

Для ученика главное предназначение использования портфолио – осознание себя, для учителя – способ проверки отношения школьника к учебной деятельности, своеобразная методическая находка, наглядность эффективности процесса коммуникативной подготовки в языковом образовании и становления коммуникативно-развивающейся языковой личности младшего школьника, а для родителей – возможность для совместной творческой деятельности с ребенком.

Основная цель портфолио – научить младшего школьника обобщать свой лично значимый коммуникативный опыт, подводить итоги языковых знаний, уметь «презентовать» себя. Задачи портфолио:

- 1) отслеживать индивидуальный процесс коммуникативной подготовки ученика в языковом образовании;
- 2) обеспечивать лично значимые образовательные результаты младших школьников;
- 3) демонстрировать практическое применение приобретенных знаний и умений;
- 4) осуществлять целесообразное сотрудничество с одноклассниками, учителями и родителями;

5) активно совершенствовать коммуникативные действия (адекватно передавать информацию, способность учитывать позицию собеседника и др.).

Для оценки метапредметных (коммуникативных) достижений школьников мы используем особую систему оценивания [65]: позитивность оценки, которая характеризует положительные достоинства работ, раскрывая содержание и результаты учебно-познавательной и коммуникативно-творческой деятельности ученика; определенность оценки, которая определяет качество работы учащегося по заранее согласованным характеристикам; самооценка младшего школьника; технологичность оценки, учитывающей весь механизм последовательности этапов освоения коммуникативных действий; диагностичность оценки, позволяющей проследить динамику коммуникативной подготовки; критериальность оценки, предполагающей пять критериев оценки выполнения коммуникативного задания от 1 до 5 баллов, которая позволяет выявлять анализ достижений каждого учащегося.

Составлении портфолио по русскому языку как условия методики коммуникативной подготовки в языковом образовании заключается в том, что наиболее важен процесс участия младших школьников в совместно-творческой коммуникативной деятельности, а не его результат, поскольку происходит повышение самооценки ученика, вера в свои силы и способности, а также мотивация дальнейшего становления коммуникативно-развивающейся языковой личности младшего школьника.

В самом начале составления портфолио младшему школьнику необходимы рекомендации учителя и помощь родителей. По мере взросления эту помощь необходимо сводить к минимуму и построить работу учащегося так, чтобы он самостоятельно формировал портфолио. В процессе самостоятельной работы происходит формирование личного отношения к полученным результатам и осмысление своих учебных достижений.

Строгих правил по оформлению портфолио по русскому языку как средства контроля и обобщения личностно значимого социально-коммуникативного опыта ученика начальной школы на данный момент не существует. Это зависит от целей, которые преследует педагог в языковом образовании и его творческой находки. Единственное пожелание, заключается в том, чтобы в портфолио по обобщению личностно значимого социально-коммуникативного опыта в становлении коммуникативно-развивающейся языковой личности на передний план не ставились всевозможные грамоты и сертификаты ученика.

В содержании портфолио можно выделить виды работ:

- обязательные: творческие работы устного и письменного содержания;
- ситуативные: применение практических умений в коммуникативных ситуациях;
- поисковые: результаты проектной работы (как индивидуальной, так и в малых учебных группах), самостоятельное изучение отдельных предметных тем;
- внешние: отзывы учителей, одноклассников, родителей, а также грамоты, дипломы или сертификаты.

Опытно-экспериментальная работа проводилась в естественных условиях в целостном учебно-воспитательном процессе начальной школы и включала два этапа. *Констатирующий этап* работы позволил определить текущее состояние качества коммуникативной подготовки в практике образовательных организаций, направленной на становление коммуникативно-развивающейся языковой личности младшего школьника. *Контрольный этап* ориентирован на внедрение методики коммуникативной подготовки младших школьников и организационно-педагогических условий, который способствовал обработке, анализу, интерпретации и оформлению результатов работы.

В ходе исследования получение и обработка данных по исследованию коммуникативной подготовки младших школьников в языковом образовании осуществлялись с помощью эмпирических методов исследования:

- комплексной субъектно-ориентированной педагогической диагностики уровней становления коммуникативно-развивающейся языковой личности младшего школьника на разных этапах опытно-поисковой работы, которая включает в себя следующие методы исследования: анкетирование, опрос субъектов коммуникативной подготовки;
- тестирование и оценку развития коммуникативных универсальных учебных действий младших школьников;
- индивидуальное наблюдение и анализ ответов на занятиях; наблюдение за процессом и результатом коммуникативного взаимодействия субъектов языкового образования;
- анализ результатов выполнения коммуникативно-творческих работ, коммуникативных ситуаций;
- самооценка и экспертная оценка;

б) педагогический эксперимент по проверке эффективности методики коммуникативной подготовки младших школьников в реальном образовательном процессе предметного курса русского языка;

в) методы математической статистики результатов исследования.

Для проведения опытно-экспериментальной работы нами было охвачено 53 учащихся начальных классов. Из них 25 учащиеся контрольного 4 класса «Б» (КК-«Б») и 28 учащиеся экспериментального 4 класса «И» (ЭК-«И»). В ходе исследовательской работы в экспериментальном классе ЭК-«И» была осуществлена реализация разработанной методики коммуникативной подготовки младших школьников

Определим организационно-методические особенности констатирующего этапа, целью которого было выявление показателей коммуникативно-развивающейся языковой личности младших школьников. Важность этого процесса заключается в необходимости достоверности получаемых результатов, зависящих от критериев, которые понимаются как признаки оценки формируемого качества, отражающие закономерности созданной концептуальной методики коммуникативной подготовки младших школьников в языковом образовании.

В связи с тем, что процесс коммуникативной подготовки младших школьников в языковом образовании представляет собой сложное многоаспектное явление, предусматривающее овладение системой языка, риторическими умениями и коммуникативными действиями, позволяющими выработать рациональное, тактичное и корректное речевое поведение в поликультурных субъектных взаимоотношениях, мы выделяем систему критериев становления коммуникативно-развивающейся языковой личности, отражающую динамику результативности методики коммуникативной подготовки младших школьников в языковом образовании.

Анализ научной литературы, теоретико-поисковые данные позволили в качестве критериев формирования коммуникативно-развивающейся языковой личности младшего школьника выделить: когнитивный, эмоционально-ценностный и практически-деятельностный компоненты.

На основе выделенных компонентов с применением комплексной педагогической диагностики коммуникативных действий младших школьников нами выявлены уровни сформированности коммуникативно-развивающейся языковой личности младшего школьника.

В исследовательской работе мы учитывали, что уровень сформированности коммуникативно-развивающейся языковой личности младшего школьника является качественной устойчивой определенностью. В связи с этим мы определили три уровня сформированности коммуникативно-развивающейся языковой личности младшего школьника: низкий, средний и высокий, отличающиеся взаимодействием уровней, поэтапной динамикой от одного уровня к другому в результате коммуникативной подготовки младших школьников в языковом образовании (таблица 4)

Таблица 4. Компоненты и уровни сформированности коммуникативно-развивающейся языковой личности младшего школьника:

Компоненты	Уровни		
	низкий	средний	высокий
Когнитивный	Характеризуется поверхностными знаниями о языке, культуре речи особенностях и способах осуществления культурно-речевого общения. Наблюдается речевая пассивность, низкий словарный запас, отсутствует способность отстаивать свои интересы, умения убеждать. Низкая способность к анализу и оценке языковых явлений и фактов.	Проявляет достаточные знания о языке, культуре речи способах речевого общения, стремится решать собственные языковые знания, риторические умения и коммуникативные действия. Самостоятельно решает задания, но не может обосновать свои ответы.	Характеризуется достаточно высокой знаниями о языке, представлений об особенностях культуры речи и способах общения, осознают необходимость совершенствования собственных языковых знаний, риторических умений и коммуникативных действий. В общении учитывают взгляды, позиции других людей и координируют их, четко высказывает и обосновывает свое собственное мнение

<p>Эмоционально-ценностный</p>	<p>Не выражает осознанность языка как формы выражения национальной культуры, низкая понимание взаимосвязи языка и истории народа, национально-культурной специфики русского языка, низкое владение нормами русского речевого этикета, культурой межнационального общения. учащиеся не пытаются договориться или не могут прийти к согласию, конфликтуют или игнорируют друг друга.</p>	<p>Осознает язык как формы выражения национальной культуры, достаточно понимает взаимосвязь языка и истории народа, национально-культурной специфики русского языка, владеет нормами русского речевого этикета, культурой межнационального общения. В достаточной степени знает этикетные правила взаимодействия в обществе. Недостаточно отвечает на вопросы, ответы формулируются расплывчато.</p>	<p>Характеризуется высокой степенью осознанности языка, как формы выражения национальной культуры, взаимосвязи языка и истории народа, национально-культурной специфики русского языка, на высоком уровне владеет нормами русского речевого этикета, культурой межнационального общения. В достаточной степени знает этикетные правила взаимодействия в обществе. Четко отвечает на вопросы, грамотно обосновывает ответы, демонстрируют умение анализировать свои действия, готовность использовать речевой этикет в разных ситуациях и сферах общения.</p>
<p>Практически-деятельностный</p>	<p>Не проявляет коммуникативных, грамматических умений и навыков, низкое участие использования языка в различных сферах и ситуациях общения, соответствующих опыту, интересам. Вопросы задаются не по существу или формулируются непонятно для партнера, низкое применение умений и навыков в процессе диалогового общения и практической деятельности</p>	<p>Достаточно проявляет коммуникативных, грамматических умений и навыков, стремится использованию языка в различных сферах и ситуациях общения, соответствующих опыту, интересам. Умеет задавать вопросы, рассуждает и стремится к общению, достаточно применяет знаний, умений и навыков в процессе диалогового общения, практической деятельности</p>	<p>Характеризуется высокой степенью проявления коммуникативных, грамматических умений и навыков, активно участвует использованию языка в различных сферах и ситуациях общения, соответствующих опыту, интересам. Четко и обоснованно задает вопросы, аргументировано рассуждает и активно участвует в общении, высоко демонстрирует на практике знания, умения и навыки диалогового общения</p>

Разработанная нами комплексная педагогическая диагностика коммуникативных действий младшего школьника включала в себя исследовательскую методику по трем направлениям:

- 1) коммуникативные действия, направленные на организацию и осуществление сотрудничества (аспект продуктивности общения);
- 2) коммуникативные действия, направленные на выявление уровня знания младшими школьниками правил речевого этикета и умения соотносить их с конкретной ситуацией общения, выбор соответствующих формул речевого поведения и средств языкового выражения социальных отношений; умение решать коммуникативные задачи (аспект этики общения);
- 3) коммуникативные действия по отображению предметного содержания и условий деятельности в речи и передаче информации, а также учет позиции собеседника (аспект диалогичности общения).

В ходе поиска и изучения литературных источников мы выявили функции комплексной педагогической диагностики: аналитическая (сбор и анализ материала для проведения диагностики и подведения итогов работы); информационная (получение данных о ходе коммуникативной подготовки младших школьников); контрольная (поддержание процесса на должном уровне и его перевод на качественно новый уровень); ориентировочная (ориентация среди многообразия измерительных материалов и методов диагностики); управленческая (регулирование и коррекция процесса языкового образования младших школьников)

Методическими критериями отбора и разработки нами диагностического материала для выявления уровня формирования коммуникативно-развивающейся языковой личности младшего школьника стали целенаправленность, мотивированность, новизна, функциональность и сензитивность.

Первым направлением комплексной педагогической диагностики стало исследование коммуникативных действий младших школьников, обеспечивающих возможность эффективно сотрудничать как с учителем, так и со сверстниками: умение планировать, распределять и согласованно выполнять совместную работу, уметь договариваться (аспект продуктивности общения).

В этом направлении мы использовали парную работу учащихся и отдельно учащихся с использованием методов: наблюдения за процессом и результатом их взаимодействия, анализ выполнения творческой работы

Вторым направлением комплексной педагогической диагностики было исследование коммуникативных действий, направленных на выявление уровня знания младшими школьниками правил речевого этикета и умения соотносить их с конкретной ситуацией общения, выбор формул речевого поведения и соответствующих средств языкового выражения социальных отношений; умение решать коммуникативные риторические и речетворческие задачи (аспект этики общения).

В этом направлении мы использовали следующие методики или задания:

1) анкетирование учащихся по определению степени влияния вежливых слов на уровень взаимоотношений между людьми с использованием теоретических методов оценивания восприятия устной или письменной речевой информации (приложение 1). Также по программе кружка в теме «Как вежливые слова влияют на взаимоотношения людей?» мы предусматривали изучить, как вежливые слова влияют на взаимоотношения людей и были поставлены задачи:

- проанализировать литературу по выбранной теме;
- выяснить происхождение и значение слов вежливости;
- познакомиться с использованием вежливых слов в других странах;
- определить частотность употребления слов вежливости учащимися начальных классов;
- исследовать уровень овладения словами вежливости;
- создать словарь «Вежливых слов»

Учащимся было разъяснено значение слово «вежливость», история вежливых слов, влияние вежливых слов на человека. В ходе анкетирования и проведенных занятий мы выяснили, как хорошо знают дети вежливые слова и насколько часто используют их в своей речи. Так наиболее употребляемыми остаются слова приветствия - прощания: здравствуйте, до свидания, а также слова благодарности: спасибо, пожалуйста. К сожалению, другие слова: извините, простите, будьте здоровы и другие мои одноклассники, как показали результаты опроса, употребляют очень редко. Также мы заметили, что более вежливые в нашем классе девочки. На вопросы часто ли вы употребляете слова вежливости?

Всегда – 16/62%

Иногда -9/34%

Редко -1/4%

Считаете ли вы себя вежливым человеком? Да -20 /77%; Нет -6/23%

Считаете ли ребят нашего класса вежливыми? Да- 21/80%, Нет -5/20%

По результатам опроса можно сделать вывод, что не все дети считают себя вежливыми людьми и не всегда употребляют в своей речи вежливые слова. Но есть такие ребята, которые совсем не говорят слов вежливости или употребляют их в своей речи редко. Также чтобы понять, как вежливые слова влияют на настроение людей, мы попросили учеников в течение двух месяцев, стараться не забывать пользоваться вежливыми словами. Мы составили словарь «Вежливые слова» и выпустили памятку «Правила вежливого человека» (приложение 2) которые, на наш взгляд, помогут учащимся стать намного вежливее в своих высказываниях и поступках, помогут каждый день поднимать друг другу настроение.

Через два месяца мы снова предложили ребятам анкету, которую проводили в начале нашего исследования. Результаты нас порадовали. На вопросы: часто ли вы употребляете слова вежливости? Всегда – 20/77%; Иногда -6/23%; Редко - 0

Считаете ли вы себя вежливым человеком? Да -26 /100%; Нет – 0

Считаете ли ребят нашего класса вежливыми? Да- 26/100%; Нет - 0

В ходе исследования контрольный ЭК 4«И» класс стал сплоченным, одноклассники стали более внимательными друг к другу что вызвало спад ссор и негативного отношения друг к другу, таким образом, это доказывает ежедневное употребление вежливых слов в классе создают более дружескую атмосферу и улучшают взаимоотношения между учениками.

2) тестирование учащихся 8-9 лет по определению уровня и характеристики знаний правил речевого этикета с использованием репродуктивно-поисковых методов оценивания, направленных на получение учащимися определенных языковых знаний и риторических умений в результате их воспроизводящей и поисковой деятельности, сопровождаемой и направляемой учителем

3) анализ малой группой учащихся диагностических карточек, содержащих художественный текст, содержащий аспекты этики общения и поведения с использованием теоретико-практических (продуктивного и коммуникативного) методов оценивания

4) фронтальный анализ учащимися этикетных ситуаций, решение коммуникативных задач и правильный выбор стратегии поведения с использованием методов конструирования, сопоставительного анализа, оценки коммуникативно-творческой деятельности, самооценки и экспертной оценки

5) исследование коммуникативных действий по отображению в речи предметного содержания и условий деятельности и передаче информации; учету младшими школьниками позиции собеседника, пониманию, уважению к иной точке зрения, умению обосновать и отстоять собственное мнение (аспект диалогичности общения). В данном направлении мы использовали методику выполнения учащимися и отдельно учащимися задания в классе парами с использованием методов: наблюдения за процессом и результатом совместной деятельности, анализа выполнения творческих работ; индивидуальное изучение младших школьников методами: наблюдения, анализа ответов на занятиях, беседы; групповая работа с учащимися с использованием методов: экспертной оценки, самооценки, анализа выполненной творческой работы; индивидуальное изучение учащихся методами: наблюдения, беседы, самооценки

Результаты констатирующего этапа представлены в следующих таблицах 5,6,7.

В таблице 5 показаны выявленные уровни сформированности когнитивного компоненты коммуникативно-развивающейся языковой личности младшего школьника (констатирующий этап):

Группа /класс	Начальный (пассивный)		
	Низкий %	Средний %	Высокий %
КК «Б»	37	55,5	7,5
ЭК «И»	41,4	51,7	6,9

В таблице 6 показаны выявленные уровни сформированности эмоционально-ценностного компонента коммуникативно-развивающейся языковой личности младшего школьника (констатирующий этап):

Группа /класс	Начальный (пассивный)		
	Низкий %	Средний %	Высокий %
КК «Б»	39	54	7
ЭК «И»	45	49	6

В таблице 7 показаны выявленные уровни сформированности практически-деятельностного компонента коммуникативно-развивающейся языковой личности младшего школьника (констатирующий этап):

Группа /класс	Начальный (пассивный)		
	Низкий %	Средний %	Высокий %
КК «Б»	43	52	5
ЭК «И»	46	47	7

В ходе научно-теоретического анализа проблемы коммуникативной подготовки младших школьников в языковом образовании мы выдвинули предположение, согласно которому процесс формирования коммуникативно-развивающейся языковой личности младшего школьника приобретает действенный характер, если:

1. Применить методику коммуникативной подготовки младших школьников в языковом образовании, которая отражает взаимосвязь системы специфических функций управленческого цикла (педагогический анализ, планирование, мотивация, организация коммуникативно-ориентированной деятельности, контроль, коррекция); включает этапы формирования коммуникативно-развивающейся языковой личности младшего школьника (когнитивный, эмоционально-ценностный, практически-

деятельностный) и основывается на технологической составляющей, представляющего собой коммуникативную задачу, решение которой завершается в целостном осмыслении и понимании имеющихся в тексте языковых знаний, отработке коммуникативно-речевых умений и решение этического-нравственной проблемы.

2. Использовать воспитательный потенциал образовательной области начального образования предмет «Русский язык», учитывать возможности лично ориентированного подхода и обеспечивать создание на уроках диалогической дидактико-коммуникативной среды; ориентировать младших школьников на языковую толерантность; реализовать кружковую работу; организовать мотивированный выбор младшими школьниками форм коммуникативной подготовки; применить систему речетворческих и риторических задач и обобщить лично значимый социально-коммуникативный опыт младших школьников с помощью портфолио по русскому языку.

При разработке методики коммуникативной подготовки младших школьников в языковом образовании мы учитывали следующие аспекты:

1) коммуникативная культура является важной частью культуры личности и над предметным требованием междисциплинарного характера к результатам освоения начального общего образования предметной области;

2) коррекция содержания начального языкового образования и организация вариативности учебно-познавательной и коммуникативно-творческой деятельности происходит с целью формирования коммуникативно-развивающейся языковой личности младшего школьника в результате коммуникативной подготовки на уроках русского языка в соответствии с тенденциями развития современного общества и требованиями государственного общеобразовательного стандарта начального образования;

3) обеспечение лично ориентированного характера коммуникативной подготовки в соответствии с потребностями, интересами и языковыми способностями младшего школьника;

4) научно-методическое сопровождение образовательного процесса с помощью интегрированных предметных курсов, внеурочных воспитательных мероприятий

Исследование показало, что процесс формирования коммуникативно-развивающейся языковой личности младшего школьника включает в себя несколько последовательных этапов: подготовительный, основной и заключительный.

Целью *констатирующего этапа работы* стало определение начального уровня становления коммуникативно-развивающейся языковой личности у младших школьников экспериментальных и контрольной групп.

Задачи этапа:

- выявить начальный уровень коммуникативно-развивающейся языковой личности младшего школьника с помощью уже имеющегося в науке диагностического инструментария и разработки педагогической диагностики коммуникативных действий младших школьников;

- способствовать осознанию младшими школьниками важности и необходимости собственной коммуникативной подготовки;

- применить разработанные методы диагностики, соответствующие определенному уровню формирования коммуникативно-развивающейся языковой личности младшего школьника.

Целью *контрольного этапа работы* является реализация методики целостной системы подготовки младших школьников в языковом образовании с учетом комплекса организационно-педагогических условий и систему когнитивного, эмоционально-ценностного и практически-деятельностного компонентов, обеспечивающих формирование *коммуникативно-развивающейся языковой личности*.

Задачи этапа процесса становления коммуникативно-развивающейся языковой личности:

- обеспечение правильного и адекватного понимания младшими школьниками сущности коммуникативно-развивающейся языковой личности.

- развитие у младших школьников когнитивного, эмоционально-ценностного и практически-деятельностного компонентов формирования коммуникативно-развивающейся языковой личности;

- повышение уровня практического владения языком и видами речевой деятельности.

Завершающей частью работы явилось целостное включение младших школьников в процесс формирования коммуникативно-развивающейся языковой личности. На данном этапе происходит совершенствование методики коммуникативной подготовки младших школьников, обобщаются выводы по результатам формирования коммуникативно-развивающейся языковой личности младшего школьника.

В задачи данного этапа входят:

- закрепление теоретических языковых знаний и риторических умений, приобретенных младшими школьниками в учебно-познавательной и коммуникативно-творческой деятельности на уроках русского языка;

- совершенствование необходимых языковых способностей и коммуникативных действий младших школьников в ходе выполнения управленческих функций методики, реализации педагогических условий и других мероприятий, составляющих методики коммуникативной подготовки в языковом образовании.

На контрольном этапе опытно-экспериментальной части работы в экспериментальных группах мы следовали выполнению методико-технологических требований к реализации организационно-педагогических условий методики коммуникативной подготовки младших школьников в языковом образовании.

Одним из организационно-педагогических условий методики коммуникативной подготовки младших школьников в языковом образовании является *создание на уроках диалогической дидактико-коммуникативной среды*. Мы видим целесообразным обучать младших школьников этикетному диалогу, впоследствии чего школьники смогут применять полученные знания в жизненных ситуациях, сделав любой диалог, в котором они будут принимать участие, этичным в широком смысле.

На основании изучения этикетного диалога в работах Н.Е. Богуславской, А.С.Киселева, Т.А.Ладыженской, Т.В.Матвеевой и др. и особенностей создания на уроках русского языка диалогической дидактико-коммуникативной среды мы имеем возможность описать структуру этикетного диалога в соответствии с соблюдением существующих в русском языке правил вежливости.

Этикетный диалог имеет следующую структуру:

- 1) стимул диалога, реплика обозначающая тему и проблему общения;
- 2) реакция, ответная положительная или отрицательная реплика, выражающая согласие или аргументированный отказ;
- 3) уточняющие реплики, мотивирующие на согласие, при категорическом отказе с целью выявления его причины;
- 4) итоговая реплика, завершающая диалог обязательно на позитивной ноте.

Особенностью реализации данного условия методики является *имитационный метод*, который ориентирует младших школьников на использование образца для подражания окружающей речевой среды, способствующей становлению коммуникативно-развивающейся языковой личности младшего школьника.

Имитационный метод способствуют:

- а) созданию мотивации достижения при изучении предметной образовательной области начальной школы;
- б) применению полученных языковых знаний для решения коммуникативных задач;
- в) формированию и развитию социально-психологической компетенции (воздействие, лидерство, рефлексивность, сотрудничество и др.);
- г) формированию и развитию коммуникативных действий языковой личности младшего школьника.

Однако М.Р. Львов и др. выделяет позитивные и негативные стороны подражания. Позитивность подражания заключается в познавательной активности и определенной степени самостоятельности учащихся, а негативная сторона связана с механическим копированием или репродуктивностью. Метод имитаций является одним из основных при создании на уроках русского языка диалогической дидактико-коммуникативной среды, т.к. единицы этикетного диалога устойчивы, а иногда и шаблоны.

С целью создания данного организационно-педагогического условия, мы посчитали необходимым использовать не только цикл разработанных мероприятий, но и применить в методике коммуникативной подготовке тренировочные этюды с целью развития способности учитывать в диалоге психологическое состояние собеседника и в соответствии с этим корректировать свое речевое поведение.

При разработке и реализации работы кружка «Развитие речи и этика общения» мы основывались на следующем:

- а) основой процесса коммуникативной подготовки в языковом образовании является коммуникативно-творческая деятельность младших школьников;
- б) ведущую позицию занимает речемыслительная деятельность;
- в) функции педагога заключаются в умении управлять различными видами речевой деятельности учащихся.

Реализация программы кружка проводилась с учетом поставленной цели и задач, тенденций к изменениям в социальной жизни и организуется в виде теоретического анализа исследуемых в языке и речи фактов, а также практических заданий и самостоятельной работы, в ходе которых осуществляется углубление и расширение имеющихся у школьников языковых знаний и речевых умений в результате становление коммуникативно-развивающейся языковой личности.

В ходе реализации программы кружка рассчитанный для учащихся 4 класса были использованы методы коммуникативной подготовки младших школьников на уроках русского языка: метод эвристических вопросов, задачный метод, имитационный метод, метод игры, метод проектов, метод «контрактов», метод редактирования текстов, опросный диалогический метод, метод дискуссионного и группового собеседования, метод самопрезентации, метод создания портфолио учебных достижений и др. Кроме того, на занятиях необходимо было развивать способы сотрудничества между субъектами коммуникативной подготовки, увеличивать время устной речевой практики на основе коммуникативно-ориентированного анализа текстов классической русской литературы с целью создания собственных текстов (устных или письменных), создавать условия для самостоятельной коммуникативной деятельности младших школьников, управлять овладением и использованием усваиваемого языкового материала и речевого опыта.

Тематики кружковой работы разработаны с учетом логически взаимосвязанных компонентов: круг занятий с учетом возрастных особенностей учащихся, отражающий перспективы развития современной коммуникативной подготовки младших школьников; реализацию комплекса организационно-педагогических условий, используемого педагогом в совместной деятельности и общении с учащимися; коллективную внеклассную деятельность учащихся, специально ориентированную на включение младших школьников в этический диалог, толерантное общение, решение коммуникативных риторических и речетворческих задач, а также обобщение и самопрезентацию личностно значимого социально-коммуникативного опыта младших школьников.

Далее одним из организационно-педагогических условий успешной реализации концептуальной методики коммуникативной подготовки младших школьников является *организация индивидуально-групповых «контрактов» на основе мотивированного выбора младшими школьниками форм коммуникативной подготовки.*

Главное требование к созданию данного педагогического условия заключается в обучении младших школьников мотивированному выбору языковых средств в поликультурном общении.

Изучение опыта исследований (И.С. Кон, А.В. Мудрик, А.Н. Леонтьев и др.) помог определить сущность общения:

- ✓ ориентация на развитие языковой способности и творческого потенциала для личностного самовыражения в речи;
- ✓ формирование положительно направленной мотивация к позитивному общению;
- ✓ к процессу самовоспитания в общении.

Предметность и субъектность, согласно А.Н. Леонтьеву, являются особенностями речевой деятельности и характеризуют процесс общения.

Психолого-методическими рекомендациями для успешного использования данного педагогического условия являются:

1. Учет различий в направленности мотивации, на которую существенное влияние оказывает степень трудности коммуникативной задачи. Поэтому, определяя степень сложности той или иной коммуникативной задачи, педагогу необходимо учитывать различия направленности мотивации младших школьников: на достижение успеха или избегание неудач.

2. Поддержка младших школьников со стороны педагога, осуществляющего коммуникативную подготовку. Степень сложности задания оценивается по тому, насколько оно соответствует способностям и отведенного времени для выполнения, поэтому коммуникативные задания должны быть посильными для младшего школьного возраста.

3. Учебно-познавательная и коммуникативно-творческая деятельность должны быть интересными и притягательными для младшего школьника. Задания с точки зрения степени сложности должны давать младшим школьникам возможность пережить ситуацию успеха.

Особенностью реализации данного процессуально-технологического условия считается *метод конструирования*, благодаря которому младший школьник обобщает и систематизирует накопленный теоретический и практико-ориентированный учебный материал с целью последующего конструирования соответствующего высказывания в игровом задании и переноса знаний в естественные условия межличностного общения.

Приведем примеры мотивационных заданий на развитие интереса младших школьников к русскому языку как предмету.

В таблице 8 и диаграмма 1 показаны выявленные уровни сформированности когнитивного компонента коммуниктивно-развивающейся языковой личности младшего школьника (контрольный этап):

Группа /класс	Итоговый (активный)		
	Низкий %	Средний %	Высокий %
КК 4«Б»	14	63,5	29,5
ЭК4«И»	6,9	42,1	51

Диаграмма 1

В таблице 9 и диаграмма 2 показаны уровни сформированности эмоционально-ценностного компонента коммуниктивно-развивающейся языковой личности младшего школьника (контрольный этап):

Группа /класс	Итоговый (активный)		
	Низкий %	Средний %	Высокий %
КК 4«Б»	21	69	10
ЭК4«И»	7	59	34

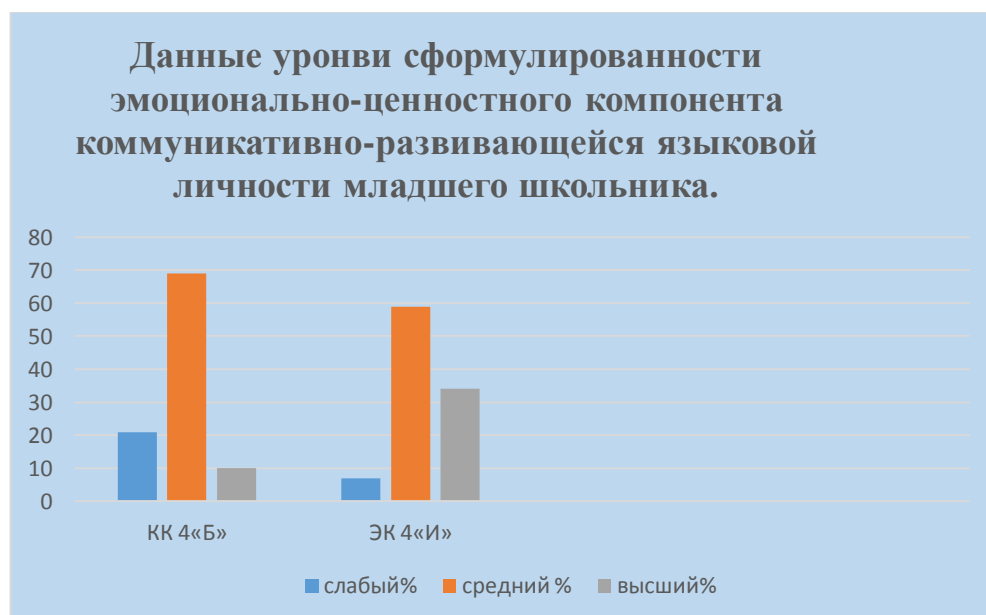

Диаграмма 2

В таблице 10 и диаграмма 3 представлены уровни сформированности практически-деятельностного компонента коммуникативно-развивающейся языковой личности младшего школьника (контрольный этап):

Группа /класс	Итоговый (активный)		
	Низкий %	Средний %	Высокий %
КК 4«Б»	13	61	26
ЭК4«И»	8	56	36

Данные, приведенные в таблице 8, 9, 10 отражена динамика формирования коммуникативно-развивающейся языковой личности младшего школьника в контрольном и экспериментальном классе. Если на констатирующем этапе в экспериментальном классе уровень сформированности когнитивного компонента на низком уровне КК 4«Б» было 37 % младших школьников, то по окончании контрольного итогового этапа – 14 % и ЭК 4«И» – 41,4%, после окончания составил 6,9% т.е. наблюдалось снижения низкого уровня в ЭК 4«И» на 34,5%.

На констатирующем этапе уровень эмоционально-ценностного компонента в экспериментальном классе высокий уровень составлял - 6 %, а по окончании контрольного этапа – 34%.

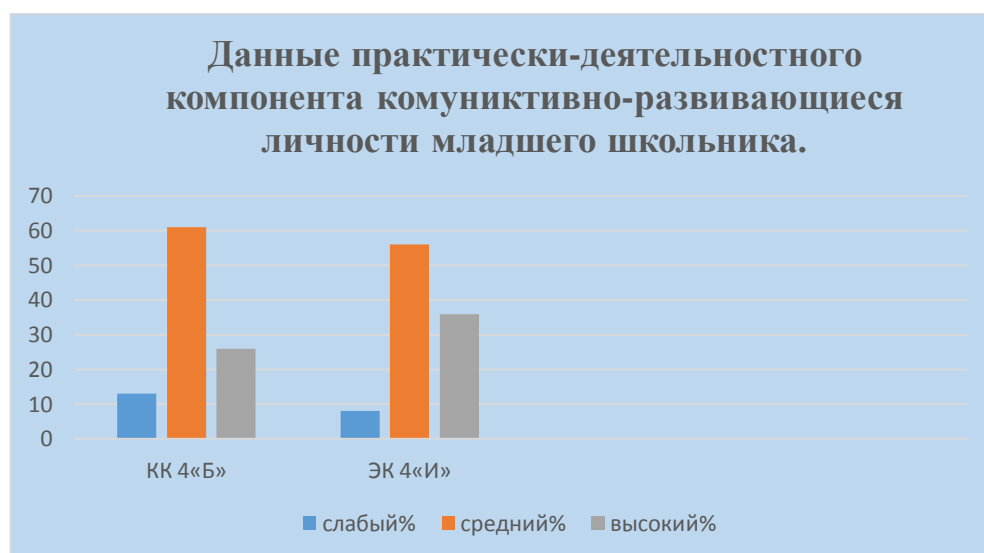

Диаграмма 3

Таким образом, количество младших школьников в ЭК4«И», находящихся на итоговом контрольном этапе увеличилось следующим образом:

- уровни сформированности когнитивного компонента коммуникативно-развивающейся языковой личности младшего школьника – на 44,1%,
- уровни сформированности эмоционально-ценностного компонента коммуникативно-развивающейся языковой личности младшего школьника в ЭГ-2 – на 28%;
- уровни сформированности практически-деятельностного компонента коммуникативно-развивающейся языковой личности младшего школьника – на 29 %.

В то же время в контрольной группе КК 4«Б» средний уровень сформированности коммуникативно-развивающейся языковой личности выражен у подавляющего большинства младших школьников (64,5%), на итоговом (контрольном) этапе снизился только в среднем на 10,7 % младших школьников.

Динамика распределения младших школьников по уровням сформированности компонентов коммуникативно-развивающейся языковой личности в ходе формирующего эксперимента наглядно представлена в диаграммах 1,2,3

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Реформа, проводимая в настоящее время в системе образования Республики Казахстан, призвана совершенствовать обучение средствами обновленного содержания образования.

Необходимость в этом возникла так как в общеобразовательной школе использовались традиционные методы обучения. Переход к усилению практической направленности, являющийся результатом использования современных методов и приёмов обучения, особенно знаменателен для преподавания русского (неродного) языка и других иностранных языков. Важнейшей целью изучения языка является практическое овладение им, а не изучение и запоминание его грамматических особенностей.

В настоящее время не разработанность исследования в современной образовательной школьной практике системы начального языкового образования выдвинула проблему выявления эффективных современных форм и методов на уроках русского языка в формировании коммуникативно-развивающейся языковой личности младшего школьника.

Коммуникативная подготовка младших школьников с целью формирования коммуникативно-развивающейся языковой личности успешно реализуется в практике работы начального общего образования и наиболее эффективна в содержании учебно-познавательной и коммуникативно-творческой деятельности учащихся, личностно-ориентированного подхода при условии: разработки и внедрения модели целостной системы коммуникативной подготовки младших школьников с использованием современных форм и методик на уроках русского языка; с учетом организационно-педагогических условий в формировании коммуникативно-развивающейся языковой личности младшего школьника; разработанных критерии, уровни сформированности коммуникативно-развивающейся языковой личности младшего школьника на уроках русского языка; реализации кружковой работы «Развитие речи», с использованием форм и методов и научно-методических рекомендаций.

Комплекс организационно-педагогических условий методики коммуникативной подготовки младших школьников в языковом образовании, который учитывает социальный заказ общества, требования к содержанию учебно-познавательной и коммуникативно-творческой деятельности учащихся на уроках русского языка. К ним мы относим

- создание диалогической дидактико-коммуникативной среды;
- ориентация младших школьников на языковую толерантность;
- реализация в образовательном процессе начальной школы методики коммуникативной подготовки младших школьников
- создание портфолио по русскому языку, как средства контроля и обобщения личностно значимого социально-коммуникативного опыта младших школьников.

Разработана и внедрена программа кружка «Развитие речи и этика общения», с использованием современных форм и методов, обеспечивающие формирование коммуникативно-развивающейся языковой личности младшего школьника. Выявлена степень успешности разработанной модели целостной системы коммуникативной подготовки младших школьников на уроках русского языка через результаты опытно-экспериментальной работы в школьной практике. Педагогический эксперимент доказывает, что внедрение разработанной модели коммуникативной подготовки младших школьников в языковом образовании способствует достижению качественных результатов.

По итогам исследования нами предусмотрены следующие рекомендации:

- организаторам образовательного процесса на местах (директорам, завучам общеобразовательных учреждений) следует помнить, что коммуникативная подготовка младших школьников эффективна в комплексе учебно-познавательной и коммуникативно-творческой деятельности учащихся, личностно-ориентированного подхода. Нельзя ждать положительных результатов в среднем и старшем звене школьного обучения, если в начальной школе русский язык преподавался не эффективно;

- необходимо проводить тщательный отбор активных форм и методов обучения, более широко и многосторонне использовать на уроке русского языка художественные тексты, ситуационные упражнения, задания, игровые формы, способствующие активизации коммуникативной подготовки младших школьников;

- при организации современного урока русского языка в рамках стандарта обновленного содержания начального образования учитывать уровень развития младшего школьника, темп работы, особенности мышления, памяти и готовность к обучению;

- учитывать коммуникативные лингвистические, языковые компетенции и с учетом формирования этих компетенций разрабатывать методическую работу с применением языковых средств, комплекса организационно- педагогических условий;

- необходимо совершенствовать формы и методы обучения на курсах повышения квалификации учителей, чтобы добиться повсеместного усиления практической направленности обучения русскому языку средствами учебно-познавательной и коммуникативно-творческой деятельности учащихся, личностно-ориентированного подхода и внедрения в учебный процесс в

средних общеобразовательных учебных заведениях интерактивных методов, способствующих формированию коммуникативно-развивающейся языковой личности младшего школьника.

Список использованных источников:

1. Государственная программа по реализации языковой политики в Республике Казахстан на 2020 - 2025 годы, утверждена Постановлением Правительства РК от 31 декабря 2019 года
2. ГОСНО утвержденного постановлением Правительства Республики Казахстан от 15 августа 2017 года № 484;
3. Типовой учебный план НО, утвержденных приказом Министра образования и науки Республики Казахстан от 15 июля 2016 года № 453;
4. Послание Главы государства народу Стратегия «Казахстан-2050» декабря 2012 года
5. Выготский Л.С. Собрание сочинений в 6т, -Т.6-М, 1984. – 462 с
6. Эльконин Д.Б. Опыт психологии исследования в экспериментальном классе // Вопросы психологии - 1990, №5 – с. 145-151.
7. Гальперин, П.Я. Психология как объективная наука [Текст] / под ред. А.И. Подольского. – Воронеж: Изд-во НПО «МОДЕК», 2003. – 480 с.
8. Давыдов, В.В. Теория развивающего обучения [Текст] / В.В. Давыдов. – М.: Интор, 1996. – 544 с.
9. Пассов Е.И. Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению. М., 1991.
10. Скалкин В. Л. Основы обучения устной речи. М., 1981
11. Рамзаева Т.Г., Львов М.Р. Методика обучения русскому языку в начальных классах: учеб. пособие для студ. пед. ин-ов по специальности 2121 «Педагогика и методика начального обучения». – М., 1979. – 431с.
12. Зимняя, И.А. Психология обучения иностранным языкам в школе [Текст] / И.А. Зимняя. – М.: Просвещение, 1991. – 222 с.
13. Исламшин, Р.А. Развитие коммуникативной культуры в школе [Текст] / Р.А. Исламшин, В.Ф. Габдулхаков // Изд. АПСН. – 2001. – №5. – С. 71-82.
14. Казарцева, О.М. Культура речевого общения: теория и практика обучения: учебное пособие [Текст] / О.М. Казарцева. – М.: Наука, 1998. – 496 с.
15. Байсбаев Е.А. Современные подходы к формированию ключевых компетенций // Вопросы педагогики. – 2011. – № 2. – С. 75-77.
16. Ф.И. Буслаева «О воспитании в начальном обучении русскому языку»
17. Русское слово: Избранные труды: Учебное пособие для студентов по спец. №2101 «Русский язык и литература» / Сост. Н.А. Кондрашов. – М.: Просвещение, 1986. – 176 с.: портр.
18. Ушинский, К.Д. Избранные педагогические сочинения в двух томах [Текст] / К.Д. Ушинский // под ред. А.И.Пискунова, Г.С. Костюка, Д.О.Лордкипанидзе, М.Ф. Шабаевой. – М.: «Педагогика», 2004.
19. Программа повышения квалификации учителей. Центр педагогического мастерства АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы», 2017 г.
20. www.strategy2050.kz; Государственная программа развития образования в Республике Казахстан на 2011-2020 годы.
21. www.edu.gov.kz/ru/zakonodatelstvo.
22. Руководство для учителя. Центр педагогического мастерства АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы», 2015 г.
23. Лихачев, Б.Т. Педагогика: Курс лекций / Учеб. пособие для студентов педагог, учеб. заведений и слушателей ИПК и ФПК. / Б.Т. Лихачев. - М.: Юрайт-М, 2003. – 607с.
24. Соловейчик М.С., Светловская Н.Н. Русский язык в начальных классах: теория и практика обучения: учеб. пособие для студентов пед. учеб. заведений по спец. «Педагогика и методика начального обучения». – М., 1997. – 305с.
25. Принцип природосообразности в воспитании и обучении детей. Методические рекомендации: Спб.: Образование. 1993. сост. А.Г. Козлова., Н.В. Кузнецова-98с.
26. Монро П. История педагогики ч.1 М., Мир, 1911. 325 с
27. Пискунов А.И. Хрестоматия по истории зарубежной педагогики. М: Просвещение, 1981. 528 с.
28. Коменский Я.А. Избранные педагогические сочинения. В 2-х томах. Под ред. Пискунова М. М.: Педагогика, 1982.

29. Щерба Л. В. Языковая система и речевая деятельность / Ред. Л. Р. Зиндер, М. И. Матусевич; Акад. наук ссср, отд-ние лит. и яз., комис. по истории филол. наук. — л. : наука. ленингр. отд-ние, 1974. — 427, [1] с. : 1 л. портр. — библиогр.: с. 413-418.
30. Г.Е.Ведель, Методы обучения иностранным языкам и их методологическая основа м.,2001г
31. Леонтьев А.А. Психология общения [текст] /А.А.Леонтьев. – М.: Знание, 1997. – 365 с.
32. Зак А.К. Диагностика видов мышления младшего школьника. - М., 1995. – 411 с
- 13.Занков Л.В. Избранные педагогические труды - М, Педагогика 1990. – 299 с
33. Кукушкин В.С.Современные педагогические технологии в начальной школе. - Ростов на Дону, 2003. – 388 с
34. Психология и педагогика: учебное пособие [Текст] / под ред. А.А. Бодалева, В.И. Жукова, Л.Г. Лаптева, В.А. Слостёнина. – М.: Изд-во Института Психотерапии, 2002. – 585 с.
35. Изучение мотивационной сферы учащихся (М.В.Матюхина) / Бадмаева Н.Ц. Влияние мотивационного фактора на развитие умственных способностей: Монография. – Улан-Удэ, 2004, С.139-141.
36. Границкая А.С. Научить думать и действовать. М.: Просвещение, 1991. – 332 с
- 11.Зак А.К. Развитие теоретического мышления у младших школьников. - М., 1984. – 288 с
37. Чиприкова Н.И. Психология умственного развития - М, 1992 – 266 с
38. Лихачев, Б.Т. Педагогика: Курс лекций / Учеб. пособие для студентов педагог, учеб. заведений и слушателей ИПК и ФПК. / Б.Т. Лихачев. - М.: Юрайт-М, 2003. – 607с.
39. Маркова А.П. и др. Формирования мотивации учения. - М.: Просвящение 1990 – 432 с
40. Рубинштейн, С.Л. Основы общей психологии: в 2 т. [Текст] / С.Л. Рубинштейн. – СПб.: Питер, 2000. – 705 с.
41. Новиков, А.М. Методология образования. / А.М. Новиков. – М.: Эгвес, 2005. – 148 с
42. М. Т. Баранов, Т. А. Ладыженская, М. Р. Львов, Н. А. Ипполитова, П. Ф. Ивченков "Методика преподавания русскогоязыка" Просвещениесерия: Учебное пособие для педагогических институтов год издания: 1990
43. Формановская, Н.И. Русский речевой этикет. Лингвистический и методический аспекты / Н.И. Формановская. – М.: Рус. яз., 1992. – 126 с.
44. Шкатова, Л.А. Задачник по этикету [Текст] : учеб. пособие для учащихся 5-7 кл. сред. шк. / Л.А. Шкатова. – Челябинск: Юж.-Урал. кн. изд-во, 1996. – 77 с.
45. Сихимбаева С.М., Асылбаева Ж.У., Мейрбекова Р.Т., Мурзабекова М.Р. Формирование коммуникативной компетентности младших школьников // Международный журнал экспериментального образования. – 2014. – № 3-2. – С. 30-33;
46. Жунисбаев С. Н. Обновление содержания обучения на основе компетентностного подхода // Профессионал Казахстана. - 2011. - №5.- С. 16-17
47. Тоженова Б.Т. Развитие коммуникативной компетентности на уроках русского языка // Русский язык в школах и вузах Казахстана.-2013.-№1.-С.7-8
48. Лихачев, Б.Т. Педагогика: Курс лекций / Учеб. пособие для студентов педагог, учеб. заведений и слушателей ИПК и ФПК. / Б.Т. Лихачев. - М.: Юрайт-М, 2003. – 607с.
49. Насырова Р.Р. Внедрение педагогических технологий уровневой дифференциации младших школьников // Нач.школа 2003, №1.- С. 41-43
50. Луданская Н.Л. Пути использования новых технологий в начальных классах // Нач. школа - 2002 -№4 – С. 44-48.
51. Соловейчик М.С., Жедек П.С. и др. Русский язык в начальных классах: Теория и практика обучения. М: Просвещение, 1993. – 187 с
52. Прохоров, Ю.Е. Русские: коммуникативное поведение [Текст] / Е.Ю. Прохоров, И.А. Стернин. – 2-е изд., испр. и доп. – М.: Флинта: Наука, 2006. – 328 с.
53. Седов, В.А. Педагогические возможности диалога в образовательном процессе [Текст] :дис.... канд. пед. наук / В.А. Седов. — СПб, 2002. – 298 с.
54. Пассов, Е.И. Программа-концепция коммуникативного иноязычного образования. Концепция развития индивидуальности в диалоге культур [Текст] / Е.И. Пассов. – М.: Просвещение, 2000. – 172 с.
55. Кузьмина А.Я. Пути использования новых технологий в начальных классах // Нач. школа-2002- №4. – С. 57 - 62.
56. Психология и педагогика: учебное пособие [Текст] / под ред. К.А. Абульхановой-Славской, Н.В. Васиной, Л.Г. Лаптева, В.А. Слостёнина. – М.: Изд-во «Совершенство», 1998. – 320 с.

57. Жусупбекова Г.Г. Коммуникативные технологии в развитии речевой деятельности учащихся: Монография. / Г.Г. Жусупбекова. – Алматы, 2019. – 200 с.
58. Коммуникативные технологии обучения для развития речевой деятельности младших школьников // Вестник КГУ им.Ш.Уалиханова. № 2, 2018. С.316-327 (соав. Стукаленко Н.М.).
59. Инновационные подходы в образовании: учеб. пособие / В.К.Омарова. – 2-ое изд. – Павлодар, ПГПИ, 2016. – 253 с
60. Тихеева Е.И. Развитие речи детей (раннего и дошкольного возраста) [Текст] / Е.И. Тихеева. – М.: Просвещение, 1981. – 322 с.
61. Бесполько В.П. Слагаемые педагогические технологии. М, Педагогика 1989
62. Онищук В.А. Урок в современной школе. - М.: Просвящение. 1986.–510 с
63. Андреев, В.И. А65 Педагогическая эвристика для творческого саморазвития многомерного мышления и мудрости: монография / В.И. Андреев. – Казань: Центр инновационных технологий, 2015. – 288 с. ISBN 978-5-93962-690-3
64. Смолкин А.М.,.Методы активного обучения, 1991
65. Оценивание учебных достижений учащихся. Методическое руководство Р. Х. Шакиров, А.А. Буркитова, О.И. Дудкина. – Б.: «Билим», 2012. – 80 с.
66. Мои достижения. Итоговые комплексные работы. 1 класс [Текст] / О. Б. Логинова, С. Г. Яковлева; под ред. О. Б Логиновой. – М.: Просвещение, 2009. – 128 с.
67. Мои достижения. Итоговые комплексные работы. 2 класс [Текст] / О. Б. Логинова, С. Г. Яковлева; под ред. О. Б Логиновой. – М.: Просвещение, 2010. – 80 с.
68. Сембаева А.М. Внедрение педагогических технологий уровневой дифференциации знаний младших школьников // Нач. школа - 2003-№1 – С. 46-49.
69. Исланова Л.А. Личностно- ориентированный подход в обучении //Начальная школа, 2004 -№7. – С.71- 73.
70. Никитина, Е.Ю. Теория и методика формирования умений речевого этикета младшего школьника [Текст] : монография / Е.Ю. Никитина, Е.А. Зырянова. – М.: Баласс, 2011. – 192 с.
71. Львов, М.Р. Риторика. Культура речи [Текст] : учебное пособие / М.Р. Львов. – 3-е изд. – М.: Изд. центр, 2004. – 272 с.
72. Леонтьев, А.А. Язык и речевая деятельность в общей и педагогической психологии: избранные психологические труды [Текст] / А.А. Леонтьев – М.: Московский психолого-социальный институт, Воронеж: НПО «МОДЕК», 2001. – 448 с.

ОРТА МЕКТЕП ФИЗИКА КУРСЫНДА КВАНТТЫҚ МЕХАНИКА ЭЛЕМЕНТТЕРІН ОҚЫТУДЫҢ ӘДІСТЕМЕСІ

СЕРІКОВА Балғын Серікқызы, САПАРХОДЖАЕВ П.И.

Қорқыт Ата атындағы Қызылорда мемлекеттік университеті

Қызылорда, Қазақстан

Balgyn98@mail.ru

Коммунистік партия мен Кеңес үкіметі жас ұрпақты тәрбиелеуге және оны коммунизм құрылысына белсенді қатысуға дайындауға үнемі қамқорлық жасайды. КОКП Съезі негізгі ұлттық экономикалық проблемаларды қарастырумен бірге кеңестік мектептің одан әрі даму мәселелеріне үлкен назар аударды. Мектеп қатты ассимиляцияны қамтамасыз ету міндетін қойды. Ғылым негіздерінің студенттері, қарсылық деңгейіне сәйкес коммунистік дүниетаным, еңбек және политехникалық дайындық принциптерін және технологиялардың дамуын меңгереді.

Бұл мәселені шешуде жаратылыстанудың жетекші салалары физика, химия, биология, математика сияқты ғылымдарды зерттеу үлкен маңызға ие. «Математика, физика, химия, биология дамуының жоғары деңгейі техникалық медициналық, ауылшаруашылық және басқа ғылымдардың өсуі мен тиімділігінің қажетті шарты болып табылады», - делінген КОКП Бағдарламасында[5].

Қазіргі уақытта біз ғылымның даму қарқынында бұрын-соңды болмаған жеделдетудің куәсі болып отырмыз. Технологияның одан әрі ілгерілеуі үшін жаңа мүмкіндіктер ашылууда. Ғылымның қарқынды дамуына, демек жаңа технологияға сүйене отырып, тарихта тұңғыш рет әр адамның барлық материалдық және рухани қажеттіліктерін жоғары деңгейде қанағаттандыру үшін нақты мүмкіндік ашылады.

Осыған байланысты мектеп физикасы курсы қазіргі ғылым мен техниканың даму деңгейіне сәйкес келуі, коммунистік дүниетанымның қалыптасуына ықпал етуі, студенттерді қазіргі өндірісте жұмыс істеуге дайындауы қажет. Табиғаттану циклінің пәндерін оқу барысында студенттер мен ғылымдар әр түрлі саладағы соңғы жетістіктермен жүйелі түрде танысып отыруы керек.

Қазіргі заманғы физика электрлендіру мен энергетика, автоматика және телемеханика дамуының негізі, қуатты жылдам нейтронды үдеткіштердің кванттық генераторларын құрудың негізі болып табылады. Қазіргі уақытта физика саласындағы жаңа ашылулар мен оларды іс жүзінде жүзеге асыру арасындағы уақыт алшақтықтары тарылуда. Тек 1939 жылы ашылды уран ядроларының бөлінуі және 1954 жылы Кеңес Одағында әлемдегі алғашқы атом электр стансасы құрылды. 1957 жылы «Ленин» ядролық мұздатқышы іске қосылды. жаңа ашулар мен оларды іс жүзінде жүзеге асыру арасындағы қысқарады.

Ғылымның қарқынды дамуына қарамастан, мектеп физикасы негізінен классикалық бағыт болып қала береді, дегенмен соңғы жылдары қазіргі ғылымның кейбір мәселелерін енгізу арқылы оны жетілдіруге талпыныс жасалды. Мектеп физикасы негізінен классикалық физика өкілдерінің (Галилео, Ньютон, Лоренц, Максвелл) жұмысына негізделген. Сонымен қатар, мектепте физика пәнінің презентациясы классикалық тұрғыдан жүзеге асырылады. Мектепті бітірген кезде студенттердің көпшілігі XIX-XX ғасырдың аяғындағы физика дағдарысы және XX ғасырдағы физика төңкерісі туралы ештеңе білмейді. Қазіргі ғылымның бағыттары, әлемнің қазіргі заманғы ғылыми бейнесі туралы жеткілікті түсінік жоқ, өйткені орта мектепке арналған физика бағдарламасы мұны қажет етпейді. Оқушыларды классикалық физикамен таныстыру және классикалық позициялардан материал ұсынудан олардың дүниетанымдарын нашарлатамыз[2].

Сондықтан педагогикалық қоғамдастықтың кең топтарының мектеп физика курсына жаңартуға қызығушылығы айтарлықтай түсінікті.

Жаңа физиканың маңызды бағыттарының бірі - кванттық механика. Мына кванттық механика - атом процестерінің табиғатын зерттеудің және оларды игерудің қуатты құралы. Бұл физикалық процестердің кең спектрін қамтитын үйлесімді теория. Кванттық механика – микробөлшектердің (элементар бөлшектер, атомдар, атом ядролары, молекулалар) қозғалысын және олардың бір-біріне жасайтын әсерлерін зерттейтін қазіргі теориялық физиканың аса маңызды саласы. Оның ғылым болып қалыптасуы XX ғасырдың бас кезінде ашылған физикадағы ұлы жаңалықтармен тығыз байланысты.

Ол ерекше жағдай ретінде классикалық механиканы қамтиды. Кванттық механиканың жеке тараулары ретінде атомның құрылымы теориясы, радиация теориясы, молекулалардың құрылымы теориясы, элементар бөлшектердің өзара әрекеттесу теориясы, ядро және ядролық процестер теориясы пайда болды.

Дуализм идеясы кванттық механиканың физикалық теория болып қалыптасуының алғашқы сатысы еді. 1924 жылы де Бройль өзінің «Кванттар теориясы жөніндегі зерттеулер» деп аталатын докторлық диссертациясында корпускулалық-толқындық дуализм идеясын тек фотонға ғана емес, кез келген микробөлшекке қолдануға болатындығы жөнінде ұсыныс жасады. Көп ұзамай-ақ (1927 ж.) бір мезгілде бірнеше зертханаларда жүргізілген эксперименттік жұмыстар электронның толқындық қасиетінің бар екендігін үзілді-кесілді дәлелдеп берді.

Планктың кванттау идеясы мен дуализм идеясын өзара ұштастыру кванттық механиканың дамуына өте үлкен әсер жасады. 1925-1926 ж.ж. Гейзенберг пен Шредингер еңбектері кванттық механиканы жүйелі физикалық теорияға айналдырды.

Алдымен, 1920 жылдары, дамыған кванттық механиканы әдетте релятивтік емес кванттық механика деп атайды – ол жылдамдығы жарық жылдамдығымен салыстырғанда өте аз болатын микробөлшектердің кванттық механикасы. Кез келген мүмкін болатын жылдамдықпен қозғалатын бөлшектер үшін жазылған кванттық теория релятивтік кванттық механика деп аталады, ол 1930 жылдары қалыптасты. Міне, содан бері релятивтік кванттық механикадан бөлініп шығып, өз алдына ғылым саласына айналған, атомдағы, ядродағы және элементар бөлшектердегі құбылыстарды түсіндіретін физикалық теориялар кванттық электродинамика және өрістің кванттық теориясы болып дамуда[3].

Көріп отырғанымыздай қазіргі кванттық механика дамып келе жатқан, әлі соңғы тараулары жазылып бітпеген физикалық теория. Ол тек ғылыми көзқарастарда ғана емес, сонымен бірге техникада айтарлықтай төңкеріс жасауда. Біз атомдық электростанциялардың беретін тогын пайдаланудамыз. Бізді қоршаған радиоқабылдағыштар мен телевизорларда жартылай өткізгішті кванттық техника қолданылады. Жұмысы кванттық құбылыстарға негізделген интегралдық схемаларды пайдаланатын калькуляторлар мен компьютерлер тұрмысымызға кеңінен енуде. Халық шаруашылығы мен медицинада кванттық сәулелер көздері қолданылуда. Материяның кванттық қасиетіне негізделіп асқын өткізгіштерден жасалған магниттерді пайдаланып келеміз.

Кванттық механика Әлемнің пайда болуы мен эволюциясы жөніндегі біздің көзқарасымызды толық өзгертуде. Кванттық физика өзінің концептуалдық маңыздылығының саласынан техникалық қолданбалық саласына өтті. Кванттық физика идеялары жаңа техникалық құрылғылары мен технологияларында: байланыс құралдары, лазерлерлер, компьютерлерде жүзеге асырылады. Сондықтан, физикадан мектепте білім беруді жаңғырту, мектеп курсында кванттық физиканың үлесін біршама арттыруға бағытталуы тиіс.

Қоғамдық қатынастар жүйесіндегі өзгерістер мектепке зор әсер етеді және білім беруде жаңа тарихи кезеңнің міндеттеріне сәйкестікті талап етеді. Қазіргі жаратылыстанудың іргетасы ретінде физика инновациялық технологияларды жасауда прогресті қамтамасыз етеді. Физиканың барлық жетістіктері, жас кезінен болашақ инженерлердің, ғалым-физиктердің санасына сіңетін және университеттерде оқытудың тиімділігіне негіз болатын, мектептегі білімнен басталады.

Эксперименттер атом процестерінің кең өрісінде кванттық механиканың тұжырымдары объективті шындықтың заңдылықтарын дұрыс көрсететіндігін біршама көрсетті, кейбір жағдайларда кванттық механиканың күтпеген болжамдары эксперименталды дәлелдер алды: растау (мысалы, позитронның болуын болжау).

Кванттық механика классикалық теорияның қолданылу шектерін анықтауға мүмкіндік берді, материяның ең ұсақ бөлшектерінің толқындық қасиеттерін ашты, классикалық физиканың жетістіктері барлық физикалық құбылыстардан алыс объективті заңдылықтарды көрсететін абсолютті шындыққа қарай қадамдар болатындығын көрсетті. Кванттық механика әдістеріне сүйене отырып мүмкін болды. химиялық күштер мен валенттіліктің табиғатын түсіну, қатты денелердің белгілі бір физикалық және химиялық қасиеттерінің себептерін түсіну (металдар, жартылай өткізгіштер, диэлектриктер).

Мектептегі физика курсында кванттық механика туралы ақпараттың жоқтығы оқытудың ғылыми табиғатын едәуір төмендетеді. Кванттық механика идеяларын білмей «студенттер әлемнің қазіргі ғылыми физикалық бейнесі туралы дұрыс идея ала алмайды. Орта мектеп түлектері, өкінішке орай, формадағы «әлемнің суретін» түсінуден алыс. , к & нде бұл ХХ ғасыр физикасының ерекше жетістіктерінің нәтижесінде жасалады. Оқушыларды кванттық механика идеяларымен, жылдамдық пен траектория, бөлшектер мен толқындар сияқты ұғымдармен таныстырғаннан кейін АССА «зат және өріс».

Мектептің оқу бағдарламасында кванттық механика туралы қарапайым ақпараттың болмауы мектеп оқушыларына «Материя құрылымы бойынша танымал кітаптардың кем дегенде бірнеше атауын алыңыз» атты танымал ғылыми әдебиеттермен танысуды қиындатады: Е. И. Парнованың (1В2) «Революция» физика бойынша «Л. де Бройль (10), В.И. Ридниктің («120») Кванттық механика», А.С. Компанейцтің (61) «Кванттық механика деген не?» А. Ю.В. Новожиловтың «С. Компанейца» (62), «Элементар бөлшектер» (9§, Ю. А. Смородинскийдің «Шағын бөлшектер мен толқындар» (Ш), И.Ра «Ашық» идеялар». Дунской (И.З.) және т.б. Бұл кітаптар орта мектеп оқушыларында бір дәрежеге немесе басқаларға арналған, бірақ олардың тұжырымдамасы элементар бөлшектердің толқындық қасиеттері, атомдардағы электрондардың траекториялы емес қозғалысы, микро мектептердің процестерінің ықтималды табиғаты туралы, қазіргі мектеп толықтай. Демек, оқушыларды көркем емес әдебиеттерді оқуға көбірек тарту қажеттілігі студенттерді жаңа физика идеяларымен, оның ішінде кванттық механика мәселелерімен көбірек таныстыруды талап етеді.

Кванттық механика элементтерін зерттеудің үлкен танымдық маңыздылығымен қатар маңызды емес тәрбиелік мәні бар.

Бұл кванттық механика арқылы көрінетін табиғаттың терең диалектикалық табиғаты. Кванттық механика арқылы көрінетін корпускулалық және толқындық қасиеттердің комбинациясы кез-келген заттың элементар бөлшектеріне тән. Сондықтан осы объектілердің қарама-қайшылық қасиеттерін білмей, зат құрылымының негізін құрайтын заттардың мәнін түсіну мүмкін емес. Микрообъектілердің толқындық және бөлшек қасиеттерін синтездеу импульс, координат, траектория және классикалық механика сияқты ұғымдарды қолдануға айтарлықтай шектеулер туғызады. Физика сабақтарында материяның әртүрлі формаларының бөлшек-толқындық дуализмін ашу материалистік диалектиканың негізгі заңының, қарама-қайшылықтардың бірлігі мен күрес заңының негізділігін көрсетуге мүмкіндік береді. ^ белгісіздік қатынасын талдау ақиқаттың дамуының диалектикалық жолын көрсетеді

Кванттық механика материалы материя қасиеттерінің шексіздігін, оның құрылымы туралы кез-келген физикалық идеялардың тарихи анықталған шектеулерін, сонымен бірге, дүниені танудың белгілі бір кезеңін сипаттайтын осы идеялардың толығымен объективті мазмұнын, қоршаған табиғаттың объективті заңдылықтарын адамның ой-өрісі арқылы көрсетуге мүмкіндік береді. бұл позицияның суреттері элементар бөлшектердің жаңа типтері мен қасиеттерін ашу болып табылады. Кванттық механика элементтерін зерттеу мүмкіндік береді. студенттерге сандық өзгерістердің (масса, мөлшердің азаюы) терең сапалық өзгерістерге әкелетінін көрсету. Ньютон

механикасының «макроскопиялық денелер қозғалысын сипаттауға жарамды микротолқынды әлемде қолдануға жарамсыз. Міне, олардың кванттық механика сипаттайтын ерекше заңдылықтары». санның ауысу заңының көрінісімен Кванттық механика элементтерін оқып үйрену оқушылардың логикалық ойлауының дамуына үлкен ықпал етеді. Осы маңызды теориялық қағидаларды талдау, белгілі бір есептерді шешу арқылы жеңілдейді, сайып келгенде, бұл өте маңызды, кванттық механика элементтерін зерттегенде студенттер визуализацияның жаңа түрімен танысады. эксперимент.

Мектеп оқулығы және бағдарламасы.

Мектепте физика пәні негізінен 7-11 сыныптар да оқытылады. Қазіргі уақытта мектепте 7 сыныптар физика сабағын жаңартылған бағдарлама бойынша оқып жатыр. Ал 8-11 сыныптар бұрынғы бағдарлама негізінде оқып жатыр. «Кванттық физика» орта мектептің 11-сыныбында өтіледі. 11-сыныпта барлығы – 102 сағат, аптасына - 3 сағат физика сабағы болады.

11-сыныптың физика кітабының VI тарауының Жарықтың кванттық теориясының негіздері бөлімінің ішіндегі §28 Кванттық теория туралы ұғым тақырыбына модульдік оқыту сабақ жоспарын жасадым. XX-шы ғасырдың 80 – жылдардың аяғында 90 – шы жылдардың басында педагогика ғылымына тағы да бір технологиялық ғылымның саласы дәлірек айтқанда, “модуль” термині енді. “Модуль” бұл (грек сөзі “modulus” – өлшем) деген мағынаны білдіреді. Модульдік оқыту технологиясының ерекшеліктері:

- білім меңгерту емес, тұлғаның танымдық қабілеттерін және танымдық үдерістерді арнайы жасалған оқу және танымдық жағдайлар арқылы дамыту;
- тұлғаның қауіпсіздігін, өзін-өзі өзектілендіру, өзін-өзі бекіту, қарым-қатынас, ойын – танымдық және шығармашылық қажеттіліктерін қанағаттандыру;
- белсенді сөздік қорын дамыту (ауызша және жазбаша); • дарынды балалармен тұрақты және жүйелі жұмыс істеу мүмкіндігін тудырады.

Ең алдымен сабақтың жоспарымен таныстыратын болсам, модульдік сабақ жоспарымды жалпы 2 сағатқа жоспарладым. 1 сағат ішінде өтілетін сабақта №1-4 модульден тұрса, 2 сағат ішінде №5-10 модульден тұрады[6].

Кванттық механика мәселелері бойынша кең көлемде көркем әдебиеттер жоқ, «әдебиеттер өте аз, мектепте кванттық механика идеяларын ұсынуға арналған арнайы зерттеулер жоқ, Л.В. Косолапованың (66) мақаласынан басқа, кейбір авторлар квант идеяларын қолданады. физика курсының нақты сұрақтарын түсіндіру үшін механика (81; 112). Кванттық механика сұрақтары қолданыстағы мектеп физикасы оқулығында да, тиісті әдістер курстарында да қойылмаған * Кванттық механика идеяларын, сонымен бірге жаңа физика идеяларын мектеп курсына оқушылардың оларды ассимиляциялауын мұқият іріктеумен және педагогикалық тексерумен енгізуге болатындығы анық. мектептерге енгізуді сынау бойынша эксперименттік жұмыс! Қазіргі заманғы ғылым идеяларының жаңа бағыты.

Бұл мақала мектептің физика курсына кванттық механика элементтерін зерттеу әдістері мен мазмұнын зерттеуге бағытталған. «Осыған байланысты біз мақалада келесі міндеттерді қойдық:

- 1) орта мектептердің физика курсына енгізілген кванттық механика сұрақтарының мазмұнын және орта мектепте физика пәнін оқытуда оларды ұсыну дәйектілігін,
- 2) зерттеу процесінде кванттық механика есептері мен электр, оптика, құрылымдар, атомдар,
- 3) педагогикалық тәжірибе арқылы біз ұсынған оқыту әдістері мен әдістері оқушылардың логикалық ойлауының дамуына, диалектикалық-материалистік дүниетанымның қалыптасуына, материалды берік және саналы түрде игеруге қалай ықпал ететіндігін тексеріңіз «

Жұмыста келесі зерттеу әдістері қолданылды:

- 1) мақала тақырыбындағы философиялық «ғылыми» педагогикалық «әдістемелік» ғылыми және танымал ғылыми әдебиетке талдау,
- 2) Ленинградтың бірқатар мектептеріндегі физика пәні мұғалімдерінің оқу процесін бақылау арқылы тәжірибесін зерттеу,
- 3) мектеп физика курсына кванттық механика мәселелерін зерттеудің мазмұнын, дәйектілігін, әдістері мен әдістерін анықтайтын жұмыс гипотезасын қою;

Педагогикалық эксперимент туралы \$ 4 мәлімдеме автордың өзі де, бірқатар мұғалімдердің басшылығымен: Т. Слуцкая (210 мектеп Л. Дробкина Л.И. және Шидлович И.П. (№ 167 мектеп), Слуцкий Ю.Л. № 239) алға қойылған гипотезаны тексеру және нақтылау мақсатында. Диссертация төрт тараудан тұрады. Бірінші тарауда кванттық механиканың пайда болуы мен даму тарихы және оның негізгі ережелері қарастырылады, олардың негізінде материяның кванттық теориясының сұрақтары алға қойылады, олар солардың ішінде орын алуы мүмкін.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. А.И.Бугаев «Орта мектептегі физиканы оқыту әдістемесі».
2. А.В.Усова, А.А.Бобров «Физикадағы студенттердің білім беру дағдыларын қалыптастыру».
3. В.Г.Зубова, В.Г.Разумовский, Л.С.Хижнякова «Жоғары мектептегі физика білімінің мазмұнын жетілдіру».
4. S.E. Каменецкий, В.П. Орехов «Жоғары мектептегі физикадағы мәселелерді шешу әдістемесі».
5. <http://zkoipk.kz>
6. Р.Башарұлы, т.б. – Алматы: «Мектеп», 2007. Жалпы білім беретін мектептің қоғамдық-гуманитарлық бағытындағы 11-сыныбына арналған оқулық /
7. Б.Кронгарт, т.б. – Алматы: «Мектеп», 2007. Әдістемелік нұсқау. Жалпы білім беретін мектептің жаратылыстану – математика бағытындағы 11-сынып мұғалімдеріне арналған құрал /
8. Р.Башарұлы. Физика: Әдістемелік нұсқау. Жалпы білім беретін мектептің қоғамдық-гуманитарлық бағыттағы 11-сынып мұғалімдеріне арналған құрал/, т.б.-Алматы «Мектеп», 2007.
9. М.: Просвещение Физика. 10-11 кл Стандарты второго поколения. Примерные программы по учебным предметам.

СМЫСЛОВОЕ ЧТЕНИЕ НА УРОКАХ ХИМИИ

СМИРНОВА Нелли Робертовна

КГУ «СОШ №23»

Караганда, Казахстан

nelli_smirnova@mail.ru

Аннотация

В данной статье рассматривается роль смыслового чтения в процессе изучения химии. Автор делится практическим опытом по организации на уроках смыслового чтения.

« Чтение – это один из способов мышления
и умственного развития, так как учит
размышлять, думать и говорить.
Если научимся читать, научимся мыслить!
Научимся мыслить, станем успешными
и в обучении и в жизни!»
В. А. Сухомлинский

Задача современного образования состоит не в передаче готовых знаний и определении уровня обученности школьников, а в формировании способности применять полученные знания на практике, в различных жизненных ситуациях. Этому способствует формирование функциональной грамотности, что предполагает социализацию и развитие способности человека решать стандартные жизненные задачи в различных сферах деятельности. Функциональная грамотность формируется при изучении различных школьных дисциплин и задача педагога создать условия для самостоятельной познавательной деятельности учащихся, используя педагогические технологии: проблемное обучение, метод проектов, критическое мышление, групповую работу на уроке, электронные образовательные ресурсы. В процессе решения сложных задач формируется любознательность, лидерство, упорство, инициативность.

Чтение и работа с информацией занимают особое место среди метапредметных универсальных учебных действий. Если у школьников не будет сформирована читательская грамотность, то успешное учение не возможно. Зачем нужно смысловое чтение на уроках? Сегодня разрушается стереотип, что читать дети должны на уроках литературы. Если раньше работа с текстом на уроках химии сводилась к беседе по вопросам содержания параграфа, то есть требовала механического заучивания материала, то сегодня мы должны изменить подход, так как ученики затрудняются применять знания в практической деятельности, а это снижает интерес к изучению химии. Результаты международных исследований PISA и PIRLS выявили, что наибольшие затруднения испытывают учащиеся не из-за нехватки знаний, гораздо большей проблемой является невнимательное прочтение вопроса. Такая же ситуация происходит при выполнении заданий ЕНТ. Некоторые вопросы требуют анализа содержания текста, а у большинства школьников отсутствует критическое мышление.

На уроках химии формируется умение не просто читать текст, но и осмысливать его содержание. У учащихся развиваются следующие умения: составление плана прочитанного, выделение главной мысли, обобщение и формулирование выводов. Что мы понимаем под смысловым чтением, это извлечение необходимой информации из прочитанного, его интерпретация. Каждый читатель возьмёт из текста ровно столько, сколько он способен взять в силу своего образного мышления, в зависимости от потребностей и способностей.

Цель смыслового чтения — максимально точно и полно понять содержание текста, практически осмыслить извлеченную информацию. Это внимательное прочитывание и проникновение в смысл с помощью анализа текста. Когда человек действительно вдумчиво читает, то у него обязательно работает воображение, он может активно взаимодействовать со своими внутренними образами. Человек сам устанавливает соотношение между собой, текстом и окружающим миром. Когда ребенок владеет смысловым чтением, то у него развивается устная речь и, как следующая важная ступень развития, речь письменная.

В своей работе на уроках химии я использую некоторые приемы развития смыслового чтения, которыми хочу поделиться.

«Чтение по частям» - этот прием эффективен при групповой работе, когда материал очень большой по объему. Текст делится на части по количеству участников группы, сильным учащимся можно выделить сложный материал. Каждый член группы читает свою часть, а затем передает содержание всей группе. После окончания работы учитель вызывает любого ученика, который должен воспроизвести содержание всего текста самостоятельно или с помощью одноклассников своей группы. Оценить можно всю группу или только отвечающего ученика. Такой вид работы формирует ответственность за усвоение знаний всеми членами группы. Такую же форму работы можно использовать в паре. Можно усложнить чтение индивидуальными заданиями по составлению теста или оцениванию текста по вопросам, заранее составленным учителем. Это активизирует мыслительную деятельность и после такой работы дети с большим интересом читают материал.

«Мозговой штурм» или «Корзину идей» также можно использовать до чтения основного текста, это формирует нестандартное мышление. Во-первых, нет правильных и неправильных ответов, каждый ученик может свободно высказывать свои предположения или знания из жизненного опыта, во-вторых, можно найти выход из ситуации на основании высказанных мнений. Например, «Что вы знаете о кислотах?», «Что нужно делать при укусе пчелы?». А затем, при чтении текста, можно подтвердить или опровергнуть свои предположения.

«Создание викторины» целесообразно применять на уроках обобщения материала. Учащиеся составляют вопросы по тексту параграфа, например, при изучении темы «Удобрения» в 9 классе можно провести викторину по тривиальным и международным названиям азотных, фосфорных и калийных удобрений.

«Толстые и тонкие вопросы» можно использовать на любом этапе урока, это творческая работа, которая обращает учащихся к их собственной интеллектуальной энергии, дает возможность показать понимание прочитанного текста.

Приём «Инсерт» или чтение с пометами – это работа с текстом по мере его чтения. Стимулирует внимание. Ученик делает в тексте пометки: V – я это знал; + - это новое; ? – не понятно, есть вопросы. Можно заполнить таблицу, систематизируя материал.

Применяя данные приемы и методы на уроках химии, мы получаем высокий результат в формировании смыслового чтения, так как у учащихся задействованы различные виды памяти и восприятия.

Важной формой работы с текстом, которую я использую, является составление схем или опорных конспектов. Эту формы работы я использую при изучении нового материала. Очень эффективно составление опорных конспектов при изучении тем «Кислород», «Водород», «Сера», «Галогены». Страничку в тетради мы делим на четыре квадрата: общая характеристика элемента и простого вещества, получение, физические и химические свойства, применение и особенности. Сначала учащиеся работают с учебником самостоятельно, а затем конспект составляется на доске и ребята вносят дополнения и корректировки. Эта работа требует от учащихся таких мыслительных операций как сравнение, анализ, синтез, выбор существенных признаков и особенностей.

В заключение хочется сказать, что если мы хотим получить выпускника, который будет понимать информацию, оценивать ее и интерпретировать, то необходимо на всех предметах школьного курса повышать читательскую грамотность и смысловое чтение.

Используемая литература и интернет-ресурсы:

1. Анохина Е.Л., «Обновленное содержание образование – веление времени», 2017, с. 2-11

2. <https://infourok.ru/priemi-smislovogo-chteniya-na-urokah-himii-1931004.html>
3. <https://infourok.ru/priemi-smislovogo-chteniya-na-urokah-himii-1931004.html>
4. <https://infourok.ru/priemi-smislovogo-chteniya-na-urokah-himii-1931004.html>

НОВЫЕ ПОДХОДЫ В ОБУЧЕНИИ РУССКОМУ ЯЗЫКУ В УСЛОВИЯХ БИЛИНГВИЗМА

ТОВБАЕВА Мавлуда Мусулмоновна

Таджикский государственный институт языков имени Сотима Улугзода

Душанбе, Таджикистан

tavbaeva_mavluda@mail.ru

Аннотация

В статье рассмотрены вопросы специфики урока русского языка на современном этапе, ориентированные на наиболее высокую степень овладения знаниями. Описаны основные подходы к проведению урока и возможности применения инновационных технологий в процессе совершенствования качества знаний учащихся.

Ключевые слова: гуманно-личностная ориентация, интенсивное речевое развитие, личностно-ориентированный подход билингвизм, диагностика, компетентность.

Сфера образования признана Президентом и Правительством Республики Таджикистан одним из приоритетных направлений развития страны, и в этом направлении систематически принимаются различные меры, направленные на совершенствование этой области: строятся новые школы, создаются образовательные учреждения нового типа, развивается законодательная основа образования, особое внимание уделяется качеству образования, совершенствуется содержание и процесс обучения. Министерство образования и науки Республики Таджикистан внедряет в систему образования компетентностный подход и таким путём формирует компетентность учащихся в практическом использовании знаний, умений и навыков.

В современных условиях учебно-воспитательный процесс отличается общей направленностью на дидактические системы гуманно-личностной ориентации. Главная задача теперь состоит в том, чтобы не просто дать знания школьникам, но мотивировать их, пробудить интерес к учению, желанию самосовершенствоваться, то есть научить их учиться. В связи с этим наблюдается тенденция перенесения акцента с методов, направленных на репродуктивную деятельность школьников, на методы, позволяющие обеспечить общее развитие личности ребенка и гарантированно обеспечить доступность и эффективность обучения [3]. В связи с этим, определены основные принципы построения личностно-ориентированного урока:

- учет возрастных и индивидуально-психологических особенностей школьников;
- признание ученика субъектом образовательного процесса, способного на саморазвитие;
- совместное (учителя и учащегося) целеполагание, планирование, подготовка, осуществление и анализ форм и способов образовательного процесса;
- совместная деятельность, построенная на взаимном уважении, доверии и сотрудничестве.

Главной составляющей современного урока является использование мультимедийных средств обучения, которые, несомненно, являются приоритетными для использования в процессе обучения.

Также основой для отбора оптимальных методов и приемов обучения русского языка стали, во-первых, основные тенденции развития современной школы, во-вторых, особенности учебной деятельности, ведущей для школьников определенного возраста, в-третьих, характеристики применяемых форм обучения в системе образовательных технологий. Так, например, как отмечают психологи, основной для школьников 10-14 лет является общественно значимая деятельность, которая позволит учащемуся проявить и оценить свои личностные возможности в ученическом коллективе. Следовательно, технологии и приемы обучения, используемые в 5-9 классах, должны обеспечить реализацию ведущих целей обучения русскому языку и уровня требований к подготовке учащихся, учесть возрастные особенности школьников, а для этого необходимо:

- ✓ создать условия для речевого развития школьников при изучении русского языка;
- ✓ учитывать индивидуальные способности и познавательные интересы учащегося;
- ✓ привлекать каждого ученика к активной познавательной деятельности, научить применять полученные знания на практике и реально осознавать, зачем, для чего и когда эти знания им будут применены;

- ✓ создать условия для совместной деятельности по решению поставленных задач, когда следует проявлять необходимые коммуникативные умения;
- ✓ обеспечить умение работать с учебной информацией, а также в условиях свободного доступа к необходимой информации с целью формирования аргументированного мнения по тому или иному вопросу.

В современном уроке русского языка, на наш взгляд, должны обязательно присутствовать такие компоненты:

- диагностика уровня усвоения учебной информации;
- отбор обучаемых в группы с одинаковым уровнем имеющихся знаний;
- мотивация и организация учебной деятельности учащихся. Основная задача учителя – возбудить интерес учащихся к познавательной деятельности и поддержка этого интереса.
- действие средств обучения. Этот этап и есть сам процесс обучения, на котором усваивается учебная информация школьником при взаимодействии со средствами обучения.
- контроль качества усвоения материала.

Учитывая характеристику применяемых на уроке элементов образовательных технологий, можно выделить наиболее оптимальные формы обучения в классно-урочной системе как наиболее массовой:

- парная и групповая работа, обучение в малых группах, разноуровневое обучение;
- интегрированные уроки;
- игровые формы обучения;
- индивидуальные образовательные траектории освоения программы для одаренных детей в условиях урока.

При выборе инновационных подходов к проведению урока следует учитывать ряд факторов. Прежде всего это возможность ввести современные технологии в классно-урочную систему обучения. Главное на уроке - совершенствование всех видов речевой деятельности учащихся в их взаимосвязи: чтения, аудирования, письма, говорения. В центре внимания урока находится текст как дидактическая единица, речевое произведение.

Урок ориентирован на формирование как специфических, так и общеучебных умений школьников: «встраивать» новые знания в систему уже имеющихся; опираться и использовать знания по другим дисциплинам; отбирать необходимые знания из большого количества информации; систематизировать учебный материал; находить причинно-следственные связи; «развернуть» и «свернуть» знания в таблицы различного характера, схемы, в том числе в таблицу выявления общих черт и различий; пользоваться любым справочным материалом, и в первую очередь, - учебником.

Современный урок направлен на достижение обязательного (базового) уровня обученности и ориентирует на более высокий уровень овладения языком. Поэтому одним из необходимых элементов урока является систематическое и целенаправленное знакомство с изобразительными возможностями языка, наблюдение за языковыми явлениями в лучших образцах русской художественной литературы.

Особенностями современного урока русского языка как неродного является преобладание устной речи (говорения). Устная речь может быть представлена в различных формах: чтение текста, пересказ по плану, обсуждение языковых явлений, устный ответ на вопрос, устное сочинение, доклад, мини-реферат научно-популярного текста и т.д. Деятельностный и личностно-ориентированный подход в обучении обеспечивается и за счет введения в урок практической работы, в основе которой лежит лингвистический эксперимент, решение лингвистических задач, обращение к лингвистическим парадоксам, наблюдение за стилем литературного произведения.

Традиционным является обостренное внимание к формированию орфографических и пунктуационных навыков. Современные формы развития навыка письма разнообразны (диктант, списывание, письмо по памяти, словарные, лексические, графические диктанты и т.д.).

Работа на уроке должна быть основана на максимальном использовании упражнений учебника как основного средства обучения, соотноситься с примерным календарно-тематическим планированием, составленным авторами учебника, и методическими рекомендациями. Такой подход позволяет создать систему обучения, базирующуюся на достижениях современной методики и реализующую основные цели обучения русскому языку.

В структуре урока необходимо учесть возможность использования различного рода текущих проверочных и контрольных работ, которые позволят учителю своевременно выявить недочеты в знаниях учащихся и, соответственно, ввести коррективы в свою работу [3].

Виды обучающих и контрольных работ ориентированы на проверку стержневых линий обучения, таких как:

- лингвистическая и языковая компетенция (грамматические задания к диктантам, языковой анализ предложенного текста, объяснительный, подготовленный диктанты, тесты);
- коммуникативная компетенция (изложение текста, классное и домашнее сочинение, тесты, изложение-миниатюра, сочинение-миниатюра);
- орфографическая и пунктуационная грамотность (тесты, обучающие и контрольные словарные диктанты, диктанты с творческим заданием, изложения, сочинения).

При подборе текстов для упражнений следует отдавать приоритет художественным текстам, входящим в круг чтения школьников, а также научно-популярным и публицистическим текстам. На художественных текстах можно отрабатывать навыки выразительного чтения, тесно связанные с анализом образно-эстетических особенностей отрывков, рассматривать языковые средства, создающие художественную ткань произведения. Стихотворный текст целесообразно предлагать для заучивания.

Необходимо планировать работу, направленную на проверку адекватности восприятия текста в разных аспектах: понимание основной идеи, смысловой структуры текста, понимание и запоминание фактов и оценок, логической связи между суждениями. По форме эти задания представляют собой тест, включающий вопросы к тексту, предполагающий в результате анализа текста развернутый устный или письменный ответ учащихся.

Кроме того, важнейшей особенностью современного урока является ориентация на формирование понятийной формы мышления учащихся: овладение терминами, осваивание образцов научной речи, постижение логики развертывания содержания научного текста.

Система коммуникативных заданий («Выпишите предложение, передающее главную мысль», «Составьте план по абзацам», «Выпишите новые термины» и др.) помогает лучше понять, о чем говорится в тексте, облегчает пересказ этого текста. Так накапливается опыт чтения и понимания текстов научного стиля речи.

В систему уроков должны быть включены задания, на которые обращено особое внимание в учебнике, например, «Поразмышляйте об эпиграфе к разделу учебника», «Напишите сочинение на лингвистическую тему», «Порассуждайте о языковом явлении» и др., так как способность говорить (устно и письменно) на лингвистические темы — показатель хороших знаний по предмету, свидетельство владения понятийным аппаратом определенной области науки.

Постоянными на уроке, так же как и в учебнике, будут задания на обнаружение изучаемых грамматических категорий: выписать слова определенной части речи или конкретной грамматической формы, заданной морфемной структурой; выписать слова с переносным значением, синонимы, антонимы, омонимы; найти сложное предложение или предложение с однородными членами и др. Подобные задания, как правило, связанные с языковым анализом текста, формируют способность учащихся свободно ориентироваться в фактах и явлениях языка.

Разнообразные «Поурочные разработки» — один из возможных вариантов построения уроков по учебному комплексу. Конечно, ориентация учителя на конкретный учебник определит выбор и технологии обучения русскому языку, и конкретных приемов обучения, и подбор дидактического материала, а возможно, и изменение поурочного планирования.

Несмотря на это, следует сохранять основные структурно-содержательные элементы урока современного русского языка:

- работа с учебником, чтение и пересказ художественного текста, составление плана текста; анализ материалов, данных в учебнике; выполнение языковых и речевых упражнений в соответствии с заданием; выполнение на уроке тех упражнений, которые содержат способ действия с языковым материалом;

- работа с текстом: смысловая и (или) речеведческий, языковой анализ; словарная работа, направленная на обогащение словарного запаса учащихся и введение в активное использование учащимися лексического минимума;

- разнообразные виды контрольно-тренировочных заданий: тестирование с использованием различного вида заданий (задание с выбором ответа, задание с кратким ответом, задание-диктант, развернутое высказывание, сочинение-миниатюра, изложение-миниатюра);

- домашнее задание, включающее устное (пересказ текста по плану) и (или) письменное задание.

Структура урока в большей мере будет зависеть от той методики, которая предусмотрена авторами учебников. Однако можно выделить постоянные структурно-содержательные элементы урока, где запланирована определенная деятельность ученика:

- на этапе мотивационном — работа с эпиграфами, аудирование, решение языковых задач;
- на этапе диагностическом — тестирование;
- на этапе проверки домашнего задания — использование ежеурочных упражнений (мини-диктантов, словарных диктантов и т.д.);

- на этапе объяснения нового материала - работа с научным (лингвистическим) текстом учебника;

- на этапе закрепления - выполнение достаточного количества упражнений, направленных на освоение нового материала;

на тренировочно-обобщающем этапе – выполнение упражнений учебника, опирающихся на все виды речевой деятельности (слушание, говорение, чтение, письмо), анализ текста (смысловый, речеведческий / типологический, языковой);

- на этапе самоконтроля — работа учеников с тематическими рабочими тетрадями, при выполнении заданий обратить внимание учеников на справочные материалы, опорные таблицы, дающие возможность ученику самостоятельно проверить выполненное им задания, выполнение теста, написание диктанта с последующей самопроверкой по ключу;

на этапе контроля — после выполнения контрольной работы на этапе самопроверки работа учеников со словарями любых видов, использование которых делает контроль обучающим.

Таким образом, преподавание русского языка в условиях билингвизма на основе применения современных технологий обучения обеспечит более высокое качество знаний школьников за счет четкого планирования уроков, повышения мотивации при изучении русского языка. В процессе изучения русского языка у учащихся формируются и совершенствуются умения работать с информацией, высказывать свои идеи, анализировать учебный материал.

Литература:

1. Антонова Е.С. Методика преподавания русского языка: коммуникативно-деятельностный подход: учебное пособие для студентов педагогических вузов. - М.: КноРус, 2005 – 464с.
2. Капинос В.И., Пучкова Л.И. И.П., Гостева Ю.Н. Методические рекомендации по оцениванию заданий с развёрнутым ответом: Русский язык.- М.: Уникум-Центр, 2004-2006г.г.
3. Хуторской А.В. Современная дидактика. Учебник для вузов.- СПб: Питер, 2001. – 544 с.
4. Чельшкова М.Б. Теория и практика конструирования педагогических тестов: учебное пособие / М. Б. Чельшкова. - Москва: Логос, 2002. - 431 с.

ИССЛЕДОВАНИЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ СИСТЕМ ОТОПЛЕНИЯ И ВЕНТИЛЯЦИИ ЗДАНИЙ ТУЛБАЕВА Лиана Максатовна, КАЛИЕВ Аскар Кабдушевич

Казахский Национальный исследовательский технический университет имени К. И. Сатпаева,
Козыбаев Университет
Алматы/Петропавловск, Казахстан
liana121999@mail.ru, askar_aseke@mail.ru

Аңдатпа

Ғимараттарда электр энергиясын тұтыну деңгейі жоғары, оның негізгі бөлігі жылыту және желдету жүйелерінің жұмысын қамтамасыз етуге бағытталған. Авторлар инженерлік жүйелердегі көрсетілген қайшылықтар туралы зерттеулер жүргізеді.

Annotation

The buildings have a high level of electricity consumption, the main part of which is used to ensure the operation of heating and ventilation systems. The authors conduct a study on these contradictions in engineering systems.

Экономические и экологические ограничения в строительстве становятся все более серьезными и постоянно усложняют процесс проектирования и возведения зданий и сооружений. Количество и степень ограничений в перспективе будут только возрастать, и одним из последствий этого для строительной отрасли является необходимость использования более энергоэффективных зданий и строительных материалов.

Здания рассматриваются как открытые системы, и в этом смысле они взаимодействуют с окружающей средой. Часть этого взаимодействия включает передачу тепловой энергии, осуществляемую теплопередающими механизмами проводимости, конвекции и излучения. Теплопередача внутрь здания происходит через непрозрачные (крыши и стены) и полупрозрачные (стеклянные окна, мансардные окна) материалы.

Потребление энергии в зданиях является важным фактором в общем потреблении энергии в мире и одним из основных источников выбросов парниковых газов.

Потребление энергии в зданиях в развитых странах составляет до 40% от общего потребления энергии. Потребление энергии для систем отопления, вентиляции и кондиционирования зданий составляет более 80% от общего потребления энергии в коммерческих и жилых зданиях. Аналогичные тенденции наблюдаются и в развивающихся странах по мере повышения уровня жизни. Таким образом, около половины всех выбросов углекислого газа может быть связано с использованием энергии в зданиях при использовании ископаемого топлива. Энергоэффективность в зданиях имеет решающее значение для реализации CO₂ цели на местном и глобальном уровнях. Системы кондиционирования зданий также могут столкнуться с экономическими последствиями из-за увеличения стоимости энергии. Поэтому в настоящее время очень высок интерес к эффективности систем отопления и вентиляции в зданиях и сооружениях [1].

Эффективность системы отопления зависит от ее гибкости. Тепловая энергия должна использоваться рационально. Одно из обязательных условий рационального использования – возможность регулировать подачу тепла (в автоматическом и/или в ручном режиме) и наличие счётчиков тепловой энергии. Система отопления должна быть оборудована инструментами, позволяющими регулировать подачу тепла индивидуально. Оборудование тепловых узлов кранами, фильтрами для механической очистки теплоносителя, автоматическими регуляторами температуры воды, работающими в зависимости от температуры наружного и внутреннего воздуха, наличие циркуляционного насоса и регулятора расхода (давления) – все это существенно повышает энергоэффективность системы отопления. Так, автоматизация теплового узла дает 15–20% экономии энергии, надёжные регулировочные краны на радиаторах – 5–7%, автоматические термостатические краны позволяют достичь уровня энергосбережения в 20 процентов [2].

Электронная схема регулирования теплоснабжения представлена далее на рисунке 1.

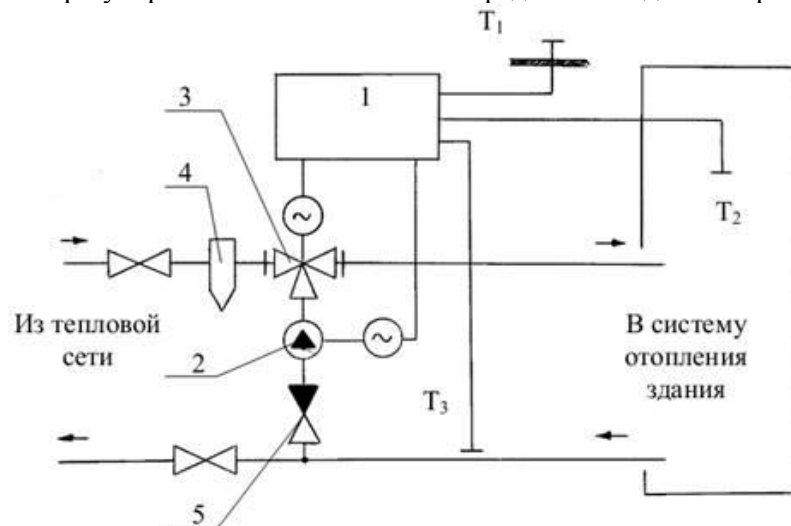

Рисунок 1. Электронная схема регулирования теплоснабжения

Данная система состоит из электронного блока, подкачивающего циркуляционного насоса и регулирующего крана. За счет этих элементов регулируется подача теплоносителя. Электронный блок позволяет задать требуемые температурные показатели в зависимости от времени суток и других факторов. В электронном блоке хранится поступающая с внешних датчиков информация о том, какова температура воздуха снаружи и внутри здания, какова температура отработанного теплоносителя (обратки). В соответствии с заданными и текущими значениями температур электронный блок воздействует управляющими электрическими напряжениями на регулирующий кран и циркуляционный насос. Если необходимо снизить температуру в здании, то частично перекрывается подача горячего теплоносителя, и начинается подача охлажденного теплоносителя. Нормальное функционирование основных элементов обеспечивается фильтрами и обратным клапаном.

Также важным аспектом эффективности системы отопления здания является теплопроводность материала, из которого оно построено. Анализ теплопередачи через конструкцию имеет большое значение в задачах гражданского строительства, таких как теплоток в здание при энергоэффективном проектировании зданий, тепловая нагрузка конструкций из-за суточных колебаний температуры, планирование и проектирование здания для теплового комфорта, проектирование радиационных экранов на атомных электростанциях, анализ настила моста и других открытых конструкций для солнечной тепловой нагрузки и др [2].

Знание теплопереносных свойств строительных материалов, участвующих в процессе теплопередачи, имеет важное значение для прогнозирования температурного профиля и теплового

потока через материал. Большое значение приобретает теплопроводность бетона – одного из наиболее часто используемых строительных материалов. Бетон с низкой теплопроводностью полезен для теплоизоляции зданий.

Изменение этого показателя для разных видов материала может быть значительным. Теплопроводность бетона зависит от вида используемого в нем наполнителя. Чем легче материал, тем лучше он защищает от холода.

При возведении зданий и сооружений используются различные материалы. Жилые и производственные здания в условиях российского климата обычно утепляются. То есть в их конструкции используются специальные изоляторы, основное назначение которых – поддержание комфортной температуры внутри помещений. При расчете необходимого количества минеральной ваты или пенополистирола обязательно учитывается теплопроводность основного материала, используемого для возведения ограждающих конструкций.

Очень часто здания и сооружения в нашей стране возводятся из различных видов бетона. Собственно сам процесс передачи тепла может происходить как в твердых частях материала, так и в его порах. В первом случае это называется проводимостью, во втором - конвекцией. Охлаждение материала происходит гораздо быстрее в его твердых частях. Воздух, заполняющий поры, лучше задерживает тепло.

С увеличением плотности бетона увеличивается и степень его теплопроводности. Чем больше в материале пор, тем лучше он изолирует от холода.

Таким образом, повышение эффективности систем отопления может быть связано как с работой оборудования, предназначенного для подачи тепла, так и от материалов, используемых в строительстве зданий [2].

Системы вентиляции также потребляют много энергии. Необходимость перемещения больших объемов воздуха ведет к высоким показателям энергопотребления. Существует много способов снижения энергозатрат в системах вентиляции воздуха. В российских условиях в холодное время года приходится подогревать поступающий воздух. На это уходит много энергии. Существенно снизить затраты на подогрев может рекуперация. Она представляет собой частичный возврат энергии и ее повторное использование. Расход электрической мощности блока «двигатель-вентилятор» должен быть контролируемым.

Энергоэффективность системы вентиляции может быть повышена, если исключить аэродинамические потери. Требуемый расход воздуха обеспечивается за счет дополнительных элементов, которые влияют на общее энергопотребление системы вентиляции. Снижение энергопотребления возможно путем установки отдельных (канальных) вентиляторов в каждой ветке системы [3].

Канальные вентиляторы – современные приборы, технически сложные устройства. Предназначение таких устройств – прогон под давлением воздушных масс в системе вентиляции. Канальный вентилятор размещается непосредственно в системе вентиляции. Область применения канального вентилятора - вытяжная и приточная вентиляция. Данное устройство может быть установлено в вентиляционных системах частных жилых квартир и домов, а также в общественных, административных и промышленных зданиях и сооружениях. Прибор оборудован электродвигателем. Энергоэффективный электродвигатель вентилятора обеспечивает такие преимущества в эксплуатации, как пониженное энергопотребление, низкие показатели шумового воздействия и длительный срок эксплуатации.

Возможности для повышения эффективности энергопотребления системами отопления и вентиляции огромны. К 2030 году потребление энергии может быть сокращено более чем на 20% с использованием инновационных технологий. Технически возможна гораздо более высокая экономия [3].

Следовательно, эффективность здания должна рассматриваться как повышение эффективности работы сложной системы, предназначенной для обеспечения жильцам комфортной, безопасной и привлекательной среды проживания и работы. Решению данного вопроса посвящено проводимое авторами исследование в рамках магистерской диссертации.

Список литературы:

1. Богданович П.Ф., Григорьев Д.А., Пестис В.К. Основы энергосбережения. — Гродно: ГГАУ, 2017. — 174 с.
2. Мелешкин Г. А., Меркурьев Г. В. Устойчивость энергосистем: моногр. СПб.: НОУ Центр подготовки кадров энергетики, 2016. Кн. 1. 369 с

3. Павленко В.А. Показатель потребления электроэнергии SFP для оценки затрат на работу системы вентиляции и климатизации / В. А. Павленко // Безопасность и энергосбережение. — 2018. -№ 3 (33). –С.19–21.

БУ – ГАЗДЫ ҚОНДЫРҒЫЛАР НЕГІЗІНДЕ ЖЫЛУ ЭНЕРГООРТАЛЫҚТЫ ҚАЙТА ЖОБАЛАУ

ӘБІЛҚАСЫМ Лаура Мақсатқызы

Ғылыми жетекші: Турымбетова Гульзухра Джурабековна, PhD докторы, доцент

М.Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан Университеті

Шымкент, Қазақстан

gulzuhra62@mail.ru

Аңдатпа

Мақалада бу – газды қондырғылар негізінде жылуэнергоорталықты қайта жобалау қарастырылған. Авторлар генератормен бірге бір газ-турбиналық қондырғы мен қазан – утилизатордан тұратын жобаны ұсынады. Бұл станцияның қуатын жаңа генерацияланатын қондырғы пайдаланумен және бу қазандары өндейтін бу шығындарын арттырғанда бу турбиналарын толық жүктеу есебінен арттыруға болады.

Түркістан облысы электр энергиясына үлкен тапшылыққа ие. Энергияның ішкі көздері аймақтың электроэнергиясына деген жалпы тапшылығының 45%-47% қамтамасыз етеді, ал қалған жетпейтін көлемі, негізінен елдің солтүстік аймақтарынан алынады.

Өңірде электр қуатына деген сұраныс үнемі өсіп келеді, осыған байланысты қосымша қуаттарды іске қосу жоспарлануда.

Бұл мәселенің шешімі ретінде қаланы 70% жылытуға арналған жылу энергиясымен және 40% электр энергиясын өндіріп, қамтамасыз ететін «3-Энергоорталық» АҚ ұсынылады, ал қалған электр энергия бөлігі ВЛ-500 кВ «Солтүстік - Оңтүстік» сымдары арқылы тасымалданады. Бірақ күз – қыс мерзімдерінде сымдардың өткізу тәсілдері төмендейді де электрмен жабдықтауда қиындық туғызады.

Бұл сымдарындағы ағындардың шамасын төмендету және облыстағы артып келе жатқан электрэнергия сұраныстарын жабу үшін, жаңа жабдықтар енгізіп, сонымен бірге жұмыс істеп тұрған жабдықтарды модернизациялау есебінен электр станция қуаттылығын арттыруды қамтамасыз етуді қарастырдым. «3-Энергоорталық» АҚ қуатын арттыру үшін, қайта жобалау зерттеудің өзекті тақырыбы болып табылады.

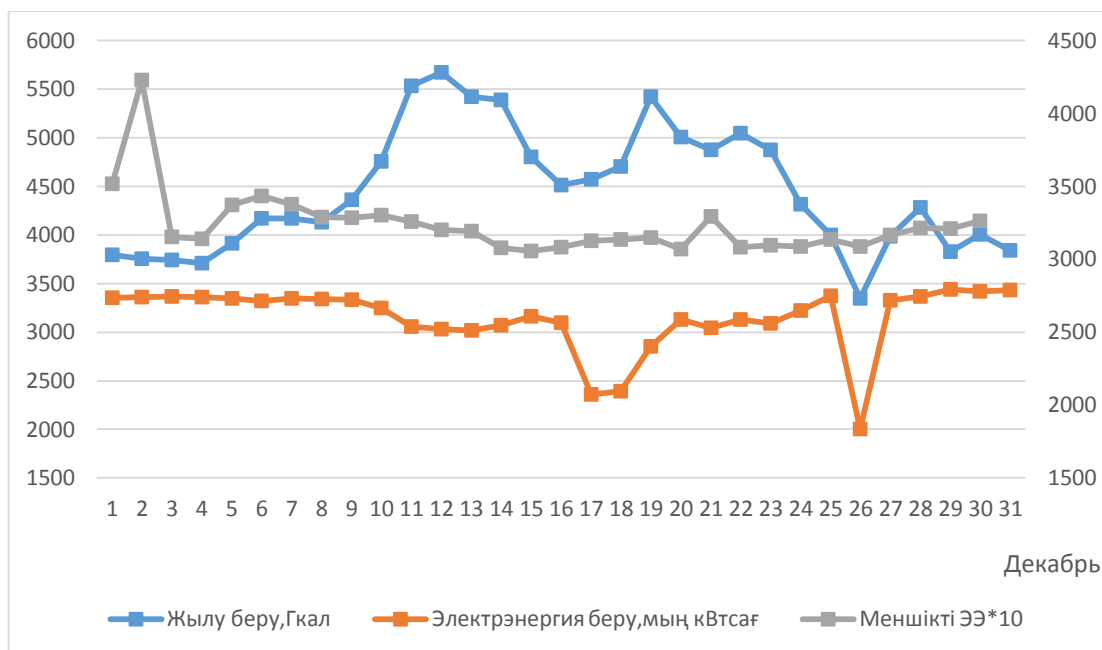
АҚ «Энергоорталық –3» негізгі өнім түрі – электр және жылу энергиялары. Негізгі отын ретінде табиғи газ бен мазут қолданылады. Тұтынушыларды жылумен қамтамасыз ету үшін, ТГМЕ-464 маркалы жоғарғы қысымды үш қазанды агрегат орналасқан, бу өнімділігі әр қайсыныкі 500 т/сағ, екі бу турбинасы 80 МВт орналасқан.

Станцияның келтірілген қуаты 160 МВт. Станцияның жұмыс қуаты жаз айларында 80 МВт-қа, ал жаз айларында 160 МВт-қа дейін барады. Станцияның жылу қуаты ыстық су бойынша 500 Гкал/сағ жылуды және 205 т/сағ әртүрлі параметрлердегі буды (60 атм, 35 атм, 16 атм) береді [1].

1 және 2 суреттерде станцияның жылу және электр энергиясын берудің (желтоқсан, қаңтар айлары бойынша) динамикасы берілген.

Станция бойынша электр энергиясын өндіру динамикасы температуралық фактор мен станциядағы энергоблок жабдықтарының апаттан тоқтап қалуына байланысты электрлік тұтынудың төмендеуін көрсетеді. Турбоагрегаттардың электр қуатын шектеу өндірістік алымдарынан бу тұтынушыларының болмауына және станция жабдықтарын жөндеуден өткізу қабілеттілігіне байланысты болды.

Электр энергиясын өндіру көлемінің өзгеруіне температуралық фактор айтарлықтай әсер етті. 2019 жылдың желтоқсан айында станцияда электр энергия өндірісінің максимум мәні 29.12.2019ж. байқалды, сыртқы ауаның орташа тәуліктік температурасы 2,0°C және 3436,8 мың кВтсағ құрады, ол 1633,6 мың кВтсағ (0°C температурада) 02.01.2020 ж. байқалған электр энергия өндірісінің максимумынан жоғары болған [1].

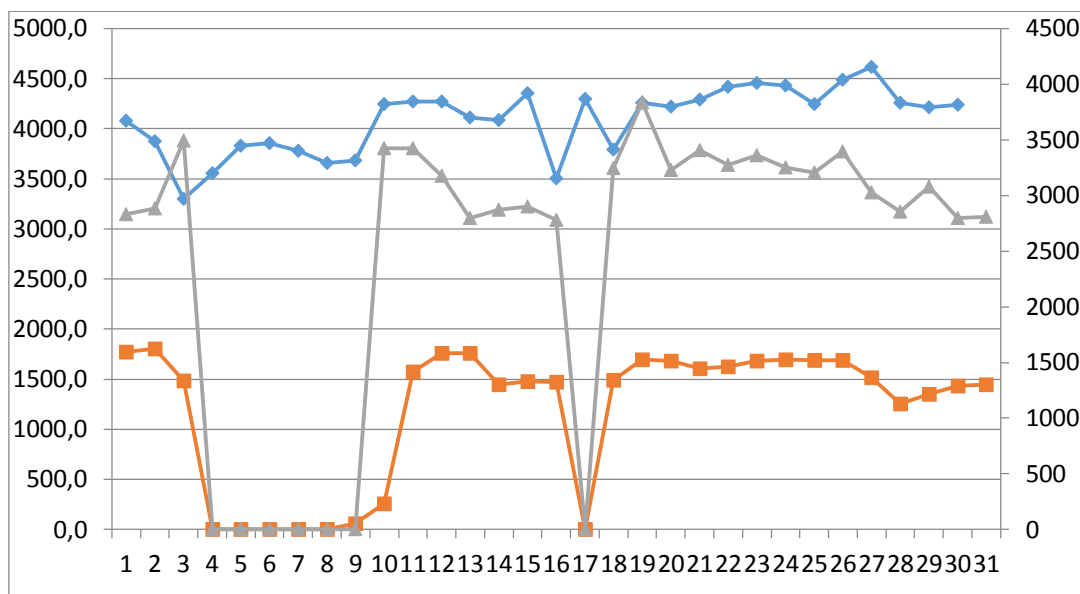
Сурет 1. Станцияның жылу және электр энергиясы (желтоқсан) беру динамикасы

Сурет 2. Ауа температурасы, желтоқсан 2019

Желтоқсанда жылу өндірісінің қысқа мерзімді өсуіне қарамастан, тұтастай алғанда, жылу энергиясымен жабдықтаудың төмендеу тенденциясы байқалады, бұл әсіресе өткен жылдың 19-31 желтоқсан аралығында айқын байқалады.

«3-Энергоорталық» АҚ жылу энергиясымен қамтамасыз ету динамикасы қаңтарда өсудің жалпы тенденциясын көрсетеді, бұл электр энергиясының өндірісі мен жеткізілуінің төмендеуіне байланысты салыстырмалы үлесте төмендейді. Алайда, өткен жылдың желтоқсанымен салыстырғанда 7,7% төмендеу байқалады.

Сурет 3. Станцияның жылу және электр энергиясы (қаңтар) беру динамикасы

Сурет 4. Ауа температурасы, қаңтар 2020

Жоғарыда айтылғандарды қорытындылай келе, кешенді қайта құру қажет деген қорытынды жасауға болады. Осыған байланысты, зерттеудің мақсаты - өзгертілген жағдайда Шымкент «3-Энергоорталық» АҚ қайта құру және кеңейту жолдарын қарастыру.

Станцияны қайта құрудың ең ұтымды нұсқасы - аралас циклды қондырғылар негізінде ЖЭО-ны кеңейту (негізгі отын ретінде табиғи газды сақтай отырып, ЖЭО-ны қайта құру). Оның басты себебі - қоршаған ортаны қорғауды қамтамасыз ету.

Энергоорталық -3 шарттарын ескере отырып, сәйкес бу параметрлерінде жұмыс істейтін жұмыс істеп тұрған энергетикалық қазандарға параллель қосумен көлденең байланыстағы сұлба бойынша қазан-утилизаторлардың жұмысын қамтамасыз етіп, бинарлық циклдегі будың қысымын (140 кг/см², 560 °С) іске асыру болып табылады. Қазан-утилизаторлардағы жылудың артықшылығы бу турбиналарының жоғарғы қысымын регенерациялау жүйесіне параллель қыздыру жазықтығына сәйкес қосылуымен қоректендіру суды қыздыру үшін және де желілік судың ағыны мен ПТУ конденсатын қыздыру үшін қолданылады[2].

Жоба бойынша қазіргі жұмыс істеп тұрған машина залында Т-110/120-130 жылыту турбинасымен оның қуаты 110 МВт генераторды қондыру болып табылады. Бұл реконструкциялау нұсқасында қосымша бу қазандарын қондыру талап етілмейді, себебі қажетті қосымша шығын 470 т/сағ жұмыс істеп тұрған 3 бу қазандарының жұмысында қамтамасыз етіледі. Турбинаны қондырумен бірге жалпы станциялық жүйелерді, РУСН және электрлік қуатын беру жүйесін дамыту қажет.

Екінші кезең генератормен бірге 1 газ турбиналық қондырғыны қазан утилизаторды және 1 жылыту турбинасын Т-110/120-130 мен қуаты 110 МВт генераторды қондыруды талап етеді.

Бұл кезеңдегі бу турбинасын қондыру оның жұбы бойынша жүктелмейтініне қарай (жана бу шығынының жалпы қажеттілігі барлық турбиналарға ~1880 т/с, ал барлық қазандардан бу шығыны ~1610 т/с) бір секцияға ГТУ бөлгенде көлденең байланыстардың қашықтығын қысқартуға ұмтылатын болады[3].

Екінші кезеңді іске асыру нәтижесінде станцияның электрлік қуатын есептеу режимінде 105 МВт-қа артуына әкеледі.

Келесі кезеңде тағы да бір генераторы бар газ турбиналық қондырғы мен қазан утилизаторды орналастыру болып табылады. Бұл станцияның өңделетін қуатын жаңа генерациялайтын қондырғының пайда болуынан және де қазандар өндіретін бу шығындары артқанда бу турбиналарының толық жүктемесі есебімен артады. Станцияның электрлік қуатының шамасы есептеу режимінде 49 МВт-қа артады.

Сонымен, есептеу режиміндегі станцияның қалыпты қуаты реконструкция біткен соң 460 МВт құрайды. Жылу жүктемесінің төмендеуіне байланысты станцияның электр қуаты арта бастайды және жазғы режимде 549 МВт-қа жетеді.

Нәтижелерді талдау келесі қорытынды жасауға мүмкіндік береді:

1. Станцияда екі қосымша бу турбиналарын Т-110/120-130 және бу қысымы (140 кг/см², 560 °С) қазан – утилизаторлары бар екі газ – турбиналық қондырғыларды орналастырсақ, электр қуаты 460 МВт (жазда 549 МВт) артады,

2. Есептеу мәліметтеріне сараптама жүргізе отырып, электр қуатының 460-549 МВт ауытқу шегімен сипатталатын бу-газды нұсқа облыстағы электрэнергия тапшылығын жоюға мүмкіндік беретінін көруге болады.

3. Станцияда бу – газды қондырғыларды қолдану, оның қуаты мен электрэнергиясын өндірудегі тиімді ПӘК-ін арттыруға мүмкіндік береді.

Әдебиеттер тізімі

1. Официальный сайт АО «3-Энергоорталык»
2. Доброхотов В.И., Зейгарник Ю.А. Теплофикация: проблемы и возможности реализации в современных условиях // Теплоэнергетика. 2007. № 1. С. 9-10.
3. Батенин В.М., Зейгарник Ю.А., Масленников В.М., Шехтер Ю.Л. Применение ПГУ на ТЭЦ // Теплоэнергетика. 2008. № 12. С. 39-43.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ КАЗАХСТАНСКОГО КОМПОНЕНТА ДЛЯ ОБУЧЕНИЯ ГОВОРЕНИЮ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА

ТҮСІПҚАНОВА Ләззат Оразбайқызы

Научный руководитель: Г.К.Исмаилова – к.ф.н. профессор

Университет имени Шакарима города Семей

Семей, Казахстан

tusiphanova@mail.ru

Түйіндеме

Мақала шетел тілін оқытудағы өзекті мәселелерінің бірі, атап айтқанда, Қазақстандық компонентті ағылшын тілінде сөйлеу барысында қолдануға және оның оқытудағы тәжірибелік мәнділігіне арналған. Өйткені ол жеке тұлғаның дамуына және ағылшын тілін мәдениеттік ортада, этникалық білім аспектісінде оқытуда маңызды фактор болып табылады.

Аннотация

Статья посвящена одной из актуальных проблем в обучении иностранному языку, а именно: использование казахстанского компонента в разговорном английском и его практическое значение в обучении как этнический аспект образования. Это является важным фактором для развития личности и успешного преподавания английского языка в культурной среде.

Abstract

The paper is devoted to one of the urgent problems in training a foreign language, namely to use the Kazakhstani component in conversation in the English speaking language and its practical significance in teaching because it has valuable points such as being a significant factor for personal development of the useful tool in teaching the English language in the cultural environment, ethnic aspects of education.

В настоящее время английский язык приобретает все большую роль в современном мире. Это также связано с реализацией культурного проекта «Триединство языков» в Казахстане, поскольку для нас особо важным требованием является предоставление качественных услуг в области образования по всей стране на уровне мировых стандартов [1].

Изучение нового языка дает возможность общаться с местными жителями разных стран. Разговоры замыкают круг общения: вы слушаете, говорите, даете ответ и снова слушаете. Жесты также могут помочь вам передать смысл и попросить разъяснений. Фактически, возможность прекратить разговор и начать снова, чтобы получить разъяснения или обратную связь, является причиной того, что разговор является наиболее полезным методом для изучения нового языка.

Интересный аспект – чтобы познакомиться с кем-то из другой страны, необходимо узнать об их культуре. Один из способов сделать это - сравнить различия между двумя странами, такие как темп жизни, тип работы, традиции, как люди проводят свободное время, этнический состав, социальная структура, климат, топография, образовательная система.

Разговор - один из важнейших навыков владения английским языком, которым учителя могут овладеть ученикам. Более того, студентам понравится хорошо развитый коммуникативный класс.

В конце концов, именно общение является причиной того, что большинство студентов изучают английский язык. Они хотят знакомиться с новыми людьми в своих путешествиях и обсуждать новые идеи, получая при этом различные новые взгляды на мир. Разговор - это инструмент, который отвлечет студентов от учебников и тетрадей, позволяя им более естественным образом укреплять уверенность в английском языке [2].

Региональные материалы привносят общение на английском языке в личный опыт студентов, позволяя им оперировать фактами и информацией, с которыми они сталкиваются в своей повседневной жизни и в академической беседе.

Использование регионального материала многофункционально, поскольку патриотическое воспитание и общеполитическое воспитание расширяют кругозор учащихся и развивают их познавательный интерес. Наполнение содержания текстов региональным материалом может обогатить их учебный процесс ценным компонентом и региональными знаниями о местной истории, обычаях, традициях и культуре местного населения, сведениями о выдающихся людях региона [3].

Региональный материал дает возможность вводить в учебный процесс материалы, связанные с традициями, культурой данного региона, определяющей ценности, краеведением и знаниями. Эти выпуски регионального материала можно передать только с помощью языка. Возможно, что региональный материал может расширить кругозор учащихся и развить их познавательный интерес, а с другой стороны, это полезный инструмент для отработки словарного запаса и грамматических упражнений. В данной статье будут затронуты преимущества казахстанского компонента в обучении английскому языку.

Казахстанский компонент в обучении иностранным языкам можно рассматривать как главную особенность образования, включающую такие важные вопросы, как региональные этнические, культурные традиции и язык, а также то, как культура развивалась в настоящее время.

Казахстанская система образования должна учитывать этнические традиции, особенности и менталитет казахов, проживающих на данной территории; он должен способствовать развитию идей развития национальной культуры и казахского народного педагогического опыта, чтобы привить в Казахстане чувство заботы и любви к окружающей среде. Изучение местной народной педагогической культуры позволяет выделить соответствующие ее составляющие, которые могут быть использованы в современной учебно-воспитательной практике. Этнокультурная составляющая, органично встроенная в содержание образования, позволяет соотносить процесс обучения с этнопсихологическими особенностями учащихся и создать условия, благоприятные для развития познавательных процессов восприятия, памяти и мышления детей.

Необходимо, чтобы содержание школьных предметов давало учащимся возможность усвоить основные понятия и категории культурного образования, такие как самобытность, уникальность, духовная культура, национальная самобытность, мировая культура, общие корни культур, взаимодействие культур, культурное общение, культура межнационального диалога, конфликта, взаимопонимания, сотрудничества и толерантности.

Культурное образование рассматривается при приеме на работу как особый метод формирования коммуникативных способностей, позволяющий выпускнику средней школы осуществлять интенсивное межкультурное сотрудничество [4].

Казахстанский компонент можно рассматривать как основную особенность образования, учитывая такие важные вопросы, как этнические и культурные традиции языка и уровень современного культурного развития. Поэтому ниже мы демонстрируем некоторые предложения для разговора, которые помогут достичь этого. Мы решили выбрать тему «Мода в Казахстане», потому что она недостаточно изучена на уроках английского языка.

Fashion show

1. Do you know Kazakhstani fashion brands?

2. What can you say about these brands and designers?

Read the text about fashion

Fashion in Kazakhstan

Fashion is a kind of art. Nowadays the theme of fashion is the most important topic in the world. Now we speak about the fashion of Kazakhstan. The Fashion of Kazakhstan is developing every year. And each time it gets better and more popular.

The fashions of Kazakhstan are shown on the world stage by such designers as Saltanat Baimukhametova (Salta), Jadyra Sahieva (Jado), Aida Kaumenova, Saida Azikhan, Erlan Joldasbek, Saken Jaksybayev and others. They move our fashion, our art, and our traditions forward. The fashion week is organized in Astana and Almaty where the most famous designers of our country show their new collections. We hope our country will be the most popular and will be the center of the world fashion.

Explain new words:

1. Develop –
2. Show –
3. A world stage –
4. Designer –
5. Move forward –
6. Hope –

Write true or false

1. Fashion is not a kind of art.
2. The Fashion of Kazakhstan is develops every year.
3. The Fashion of Kazakhstan gets better and more popular.
4. These designers do not show our fashion on the world stage.
5. These designers show our fashion, our art and our traditions.

Speaking:

1. In two groups prepare the dialogue about the fashion in KZ.
2. Now you can see the pictures of the Kazakhstan Fashion Week, describe the clothes and say what you think about it (Рис.1)

Рис.1 Kazakhstan Fashion Week.

Таким образом, подводя итог всему вышесказанному, мы думаем, что знание трех языков - это правильный поступок, потому что - это императив нашего времени, этого требует наше географическое положение, и технологическое развитие тесно связано с этим. Неправильно говорить, что мы будем развивать только наш (казахский) язык и нашу культуру. Мы должны идти в ногу со временем. Также мы должны научить наше будущее поколение разговаривать на английском о составляющих компонентов Казахстана и сравнивать различия между двумя странами, такие как темп жизни, культурные традиции, привычки, как люди проводят свои свободное время, этнический состав, социальная структура, климат, топография, система образования и т. д.

Список литературы:

1. <https://articlekz.com/article/5831>
2. Стивен Зайферт. Базовый план из 5 пунктов для эффективного общения на английском языке, FluentU English Educator, 2015. - №4. - р. 12.
3. Литтлвуд Уильям. Первый язык и изучаемый язык в классе иностранного языка. Обучение языку, 2011. - с. 64-77.
4. A New Framework Strategy for Multilingualism // COM (2005) 596 final. Brussels, 2005

РАЗВИТИЕ ПОЗНАВАТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПО ГРАММАТИКЕ НА УРОКАХ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА

УМАРОВА Алия Есенгельдиевна, КАЗАРЯН Юлия Сергеевна

Школа-лицей №1

Нур-Султан, Казахстан

Julia1989kz@mail.ru, Aliya13_85@mail.ru

Аннотация

Мақала такырып бойынша негізгі материалдан және грамматика бойынша жұмыстың негізгі кезеңдерінің сипаттамасынан тұрады.

Ағылшын тілін үйренудің қиын кезеңдерінің бірі - грамматика. Бұл мақалада сөйлеу әрекетінің өнімді және рецептивті түрлерінде оқушылардың грамматикалық дағдыларын қалыптастырудағы орта мектепте грамматиканы оқыту проблемасы туралы айтылады. Ұсынылып отырған модель оқушылардың жеке ерекшеліктеріне негізделген жеке білім траекториясын құруда пайдалы болады.

Аннотация

Статья состоит из основного материала по теме и описания основных этапов работы над грамматикой.

Одним из сложных этапов в изучении английского языка, является грамматика. В этой статье говорится о проблеме обучения грамматике в средней школе, в формировании у учащихся грамматических навыков в продуктивных и рецептивных видах речевой деятельности. Предложенная модель будет полезна при построении индивидуальных образовательных траекторий на основе личностных характеристик учеников.

Annotation

The article consists of the main material on the topic and descriptions of the main stages of work on grammar.

One of the difficult stages in learning English is grammar. This article talks about the problem of teaching grammar in secondary school, in the formation of students' grammatical skills in productive and receptive types of speech activity. The proposed model will be useful in constructing individual educational trajectories based on the personal characteristics of students.

Моя исследовательская работа заключается в изучении грамматического аспекта английского языка.

При практических целях обучения иностранному языку в средней школе задача обучения грамматике состоит в формировании у учащихся грамматических навыков в продуктивных и рецептивных видах речевой деятельности в пределах, определенных программами грамматического минимума.

Коммуникативная цель обучения в средней школе позволяет сформулировать основное требование к объему грамматического материала, подлежащего усвоению в средней школе: он должен быть достаточным для пользования языком как средством общения в заданных программой пределах и реальным для усвоения его в данных условиях.

В активный грамматический минимум включаются те явления, которые являются совершенно необходимыми для продуктивных видов речевой деятельности.

Одним из основных общепринятым принципом отбора в активный грамматический минимум считается принцип распространенности в устной речи.

В соответствии с этим принципом в активный минимум включаются те грамматические явления, которые являются употребительными в устной речи и распространяются на значительный круг лексики. Все грамматические явления усваиваются лексически.

В результате проведенной работы я пришла к выводу о целесообразности обучения грамматике, основываясь на дифференцированном подходе, который позволяет сочетать различные методы с учетом особенностей обучения. Были выбраны два метода: коммуникативный и дедуктивный. Мною была создана система использования грамматических упражнений на уроках английского языка. Работу по обучению грамматике необходимо разделить на четыре этапа:

1. ознакомление и первичное закрепление
2. тренировка
3. применение
4. контроль.

Для применения этой системы я разработала и использую инструментарий. Весь инструментарий систематизирован по темам, в каждой теме имеются упражнения, рассчитанные на расширенный, оптимальный и базовый уровень подготовки учащихся.

Как показывает анализ достижений, усовершенствование работы с грамматическим материалом имеет значимые результаты, но в процессе этой деятельности выявилась потребность внедрения в организацию учебного процесса новых технологий. Развитие и совершенствование образовательного процесса невозможно без применения современных педагогических технологий.

В период обучения учащиеся должны овладеть большим запасом лексики, грамматических структур. На уроках идет большая работа, направленная на формирование грамматических навыков. В процессе этой работы я уделяю большое внимание коммуникативной направленности всего комплекса упражнений.

Задачи, которые стоят перед нами, учителями, сегодня, заставляют пересмотреть многие вопросы организации урока, его содержания, форм и мотивов обучения.

Планируя уроки, я учитываю уровень развития и обученности учащихся. Готовясь к урокам, анализирую итоги предыдущих уроков, выбираю приемы работы, разрабатываю систему упражнений, подбираю наглядное пособие, раздаточный материал. Началом урока является переключение учащихся на общение на иностранном языке. В начале урока провожу фонетическую или речевую зарядку. Во время фонетической зарядки использую стихотворения, которые способствуют быстрому запоминанию лексики речевых образцов, грамматических структур. Регулярное применение речевой зарядки позволяют прочно усвоить лексику, закрепить в памяти школьников новые грамматические структуры, речевые опоры, тренировочных упражнений.

В качестве тренировочных упражнений предлагаю следующие типы заданий:

- Перевод простых по лексическому составу предложений с английского на русский и обратный перевод, с русского на английский. Этими упражнениями добиваемся понимания и автоматического владения грамматическими стереотипами коммуникаций.

- Составление предложений на родном языке, которые требуют иных грамматических конструкций на изучаемом языке. Ученик должен понять, что определенные схемы родного языка нельзя переносить на другой язык. Знать препятствия к коммуникации не менее важно, чем научиться искать легкие пути к ним.

- Составление собственных предложений на английском языке. Задание позволяет выразить мысль на иностранном языке, используя при этом необходимую грамматику.

- Составление собственных предложений на английском языке с заданным временным грамматическим значением. Например, постройте предложение, где действие – процесс, протекающий в данный момент, или процесс, который протекал в прошлом и прервался другим действием.

- Составление ситуаций на родном языке, где одно из предложений соответствует изучаемому правилу, и перевод его на английский язык другими участниками. Последовательность заданий изменяется в зависимости от поставленных задач, а также от успешности их выполнения.

Одним из самых трудных мест при изучении грамматики является времена английского глагола. Изучение времен начинается с употребления Present Progressive, затем Present Simple, Present Perfect, Past Simple, Past Progressive, Future Simple. Для закрепления видовременных форм используются игровые ситуации и тестовые задания. В игре, например, «Зашифрованные вопросы» в скобках указывается ответ и правильно сформулированный вопрос:

Did, last week, he, where, go? (Moscow)

Will, buy, what, we? (A house)

She, or, is, he, making, in the room, now, the bed?

(He) Does, get up, when, he, in the morning? (6 o'clock)

They, written, in, what, have, the classroom, already? (A letter)

Разыгрываются речевые ситуации.

❖ Скажи, используя Present Simple

• что ты обычно делаешь по утрам

• что делаешь часто

• чего не делаешь никогда

❖ Расскажи

• о посещении кафе

- визите в парикмахерскую (Present Progressive)

Составьте диалог (расспросите, все ли необходимое сделал ваш друг перед отъездом) используя Present Perfect

- ❖ Дайте советы другу вести здоровый образ жизни, используя Present Simple

Такие виды работы позволяют стимулировать познавательную активность учащихся на уроке и способствовать формированию коммуникативных умений и навыков в соответствии с современными требованиями к уроку иностранного языка.

Основные этапы работы над грамматикой.

Первый этап — это ознакомление с грамматическим явлением.

Второй этап — закрепление нового материала (первичное и вторичное).

Третий этап — это использование грамматического явления в продуктивной речи.

Четвертый этап — контроль усвоения грамматического явления.

Ознакомление. Учитель представляет учащимся форму грамматического материала.

Наилучшим способом решения данной задачи считаю использование различных игр на уроке.

Например, учитель просит сказать учеников, что они делали в пять часов вечера вчера. Или учитель раздает карточки и просит составить предложения в Past Continuous Tense. Например:

Card 1 Card 2

I (swim) at 5 o'clock yesterday. I played the piano yesterday.

We (play) football at 3 p.m yesterday. He wrote a letter yesterday.

Учитель раздает карточку №1 более слабым учащимся, а карточку №2 более сильным. Можно также предложить слабым учащимся составить предложения из слов, например: 1. was in park I walking the at yesterday 5 o'clock; 2. at football 7 o'clock he watching yesterday was.

Система упражнений на закрепление грамматического материала. Это упражнения:

1. подстановочные упражнения (“тонкие” и “толстые” вопросы)
2. конструирующие упражнения (ZIGSAW)
3. на дифференциацию материала (используя стратегию “спрятать и найти”)
4. упражнения на трансформацию (например, раскройте скобки, поставьте глагол в нужной форме)
5. перефразируйте
6. переводные упражнения (работая в паре)
7. игры (как на уроке, так и во внеурочное время)
8. составление рассказов (работая в группе)
9. речевые упражнения на решение коммуникативных задач

Упражнения на контроль уровня сформированности грамматических навыков могут быть очень разнообразны, например:

- Учащимся предлагается заполнить пробелы в тексте, вставив нужный предлог, глагол, прилагательное, местоимение.
- Задания на поиск ошибок в тексте.
- Задания на трансформацию (от данного слова надо образовать однокоренное и вставить в текст).
- Перевод с русского языка на иностранный.
- Использование различных тестов (на подстановку, на поиск ошибок в тексте, на поиск лишних слов в тексте).
- Использование различных конструирующих упражнений.

Межъязыковые трудности

Так же важно помнить о существовании определенных сложностей при обучении грамматике. Наиболее значимые я выделяю следующие:

- ❖ несовпадение предлогов (например, to get about - путешествовать (в русском языке предлог отсутствует), to get at - достать, добраться до)
- ❖ в русском языке данное грамматическое явление отсутствует (например, артикль)
- ❖ использование в английском языке вспомогательных глаголов и отсутствие данного грамматического явления в русском языке.
- ❖ в английском предложении порядок слов четко определен. Отсутствие падежных окончаний требует строгого порядка слов в английском языке, а в русском нет такой структуры, например:

❖ Peter built a house - Петя построил дом. Дом построил Петя. Петя дом построил. Как можно заметить изменение порядка слов не меняет смысла предложения в русском языке.

- ❖ в английском языке для описания действия существует несколько
- ❖ настоящих времен, несколько прошедших и будущих.

Применение данных приемов позволяет сделать следующие выводы:

✓ систематическое использование разных заданий на уроке английского языка повышает интерес учащихся к предмету и качество знаний.

✓ у учащихся со слабым и сильным уровнем знаний по предмету качество знаний при познавательной деятельности по грамматике стало выше.

И в заключение хотелось бы сказать, что значимость грамматики сложно переоценить. Без знания грамматических правил невозможно понять систему языка. Без понимания грамматического строя языка невозможно грамотно высказать свою мысль, понимать иноязычную речь. Развивая коммуникативные навыки, учитель опирается на грамматику. Не секрет, что коммуникация вообще возможна с использованием ограниченного количества слов, но до какой степени и на каком уровне? Развитие иноязычной коммуникативной компетенции происходит исключительно во всем многообразии ее компонентов. Поэтому в формировании коммуникативной компетенции грамматика играет очень важную роль.

Список литературы:

1. Гез Н. И. Методика обучения иностранным языкам в средней школе- М., «Высшая школа», 1982
2. Комков И.Ф. Методика преподавания иностранным языкам
3. Ляховицкий М.В. Методика обучения иностранным языкам
4. Миролюбов А. А., Парахина А. В. Общая методика преподавания иностранных языков.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ АКТИВНЫХ МЕТОДОВ И ПРИЕМОВ НА УРОКАХ ИСТОРИИ

ЧИЖАКОВСКИЙ Станислав Мичиславович

Краснокиевская средняя школа

Тайыншинский район, Северо-Казахстанская область, Кзахстан

Vogomol-86@mail.ru

Аннотация

В своей педагогической практике я придерживаюсь мнения, что критическое мышление позволяет учащимся переосмыслить не только свою деятельность, но и изменения происходящие вокруг них. Я как учитель стараюсь создавать специальные интеллектуальные и творческие условия развития в учениках критического мышления. Проводимые мною уроки отражают не только использование критического мышления, но и расширение степени его применения. Суть преподавания истории в среднем звене заключается не только в изучении исторических фактов и явлений, но также в формулировке и поиске причинно - следственных связей.

Критическое мышление наиболее яркий и плодотворный метод осмысления информации и происходящего вокруг, а также оценки. Анализ и синтез информации полученного на основе наблюдения либо проведение исследования. Критическое мышление часто понимают как альтернативной способ решения проблемных задач, а так же внедрения новых более высоких способов мышления, которые ведет за собой последовательность определенных действий оканчивающихся переосмыслением. Современный мир развивается быстрыми темпами, согласно развития науки и техники, а также информационных технологий. Поэтому современному поколению детей, необходимо быть готовыми к изменениям происходящих в обществе. В свою очередь их готовность могут обеспечить только лишь высоко квалифицированные учителя, мастера своего дела, а также высокая мотивация в процессе воспитания и обучения.

Согласно метода критического мышления весь образовательный процесс, заключенный в уроке делится на три четкие последовательные стадии:

1. вызов - постановка проблемного вопроса; попытка формулировки цели урока и критериев успеха

2. осмысление - учащиеся должны определить для себя необходимость изучения темы и возможности использования знаний и навыков в дальнейшем, через выполнение определенных заданий на уроке.

3. рефлексия - учащиеся способные к критическому мышлению (в идеале) должны переосмыслить весь учебный процесс с точки зрения своих потребностей и целей и как следствие найти соответствующее единственно верное решение поставленной перед ними задачи.

На одном из своих уроков при создании коллаборативной среды, я предложил учащимся вопросы: как вы производили выбор тех с кем объединялись? Какие чувства вы испытывали, объединяясь с теми с кем обычно мало общаетесь? Как вы думаете для чего проводилась данная игра, и какие цели я преследовал? Эти вопросы были направлены на осмысление учениками игры проведенной в классе (землетрясение) целью которого было установление межличностного взаимодействия для дальнейшей оптимизации учебного процесса. Игры такого же характера проводятся практически на каждом уроке, а их переосмысление позволяет учащимся ликвидировать разного рода барьеры между ними. Однако устное обсуждение и соответственно внешняя оценка необходимости их проведения была только в начале внедрения активных методов в педагогическую деятельность. В дальнейшем учащиеся смогли сами осмысливать сложившуюся ситуацию и делать нужные выводы.

Одним из этапов урока демонстрирующим развития способности к критическому мышлению у учащихся был опрос домашнего задания, который проходил по вопросам, как устного, так и письменного характера. Задаваемые вопросы составлялись мной на основе необходимости развития у учащихся способности осмысления и развития более высокого уровня мышления от заучивания информации до ее анализа и способности давать оценку конкретным историческим событиям. Данный процесс является стадией вызова. Вопросы направленные на проверку домашнего задания должны быть разноуровневыми, пример: как развивались арабские страны исходя из существования ислама в них как господствующей религии; назовите основные события характерные для развития этих стран; дайте оценку дальнейшему развитию арабских государств; как развивался бы Египет без давления на него ислама. Учащиеся демонстрируют не только способность к воспроизведению знаний, но и так же показывают способность мыслить аналитически. В частности на вопрос об оценке один из учащихся смог дать развернутый ответ: «Арабские страны будут развиваться медленными темпами, потому, что согласно их традиционализму у них сохраняется пережитки феодализма, который тормозит развитие капиталистических отношений, к тому же сказывается аграрное направленность производства.» На основе ответов учащихся, я сделал вывод, что учащимся нужно чаще давать возможность высказывать свои мысли и стараться услышать их мнение в отношении той или иной изучаемой темы. Таким образом есть необходимость способствовать развитию навыков критического мышления.

При опросе домашнего задания я часто ставлю цель: наблюдения за тем, как проходит обсуждение и поиск правильных ответов на поставленные мною вопросов, через диалог и взаимодействие между учащимися, при использовании таких приемов, как карусель, аквариум, горячий стул и другие. Также я внимательно слежу и за своей реакцией на ответы учащихся. В частности на не правильные ответы нельзя акцентировать внимание, но необходимо давать возможность остальным участникам исправить своего одноклассника, высказав свое мнение, показав знания и проявив умения. При этом я всецело поддерживаю мнение Харгивса и Гэлтона в том, что на обдумывание вопроса учащимся необходимо больше времени, а не те пара секунд, которые мы выдерживаем обычно. На примере своих уроков, я наблюдаю, что ученики обдумывая вопрос могут более четко и развернуто сформулировать ответ. При отсутствии ответа, необходимо дать возможность другим учащимся высказаться, а при не правильном ответе исправить отвечающего, что даст, таким образом ему возможность переосмыслить и понять свою ошибку. Пример: на мой вопрос, что явилось основной причиной восстания Бабидов в Иране один из учащихся уверенно ответил, «что причиной являются большие налоги взываемые с населения». Однако после вынесения вопроса на обсуждение другая ученица сказала, «что причиной восстания в первую очередь являются не налоги, а социальное и политическое угнетение широких слоев населения, таким образом люди были не довольны условиями жизни, безработицей, налогами и во всем винили правящую верхушку.» Первый учащийся осознал, что причины восстания намного шире нежели его понимание этих причин. Таким образом данная практика позволяет исключить возникновения эмоциональных барьеров между учителем и учениками.

В классе есть учащиеся с развитым логическим и критическим мышлением, которое я стараюсь в них развивать. Также есть ряд учащихся, у которых зачастую возникают трудности при ответе на глубокие вопросы, а также при необходимости сделать анализ исторического события или охарактеризовать его значение.

На одном из моих уроков основным заданием было: формулировка особенностей развития Индии в девятнадцатом веке. Класс был разделен на три группы. Две группы девочек, которым было дано задание отразить на постере особенности развития Индии в первой и второй половине девятнадцатого века. Для этого они должны были изучить раздаточный материал и спрогнозировать отразить его уже переосмысленный на постере. В этой работе сразу появились учащиеся, занявшие позицию лидера в своих группах и управлявших всем процессом работы. Данные учащиеся смогли проявить всю полноту своих творческих способностей, которыми они обладают. Остальным девочкам пришлось подстраиваться под активную ситуацию в классе. Третья группа в которую вошли только мальчики, выполняла задание по созданию слайд- презентаций с использованием ИКТ и интернет ресурсов. Данная работа выявила, некоторые способности выше упомянутых мальчишек к глубокому переосмыслению информации так как они не просто нашли картинки и информацию в интернете, но и смогли ее воплотить во что-то новое и подготовить защиту.

Также немаловажным в процессе обучения является проведение рефлексии, которая способна показать, что не все учащиеся могут оценить свои действия на уроке. Так как в них слабо развита способность самооценки и взаимооценки.

Есть большая необходимость использования в процессе обучения методов и приемов активного обучения, делая упор на слабых учащихся, которые оказываются в группах сменного состава. У сильных учащихся есть возможность направлять действия группы, но жестко их не регламентировать. Таким образом у слабых учащихся должна быть возможность проявить свои потенциальные возможности. Если лидеры созданных групп справятся со своими обязанностями, то это позволит слабым учащимся проявить себя и выполнить все поставленные перед ними задачи. В итоге при защите своих мини- проектов довольно ярко проявят себя учащиеся ранее не отличавшиеся глубокими познаниями и способностями к обучению.

Таким образом у этих учащихся появится возможность проявить себя и показать свои возможности перед всем классом. При выполнении основного задания одного из уроков – «отразить на схеме Фишбоум» результаты окончания территориального раздела мира, как показатель развития международных отношений. Класс был поделен на две группы, теперь в этих группах слабые учащиеся на равне с другими предлагали идеи и были способны их аргументировать. Рефлексия данного урока показала, что данные учащиеся влились в систему работу в классе и уже были способны к осмыслению, аргументации и оцениванию не только своих действий, но и действий своих одноклассников.

Один из своих уроков я проводил в форме Дебатов. Данная форма позволяет учащимся проявить свои не только ораторские способности, но и продемонстрировать развитие у них развитого мышления. Так как при подготовке дебатов ученики не просто заучивают нужную им информацию, но и выстраивают логическую цепочку. Таким образом. Чтобы прослеживалась явная линия доказательства их правоты. Ведь не самое главное овладеть информацией, а главное убедить с помощью излагаемой информации в подлинности и верности своей точки зрения.

В ходе урока класс был поделен мною на три группы- парламент, оппозиция и эксперты. Также в роли судьи на уроке выступала одна из учениц, которая помогла мне объективно оценить, не только ход дебатов, но и подвести их итог. Двум группам учащихся нужно было доказать, необходимость передела мира или же решением возникших проблем мирным путем. Учащиеся, за которыми велось наблюдение, попали в группу экспертов и поэтому получили наиболее сложную задачу: оценить выступления двух оппонировавших групп, с которой они хорошо справились. Учащиеся смогли оценить объем и качество приводимых группами аргументами и самостоятельно делали заключения.

Примером наличия у учеников навыков критического мышления является следующий диалог лидеров Правительства и оппозиции:

-П/М: войну на Балканах можно было избежать, если бы «Великие державы» сели за стол переговоров.

-Л/О: войны было не избежать, так как эта война была демонстрацией сил Балканских государств и способность министерств иностранных дел «Великих держав» склонить на свою сторону более слабые государства. Не зря «железный канцлер» Германии назвал Балканский полуостров пороховым погребом Европы.

- П/М: однако вы не учли тот факт, что борьба происходила не за Балканы, а за колонии в Африке и Юго-Восточной Азии. При этом борьба велась между бывшими метрополиями и государствами, укрепившими свои позиции в Европе таких как Германия. Это дает нам основание предположить, что если бы Европейские государства объединились, то могли бы покончить с провокациями Австро-Венгрии и Германии. И не дать им возможность вмешаться в процесс борьбы за «Османское наследство».

Для меня основной задачей является не только научить учеников самостоятельно получать знания, но и научить их критически мыслить. Также в процессе обучения учащиеся могут формулировать и задавать вопросы разного порядка, выслушивать и принимать во внимание чужое мнение, умеют анализировать и умеют оценивать свою учебную деятельность. Со своей стороны я постоянно оказываю моральную поддержку учащимся для повышения их самооценки и способствую формированию самопознания приводящего их к саморегуляции. Так при проведении дебатов я не вмешивался в ход обсуждения и никоим образом не выказывал свое положительное отношение к одной из сторон.

В завершении урока необходимо проведение общей рефлексии, которая направлена на обсуждение учениками своих действий, то, как и насколько им удалось раскрыть свою точку зрения на тему и способны ли они были, четко ее аргументировать. Учащиеся размышляют так же над тем, какие трудности перед ними возникли и почему кому-то удалось их решить, а кому-то нет. Таким образом, проведя детальную рефлексию урока, учащиеся пришли к выводам:

Прежде чем что-то доказывать нужно подготовить аргументы;

При ответе нужно быть более убедительными;

Если не можешь ответить на вопрос, нужно постараться понять вопрос либо переадресовать этот вопрос другому.

Знания, умения и навыки, полученные учащимися, а также достигнутое умственное развитие в дальнейшем окажет им помощь, при их адаптации к условиям быстро меняющегося окружающего мира. Я считаю, что учащимся просто необходимо уметь критически мыслить и развивать свои мыслительные процессы, а для учителей необходимо повсеместно использовать приемы активного обучения, ведь они позволяют не только вовлечь всех учащихся в процесс обучения, но и стимулировать рост интереса к изучаемому предмету, то есть увеличить их мотивацию. Для этого нужно, чтобы каждый современный учитель умел критически мыслить, оценивать сложившуюся ситуацию и идти в ногу со временем рефлексировав над своей деятельностью. Только такие учителя способны воспитать конкурентоспособную личность.

Подытожить выше сказанное хочу словами великого казахского поэта Абая Кунанбаева: «Человек критического ума, склонный к анализу, умеющий отделить нужное от ненужного, как правило, обладает сильным духом. А тот, кто не размышляет над услышанным и увиденным не только не приобретает нового, но и теряет старые познания. Дух его слабеет».

Литература:

1. Aieksander R. (2004) «Преподавание диалогической речи: переосмысление бесед в классе»
2. Mercer N. (1995) «Получение знаний под руководством: беседы между учителями и учениками»
3. Mercer N. (2000) «Слова и сознание: как мы используем язык для того, чтобы совместно думать»
4. Barnes D. 1976 «От общения до образовательной программы»

В ЗАВИСИМОСТИ ОТ ИЗМЕНЕНИЯ ТЕМПЕРАТУРА ПОВРЕЖДЕНИЯ ЦВЕТКОВЫХ ПОЧЕК АБРИКОСА ЭРГАШИЁН Чахонгир

Политехнический институт Таджикского технического университета имени академика М.С. Осими
Худжанд, Таджикистан

Аннотация

Бұл мақалада өрікке төмен және жоғары температураның әсері туралы айтылады. Осылайша, аяздан нөлдік температураға ауысу бүршіктердің енуіне байланысты.

Түйінді сөздер: температура, өрік, өрікпен қоректендіру, суару.

Аннотация

В этой статье обсуждается влияние низких и высоких температур на абрикосы. Таким образом, переход от заморозков к минусовой температуре зависит от проникновения бутонов.

Ключевые слова: температура, абрикосы, подкормка абрикосов, орошение.

Северный Таджикистан - наиболее благоприятный регион в Таджикистана для развития садоводства и один из основных поставщиков ценной плодовой продукции. Объективными предпосылками развития садоводства являются запросы рынка, удовлетворение потребности человека с лечебно-профилактической целью, а также потребности перерабатывающей промышленности. Остро стоит проблема определения экологически и экономически сбалансированных зон для получения различной продукции садоводства по природным регионам страны, решение которой позволит увеличить урожайность плодовых культур на 50-100%, а в отдельных случаях в 2.5-3 раза только за счет полного использования экологических ресурсов среды и потенциала культур и сортов [1,2].

Природно-климатические и экологические условия Северного Таджикистана благоприятны для промышленного садоводства, выращивания косточковых культур, особенно абрикоса. Постоянно меняющиеся погодные условия вызывают его нестабильную урожайность. Чаще всего раннее цветение совпадает с весенними заморозками, холодной дождливой погодой, что приводит к частичной или полной потере урожая на равнине, горных, перед горных районов.

Основными причинами гибели урожая абрикоса являются резкие температурные колебания в январе-феврале (-23° -24°) и поздне-весенние возвратные холода. По этому зимостойкость, урожайность и регулярность плодоношения абрикоса зависят от того насколько биологические особенности сорта соответствуют экологическим условиям произрастания.

Решение проблемы повышения стабильности плодоношения и увеличения урожайности абрикоса - это изменение сортимента путем пополнения новыми сортами разных сроков созревания, и найти поздноцветущих сортов абрикоса. Необходима обязательная взаимосвязь развития производства абрикоса с климатическими условиями при этом возникает проблема научно-обоснованного использования особенностей экологического оптимума и проявления адаптивных способностей сортов [1].

Разработки многих авторов (Н. И. Вавилов, 1925, Н.В. Агафонов 1983, Л. А. И. П. Хаустович, 1995, И. А. Драгавцева, 1996, В. В. Коломейченко, А. И. Петелько, А. И. Крупчатников, 2000 и др) по проблеме успешного выращивания плодовых культур в разных экологических условиях определили направление наших исследований по повышению продуктивности абрикоса за счет изменение климата.

Месту расположения сада, подбору сортимента, агротехнологии, соответствующей биологическим особенностям, абрикосовые сады могут быть продуктивными и высокоурожайными.

Исходя из актуальности данной темы, исследований было изучение реакции сортов абрикоса на экологические условия произрастания, а именно прохождения фенологических фаз, цветения деревьев абрикоса сравнительная оценка реакции на зимние и ранне-весенние возвратные холода.

Комплексный подход к решению проблемы стабильного плодоношения абрикоса необходим для научно обоснованного использования биологических особенностей сортов в условиях микроклимата равнина, горных и перед горных микрорайонов.

- подбор и прогноз оптимальных экологических условий для культуры абрикоса в перед горных, горных и равнинных зонах Северного Таджикистана,

- определены высотные и территориальные границы экологического оптимума размещения новых сортов абрикоса с учетом фаз развития, темпов роста и лимитирующих факторов среды,

Исследования по изучению сортов абрикоса проведены в 2000 - 2006 годы. Опыты выполнены в соответствии с «Методикой полевого опыта» (Б. А. Доспехов, 1979). Участки производственного сортоиспытания расположены в Б. Гафуровский и Исфаринский районе.

Объекты изучения районированные и перспективные сорта абрикоса для регионов Северного Таджикистана.

сорта абрикоса разных экологических, географических групп Краснощекский, Шалах, Арзами, Мирсанджали, Бобои, Точибои, Хурмои. 1997 года посадки по схеме 8x8, подвой - семена абрикоса. Данные метеоусловий по материалам метеостанции «Кайракум»

В оценке климатических условий использованы методические рекомендации В. И. Бажова (1979), В. И. Бажова, В. Ф. Иванова, С. А. Косых (1986). Сумму эффективных температур, необходимых для созревания плодов, подсчитывали суммированием среднесуточных температур выше +10° (по Стпанову, 1930)

Размеры приростов побегов определяли по сортам на трех участках анализ в трех повторностях проводился на сортах абрикоса по методике ВНИИС им Мичурина (1973). Для опыта выбирали типичную крупную скелетную ветвь с западной стороны, измеряли начале цветения, появления завязи в период роста (конец март - начало апрел. (2002-2005гг)

Таблица 1 – Основные агроклиматические требования для культуры абрикоса

Агроклиматические требования		Критические показатели
Температура воздуха повреждающая	крону при -28 °С	8- 10%
	раскрывшиеся цветочные почки при -4,0°С	30-40%
	цветки при -2,3°С	до 40-50%
	завязь при -0,7°С	10%
Температура почвы, повреждающая корневую систему (°С)		-8, -10
Вероятность начала цветения во 2-3 декадах марта, %		50-80
Вероятность повреждения цветков и завязи заморозками при -2°С и ниже, %		30-40
Наибольшее число дней допустимых с заморозками в период цветения и образования завязи		2-3
Наибольшая вероятность осенних заморозков при -3°С в I-ых декадах октября и ноября, %		30-35

Таким образом прохождения заморозания минусовая температура в зависимости от прохождения цветковых почек а так же повреждения корневую систему (-8-10°С), Вероятность начала цветения во 2-3 декадах марта, 50-80 %. Вероятность повреждения цветков и завязи заморозками при -2°С и ниже, 30-40 % наблюдалось повреждения.

Литература

1. Ноздрачева Р. Г., Раткина К. Г. Зависимость урожая абрикоса от экологических факторов //Вестник российской сельскохозяйственной науки. – 2019. – №. 1. – С. 58-63.
2. Ноздрачева Р. Г. Агроэкологическое обоснование возделывания культуры абрикоса в промышленных садах Воронежской области //Вестник. – 2009. – №. 1. – С. 7.
3. Горина В. М., Дунаева Л. И., Ключко Н. Н. Влияние погодно-климатических факторов на продуктивность сортов абрикоса на юге Украины //Вестник Мичуринского государственного аграрного университета. – 2014. – №. 3. – С. 8-12.
4. Ахматова З. П., Горина В. М. Особенности выращивания интродуцированных сортов абрикоса в условиях Кабардино-Балкарии //Бюллетень Государственного Никитского ботанического сада. – 2009. – №. 98.

ВЛИЯНИЕ РАЗВИТИЯ КОММУНИКАТИВНЫХ НАВЫКОВ НА ПРОФЕССИОНАЛЬНЫЙ ВЫБОР

АЙТЖАНОВА Г.К., АМРИНА Р.Б.

Областная специальная школа - интернат № 4, КППК № 10

Кокшетау, Казахстан

galiya190766@mail.ru, kzamrina@gmail.com

Аннотация

Бұл мақалада есту қабілеті нашар және саңырау балаларды оқыту үшін есту қабілеті бұзылған балаларға арналған арнайы түзету мектебі мұғалімдерінің жұмыс нәтижелері қарастырылады. Мамандықты тандау, әлеуметтік өмірге толық тарту – арнайы (түзету) білім беру мекемесінің негізгі міндеттерінің бірі-қоршаған әлемде мүмкіндігі шектеулі азаматтарды тәрбиелеу, дамыту, еңбекке даярлау және бейімдеу.

Аннотация

В данной статье рассматриваются результаты работы педагогов специальной коррекционной школы для детей с нарушением слуха по обучению слабослышащих и глухих детей. Выбор профессии, полное вовлечение в социальную жизнь - одна из основных задач специального (коррекционного) образовательного учреждения – воспитание, развитие, трудовая подготовка и адаптация в окружающем мире граждан с ограниченными возможностями здоровья.

На современном этапе развития общества особое место занимает вопрос об адаптации инвалидов к изменяющимся условиям социальной среды. Именно люди с ограниченными возможностями здоровья на рынке труда являются менее защищенными, неконкурентоспособными.

Полноценное вовлечение большинства инвалидов в социальную жизнь в настоящее время встречает значительные трудности. Это обусловлено, прежде всего, ограничениями на получение равноценного общего и профессионального образования и как следствие этого, снижением социально-экономической независимости, материальной и моральной привязанностью инвалида к государству, к обществу, к семье.

Выбор профессии для подростков с недостатками слуха представляет особую сложность. Выпускникам специальных школ весьма непросто правильно и без существенных потерь и издержек найти свою специальность, которая определила бы их последующую трудовую деятельность.

Основная задача специального (коррекционного) образовательного учреждения – воспитание, развитие, трудовая подготовка и адаптация в окружающем мире граждан с ограниченными возможностями здоровья. Правильная организация и проведение производственного трудового обучения старшеклассников одна из возможностей к выбору, своей профессии.

Одним из направлений трудовой подготовки в нашей школе является – швейное дело. На уроках, которого учащиеся осваивают технологию пошива различных изделий и ближе знакомятся с профессиями швейного производства.

Задачей школы является не только обучение учащихся конкретной профессии, школа должна дать целый комплекс знаний, умений и навыков, необходимых для выполнения любой работы.

Труд - стимулирует активную речь учащихся. Соответственно и сам труд, обогащенный речью, приобретает целенаправленное содержание. Уроки труда в школе слабослышащих, требуют решения и специальной задачи по развитию устной, и письменной речи школьника.

В современных условиях резко возросло внимание к такому социальному феномену, как коммуникация. На первый план выходят коммуникативные знания и умения, необходимые любому члену общества для осуществления культурного взаимодействия. Сформированность коммуникативной деятельности характеризует уровень возможностей ребенка по овладению достижениями социума. Современный учитель трудового обучения должен владеть методиками работы, по формированию коммуникативных способностей с детьми, имеющими ограниченные возможности здоровья. Особой трудностью в процессе обучения является формирование коммуникативных навыков у глухих детей школьного возраста.

Коммуникативные навыки — это «способность человека взаимодействовать с другими людьми, адекватно интерпретируя получаемую информацию, а также правильно ее передавая». Развитие коммуникативных навыков предполагает обучение тому, как донести свою мысль до собеседника. Здесь важно умение быть точным. Возможные ошибки бывают связаны с психологическими сложностями, такими как замкнутость, стеснительность, тревожность. Эти препятствия на пути к свободному выражению своих мыслей часто называют коммуникативными барьерами. Но надо заметить, что коммуникативные способности не являются врожденными. Раскрыть их в себе может любой человек, приложив к этому определенные усилия.

Одним из важнейших показателей психологической готовности детей с нарушением слуха к коммуникации является уровень слухоречевого развития ребенка, т. к. слух и речь являются не только средством приема и переработки информации, но и средством совершенствования процесса мышления. Чем богаче и правильнее речь ребенка, чем лучше развито умение запоминать связные тексты, чем лучше развит его физиологический и фонематический слух, тем шире возможности его коммуникативной деятельности.

Различия запоминания связных текстов между глухими и слышащими детьми очень велики (дети с нарушениями слуха отстают от слышащих по полноте и связности запоминания основных мыслей текста на 3–8 лет). Трудности запоминания текстов обусловлены недостатками развития речи и словесно-логического мышления у не слышащих детей. Дети с нарушением слуха, безусловно, отличаются от сверстников с нормальным слухом, они более замкнуты и обидчивы. У таких детей происходит нарушение познавательных функций, т. е. внимания, восприятия, речи, памяти, мышления. У них понижена инициатива общения с окружающим миром. Недостаточно развиты ориентация в пространстве, координация движений.

Существует несколько методов работы по формированию коммуникативных навыков у ребенка с нарушением слуха:

1. При планировании речевого материала следует придерживаться коммуникативно-тематического принципа
2. Развивать речевые умения и навыки правильного речевого поведения в реальных ситуациях через упражнения, основанные на моделировании проблемных ситуаций речевого общения, ролевых тренингов, дидактических и сюжетно-ролевых игр.

3. Создавать ситуации, нужные для использования определенного слова, словосочетания.

4. Организация внеклассных занятий может проходить в игровой форме (сюжетно-ролевая игра, подвижные игры с речевыми заданиями), в форме театрализованной деятельности, беседы о прочитанной книге и так далее.

5. Позволить глухому ребенку находиться в полноценной слухоречевой среде, предполагающей активное устное общение между детьми.

6. В ходе занятий учитель создает условия для коллективной деятельности.

Согласно выше сказанным методам на уроках трудового обучения и во внеклассное время проводится определенная работа.

1. При планировании речевого материала следует придерживаться коммуникативно-тематического принципа. Для этого был разработан сборник речевого материала для занятий по автоматизации звуков на уроках труда. Основное назначение настоящего сборника – дать учителям трудового обучения специально подобранный речевой материал для работы, над дежурным звуком, на уроках швейного дела.

У нас его применяют и учителя филологи для работы над дежурным звуком.

Например: Дежурный звук «С». В сборнике собраны слова, словосочетания, а также предложения со звуком «С» *сатин, ситец, сукно, сметать шов, стачать шов* и т.д. В данном случае идет работа над произношением звука, пополнением словаря, закреплением пройденного материала. Для каждого класса соответствующие программному материалу были разработаны речевые фразы, используемые для слухового развития. На данном речевом материале проводится не только развитие слуха, но и закрепляется учебный материал по швейному делу.

Например: Назови волокна животного происхождения? (Шерсть, шёлк) и т.д

2. Развивать речевые умения и навыки правильного речевого поведения в реальных ситуациях через упражнения, основанные на моделировании проблемных ситуаций речевого общения, ролевых тренингов, дидактических и сюжетно-ролевых игр. Коммуникативная компетенция сейчас для нас является приоритетной целью в развитии речевых возможностей каждого ребенка в отдельности, учитывая и индивидуальные способности ученика. Поэтому была выпущена методичка «Развитие диалогической речи на уроках швейного дела», где собраны разработанные мной диалоги для сюжетно-ролевых игр на уроках швейного дела. Цель, данной методички, создать систему работы по формированию и развитию навыков диалогической речи у учащихся с недостатками слуха.

Задачи:

- подобрать речевой материал и определить примерный круг тем, направленных на социальную адаптацию учеников;
- предложить интересные формы проведения занятий по формированию произношения и развитию остаточного слуха учащихся;
- доказать необходимость специальной коррекционной работы по формированию диалогической речи учащихся с нарушениями слуха.

Понимаем, что нашим ученикам может быть рекомендован широкий круг тем: моя семья, каникулы, знакомство, поход в магазин, здоровый образ жизни, планы на будущее, школа, компьютер в моей жизни, знаменитые люди, погода, времена года, животные, мои друзья и другие. Однако, для работы на уроках трудового обучения, ограничиваемся такими ситуациями, как «Поход в магазин ткани», «Посещение ателье», «Поход в магазин бытовой техники», «Поход в магазин «Тысяча мелочей»». Используем данные диалоги для того, чтобы учащиеся смогли правильно выбрать и купить необходимую ткань, швейное оборудование, инструменты и материалы для работы, а также правильно сделать заказ на пошив и ремонт изделий. Диалоги разработаны с учетом возрастных возможностей. Используя такие диалоги как «Посещение ателье», расширяем понимание функциональных обязанностей каждого работающего в ателье. Моделирование различных жизненных ситуаций дает возможность освоения разнообразных социальных, бытовых, учебных ролей. Обыгрывание той или иной ситуации позволяет ребятам на собственном опыте «пережить» ее, решая проблемы, и выстраивать свое поведение адекватно ее условиям. Именно, работа над формированием диалогической речи является одним из направлений интеграции и социальной адаптации детей с нарушениями слуха. Хотелось бы помочь учителю-дефектологу в подборе речевого материала, в выборе тем для развития коммуникативных возможностей учеников, предложить готовые диалоги и материал для самостоятельного общения детей.

3. Создавать ситуации, нужные для использования определенного слова, словосочетания. Во время проведения урока создаются ситуации для того, чтобы учащиеся обращались с просьбой к учителю - Дайте пожалуйста шпильный колпачок. – У меня нет детали Постоянно на уроке стремлюсь к оречевлению учащимися своих действий.

– Что ты делаешь?

- Я заправляю швейную машину.

- Я вдеваю нитку в иголку и т.д.

Так же широко использую терминологию швейного дела

- Я сметаю

- Я выметаю и т.д тем самым, расширяя словарь и закрепляя терминологию.

В процессе обучения при интенсивном развитии и использовании остаточного слуха школьники учатся вслушиваться в образец речи педагога при обязательной установке ученику: «Послушай и повтори правильно». В этих условиях большое значение приобретает характер речи самого учителя, поскольку она является образцом, которому подражают. Речь должна быть естественной, эмоционально выразительной. Весь речевой материал должен произноситься голосом разговорной громкости, с соблюдением правил орфоэпии, с правильным членением фраз на смысловые синтагмы. Послоговая, равноударная или с переносом ударения на последний слог речь учителя пагубно отражается на произношении глухих и слабослышащих.

4. Организация внеклассных занятий может проходить в игровой форме (сюжетно-ролевая игра, подвижные игры с речевыми заданиями), в форме театрализованной деятельности, беседы о прочитанной книге и так далее. Во время проведения внеклассных мероприятий вовлекаем учащихся в процесс проведения самого мероприятия. Так, например, при проведении предметной Недели трудового обучения в прошлом году учащиеся сами проводили мастер –классы по изготовлению различных изделий. Во время мастер класса учащиеся не только демонстрировали этапы работы над изделием, но и сами организовывали и вели ход работы над поделкой, выполняя роль маленького - учителя. При проведении предметной недели посвященной, профориентационной работе, учащиеся приняли активное участие в ток шоу «Пусть говорят», где вступили в диалог с представителями различных предприятий города. Состоялся живой диалог между работодателями и будущими специалистами. Учащиеся смогли задать свои вопросы и получить на них исчерпывающие ответы. Ребятам интересно не только что выпускает предприятие или, чем оно занимается, но и размер заработной платы, обеспеченность общежитием и другое.

5. Позволить глухому ребенку находиться в полноценной слухоречевой среде, предполагающей активное устное общение между детьми. Отличительной особенностью школы является схема сотрудничества со средними и высшими профессиональными образовательными учреждениями. Постоянно сотрудничаем с Профессиональными лицеями №1 и №11, где обучаются наши выпускники по швейному и поварскому делу.

Также ведем работу и с Государственным университетом им.Ш. Уалиханова, с которым 15 февраля 2013 года подписали меморандум о научно-методическом сотрудничестве, где ключевым направлением сотрудничества было оказание методической помощи по организации и введению профильных дисциплин, в частности по предмету «Дизайн», а также обеспечение информационной и профориентационной помощи. Студенты университета посещают уроки трудового обучения, где проводят мастер- классы по декоративно- прикладному искусству в школьных мастерских.

6. В ходе занятий учитель создает условия для коллективной деятельности.

Школьные мастерские, представляя, широкие возможности для изучения программного материала, готовят учеников к самостоятельной трудовой деятельности. В учебно-производственных мастерских школы ученики получают возможность с самого раннего возраста включиться в посильный труд. Техническое оснащение и оборудование нашей швейной мастерской приближенно к производственному швейному цеху, но и не исключено бытовое швейное оборудование. Поэтому девочка может комфортно себя чувствовать за работой на старой бабушкиной швейной машинке, и не растеряться, попав в швейный цех с промышленным оборудованием. Занятия по швейному делу строятся таким образом, чтобы на каждом последующем уроке девочки могли закрепить ранее полученные знания и умения и в то же время приобрести элементы новых знаний и навыков. Подобным образом - от простого к сложному, от трудного действия к приему, от приема к операции, от операции к комплексу операций усваивается детьми каждая тема программного материала.

Исходя из этого планируется и сложность, пошиваемых в мастерской изделий. От простого фартука к сложной обработке плечевого изделия.

С каждым учебным годом, усложняются не только выполняемые изделия, но и обслуживание, и работа на более сложном оборудовании. Так в седьмом классе девочки ближе знакомятся со спец. машинами такими, как оверлок, а в восьмом классе осваивают работу на универсальных швейных машинах типа 1022 кл. Постоянно развивая интерес учащихся к творческим занятиям, стремимся выработать такую форму их проведения, при которой представляется возможность развития коммуникативных навыков и самостоятельного творческого подхода к заданию.

Таковы основные методические пути организации работы по формированию коммуникативных навыков у детей с особыми потребностями.

Конечно же итогом своей деятельности, как учителя профессионально- трудовой деятельности считаю, то что мои девочки учатся в колледжах и лицеях Республики и получают специальности швейной промышленности, многие из них уже окончили учебные заведения и имеют постоянное место работы в швейных цехах и ателье.

Наши ученицы, как Шайжанова, Бектимирова, Пястун, Вдовина, Оразбаева и др окончили Алма-Атинский колледж сервиса и работают в сфере швейных услуг, а такие как Иванова, Шаршенова после окончания школы сразу без обучения сели в поток швейного предприятия города Щучинска. Получив специальность портной в Лицеи №1 города Кокшетау, как одна из лучших учениц была трудоустроена в ателье «Светлана», Шерстюк Настя и многие другие получившие путевку в жизнь из стен нашей швейной мастерской.

Вот и позапрошлый учебный год показал, что профессия портного и швеи интересна нашим девочкам, выбрали обучение в колледжах по специальности, портной- универсал. Так Пыжова Александра и Арсекеева Раимгуль являются учащимися «Сервисно-технического колледжа» города Щучинска, выпускницы прошлого учебного года, Малинник Вероника, Кенжебай Кульзада и Сарсенбаева Дина стали студентками «Сервисно-технического колледжа №1» г.Кокшетау.

Следовательно, нужно сделать акцент на то, что развитие коммуникативных компетенций учащихся, на уроках трудового обучения и процесс творческого, созидательного труда повлияют на выбор будущей профессии.

Литература:

1. 1.Акатов Л.И. Социальная реабилитация детей с ограниченными возможностями здоровья. Психологические основы. - М., 2004.
2. 2.Барабанов, Р. Е. Формирование коммуникативных навыков у детей с нарушением слуха // Педагогика: традиции и инновации: материалы IV Междунар. науч. конф. (г. Челябинск, декабрь 2013 г.). - Челябинск: Два комсомольца, 2013.
3. 3.Засенко В.Б. Подготовка глухих учащихся к самостоятельной трудовой деятельности: Пособие для учителя. Киев, 1990.
4. 3.Камашева, Е.А. Коммуникативная функция речи и ее особенности у детей с речевыми нарушениями // Актуальные проблемы логопедии в Удмуртской Республике: научно-практический поиск инновационного подхода: материалы Межрегион. науч.-практ. Конф., 2009 г. – Ижевск, 2009.
5. 4.Самохвалова, А.Г. Коммуникативные трудности ребенка. Проблемы, диагностика, коррекция. - СПб.: Речь, 2014.
6. Туджанова К.И. Формы профориентационной работы в школах слабослышащих. Проблемы обучения и воспитания детей с нарушениями слуха. М., 1994.

МАЗМҰНЫ/СОДЕРЖАНИЕ

№	ФИО	стр
1.	АБДУЛЬМАНОВА Аяжан Жумабековна	3
2.	АБИЛ Ақмарал Сатыбайқызы, САРЫ Болған Бағдаулетқызы	4
3.	АБИЛДАЕВА Айсұлу Ембергеновна	9
4.	СУГУРАЛИЕВА Алия Мұханбеджанқызы, МУХАМЕДЖАНОВА Ботағоз Булековна	12
5.	СҰЛТАН Жұлдыз Исақызы	15
6.	АЙТЖАНОВА Бакытгүл Айтжановна, ЕСПЕМБЕТОВА Замзагүл Мирамбекқызы	17
7.	АЛМАБАЕВА Нургайша Махаметшариевна, ОРДАБЕКОВ Данияр Айдарбекұлы	20
8.	АМАНЖОЛОВ Даурен Еркинович, КАЛИЕВ Асқар Кабдушевич	22
9.	АНИСИМОВА Виктория Евгеньевна	24
10.	АРХИПОВА Жанна Вадимовна	27
11.	АСКАРОВА Жанат Камзеновна	31
12.	АУБАКИРОВА Тамара Советхановна	35
13.	БАЛЮК Светлана Олеговна	38
14.	БЕКДАИРОВА Аймат Сагинғалиевна, САМАРХАНОВА Айжан Толеукайровна	41
15.	БИСЕНБАЕВА Лаура Аралбаевна	44
16.	БИСЕНГАЛИЕВА Шахназ Сериккалиевна, КАЛИЕВ Асқар Кабдушевич	47
17.	ДАВЫДОВ Виктор Валерьевич	49
18.	ДАНИНА Екатерина Николаевна	52
19.	ДЖОНМАХМАДОВА Гулрафтор Шералиевна	55
20.	ДРУЗИК Наталья Ивановна	59
21.	ДҮЙСЕНБЕК Бибіажар Тәліпбекқызы	62
22.	ЕВДОКИМОВА Ольга Ивановна, ДАВЫДОВ Виктор Валерьевич	64
23.	ЕРДЕНОВА Алтынай Ораловна	66
24.	АКАТАЕВА Айнагүл Нурлановна, ЖАКУПОВ Нурсұлтан Русланович	69
25.	ЖАРЫЛГАПОВА Дина Муратовна, ҚҰСАНОВА Нұржамал Шатбайқызы	71
26.	ЖУРСУНОВА Гүлжан Темирбаевна	75
27.	ЗАРОБЕКОВА Насима Мирғарифановна, ЗАРОБЕКОВА Аниса Ахмадовна	77
28.	КАДАМОВА Окила Тулфоровна	85
29.	ИБРОГИМОВ Исроил Икромович, КОБИЛОВ Н.К.	89
30.	ИЗЕТХАН Қарлығаш, АЛМЕТОВ Негматжан Шадиметович	91
31.	ИМАНГАЛИЕВА Алтынай Кадрбековна	94
32.	ИСКАКОВА Клара Камиткалиевна	97
33.	КАЛИЕВА Жанат Каиркеновна, КАЛИЕВ Булат Бисембаевич	100
34.	АЛМЕТОВ Негматжан Шадиметович, ҚАЛЫБЕКОВА Айнура Сальхадиевна	101
35.	КАПИНА Эльмира Асетуллаевна, САҒИЕВА Акерке Амантайқызы	104
36.	ЖУСАНБАЕВА Гүлзат Бейсеновна	106
37.	КАРСАКОВА Айгүл Майкотовна	111
38.	МАУЛЕНКУЛОВА Бакыт Тулегеновна	116
39.	КАШМУЛДИНА Алия Нурлановна, ЗЕРНОВ Денис Юрьевич	121
40.	ЖАНТУРСЫНОВА Ләззат Амантаевна, КЕНЖЕХАН Нурдос Сейдалханұлы	124
41.	КИБИС Ольга Евгеньевна	128
42.	КОЖАЕВА Жаркынай Сарсенбаевна, ДОСМУХАНОВА Айнагүл Сарсенбаевна	131
43.	КОТИБОВА Шарифамоң Пирмамадовна	133
44.	КОШКИНБАЕВА Нургуль Рыспаевна, К.С.НАЗАРКАСЫМ	135
45.	КУЖАЕВА Бахытгүл Ауесхановна	138
46.	КУРИМБАЕВА Салтанат Махамбеталиевна, БУКЕЕВА Гулшат Орынбасаровна	144
47.	КҮРТЕБАЙ Динара Андрейқызы	147
48.	ҚОЖАН Сәуле Жанболатқызы	153
49.	ЛЯН Раиса Борисовна, ЕЛИСЕЕВА Татьяна Владимировна	156
50.	МАМЕДОВА Лала Исраиловна	158
51.	МАНСУРОВА Елена Викторовна, СЕРГАЗИНА Асель Анатольевна	161
52.	МАТЫШОВА Бибіажар Құндақбайқызы, КОШКЫЛБАЕВА Айдана Асылбековна	163
53.	МАУСЫМБЕК Шырын Тоқтарқызы, КАЛИЕВ Асқар Кабдушевич	166

54.	МИРБОБОЕВА Бибивахи Мирбобоевна	168
55.	МИРЗОЕВ Дабир Назирович, ИБРОГИМОВ Исроил Икромович	173
56.	МУКАНОВА Галия Молдобаевна, ТАБАКОВА Зинаида Петровна	176
57.	МУСТАФИНА Лариса Михайловна	181
58.	ДАНА Юрьевна Нагасимова	183
59.	НОВИКОВА Светлана Владимировна	187
60.	ОРЫНБАЕВА Алтынай Романқызы	189
61.	ОСПАНОВА Нургул Карибаевна, ЖУМАЖАНОВА Бибигуль Аманжоловна	192
62.	ПОПРЯДУХИНА Наталья Григорьевна	195
63.	САВЕЛЬЕВА Елена Станиславовна	197
64.	САҒАДАТ Әли Сағадатұлы, МУХАНБЕТЧИНА Ахлима Габдиловна	201
65.	САҒЫНБЕКОВА Жанар Жанбыршиевна, САҒАТБЕК Маскура, САУЛИБЕКОВА Мира Кенжеболатовна	204
66.	САИДОВ Сафарали Абдураимович	207
67.	САЛБАТ Гүлзат	209
68.	АМАНГАЛИЕВА Райхан Қайратовна, САТВАЛДИЕВА Мендыгань Насибуловна	213
69.	СЕРІКОВА Балғын Серікқызы, САПАРХОДЖАЕВ П.И.	257
70.	СМИРНОВА Нелли Робертовна	261
71.	ТОВБАЕВА Мавлуда Мусулмоновна	263
72.	ТУЛБАЕВА Лиана Максатовна, КАЛИЕВ Аскар Кабдушевич	266
73.	ӘБІЛҚАСЫМ Лаура Максатқызы	269
74.	ТҮСПҚАНОВА Ләззат Оразбайқызы	272
75.	УМАРОВА Алия Есенгельдиевна, КАЗАРЯН Юлия Сергеевна	275
76.	ЧИЖАКОВСКИЙ Станислав Мичиславович	278
77.	ЭРГАШИЁН Чахонгир	281
78.	АЙТЖАНОВА Г.К., АМРИНА Р.Б.	283

Қолжазбалар өңделеді және қайтарылмайды. Авторлардың көзқарасы, ұстанымы сақталады. Жинақтағы деректердің нақтылығына авторлар жауапты. Олардың байлам-тұжырымдары редакция көзқарасымен сәйкеспеуі де мүмкін. Ғылыми басылымда жарияланған материалдар көшіріп басылған жағдайда сілтеме жасалуы тиіс.

**Халықаралық Білім және Ғылым Академиясы
International Academy of Education and Science
Международная Академия Образования и Науки**

2021